

ספר

שמן ראש

על התורה

חלק שנים עשר

שמות

ביאורים ופירושים לפי סדר פרשיות התורה

על דרך מוסר וחסידות

שנאמרו מדי שבת בשבתו וזמני קודש

במשך שנות תשע"ז - תשפ"ב

על ידי אדונינו מורינו ורבינו

רבי אשר אנשיל כ"ק שליט"א

אב"ד ור"מ דקהל עדת יראים וויזן

יוצא לאור על ידי

מכון מעדני מלך וויזן

מבית תשפ"ג לפ"ק

ברוקלין ניו יארק

אפשר להשיג הספר אצל

מכון מעדני מלך וויצען

185 Wilson Street
Brooklyn, NY 11211
718.388.1751 #117

כמו בן ניתן להשיג אצלנו שאר ספרי שמן ראש

חלק ראשון - שמיני השלם ה"כ (תשמ"ו - תשנ"ה)

חלק תשיעי ה' ברכים (תשנ"ו - תש"ם)

חלק עשירי ה' ברכים (תשמ"א - תשמ"ה)

חלק אחד עשר ה' ברכים (תשמ"ו - תשע"ה)

חלק שנים עשר ה' ברכים (תשע"ו - תשפ"ב)

ימים נוראים ב' ברכים (תשמ"ו - תשע"ה)

סוכות ב' ברכים (תשמ"ו - תשע"ה)

הנוכה ב' ברכים (תשמ"ו - תשע"ה)

ז' אדר - פורים ב' ברכים (תשמ"ו - תשע"ה)

חג הפסח ב' ברכים (תשמ"ו - תשע"ה)

ז"ג בעומר - שבועות ב"ב (תשמ"ו - תשע"ה)

מסד המעתיק

170 Ross St. Brooklyn NY 11211
718.782.1391

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

ה"ה ידידינו היקר

הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר
לב טוב ואיש חמודות, רודף צדקה וחסד בכל לבו ומאודו
איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה, רחים ומוקיר רבנן ותלמידיהון

מוה"ר קלמן יואל סופר הי"ו

אשר לקח על שכמו הוצאות הספר הזה
לרגל שמחת נישואי בתו הכלה שתחי'
לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה

זכות הפצת התורה יעמוד לו ולזרעו אחריו
להתברך בברכה המושולשת בתורה
אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד
ויזכה לראות רב תענוג ונחת דקדושה מכל יוצ"ח
מתוך שמחה וחדוה עד עולם

ספר שמן ראש

פרשת שמות

בסעודה שלישית פרשת שמות תשע"ו לפ"ק

ועתה לכה ואשלמך אל פרעה, והוא אהב את עמי בני ישראל ממזרים (ג-י). במדרש (שמו"ר ג-ג) אמר רבי אלעזר לביה (הה"א שנסוף המיכה) וודאית, לומר אם אין אהה גואלס אין אחר גואלס ע"כ. ופירש בחידושי הרד"ל כלומר אליך ובך הדבר תלוי, ולא יתפרש לכה לשון הליכה כפשוטו, אלא פירושו לשון אליך, ואם כן שהיא לשון אליך, הה"א יתירה, שנכתב תמיד לך בלא ה' ע"ש. ואם כן צריך ביאור למה נכתב לכה באת ה'. וגם עכשיו הדבר צריך ביאור, הלא הרבה שלוחים למקום, ולמה אם אין משה גואלס, אין מי שיגאול אותם.

*

ונראה דהנה ידוע כי האדם הישראלי במעשיו פועל גדולות ונצורות בשמים ממעל,

וירא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו חלקים מתוך הסנה, ויאמר משה משה, ויאמר הנני (ג-ד). ויש לדקדק על כפל הלשון 'משה משה', והלא אפילו פעם אחת לא היה צריך לומר, כי לא היו שם אנשים אחרים אלא הוא, והיה יכול לדבר אליו בלי הזכרת שמו.

ובפשוטו הכוונה, כי אמרו חז"ל (יומא ד:): ויקרא אל משה וגו' (ויקרא א-א), למה הקדים קריאה לדיבור, לימדה תורה דרך ארץ, שלא יאמר אדם דבר לחזירו אלא אם כן קוראו [בשמו. בהרש"א]. והכוונה שצוה מחשיבו ומכבדו. ומה שקרא אותם משה משה, אמרו חז"ל (תורת כהנים טס), שזהו לשון חבה. – ואפשר לומר עוד, וגם נצין הנגינה שיש בפסוק זה, קדמא ואזלא רביעי, ובדאי יש צוה רמיזא דחכמתא.

(שמות יג-מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, כי על ידי החטאים פגמו בשם 'אלקים', ובהיות שיש חמש גבורות, הוצרכו להיות בגלות מצרים ת"ל שנה, לתקן בשעבודם ה' פעמים שם אלקים שעולה בגימטריא ת"ל. וכתב דלכן נזכר ה' פעמים שם אלקים בפסוקי פרשתנו, ותעל שועתם אל 'האלקים' מן העבודה, וישמע 'אלקים' את נאקתם, ויזכור 'אלקים' את צריתו וגו', וירא 'אלקים' את בני ישראל וידע 'אלקים' (ב-כג), לרמוז על השיעבוד שהוצרכו לתקן בזה חמש פעמים אלקים ע"ש.

והנה בספר לב אריה (ריש פ' וארא) הביא בשם המקובל הגדול מוה"ר אלחנן ז"ל, כי באמת לא היה קישוי שיעבוד במצרים רק פ"ו שנה משולדה מרים שנקראת על שם המירור (ילקוט ריש פרשת שמות), והוא כנגד שם 'אלקים' אחד, וריחם עליהם ה' שלא השלימו שם את שאר הארבע פעמים אלקים שהוצרכו לתקן. ולכן מתחלה כתיב, ותעל שועתם אל ה' אלקים, ה' אלקים, מן העבודה, שאין בכוחם לסבול עוד להשלים כל התיקון, לכן וישמע אלקים את נאקתם וכו', הזכיר שוב ד' פעמים אלקים, שלא יצטרכו להשלים תיקון זה במצרים. ולכן תיקנו לשמות ארבע כוסות בליל פסח (פסחים טז:), כנגד ארבעה לשונות גאולה, כי כו"ס בגימטריא אלקי"ם, והקצ"ה גאלם שלא הוצרכו להשלים שם התיקון על ארבע פעמים אלקים עכ"ד.

וזדו שרימו ה' למשה כאשר רצה לשלחו לגאול את ישראל, ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה משה, והגינה קדמא

כי יעקב חבל נחלתו (דברים לג-ט), שבכל נענוע למטה עושה רושם למעלה. הן בעשיית מצות הוא נותן כח למעלה, על דרך תנו עוז לאלקים (תהלים סח-לה), כשישראל עושין רצונו של מקום ונותנין כח בפמליא של מעלה. וכמו כן להיפוך על ידי החטא הם מתישין כח של מעלה (איכ"ר א-ג). אמנם אף על פי כן אין החטא פוגם בו ית"ש, אלא בשמותיו הקדושים, דאם לא כן היה העונש על חטא בלי גבול, ולא היה מהני תשובה. ובישמח משה (פ' כי תשא ד"ה ה' ה') פירש בזה הכתוב (ישעיה נא-יג) אנכי אנכי הוא מנחמכם, מה שאני לעולם 'אנכי' ולא נפגם ולא נחסר ממנו מאומה, 'הוא מנחמכם', ולכן מהני תשובה. וזהו גם מה שאמר הכתוב (מלאכי ג-ו) 'כי אני ה' לא שנית', לפי שאני הו"ה לא נשתניתי בהחטא, על כן 'ואתם בני יעקב לא כליתם' ע"ש.

ובראיה דזהו שאמר הכתוב (תהלים כה-יא) למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא, והיינו כי אם היה החטא פוגם כביכול בה', אז לא היה מקום לבקש סליחה על פגיעתו, אבל היות כי החוטא פוגם רק בשמותיו הק', לכן 'למען שמך ה', למען שהפגם נוגע רק לשמך, על כן אני יכול לבקש 'וסלחת לעוני', אם כי גם זה 'רב הוא', וגם על זה זריכין תיקונים עצומים, מכל מקום יש על כל פנים מקום לבקשת סליחה.

והנה ידוע מדברי האר"י ז"ל כי תכלית גלות מצרים היתה לתקן חטא אדם הראשון, וגם חטא דור המצול ודור הפלגה, שכולם באו בגלגול בנשמות ישראל במצרים. וכתב האר"י (בשער הפסוקים, ונלקוטי תורה פ' בא) דלכן נאמר

הרי צריכין לתקן ה' פעמים אלקים, ולא תיקנוה אלא פעם אחת, ולכן נצרך לזה 'משה' שעולה במספר יותר על ד' פעמים אלקים. ואם אין אתה גואלם אז נצרכים עוד שמ"ד שנה, ואין אחר גואלם.

*

אמנם מצוה עוד צדכרי האר"י ז"ל (לקוטי תורה פ' שמות, ושער הכוונות פסח דרוש א' ד"ה ונחזור) כי הפגם היה גם בשם הוי"ה, והוצרכו להיות צמזרים ר"ס שנה כמספר עשר פעמים הוי"ה, שעולה צגימטריא ר"ס, וזה שאמר הכתוב וירא ה' כי 'סר' לראות, שפני ראות שכלו של משה צריכין תיקון לעשר פעמים הוי"ה, ועדיין לא הגיע זמן גאולתם ע"כ.

והנה בחתם סופר (פ' ישנן קפז:) כתוב דהשצון של עשר פעמים הוי"ה, הוא על פי מה שכתוב בהגהות מיימונית (ה' תפילין פ"ג אות ה') בשם שימושא רבא, כי נוהגין לתפור י"ב תפירות בתפילין נגד י"ב שצטים, או עשר תפירות, כשתסיר יהודה שהוא שצט מלכות, ולוי שהוא שצט כהונה ע"כ. וכמו כן הוצרכו לתקן בגלות מצרים נגד עשרה שצטים הללו ע"ש. ויש לומר דצמזרים היה תיקון גם למכירת יוסף, וכמו שאמרו (שבת י:) שצטביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף, נתקנאו צו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אצותינו למצרים ע"ש. ובחטא זה היו עשר שצטים, חוץ מיוסף וצנימין, ועל כן הוצרכו לתקן שם עשרה פעמים שם הוי"ה. ואם כן לתיקון שם הוי"ה היו צריכין להיות עוד חמשים שנה בגלות עד ר"ס שנה.

ואזלא מונח רביעי, שהגם שעדיין לא הגיע זמן גאולתם, שלא תיקנו שם אלקים רק פעם אחת, מכל מקום קדמה ואזלא, הנני מקדם לגאולם ללכת ולנחת ממזרים, ואם כי צריכין עוד תיקון לארבע פעמים אלקים שלא תיקנו, 'מונח רביעי', כעת יהיה מונח הנדה תיקון של ארבע אלקים, והנני שולח אותך לגאול אותם.

וברב שם שוב, כי משה רבינו צקדושתו המתיק את שאר הארבע פעמים של אלקים, שזה עולה ביחד מספר שמ"ד, ושמו של 'משה' הוא מספר אחד יותר על ד' פעמים אלקים, וזה בא לרמוז על כחו שהוא יפה להתגבר ולהמתיק הארבע גבורות שנשארו. וזה שאמר הכתוב (ג-יא) ויאמר משה אל ה'אלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, הלא עדיין לא הושלם הזמן של ה'אלקים, ה' פעמים אלקים. והשיב לו ה', כי אהיה עמך, עמך דייקא, שנרמז בשמך שאתה ראוי לתקן זאת. 'וזה לך האות', שיש בשמך אות יתירה על המספר של הארבעה שמות, ומטעם זה אנכי שלחתיך עכ"ד.

ולבן כאשר נתגלה ה' למשה שילך לגאול ישראל קודם שהשלימו התיקון של ה' פעמים אלקים, ויאמר משה משה, אמר לו ה', משה תצטונן צזה ששמך משה, שזה עולה במספר אחד יותר על ד' פעמים אלקים, ולכן אתה דייקא נבחר להיות השליח לגאולם. ואמר לו, 'לכה ואשלחך אל פרעה', לך לפרעה, ורק לך אוכל לזוות את זאת, כפי מה שנרמז בשמך, ואם אין אתה גואלם אין אחר גואלם, כי אז יוצרכו לתיקון עוד ד' פעמים אלקים, ולא יגאלו. ולכן נרמז ועמה 'לכה' עם אות ה', לך ה',

ועול דרך ארץ, וביאר בישמח משה (בפרשתו ד"ה במדרש) דבאמת מלינו ברבי שמעון בן יוחאי וחבריו, שתורתן אומנתן ולא עשו שום השתדלות כלל למונס, ורבי שמעון בן יוחאי אמר אפשר אדם זורע בשעת זריעה וכו' תורה מה תהא עליה (ברכות לה:), ולכאורה הרי כך נגזרה מן השמים צועת אפיך תאכל לחם (בראשית ד-יט). וכתב ד'לחם' יש לו עוד פירוש, לחם התורה, כדכתיב (משלי ט-ה) לכו לחמו בלחמי, אשר אין התורה נקנית אלא ביגיעה, ואין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה (ברכות סג:). ולכן אף שהגזירה והקנס נקנס על כל בני אדם, אומן שתורתן אומנתן נתקיים זהו הגזירה בעמל התורה, ושבו אין צריכין להשתדלות לטרפס. וההיפוך צאלו שפורקין לגמרי עול התורה מעל צוארם, צריכין ליגע בהשתדלות טרפס מכח הגזירה. וזהו שאמרו (סנהדרין ט:): כי אדם לעמל יולד (איוב ה-ז), איני יודע לאיזה עמל וכו', כי הצחירה ציד כל אחד באיזה עמל שיצחר. והמקבל עליו עול תורה במילואו מעצירין ממנו לגמרי עול דרך ארץ, וההיפוך בהפורק ע"כ. הרי לנו שכל עמל שנגזר על האדם בחייו, יוכל להחליף עמל זה בעמלה של תורה, ולעומת זה פורקין מעמל הגשמי המוטל עליו.

ויש להוסיף, כי עצם עבודת ה' היא עמל גדול להאדם, לפרוש עצמו מתאוות העולם, ולעשות עוד גדרים וסייגים לזה, ולקיים ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, להרחיק עצמו ולענות נפשו מהדברים שלבו של אדם מחמדתן. ולדוגמא שמירת העיניים, חוץ ממה שהוא גדר על העמיד שלא יבא לידי הרהור עצירה, הרי בעצם היא

ובזה יתבאר מה שאמר משה לה', ויהן לא יאמינו לי, ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך הוי"ה (ד-ג). ולכאורה יש בזה כפל לשון, דבדאי אם לא מאמינים לו, אין שום סיבה אחרת אלא משום שיאמרו שלא נראה אליו ה'. אך לפי מה שנתבאר הכוונה, כי בני ישראל יאמרו למשה, הלא גלות מצרים הוא לתקן עשר פעמים הוי"ה, שהם ר"ס שנה, ואנו בגלות כעת רק ר"י שנה, ויאמרו למשה וכי לא נראה אליך הוי"ה, וכי לא נגלה אליך שגלות מצרים תלוי בהתיקון של שם הוי"ה, ועדיין לא הגיע זמנו.

היוצא לנו מזה כי ישראל במצרים לא השלימו את התיקון, הן הפגם של שם אלקי"ם, לא נתקן רק פעם אחת, צפ"ו שנה של קישוי השיעבוד, והן הפגם של שם הוי"ה, חסר עוד חמשים שנה לתיקונם. ועל זה אמר הכתוב, ויאמר משה אל האלקים מי אנכי כי אלך אל פרעה, וכי אצויה את בני ישראל ממצרים, ורימו בזה, שאמר משה אל ה'אלקים, הלא יש לתקן ה' פעמים אלקים, ועוד 'מי' אנכי כי אלך אל פרעה, שגם לשם הוי"ה צריכין לתיקון עוד חמשים שנה מספר 'מי', ואיך אוכל להוציאם ממצרים. ועל זה בא התשובה 'צוהויאך את העם מצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה', שדבר זה יתוקן במתן תורה, ושם תעבדון (תעבדו י) את ה'אלקים, עבודת ה' שנה להשלים תיקון שם הוי"ה, ואת ה' פעמים אלקים, זה יתוקן במה שתעבדון את האלקים על ההר הזה.

וביאור הדברים נראה, דאיתא במשנה (אבות ג-ה) כל המקבל עליו עול תורה מעצירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות

עמל ועינוי על האדם, והרי זה גם תיקון על העצר, על מה שכבר פגם, כמו שאר עינייים המזככים את הנפש החוטאת.

ובזה מוזן מה דאיתא במדרש (שמו"ר ה-טז)
 דמלאכת שיעבוד מצריים לא היתה על שבטו של לוי, ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא ברשות (רש"י ה-ד). ולכאורה הרי הגזירה של השיעבוד היתה שזה לכל ישראל, וזמה ילאו שבט לוי שנפטרו ממלאכת השיעבוד. אך המקבל עליו עול תורה מעצירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, והם ישבו ועסקו בתורה כל ימיהם. והיו זהירים גם במצרים במצות ה', כי שמרו אמרתך וצרייתך ינאורו (דברים לג-ט), דקאי על מצות מילה שנקרא 'אמרתך', כמו שנאמר (תהלים קיט-קסב) שש אנכי על 'אמרתך' (שבת קל). ולא רק שקיימו המצוה למול את בניהם, אלא גם 'צרייתך ינאורו', ששמרו קדושת הצריית גם אחר זה. והעמל ההוא של עול תורה, עלה להם במקום העינוי במצרים, שהם נתענו להתנהג בקדושה בתוך עם שטופי זמה.

וזוהו שאמר ה' למשה, אין הכי נמי שעדיין לא תיקנו במצרים הפגם בהעינוי של קישוי השיעבוד, אבל השאר יתקנו אחר זה, בהוציאת את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, שיקבלו עול תורה בההר הזה, והעמל והעינוי בקבלת עול תורה ומצותיה, נער זה ישלים העמל של העבודה שנחסר להם מגלות מצרים.

ובאמת גם כפשוטו, הא דינאו ישראל קודם הזמן, כי העמל שהיה להם במצרים, היה אללם כפול, כי חוץ מהעבודה בחומר ובלבנים, היה להם גם עינוי הנפש ונער פנימי,

שאי אפשר להם לבלות זמנם בתורה ועבודה, לישב בצמית כנסיות וצמית מדרשות על עבודת ה', ואם כן הנער שלהם היה כצפליים, וכמו שפירש הר"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל (דברי שמואל לקוטיס), ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה (ב-ג), אשר שועתם אל האלקים, שלא ניתן להם לעבוד את ה', עלתה למעלה ראש יותר ממה שאנחו מן העבודה הגשמית, וזוה נשלם הזמן של הארבע מאות שנה, כי בהעינוי הכפול של מאתים שנה נשלם כל הזמן.

*

ואמר הכתוב, וירא והנה הסנה צוער באש והסנה איננו אוכל, ויאמר משה אסורה נח וארצה את המראה הגדול הזה, מדוע לא יבער הסנה (ג-ב). ונרמז כאן 'מילה' בראשי תיבות מ'דוע ל'א י'בער ה'סנה. ונראה כי הנה אמרו חז"ל (קידושין ל:). אמר הקב"ה להם לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תכלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, שנאמר (בראשית ד-ז) הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו, שנאמר (שם) לפתח חטאת רובץ ע"כ. ואמרו (שם) אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימות, ואם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר (ירמיה כג-ט) הלא כה דברי כאש ה' וכפטיש יפוצץ סלע ע"ש.

אמנם אנו רואים שגם בעוסקי תורה מתגבר עליהם יצרם בכל יום, ולמה אין התורה מגני ומצלי עליהם. וצפשוט הכוונה שבלי התורה היה היצר מתגבר עליהם עוד יותר, וקדושת התורה מצלי עליהם שלא יהיו גרועים יותר. אך יש לומר כי חשיבות התורה היא

עושה פרי. ומשה רבינו עומד ורואה איך הסנה צוער באש, שהאדם הסנה שקוע בתורה, ואין התורה עושה רושם עליו, והסנה איננו אוכל, והוא שואל מדוע לא יבער הסנה, הלא צראתי יצר הרע צראתי לו תורה תצלין, ולמה לא פועל עליו התורה שיתעלה יותר ויכלה הסנה. ועל זה באה התשובה ברמז, 'מדוע לא יבער הסנה' ראשי תיבות מילה, הסיבה לזה הוא כי אין לומדים תורה בטוהרה, וחסר קדושת התורה במחשבה דיבור ומעשה, ולכן הסנה עומד במקומו ואיננו אוכל.

רק כאשר לומדים אותה בטוהרה, וכמו שדרשו (יומא עב.) יראת ה' טוהרה עומדת לעד (מהלים יט-י), זה הלומד תורה בטוהרה ע"ש. ואז צאמת התורה מגנא ומללא, אבל כאשר חסר ממנה הטוהרה, הגם שדברי תורה אין מקצלין טומאה (ברכות כב.), אבל אין צמחה לצטל כח היצר מן האדם.

והנה התורה הקדושה היא אש, וכמו שנאמר (דברים לג-ג) מימינו אש דת למו. והסנה רומז על מי שעדיין לא תיקן מעשיו להיות עך

בסעודה שלישית פרשת שמות תשע"ז לפ"ק - פאלם ספרינגס

(סנהדרין נד.), והכלל ישראל כהיום הם רק משצט יהודה וצנימין, וחצי משצט לוי, ולצני צנימין הוא רחל אמנו, אבל גם בני יהודה קורין אותה כן, והכהנים והלויים שהם משצט לוי גם כן קורין אותה כן, וטעמא צעי.

ונראה דאיתא בגמרא (סנהדרין יט:) כל המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו וכו', רבי אלעזר אומר מהבא (מהלים עו-עז) גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה, וכי יוסף ילד והלא יעקב ילד, אלא יעקב ילד ויוסף כלכל, לפיכך נקראו על שמו ע"כ. ואם כן כולנו בני יוסף אנחנו, אשר הוא כלכל את כל ישראל צמרים, ואם כן רחל היא האם של כל ישראל, שהיא האם של יוסף שילד את כולם. ונראה דזה נסתבב מן השמים, כי צהיות שרצון

ויחי כל נפש יוצאי ירך יעקב שצעים נפש ויוסף היה צמרים (א-ה). וברש"י והלא הוא וצניו היו כלכל שצעים, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמרים, אלא להודיעך דקמתו של יוסף. הוא יוסף הרועה את לאן אציו, הוא יוסף שהיה צמרים ונעשה מלך, ועומד בצדקו (ספרי דברים לז-מד) ע"כ. ואכתי יש להצין קשר הדברים עם מה שאמר קודם, שכל יוצאי ירך יעקב הם שצעים נפש.

ונראה צהקדם לצאר מה שאנו קורין את רחל צם רחל 'אמנו'. ולכאורה הלא רק שני שצטים יצאו ממנה, ורוב השצטים הם מלאה צלה וזלפה, ולמה כולם קורין אותה צתואר אמנו. והגם שעשרת השצטים גלו לפנינו מנהר סמבטיון (ב"ר עג-ו) ולאפריקי ולהרי סלוג

אם ליראה את ה', אטו יראה מילתא זוטרתא היא, ומשני אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא. והקשו המפרשים הלא הכתוב מדבר לכל ישראל ולא למשה. ופירשו דכוונת חז"ל הוא, אין לגבי משה, היינו לגבי דורו של משה שהיו סמוכים לו, וראו התנהגותו, ונשפע עליהם תמיד מיראתו את ה', לגביהם נחשב היראה מילתא זוטרתא (עיין בספיק תולדות יעקב יוסף פ' 15 אות ג).

ומבואר באוהל יעקב (פ' תוריע, וצפ' עקב צד"ה מזה) בשם הגה"ק הגר"א זצ"ל, דהוא על דרך משל, לכלי שהיא מלאה שמן והיא עומדת בתוך כלי אחרת שהיא ריקנית, ואם שופכין עוד שמן לכלי המלאה, ממילא עוזרת על גדותיה בתוך הכלי הריקנית הסמוכה. ועל דרך זה היא השפעת הנדיקים על סביבותיהם, שהם מתמלאים יראת ה' מהנדיקים שמסחופים אלם.

ואירתא בגמרא (מגיגה יד.) שאמר רבי אלעזר בן עזריה לרבי עקיבא, עקיבא מה לך אלל אגדה, כלך מדברותיך ולך אלל נגעים ואהלות ע"כ. ופירש הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל אב"ד לובלין (הוצא בויגד משה אבות ו-א), כי בית שיש צו נגע מטמא כל מי שנכנס לאוירו, וכמו כן המת מטמא באוהל גם אם לא נגע כלל בהטומאה, והיינו משום שהטומאה מתפשט על כל האויר, ומטמא כל הנכנס לתוכה. ואם כן מדה טובה מרובה, שקדושת הנדיק והנהגתו משפיע קדושה וטהרה להבאים בתוך אהל. ועל כן עורר את רבי עקיבא, מה לך אלל אגדה, אין אהה צריך לדרוש ולדבר כדי להשפיע על אחרים, לך אלל נגעים ואהלות, ומשם תלמד

יראיו יעשה, ויעקב אבינו רצה להעמיד את הי"ב שבטים מרחל, וכמו שאמר ללבן אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה (בראשית כט-יח), אלא שלבן הערים אותו למסור לו את לאה, על כן סיבב ה' כי צאו למצרים בשנות הרעב, ויוסף ילכל אותם, וכולנו בני יוסף אנחנו, ורחל היא האם של הכלל ישראל.

*

אמנם יש כמה אמוראים שם שאין לומדים דין זה של המגדל יתום מקרא דיוסף, ועל כרחק דיש עוד טעם במה שקורא אותו בני יוסף. ונראה דהנה חינוך הבנים מאבותיהם, וחינוך התלמידים מרבותיהם, הם בשני אופנים, חדא, מה שמלמדו תורה ומדריכו לילך בדרך הישרה. וכאשר רואה אללו דבר שאינו הגון מעוררו שאין לעשות כן. שנית, בעצם התנהגותו הישרה הוא מלמד לאחרים, באין אומר ובאין דברים, ועל דרך שדרשו חז"ל (יומא פו.) ואהבת את ה' אלקיך (דברים ו-ה), שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמע תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הצריות, מה הצריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לצריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיה מט-ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר נך אתפאר ע"כ. והיינו שכאשר רואין התנהגותו של צדיק, אין נעימים ועדיניים הם הנהגת בני תורה, זה מעורר את אחרים ללכת בדרכיהם.

ואמרו חז"ל (ברכות לג:) על הפסוק (דברים י-יב) מה ה' אלקיך שואל מעמך כי

לקח שגם עגס הדבזר להיות תחת גג אחת עמך, ישפיע על כולם יראת ה'.

ועל דרך זה היה יוסף צמנרים, גודל קדושתו השפיע קדושה וטהרה על כל אורה של מנרים. והוא היה סמל ודוגמא לכולם, איך יכולים להיות שמור בקדושה גם בערות הארץ. הוא עזר על כל המנצים, מתחלה בנסיון העוני, עזר מושפל לאדונו, ושזב במקום מושפל צבית הסוהר. ושזב נתעלה בנסיון העושה, איך גדול ממנו צמנרים, איך לו לירא משום דבר, איך גם אחד יכול להעז לעורר אותו על מעשיו, ואף על פי כן נשאר בצדקתו כמו שהיה צהיותו רועה לאן צבית אציו. והרי אמרו חז"ל (יומא לה:): שעד סוף כל הדורות, יוסף מחייב את הרשעים, רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אמר נאה הייתי וטרוד צינרי הייתי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף, אמרו עליו על יוסף הצדיק, בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים, בגדים שלצשה לו שחרית לא לצשה לו ערבית, בגדים שלצשה לו ערבית לא לצשה לו שחרית וכו' ולא רצה לשמוע אליה ע"ש. ואם כן מכל שכן בדורו, כמה רשע השאיר על כולם, שחייב אותם להתנהג בדרך הישר.

והנה אמרו חז"ל (שם) כל המלמד בן חצירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר (צמדזר ג-א) ואלה תולדות אהרן ומשה, וכתיב (שם) ואלה שמות בני אהרן, לומר לך אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו ע"ש. וישראל צמנרים ערות הארץ, בדרך הטבע בלי תורה לא היו מחזיקים שם מעמד, ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, והיו נטמעים ציניהם. וצאמת לא כן היה, אלא כולם החזיקו בקדושתם,

שלא היה אפילו אחד מהם פרוץ בערוה (ויק"ר לז-ה). והטיל הקב"ה שמו עליהם, להעיד שהם צני אצותיהם, וכמו שנאמר (תהלים קכז-ד) שצטי י-ה עדות לישראל (רש"י צמדזר כו-ה). וכל זה היה בכחו של יוסף שגדר עצמו מן הערוה (ויק"ר שם), אשר יוסף היה הסמל והדוגמא לכל ישראל איך צריכין להתנהג בקדושה, וצוכותו נגדרו כל ישראל. ואם כן כל יהדותם של הכלל ישראל נוקפת לזכותו של יוסף, אשר המלמד בן חצירו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. על כן כולנו נקראים צני יוסף, ושפיר הוא רחל האם של כל ישראל.

*

ואיך צמננה (אצות ד-ט) כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר. ויש להבין הלא שכר מצוה נפון לצדיקים לעמיד, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (שם ד-י), ולמה צקופו נותנין להצדיק עשירות בעולם הזה. ונראה כי הצדיק כל שאיפתו הוא לזכות את הרבים ללכת בדרך ה'. אמנם צהיותו עובד ה' מעוני, הוא יכול להדריך צמעשיו רק מי שהוא דומה למצבו, כי העשיר יאמר אילו היה לו עשירות גם הוא לא היה יכול לעמוד בנסיון העושר. וכנגד זה הצדיק העשיר, לא יוכל להדריך צמהותו את העני, כי יאמר שגם הצדיק אם היה צמנצו לא היה יכול לעמוד בנסיון העוני, שמעצרת על דעתו ועל דעת קונו. על כן נותן ה' להצדיק שנתנסה מתחלה בנסיון העוני, שקופו מתעשר, ועובד ה' גם בנסיון העושה, ומעתה הוא לדוגמא וסמל לכל צני אדם, שצכל המנצים יכולים לעבוד את ה', כי הוא עזר על כל המנצים ונשאר בקדושתו.

יוסף עמדה לנגד עיניהם תמיד צמנרים, הוא יוסף הרועה את לאן אציו, הוא יוסף צמנרים צנסיון העוני, והוא יוסף צנסיון העושר, ועומד בצדקו, זה השפיע על כולם שיארו כמו שהיו בארץ כנען צבית אצותיהם.

*

ונראה דזהו שאמר הכתוב (ירמיה לא-יד) רחל מצכה על צניה, מאנה להנחם על צניה כי איננו. ולכאורה וכי רק על צניה היא מצכה, ולא על בני שאר האמהות שהם רובם של הכלל ישראל. אך באמת אנחנו כולנו צניה, כי אנו בני יוסף, שלימד את העם ליראה את ה'. אמנם זהו רק כל זמן שאנו מקיימים התורה, ואנו מתנהגים בקדושתו של יוסף, שפיר אנו נקראים בני יוסף ורחל, שאנו ממשיכין ללמוד דרכי חיו. אבל כאשר פורקין עול תורה, וכמו שהיה בזמן החורבן, שמפני חטאינו גלינו מארצנו, אז רחל מצכה על 'צניה' כי איננו, שאין לה בנים, שאצדה את הכלל ישראל מלקרות אחריה להיות לה לבנים. כי מי שהוא בן בתולדה הוא קרוי בן תמיד, בכל אופן שהוא מתנהג, אבל הקרוי בן בשביל שמלמדו תורה, כאשר מפסיק מללמוד לא קרוי עוד בנו, ו'רחל מצכה על צניה כי איננו'.

*

ובזה יתבאר מה שאמרו חז"ל (ב"ר סה-ב) הקול קול יעקב והידים ידי עשו (בראשית כז-כג), בזמן שקולו של יעקב נשמע צבתי כנסיות וצתי מדרשות אין הידים ידי עשו ע"ש. ונראה דאיתא בגמרא (בבא בתרא קגג:) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, ויאמר יעקב אל לבן שלחני ולאכה אל

והנה ברמב"ן (דברים כז-כו) על הכתוב ארוך אשר לא יקום את דברי התורה הזאת לעשות אותם, הביא מהירושלמי (סוטה ז-ד) למד ולימד ושמר, והיה סיפק צידו להחזיק ולא החזיק, הרי זה בכלל ארוך. ידרשו בהקמה הזאת, בית המלך והנשיאות שצידם להקים את התורה ציד המצטלים אותה, ואפילו היה הוא צדיק גמור צמעשיו, והיה יכול להחזיק התורה ציד הרשעים המצטלים אותה, הרי זו ארוך ע"כ. ואם כן 'המקיים' את התורה, פירשו שמקיימים את התורה מיד הרוזים לצטלה, והיינו שמדריכים את הרצים צדרכי התורה. 'והמקיים את התורה מעוני', הרי אין צידו להשפיע רק על אלו שנסיונותיהם הם צנסיון העוני, ואין צידם להקים התורה אצל העשירים, על כן 'סופו לקיימה מעושר', שיוכל להקים את התורה אצל כולם, שהרי נתנסה בכל המצבים ועומד חי בצדקו. ועל דרך זה היה ציוסף הצדיק צמנרים, שעמד בצדקו בכל המצבים, הוא לימד לכולם צערות הארץ, שלא יתערצו בגויים ולא ילמדו ממעשיהם, ובכל מצב שיאפיע ה' להם, יעמדו חי בצדקם.

והנה בחתם סופר (צפרשתנו ג.) פירש, ויהי כל 'נפש' יוצאי ירך יעקב שצעים 'נפש', דלכאורה תרי 'נפש' צחד קרא למה לי. וכתב על פי מה שאמרו חז"ל (סנהדרין טו.) דמשה רבינו צמקום שצעים ואחד הוה קאי, נמצא משה היה כולל צעמנו עוד שצעים סנהדרין עמו. וקא משמע לן הכא, דכל נפש ונפש הבאה ליעקב מצרימה, היה כל אחד מהם שצעים נפש, כמשה רבינו ע"ש. ועל זה בא הכתוב להודיענו איך הגיעו למדריגה זו צהיותם צערות הארץ. שזהו משום 'יוסף היה צמנרים', הסמל של

במזרים, גם לנו נקראים בני יוסף, וכל אחד מישראל הוא שטנו של עשו. ולכן אם 'הקול קול יעקב', שאנו מתנהגים בקדושתינו, אז 'אין הידים ידי עשו', כי נופל הוא צידם, כי צית יוסף להצב וצית עשו לקש.

*

והודיעו לנו חז"ל (סוטה לו): שגם יוסף עצמו מה שעמד חי בצדקו, היתה משום שגראית לו דמות דיוקנו של אביו ע"ש. והיינו שתמיד עמד לנגד עיניו זורתו של אביו יעקב, וזה מנעו מן החטא. וכמו כן גם לנו לצייר תמיד נגד עינינו דמות אבותינו ורבותינו, איך שעבדו את ה' במסירת נפש, וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, ולהמשיך את שלשלת הזהב שהנחילו לנו.

מקומי ולאחרי (שם ל-ה), מאי שנא כי אתיליד יוסף, אלא ראה יעקב אבינו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר (עובדיה א-יח) והיה בית יעקב אש וצית יוסף להצב וצית עשו לקש ע"ש. ומבואר צילקוט (פרשת בשלה רסד) דמטעם זה מסר משה את מלחמת עמלק לידו של יהושע, וכמו שנאמר (שמות יז-ט) צחר לנו אנשים ולא הלחם בעמלק, כי יהושע היה מזרע יוסף, ואין עמלק נופל אלא צידי צנייה של רחל ע"ש. וכתוב בדרשות חתם סופר (לוי אדר קלה): דמטעם זה נצחר שאול המלך למחות את עמלק, שאמר לו ה' עתה לך והכיתה את עמלק (שמואל א טו-ג), כי היה מזרע צנימין, צנה של רחל ע"ש.

ולפי מה שנתבאר, כל זמן שאנו הולכין בדרכיו של יוסף הצדיק שלימד דרכי ה' לאבותינו

בסעודה שלישית פרשת שמות תשע"ח לפ"ק

רש"י דהיא לשון גדולה ומשיצות, או הכוונה שיעקב הוא צכורו של יצחק.

*

ונראה עוד, ובהקדם לצאר בתחלת הפרשה, וילך איש מצית לוי ויקח את צת לוי (ב-א). ואיתא בגמרא (סוטה יב.) להיכן הלך, אמר רב יהודה בר זבינא שהלך צענת צתו. תנא עמרם גדול הדור היה [והיו הכל נשמעין לדבריו], כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אמר לשוא לנו עמלין, עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו

ואמרת אל פרעה כה אמר ה', בני צכורי ישראל, ואומר אליך שלח את בני ויעצדני ותמאן לשלח, הנה אנכי הורג את צנך צכורך (ד-בב). ופירש רש"י בני צכורי, לשון גדולה כמו (מהלים פט-כח) אף אני צכור אתנהו, זהו פשוטו. ומדרשו כאן חתם הקצ"ה על מכירת הצכורה שלקח יעקב מעשו (שמו"ר ה-ו) ע"כ. והכוונה היא דלכאורה איך שייך שם צכורה על עם ישראל, הלא יצב גבולות עמים למספר בני ישראל (דברים לב-ח), שהציב צדור הפלגה שבעים אומות, ואחר כך נצרא אצרהם וצניו, אם כן ישראל אינם בני צכורי כמוצן הפשוט. ולכן פירש

ויאמר אליו, כה אמר ה' לו לציתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'. מאי כי מת אתה ולא תחיה, מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה מאי כולי האי. אמר ליה משום דלא עסקת צפריה ורביה. אמר ליה משום דחזאי לי צרוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איצעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד ע"כ. ואם כן תקשה כן על עמרם שהיה גדול הדור, איך עלה על דעתו לעשות חשבונות מה יארע להם אחר לידתם, מה לך כבבשי רחמנא, מאי דמפקדת איצעי לך למיעבד.

אך הענין הוא, דצמנות פריה ורביה, כתיב (בראשית ה-כח) ויאמר להם חלקים פרו ורבו וּמלאו את הארץ, והיינו כי מצוה זו יש לה מטרה ליישב את העולם, וכמו שנאמר (ישעיה מה-יח) לא תוהו בראה אלא לשבת יצרה, ולכן שפיר אמר עמרם שאם יש גזירה כל הבן היולד היאורה תשליכוהו, אז ליכא בזה ישוב העולם, ובטלה המצוה, ואין טעם לעמול לשוא. אבל בחזקיהו המלך הרי צידו לקיים מה דמפקדת, פרו ורבו ומלאו את הארץ, אלא רצה להמנע בשביל בנין דלא מעלי, זהו כבר אינו עסק שלך, מה יהיו איכות הבנים, וכיון שגם בהם יש ישוב העולם, מאי דמפקדת צעי לך למיעבד.

ועיין בגמרא (בבא בתרא ס:) מיום שפשטה מלכות הרשעה וכו', דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לישא אשה ולא להוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו ע"ש. ובמשך חבמוה (פ' נח) פירש המשך הכתובים (שם ט-ו) שופך דם האדם באדם דמו ישפך וגו',

את נשותיהן. אמרה לו צתו, אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקבות [שלא יולידו לא זכר ולא נקבה]. פרעה לא גזר אלא בעולם הזה [שגולדים ומתים וחוזרים וחיים הן לעולם הבא], ואתה בעולם הזה ולעולם הבא [שכיון שאינם נולדים אינן צאין לעולם הבא]. פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת, אתה לדיק בודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר (איוב כג-כח) ותגזר אומר ויקם לך. עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולן והחזירו את נשותיהן ע"כ.

הנה מתחלה אמרה מרים לעמרם, פרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת גם על הנקבות. והכוונה, נניח שאי אפשר לנו לקיים מצוה ה' בשלימותו, כי הבן היולד היאורה תשליכוהו, מכל מקום וכי זוטר הוא לנו לקיים מצוה ה' בחמשים אחוזים, שאתה גזר גם על הנקבות.

אמנם אחתי צריך ביאור, דהלל גם בהצנות לשוא אנו עמלים, דכיון שלא יהיו בנים הרי ינטרכו לישא למצריים, ולהתגדל כמצריים, ומהו תועלת בלידת הבנות. ובעיני יוסף כתוב, דגם אם היו נבעלות למצריים, היה ולדה כמותה, ואם כן לא ימחה שם ישראל ע"ש. ובאמת גם זה לא פשוט כל כך, דיש סוצריס דקודם מתן תורה היה משפטו לילך אחר הזכר ממה שאמרנו (יצמות עח:) באומות הלך אחר הזכר (עיין בזה ברמב"ן ויקרא כד-י).

ונראה דהנה אמרו חז"ל (ברכות י.) צמה שנאמר (ישעיה לח-א) צימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא

ואתם פרו ורבו, שגם בשעה שיש חרצ ושפיכות דמים הרבה, אין להם להציט על זה, כי אנכי אדרוש את נפש האדם, וסופך דם האדם הוא ישפך, רק אתם פרו ורבו, ולא תאמרו למה נלד לזה ולה ולכיון ע"ש. [ועיין ברא"מ (פ' בראשית) על הפסוק ויאמר למך לנשיו וגו' (ד-כג)].

ואם כן אחי שפיר, דמה שהצנות יתגדלו למנצייס, עצור זה לא היה עמרם מונע עצמו מפריה ורביה, דזהו כבר כבשי דרחמנא, ועליו מוטל ליישב העולם בצפריה ורביה, ורק על הצנים היה מנטער לעמול בשוא, שאין צוה קיום מצוה של ומלאו את הארץ, כיון שעומדים למיתה. ושפיר אמרה לו צמו שצמה שגירש את אשתו הוא גורר גם על הנקבות, אשר לזה אין לו רשות, אפילו לפי טענתו.

ושוב אמרה לו, שגם על הצנים לא יונדקו דבריו, כי פרעה לא גזר אלא בעולם הזה, ואחה גורת בעולם הזה ולעולם הבא. והיינו כי לידת הצנים אינם רק לחיי עולם הזה, אשר ימינו ככל עובר, וימי שנותינו בהם שבעים ושמנים שנה. אלא זהו רק הפרודור, והעיקר הוא החיים המתחילים אחר זה, שהמה חיי נצחיים של עולם הבא. וכמו שאמרו (סנהדרין קי: קטן מאימתי צא לעולם הבא, משעה שנולד, רבינא אמר משעה שנזרע [משעה שנקלט הזרע צמעי אשה, אפילו הפילה אמו וגמחה, יש לו חלק לעמיד] ע"ש. ואם כן מה איכפת לן הגזירות שיעברו עליהם צחיי עולם הזה, הא עיקר תכלית החיים היא העולם הבא, שהיא הארץ העליונה, ולא לשוא היא העמל.

ונראה כי מאת ה' היתה זאת שעמרם יגרש את יוכבד אשתו, בטענת כי לשוא

אנו עמלים, ושזו צמו יחזיר את דעתו, שלא לעשות שום חשבונות צוה, והודה לדבריה וחזר ולקחה. והוא מטעם, כי צהיות שהם היו עתידין להוליד כעת את משה רבינו, רצן ומושיען של ישראל, נותן התורה לעם ישראל. והאז זוכה לצנו ממדותיו ומעלותיו (עיין עדיות ב-ט), על כן סיבב ה' שאצותיו של משה קודם לידתו יהיו ספוגים בהשקפה זו, שאין לשנות דברי ה' משום חשבונות של עניני עולם הזה, גם כאשר לפי ראות העין יש גזירה של מיתה על הצנים, וגזירה אחרת על הצנות. ואז יוכלו להוליד צן מושיען של ישראל, שיוכל להיות רצן של ישראל להדריך על נתיבות אלו את עם ה'.

[**ובספר משיבת נפש לחרמ"ע מפאנו** (אות נט) כתוב בסוד הגלגול, כי חזקיהו הוא עמרם, כשגזר פרעה עמד וגירש, וצאת מרים צמו ועשתה פשרה צינו לצין המקום והחזיר גרושתו. וכן חזקיהו הבא עמה מנילוו, חשב מחשבת כבשי דרחמנא דחזי דנפקא מיניה צנין דלא מעלי, וצא ישעיה והראה לו צהדי כבשי דרחמנא למה לך, כי אפילו הצוגדים עתידין ליתן ריח טוב ולתקן, כמאמרם (סנהדרין לו). וירח את ריח צגדיו (בראשית כו-כז), אל תקרי צגדיו אלא צוגדיו ע"כ].

*

והנה אמרו (צבא צהרא קכ). עוד, ויקח את צת לוי, אפשר צת מאה ושלושים שנה היתה וקרא לה צת. אמר רב יהודה שנולדו צה סימני נערות [חזרה לימי עלומיה צאורח נשים ותואר פנים ונתפשטו הקמטין] ע"כ. וביערות דבש (ח"צ דרוש ט' לוי אדר) הקשה, מה לורך היה לנס זה שתחזור לנעוריה, הלא יותר נס אם תלד

וזכרה בתורת משה (בפרשתנו יד). כתוב לזכור מה שישראל נקראים בני זכורי, דהא כל העולם לא נברא אלא עבור ישראל, וכמו שדרשו בראשית ברא אלקים (א-א), בשביל ישראל שנקראו ראשית שנאמר (ירמיה א-ג) קודש ישראל לה' ראשית תבואתה (רש"י ס). ואם כן אי אוליין בחר מחשבה שפיר ישראל קדומים לכל האומות, והם בני זכורי, דאוליין בחר מחשבה. ולכן כאן חתם הקב"ה על מכירת הזכורה שלקח יעקב מעשו, כי יעקב היה ראשית אונן וטיפה ראשונה של יצחק (כמצואר ברש"י על הפסוק (כה-ט) ואחרי כן יצא אחיו). וכיון שאמר הקב"ה בני זכורי ישראל, מוכח שאוליין בחר מחשבה, אם כן גם הזכורה היא ליעקב, כי הוא הזכור במחשבה ע"ש (וכן הוא בחתם סופר שמות קסו).

וְנִרְאָה דהא דהקדים ה' בתחלת התראתו את פרעה שישראל הם בני זכורי, דהנה כבר חקרו הקדמונים דכיון דה' גזר בצרית בין הצתרים כי גר יהיה זרעך, ועבדום וענו אותם (בראשית טו-א), מפני מה הגיע להם עונש על זה, שאמר וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי. ותירצו כי המצריים לא כוונו לקיים בזה מצות ה', רק עשו כן מחמת רשעתם (עיין תורת משה פ' וארא כח. וכן כתוב בקרושת לוי מאמר כללות הנסים סימן א). ומצואר ברמב"ן (בראשית טו-ד) שהוסיפו עוד להרע להם הרבה יותר ממה שנגזר עליהם, שהשליכו צניהם ליאור, וימררו את חייהם וחשבו למחות את שמם ע"ש. וזוה גילו דעת שעשו זאת רק מחמת רשעתם, ולא מחמת ציווי ה'.

ואם כן עיקר העונש של המצריים בא עבור המחשבה, כי על המעשה של ועבדום

זוקנתה. וכתב כי הנה משה היה כליל השלימות, אך קדושת זכורה היה חסר לו, שנאמר (שמות יג-ג) קדש לי כל זכור פטר כל רחם, והרי אף בזהמה הזכור קודש לה'. על כן לזל יחסר גם קדושה זו ממשה, חזרה לנעוריה והיתה צתולה כמקודם, ונולד ממנה משה, והרי הוא פטר רחם קודש לה' עכ"ד. הרי לנו כי בשעה שנפסקה כח הלידה באשה, ושז חזרת כנעוריה, הרי פנים חדשות באו לכאן, והוי הצן הנולד מוקדש כקדושת הזכור.

ועל דרך זה הוא גם בעם בית ישראל, הנה משה רבינו שאל את ה', מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים. והשיב לו, בהוציאת את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (ג-יג), וברש"י שהם עתידים לקבל את התורה על ההר הזה ע"ש. והיינו שהחשיב להם ה' את העמיד, שיקבלו את התורה. ובתחלת הבריאה כתיב, ויהי ערב ויהי צוקר יום הששי (בראשית א-א), וברש"י כולם תלויים ועומדים עד יום השישי, שהוא ששי בסיון המוכן למתן תורה (שבת פת). ובמוסקר שם, ס"א שביום ו' בסיון שקבלו התורה נתחזקו כל יצירת בראשית ונחשב כאילו נברא העולם עתה, וזהו יום הששי בה"א, שאותו יום ו' בסיון ע"כ. ואם כן ציוס ששי בסיון נגמרה כח הבריאה של ששת ימי בראשית, שמוכנת היתה לחזור לתוהו וזוהו, ונתחדשה קיוס העולם במה שקבלו ישראל את התורה. ואז בחר ה' בהם מכל העמים, והם בני זכורי, הזכור לכל האומות. וכיון שה' חישב להם את העמיד כאילו קיימה, אם כן שפיר הם נקראים 'בני זכורי ישראל'.

במחשבה שעלתה לפניו, ואינו עושה פעולה לדחות המחשבה ולהרהר בדברים אחרים. ועל כן דקדק הכתוב ולא תתורו 'אחרי' לצבכם 'אחרי' עיניכם, היינו אחר שעלה במחשבה בלב, ואחר שצא לפניו ראייה, הוא ממשיך להרהר ולהתבונן, אשר על זה אינו אנוס עוד, ומוטל עליו לקדש מחשבתו לה'. [ועיין בראשית חבמה (שער הקדושה פרק ה) מה שציאר במאמרם (קידושין מ.) מחשבה שעושה פרי הקב"ה מנרפה למעשה].

ועל דרך זה היא גם צעשיית הטוב, לא די לקיים מצות ה' רק צמעשה, וכמנות אנשים מלומדה. אלא רחמנא לצא בעי, וכמו שאמר הכתוב להדיא, ולעזדו בכל לצבכם ובכל נפשכם (דברים יא-ג), כי עשיית המצות צריכה להיות בהתפעלות הלב, באהבה עזה לעשות רצון אביו שבשמים. ומנוה דלאו איהו בדחילו ורחימו לא פרחית לעילא (תיקוני זוהר י' כה:).

ודבר זה אנו למדים מעונש המצריים, שלמעשה עשו גם הם רצון קונם, שגור על ישראל ועזדום וענו אותם, אבל אחר כוונת הלב הן הן הדברים, וכיון שכוונתם לא היתה לשם שמים נענשו (עיין הגדה חדש האביב בפסקא פסח שהיו אבותינו אוכלים). ולכן נצטוונו בזכירת יציאת מצרים בכל יום, וכמו שנאמר למען תזכור את יום אאתך מארץ מצרים כל ימי חייך (דברים טו-ג), שכאשר נתבונן איך נענשו אז המצריים, שצביל שלא עשאוהו עבד קיום רצון ה', הרי דלא אזלינן בתר המעשה אלא אחר המחשבה, מזה תלמדו איך יש לעבוד את ה', שרחמנא לצא בעי, ויש לעזדו בכל לצבו ונפשו.

וענו אותם היה גזירת ה', רק שהם לא עשאוהו במחשבה עבד קיום רצון ה'. ומעמה יתכן שיטעון פרעה, הלא העיקר היא המעשה ולא המחשבה, ולמה יצאו לעונש עבד המחשבה. על כן הקדים לו ה', בני בכורי ישראל, אני מחשיב את ישראל לבכורי, מפני שהם עלו במחשבה תחלה, אם כי צמעשה היו אומות הרבה קודם להם, הרי דלאי דן בתר המחשבה, ולכן מגיע לכס עונש על זה, שיסתיים במכת בכורות. ולכן הגוי אשר יעבדו דן 'אנכי', כי רק הקב"ה הוא היודע מחשבות, ולא נגלה זאת גם למלאכי מעלה וכידוע.

*

ובן היא גם צעזודת ה', לא די לעבוד את ה' רק צמעשה, להיות נוהר מעשיית חטא צפועל, ולקיים מצותיו ית"ש רק צמעשה, אלא גם המחשבה צריכה להיות נקיה וטהורה. והכתוב מזהיר ולא תתורו אחרי לצבכם ואחרי עיניכם (במדבר טו-לט), שההרהור בחטא, וראיית העינים המציאה לידי הרהור, עיין רואה והלב חומד, גם כן אסרה תורה. ואמרו (יומא כט.) הרהורי עצירה קשין מעצירה ע"ש. וכתוב במהרש"א (שס) דאפילו הרהור צלא עצירה צריכה כפרה, כגון נחכין להעלות צידו צשר חזיר ועלה צידו צשר טלה צריכה כפרה וקליחה (קידושין פא:). וכמו שפירש צזה בישמח משה (פ' פנחס ד"ה לו את בני ישראל) כי המחשבה אינו צרשותו של אדם, וצאה להאדם צלי שום הכנה. ועל דרך זה היא גם ראיית האדם (עיין גרים לב:), ואנוס רחמנא פטריה. אך התציעה על האדם היא, כאשר ממשיך להתבונן ולהרהר

בסעודה שלישית פרשת שמות תשע"ט לפ"ק

מה שצרכה הקב"ה בצדק צרכה צדק צדק לדוגמא לו, אדם יש לו ראש והארץ יש לה ראש וכו', אדם יש לו ערוה והארץ יש לה ערוה שנאמר (צדקת מצ-ט) לראות את ערות הארץ צדקת ע"כ. וכיון שמצרים היא ערות הארץ על כן יושציה הם שטופי זמה.

ונוסף על זה, הלל מצואר ברמב"ם (ה' דעות ו-א) דרך צרייתו של אדם להיות נמשך צדעותיו וצמעשו אחר ריעיו וחציריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אלל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים צדק כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר (משלי יג-ב) הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע. וכן אם היה צמדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים צדק ישרה, ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים צדק עוצים ע"כ. ומקרא מלא (תהלים קו-לה) ויתערצו צגויים וילמדו מעשיהם. וכאשר היו ישראל שרויים צמצרים שנים רבות, נתדרדרו ישראל, וקיצלו זרע קודש תכונת ארץ מצרים ויושציה. וכמו שפירש השל"ה הק' (מסכת פסחים מנה שמורה אות קפט) וירעו אותנו המצרים (דברים כו-ו), ולכאורה היה הכתוב צריך לומר וירעו 'לנו'. אך הכוונה שהמצרים השפיעו עלינו כל כך, עד שאנחנו עצמינו נהפכנו להיות רעים ע"כ. ועל כן אמר עליהם הכתוב, 'ותמלא הארץ אותם', היינו שתכונת ארץ מצרים וטומאתה מילאו את נפשותם של ישראל, וצחוק חוכם קיצלו תכונתם להיות כמותם למחצה לשליש ולרביע. והגם שצמני ערוה היו נשמרים מאד, ואחת היתה

ובני ישראל פרו וישרצו וירצו ויענמו צמאד מאד, ותמלא הארץ אותם (א-ו). בבלי יקר דקדק דהוי ליה למימר ותמלא הארץ 'מהס', מהו 'אותם' ע"ש. ועדיפא יש להקשות, כיון דקרא מספר מעשיהם של ישראל, וצני ישראל פרו וגו', הוי ליה לסיים 'וימלאו את הארץ', דוגמת מה שנאמר צבלעם הנה כסה את עין הארץ (צמדצר צ-ה), ולמה ייחס הדברים להארץ, ותמלא הארץ אותם.

וצראה כי ידוע שכל ארץ יש לה תכונה מיוחדת שמשפיעה על יושציה, וכדאיתא צרש"י (צמדצר יג-יח) יש ארץ מגדלת גבורים, ויש ארץ מגדלת חלשים, יש מגדלת אוכלוסין, ויש ממעטת אוכלוסין (תחומא ו) ע"כ. ולכן גם כל אומה יש לה תכונה שונה. וצמתן תורה החזיר ה' על כל אומה ולשון, וכמצואר צפסיקתא (רצמי כא) שעשו לא רצה לקבלה שכל עצמם חיותם על החרב, צני עמון אמרו שכל עצמם הם ניאוף, וצני ישמעאל אמרו כל עצמם גניבה וגזילה ע"ש. [ועיין בשם משמואל (פ' דברים תרע"ט) שגם צהשפה של האומה טמון צה כח רע, שמושך לרעת האומה. וכמו שהגיד ב"ק ארמו"ר הרי"מ וצל"ה מגור, על לשון צרפת שמושכת לניאוף ר"ל עכ"ד].

ואמר הכתוב (ויקרא יח-ג) כמעשה 'ארץ' מצרים אשר ישצתם צה לא תעשו, וצרש"י שמעשיהם מקולקלים מכל האומות, ואותו מקום שיצצו צו ישראל, מקולקל מן הכל (תו"כ יח-קלח) ע"כ. ומצרים שטופי זמה הם שנאמר (יחזקאל כג-כ) וזרמת סוקים זרמתם (רש"י צדקת יצ-יע). והטעם הוא, דאיתא צמדצר (קה"ר א-ב) כל

ופרקמה הכתוב, אבל בשאר המדות והשקפת החיים נשפעו מהם.

ובבמו כן אנו בגלות אמעריקא, שהיא מדינה של חירות, איש כל הישר בעיניו יעשה, ומנזד אחד מעולם לא היה לישראל בגלותם מנזד כזה, שיכולים לעבוד את ה' כרצונם, בפתח ובגלוי, ואין אומר ואין דברים ואין מונע. אבל מנזד השני החירות הזה נתן אפשרות לכל אדם להגיע לכל מקום טומאה וזוהמה, ואין תוכחה לאחרים, גם אבות לבנים, וחופא יסגי, שיכול לעשות כל מה שרצה, ואין לשום אדם להתערב ולומר לו דיעות. והיא מקום שורש של כל התאוות. ותכונת הארץ ויושביה משפיעה על כל אחד, להיות בתוך תוכו מקליפת הארץ, והימים הללו מסוגלים לטהר כל אחד את עצמו מהטומאה ששוררת בקרבנו.

*

ובהגדה דברי יואל כתוב לבאר מה שאנו קורין גאולה זו בשם יציאת מצרים, דיותר נכון לקרותו יציאת ישראל ממצרים, כי לא המצריים יצאו אלא ישראל יצאו מהם. וכתב דבמשך הזמן שהיו ישראל במצרים נכנסה טומאת מצרים לבנות בני ישראל, עד שהמלאכים שאלו מה נשתנו אלו מאלו, הללו עובדי עבודה זרה והללו וכו'. ואם כן אף שיצאו הגופים של ישראל מארץ מצרים, מכל מקום הטומאה של מצרים היתה עדיין מונחת בהם, וטומאה זו היתה מלווה אותם גם ביציאתם. אבל הקב"ה עשה חסד עם ישראל שהוציא גם הטומאה של מצרים מתוכם, והסיר מהם לב האצן ונתן להם לב צר, ורוח חדשה נפח בתוכם. ועל זה אנו משבחים הגאולה היא, כי לא רק שישראל יצאו

ממצרים, אלא היה גם יציאת מצרים, שהוציא טומאת מצרים מתוך בני ישראל עכ"ד.

ונראה דזהו שאמר הכתוב, וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים (שמות יג-יח), כי יציאת גופם ממצרים היתה זליל פסח, אבל עדיין היתה בהם בתוך תוכם התכונה שקבלו בנפשם מטומאת מצרים, וכמבואר באור החיים הק' (שמות יט-ה), בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני, דלכאורה תקשה למה נתעבד ה' מתת התורה עד חודש השלישי, כי מן סימני האהבה היא שלא יתעבד חושק מצא לחשוקתו וגו'. אשר על כן בא הקב"ה ונתן אמתלה לדבר, כי לא מיעוט החשק הוא הסובב, אלא לצד הכשרת החתן, כי לא היו ישראל ראויים, לצד שהיו בארץ הטומאה והיו לגדה ציניהם, והוצרכו לספור ספירת טהרתם שבע שבתות כדרך ו' נקיים אשר צוה ה' לזבח (וזהו ח"ג טז). והוא אומרו לצאת בני ישראל, פירוש לקצת יציאתם מארץ מצרים הוא הסובב עכבת הדבר עד החודש השלישי, והראיה כי כשקרבו ימי הכשרתם, בו ביום נסעו בו ביום באו, והוא אומרו ביום הזה פירוש שנסעו, בו ביום באו ע"כ.

ולבן התחיל ה' מתן תורה, אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שם כ-כג), כי אז בגמר ספירת השבעה נקיים גמרה יציאת ישראל מטומאת מצרים, כי עד אז עדיין היתה השפעתם בתוכם, וכעת נטהרו מטומאתם ושלם הוצאתם ממצרים. וזהו שאמר 'חמשים' עלו בני ישראל מארץ מצרים, שנזכרו עוד לספור שבעה שבועות לספירת נקיים, שביום החמשים אז עלו לגמרי ממצרים.

*

הרעה. אולם אי אפשר לי לשמח אחרים, שכן הזולת אין לו לשמח באסוני ע"כ.

ובמו כן היו ישראל במצרים, כל אחד קיבל צער עצמו באהבה, אבל היה כואב להם צער חבריהם, ולא יכלו נשוא צרות ישראל, שאחיהם משתעבדים בכובד השיעבוד, אשר זהו מנחת התורה להשתתף בצערותן של ישראל (עיי' מענית יא.).

אמנם גם צרת האדם לכשלעצמו, הרי אמרו (סנהדרין מו.) בשעה שאדם מטעור [שפורענות באה עליו בעונו], שכינה מה לשון אומרת [באיזו לשון היא קובלת ומתנוודת עליו], קלני מראשי קלני מזרועי [כמו שהאדם שיגע ועיף אומר ראשי כבד עלי, וזרועי כבד עלי]. אם כן המקום מטעור על דמן של רשעים שנשפך, קל וחומר על דמן של נדיקים ע"כ. ובגמרא (מענית טו.) ולמה נותנין אפר מקלה על גבי תיבה, אמר רבי יהודה בן פזי כלומר (תהלים נא-טו) עמו אנכי בצרה. ריש לקיש אמר (ישעיה סג-ט) בכל צרתם לו נר ע"ש. הרי לנו כי גם האדם הגרוע ביותר, שעובר עבירה צמודה, והתיר עצמו למיתה, גם כן הקצ"ה מטעור עמו, ואומר קלני מראשי קלני מזרועי, ומכל שכן ציהודים כשרים שמטעור עמהם בצרתם. ויסופר על הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, שכאשר נתפס לצית הסוהר קיבל זאת באהבה, ואמר (תהלים נג-ד) גם כי אלך בגיא כלמות לא אירא רע, רק מה שכואב לי, הוא 'כי אתה עמדי', שכל צרתם לו נר.

ועל דרך זה היתה תפלתם של ישראל במצרים. הצער של עבודת הפרך הנוגע לעצמו

והנה הכתוב אומר, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה וישמע אלקים את נאקתם וגו' (ב-ג). ולכאורה הוא ליה למימר ותעל שועתם מן העבודה אל האלקים. אך ענינו נראה, כי ישראל קדושים לא התרעמו על ה' כל ימיהם במצרים על גורלם, וקיבלו גזירת ה' מאהבה, וכמו שכתוב (דברים ו-ה) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, ודרשו חז"ל (ברכות נד.) בכל מדה ומדה שמודד לך הוא מודה לו [מדות המדודות לך בין מדה טובה ובין מדת פורענות], וחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, לקבלוהי בשמחה [לברך על מדת פורענות בלבב שלם] ע"ש. והרה"ק מוהר"ש מבבל זי"ע פירש הכתוב (שמות א-ו) ובני ישראל פרו וירצו ויעצמו במאד מאד, שנתעצמו מאד במדה של בכל 'מאודך', להודות לה' על כל מדה ומדה שמודד לו.

אמנם ידוע מה שפירש הרה"ק רבי ברוך ממעזבוו זי"ע בספרו בוצינא דנהורא, על הפסוק שוש אשים צהוי"ה תגל נפשי באלקי (ישעיה סא-י), כי הן אמת שחייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, צמה דברים אמורים, אם הרעה נגעה רק אליו, אבל אם נגעה אל הזולת אסור עליו לשמח בה, אלא אדרבה עליו להשתתף בצער. וזהו שוש אשים צה' צומן של 'הוי"ה', היינו מדת הרחמים, כאשר ניתן לי שפע טובה אזי יכול אני לשמח וגם לשמח אחרים, 'שוש אשים' בכפל. אבל 'תגל נפשי באלקי', צומן של 'אלקי', היינו מדת הדין, כאשר נגעה אלי הרעה, אזי רק אני אוכל לשמח, שכן חייב אדם לברך על

קיבל כל אחד צאהבה וצשמחה, אבל הנער של חצירו כאב לו, וציותר נערו של הקצ"ה אשר עמו אנכי צנרה, כאב להם יותר מנער העבודה עצמו. וזהו שאמר הכתוב, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, אבל לא זעקו על נער העבודה, אלא 'זתעל שועתם אל האלקים', שועתם אל נער האלקים שמנטער עמהם צנרתם, עלה יותר מן הנער של העבודה ששיעזדו צהם צפרך, כי זה היו מקצלים צאהבה, אבל לא כן נער השכינה.

וּלְבַן 'וישמע אלקים את נאקתם', כי צשעה שאדם מתפלל על נערו, יתכן שאין הוא ראוי להענות, ויש קיטרוגים למעלה על ישועתו, אבל כאשר שועתו היא על נער השכינה, אז מי לא יחוס למעלה על נער השכינה, ואין שטן ואין פגע רע למנוע שתעלה תפלתו. ומה גם שאמרו חז"ל (צבא קמח צב). כל המצקש רחמים על חצירו, והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה ע"כ.

וזהו שאמר ה' למשה, ראה ראיתי את עני עמי אשר צמנרים, ואת נעקתם שמעתי מפני נוגשיו, כי ידעתי את מכאוביו (ג-ז). ולכאורה צריך ציאור כפל הלשון ראה ראיתי. וגם מה שקיים כי 'ידעתי' את מכאוביו. אמנם מצינו ידיעה שהיא מלשון חיבור, על דרך שנאמר (צראשית ד-ה) והאדם ידע את חוה אשתו. ואמר ה' 'ראה ראיתי את עני עמי אשר צמנרים', אני רואה צהם שתי ראיות, ראשית, את גודל העוני והשפלות שעובר על עמי צמנרים. שנית, אני רואה שעם כל זה הם לא נועקים עבור צרת עצמם אלא צשציל נער השכינה, ואת נעקתם שמעתי מפני נוגשיו 'כי ידעתי את מכאוביו',

עבור שאני גם כן מחובר עם כאצם, וזהו שכואב להם ציותר. ועל תפלה כזו אין קיטרוג, וארד להצילו מיד מנרים וגו'.

*

וזהו הענין שהתגלה ה' למשה צלצת אש מתוך הסנה, וירא והנה הסנה צוער צאש, והסנה איננו אוכל (ג-ז). וצרש"י מתוך הסנה, ולא אילן אחר, משום עמו אנכי צנרה ע"כ. ומקורו צמדרש (תחומא יד) אמר הקצ"ה כתצתי צתורה עמו אנכי צנרה, הם נתונים צשיעצוד, ואף אני צסנה ממקום צר, לפיכך מתוך הסנה שכולו קווצים ע"כ.

וַיֵּשׁ להוסיף דאיתא צגמרא (ראש השנה ז'). מאי דכתיב (ישעיה סו-כד) ויצאלו וראו צפגרי האנשים הפושעים צי, כי תולעתם לא תמות, ואשם לא תכבה וגו', דפושעי ישראל צגופן וכו' יורדין לגיהנם ונידונין צה י"צ חדש וכו', אבל המיינין והמסורות [מלשינים שמוסרין ממון ישראל ציד העוצדי כוכצים] וכו', יורדין לגיהנם ונידונין צה לדורי דורות שנאמר ואשם לא תכבה ע"כ. ואם כן הרשעים הצותר גרוועים צישראל, המה הסנה הצוער צאש והסנה איננו אוכל. וגם צרשעים הפחותים ציותר גם כן עמו אנכי צנרה. ולכן הגם שישראל צמנרים הם צדיוטא התחתונה. וכמצואר צרש"י, וירא משה (צ-ד) דאג על שראה צישראל רשעים, דלטורין, אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל ע"ש. אבל צהיות שה' שוכן צסנה, גם כאשר הם צרשעותם צמצב אשר אשם לא תכבה, ושועתם של ישראל היא עבור נער השכינה, הנני נתן לב לגאלם. – ויש צזה חיזוק גדול לכל אחד, שצכל מצב שהוא נמצא, גם צדיוטא התחתונה,

האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשזבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, ונמחו האילנות והדשאים (חולין ס: ע"ב).

הרי לנו גודל כח התפלה, אשר כל עשבים ודשאים והירקות והפירות והתצורות, שהם חיי נפש של כל הצדאים, היו עומדים על פתח הקרקע לנחת, אבל לא ילאו בקומתם ובשלימותם, עד שעמד אדם להתפלל עליהם, ואחר תפלתו ירדו הגשמים וילאו לאור עולם. וכמו כן הוא תמיד בכל צרכי האדם, מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, אבל צריך תפלה שיגיע לידו. והוא שאמר 'יחינו מיומים', סדר החיים שלנו נוכל ללמוד מיומים, מהשני ימים שעמדו מזונות כל העולם על פתח הקרקע, שנצראו ציוס השלישי, ועמדו כך יוס הרביעי ויוס החמישי, ורק 'ציוס השלישי יקימנו ונחיה לפניו', שאז נצרא אדם הראשון ציוס השישי והתפלל עליו, ואז נעשה קיוס להצריאה שיוכלו לחיות, וזוה 'נדעה ונרדפה לדעת את ה', נלמוד על כח התפלה, 'ויצוא כגשם לנו', שלא המטיר ה' אז על הארץ, כי אדם אין לעבוד את האדמה, עד שעמד אדם הראשון והתפלל.

ובבזו כן היה צמנרים, ככח התפלה הקדים ה' זמן הגאולה שהיתה נקבע רק לאחר ארבע מאות שנה, אבל כאשר אנהו בני ישראל ויזעקו, ותעל שועתם אל האלקים. והוא שאמר 'רצבה כלמח השדה נתחין', כמו שלמח השדה בעת צריחתם ילאו לאור עולם ככח התפלה, כן נתן ה' את ישראל בהיותם צמנרים, שאחר ריבוי התפלה זכו להגאולה. והוא מוסר השכל להתעורר על חשיבות התפלה על כל הדברים המעיקים להאדם, הן בגשמיות, פרנסה וצריאות ונחת, והן

הקצ"ה אוהב אוננו, ובכל צרתם לו צר, ועדיין חשיבותיה גבן.

*

והנה אמרו (ראש השנה טו:): נעקה מקרע גזר דינו של אדם, דכתיב (תהלים קז-כח) ויזעקו אל ה' צצר להם וממנוקותיהם יוציאתם ע"כ. וכן היה צישראל צמנרים, שאין לך גזר דין מפורש יותר ממנה שאמר ה' לצברה, ידוע מדע כי גר יהיה זרעך וגו' ארבע מאות שנה (בראשית טו-יג), וכאשר עלתה שועתם לה' הוציאת אותם כמעט צחי ימים. והוא כי כח התפלה עזום מאד, וקרוצ ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו בצמת.

והנביא אומר על בני ישראל צמנרים, (יחזקאל טו-י) רצבה כלמח השדה נתחין. ולפי פשוטו הכוונה על ריבוי הצנים צמנרים, וצני ישראל פרו וישרנו וירבו ויעצמו צמאד מאד. אמנם אכתי הדמיון לריבוי כלמח השדה נראה לכאורה מוגזם. אך יש לומר בהקדם לצאר מה שאמר הכתוב (הושע ו-ג) יחינו מיומים, ציוס השלישי יקימנו ונחיה לפניו, ונדעה נרדפה לדעת את ה' וגו', ויצוא כגשם לנו וגו'. ונראה כי מצינו צצריאת העולם שנאמר ציוס השלישי, ויאמר אלקים מדשא הארץ דשא וגו', ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע וגו' (בראשית ח-יא). ולהלן נאמר (ג-ה) וכל שיח השדה טרס יהיה צארך, וכל עשב השדה טרס יצמת, כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה. וצרש"י וכל עשב השדה טרס יצמת, עדין לא צמת. וצג' שכתוב ותוצא, לא ילאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יוס ו'. ולמה, כי לא המטיר. ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את

בדברים הרוחניים, להתעלות בתורה, ועל דרך שפירש הרה"ק רבי ברוך ממעוזבוז זצ"ל (מוצא בספר התעוררות התפלה אות נג) שמעתא בעי צילוחא (מגילה כח:), דכדי להגיע להצנת התורה

כריכין תפלה. וזימים הללו יש להרבות בתפלה שיזכה לתשובה שלימה, לתקן הכל בחיים חיותו, עדי נוכה לראות בשמחתן של ישראל צמחה צימינו אמן.

בסעודה שלישית פרשת שמות תשי"פ לפ"ק שבת התוועדות לתלמידי ישיבה קטנה - וואדבורן ניו יארק

הסנה (ג-ב). וזרש"י מתוך 'הסנה' ולא חילן אחר, משום עמו אנכי צרה (תהלים נא-טו) ע"כ. ולא ביאר הטעם שנתגלה 'לצנת אש'. וזפשוטו כי מראה כבוד ה' כאש אוכלת (שמות כד-י), וכן נאמר (דברים ט-ג) כי ה' חלקיך וגו' אש אוכלה. אמנם אחתי כריך ביאור, הא כבר נתגלה ה' להאבות הקדושים, ולא נאמר שם שהיה מראהו לצנת אש, ומאי שנא כאן צננה.

ושוב אמר, ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר צמצרים (ג-א). וצמדש (שמו"ר ג-ב) ראיתי לא נאמר, אלא ראה ראיתי, אמר לו הקב"ה, משה, אתה רואה ראיתי אחת, ואני רואה שתי ראיות. אתה רואה אותן באין לסיני ומקבלין תורתך, ואני רואה גם מעשה העגל וכו' ע"כ.

ועל זה השיב משה אל האלקים, מי אנכי וגו', וכי אוציא את בני ישראל ממצרים. ויאמר כי אהיה עמך, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, צהויאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (ג-יא). וזרש"י ששאל מה זכו ישראל שיעשה להם נס ואוציאם ממצרים. והשיב ה', דבר גדול יש לי על הוצאתי זו, שהרי

הבה נתחכמה לו פן ירבה וגו' (א-י). זרש"י נתחכם למושיעם של ישראל וכו' ע"כ. וצמדש (הוצא בקדושת יום טוב) שרצה לצטל את השבת ע"כ. וראוי להבין מאי טעמא רצה לצטל את השבת דייקא, ולא שאר מצות התורה. ויתכן לומר דמצוה ברמב"ן (בראשית כו-ה) כי מה שאמרו שהאבות קיימו כל התורה עד שלא ניתנה (יומא כח:), היינו רק בארץ ישראל, ויעקב צוה ללכת לארץ נשא האחיות, וכן עמרם נשא את דודתו, כי המצות משפט חלקי הארץ הן. וציוסף דרשו חז"ל (צ"ר נז-ד) שהיה משמר את השבת אפילו צמצרים, זהו מפני ששבת שקולה ככל המצות, ולפי שהיא עדות על חידוש העולם. והיה עושה כן ללמד את בניו אמונת צריאת העולם, להוציא מלצם כוונות עבודה זרה ודעות המצרים ע"כ. ואם כן כלל ישראל צמצרים לא שמרו רק השבת מצות שנצטוו גם המצרים, אלא גם מצות שבת, וכמו שהתנהג יוסף. ולכן שפיר אמרו הצה נתחכמה לצטל את השבת דייקא.

*

ובתחלה נקדים לצאר להלן צפרשה, וירא מלאך ה' אליו לצנת אש מתוך

עמידים לקבל התורה על ההר הזה לכוף שלשה חדשים שיצאו ממזרים (שמו"ר ג-ד) ע"כ.

*

הנה התוועדנו בשבת זו תלמידי הישיבה קטנה, בחורים כעירים שעומדים בראשית שנותיהם. אמרו חז"ל (שבת קנב.) ווי לה לחדא דאזלא ולא אחיא [חבל עליה, כלומר יש לו להתאונן ולצעוק ווי ההולכת ואינה חוזרת]. מאי היא, אמר רב חסדא ינקותא [היינו ימי הגעורים]. כי אחא רב דימי אמר ינקותא כלילא דוורדא [נור של וורד] ע"כ. כל ימי חיי האדם תלויין איך ניצל את שנות הבחרות. האדם עץ השדה (דברים כ"ט), כמו אילן שנטעו אותו, בהיותו רך משימין עליו עין ביותר, שיגדל ישר ונאה ולא יתעקס, ונותנין לו חיותו בריבוי מים שיתפתח כראוי, וכפי מה שהשיגו עליו בינקותו, כן הוא מתגדל יותר ויותר להיות אילן נאה. כן הם ימי הבחרות בהאדם, כל מה שמוסיף אומץ וכח בתורה ועבודה, הוא מתגדל לאילנה ברבבא. יש לנצל כל יום שלא יבזבז אותו לריק.

אמנם גם מי שלא השיג על ראשית ימיו, לעולם לא מאוחר, ואמרו חז"ל (אבות דרבי נתן פרק ו'), מה היה תחלתו של רבי עקיבא, אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. והלך הוא ובנו וישבו אלל מלמדי תינוקות, וכתב לו אל"ף צי"ת ולמדה וכו' ע"ש. ועזב את אשתו וביתו, והלך לבי רב ללמוד י"ב שנה. וכאשר בא הביתה, שמע שאמרה אשתו לחברתה, אי לדידי ציית יתיב עוד י"ב שנה אחריני, לא נכנס לבייתו אלא חזר לבי רב על עוד י"ב שנה (כתובות סב:). ומוצא בשיחות הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שנת תשל"א מאמר ט) שלא נכנס לבייתו כי

לא רצה להפסיק מלימוד רגופות כ"ד שנה, שאם יפסיק, אז ילמוד רק שני פעמים י"ב שנה, ולא כ"ד שנה. ולימוד רגופות היא לימוד אחר לגמרי. וכן אמרו (אבות דרבי נתן ט) על רבי אליעזר בן הורקנוס שבן עשרים ושנים שנה היה ולא למד תורה, והלך ללמוד לפני רבן יוחנן בן זכאי ע"ש.

ובי גרס לו לרבי עקיבא שאחר שכבר עבר עליו שלש מימי חיו, ישנה דרכו ללכת ללמוד תורה, זה היה שעה אחת של התבוננות בחובתו בעולמו, שהחליט בנפשו איך אני רוצה לעזוב את העולם כבוד ריק, יש עוד לפני רוב שנות חיים, ואתחיל להשתדל ללמוד יום יום, עד שנתעלה להיות תנא אלקי. ולכן נרמז זאת בשמו עקיבא"א נוטריקון י"ש קו"נה ע'ולמו צ'שעה א'יחת. וזהו מוסר השכל לכל אחד, אשר לעולם לא מאוחר להתחיל מחדש, ובפרט כשעומד עדיין בראשית ימי נעוריו, אלא יסתכל על השנים העתידות, שעדיין לפניו שנים רבות של עליו, שיהא אשריו בעולם הזה ובעולם הבא.

ועל דרך זה היו ישראל במזרים, שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה, אבל אחר זה לאט לאט התעלו, ובראש השנה פסקה העבודה מאבותינו (ראש השנה יא.), ובאו לידי התבוננות להתאים דרכיהם לדרכי אבותיהם אברהם יצחק ויעקב, עד שנתעלו בקריעת ים סוף, שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל. ושזב פסקה זוהמתן במתן תורה, וזכו לשמוע דברי אלקים חיים שדיבר ה' לכל אחד בפרטיות, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וגו'. ושזב ישבו ארבעים שנה במדבר על התורה ועל העבודה יומם ולילה, עד שאמרו שדור קדוש כזה לא

יהיה עוד עד עת התחיה (זוה"ק ח"ב קמז), ולא ראו קרי מימיהם, ולא שלטה בהן רמה ותולעה (פרקי דרבי אליעזר פרק מא).

הרי לנו כי דור שהיה צמ"ט שערי טומאה נתעלו עד רום המעלות שאין למעלה ממנו. וכמו שפירש בזרע קודש (פי' בא) תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים (קידוש ליל שבת), והיינו כי מי שרונה לשוב ולהתעלות ממצבו, ועומד מיואש התחיינה העצמות האלה, על כן הראשית של הקורא קדושה, שיעלה על זכרונו יציאת מצרים, איך נתעלה אותו הדור מצירא עמיקתא לאיגרא רמה, ובה ימצא חיזוק, כי לא ידח ממנו נדח, וגם בהיותו משוקע בטומאה יוכל עוד להתעלות.

והנה הקצ"ה כאשר דן את האדם, לא מביט רק על העבר שלו, וכדרכי בני אדם שאין יכולים לראות את העמידות, אלא הקצ"ה נופה ומביט עד סוף כל הדורות, והוא קורא הדורות מראש, ומביט גם על מה שיוכל להיות ממנו בעתיד, אשר לכל אחד יתכן להיות לו עתיד מזהיר. והלא הקצ"ה שמו הוי"ה, היה הוה ויהיה, שכל העמידות גלוי לפניו כמו העבר, והיה ויהיה כולו חד, ועל כן נראה לפניו גם כעת העמידות של האדם. והרי גם משה רבינו כשרצה להרוג את המצרי המכה איש עברי, כתיב ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי (ב-יב), וברש"י ראה שאין איש עתיד ללאת ממנו שיחגייר ע"כ. ומכל שכן שצדינו של הקצ"ה כן הוא.

ולבן כאשר משה רבינו רואה את מצבן של ישראל משוקעים בטומאה, ושאל את ה' בחיזה זכות הם ראויים ללאת, אמר לו הוי"ה,

'רואה ראיתי את עני עמי, משה, אתה רואה רק ראיה אחת, היינו העבר של הכלל ישראל, ואני רואה שתי ראיות, אני נופה ומביט גם על העתיד שלהם, והם עומדים לפני עיני כעת כמו שהם עתידים להיות לעתיד, אשר זכאה דרא דא מכל דרין דעלמא, נפקי ממתצתא דמשה ופרחי לגבי מתצתא דרקייעא וכו' (זוה"ק ח"ג קסג), והם ראויים לגאולה.

ולא עוד אלא זכות גדול יש להם, שהם הוסיפו חלק בפסוקי התורה, מפרשת שמות ולהלכה. ומה גם שעל ידי יציאתם ממצרים תתחדש הרבה מנות בתורה שהם זכר ליציאת מצרים, והן מנות תפילין בכל יום, מנות קרבן פסח, ואיסור חמץ, ואכילת מצה, וחג הפסח וחג הסוכות וכו'. וכל אחד מיוצאי מצרים יש לו חלק וזכות בכל המנות הללו שמקיימים ישראל, עד עולם. וזה שאמר לו ה', דבר גדול יש לי על הוצאה זו, בהוציאתך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, והיינו לא רק 'שיקבלו' את התורה בהר הזה, אלא הם יעשו' ויחדשו מנות רבות הכתובות בספר התורה הזאת, וזכות זה גדול מאד, שכלאי להוציאם ממצרים, כי אין להביט רק על העבר, אלא גם על העתיד, מה שיתהוה על ידם אחר יציאתם ממצרים.

*

ובוה היה נראה לזכר מה דאיתא במדרש (רו"ר ה-ד) אם אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם, שאילו היה אהרן יודע שהקצ"ה מכתוב עליו (שמות ד-ד) הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבבו, בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו וכו' ע"ש. והיא פליאה לומר שאהרן

אף שכעת הם עוזדי עבודה זרה, אבל העמיד שלהם יוכל להאיר עד רום המעלות.

וזו חיזוק לכל אדם, שלא יתעצב מהעבר, אלא ישים עיניו על העתיד, כי יוכל עוד להתהפך מהקצה אל הקצה. וזהו הענין שאמרו (יבמות מח:): על צעל תשובה שהוא כקטן שנולד, כי הקטן שנולד אין לו עבר רק העתיד, וכמו כן צעל תשובה אין לו להתבלבל ולהתיימש עובר העבר שלו, כי העבר אין, אלא יתאזר כגבור כמו שעשה רבי עקיבא ודעימיה, שפנה מהעבר שלו לדבק עצמו בתורת ה'.

*

וזדו הענין שנחגלה ה' למשה 'צלבת אש מתוך הסנה', כי הנה הדומם בדרך כלל עומד על מעמדו, לא יוכל להתגדל יותר ממה שהוא, לא כן הוא האש, אשר אש קטן יוכל להתגדל ולהתלהב למדורת אש עד שישרף עיר גדולה. ולא עוד אלא גם גחלת שנכבה, ולא ניכר עליו שום חמימות, אם נשאר בתוך תוכו ניצוץ קטן של אש, יכולין ללצותו ולהצעירו למדורת אש.

ועל דרך זו הוא באדם, אשר נר ה' נשמת אדם (משלי כ-כז), הנשמה שבאדם היא אש, ועוד זו נשמתו האש שוכן בקרבו. וגם אם הגחלת כבויה נשאר עדיין בתוכו ניצוץ אש של קדושת נשמתו, שאינו מתכבה לעולם, ואם זוכה להתעורר, צידו להצעירו ללצת אש. ועל זה נאמר (הילים לו-י) 'ועוד מעט ואין רשע', כי גם בהרשע ביותר גדול יש בו עוד מעט ניצוץ של קדושת נשמתו, אשר שם אין הוא רשע, שפגם החטא אינו מגיעה לשם, והיא הנקודה הפנימית שצבומק הלב, וממנה יוכל להתעורר תמיד, ולכן 'והתבוננת על מקומו ואינו', יתכן

היה עושה יותר בשמחה כאשר היה יודע שהכתוב יפרסם מעשיו ומדותיו. אך הענין הוא, כי סיבת התרשלות האדם בעבודת קונו, הוא משום שאינו מחשיב כראוי עד כמה הוא פועל במצותיו, וכמה הוא פוגם בהטא. ואילו היה מאמין באמת כי ישראל נותנין כח במצותיהן בפמליא של מעלה, וכמו שנאמר (הילים סח-לה) תנו עוז לאלקים, ובהחטאים מתישין כח של מעלה כביכול (איכ"ר א-ג), ובכל מצוה הוא קושר כתרים למלך מלכי המלכים, צודאי היה עבודתו ביתר שאת ויתר עז, ועל זה נאמר (דברי הימים ב ז-י) ויגבה לבו בדרכי ה'.

ומבלי שכן כאשר היה יודע מתחלה שממנוה זו שעושה כעת יהיה נעשה חלק מהתורה הקדושה, שיהא נכתב דבר זה בפסוקי תורתנו הקדושה, היה משתדל לקיימה באופן היותר נעלה, כי הוא כותב כעת חלק מספר תורה. ועל דרך זה היה באהרן לפי גודל מדריגתו, שלא החשיב כראוי גודל הדבר שהוא עושה כעת לנאת לקראת משה בשמחה. אבל אם היה יודע כי למעלה נחשב מעשה זה כל כך, עד שתהא זאת חלק מתורת ה', שהקב"ה מכתיב זאת בספרו, אז היה עושה הדבר במדה מרובה יותר, בתופים ובמחולות.

*

ועל דרך זה היו ישראל במצרים, אם כי היו בשפל המצב, מכל מקום נגד עיני ה' הרואה את העמיד כאילו הוא כבר לפניו, בהסתכלותו על ישראל ראה כל פרשיות התורה, וכל המצות שיתחדשו על ידיהם, וכל עבודתם הנפלאה במדבר ארבעים שנה, וראה לפניו עם מלאים מצות כרמון. ולכן נתן אל לבו לגאלם, כי

שצרכות הימים תתבונן על אותו רשע, ולא תמצא אותו עוד רשע (עיין ישמח ישראל פ' נח).

ודבר זה הראה ה' למשה, שהציט על שפלותן של ישראל שהם כסנה, לא תואר ולא הדר אלא מנער ומכאיב להמתקרב. וגילה לו ה' שצסנה הזה מונח עדיין נינוך של אש, שלא כזה גחלתן של ישראל, וצידם להלהיב עוד אש זו להיות ללצת אש. אשר צאמת כן היה צישראל, שאחר יציאתם ממצרים כעוצדי עבודה זרה, נתעלו אחר כך צרום המעלה, והסנה נתהפך ללצת אש.

*

והנה בני ישראל גם צהיותם צמצרים לא עזבו את ה', ולא היה אחד מהם פרוץ צערוה (ויק"ר לז-ה), עד שהעיד ה' והטיל את שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה (רש"י צמדבר כו-ה). וכאשר אמר משה לה' והן לא יאמינו לי (ד-ה), אמר לו ה' שישראל מאמינים בני מאמינים, וחשדת צכשרים (רש"י טס). וכמו כן קיצלו על ענמם עול הגלות ולא התרעמו, וקיימו את הכתוב ואתצת את ה' חלקיך צכל לצצך וגו' וצכל מאדך (דצרים ו-ה), צכל מדה ומדה שמודד לך הוי מודה לו (צרכות מד), וצרכו על הרעה צשמחה כמו שמצרך על הטובה, וכמו שפירש מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע הכתוב, וצני ישראל פרו וישרלו וירצו ויעצמו 'צמאד מאד' (א-ו). שנתעצמו 'מאד' צמדה של צכל 'מאודך', להודות לה' על כל מה שנעשה להם ע"כ.

ובאיזה כח הגיעו לידי מדה זו להתעצם כל כך גם צהיותם צצציה, על זה היה התשובה, כי משה ציקש מפרעה ליתן להם יום אחד צצצוע למנוחה, ונתן להם את יום השבת,

ועל זה אומרים (צתפלה) ישמח משה צמתנת חלקן (ציר אר"ח סימן פא). ואיתא צמדמש (שמו"ר ה-יח) שהיה צידם מגילות [מגילות של סיפורי אדם ונח והמצול והפלגה, וסיפורי האצות, וכל הנצואות וההצטמות שנתצבאו. פירוש מהרו"ו] שהיו משתעשעין צהם משצת לצצת לומר שהצצ"ה גואלן, לפי שהיו נוחין צצצת ע"כ. ויום השצת שהוא יום מנוחה וקדושה, היה להם צה הרחצת הדעת להתאזר צקדושתם, שהם צני האצות הקדושים, ויצוא יום שיגאלו ממצרים, אחר שיושלם גצירת הגלות שנגזר עליהם.

ובאשר ראה פרעה עונם כחם, שאין מתערצים צגויים, ועומדים צקדושתם, אמר 'הצה נתחכמה לו', לצטל מהם יום השצת, כי יום זה הוא 'מושיען של ישראל', שרק צכח קדושת השצת יכולים להתעצם צקדושתן של ישראל, שלא לכרוע צרך תחת הנסיונות שעוצרים על האדם. ועל זה אנו אומרים צמעלת יום השצת (צתפלת שמונה עשרה) ישמחו צמלכותך שומרי שצת וכו', וצצציעי רצית צו וקדשתו. והראיה על מעלת היום הגדול הקדוש הזה, עד כמה משפיע הוא על האדם לטובה, 'זכר ליציאת מצרים', יש להעלות על הזכרון, איך עם ישראל שהיו מוכנעים צעצודת הפרך שנים רצות, וכו לצאת ממצרים קדושים וטיהורים, שלא התערבו צגויים, ולא היה אחד מהם פרוץ.

*

היה לנו ציחד שצת מלל התעוררות והתחזקות צדצרי תורה והדרכה שנשמעו צהסעודות. אנו עומדים צצר צאמצע הזמן, יתכן שיש עושים חשצון, חלק גדול מהזמן צצר עצר ולא הצלית, אי"ה צזמן הצא נתחיל מחדש. וזה חשצון

מוטעה, אין צריך להיות מוטרד עם העבר
 איך הצליח. על צעל תשובה אמרו חז"ל (בימות
 מח): שהוא כקטן שנולד, כי אי אפשר להתחזק
 להתחיל מחדש רק כאשר שוכח ממנה שהיה עד
 עתה, הוא כקטן שנולד היום, שאין לו עבר,
 אין לו שום שייכות עם מה שהיה אתמול, כי
 הוא נולד רק היום. וכמו כן צעל תשובה שרואה
 לקבל על עצמו מהיום והלאה ללכת על דרך
 הישר, יצייר עצמו כאיש חדש, ולא להיות טרוד
 עם העבר, כאילו לא חטא מעולם, לא היה לו
 נפילות ומשברים, אני מתחיל היום כאיש חדש,
 וזה יתן לו כח וחזוק לנצל את העתיד שלפניו.

וזוהו החשיבות של שנות הנעורים, מנפה לו
 עדיין עתיד מזהיר, ומה שיזכה לקנות
 כעת יהנה מזה לעולם. להתמיד יום יום
 בתורה, ולא די רק בשיעורי הישיבה, כי צעל
 כשרון יוכל לקנות עוד יותר. יש לפנינו עוד
 הרבה שנות חיים לעבוד את ה', ואין לבזוז
 הזמן, אלא לנצל אותם להתעלות. ובכל שבת
 יש ליקח דקות אחדים לעשות חשבון הנפש, איך
 עבר עליו השבוע, ומה יוכל לעשות להתעלותו
 בשבוע הבא.

ובבב"ל ענש יום השבת, לאו כל אחד זוכה
 שהשבת צביתו יהא מרומם, אבל כל
 אחד צידו שהוא יעשהו א' ווארימער שבת. וכמו
 שהיה השבת פה, כן יהיה גם צביתו בכל שבוע.
 הוא יזמר הזמירות בקול רם ונעים, ולהשמיע
 דברי תורה בהסעודות. כאשר יש שבת נלהב,
 זה מציא הצלחה על כל השבוע.

הימים הללו מיוחדים לתשובה לקדש העינים,
 וכמו כן המחשבה ודיבור ומעשה.
 והכל תלוי בתפלה. לבקש והאר עינינו בתורתך,
 ולכוין בתפלת י"ח אתה חונן לאדם דעת, כי
 לחכמת התורה צריכין סייעתא דשמיא מיוחד
 (מגילה ו:). ולבקש השיבונו אבינו לתורתך, וכן
 שאר כל התפלה בכוונה.

יש לנצל הזמן על תיקון המדות, בלימוד ספרי
 מוסר וחסידות, כל אחד נצרא במדות
 רעות שצריכין תיקון. וכאשר שומעים שיעורי
 מוסר להטות אונן, ולעבוד על הדברים להוציאם
 מן הכח אל הפועל. ויתן ה' לנו סייעתא דשמיא
 להתעלות בתורה ויראה, לנצל ימי חיינו בהם, כי
 הם חיינו ואורך ימינו, ונזכה לראות בשמחתן
 של ישראל צביאת בן דוד במהרה צימינו אמן.

בסעודה שלישית פרשת שמות תשפ"א לפ"ק
 שבת התנועות לתלמידי ישיבה גדולה - וואדבורן ניו יארק

מבקשים (בתפלת ברכת המזון) הרחמן הוא ינחילנו
 ליום שכולו שבת. ויש לומר כוונה, כי בכל שבת
 יורדת אתערותא דלעילא על כל אדם מקדושת
 השבת, ויצרך אלקים את יום השביעי ויקדש

אנו עומדים ברגעים האחרונים של שבת
 התעלות, בהתפללות והסעודות
 ביחד, בשמיעת דברי תורה בהשקפת חיי יהודי,
 אשר בודאי השאיר רושם עז על כל אחד. אנו

אותו גם צלי אתערותא דלתתא מלך האדם, וכמו שמסיימין הצרכה צרוך אתה ה' מקדש השבת, ולא כמו צמועדי ה' שמצרכין מקדש ישראל והזמנים, שקדושת המועדים היא מישראל שמקדשין החודש. וכל אחד מישראל יש לו על כל פנים שעה מועטת שצבת שמרגיש קדושתה, כל אחד שונה, או צכניסת השבת, או צפיוט לכה דודי, או צשלוס עליכס או צקידוש וכו'. אמנס צדיקי עליון הם מרגישים קדושתה כל היום כולו, צכל שעה מהשבת צוער צהם אש של דציקות צה' מגודל קדושתה. ועל זה אנו מתפללים שנוכה להגיע למדריגה זו, שנגיש קדושתה צכל משך יום השבת, ולא רק צשעות ומצבים פרטיים. והרחמן הוא ינחילנו יום 'שכולו' שבת, שהרגשת קדושת השבת תהא עלינו כל היום, לא צשעה מיוחדת מהשבת. וצשבת זו זכינו ליום שכולו שבת, להתענג תענוג רוחני צמשך כל היום.

*

ותרד צת פרעה לרחוץ על היאור וגו', ותשלח את אמתה ותקחה וגו', ותקרח שמו משה, ותאמר כי מן המים משיתוהו (צ-ה). ויש להצין למה קראה את שמו על המאורע ההוא דייקא. ולא עוד אלא שעשרה שמות נקראו לו למשה (ויק"ר א-ג), וגם ה' קראו תמיד רק צשם זה, הלא נפש חיה הוא שמו, ואס כן מהותו של משה תלוי צשמו. ונראה כי אמרו חז"ל (סוטה י:): ותרד צת פרעה לרחוץ, מלמד שירדה לרחוץ מגלולי אציה [לצבול שם לשם גירות], וכן הוא אומר (ישעיה ד-ד) אס רחץ ה' את צואת צנות ציון [שהשצ ומתנקה מעונו קרוי רחוץ] ע"כ. והיינו שהלכה אז צת פרעה

להתצבן צקונה, השליכה העבודה זרה כדי להתקרב לה'.

והנה אמרו (יומא לט.) אל תטמאו צהם ונטמתם צם (ויקרא יא-ג), אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרצה [מניחין אותו ליטמא הרצה, והכי קאמר קרא אל תטמאו צהן, ואס תטמאו סוף ונטמתם]. צעולם הזה, מטמאין אותו לעולם הצא. והתקדשתם והייתם קדושים (שם יא-מד), אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרצה, [והתקדשתם מעט, והייתם קדושים הרצה, הצא ליטהר מסייעין אותו], מלמטה מקדשין אותו מלמעלה. צעולם הזה מקדשין אותו לעולם הצא ע"כ.

וביאורו הוא, דאיתא צמשנה (אצות ד-יא) העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והעובר עצירה אחת קונה לו קטיגור אחד ע"ש. והיינו שמכל עצירה נצרא קליפה אחת, אשר ממשיך האדם לידי טומאה, ומכל מצוה נצרא מלאך טוב, שממשיך האדם לקדושה. וזהו הענין שאמרו (שם ד-ג) מצוה גוררת מצוה, עצירה גוררת עצירה, כי המלאך שנצרא ממעשיו ממשיך האדם גם להלאה על דרך זה. ופירשו (עיין תפארת שלמה פ' ויחי, חיד"א צספרו חסדי אבות ד-יא) מה שאמרו (ירושלמי פסחים י-ה) המתחיל צמצוה אומר לו מרוק [גמור]. ומי הוא האומר כן, אלא כאשר עולה צדעת האדם מחשבה טובה לעשות מצוה, נצרא ממחשבה זו מלאך מליך, והוא מסייע להאדם ואומר לו גמור, על דרך שאמרו (צ"ר י-ו) אין כל עשצ ועשצ שאין לו מול צרקיע שמכה אותו ואומר לו גדל ע"כ. וזהו הכוונה 'אדם מטמא עצמו מלמטה מטמאין אותו מלמעלה', היינו המלאך שנצרא למעלה

מטומאתו, ממשיך אותו יותר לתוך הקליפות. וכנגד זה המקדש עצמו מלמטה, נצרא ממנו מלאך מסייעו, ומקדשין אותו מלמעלה.

וביוון שהסיוע לקדושה היא מצד המלאך, על כן אין צוה שום הגבלות גשמיות, שהעליה היא בפסיעות קטנות מדרגא לדרגא, אלא זוכה להשגות יותר מכפי דרך הטבע. וכמו שאמרו (אבות ו-א) שהלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין שאינו פוסק וכנהר שמתגבר והולך ע"ש. ועל כן אמרו 'המקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה', דכיון שהקדושה צא לו מלמעלה על ידי מלאכי מעלה, אין צוה שום הגבלות, ונתקדש הרבה.

ועל דרך זה הייתה צבת פרעה, שהלכה לרחוץ עצמה מגולוי צית אציה, והתחילה לקדש עצמה, זכתה באותה שעה שתצוא לידה זכות כה גדולה, להציל את מושיען של ישראל, ונתן התורה לישראל, כי כאשר אדם עושה מעט מלמטה, ופותח פתח כחודו של מחט, פותחין לו פתח כפתחו של אולם. ולא עוד אלא שזכתה להנהגה שהיא מחוץ לדרך הטבע, דאמר הכתוב ותשלח את אמתה ותקחה, וצרש"י שנשתרצבה אמתה אמות הרבה. ובגמרא (מגילה טו:) נראה שנשתרצבה ששים אמות ע"ש. הרי לנו כי הצא לטהר מסייעין אותו, והמקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, שזוכה לראות נסים בהסיוע מלמעלה שיוכל להגיע לידי מנוה.

*

ובבר דיצרנו (עין שמן ראש חלק אחד עשר שמות דף נד.) כי יש צוה מוסר השכל לעובדי ה', כי באמת יפלא מה ששלחה צבת פרעה את

אמתה ליקח את התצה, הלא ראתה שהתצה רחוקה ממנה כששים אמות, ומה עלתה על דעתה לשלוח את אמתה כאשר התצה עומדת מרחוק שאין צמליאות לגווע התצה וללקחה. וכתוב בפרדס יוסף (אות לא) צסם הרה"ק רבי בונם מפרשיסחא זי"ע, דמזה יש ללמוד, כי בשעה שמזדמן לאדם לעשות דבר טוב, יש לו להשתדל לעשות מה שיוכל לעשות, אף שיראה הדבר רחוק ממנו מלהשיגו, והצא לטהר מסייעין אותו (שבת קד.). ומן השמים יעזרוהו שיוכל לגמור מה שרוצה לעשות. וכמו כן צבת פרעה היא עשתה את שלה, מה שיש צידה לעשות, לשלוח את אמתה אל התצה, וכשראה ה' תשוקתה להציל, עשה לה נס, והשתרצב אמתה אמות הרבה ע"כ [ובשפתי צדיק (אות יד) הביאו צסם החידושי הרי"ם זי"ע].

ובהיות שבת פרעה הלכה אז להתגייר, לרחוץ מגולוי צית אציה, וידעה הקישויים הרבים שיעמדו לה על הדרך, צבת מלך פרעה להיות יהודי, למדה לקח מנס זה, שלא מתבקש מהאדם אלא לעשות מה שצידו, ואז יגיע לו כחות נעלים מן השמים להגיע הרבה יותר ממנה שצרשותו. ולכן קראה את הנער צסם משה, כי מן המים משיתוהו, כדי להזכיר את עצמה תמיד, ולהתרגל בצמחשבה זו, ככל פעם אשר תקרא את צנה משה, כי מן המים משיתוהו, ואיך הייתה כזאת שיכלה להגיע באמתה עד התצה, אין זה אלא משום הצא לטהר מסייעין אותו, ומזה תקח אומץ לעבודת ה' כל ימי חייה. ומשה עצמו נשאר צסם זה לעולם, להורות על ימי חייו שיצטרך להשאר יהודי צודד עד שמונים שנה, שיתאמץ לעשות תמיד מה שצידו, ומשם ואילך מן השמים יסייעוהו יותר.

והנביא האחרון לישראל, מלאכי הנביא, סיים נבואתו האחרונה, זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב וגו' (מלאכי ג-כג). ולכאורה למה קראו בשם 'תורת משה' ולא תורת ה'. אך בסיום תקופת הנביאים נסתמה כל חזון, ויהיו ישראל מסובצים בגלות אחר גלות צין האומות, ומהיכן יקחו חיזוק בראותם גודל הנסיונות אשר עומדים לפניהם, ומי יוכל לעמוד באלו. על כן עורר את ישראל באמרו, זכרו 'תורת משה' עבדי, הלימוד והתורה אשר השם משה מורה לנו, כי מן המים משיתוהו, ששלחה את אמתה כמה שהיתה יכולה, ושזב נשתרצבה אמתה אמות הרצה, הרי לנו שכאשר אדם עושה מה שמוטל עליו, מגיע לו כחות מן השמים להגיע עוד יותר, ויש להאדם לפשוט ידו הקצרה עד כמה שידו מגעת להגיע לידי קדושה, ושזב יחול עליו צרכת ה' להתעלות עוד יותר, כי הצא לטהר ומסייעין אותו.

הבלל ישראל עשירים היו בגדולי תורה, אשר כולם היו בחורים כמו אנו עם הנסיונות שלנו, וכאשר קיבלו עליהם עולה של תורה ועבודת קונם, נעשו גדולים בתורה ובעבודה ובקדושה יותר מהשגתינו, כי צא לטהר מקדשין אותו מלמעלה, והסיוע מלמעלה לא צא דדרכי הטבע. אך זהו רק כאשר יש להאדם קבלה אמיתית להשליך הכל ולמסור עצמו לעבודת קונו.

*

והנה אמרה בת פרעה כי 'מן המים' משיתוהו. ונראה כי מה שאירע לה כעת מנינו כדמותה צהמים, דכתיב (בראשית א-ז) ויעש אלקים את הרקיע, ויבדל צין המים אשר מתחת לרקיע וצין המים אשר מעל לרקיע,

ואיתא בתיקוני זוהר (תיקון ה' יט): מים תמאין אינון בוכין ואמרין אנון בעיין למיהוי קדם מלכא עלת העלות, ולפייסם הצטיה להם שיקרבו במלח על גבי המזבח וניסוך המים בחג (עיין רש"י ויקרא ג-יג).

והנה מה שרק אלל המים מנינו שהיו בוכים, ולא בשאר כל הצרואים שנבראו בארץ הגשמי בששת ימי בראשית, שהם יזכו גם כן על מה שמקומם הוא בארץ למטה ולא קדם מלכא. כי צביה זו צבה רק ממי שטעם פעם טעם התענוג ליהנות מזיו השכינה, והמים הללו שזכו אשר רוח אלקים היתה מתחלה מרחפת על פני המים (בראשית א-ב), וכעת צריכין לפרוש להיות למטה, ולהתרחק מלהיות בקרבת אלקים, על כן היו בוכים.

ובגודל משוקתם להיות קדם מלכא, המשיכו למטה שנמסר להם שתי מצות, מליחת הקרבנות וניסוך המים. והיינו כי הן אמת שלהיות קדם מלכא, יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הצא מכל חיי עולם הזה (אבות ד-יז), מכל מקום אם הם יכולים לקיים מצות ה' בגופם למטה בעולם, הרי יפה שעה אחת צתשובה ומעשים טובים מכל חיי עולם הצא (שם), הרי הם מעולים מקורת רוח בעולם הצא, אין הם רואים עוד להיות למעלה, המים התחתונים מאושרים כעת יותר מהמים העליונים, וניחא להם שעה קלה צמעשים טובים יותר מכל קורת רוח של חיי העולם הצא. – הרי לנו כי צתשוקה אמיתית לעבודת ה', מן השמים נושאין לו פנים ומסייעין אותו, למסור לו מצוה שיוכל לקיימה.

*

הבתוב אומר (תהלים פט-י) בשוא גליו אתה תשנחם, וברש"י בהנשא גליו אתה תשפילם. ובווהר הק' (מ"א סט:) פירש כי מה שאנו רואים שגלי הים מתנשאים תמיד למעלה, היא מגודל השתוקקותם להיות קדם מלכא הם מתנשאים תמיד לעלות לשורשם למעלה במרומים. וכאשר הגלים מתרוממים מגודל תשוקתם, הקצ"ה משבח ומתפאר בהם במה שהם משתוקקים אליו ע"כ.

אך היום עלה בדעתי צעת אמירת נשמת, שאומרים ואילו פינו מלא שירה כים, ולשונינו רנה כהמון גליו, אין אנו מספיקין להודות לה' וכו'. כי יש לומר דמה שגלי הים מתנשאים, אין זה מתשוקתם לעלות ולהתחבר עם המים העליונים, כי אדרבה הם מאושרים יותר להיות למטה, כי יפה להם שעה בתשובה ומעשים טובים מכל חיי העולם הבא, אך הם מרקדין מגודל השמחה שזכו שהם נעשו המים התחתונים, ורק הם יכולים לקיים מצות ה' ולא המים העליונים. וזהו דרך הרקידה, שמתרוממים למעלה ונופל למטה וחוזר חלילה. ואם כן גלי הים כאשר מתנשאים הרי זה רקידה של שמחה מתוך שיר ושבח לא-ל חי. ואילו היה פינו מלא שירה כים ולשונינו רנה כהמון גליו, אין אנו מספיקין להודות לה' וכו', אם עבור שתי מצות שצידם הם מרקדים ואומרים שירה, אנו שננטונו צתרי"ג מצות, וכל פנה שאנו פונים יש לנו מצות ה' לקיימם, עד כמה אנו מודים ומשבחים לה'.

והנה צת פרעה ראתה את התצה עומדת מרחוק שאי אפשר להגיע אליה צידה, אך מגודל תשוקתה לקחתה פשטה את ידה

ליקח אותה, והראה לה ה', אם את עושה דבר מועט מה שצדק, יסייעו לך מן השמים צדך נס חוץ לדרך הטבע שתגיע לתשוקתך. ומדה זו לומדים מהמים שצתשוקתה לקרצת אלקים, זכתה שמסר לה ה' שתי מצות, כן זכתה צת פרעה כשהלכה לרחוץ מעבודה זרה, נשלחה לתוך ידה מצוה כה רצה בהלכת מושיען של ישראל שלא כדרך הטבע. וזהו שנאמר כי 'מן המים' משיתוהו, מדה זו נלמדה מהמים.

ובאשר אדם רואה שאינו מתעלה כראוי, זהו סימן שחסר לו התשוקה, חסר ממנו מה שעשתה צת פרעה ותשלח את אמתה. אם אין אתה יכול ללמוד הרצה תחיל צמועט. אם אין אתה יכול להתפלל כמו נדיק, אזל תפלה צכוונה קצת אתה יכול. תעשה מה שצדק ותראה שיעשו לך ממרוס נסים שתוכל להתעלות.

*

הנה משה רבינו נקרא צתואר 'איש אלקים' (דברים לג-ה), וציעקצ אצינו מצינו שקראו הקצ"ה צתואר א-ל, וכמו שנאמר (צראשית לג-ב) ויקרא לו א-ל אלקי ישראל (מגילה יח.). ויש להצין הכוונה צזה. ונראה על פי מה שכתוב צספה"ק אור מלא (להרה"ק מקאסאני וצ"ל) צפרשתנו לצרש הכתוב, ואלה שמות צני ישראל הצאים מצרימה (א-ה). על פי מה שהשיב לשואליו הרה"ק ר' משה אסמרהיר וצוק"ל, מחותנו של זקיני רבה"ק (מהרצ"ה) מויריטשוב זי"ע (מוצא צספר שמועה טובה פ' ואלה) שכתב רבי חיים ויטאל (צשער היחודים), שהעינים והחוטם הם הוי"ה, שהעינים הם אותיות צ' וידיין והחוטם אות ו', וכן שאר האצרים רומזים לצמות [עיין של"ה הק' (תולדות אדם - צית ישראל אות

י-ו]. הלא כל הגוים אשר לא מבני ישראל הם יש להם גם כן חיתוך אזורים כמו לישראל עם קדוש. והשיב, והנה פסקינן להלכה בשלחן ערוך (או"ח ה' תפלין לז-ד) דכל אות צריך להיות מוקף גויל, ואם לאו אינו אות. ועל כן בני ישראל אשר אזריהם מוקפים ומוגדרים בגבול ומינר, שלא יציטו בעיניהם רק על פי המורה, ולא ישמעו באזניהם דברים בטלים, ופיהם לא ידבר דברים בטלים ולשון הרע וכו', על כן אזריהם הם אותיות, מה שאין כן הגוים שמשתמשים באזריהם בכל מיני דאיסורא, ואינם עושים היקף וגבול לאזריהם, על כן אללם אינם נקראים שמות הקודש, עכדה"ק ודפח"ת.

וזה רמז לנו כאן המורה הקדושה, 'ואלה שמות בני ישראל', אל תקרא שמות (בש"א) אלה שמות (בז"ר"), ורזנו לומר, שאלה האזורים הם שמות אלל בני ישראל עם הקודש דייקא, ואל יקשה לך הלא בעכו"ם גם כן כנ"ל, לזה אמרו 'הבאים ממדינה', שאלל בני ישראל נחונים הם האזורים בתוך מנר וגבול וכנ"ל, ועל כן רק לגבי ישראל נקראים שמות ע"כ.

והנה צריאת האדם נאמר, צללם אלקים צרא אותו (בראשית ה-טו), שכל אזריו הם מסודרים משמות אלקים. אלל זהו רק כאשר הם מוקפים גויל, שעושה גדרים וגבולות לאזריו, שלא יראה ולא ישמע ולא יעשה רק מה שהוא רצון קונו. ולמדריגה זו הגיע משה רבינו שהיה 'איש אלקים', שמכל אזריו האיר אור של שמות ה', וכל אזר ממנו היה אות משילוב אלקים. ועל דרך זה קרא ה' ליעקב א-ל, שהוא מלא שמות אלקים, כל אות מה' מסודר עליו כראוי ומוקפים גויל. - וזהו שאמר ה' למשה צפרשתנו

(ג-יב), וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, אם אני צוחר בך לשלוח אותך בשליחותי, הוא מטעם 'וזה לך האות', כל אזר ממך הוא אות אחד משמותי הקדושים, כי הם מוקפים גויל.

*

יש לכולנו אזורים שהם שמות, מונח עלינו קדושה עצומה, צללם אלקים עשה את האדם (בראשית ט-ו), אלל זהו רק עד שהוא מוקף גויל, כאשר הוא שמור, אינו עושה מה שאסור, אינו רואה מה שאינו צריך, ואינו מדבר מה שאין לדבר, ואז כאשר אזריו מקודשים הם אותיות של שמות, מאיר אללם האלקים שעשה את האדם. ולכן צדיקים היו פניהם מאירים מהקדושה שלהם, האותיות היו מאירים כמו שמות אלקים, וזהו שהיה משה איש האלקים.

ונדבר קצת צפרטיות, אנו חיים היום עם נסיון גדול, זהו הנסיון של כל העולם, ובישראל עוד יותר, וצבחרים צפרטיות. הטענהאלאגיע החריצ העולם, ומחריצ גם אותנו. אם אין לו גבולים גדרים וסייגים, אלל הוא צא לטמא, לא רק שמטמאין אותו מלמטה אלל מטמאין אותו מלמעלה, והבא לטמא פותחין לו. וכאשר אדם נוגע לכלים אלו, כאשר אינו לצורך פרנסתו, כמו צבחרים, הרי הוא צא לטמא, מניח עצמו בידיים לטומאה. אין גם אחד מי שהיה צידו כלים אלו שיצא כשר, אלל אחד היה לו ירידה מועטת, ואחד עוד יותר, ואחד עד שאין לו עוד תקומה להתעלות.

ובי שאין לו על עצמו שמירה מעולה, אפילו יש לו פילטער, עם כל זה יש עליו דברים שאין לישראל לראותם, או אפילו לידע אותם,

חשבו עליהם נתגדלו לגדולי ישראל. ולכן אנלי כל צחור צן תורה שיושב ולומד, הוא ספק גדול צישראל צהדור העמיד ע"כ. וכל אדם צריך לשנן זאת לעצמו, אס אקבל עלי עמל התורה, אוכל להיות גדול הדור, ולהגיע לאותה מעלה אשר עבור זה נצרחתי, אבל אני צריך לעשות פעולות לזה. להיות שמור בקדושה, כי אס חסר גדרים וסייגים, אין הוא צגדר ספק גדול צישראל. – וגס אס לא יגיע להתעלות להיות מגדולי הדור, יתעלה להיות תלמיד חכם, מרצין תורה, ולהעמיד תלמידים הגונים, אשר לזה כל צן תורה יוכל להגיע. וכעת הוא הזמן לזה, לקדש עצמו מעט מלמטה, וסופו יזכה שמקדשין אותו הרצה מלמעלה.

*

ישנם צחורים גדולים אשר עוד מעט הם עוזבים את הישיבה, לצנות צית נאמן צישראל, מוטל עליהם לעשות חשבון, מהו תכלית החיים שלי בעולם, מהו השאיפה שלי להגיע כאשר אני יוצא מהישיבה. וכי אני רוצה להיות פועל פשוט מצוקר עד ערב, זהו מה שיכולין לצפות ממני, לא יותר. – צריך להיות לו שאיפה להשאר בעולם התורה, לסדר עצמו צכולל ולהמשיך צלימודים עד כמה שאוכל, שנה או חמשה או עשרה שנים, כי הם חיינו ואורך ימינו.

תבלית החיים אינו ליהנות מהעולם הזה, צצית נאה וכו', יש לי לקנות דברים חשובים הנצרכים לי יותר, העולם הזה דומה לפרוזדור צפני העולם הצא, התקן עצמן צפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין. הצית לא תקח עמך, וגס ההון צצבאנק לא ילוח אותך, הכל יהא נשאר מונח

ומקרר אותו מיהדותו. והכתוב אומר ונטמתם צם, שמציא טמטוס הלצ, וכאשר יושב ללמוד ראשו סתום מלהצין, ואינו טועס טעס צלימודו. כי מן הראוי היה שכאשר מצין גמרא או עומק קושיית התוספות ותירונו, אז פקודי ה' ישרים משמחי לצ, להציא אלצו שמחה. ולמה אין לו זאת, למה אינו מרקד כאשר מצין דברי תורה. ולמה כאשר מתפלל שמונה עשרה כראוי, לא יהא שרוי צשמחה שעלה צידו להתפלל כראוי.

הלב שלנו מטומטם, אנו חיים בעולם של טומאה, רואים כל כך הרצה דברים, גס מי שרוצה לשמור עצמו אי אפשר לו להשמר כראוי, וכל שכן כאשר מציא עצמו לידי טומאה צידים, אז מסיר מעצמו הכלס אלקים, אין האצרים שלו שמות. וכאשר העינים אין לו גבולים, והידים יכולים לעשות הכל, והרגלים לילך צכל מקום, אז חסר הגבול שמקיף, ומאצד הכלס אלקים אשר צו נצרא, וכאשר חסר לו זאת חסר כל יהדותו.

אין שום הסצר למה צריך צחור ליקח זאת צידו, למה מעצמו לא יעשה לו גדרים, אין אני צריך זאת, אינני רוצה ליגע צו, איננו רוצה ליפול, אני רוצה להיות יהודי כשר, אני רוצה לקדש עצמי, ואז יקדשו אותי גס מלמעלה, אני יכול להתעלות כל כך ולמה אצד זאת צידים, למה לא יהיה לי גדרים וסייגים, הלח מאצד אני צזה את כל העמיד שלי.

*

ראיתי מוצא צסס הגאון בעל חזון איש צצ"ל שאמר, לא אלו שחשבו עליהם שיצמחו גדולי ישראל, צאו לידי כך, והרצה שלא

פה, ורק תורה ומעשים טובים תקח עמך, וזה יהיה לך לחיים נצחיים, לא רק לחיי שבעים שנה. גם מי שמצליח בענייני עולם הזה, זהו רק לשבעים שנה, אבל מה יהיה אחר זה, מה אמת נטל עמך לחיי נצחיים. וגם כאשר מוכרח לזאת מצית המדרש לזורך פרנסתו, הרי זה רק מצד ההכרח, אבל אין זה החיים שלי, אלא תורתו עיקר ומלאכתו ארעי, שעה של תורה חשובה הרבה יותר מהכסף שיכול להרויח בשעה של מלאכה, כי שעה תורה היא ריוח חיי נצחיים.

אודה כסף לא ישבע כסף, ורוצה להרויח עוד ועוד, למה לא יהא אהב מצות לא ישבע מצות, שנה אחת יכולו אינו שוה בערכו כמו הכסף של שנה עבודה. גם אם לא יאשר יכולו לעולם, למה לא יהא חשוב בעיניך שנה באוירה של תורה, לא להתווצב בשוקים ולהצטרך לראות הכל. וכל זה הוא רק משום שאין מתבוננים ולספוג בדמנו קדושת התורה, עד כמה יש למסור עצמו עבור התורה.

*

באשר האדם מוכן למסור נפשו לעבודת ה', יוכל ליקח חיזוק מפרשתנו, ותשלח את אמתה, שכאשר האדם מתחיל מצדו פותחין לו השערים מלמעלה. זה פרעה שבאה מהמקומות הפחותים ביותר, כאשר החליטה לרחוץ מגלולי עבודה זרה, הזמינו לה מן השמים המצוה היותר חשובה, להציל את משה רבן של ישראל, וראתה נס גלוי, אמת פושט את ידך מעט, ראה עד כמה הגעמת. זכרו תורת משה, לזכור מה שהשם 'משה' מלמד אותנו. כי מן המים משיתוהו, שבא לטהר מסייעין אותו.

*

באשר אנו הולכים כעת הציטה, אחר ההתעלות בשבת שעשה על כל אחד רוסם, יש ליקח לעצמו איזה מינוטין לחשבון הנפש, אני רוצה להמשיך גם להלאה שכל השבתות שלי יהיו כמו שבת זו. אשר כל שבת יהיה אללי יום 'שכולו' שבת, לא רק איזה דקות של התרוממות, רק לחיות עם השבת, שתאיר את נפשו בקדושתה. וכאשר השבת קודש לה' אז גם כל השבוע באופן אחר. וללכת בשבת להסתופף בכל נדיקים וחכמי ישראל, ובפרט בסעודה שלישית. ובכל מקום יוכל למצוא פינה קדושה שיכול להתעלות שם.

*

חוזרים להשיבה בהתחדשות, חיות חדש, להחשיב כל שעה שיכול להוסיף בלימודו. ואם היה מקבל אפילו רק דולאר אחד על כל שורה שלומד היה מתאמץ בזה, ומכל שכן כאשר אין שום הון שוה נגד שעה של תורה. לחזור תמיד ולשקן לעצמו, השאיפה שלי בעולם להתעלות להיות בן תורה. העבודה שלי כעת להזמין עצמי על הימים שאצטרך לזאת מהצית המדרש, שאוכל להעמיד בית של תורה, ולהתעלות להיות לי געגועים ללימוד התורה, ולהחשיב כל מצוה שעושה.

המים התחתונים החשיבו קיום המצות שעל ידם בעולם הזה, הם מוחלים להיות קמי מלכא כמו המים העליונים, הוא יש לו יותר, והוא מרקד ושמח על המצות, זה נתן לו שמחה וחיות, בשוא גליו אמת משבחם. התורה אינה 'עול', אלא פקודי ה' ישרים משמחי לב, והם נחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת לופים.

אבל זהו רק כאשר האזרים מוקפים גויל, כל זמן שאדם שמור צטהרה מרגיש חיות צהחורה, רק כאשר לא טטמאו צהם, ואם לאו, אז ונטטטט צם, יש טטטטט וסתימת הלצ, ולא יוכל להחנשא, לקבל על ענמו התרחקות מטעכנאלאגיע, למה הוא צריך טעקסט, וכי אינו יודע אשר על זה מגיע דצרים שמחלישים יהדותו. למה הוא צריך לשמוע ולראות כל מה שעולה על לב חצירו. עדיין אחס בני נעורים, לא יורדים לעומק להצין ההפקד מזה, אבל אלו

שכבר נכוו, ושומעים תמיד מאלו שנכוו, הם יודעים האמת. הלא לא ישר צזה לצד, אלא הצא לטמא פותחין לו, זהו רק דרגא להגיע ממנה לדרגא פחותה יותר, למה צריך לך זאת. אחת יושב צאזיר של תורה, ורועה להתעלות צתורה, יש לך לעשות גדרים וסייגים, שדצרים הללו אינם שייכים לי, תכלית החיים שלי הוא עולם הצא, ואין אני רועה להפסידה. ויתן ה' שנוכל לעוצדו מתוך שמחה וטוב לצב, ומוכה לקבל פני משיח צדקנו צמהרה צימינו אמן.

בסעודה שלישית פרשת שמות תשפ"ב לפ"ק

ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר (צ-יד). צרש"י נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים צעצודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים לכך (שמו"ר ח-ג) ע"כ. ויש להצין הלא גזירה זו נגזרה כבר צימי אצרהם, ועצדום וענו אותם ארצב מאות שנה (צראשית טו-יג), מאתים שנה עוד קודם שנולדו דלטורין הללו, ואיך נאמר שהם ראויים לכך מנצד מעשיהם.

חסדים, ועם כל זה עון שנאת חנם מרקדת ציניהם, או מנצד קנאה שיש לחצירו יותר ממנה שיש לו, ועל דרך שמצינו ציוסף, ויקנאו צו אחיו וגו', וישנאו אותו ולא יכלו דצרו לשלום (צראשית לו-יא), או מטעם שפגע צכצדו, או שאר סכסוכים שיש צין אדם לחצירו. ושטן זה עדיין מרקד צנו צימינו, שיש חצורות רבות על כל עניני חסד לשם ולתפארת, ועם כל זה יש שנאת חנם צין החצרים וצני המשפחה, ומפני 'חטאינו' גלינו מארצנו, החטאים של צין אדם לחצירו שיש צינינו, גרמה הגלות, ועדיין לא נושענו.

ובגמרא (יומא ט:) איתא, מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שהיו צו שלשה דצרים, עצודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, אבל מקדש שני שהיו עוסקים צתורה וצמנאות וצגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שנאת חנם שהיתה ציניהם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עצירות עצודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ע"כ. ויש צזה מוסר השכל, כי יתכן שישראל יהיו מופלגים צמדת גמילות

אך אחתי יש להצין הלא סוף כל סוף שנאת חנם אינה אלא לאו גרידא, ואיך תהא חמור כל כך עד שיחרצ המקדש עבור חטא זה. ולא עוד, אלא שאומרים ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עצירות, והיינו שאם משימים על כף מאזנים חטא של שנאת חנם כנגד עצודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, לא יכריעו השלש

עצירות את הכף, ויהיו שקולים זה כזה, הלא שלש עצירות הללו הם ציהרג ואל יעבור, ושנאת חנם הוא לאו בעלמא.

וירתבן לומר על דרך דאיתא בשלחן ערוך (או"ח סימן שכה-יד) היה חולה שיש בו סכנה ונריך צער, שוחטין לו, ואין אומרים נאכילנו נבילה. ומבואר במגן אברהם (פק"ט) בשם הר"ן, דצנבילה עובר על כל כזית ממנה, ובפחות מכזית איכא נמי איסור דאורייתא אף על פי שאין בו מלקות, והוי הרצה לאוין, וחמירי מלאו אחד דשבת ע"כ. ומבואר מזה דהגם דחילול שבת הוי איסור שקילה וכרת, מכל מקום הוי קיל לנגד איסור טריפות שהוא בלאו, כאשר עובר עלה הרצה פעמים. ומעתה הן אמת שהשלש עצירות חמורים ביותר בעצמותם, מכל מקום שנאת חנם שעובר עליה בכל רגע ורגע ששונא את חבירו. וכאשר נטר שנאה לאנשים רבים, ולדוגמא עשרה אנשים, אז יש לאו מיוחד על כל אחד ואחד, ועובר בכל רגע עשרה לאוין, על כן מכח ריבוי הלאוין שבה שקולה היא כנגד שלש עצירות שאינו עובר עליה רק בשעה שהוא עסוק בה. [שו"ב ראיתי שורש הדברים בדרשות הר"ן (דרוש י), ועיין בשמון ראש (חלק אחד עשר בראשית דף תקפז)].

*

ונראה לומר עוד כזה, בהקדס לבאר מה שנומה תורה שאין להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה (דברים יב-ה). ולא הודיע ה' את מקומו היכן יבנו המקדש, אלא בהניח ה' לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטת, אז

יבחר ה' את מקומו. וברמב"ן שם בשם הספרי (פיסקא סב), לשכנו תדרשו, דרוש על פי הנביא ע"ש. והיינו שידרשו מהנביא שישאל את ה' בשם ישראל, שיראה להם אתה מקום כבודו לשכון שם. ויש להבין למה לא גילה ה' להם תיכף שמקומו הוא צירושלים, מקום שער השמים ואבן שמה.

ונראה כי ראה חכמתו יתברך שמו לבנות את ביתו בחלקו של בנימין דייקא, וכמו שיבואר להלן, וכיון שהארץ נתחלקה בין השבטים בגורל, ולא נתברר עדיין במדבר צעת נתינת התורה מהו חלקו של בנימין, על כן לא נבחר המקום רק אחר שחלקו את הארץ, והגיע ירושלים לחלקו של בנימין, אז בחר ה' מקום ההוא לשכן שמו שם.

*

והנה בגמרא (מגילה כו.) מה היה בחלקו של יהודה, הר הבית, הלשכות והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין, אולם והיכל ובית קדשי הקדשים. ורעוה היתה יולאת מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין, ובה מוזכר בני, והיה בנימין הצדיק [נופה ברוח הקודש שכן עמיד להיות] מטעם עליה בכל יום לצולעה, שנאמר (דברים לג-יב) חופף עליו כל היום [אדם המטעם חופף ומתחכך בצגדיו], לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזן לשכינה [שהיה ארון בחלקו] ע"כ. ובגמרא (יומא יב.) הגירסא ונעשה אושפיזן ל'גבורה'. ובמהרש"א העיר דקצת מגומגם, דממה שאמר והיה מטעם וכו', משמע דידע בצנבאה שיהיה כל המקדש בחלקו חוץ מאותה אמה, והיאך קאמר אחר זה שזכה מחמת צער זה ליעשות אושפיזן להקצ"ה ע"ש. גם נריך ביאור למה כינה את השכינה כאן בתואר גבורה.

[שוב ראיתי צפירוש הראב"ד (תמיד סס) וזה לשונו, ומורי הרב החסיד ז"ל אמר, דכל הנך דקתני שהיו נשמעין מיריחו מעשה נסים היו, ודוקא היה ציריחו נשמע ולא בשאר דלדים, מפני שיריחו היתה כמו ירושלים, מפני שהיא היתה תחלת כיבוש ארץ ישראל, וכמו דתרומת דגן צריך לתרום כן נתרמה ארץ ישראל עצמה, לפיכך היא כמו ירושלים, והיו נשמעין צה כל הנך דקתני, כדי שירגישו בני אדם שציריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו צירושלים וכו' ע"ש].

ו**נראה** עוד, דהנה מנינו שאמר משה ליתרו, נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם, לכה אתנו והטבנו לך, כי ה' דבר טוב על ישראל וגו', והיה כי חלך עמנו, והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו, והטבנו לך (במדבר י-כט). וברש"י מה טובה הטיבו לו, אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ, היה דושנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, והניחיהו מלחלוק, אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, בין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב, שנאמר (שופטים א-טו) ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים (ספרי) ע"כ. ואם כן חלקו של בנימין היתה נחלקת לשתי מקומות, עיקר חלקו היה ירושלים, וגם קיבל חלק ציריחו עיר התמרים.

ו**עבור** שהטער בנימין על אותה רצועה של המזבח שניטל ממנו, שילס לו ה' שתתפשט העבודה של בית המקדש בכל מקום שתהא שם חלקו, ועל כן היה קול העוזדים בבית ה', והריח העולה מבית ה', מגיע עד יריחו דייקא בדרך גם, שזהו שכרו על מה שהיה

ובאדרת אליהו להגר"א (דברים לג-יב) ציאר כוונת הגמרא שנעשה אושפיזון לשכינה, דגם בשאר המקומות שבהם שרתה שכינה לפי שעה, היו כולם בחלקו של בנימין, וכמאמרם (זבחים ק"ט:) בשלשה מקומות שרתה שכינה על ישראל, בשילה ונוב וגבעון ובית עולמים. ובכולן לא שרתה אלא בחלקו של בנימין ע"ש. ומחמת נערו על הרצועה, זכה שגם במקדשים לפי שעה היתה השכינה בחלקו, ולכן קראו אושפיזון, שמשמעו אורח לפי שעה ע"כ.

*

אמנם נראה לומר עוד בזה, ומתחלה נבאר מה שאמרו חז"ל (יומא לט:): וכבר אמר אבא השם ונשמע קולו ציריחו [כלומר וכבר היה מעשה שהלך קולו עד יריחו]. אמר רבה בר רב חנה מירושלים ליריחו עשרה פרסאות. עזים שציריחו היו מתעטשות מריח הקטורת, גשים שציריחו אינן צריכות להתבשם מריח קטורת ע"כ. ובמשנה (תמיד ל:): חשב עוד כמה דברים שנמשך הקול ממקום המקדש עד ליריחו ע"ש. ויש להבין דבשלמא מה שהגיע ריח הקטורת עד יריחו יתכן שהיה בדרך הטבע, שריח הקטורת היה כל כך חזק שהגיע עד ליריחו, אבל הזכרת השם של הכהן גדול, בודאי שאינו בדרך הטבע, וכמבואר בריב"א בשם הירושלמי דלכן אמר וכבר היה מעשה, שזה היה בעבר, בזמן שאירעו נסים במקדש ע"כ. ולכאורה לא עבד קוצ"ה ניסא למגנא, ומהו התועלת שהגיע קולו עד ליריחו. עוד יש להבין הלל יריחו הוא לנד אחד מהמקדש, לרוח מזרח, ומה היה בשאר השלשה רוחות, ויותר הוי ליה למימר שהגיע קולו של הכהן, וריח הקטורת, עד עשרה פרסאות מירושלים, וזה כולל כל הארבע רוחות.

חופף ומנטער. וכיון שעבודת צית המקדש לא התפשטה ליריחו כל עת, אלא מזמן לזמן, על כן קראו את יריחו 'אושפיזכן' לשכינה, דוגמת אורח שבא מזמן לזמן. וגם כינה אותו בתואר 'גבורה', כיון שהשראה זו ביריחו היה בדרך גם, אשר קול ה' חוצב להצות אש, הגיע עד יריחו קול עוזדי ה' במקדש.

וּבְרֵאָה שזה נרמז בדברי משה ליתרו, והיה כי תלך עמנו, והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטובנו לך, דהנה משה הציע לו שיתן עזרו דושנה של יריחו, אשר חשובה היא עד מאד, שעבודת המקדש נשמע קולו עד העיר ההוא. והנה הצית המקדש נקרא 'טוב', כדאיתא במדרש תנחומא (לך טו) טוב זה צית המקדש שנאמר (דברים ג-כה) ההר הטוב הזה והלצנון ע"כ. וזהו שאמר משה, 'והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו', היינו שהקצ"ה בטובו ייטיב לנו ליתן לפנינו את הצית המקדש הנקרא טוב, מהטוב ההוא 'והטובנו לך', תהא נמשך ההשראה השכינה של המקדש עד דושנה של יריחו, ונחלה החשובה הלז אנו מוכנים ליתן לך כאשר תלך עמנו.

*

וְהַנְּהַ דברנו בשבוע הקודמת (עיין בשמן ראש חלק שנים עשר דף תלצ) בטעם שנבחר להשראת השכינה חלקו של בנימין, כי הוא היה מופלג משאר השבטים ומכל באי עולם, שלא היה בו שום פגם חטא, ומת רק בעטיו של נחש (בבא בתרא יז.). וזה נרמז במה שאמר הכתוב (דברים יז-יז) במקום אשר יבחר ה' בצאחד שבטיך שם תעלה עולותיך, והיינו שה' יבחר להיות צית מקדשו בהנחלה של אחד שבטיך,

המיוחד שבשבטיך, והיינו בנימין, שאין ציניהם עוד דוגמתו שלא היה בו נדנדוד עון.

אֲמַנָם יש עוד טעם במה שנבחר חלקו של בנימין, דאיתא במדרש (ב"ר נט-א) למה תרצדון הרים גבונוים (תהלים סח-יז), רבי עקיבא פתר קרא שבטיים, בשעה שאמר שלמה לצנות צית המקדש, היו השבטים רצים ומדיינים אלו עם אלו, זה אומר בתחומי יבנה, וזה אומר בתחומי יבנה, אמר להם הקדוש ברוך הוא שבטיים למה תרצדון, כולכם שבטיים, כולכם נדיקים, אלא גבונוים, מהו גבונוים גנבים, כולכם הייתם שותפין במכירתו של יוסף, אצל בנימין שלא נשתתף במכירתו של יוסף, ההר חמד אלקים לשבתו (שם) ע"כ. הרי לנו כי בחר ה' מכון שבתו רק אצל בנימין שלא נכשל בקנאה ושנאה נגד אחיו.

וְהוּא מטעם כי מקום המקדש שם מקור השפע של ברכה לבאי עולם, וכמו שנאמר (תהלים קלג-ג) כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם. וכיון שלא מצא הקצ"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום (עוקצין ג-יב), על כן לא יתכן השראת השכינה והשפעת ברכה בתחתונים אלא במקומו של שלום, וזהו בחלקו של בנימין שלא נשתתף במכירתו של יוסף.

וַיֵּשׁ בזה לימוד לבני ישראל, על גדול מעלת האחדות והשלום, אשר רק מקום זו היא הכלי המחזיק ברכה. ולכן כל זמן שאין שנאת חנם בישראל, עומדת בזכותם המקדש למטה בחלקו של בנימין שלא היה אצלו שום פגם של שנאת חנם. אצל כאשר נכשלו ישראל בחטא זו, נחרב הצית המקדש של מטה שנבנה בחלקו של בנימין. – ועל זה אמרו שקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות, היינו בנוגע לקיומו של המקדש

שקולים הם, שכמו שאי אפשר להיות השראת השכינה למטה בשעה שיש בישראל שלש עצירות הללו, כן מפריע לקיומו עון שנאת חנם, שניטל הכלי המחזיק ברכה.

ובעתה אם היה ה' צוחר בהיותם עוד במדבר, קודם שחלקו את הארץ בגורל לשבטים, לבנות בית מקדשו בירושלים, לא היינו למדים מזה שאי אפשר השראת השכינה בישראל רק בחלקו של בנימין שאין בו שנאה וקנאה, כי הרי צחר ה' מקום זה מתחלה עוד קודם שנפלה לחלקו של בנימין, על כן המתין ה' עד שתחלק הארץ לשבטים, וזכה בנימין להיות מקום הזה בחלקו, ואז צחר ה' מכון שצחו במקום הזה שטהורה מפגם שנאת חנם.

*

אמנם לכאורה לאו כולי עלמא סבירא להו דהמקדש היה בחלקו של בנימין, דאיתא בגמרא (מגילה כו.) דתנא קמא סובר לא נתחלקה ירושלים לשבטים [ולא נפלה בגורל לא ליהודה ולא לבנימין], ורבי יהודה סבר נתחלקה ירושלים לשבטים ע"כ. ומבואר לכאורה מזה דלתנא קמא לא נתחלקה ירושלים כלל כמבואר ברש"י, ובתוספות (בבא קמא פג: ד"ה ואין). אמנם בחזון איש (או"ח סימן קכו-ח) מבאר שלדעת הכל מתחילה נתחלקה ירושלים לשבטים (כמו שמוכיחים המקראות ציהושע וצופטים, עיין בחרש"א זכחים גג:), שהרי בשעת חלוקת הארץ עדיין לא היה ידוע באיזו עיר יבנה בית המקדש. אלא שלדעת הסובר שלא נתחלקה ירושלים לשבטים, על דעת כן חילקו את ארץ ישראל לשבטים, שהמקום שבו יבחר ה' לקדושת אכילת קדשים קלים ומעשר שני תהיה בו זכות

לכל ישראל. דהיינו שאמנם עיר זו תהיה נחלתו בקנין הגוף של השבט שזכה בה, אלא שלכל ישראל תהיה בה זכות שימוש בצואם אליה. ולדעת הסובר שנתחלקה ירושלים לשבטים לא השאירו לכל ישראל זכות בה ע"כ. ואם כן לכולי עלמא המקדש נבנה בחלקו של בנימין דייקא.

*

והנה המפרשים על המדרש (שם) הקשו, הלא יוסף גם כן אין בו פגם של מכירת יוסף, ולא עוד אלא שהטיב אחר כך עם אחיו, ולא נטר להם שנאה, ואם כן למה לא נבנה המקדש בחלקו. ונראה דמנינו עוד טעם על מה שזכה בנימין להבנות המקדש בחלקו, והוא בתרגום שני (אסתר ג-ג) שאמר מרדכי אלא מורעית דבנימין, וכד סגיד יעקב קדם עשו בנימין לא ילוד הוה, ולא סגד קדם אנש מן יומי, מטול כדין נטר יתיה קים עלמא צמעי אמייה, עד עידן דיסקון לארעא דישראל, ויתבני בית מקדשא בארעיה, ותשרי שכינתיה בתחומיה, וכל בית ישראל יחדון תמן, ועממין כרעין וסגדין בארעיה, ואנא לית אלא כרע וסגיד קדם המן רשיעא ע"כ. הרי לנו עוד טעם על מה שנבנה המקדש בחלקו. (ועיין בפרדס יוסף פ' ושלח אות כ' בשם הגר"א ז"ל). ונריבין לומר דתנאי גרמי ליה שיבנה המקדש בחלקו, ומעלה זו לא היה ביוסף אלא בבנימין לבד, שהרי יוסף השתחוה לעשו. – שוב ראיתי בילקוט (פ' ברכה תתקמ) עוד כמה טעמים מפני מה זכה בנימין שתשרה שכינה בחלקו ע"ש].

*

ויש לומר עוד בטעם שצחר ה' לבנות מקדשו בחלקו של בנימין דייקא, דאיתא במדרש (צ"ר יב-טו) שבתחלה עלה צמחשבה לצרוא העולם

במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (בראשית ג-ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים (רש"י שם א-ב). ומצואר בישבחה משה (יש פרשת אחרי) לכיון דהתנהגות מדת הרחמים אינו רק משום קיום העולם, על כן מי שאינו חושש על קיום העולם, נשאר עומד על תחלת המחשבה שמתנהגת במדת הדין ע"ש. ואיתא במשנה (אבות א-יח) על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, אם כן מדת השלום היא קיום העולם, ומי שאינו חושש להתנהג במדת השלום, הרי אינו חושש על קיום העולם, ונשאר ההנהגה אללו כתחלת הצריחה במדת הדין.

והנה שלמה המלך התפלל בחנוכת המקדש, להיות עיניך פתוחות אל הבית הזה וגו', ושמעת אל תחנת עבדך ועמך ישראל וגו', ואתה תשמע אל מקום שבתך אל השמים, ושמעת וסלחת וגו', אשר ידעון איש נגע לבבו, ופרש כפיו אל הבית הזה, ואתה תשמע השמים וגו' (מלכים א ח-ט). והיינו כי מקום המקדש הוא המקום לעורר רחמי שמים למתק מדת הדין להיות ההנהגה ברחמים, להיות קיום לעולם, ואם תמנה עומק הדין מי יעמוד לפניו. על כן לא יתכן להיות מקום המקדש רק בנחלה של שלום, שעוסקין בקיום העולם, אז יכולין לעורר שתהא ההנהגה ברחמים. ולכן נבחר חלקו של בנימין, שאין בו קנאה ושנאה, שלא היה לו חלק במכירת יוסף, כי רק במדה זו יכולין לעורר רחמי שמים על ישראל.

ובזה נבוא אל המכוון לעניינינו, כי בודאי היתה גזירה מימי קדם ועבדוס וענו

אותם ארבע מאות שנה, לזכך את ישראל בכור הצרול להיות ראויים לקבלת התורה ולכניסת ארץ ישראל, שניתנו רק על ידי יסורין, וכל זה שפיר הצין משה כל הימים. אמנם הלא ה' מקדים תמיד מדת הרחמים, ולמה במצרים הדין היא בתוקפה שהם נרדים בעבודת הפרך, בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו. משה לא תמה על העבודה והעינוי במצרים, כי ידע שזהו גזירה קדומה מפי עליון עוד בימי אברהם אבינו, אך תמה מה חטאו ישראל ל'היות נרדים בעבודת פרך', למה לא מתנהג ה' עמהם בשיתוף מדת הרחמים, אלא ממנה מדת הדין עד סופה.

אמנם כאשר ראה שישאל ננים, ויש בהם דלטורין, וחסר אללם מדת השלום אשר היא קיום העולם, ומי שאינו חושש לקיום העולם אין ההנהגה מתקיים ברחמים, ולכן רואה אני שהם ראויים לך. – וכמו כן חשש עבור זה שמא אינם ראויים להגאל כשראה שיש ציניהם דלטורין (רש"י שם). כי הלא הגאולה היתה מיועדת רק אחר ארבע מאות שנה, אך במדת הרחמים יכולים להקדים הזמן, ועל דרך שאמר הכתוב ברחמים גדולים אקבצך (ישעיה נד-ז), אצל בהתנהגות כזו שיש בישראל אין הם ראויים להנהגה במדת הרחמים, ואינם ראויים לגאולה קודם הזמן.

ויראן ה' שנוכל לתקן צימים אלו מדה זו, לעקור מקרבנו כל מדה של שנאת חנם ודלטורין, ולהרבות במדות החסד והרחמים, ואז נוכה לראות בקרוב ביצועתן של ישראל צביאת בן דוד במהרה צימינו אמן.

פרשת וארא

בסעודה שלישית פרשת וארא תשע"ו לפ"ק

נראה ה' אל משה. ושוב שנית לפרעה צהכות
אהרן את היאור. על כן שפיר קרא למופת הדם
בלשון רבים 'מופתים', כי הראה ה' מופת זה
שתי פעמים.

*

גם יש לומר, דאיתא במדרש (שמו"ר ט"י)
ממכת דם העשירו ישראל, כיצד, המצרי
וישראל צבית אחד, והגיגית מלאה מים, ומצרי
הלך למלאות הקיתון מתוכה מוציאה מלאה
דם, וישראל שותה מים מתוך הגיגית, והמצרי
אומר לו תן לי צידך מעט מים, ונותן לו
ונעשו דם, ואומר לו נשתה אני ואתה מן קערה
אחת, וישראל שותה מים והמצרי דם, וכשהיה
לוקח מישראל צדמים היה שותה מים, מכאן
העשירו ישראל ע"כ. אם כן ממכת דם היה
מופת בתוך מופת, שמתחלה נהפך היאור לדם,
ושוב כאשר לקחו ישראל צידו, נהפך הדם למים,
ועל כן קרא למכת הדם בשם 'מופתים', כי שני
מופתים היו זה.

*

אמנם יש לומר עוד, דהנה אחר שנהפך
המטה לנחש, כתיב ויבלע מטה אהרן
את מטותם. ומבואר בזהרר הק' (צפרשמו כח).
כי להפך מטה לנחש, זהו תחלת חכמתם של
החרטומים לעשות זאת, והוא דבר קטן אלליהם
לעשותה, אבל כאשר ראו שבלע מטה אהרן את
מטותם, אז תמהו, כי אי אפשר לעשות על ידי

קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין וגו',
ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן,
וישליכו איש מטתו ויהיו לתנינם, ויבלע מטה
אהרן את מטותם, ויחזק לב פרעה ולא שמע
אליהם (ו-י). ויש להבין כיון שגם החרטומים
יכולים לעשות כן, מהו המופת הזה. וגם למה
ניתוסף עוד נס, ויבלע מטה אהרן את מטותם,
שלא נאמר תחלה בדברי ה'. - ושוב אמר לו ה',
לך אל פרעה בצוקר וגו', והמטה אשר נהפך
לנחש תקח צידך (ו-י). ויש להבין למה הדגיש
במכת דם שיקח המטה שנהפך לנחש דייקא.

*

ונראה דהנה אנו אומרים (בהגדה של פסח) או
הנסה חלקים לצוא לקחת לו גוי מקרב
גוי צמסות צאותות וצמפתים וגו', ככל אשר
עשה לכם ה' חלקיכם צמנרים לעיניך (דברים
ד-לד), ודרשו (צפרי) צאותות זה המטה וכו',
וצמפתים זה הדם וכו' ע"כ. ויש להבין הלא
הדם היה רק מופת אחד, ולמה קרא אותו
'מופתים' בלשון רבים. ויש לומר כי משה אמר
לה', והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי
יאמרו לא נראה אליך ה' וגו', והשיב לו ה',
והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה
ולא ישמעון לקולך, ולקחת ממימי היאור ושפכת
היבשה, והיו המים אשר תקח מן היאור והיו
לדם ציבשת (ד-ט). וכתיב להלן ויעש האותות
לעיני העם (ד-ג). ואם כן המופת של דם נעשה
פעמיים, ראשית לעיני העם, להיות למופת כי

כישוף שדבר שאין בו רוח חיים יבלע דבר אחר, ומזה נתחזק המופת של משה ואהרן, כי אלצע אלקים הוא.

אך אנו רואים שאף על פי כן לא הודו במופת זה כמו שהודו אחר כך בכנים. וכתוב בפרדס יוסף (אות לה) בשם הגאון רבי יצחק מהאמבורג זצ"ל, הטעם, כי לא האמינו שהמטה הזה היה של עץ מתולדתו, אלא אמרו שלקה משה תנין ועשאו על ידי כישוף למטה, וכיון שלאמיתו הוא נחש שפיר בלע כל מטותם, ואין זה מופת. אמנם חז"ל (סנהדרין סו:) סיפרו, ועירי איקלע לאלכסנדריא של מצרים, זבן חמרא, כי מטא לאשקוייה מיא פשר [נמס המכשפות, כל מילי מכשפות נבדקין על מים חיים ונמוחין], וקם גמלא דסקוניתא [נעשה החמור דף של גשר, שעשו תחלה את הדף חמור, גמלא גשר, סקוניתא מין עץ הוא]. אמרו ליה אי לאו זעירי את לא הוה מהדרינן לך, מי איכא דזבין מידי הכא ולא צדיק ליה אמיא [כלומר יש לוקח זעיר הזאת שמוחזקת בכשפים שום סחורה, ואינו בודקה על המים] ע"כ.

ואם כן כשלקח אהרן את המטה והכה על היאור במכת דם, ולא נמס המטה לחזור להיות לנחש, הבחינו כי באמת מטה הוא, ונתחזק גם מופת הראשון שבלע המטה את מטותם, דהרי נבדק על ידי המים. וזהו שאמר הכתוב אחר מכת דם, ויפן פרעה ויצא אל ביתו, ולא שת לבו גם לזאת (ז-כג), וברש"י למופת המטה אשר נהפך לנחש, ולא לזה של דם ע"כ. והיינו שהגם שכעת נתאמת גם המופת הראשון, לא שת לבו, לא למופת הדם, וגם לזאת למופת הנחש ודפח"ת.

ולבן אחר שעשו המופת בהמטה, ולא נתפעלו ממנו חרטומי מצרים, הגם שבלע מטה אהרן את מטותם, אמרו שאין זה מטה אלא נחש. לכן צוה ה' לנחש, 'והמטה אשר נהפך לנחש תקח צידך', שבהכאת היאור לדם יקח אותו המטה שנהפך לנחש, וממילא יתאמת להם אז למפרע שהמופת של המטה הוא מופת חותך, שיד ה' היתה זאת. ואם כן בהמופת של הדם נתאמתו שני מופתים יחד, הן מופת הדם והן מופת המטה, ועל כן שפיר אמר 'וצמופתים זה הדם', כי צוה נשתלצו שני מופתים יחד.

*

ואמר הכתוב, כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ציאר ונהפכו לדם (ז-י). והנגינה היא מונח מונח רביעי. ונראה כי הנה חרטומים עשו גם הם כמותו בלטיהם, ואם כן לכאורה אין צוה שום מופת. אבל באמת היו כמה חילוקים ביניהם, והמבחין יכיר גם צוה שהוא אלצע אלקים. וכמו שכתוב באור החיים הק' (ז-כא) כי מעשה שדים וכשפים יהיו דמיון ולא ממש, והדמיון יהיה לעין הרואים, לא שיהיה ממש דם שיהרוג כל שותיו ואפילו דגים, לזה אמר והדגה וגו' ממה ויצאש היאור, וזה יהיה לכס לאות עולם כי מעשה אלקים המה, פעולה צודקת ולא דמיון ע"כ.

גם מה שאמרו במדרש (הג"ל) כי באותה קערה שהיו שותין יחד, ישראל שותה מים והמצרי דם ע"כ. זה לא יתכן בכישוף, אשר מאותם המשקים עצמם ישתה אחד מים ואחד דם. עוד מצוה באבן עזרא (ז-כג) כי יש הפרש גדול בין מעשה אהרן ובין מעשיהם, כי אהרן הפך

לא נתגלה כי הם מופתי ה', אבל מונח רביעי, מופת זה יהא מונח צספק רק עד שיבוא המופת הרביעי של כנים, ואז תתגלה למפרע כי כולם אצבע חלקים הוא.

*

ואמר הכתוב, ויאמר ה' אל משה, אמור אל אהרן קח מטף ונטה ידך על מימי מצרים על נהרותם על יאוריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם, והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים וצאצאים (ו-ט). ויש לדקדק דלכאורה 'ויהיו דם' נראה כמומחר, ודי באמרו והיה דם בכל ארץ מצרים. ונראה דהכתוב אומר, פסילי אלהיהם תשרפון באש, לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך, פן תוקש בו, כי תועבת ה' חלקיך הוא (דברים ז-ה). ופירש בםפורנו, שלפעמים יקרה שתלית באותו כסף וזהב שלקחת מהעבודה זרה, ותבוא לידי עשירות, ואז תתחיל לחשוב כי הללחתך הימה בכח אותה העבודה זרה שהיו עליה, ונמצא שעל ידי לקחת אותו כסף וזהב תיכשל בעבודה זרה ע"כ.

והנה איתא במדרש (שמו"ר ט-ט) למה לקו המים תחלה, מפני שפרעה והמצריים עובדים ליאור, אמר הקב"ה אכה אלוה תחלה ואחר כך עמו, משל להדיטו אומר מחי אלהייא ויצעתון כומריו. וכן הוא אומר (ישעיה ד-כא) יפקוד ה' על צבא המרום צמרום, ואחר כך ועל מלכי האדמה על האדמה ע"כ. (ועיין רש"י שמו"ר ד-ט). והנה גם בצני ישראל היו כאלו שהיו שטופים בעבודה זרה (רש"י שמו"ר יב-ו). וכיון שעל ידי מכת הדם נתעשרו ישראל, אם כן כאשר מי היאור יתהפכו לדם רק להמצרי, והישראל ישאב

כל היאור שהיה לפניו, וכל מים שהיה בכל גבול מצרים שלא היה רואה אותם, ועוד כי הפך מים שאינם עומדים, רק רגלים תמיד ומים אחרים באים. ועוד כי עמדה המכה שצעת ימים. והחרטומים לא הראו שהפכו רק מים מועטים עומדים בכלי. וזה היה רגע אחד עד ששז פרעה אל ביתו ע"כ.

וזרחו הרמו בהנגינה, מונח מונח רביעי, שאמר משה לפרעה, אני יודע שדבר זה יכולין לעשות גם החרטומים בלטיהם, אבל בהאות הזה שאני נותן לפניכם מונח ארבעה דברים שהם לא יוכלו לעשות. ראשית, שנעשה המים דם ממש ולא רק דמיון של צבע דם. שנית, שמאותו ספל שיסתו יחד, המצרי יסתה דם וישראל מים. שלישית, כי לא רק המים העומדים לפניו יסתנו לדם, אלא כל מים שבגבול מצרים, וגם העתידין לבוא. רביעית, שיעמוד כן שבעה ימים. ומארבעה דברים הללו יתאמת לך שזהו מופת מן השמים.

וראיתי מוצא בשם הירושלמי, שדבר שנעשה בכישוף לא עומד יותר משלשה ימים ע"כ. ולכן רימו לו מונח רביעי, שמופת זה של הדם יעמוד גם ציום הרביעי, שאי אפשר לעשות זה בכישוף.

וגם יש לומר, כי הן אמת שעתה עדיין אמת יכולין לומר, שכל זה נעשה בכישוף כמו שאמת עושים. אבל במכת כנים כאשר גם הם יודו כי אצבע חלקים הוא, אז תתגלה לעיני כל, שגם הראשונים היו מיד ה', ולא מעצמם עשו כן. והנה שלשה המופתים הראשונים עשו גם החרטומים, המטה נהפך לנחש, המים נשתנו לדם, וגם העלו הנפרדעים על מצרים, ועדיין

ממנו מים וימכרם להמנרי, ויתעשר מזה, הרי יש חשב הכתוב, שצלקיחת כסף וזהב מהעבודה זרה ויצליח זו, פן תוקש אחריה.

על כן אמינא, כי הגם שנס היה בכל מימי מנרים שנהפכו לדם, שלבני ישראל היו מים, אבל בני האור של הנילוס שנתהפך לדם, היה כן לכולם, גם לישראל, ונשאר דם כל הימים שהיתה המכה שולטת, כדי שלא יתעשרו מהם ישראל, ויוכלו לצוא לידי מכשול. ולכן אמר ה', קח מטך ונטה ירך על מימי מנרים על נהרותם וגו' ויהיו דם, צהויותן יהו (פסחים כג.), להורות כי חלק מהמים שיתהפך לדם, ישארו ויהיו דם, ולא ישתנו למים כאשר ישראל ישאב אותם, והיינו מי הנילוס, אלוה של מנרים, ושוב אמר ויהיו דם בכל ארך מנרים, כי שאר המימות שצמנרים שיתהפכו לדם לא יהיו דם, להשאר צהויותן, כי צבוא ישראל לשאוב מהם יתהפכו למים. ולא עוד אלא שיתעשרו מהם ישראל, אין והיה אלא לשון שמחה (ב"ר מג-א).

ובזה יתבאר מה שאמר הכתוב, ונלאו מנרים לשתות מים מן האור (ו-יח). ולכאורה גם משאר המים שצמנרים ילאו לשתות, ולמה דייק מן האור, וברש"י פירש ונלאו מנרים לבקש רפואה למי האור שיהיו ראויין לשתות ע"כ. ונראה דבאמת היה רפואה להמים, שיתנו דמים לישראל ויוכלו לשתות מים. אבל זה היה מועיל רק לשאר המימות שצמנרים, אבל על המים שביאור לא הועיל, כי גם לישראל היו דם. ועל כן שפיר אמר ונלאו מנרים לבקש רפואה למי האור דייקא, כי נתינת דמים לישראל לא הועיל בזה.

*

וביים הכתוב, ויפן פרעה ויצא אל ביתו, ולא שת לבו גם לזאת (ו-כג). ולכאורה רישא של הכתוב מיותר. ונראה דהנה כבר ביארנו כי הרבה חילוקים היו בין המים שנתהפכו לדם על ידי אהרן, ובין מה שנעשה על ידי החרטומים. והמה היו חכמים גדולים להכיר את זאת, שאי אפשר להם לעשות מה שנעשה אהרן, ואם כן למה לא שת לבו להתבונן בזה. ולא עוד אלא ויחזק לב פרעה, וברש"י לומר להם על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכנים לעפריים, עיר שכולה תבן, אף אתם מציאים מכשפות למנרים שכולה כשפים (מנחות פה.) ע"כ. הלא שפיר הכירו בחכמתם שאין זה מעשה כישוף.

ונראה על פי מה שכתוב ברמב"ם (ה' תשובה ו-א) ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים, עד שיתן הדין לפני דין האמת, שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שנעשה צרכו ומדעתו, שמונעין ממנו התשובה, ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה. הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו, השמן לב העם הזה וגו' (ישעיה ו-י), וכן הוא אומר (דברי הימים ב לו-טו) ויהיו מלעיזים במלאכי האלקים וצוים דבריו ומתעתעים בצביאיו, עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, כלומר חטאו צרכו והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא. לפיכך כתוב בתורה (שמות ד-כא) ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בצרכו, שנאמר (שם א-י) הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו, לפיכך חזק הקב"ה את

שומע, יבטל את הדברים ולא יעשו עליו רושם. וגם מונעין אותו מללכת להסתובב בין חכמי ישראל, כדי שלא יתעורר מדרכיהם.

וז'הו שאמר הכתוב, 'השמן לב העם הזה', שאינם מתעוררים מעצמם לשוב ללכת בדרך טובים. וגם 'אזניו הכבד', מלשמוע חוכמת מוסר, ועובר עליו כל השנה צלי לשמוע אף פעם דברי מוסר. 'ועיניו השע', מלראות הנהגת חכמי ישראל. ואמר הכתוב הסיבה לזה הוא, כי זה עונשו למנוע ממנו לשוב. וה' מסבבו לכל זה, כי חושש 'פן יראה צעיניו', שיתבונן מראיית עבודת הצדיקים לשוב לה', 'וצאזניו ישמע', שישמע תוכחת חיים דרך מוסר, ואז 'לצבו יצין ושז ורפא לו', על כן מונעין מן השמים שלא ישמע ולא יראה, שלא יוכל להתרפא בתשובתו.

וב'בו כן פרעה, אם היה מתעכב ושוהה עוד אלל היאור, להתבונן בהפרש בין מעשה אהרן למעשה החרטומים, היה מכיר היטב כי אצבע אלקים הוא, ולא היה מבטל המופת שנעשה. אך מן השמים מנעו זאת ממנו, שלא ישית לבו להתבונן, כדי שיאבד ברשעו. וזהו שאמר 'ויפן פרעה ויבא אל ביתו', כי אילו היה נשאר עוד לעמוד ולהתבונן ולשות לבו לחקור ולזרר מה שנעשה לפניו, יתכן שהיה מתעורר מהמופת הנפלא, אבל מן השמים הסיבו לו, ויפן פרעה ויבא אל ביתו, ולא התמהמה להתבונן, ולכן לא שת לבו גם לזאת.

*

וייש להוסיף עוד, כי אמרו (עיין מסילת ישרים פרק ה) לינות אחת דוחה מאה

לבו. ולמה היה שולח לו ציד משה ואומר שלא ועשה תשובה, וכבר אמר לו הקב"ה אין אתה משלח, שנאמר (שם ט-ג) ואתה ועבדיך ידעתי וגו', ואולם בעבור זאת העמדתיך, כדי להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב, אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו ע"כ.

וה'נה מה שכתב ראה לדבריו, שזהו מה שאמר הקב"ה, השמן לב העם הזה, ואזניו הכבד ועיניו השע, פן יראה צעיניו, וצאזניו ישמע, ולצבו יצין, ושז ורפא לו. ופירש רש"י פן יראה צעיניו, נתנו לבם שלא ישמעו דברי נביאים, שהם יראים שמא יוטבו צעיניהם דבריו, ויבינו בלבם וישבו אלי, והיא רפואתם ע"כ. ויש לומר צביאורו, כי בדרך כלל יש שלש סיבות המביאות את האדם שישים לבו על דרכיו ולשוב אל ה'. ראשית, שצאה לו התעוררות מעצמו, מנשמתו חלק אלקי ממעל, לומר אלכה ואשובה אל בעלי הראשון, כי טוב לי אז מעתה (הושע ז-ט). שנית, גם אם לא התעורר מעצמו, מכל מקום כאשר שומע פעם דברי תוכחה ומוסר, מתעורר מהדברים היוצאים מן הלב ונכנסים ללבו. שלישית, על ידי שרואה עבודת הצדיקים ותפלתם והתנהגותם, ורואה כמה נאים דרכיהם ומתוקנים מעשיהם, מתעורר גם הוא ללכת בדרכיהם.

וב'אשר ה' ירצה למנוע מהאדם דרכי התשובה, לא יתעורר מעצמו לשוב, וגם כאשר יבואו לו הרהורי תשובה, הוא נעשה מוטריד בעסקיו, שלא להמשיך לחשוב בהן יותר, ושז מונעין ממנו מלשמוע מוסר ותוכחה, הוא נעשה כבד חזן לשמוע דרשת מוסר, וגם כאשר

זה כדאי וטוב להם. – וכאשר ישמעו מזרים מה שעשו משה ואהרן לא יתפעלו ממעשיהם, כי יוכלו להתלוץ גם אנו יכולים לעשות כמעשהו. ולכן ויפן פרעה ויצא אל ציחו, כי לא חשש לצרר הדברים, שזה לא נוגע לו, העיקר שיוכל לומר תבן אתם מכניסים לעפרים.

*

ובימי השוצצים האלו יש להתבונן, כמה מתרעין חכמי ישראל על כלים הטענאנאלאגים שהם שורש פורה ראש ולענה. וכאשר רואה שאינו מתעורר, וממשיך ללכת בדרכו, ישים אל לבו, אולי הוא מאותן שמונעין ממנו דרכי התשובה, ולכן השמן לב העם הזה, ואזניו הכבד מלשמוע מוסר, ועיניו השע מלראות המכשולות הנראים לעיני כל, גם לעיני עצמו, כי ה' חש פן יראה בעיניו וצאזוניו ישמע ולצבו יצין, ואז ושב ורפא לו, ולכן מונעין זאת ממנו, כי זהו עונשו שימות ברשעו, ה' ישמרנו. – ויש להרבות צימים אלו באמירת תהלים, תפלה ותחנונים, ואחד המרצה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו, לבקש רחמים מקירות לבבו, ואז הבא לטהר מסייעין אותו.

תוכחות, וזכח הליגנות יכולים לבטל כל סוג התעוררות שהאדם מתעורר. וזמן הנציאים כשהיו מתלווצים על דברי הנציאים, אמרו חז"ל (איכ"ר פתיחתא יב) לינני הדור היו ממללים צפיהם ומרמזים צעיניהן ומורין באצבעותיהן וכו', וזוה קיררו שלא יושפעו מדברי הנציאים. וכחוצ בספר דברי ישראל (פ' יתרו) שהרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע כשחזר מלשהות צנית רבו הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, התפלל שישמרהו השי"ת צהדרך שהוא הולך, שלא ישב אללו אדם שיקרר אותו מאמונת רבו ע"כ. ובספר תפלה למושה (פ' ויאה) כתוב, דלכן לא נחם חלקים אותם דרך ארץ פלשתיים (שמות יג-ז), שאמרו חז"ל על וצמוש לב לים לא ישב (מהלים א-א), זה פלשתיים, שפלשתיים לננים היו. ואמר אילו היה יודע פרעה שעם לננות יכולין להכחיש כל העולם, לא היו ישראל יוצאים מתחת ידו לעולם ע"ש.

זוה היה ענין החרטומים שעשו גם הם כן בלטיהם, הם ידעו היטב אשר מה שהם עושים היא רק אחיזת עינים, ואינו דומה כלל למעשיהם של משה ואהרן, אשר אי אפשר להם לעשות כן. אבל לעשות ליגנות ממשה ואהרן גם

בסעודה שלישיית פרשת וארא תשע"ז לפ"ק – פאלם ספרינגס

ה' חלקים (ו-ו). ויש להבין הלא גם עד עתה ידעו את ה', וישראל מאמינים בני מאמינים, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה. וצפוטו הכוונה על פי מה שמספרים על הרה"ק

והוצאתי אתכם מתחת סבלות מזרים, והאלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם צורע נטויה וצפטיים גדולים, ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים, וידעתם כי אני

גם להצין מה שאמרו חז"ל (קידושין מט.) עשרה קצין כשפים ירדו לעולם, תשעה נטלו מצרים ואחד כל העולם כולו ע"כ. וזודאי שכל זה מכיוון מחמתו של הקב"ה, ולמה זכה לזה מצרים, ולא שאר כל הארצות.

*

וּנְרָאָה דהנה בחירושי הר"ם (בפרשתנו) כתוב, דעשר מכות צמנרים הם מכוונים נגד העשרה מאמרות שבהן נצרכה העולם להסיר הקליפה וההסתר מהם ע"כ. ויש להצין מהו הקשר שצינייהם. ולא עוד אלא דאיתא צמסנה (אבות ה-א) ומה תלמוד לומר והלא צמאמר אחד יכול להצרות, אלא להפרע מן הרשעים שמאצדין את העולם שנצרכה בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנצרכה בעשרה מאמרות ע"כ. וקושיא זו תקשה גם על העשר מכות, למה הוצרך להקדים תשע מכות ולחזק לצבו עד שצא המכה העשירית, הלא יכול היה להכריחו גם צמכה הראשונה, ולא יחזק לצבו, וישלח את ישראל מארצו. או להציא עליו מתחלה המכה האחרונה, מכת צורות, ויזכר פרעה לשלחם.

אך הענין הוא, דידועים דברי הרמב"ן (סוף פרשת צא) כי מעת היות עבודה זרה בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש בצמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו צה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים צדיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (מהלים עג-יא), ומהם שידו צדיעה ומכחישים צהשגחה, ויעשו אדם כדגי היס שלא ישגיח הא-ל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירנה האלקים בעדה

מבארדיישוב זי"ע, שכאשר צא חזרה אחר חתונתו מצית רבו, שאל אותו חתנו מה נתחדש לו שם. והשיב שידוע כי יש צורא עולם. ושלח לקרוא את השפחה ואמר לה יודע את שיט צורא עולם, והשיבה צודאי שהוא כן. ואמר על זה, היא אומרת כן ואני יודע שהוא כן ע"כ. והיינו כי יש צוה דרגות רבות לאלפי אלפים, וציניאת מצרים, ושוב צמתן תורה, יתחדש לכס זאת יותר צדיעה צרורה כדצר הנראה לעינים, 'יודעתם' כי אני ה' אלתיכם.

*

וּלְבָאָר הדברים ציתר שאת נראה, צהקדם לצאר צמה שגזר ה' על עם ישראל, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (צראשית טו-יא), הלא שצעים לשונות יש צעמים, ולמה נצחר מצרים צוה יותר משאר כל הארצות. וצחמת צבר דקדקו חז"ל על זה, ואמרו (סוטה מו:): אמר רבי יהושע צן לוי צצביל ארצעה פסיעות שלוה פרעה לאצרהס שנאמר (שם יב-כ) ויטו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו, נשתעבד צצניו ארצע מאות שנה ע"כ. והיינו שצהיות שאין הקב"ה מקפח שכר כל צריה, שילמו לו עבור כבוד זה שנתן לאצרהס, שעצדו ישראל את מצרים ארצע מאות שנה. וצהיות כי ליכא מידי דלא רמיזי צאורייתא, יש לומר דזה נרמז צמה שאמר הכתוב (שמות א-יד) וימררו את חייהם בעבודה קשה, והנגינה על זה, קדמא ואזלא מונח רביעי, שזכה פרעה ששיעצוד זה יהיה צארנו, צצביל שהקדים והלך ארצעה פסיעות וקס, על כן ניתן לו עבור זה שכר עבודת ששים רבוא מישראל מאות שנים. אמנס צודאי יש עוד טעמים לזה.

להפרע מן הרשעים הכופרים, שראו במצרים
 עשר פעמים עדות נאמנה באמונת הבורא, ולא
 נמשכו אחריה, וליתן שכר טוב ללדיקים שבכל
 מכה נתעלו יותר ויותר באמונת ה'.

*

אמנם מצואר ברמב"ם (ה' יסודי המורה ח-ה)
 שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי,
 שאפשר שיעשה האות בלבו ובנישואו, ולכן היה
 משה רבינו נשמת מליך ואמר והן לא יאמינו לי
 (ד-ה) ע"ש. ולהמחיש הדברים אומר, כי הן ידוע
 שבזמנינו נתפתחה שערי החכמה באופן מבהיל
 בחכמת הטעכנאלאגיע שלא ראו אותה מעולם.
 וכאשר יעמוד היום לתחיה אדם שהיה חי לפני
 מאה ומאתים שנה, ויראו לו כלי סעלפאן שגודלו
 כקף היד, ויאמרו לו שעל ידי כלי זה יוכל לדבר
 עם כל אדם בעולם כדבר איש אל רעהו. או
 יראו לו פעקס מאשין, שמניח בו מכתב, ויכולין
 לשלחו לכל מקום ויקראו אותו. או שיוכל לעשות
 תמונה ויראו אותה מיד בכל קצוי ארץ, הוא
 יציט על זה כאות ומופת ופלא. אבל מי שבקי
 ומשכיל להבין בחכמת הטעכנאלאגיע יודע שאין
 בזה שום מופת, אלא חכמה ואינו מלאכה. וכמו
 כן בכל אות ומופת, יתכן שהעושה זאת הוא
 מבין בחכמת הכישוף, ואין זה אלא אחיזת עינים
 או כיוצא בה. ואם כן האותות והמופתים שעשה
 משה במצרים, אכתי אין בזה הכרח אמיתי על
 אמונת אלקי עולם.

על כן בתחלת הבריאה הוריד ה' עשרה קבין
 כשפים, ותשעה חלקים נטלה מצרים, שאין
 בכל העולם כולו מכשפים וחרטומים בקיאים
 יותר מהם. ואם הם אומרים שזה אכזב אלקים,
 שאין בכח שום כשפים לעשות קן, אז נשכיל

או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של
 עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה
 כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם
 אלוה-ה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול, ותתקיים
 עם זה המורה כולה. ולכן יאמר הכתוב במופתים
 למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (לעיל ח-ית),
 להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים
 כדעתם. ואמר (שם ט-כט) למען תדע כי לה'
 הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם
 מאין. ואמר (שם ט-יד) בעבור תדע כי אין כמוני
 בכל הארץ להורות על היכולת, שהוא שליט
 בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים
 מנחשים או מסתפקים, אם כן האותות והמופתים
 הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה
 כולה ע"כ.

ולבן הרבה ה' במצרים מכות רבות, ואין זה
 רק עבור להכריח את פרעה לשלחם, וגם
 לא עבור להענישו בעולם הזה, אלא להשריש
 בלבות בני ישראל אמונת אלקי עולם, שיראו
 כולם בעיניהם שיש לעולם אלוה-ה מחדשו ויודע
 ומשגיח ויכול. ולכן התחיל ה' תורתו, אנכי ה'
 אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ-ג),
 ולא אמר אשר בראתיך, כי יציאת מצרים שראינו
 בעינינו זהו שורש אמונתנו בהבורא עולם.

וזוהו הענין שהעשר מכות במצרים גילו ההקטר
 שיטנו בעשרה מאמרות שנברא בהן
 העולם, כי בהנסיס הללו שהראה ה' במצרים
 בהעשר מכות, נתברר לנו בצירור אמיתי כי
 העולם אינו קדמון, אלא בעשרה מאמרות נברא
 העולם, ובדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל
 נבאם. ובאמת גם במכה אחת היה די להודיע
 זאת, והרבה ה' באותות הללו עשר פעמים, כדי

אכן פשוט, וגם החכמים שבהם לא יצינו שזה חשוב יותר משאר מרגליות. ורק צין חכמים משכילים צטווי האצנים, המה יכולים להצין גדול חשיבותה וערכה.

ובנועם אלימלך (בפרשתנו) כתוב לבאר מה שאמר פרעה למשה, תנו 'לכס' מופת (ז-ט), דהיה לו לומר תנו 'לי' מופת. אך ההצדל צין מופת מזוייף הנעשה בכשפים, וצין מופת אמייתי המתרחש על ידי כח אלקי הוא, שהמופת המזוייף מעורר רק את פליאתם של הצופים, אבל המצנעים אותו אינם מתפלחים כלל. אבל המופת האלקי מופלח הוא גם צעיני הנדיקים שעל ידם מתרחש. וזהו תנו 'לכס' מופת, שחששו מופת כזה שגם צעיני עצמיכם יהיה זו מופת מופלח. ומוסיף לבאר, דלכן אחר זה נאמר ויחזק לב פרעה, ולכאורה מאחר שראה שגם החרטומים עשו כן, אין צריך חיזוק. אלא השלכת מטה אהרן היה באמת חידוש גם צעיני פרעה, שהכיר בגודל חכמתו שאין זה בכישוף, וראה שגם צעיני אהרן ומשה היה חידוש, על כן היה צריך לחזק לבצו שלא יכנע ע"ש.

ודיוצא לנו מזה, כי הנסים והנפלאות צמזרים, שגאל ה' אותנו בזרוע נטויה וצשפטים גדולים, לא היתה התכלית להכריחם לשלח את ישראל, כי על זה היה סגוי גם מכה אחת על פרעה לחוד שיצער אותו עד כדי מיתה שלא יוכל לצבול, רק התכלית היא עבורינו, שכאשר נלא ממזרים נכיר להשיג כי יש צורא עולם המנהיג ומשגיח על עולמו. ולכן קיים עלה 'וידעתם כי אני ה' אלקיכם', שתכלית נסים אלו היא כדי שמה תדעו אתם כי אני ה'. והעשר מכות לימד את ישראל, כי

לדעת כי מאת ה' היתה זאת, המהוה את הכל. ומטעם זה הוריד ה' את ישראל לגלות מצרים דייקא, כי צהיות שהנסים והנפלאות שם צריכין להיות לאות לדורות עולם על אמונת אלקי עולם, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אי אפשר להיות זאת בשאר ארצות, כי יאמרו שמעשה כשפים המה, ורק צמזרים שאין כמותם בכשפים בכל העולם, והם יודו כי אצבע אלקים הוא, אז יהא האות ברור כי יד ה' עשתה זאת.

ואיתא בגמרא (מנחות פה.) אמרו ליה יוחני וממרא [ראשי מכשפים של מצרים] למשה [כשהתחיל לעשות האותות ליעני פרעה, שהיו סבורין שהיה עושה אותם על ידי כישוף], תצן אתה מכניס לעפריים [עפריים שהוא מקום הרצה תצואה אתה מציא לשם תצואה למכור צתמיה, כך ארץ מצרים שהיא מלאה כשפים אתה צא לשם לעסוק בכשפים]. אמר להו אמרי אינשי למתא ירקא ירקא שקול [לעיר שגדל שם ירק הרצה, הבא ירק שלך למכור, לפי שמתקצין שם הכל לקנות. הם אמרו לו דצרי ליננות והוא השיב להם צעינים] ע"כ.

אך בעיון יעקב (שם) פירש, כי מתא שיס צה ירקא, הם מצניים היטב סוגי הירק איזהו רע ואיזה טוב, ומי שיס לו ירק טוב מציאו שם, לפי שהם יודעים ערכו, והם מצניים עליו, והוא חשוב צעינייהם. וכמו כן כאן שהכל מלומדים צחכמת הכישוף, הם יצינו ציתר שמה שהוא עושה זה דרך נס ולא כישוף ע"כ. וזה דומה למי שיס לו מרגליות יקר המציאות שערכה רב, אם יוליכנה למכור צין אנשים פשוטים לא יצינו חשיבותה, כי הפתאים יאמרו שאין זה אלא

בעשרה מאמרות נצרא העולם, וכל קיומו הוא רק בהשגחתו ודיבורו שמקיים העולם.

*

ועל דרך זה יתבאר, שכאשר אנו מקדישין את שם ה' פעמיים בכל יום, מקדימין אנו לומר, נקדישך ונעריפך כנועם שיה סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה. ולכאורה יש להבין לאיזה לורך אנו מזכירין שגם המלאכים מקדישין כן, ולמה לא די לומר קדוש קדוש קדוש ה', בלי הקדמה זו שהמלאכים גם כן מקדישין שמו כן. וכמו כן בכל יום בצרכות קריאת שמע, אנו מתחילין מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך, ושוב אנו ממשיכין בסיפור עבודת המלאכים, אשר כולם עומדים ברום עולם ומשמיעין ביראה יחד דברי חלקים חיים, ומקדישין ומעריפין את שם הא-ל הגדול.

וגראה על דרך משל, אדם שיודע ספר קנאה, כאשר מזדמן בין עמי הארצים שאין יודעים כלום, יאמרו עליו שהוא תלמיד חכם, אבל לאמיתו רחוק הוא מזה. וכאשר יזדמן להיות בחצורת תלמידי חכמים יאמרו עליו שהוא עם הארץ. ואמיתות מעלת האדם נמדד רק כאשר היא נערך מזני אדם שהם חכמים בענין זה. ועל דרך זה הוא בין בני אדם לגבי מלכי המלכים הקב"ה, כי כאשר בני אדם מכתיירים אחד בתואר קדוש, יתכן שזהו רק בשביל שאנו מגושמים יושבי בתי חומר, על כן מי שעומד גם במדריגה אחת יותר מזה, קדוש יאמר לו. אבל באמת להעריך קדושתו של ה' אין לנו מושג כלל בגודל ועומק קדושתו ית"ש, ולתבונתו אין מספר. ומה שאנו מכנים לה' שהוא קדוש לפי השגתינו, יתכן שהוא זלול נגד קדושתו

האמיתית שאין לנו השגה בו, כי חכמים למטה הם כבלי מדע, ונבונים כבלי השכל, נגד עומק חכמתו ית"ש. וזה דומה למה שאמרו חז"ל (ברכות לג:) משל למלך שהיו משבחין אותו באלף אלפים דינרי כסף, והיו לו חלף אלפים דינרי זהב, והלא גנאי הוא לו ע"ש.

על כן אנו אומרים, הן אמת שלקדש את שם ה', שהוא גדול וגבור וגורא וקדוש לפי ערכו הדל, אין זה שצח כלל נגד הקב"ה שהוא למעלה מהשגת בני אדם מגושמים בהבלי עולם. וכאשר אנו אומרים מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית, הרי זה שצח פעוט מאד, כי לפי השגתינו יאמרו זאת על כל מי שעומד באיזה מעלה יתירה ממין האנושי. אבל המלאכים הרי הם עומדים בשמים, ואשר משרתיו כולם עומדים 'צרום עולם', והם בעצמם כולם גבורים וכולם קדושים, וכאשר הם מעריפים ומקדישים את שם הא-ל המלך הגדול הגבור והגורא, הם מזנינים על קדושה, וכאשר הם אומרים אין קדוש כה', הם מכירים זאת יותר מזני אדם חומרניים למטה. ולכן 'נקדישך ונעריפך כנועם שיה סוד שרפי קודש המשלשים לך קדושה, ומה שאנו אומרים קדוש קדוש ה' לבא'ת, אין זה קדושה לפי השגתינו, אלא קדושה לפי השגת מלאכי מעלה, בעלי דיעה והשכל, ולפי דעתם ועריכתם אנו מקדישין את שם ה'.

*

ובצינו להלן בפרשה, שאמר משה לפרעה, התפאר עלי למתי אעתיך לך ולעבדיך ולעמך להכרית האפרדעים וגו'. ויאמר למחר, ויאמר כדברך, למען תדע כי אין כה' חלקינו (ח-ה). וכתוב באבן עזרא, אמר רב שבואל בין חפני,

תנאין התנה הקצ"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל, הדא הוא דכתיב (שמות יד-כז) וישב הים לאיתנו, לתנאו שהתנה עמו. אמר רבי ירמיה בן אלעזר לא עם הים בלבד התנה הקצ"ה אלא עם כל מה שנברא בששת ימי בראשית וכו', צויתי את השמש ואת הירח שיעמדו לפני יהושע, צויתי את העורבים שיכללו את אליהו, צויתי את האור שלא תזיק לתנייה מישאל ועוריה, צויתי את האריות שלא יזיקו את דניאל וכו' ע"ש.

ועיין ברבינו בחיי (שמות יד-כז) שכתב, וישב הים לאיתנו, לתנאו. וכן רמו בצראשית (א-ט) ותראה היבשה, כלומר צמים וכו'. והמדרש הזה מוכיח שכל הנסים והנפלאות שעשה ה' יתברך בכל הדורות על ידי הנביאים, כבר הושמו בששת ימי בראשית בטבעי הדברים שנבראו, כגון שתאמר ציום שני שנבדל הים, הושם בטבע המים שיקרע לפני משה הים, ולפני יהושע הירדן, וכן לאליהו הנביא ולאלישע. וכן ציום רביעי שנברא השמש, הושם בטבעו שיעמוד ליהושע. ולפי זה לא היה שינוי הטבע בצריאה חדשה בשום דבר מששת ימי בראשית ואילך, כי כל הנסים והאותות והמופתיים שנעשו אחרי כן, הכל הושמו בטבע כבר, והמנהג שנשתנה לעיני הרואים לא היתה צריאה חדשה מן הטבע ע"כ.

ולפי זה בשעה שהוטבע טבע הים בשעת הצריאה, היתה נכלל בזה שציום פלוני ופלוני יקרע עצמו לפני בני ישראל. והחכמים הגדולים בחכמת הטבע, יתכן שיכולין להכיר זאת בטבע הים כי יתהוה איזה שינוי באותו יום. ושפיר יתכן מציאות לדברי הפילוסוף ההוא שהכיר בהטבע שינוי הזה של קריעת ים סוף. וצוה יובן מה שמצינו בקריעת הים שנצבו כמו

אין מנהג האדם לבקש רק שיסור המכה ממנו מיד. וחשב פרעה כי מערכת כוכבי שמים הציאה הנפרדעים על מצרים, ומשה היה יודע זה. וחשב פרעה כי עתה הגיע עת סור הנפרדעים, על כן נסו והאריך ואמר למחר ע"כ. (והוצא גם ברמב"ן). ויש להצין איך היה מוכן לסבול עוד יום אחד, בשביל חשב רחוק שמערכת השמים הציאה זאת שצוה ימים רק עד שעה זו, וינסה את משה אם ישארו עד למחר.

ולבאר גם כן מה שהעיר בשו"ת מהרשד"ם (או"ח סוף סימן ג') דלא מצינו שם 'ה' אלקים' כי אם בתחלת הצריאה, שנאמר (בראשית ז-ד) אלה תולדות השמים והארץ בהצראם, ציום עשות 'ה' אלקים' ארץ ושמים, ושוב לא נאמר שני השמות הקדושים הללו כאחד, עד לפרשה זו, שאמר משה לפרעה, ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני 'ה' אלקים' (ט-ג), והדבר הזה אומר דרשוני ע"ש.

ונראה דהנה בספר בעל שם טוב (דף כז) כתוב בשם ספר בית יעקב להרה"ק מאיוביצא (פ' בראשית, ופ' בשלח), שפעם בא פילוסוף אחד לשאול למרן הבעל שם טוב זי"ע, מה פלא יש בקריעת ים סוף, שלפי חישוביו בטבעי הים, מוכרח היה הים להבקע באותו רגע, לפי טבע צריאתו ותכונתו. והשיב לו הבעש"ט גם לו יהי כדצריך, הרי זה הגדול שצנסיס, כי עוד מראש מקדם, בראשית צריאת העולם, הציץ ה' והתנה עם הים, ונתן בטבעו, שיהא נקרע באותו רגע שצני ישראל יעמדו על הים ויצטרכו לדבר זה, הרי זה הגדול שצפלאים ע"ש.

ולבאר הדברים עוד יותר יש לומר, דאיתא במדרש (צ"ר ה-ה) אמר רבי יוחנן

אמנם כיון שתנאין התנה בעולם, שצעת מנזח ישנה את טבעו להעשות נס לצורך עם ישראל, על כן שיתף השם הוי"ה (שורש הנס) עם השם אלקים (שורש הטבע). ועל כן שפיר אמר הכתוב, 'ציוס עשות הוי"ה אלקי"ם ארץ ושמים', כי בעשיית שמים וארץ הוקצע השם הוי"ה עם האלקי"ם, שתנאין התנה עם הטבע שיהפוך טבעו לעת הצורך.

ופרעה בחכמתו הרגיש בכל המכות שניכר איזה שינוי בהטבע, שזה גרמו המכות הללו, והכביד לבו שלא מאת ה' היתה זאת. ולכן אחר שאמר פרעה ה' הדדיק ואני ועמי הרשעים, אמר לו משה, 'ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון', עדיין אין אתם מתייראים מה', וסיים 'מפני הוי"ה אלקי"ם', כי אתם רואים הנסים הללו שניכרים הם צמערות השמים צתוך הטבע, ועל כן עולה על דעתכם שכל זה היא טבע, אבל לא כן היא, אלא אצבע אלקים הוא, והמגיד מראשית אחרית התקין זה בעולמו באלף שנה קודם, שציוס ההוא צשנה ההוא, יתהפך טבעו לצורך ישראל, וכל זה היא רק מנפלאות הבורא. והעשר מכות הללו הם מכוונים נגד העשרה מאמרות, כי צאותן המאמרות התנה ה' הנסים של העשר המכות הללו.

נד נוזלים, ואז נבהלו אלופי אדום, חילי מואב יאחזמו רעד, נמוגו כל יושבי כנען (טו-טו), ואם כן היה מן הראוי שאלפים ורבבות יכירו כח ה' ויצואו להתגייר, וצסופו לא היה רק אחד, וישמע יתרו כהן מדין (יח-ח) ששמע קריעת ים סוף וצא. אך צהיות שה' שם דבר זה בטבע הצריאה צשעה שנקוו המים למקום אחד, על כן דנו שזה מצד הטבע, ואין זה מכת ה'.

ובעתה יש לומר כן צמכת הצפרדעים, כיון שגם זה הוטבע בהצריאה, שציוס הזה יתמלא מצרים צפרדעים, ויכנסו גם צתנור אש וצתוך מעיהם, שזה היפוך הטבע, ויומשך כן כמנין הימים ששימשה המכה. אם כן שפיר היו יכולין חרטומי מצרים לראות שינוי זה, כי הרי הוטבע כן, וטבע זה תשמש רק עד היום הזה, והכיר ללמד זה ממערכת השמים, שהרי הוטבע כן צצריאתם, על כן הוסיף יום אחד ואמר שיסירו למחר. ומשה אמר לו כדצרך, והמשיך המכה על עוד יום עד למחר.

והנה ידוע (עיין רבינו בחיי צראשית צ-ד, של"ה צפרשתמו) כי 'אלקים' הוא שם הטבע (צגימטריא אלקים), והוי"ה ממנו נשפע הנס, שמהוה כל היות. וצריאת העולם היתה צראשית צרא 'אלקים' (צראשית א-א), שצרא העולם צטבע.

במעודה שלישית פרשת וארא תשע"ח לפ"ק

המוסקים לקדש שמו יצברך, ולמה לא היה כן גם צמכת ערוצ ומכת ארצה שיכנסו צהתנורים. ולא עוד אלא שהיו נכנסים גם צתוך מעיהם ומקרקרין (שמו"ר י-ו), ולמה לא היה כן גם צארצה.

ושריץ היאור צפרדעים ועלו וצאו צציתך וגו' וצתנוריך וצמשארותיך (ז-כח). יש לדקדק על מה שמצינו צמכת צפרדעים שינוי צשני דברים שלא היו צשאר המכות. חדא, שהצפרדעים היו נכנסים גם לתנורים

וּנְרָאָה דַּהֲנָה בַּגְמְרָא (פסחים נג:) אִיתָא,
 עוּד זֹו דְרַשׁ תּוּדוּס אִישׁ רּוּמִי, מַה
 רָאוּ חֲנִינְיָ מִישָׁאֵל וְעוֹזְרִיָּה שְׁמַסְרוּ עֲזָמָן עַל
 קְדוּשַׁת הַשֵּׁם לְתוֹךְ כְּבִשָּׁן הָאֵשׁ, נִשְׂאוּ קַל וְחוּמֵר
 בְּעֲזָמָם מִנְּפִרְדַּעִים, וּמַה נְּפִרְדַּעִים שְׂאִינָן מִזְּוִינָן
 עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, כְּחִיבָּ צְבוּ (שְׁמוֹת ז-כח) וְעַל
 וּצְאוּ בְּצִיתָךְ וּבְחֻדְרָךְ מִשְׁכַּבְךָ וְעַל מִטְתָּךְ וּבְחֻדְרֵיךָ
 וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ, אִימְתִּי מִשְׁאֲרַת מִצְוִיָּה אֲלָל הַתְּנוּרָה,
 בְּשַׁעֲהָ שֶׁהַתְּנוּרָה חֹסֶה, אֲנוּ שְׁמַזְוִינָן עַל קְדוּשַׁת
 הַשֵּׁם עַל אַחַת כְּמַה וְכַמַּה ע"כ. וְהִיא תְּמוּנָה
 שֶׁהַקָּשׁוּ עַל חֲנִינְיָ מִישָׁאֵל וְעוֹזְרִיָּה מַה רָאוּ
 שְׁמַסְרוּ עֲזָמָן עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, הֲלָא מִזְּוִינָן אֲנוּ
 עַל זֶה, וּבְפִרְהָסִיא חִיבִּי לְמַסְרוֹ עֲזָמָן אֲפִילוּ עַל
 מִצְוִיָּה קְלָהָ.

וּבְרִישׁ"י פִּירֵשׁ מַה רָאוּ שְׁלָא דְרִשׁוּ וְחִי צְהַם
 (וִיקָרָא ית-ה) וְלֹא שִׁמּוֹת צְהַן (יִוּמָא
 פה:). וּבְתוֹסְפוֹת כְּתִבּוּ בְּשֵׁם רְבִינּוּ תַּם לְדָלַס זֶה
 שַׁעֲהָ נְּבֻכַדְנֶאֶצַּר לֹא עֲבֹדָה זְרָה הִיא אֲלָא
 אִינְדֵּרְטָא שַׁעֲהָ לְכַבּוּד עֲזָמָן. וְהַר"י מִפְרֵשׁ מַה
 רָאוּ שְׁלָא צְרַחוּ, שֶׁהִרִי קוֹדֵם הַמַּעֲשֶׂה הָיוּ יְכוּלִים
 לְצַרּוֹחַ כְּמוֹ שַׁעֲהָ דִּנְיָאֵל (סְנֵהֲדִין נג.) ע"ש. וְלִפִּי
 זֶה חֲנִינְיָ מִישָׁאֵל וְעוֹזְרִיָּה לֹא הָיוּ מִזְּוִינָן אֲזֵי לְמַסְרוֹ
 נִפְשָׁם, אֲךָ לְמַדּוּהוּ מִהַנְּפִרְדַּעִים שֶׁגַּם הֵם אֵינָן
 מִזְּוִינָן עַל מִצְוֹת קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וּמַסְרוּ נִפְשֵׁיהוּ.

אֲמִנָּם לִפִּי זֶה קָשִׁיָּא מַה רָאִיָּה מִהַנְּפִרְדַּעִים,
 הִרִי הֵם הָיוּ מִזְּוִינָן לְהַכְנֵס בְּחֻדְרֵי
 וְכַמּוֹ שְׁנֵאֲמַר וְעַל וּצְאוּ וּגו' וּבְחֻדְרֵיךָ, וּמַה
 שְׁנֵאֲמַר מִפּוֹרֵשׁ מִפִּי ה' צוּדְאִי עֲלֵיהֶם לַעֲשׂוֹתוֹ,
 מַה שְׂאִין קָן חֲנִינְיָ מִישָׁאֵל וְעוֹזְרִיָּה לֹא נִכְטּוּ
 לְהַכְנֵס בְּכַבֶּשֶׁן הָאֵשׁ. וּבַמְהַר"ל דִּיםִּיקָן (בְּפִרְשָׁתוֹ)
 כְּתִבּוּ, דִּהַנְּפִרְדַּעִים לֹא נִכְטּוּ כּוֹלָן לְלַכַּת בְּחֻדְרֵי
 אֲלָא עַל מִקְנָתָן, וְהַבְּחִירָה לְכָל פִּרְטָא לְלַכַּת בְּמִקּוּם

וְעַל זֶה יֵשׁ לּוֹמַר, דְּכִיּוֹן שְׁצַמְכָּה זֹו עֲשׂוּ קָן גַּם
 הַחֻרְטוּמִים צְלַתִּיהֶם וְיַעֲלוּ אֶת הַנְּפִרְדַּעִים,
 אִם קָן לֹא יֵהָא נִיכַר צְוָה גּוֹדֵל נִפְלְאוֹת ה', עַל
 קָן אֲמַר מִשָּׁה שֶׁהַנְּפִרְדַּעִים שֶׁהוּא יֵצִיא עֲלֵיהֶם,
 יִכְנָסוּ גַם בְּחֻדְרֵיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ, וּבְכַה דִּיִּיקָא
 בְּתוֹךְ מַעֲיָךְ יַעֲלוּ הַנְּפִרְדַּעִים, וְזֶה לֹא עֲשׂוּ
 הַנְּפִרְדַּעִים שֶׁהַעֲלוּ הַחֻרְטוּמִים, לְהַשְׂרֵף בְּחֻדְרֵי
 וְלִחְנֹק בְּכַנִּיסַת גּוֹפֵם, כִּי אֵינָן צְוָה קִידוּשׁ הַשֵּׁם
 אֲלָא הַיְפּוּכּוֹ. וְעַל קָן אֲמַר הַכְּתוּב, וַיַּעֲשׂוּ קָן
 הַחֻרְטוּמִים צְלַתִּיהֶם וְיַעֲלוּ אֶת הַנְּפִרְדַּעִים 'עַל
 אֲרֶץ מִצְרַיִם' (א-ח), שֶׁהֵם לֹא עָלוּ רַק עַל הָאֲרֶץ
 וְלֹא בְּחֻדְרֵי וּבְגּוֹפֵם.

עוּד יֵשׁ שִׁנּוּי בְּמַכַּת הַנְּפִרְדַּעִים, כִּי אַחַר שֶׁאֲמַר
 לְפִרְעָה, הַתְּפָאֵר עָלֵי לְמַתִּי אַעֲתִיר לָךְ
 וְלַעֲזָדִיק וְלַעֲמָן לְהַכְרִית הַנְּפִרְדַּעִים מִמֶּךָ
 וּמִצְבֹּתֶיךָ, סִיִּים עָלֶיךָ, רַק צִיּוֹר תִּשְׁאֲרֶנָּה (ח-ה),
 וּבְשֵׁאֵר הַמַּכּוֹת כֹּאֲשֶׁר נִסְתִּיִּים הַמַּכָּה לֹא נִשְׂאֵר
 מִהֶם שׁוֹם זָכַר, וְכַמּוֹ שְׁנֵאֲמַר בְּעֶרְוֹב, וַיִּסַּר
 הָעֶרְוֹב מִפְרַעְיָה וְגו' לֹא נִשְׂאֵר אֶחָד (ח-ז).
 וְכֵן בְּמַכַּת אֲרֻבָּה נִאֲמַר, לֹא נִשְׂאֵר אֲרֻבָּה בְּכָל
 גְּבוּל מִצְרַיִם (י-ט), וּבְמַכַּת הַנְּפִרְדַּעִים הַתְּנָה מִשָּׁה
 שְׂצִיּוֹר תִּשְׁאֲרֶנָּה.

עוּד יֵשׁ לְדַקְדַּק בְּמַה שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב, וַיַּעֲקֹב
 מִשָּׁה אֵל ה' עַל 'דְּבָרֵי הַנְּפִרְדַּעִים אֲשֶׁר
 שָׁם לְפִרְעָה (ח-ח). וְלֹא מִצְוִינָן לְשׁוֹן זֶה בְּשֵׁאֵר
 הַמַּכּוֹת. וּבְמַדְרַשׁ (שְׁמו"ר יו-י) דְרִשׁוּ, עַל דְּבַר
 הַנְּפִרְדַּעִים, עַל דִּי צוּר הַנְּפִרְדַּעִים, שֶׁהִיא קוּלָן
 שֶׁל נְּפִרְדַּעִים קָשָׁה לְהֵם מִמַּכְתָּן, שֶׁהִיוּ נִכְנָסוֹת
 בְּגוֹפָן וְלִוְעִיקָן בְּתוֹכָן ע"ש. וְאֲכַתִּי תִּקְשָׁה לְמַה
 נִרְמָז זֶה כֹּאֲשֶׁר הַתְּפִלָּה מִשָּׁה לְהַסִּיר הַמַּכָּה, וְלֹא
 נִרְמָז בְּהַבְּחִירָה הַמַּכָּה עֲלֵיהֶן.

שירצה, ואלו שנכנסו נחשב שמעממן נכנסו ולא מחמת ציווי, ומהם דנו חנניה מישאל ועזריה קל וחומר בעממן. או יש לומר דלא היה ציווי כלל להצטרפים שילכו בהתנורים, ומה שנאמר ועלו ובאו וגו', אינו ציווי אלא סיפור דברים, שכן יהיה, מצטרפים שלא נטוו ע"כ.

אמנם במהרש"א הקשה דקל וחומר פריכה הוא, דהרי הצטרפים לא נטוו על וחי בהם, ואם רצו למסור נפשם ראשי, מה שאין כן חנניה מישאל ועזריה נטוו על וחי בהם, ואין להם למסור נפשם על מה שאינם מחוייבים. ובבן יהוידע הקשה עוד, דהרי הצטרפים עשו הדבר שלא צבירתם שהרי אין בהם דעת, וצטבעם הטביע ה' אז שיכנסו כעת לתנור. ומה הראיה לחיוב עשיית קידוש ה' בצחירה ומדעת ע"ש.

וגראיה צביאורו, דהנה ידוע מחלוקת הרמב"ם ורבינו ירוחם (שו"ע יו"ד סימן קנו) בכל שאר מצות שבתורה, חוץ מהג' עבירות, דהדין בהו דיעבור ואל יהרג, אם אדם ראשי להחמיר על עצמו וליהרג ולא לעבור. והנה הרמב"ם (ה' יסודי התורה ה-ד) סובר דאינו ראשי ומתחייב בנפשו, ורבינו ירוחם וסייעתו סוברים דראשי להחמיר על עצמו וליהרג. ועל מצות עשה לכולי עלמא יעבור ואל יהרג ואינו ראשי להחמיר. מכל מקום מצוה שם (ברמ"א ובש"ך) דאם הוא אדם גדול חסיד וירא שמים כולי עלמא מודו דראשי למסור עצמו על קידוש השם אפילו על מצוה קלה. וכתוב בישמח משה (פ' כי תשא ד"ה בתחומא) דלכאורה יש להפליא הכי צטביל שהוא חסיד וירא שמים ישתנה דינו, הלא כתיב וחי בהם. וכתב לצאר, דהאי וחי בהם יש לפרש

על שני פנים, האחד כפירוש חכמינו ז"ל (יומא פה:): ולא שימות בהם. צ' שכל חיותו יהיה בהם, דהיינו שכל עשיותיו ותנועותיו ועסקיו יהיה רק בתורה ומצוות, וזולתן לא יהיה לו שום חיות בעולם, וכל כך יהיה דבוק ונתענש עם עצם התורה והעבודה והמצוות, עד שאם ירצו להעבירהו על אחת ממצוות ה' יפסק חיותו. ואם כן לפי זה הוא להיפוך דראשי למסור נפשו ואדרבה מצווה על כך.

והנה ידוע דהתורה ניתנה לפי מדריגת כל אחד ואחד, כמו שדרשו בפסוק קול ה' צבא (תהלים כט-ד), צבחו לא נאמר וכו' (שמו"ר ה-ט). ואם כן אצל ההמונים אשר כל עסקם הוא בעניני עולם הזה, אך בעת הפנאי ובהנחת מעליהם עול דרך ארץ אוחזים מעשה ה' צדיהם, הנה בהם יהיה פירוש הפסוק הנ"ל כפשוטו ולא שימות בהם כפירוש הגמרא, אמנם כן אצל הצדיקים הדבוקים תמיד בו ית"ש, וכל עסקם ועניניהם סובבים הולכים בתורתו ועבודתו, ופורקים מעליהם לגמרי עסקי העולם השפל, ומשתוקקים לתכלית האמיתי באהבה עזה ונפלאה, עד שעיקר חיותם הוא רק בתורה הק'. צאלו יתכן הפירוש של הפסוק וחי בהם כפירוש השני הנ"ל. וממילא מחוייבים למסור נפשם על כל עבירות ומצוות הקלות, לאשר כי הן המה חיותם ממש כנ"ל עכדה"ק ודפח"ח.

והנה בישמח משה שם העיר צוה לצאר הדרש של תודום, ועל פי דרכו נצאר הדברים ציתר שאת, כי הצדיקים אין חייהם חיים אלא בעסק התורה ומצויה, וכמו שאמר הכתוב (דברים ל"ט) וצחרת בחיים וגו', לאהבה את ה' חלקיך לשמוע בקולו ולדבקה בו כי הוא חייך

שאני אומרת שירה יותר ממך, ועל כל שירה ושירה שאני אומרת אני ממשילה עליה שלשת אלפים משל, שנאמר (מלכים א ה-יב) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף ע"כ.

אם כן כל היום שירת ה' צפיהם, שמשצחים ומהללים את ה' תמיד, הרבה יותר מדוד נעים וזמירות ישראל, ואם כן יש להם השגה רבה בגודל כבוד ה', הרבה יותר ממה שאנו יכולים לומר שירה. ומי שמכיר כבוד ה' ותפארתו, וזוה הוא שקוע כל היום, אללו החיות היא רק הדביקות בהצורא ז"ה, ולעשות נחת רוח לקונם רק זהו חיותם. וכיון שטבעם הוא לשמור על חיותם, על כן הם לצדם מכל הצעלי חיים מוכנים ללכת וליכנס גם בתנור אם הם יתרבה מזה כבוד שמים. על כן עליהם דייקא אמר ה' שהם יכנסו גם בהתנורים, כי אין זה נגד טבעם, אדרבה הם שומרים על חיותם, וללאח נפשם על כבוד ה' זהו חיותם.

ובערתה שפיר מוזן מה שלא נכנסו הערוב והארצה בתנורי אש, דכיון דליכא ציווי ה', הם בטבעם שומרים את חיותם שלא להזקק, ולמה יכנסו. לא כן הצפרדע שכל עצם חיותו היא אמירת שירה לה' באופן נפלא, על כן אללם חיותם היא, רק לעשות נחת רוח להצורא, וכיון שהשיגו שתהא קידוש שם שמים בכניסתם להתנור, קפצו כולם לתוכה, כי לפי הרגשתם מסירת נפשם לה' זהו חיותם האמיתי.

ולבן כאשר התבוננו חנניה מישאל ועזריה בהצפרדעים שנכנסו להתנור, הגם שאין מצווין על זה, ואיך יתכן כזאת מנפרדע שאין לו בחירה, ובטבעו שומר את חיותו, שיכנס לתנור אש. ועל כרחק שמריצוי שירתם הם משיגים כי

ואורך ימיו. וכמו שהדגים מקום חיותם הוא רק במים, כן בני ישראל חיותם הוא רק בהתורה (ברכות סא:). והדביקות בה' עד כלות הנפש זהו חיותם, ולדיקים במיתתן קרויין חיים (ברכות יח:), כי זהו אללם חיים האמיתי. ולפי מעלתם זהו פירוש של וחי בהם, שהחיות שלהם היא רק בתורה ומצותיה. וכאשר הם מוסרים נפשם על מצות ה', אין זה מיתה אללם אלא זהו חייהם, ומקיימים במסירת נפשם מצות וחי בהם. ואם כן כאשר חנניה מישאל ועזריה מסרו נפשם על מצות ה', אין זוהו ביטול מצות וחי בהם, אלא זהו קיומו, ומיושב קושיית המהרש"א.

*

ובזה נבוא להצין כיון דלא היה ציווי על הצפרדעים להכנס להתנור, אלא שה' אמר למשה עתידות, שהם מעצמם יעלו גם בתנור, מה עלה בלבם מעצמם לעשות כן ליכנס לתנור חם ולהשרף. ולא מנינו כזאת בשאר המכות של ערוב וארצה, שגם הם יכנסו להתנורים מעצמם לקיים בשלימות ציווי ה' שיתמלא כל תנורים בערוב וארצה.

ונראה דהנה ה' הטביע בכל הצעלי חיים בטבע שהם שומרים על חיותם, ומרחיקים עצמם מכל מה שיוכל להזיקם ומכל שכן להמיתם, ולא יתקרבו אל האש בשום פנים, והוא נגד טבע הארצה או שאר בעלי חיים, כי טבעם הוא לשמור את חיותם. אמנם הצפרדע היא יחידה במינה, כי חז"ל אמרו (ילקוט סוף תהלים גשם פרק שירה), כי דוד המלך בשעה שקיים ספר תהלים זכה דעתו עליו, אמר לפניו רבש"ע כלום יש דבר בעולם שאמר שירה כמותי. נזדמנה לו צפרדע אחת אמרה לו אל תזוח דעתך עליך,

זהו פירושו של וחי זהם, שרק התורה תהא חיותו של אדם, ועל כן הם מוסרים נפשם על עבודתם לה' כי זהו חיותם, ואם כן קל וחומר אנו שמנווין על קדושת השם, צודאי שצריכין להגיע לדרגה זו של וחי זהם, שחיינו לא מעלה ולא מוריד צעת שנוכל לעשות נחת רוח לצוראנו, ועל כן היו מוכנים למסור את נפשם להפיל עצמם לכבשן האש.

*

והנה הכתוב אומר, השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע (תהלים יט-ג). וכתב הרד"ק לפי שאנחנו בני אדם למדים מן השמים גודל גדלות הצורא וכבודו יתברך, כמו שכתוב שאו מרום עיניכם וראו מי צרא אלה (ישעיה מ-כו), וכתב (תהלים ח-ד) כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת וגו', הרי היא כאלו השמים מדברים אלינו ראו מי צרא אלה. והגם שאין אומר ואין דברים צלי נשמע קולם, אף על פי כן הם צמעשיהם מספרים כבוד ה'. ובדרשות לחם שלמה (דרוש ח) כתב, דלכן נאמר בתוכחה, מכות גדולות ונאמנות וחליים רעים ונאמנים (דברים כח-גט), כי הנרות נשלחים לעורר אותנו לתשובה, והיו כאילו הנרות מדברים אלינו, אתם בית ישראל התעוררו משינתכם ועשו תשובה, כי נשלחנו מהצורא ית"ש להזכירכם שתעשו תשובה. והנה נאמנים הוא מלשון נאום שהוא לשון דיבור, ולכן הם מכות גדולות ונאמנות, שהם מדברים אלינו ע"כ.

ובמו כן כאשר בני ישראל צמרים ראו איך אלפים ורבבות צפרדעים נכנסים לתנורים צוערים כדי לקדש שם שמים, הגם

שאין הם מצויים עליה, היה עושה זאת עליהם רועש עז, איך יש להם לעבוד את ה', שהרי הצפרדע החס על חייו, אף על פי כן הוא מכיר שמסירת נפשו לה' זהו חייו. והיה כאילו הצפרדעים מדברים אליהם, לכו צנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם, איך יש לעבוד את ה'. וזהו 'דבר' הצפרדעים, שצמעשיהם היו מדברים אלינו איך צריכין לעבוד את ה'.

והנה כל יום ויום שהיתה המכה משמשת, נספג צבני ישראל לימוד הקל וחומר מהצפרדעים איך מוטל עלינו למסור נפשינו לה'. וכאשר הוצרך משה להתפלל שיקיר ה' את הצפרדעים, להראות לפרעה כי משה הציאם ומשה מוציאם, כאב לצו של משה שיחקר מצני ישראל כח הראיה שהיו רואים מסירת נפשם בצועל יום יום. על כן לא רצה להעבירם לגמרי, אלא שישארו מהם צהיאר, שתמיד כאשר יראו אותם צהיאר, יזכיר זאת להם הלימוד של מסירת נפשם שראו בצפרדעים.

והנה בבעל המורים (ח-א) כתוב, כי הצפרדעים שמסרו נפשם ליכנס להתנורים נמלטו ולא מתו, דכתיב וימותו הצפרדעים מן הצתים ומן החצרות ומן השדות (ח-ט), אצל לא מן התנורים ע"כ. ומקורו צילקוט (צפרשתנו רמז קפצ) ומה פרע להם הקצ"ה להצפרדעים, שכל הצפרדעים מתו, ואותן שירדו לתנור לא מתו, מפני שמסרו עצמן לשריפה ע"כ. ובספר אלופי יהודה (צפרשתנו) הוסיף לזה רמז, רק ציאר 'תשארנה', יש צירוף אותיות 'תגר האש', היינו אלו שהיו עולין בתנור האש, הן הן שנשארו חיים ציאר, ולא מתו כלל ע"כ. ולפי מה שנתבאר הם דייקא נשארו, כדי שילמדו ישראל

ממנו לקח גם להלאה, לעבודת ה' במסירת נפש. ולכן זעק משה לה' שיסורו הנפרדעים, אבל זיקש ש'ציאור תשארנה', כי יש לזרז בזה לבני ישראל. וזהו שזעק על 'דצר' הנפרדעים, שהם מדברים לישראל איך רכיבין לעבוד את ה'.

*

עוד אנו למדים מכאן מוסר השכל, על מה דאיתא במדרש (דב"ר ד-ה) שהקב"ה אומר שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד ע"ש. והיינו שהעושה רצון קונו בלי חשבונות, אם כי לפי ראות העין נראה שיצא ממעשה זו בהפסד, אין זה כן, אלא בסופו ירוית, כי אין אדם שומע לי ומפסיד. ודבר זה אנו רואין במכת נפרדע, כי אותן הנפרדעים שחשו על חייהם ולא נכנסו להתנור, אם כי הרויחו חיי שעה,

אבל אחר ימים אחדים הם מתו חמרים חמרים. ורק אותן הנפרדעים שלא עשו חשבונות, אלא לכבוד ה' נכנסו לתנור אש, שזה מיתה ברורה, לא רק שלא מתו, אלא הם נשארו חיים ציאור, גם כאשר שאר הנפרדעים מתו.

ואם כן צמה שאמר משה רק ציאור תשארנה, כוון בזה שיסאר זכר לישראל מהנפרדעים צמה שנוגע להם לעבודת ה'. חדא, שחיי האדם אינם החיים הגשמיים, אלא לעשות נחת רוח לקונו, והוא חייך ואורך ימך, והנפרדעים שצטבעם הם צורחים מדצר שמויק להם, כאן קפצו לתנורי אש, שהם מרגישים שזהו חיים האמיתיים, למסור נפשם לכבוד קונם. שנית, שיראו כולם שרק הם נשארו אחר כך חיים, כי אין אדם שומע לי ומפסיד.

במעודה שלישית פרשת וארא תשע"ט לפ"ק

לא תציאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ"ג). ומשמע דקודם חטא זה היה מכניס אותם משה. ויש **שוב** אמר לו ה', וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל 'אשר מנרים מעבדים אותם' (ו-ה). ולכאורה סיוס הדברים נראה כמיותר, דהלא בגלות מנרים משמע קרא.

ובקריים עוד מה שמלינו צמשה בהיותו צמנרים כאשר הרג את המנרי, ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר (ג-ד). וברש"י כאב לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר מעתה שמא אינם ראויים להגאל (שמו"ר א-לו) ע"כ. ולכאורה הרי עבירות חמורות יותר היו

פרשה הקודמת מסיימת, וישב משה אל ה' ויאמר אדני, למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתי (ה-כג). ברש"י ואם תאמר מה איכפת לך, קובל אני על ששלחתי (שמו"ר ה-כג) ע"כ. ויש להבין קשר הדברים, מהו הטענה של מה איכפת לך, והתשובה עליה למה זה שלחתי.

ואמר ה' למשה, עתה תראה אשר אעשה לפרעה וגו' (ו-א). ברש"י העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאציאם בארץ (עין סנהדרין ק"א). ע"כ. והקשו המפרשים דהא גזירה זו נגזרה רק בחטא מי מריבה, יען לא האמנתם צי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן

צידם, שעבדו עבודה זרה, ולמה דאג רק בשביל שראה צהם דלטורין. ועוד יותר תקשה, דהא זמן הגאולה נקבע מאת ה' רק אחר ארבע מאות שנה. ואז צימי משה היה רק קצת יותר ממאה ושלשים שנה, ויש עוד הרבה שנים עד זמן הגאולה, וכבר ימות כל הדור ההוא, ומי יאמר שהדור האחרון לא יהיה ראוי לגאולה.

ובעין זה מצינו גם בחורבן בית שני, שאמרו (יומא ט:): מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמזנות ובגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה צו שנאת חנם ע"כ. וגם על זה תקשה בשביל ציטול מזנות עשה שאין זה מלקות יחריב הבית. ועיין בתוספות (בבא מציעא ל:): שאמרו שם לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהעמידו דיניהם על דין תורה. ואם תאמר דציומא אמר מפני שנאת חנם. ויש לומר דהא והא גרמא ע"כ. וצריך ציאר.

*

ונראה דהנה מצינו בחנה שהיתה עקרה ועלתה להתפלל בבית ה', ואמר הכתוב (שמואל א א-יב) והיה כי הרצתה להתפלל לפני ה' ועלי שומר את פיה, וחנה היא מדברת על לבה, רק שפתייה נעות וקולה לא ישמע, ויחשבה עלי לשכרה. ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין הסירי את יינק מעליך. ותען חנה ותאמר לא אדוני, אשה קשת רוח אנכי, ויין ושכר לא שתיתי, ואשפוך את נפשי לפני ה'. ויען עלי ויאמר, לכי לשלום ואלקי ישראל יתן את שלמתך אשר שאלת מעמו ע"כ. וברש"י את שלמתך חסר א', לדרוש צו לשון צנים, צשרה שנתקבלה תפלתה ע"כ. ולכאורה יש להצין שבתחלה חשבה לשכרה, ומיקף חזר ואמר שנתקבלה תפלתה.

וביאר הגה"ק בעל אמרי אמת מגור יצ"ל, כי צדיק אמת מרגיש צערותן של ישראל, כי הלצ מרגיש צער אחד מהאצרים, והצדיק הוא לצן של ישראל, וכמאמרם (ברכות כח.) אוי לו לדור שאתה פרנסו, שאי אתה יודע בצערן של תלמידי חכמים וכו' ע"ש. וכיון שעלי לא הרגיש בצערה כלל, היה דן מזה כי היא רק שכורה. אבל כשאמרה לו אשה קשת רוח אנכי, ואם כן איך אין הוא מרגיש בצערה, ועל כרחק לפי שכבר נוסעה (וי א"ז שוין געהאלפן געווארן), ולכך אינו מרגיש בצערה, ולכן אמר לה ואלקי ישראל יתן את שלמתך, שכבר נתקבלה תפלתה ודפח"ת.

ובצרתה משה רבינו שנתמנה מלמעלה להיות גואלן של ישראל ומנהיגן, ונעשה אז להיות לצן של ישראל, הרגיש מאז ביתר שאת צרתן של ישראל, עד שלא היה יכול להתאפק מלשאול 'למה הרעותה לעם הזה'. ואם תאמר מה איכפת לך צער אחרים, 'קובל אני על ששלחתני', וכיון שנעשיתי פרנס להדור הרי על כרחק זה כואב לי עד דכדוכה של נפש, ולא יתכן להיות פרנס על הציבור, ולטעון עליו מה איכפת לך.

*

ויש לומר עוד, ובהקדם לבאר מה דאיתא בבתבי האר"י ז"ל (בשער הכוונות), שיש לקבל על עצמו קודם התפלה, המצוה של והצבת לרעך כמוך (ויקרא יט-יח). ויש להצין הענין הזה, הלא זהו מצות עשה תמידית, ומהו ענינו לקבל על עצמו זאת קודם התפלה דייקא. ונראה דאיתא בגמרא (ראש השנה טז:): דלעקה מקרע גזר דינו של אדם. ומחלקינן (שם יז:): דלעקת יחיד מועילה רק קודם גזר דין, ותפלת רבים מועילה לקרוע

וזהו מוסר השכל, שכאשר נכנס אדם לבית המדרש ואומר תהלים, וכל אחד שופך שיח על חטאיו הפרטיים, גם כאשר יש ליצור שמתפללים עמו יחד, הוי כל תפלה רק תפלת יחיד. או כאשר מתפלל על חולה שיש בביתו, וחזירו מתפלל על חולה אחר שיש בביתו, אין זה תפלת ליצור. רק כאשר הוא כולל בתפלתו כל הליצור יחד, שיקבל ה' תשובתו בחוף תפלות שאר פושעי ישראל, שימחול ה' פשעי כל הקהל יחד, ועל דרך זה גם במתפלל על זריאות או פרנסה וכו', ואז תחשב התפלה תפלת ליצור שכוונה לבטל גם גזר דין אחר שנגזר.

והנה בני ישראל במצרים, הרי היו אז אחר גזר דין, שנגזר לאברהם בצריית בין הבתרים, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדו וענו אותם חרבע מאות שנה (בראשית טו-יג), והרי תפלת יחיד לא תוכל לקרוע גזר דין. וכמו כן אפילו תפלת ליצור כאשר כל אחד מתפלל רק על צרתו הפרטית. אמנם כל אחד מישראל התפלל אז לא רק על צרתו לבד, אלא הצטער גם על צרת חזירו, ועל צרת כלל ישראל, ולכן נשמעה תפלתם גם אחר הגזר דין. וזהו שאמר וגם אני שמעתי את צעקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים 'אותם', שלא התפלל כל אחד על צרתו הפרטית, אלא על הכלל כולו, ולכן שמעתי צעקתם.

ובערתה שפיר מוצן מה שאמר משה לה', למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתי. ואם תאמר מה איכפת לך, קובל אני על שלחתי. והיינו כי משה אהב ישראל הצטער בצרתן של ישראל כמו צרת עצמו, אם כי הוא עצמו לא היה צשעבוד במצרים, מכל מקום

גם גזר דין אחר שנגזר. ופריך התם, תא שמע (תהלים קז-כג) יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשי ה' וגו', ויאמר ויעמד רוח סערה ותרומס גליו יחוגו וינועו כשכור וגו', ויצעקו אל ה' בצר להם וגו', יודו לה' חסדו וגו', עשה להן סימניות כאכין ורקין שצחורה, לומר לך צעקו קודם גזר דין נענין, צעקו לאחר גזר דין אינן נענין. ומשני הני נמי כיחידין דמי ע"כ. ויש להבין למה כאשר יש ליצור בהספינה הם נחשבים כיחידים.

ובפרשת דרבים (דרוש יג) ציאר, דרק אם מתפללים על כל יורדי הים יחד חשיבי כליצור, אבל יורדי הים שכל אחד מתפלל על עצמו כיחידים דמי ע"כ. ובשם משמואל (במדבר שנת תרעו) כתוב כעין זה צסם אביו הגה"ק בעל אבני נזר זצ"ל, שליצור נקרא צומן שכל אחד מיצר בצער הכלל כולו ולא מפני צערו לבד, אבל יורדי הים שמתקצצין אנשים שונים שאין מכירין זה את זה, וכל אחד מיצר רק בצרתו הפרטית ולא איכפת ליה צולתו, על כן כיחידים דמי ע"כ.

והיוצא לנו מזה, כי אחר גמר דין שאי אפשר לקורעו רק בליצור, זהו רק כשמיצר הליצור כל אחד בצרתו של חזירו, וכאשר מתפלל הוא כולל בתפלתו צרת כל הליצור, אבל אם כל אחד צועק רק על צרתו לבד, גם כאשר הוא מתפלל עם ליצור יחד, הרי כל תפלה היא תפלת יחיד, שמתפלל כל אחד על צרתו. ומעתה שפיר מוצן הענין שיש לקבל על עצמו קודם התפלה מנות אהבת ישראל, לאהוב חזירו כמותו ממש, אשר אז התפלה נעשה תפלת ליצור, שכולל בתפלתו גם צרת חזירו.

צרת אחרים היה נוגע לו בצנפשו. והרי מטעם זה קיבל ה' נאקת בני ישראל כולם הנטערו בצרת חזריהם, והתפללו יחד על צרות הציבור. ולכן אמר משה לה', 'אם תאמר מה איכפת לך', ואין להנטער בצרת אחרים, אם כן 'קובל אני על ששלחתיני, למה קבלת נאקת בני ישראל ושלחת אותי לגאלם, הרי כאשר כל אחד כואב רק צרת עצמו, אין כאן אלא תפלות יחידים, דלא מהני אחר הגזר דין.

ולבן כאשר ראה משה בראשית שנותיו צמריים שיש בהם דלטורין, ולא איכפת להו צרות חזריהם, ויירא משה, כי הן אמת שיש גזירת השיעבוד, אבל תפלת ציבור הלא יכולה לקרוע הגזר דין, ויהיו ראויים לגאולה גם קודם הזמן. אבל אם חסר אהבת ישראל ציניהם, ויש בהם דלטורין, ולא כואב לכל אחד רק צרתו ולא צרות חזריהם, אם כן הוי תפלת כלל ישראל רק כתפלת יחידים, ואינם ראויים להגאל.

ועל דרך זה היה בחורבן בית מקדשנו, שאמרו חז"ל (יומא ט:): שהיה ציניהם חטאים שונים שגרמו גזר הדין על חורבן הבית. אבל צודאי שצני ישראל בצרתם הרבו להתפלל, ולמה לא עלתה שועתם שמתצטל הגזירה. אך צהיות שהיה כבר אחר הגזר דין, ואז לא מועלת צעקה רק בתפלת ציבור, וזהו רק כאשר כואב לכל אחד צרות הכלל כולו, וכיון שהיה ציניהם שנאת חנם, הרי לא איכפת להו צרת חזריהם, וכל אחד היה מיצר רק בצרתו הפרטית ולא איכפת ליה בזולתו, על כן כיחידים דמו, ולא הועילה להעביר הגזר דין שנגזר כבר. ושפיר אמרו דהא והא גרמא.

ובזה נראה לפרש הכתוב (תהלים סה-ג) שומע תפלה עדיך כל צער יבואו. ובזה נראה דקדק דהוי ליה למימר שומע 'תפלות' דהא על רבים קאי, כדמסיים עדיך כל צער יבואו. אך לפי מה שנתבאר הכוונה היא, דחשיבות תפלה בציבור היא רק כאשר כולם מתפללים על קוטב אחד, שאז מתאחדת יחד כל התפלות, והן אל-כביר לא ימאס, דאם לא כן כיחידים דמו, ולא מהני הצעקה אחר הגזר דין. וזהו שאמר שומע 'תפלה', הקצ"ה שומע התפלות כאשר כל צער יבואו, רק אם הם מתאחדים יחד לתפלה יחידית, שכולם מצקשים על אותו דבר.

*

והנה בפורי אבן (שם) הקשה על הא דאמר דאחר גזר דין לא מהני תפלת יחיד, הא מציינו גבי חזקיה מלך יהודה, שאמר לו הנביא כי מת אתה ולא תחיה (ישעיה לח-א), ואמרינן (ברכות י:): שאמר לו כבר נגזר עליך גזירה, ואמר לו צן אמוץ כלה נבואתך ואל, כך מקובלני אפילו חרב חדה מונחת על זוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. ומבואר שם שבאמת נקרע גזר דינו והוסיפו על חייו כ"ו שנה ע"ש. והרי חזקיה יחיד הוא, ואיך נקרע גזר דינו. ומירך דמלך שאני, שדומה ושקול לציבור ע"ש. וכן מבואר בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן קמח), ובמגן אברהם (סימן קיט סק"ד).

ונראה דזהו שאמרו (בבא בתרא קטו). כל מי שיש לו חולה בחוץ ציתו ילך אלל חכם ויצקש עליו רחמים ע"ש. כי באמת אין כח ליחיד לקרוע גזר דין, אמנם הרי אמרו (גיטין סג). דרבנן איקרי מלכי דכתיב (משלי ח-טו) צי

והנה צודאי שכאשר החוטא עושה תשובה, ניכר זאת לכל בשינוי מעשיו לטובה, אבל להשיג אי פנימיות התשובה בזה מצד היראה או מצד האהבה, דבר זה לא נגלה אלא להקב"ה שהוא בוחן כליות ולב. ועל זה אמרו, כי תשובתם של ישראל במצרים לא היתה מצד יראת העונש של העינוי במצרים, אלא מתוך אהבתם לאביהם שבשמים, אשר דבר זה הוא בסמרי הלב, דלא ידע אינש בחבריה. 'וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים', רק ה' לבדו ידע תוכן התשובה שהיא מאהבה, ולכן 'וישמע אלקים את נאקתם' גם אחר שנגזר כבר הגזר דין. וזהו שאמר ה' למשה 'כי ידעתי את מכאוביו', אני יודע מה כואב להם בלבבם, שאין זה מצד יראת העונש, אלא מתוך אהבתם לה', איך יחטאו בנים לאביהם שבשמים.

*

ובזה נצו להמכוון, שאמר ה' למשה עתה תראה אשר אעשה לפרעה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם בארץ. ונראה דאין זה בתורת עונש על מה שאמר למה הרעותה, אלא לנייח נפשיה, והוא דאיתא במדרש (במדבר יט-יג) אמר לו הקב"ה למשה, באיזה פנים אתה מבקש ליכנס לארץ. משל לרועה שיצא לרעות נאנו של מלך ונשצית האן, ציקש הרועה ליכנס לפלטרין של מלך, אמר לו המלך אם את נכנס עכשיו, מה יאמרו הבריות שאתה השצית האן. אף כאן אמר לו הקב"ה למשה, שבתך הוא שהוצאת ששים רבוא וקצרתם במדבר ואת מכניס דור אחר, עכשיו יאמרו אין לדור המדבר חלק לעולם הבא, אלא תהא צדן ומצא עמהן שנאמר (דברים לג-כא) ויתא ראשי עם צדקת ה'

מלכים ימלוכו וגו' ע"ש, ומלך דינו כציבור, ושפיר מועילה תפלתו להעביר את הגזירה גם אחר גזר דין.

ולבן משה רבינו שנתמנה אז להיות מנהיגן של ישראל, ונאמר עליו (דברים לג-ה) ויהי בישורון מלך (רש"י במדבר י-ג). על כן הרצה משה להתפלל על הכלל ישראל, וצ"ע למה הרעותה לעם הזה. 'ואם תאמר מה איכפת לך' יותר מאחרים לצעוק אלי. על זה השיב שהסיבה שאני 'קובל עליך' הוא משום שאתה 'שלחתיני', ולכן כחי עמוס יותר מאחרים, כי מלך כמו כציבור לקרוע גזר דין.

*

ואמר הכתוב, וישמע אלקים את נאקתם וגו', וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים (ג-ד). ובתרגום יונתן וגלי קדמוי ית תיובתא דעצדו צטומרא דלא ידעו אינש בחבריה ע"כ. ויש להבין הלא תשובה היא מילתא דגלווי, שאינו עושה עוד מעשה רשע, ומתנהג מעתה כראוי, ומהו התשובה שעשו בהקמת, דלא ידע אינש בחבריה. – ולהלן אמר הכתוב, ראה ראייתי את עני עמי אשר במצרים, ואת נעקתם שמעתי מפני נוגשיו 'כי ידעתי את מכאוביו' (ג-ו). ויש להבין כוונת סיוס הכתוב.

ונראה דהנה בבינה לעתים (דרוש ג) העלה, דהא דיחיד אינו מועיל לצטל גזר דין, היינו רק בעשה תשובה מיראה, דזדונות נעשו כשגגות (יומא פו:), ולא נמחק החטא לגמרי, לכן אינו יכול לקרוע הגזר דין. אבל בתשובה מאהבה שזדונות נעשו כזכיות, ונמחק החטא לגמרי, ולא נשאר כתם עון כלל, ואדרבה נתהפכו לזכיות, אז גם תשובת יחיד קורעת הגזר דין ע"כ.

עשה, לכך כתיב (במדבר כ"ב) לא תביאו את הקהל הזה, אלא שינא עמך ע"כ.

והיינו כי משה רבינו אוהבן של ישראל, כאשר יקום בתחיית המתים, ויראה כי אין מתי מדבר עולים עמו, לא ישקוט ולא ינוח עד אשר יבואו עמו, ולא יסתפק במה שהוא

לכדו יקום. וזהו שאמר ה' למשה, אחר שראה איך מוסר נפשו לטובתן של ישראל, עד שהטיח דברים כלפי מעלה לומר למה הרעותה, על כן דין הוא שרק 'עתה תראה העשוי לפרעה ולא למלכי שבעה אומות', כדי שיהא צדקן של מתי מדבר שהולאת ממזרים, ובגודל אהבתך עליהם תביא אותם עמך לעמיד לבוא.

בסעודה שלישית פרשת וארא תשי"פ לפ"ק

באה עליו צעונו], שכינה מה לשון אומרת [באיזו לשון היא קובלת ומתנודדת עליו], קלני מראשי קלני מזרועי [כמו שהאדם שיגע ועיף אומר ראשי ככד עלי, וזרועי ככד עלי], אם כן המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך, קל וחומר על דמן של צדיקים ע"כ.

והנה כאשר אדם מישראל הוא צעור, ומתפלל ומבקש רחמים, יתכן שאין האדם ראוי שיענה, ומדת הדין מתוחה עליו, ויש מקטריגים עליו שלא יתקבל תפלתו. אבל כאשר מבקש רחמים בשביל צער השכינה, שעמו אנכי בצרה, ובכל צרתם לו צר (ישעיה סג-ט), אז אין קיטרוג, כי טובתו של מקום הוא מבקש. ובתולדות יעקב יוסף (פ' קדושים) פירש, אל תעש תפלתך קצע (אבות ז-ג), שלא תעשה עיקר וקצע לצורך תפלתך וחפץך, רק שיהיה כוונת התפלה, שיהיה רחמים ותחנונים לפני המקום ע"ש.

וּבְרֵאשִׁית דְּזוֹהַר חוּנַת הַמִּדְרָשׁ (מדרש תהלים נא) מפני מה ישראל מתפללין ואינם נענים,

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (ו-ג). ובתרגום יונתן, אנה ה' דאחגלתי עלך בגו סניא וגו' ע"כ. ויש להבין מה שהדגיש לו כאן שהגילוי היה בתוך הסנה. – ושוב אמר הכתוב, לכן אמור לבני ישראל אני ה' וגו', וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים (ו-ו). וכן אמר הכתוב (דברים כו-ח) ויזיאו ה' ממזרים ציד חזקה ובזרוע נטויה. ויש להבין הלא צריאת כל העולם כולו היתה באתא קלילא, ובעשרה מאמרות נברא העולם (אבות ה-א), ולמה הוצרך ליציאת מצרים יד חזקה וזרוע נטויה.

וּבְרֵאשִׁית דְּהִנֵּה הַתְּגִלוֹת ה' לְמֹשֶׁה שִׁילַךְ לְגֹאֲלֵי יִשְׂרָאֵל, הִיא צְלֻצַת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה (ג-ב). וּבְרֵשׁ"י וְלֹא אֵילֵן אַחֵר, מִשּׁוּם עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה (תהלים נא-טו). וכן מצינו להלן, ויראו את אלקי ישראל, ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כד-ד). וּבְרֵשׁ"י הִיא הִיטָה לְפָנָיו צִשְׁעַת הַשַּׁעֲזוּד, לְזִכּוֹר צִרְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ מִשׁוּעֲבָדִים בְּמַעֲשֵׂה לְבָנִים ע"כ. וְאֵיחָף בְּמַשְׁנֵה (סנהדרין מו.) אֲמַר רַבִּי מֵאִיר בְּשַׁעַת שְׁאֵדָם מִצְטַעֵר [שפורענות

ט:), על כן למעני למעני לעשה (ישעיה מח-יא). ועל זה אנו מתפללים (בתפלה אצינו מלכו) עשה למענך אם לא למעננו. ולכן הקדים אני ה', 'דחתגליתי עלך בגו סניא', וזכות לער השכינה הם נענים.

*

והנה אמרו (ברכות ו.) מניין שהקב"ה מניח תפילין, שנאמר (ישעיה סג-ח) נשבע ה' בימינו וזרוע עוזו וכו', עוז אלו תפילין שנאמר (תהלים כט-יא) ה' עוז לעמו יתן, ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתיב (דברים כח-י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ומניח רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייה בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו. אמר ליה ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ (דברי הימים א יז-כא) וכו', וכולהו כתיב באדרעיה ע"כ.

וסיפר הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע בשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע שאמר פעם במליצה, רבונו של עולם אם תמחול ותסלח לעונות עמך בית ישראל, הרי טוב, ואם לאו, הריני מגלה לכל יושבי תבל שהתפילין שלך ח"ו פסולים, כי הני תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ואם לא תשא לכל חטאתם, אם כן מהו היחוד שבהן, ונמצא שח"ו התפילין הן פסולין עכ"ל.

והוסיף על זה, שזוה נבין דברי התנא שאומר בזמן שאדם מנטער שכינה אומרת קלני מראשי וקלני מזרועי, ומפני מה בחרה דוקא באלו שני אצרים, ראש וזרוע. ויצואר עם האמור, כי הרי הצער בא על הפורענות

מפני שאינם יודעים להתפלל בשם, שנאמר (תהלים נא-ח) אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו ע"כ. והיינו שמתפללים לטובת עצמם, ולא בשביל לער השכינה, שהוא עמהם צעת צרה. וראיתי לפרש בשם הגה"ק רבי ברוך בענדיט מקראסנא זצ"ל שזהו הענין שאומרים אלקא דמאיר ענני (עבודה זרה יח.), כי רבי מאיר אומר בזמן שהאדם צלער שכינה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, ועל כן 'אלקא דמאיר', שאומר שהשכינה היא צלער, ומתפללים על צערה כזכור, זכות זה ענני ע"כ.

ובמו כן ישראל כשהיו צשיעבוד במצרים, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו (ב-נג), לא צעקו רק על צערם, לעשות 'תפלתך' קצע, אלא עיקר תפלתם היתה על צער השכינה, שמתגולל עמהם יחד. וכמו שפירש הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל ותעל שועתם אל האלקים', שהעלו שועתם על צער השכינה שנגרם מן העבודה שמעצידים את ישראל. ושועתם אל האלקים היתה יתירה מצער עצמם צהעבודה.

והנה משה רבינו סירב ללכת, ואמר מי אנכי כי אלך אל פרעה, וכי אוליח את בני ישראל ממצרים (ג-א). וצ"ל מה זכו ישראל שיעשה להם גם ואוליחם ממצרים ע"כ. ולכן נתגלה לו ה' 'צלצת אש מתוך הסנה', להורות לו שעמו אנכי בצרה, ואם ישראל אינם כדאי, מכל מקום אני כדאי, כי צי חשק ואפלטוהו. ואיככה אוכל לראות באבדן מולדתי, איך הם מעוניים צעבודת הפרך, ונשקעים צעמקי הקליפות. ואמר לו שוב, אהיה שלחני אליכם (ג-ד), אהיה עמם בצרה זאת, אהיה עמם צשיעבוד שאר מלכויות (ברכות

פעמים, כשישראל עושין רגונו של מקום השמאל נעשית ימין ע"כ. ואם כן אז נעשה גם היד כהה ליד חזקה, ושפיר אמר ויוציאנו ה' ממזרים 'ציד חזקה וזרוע נטויה'.

*

והנה משה הקשה לה', למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתי, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך (ה-כג), וה' דבר עמו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה (רש"י ו-ג). ולכאורה שאלת משה אמיתית היא, שכיון שבא זמן גאולתם, איך יתכן שיוגרע ממצב עוד יותר מלפניו, כאשר נתן ה' לבו לגאלם. והרי גם להלן מצינו שציקש משה מה' הודיעני נא את דרכך (שמות לג-ג), ומה נשתנה כאן שדבר אתו משפט על דבריו. וכנראה דזהו משום דשאלת משה היתה בגדר התרעמות, שאמר גם למה זה שלחתי, ודבר עמו משפט על 'שהקשה' לומר כן. ומכל מקום לא מצינו לפי זה שום הבהרה מה' על מה שהרע להעם מאז בא לפרעה לדבר בשמו.

גם להבין מה שהכפיל לומר להם והוצאתי אתכם וגו', ולקחתי אתכם לי לעם וגו', והוצאתי אתכם אל הארץ וגו', שכבר אמר זאת לישראל מתחלה, ואומר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני וגו' (ג-י). עוד יש לדייק במה שדרשו חז"ל (סנהדרין 5:) מפרשה זו תחיית המתים מן התורה, שנאמר וגם הקימותי את צריתי אתם לתת להם' את ארץ כנען (ו-ד). לכס לא נאמר אלא להם, מכאן לתחיית המתים מן התורה ע"כ. ויש להבין למה נרמז זאת כאן דייקא.

שבאה בעונינו, וזוה הרי הם גורמים ח"ו פסול בתפילין דמארי עלמא, ולכן היא מתלוננת לומר קלני מראשי וקלני מזרועי, היינו התפילין של ראש ושל יד. וזנו הרה"ק במסאדיגורא זי"ע מילא אחר דברי אביו קדוש ישראל זי"ע, ואמר שזוה נבין מה שאנו מבקשים באמירת סליחות עשה למען 'פארך', וחז"ל דרשו (ברכות יא.) פאר זו תפילין, ורצה לומר נא למחול להם למען פארך, בכדי שלא יאמרו שהתפילין שלך ח"ו פסולים הן ע"כ. (הוצא בנר ישראל ח"ב דף קי.) - ונראה דזהו שאמר הכתוב (ישעיה סג-ה) ואביט ואין עוזר, ואשתומם ואין סומך, 'ותושע לי זרועי', היינו כבוד התפילין שעל זרועי, שלא יהיה צהם פגם, דכתיב ציה מי כעמך ישראל, והם מושפלים עד לעפר.

ולבן כל זמן שהיו ישראל בשיעבוד, היו כביכול התפילין של מארי עלמא גם כן מושפלים. אבל צבוא עת גאולתם, שנעשה עבורם נסים ונפלאות, ואז ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, נתעלו התפילין שהם מונחים על זרועו של הקב"ה. ועל זה אמר וגאלתי אתכם 'צורוע נטויה', שאז התנשא התפילין שעל זרועו, להיות זרועו נטויה לעיני כל, לראות מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

ואמר ויוציאנו ה' ממזרים 'ציד חזקה וזרוע נטויה'. ולכאורה התפילין מונחים על שמאלו של הקב"ה, כמו שנאמר והיה לאות על ידכה (שמות יג-טו), ודרשו (מנחות לו.) יד כהה, ולמה אמר כאן ציד חזקה. אמנם מצינו בשירת הים שאמרו ישראל, ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב (טו-ו). וברש"י ימינך ימינך שתי

אראנו נפלאות (מיכה ז-טו). וכדי להכין הגאולה לעתיד גם מצירא עמיקתא, על כן הוצרכו להיות צמזרים בהשפלות היותר גדולה, כדי להכין הגאולה לעתיד על כל המצבים, ולמען תזכור את יום זאתך מארץ מצרים כל ימי חיך.

אך צאמת יש צוה עוד, כי הנה היסורין הצאים על האדם הם צשתי אופנים, חדא, הצאים על החטא, כי יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם. שנית, יסורין של אהבה [הקצ"ה מייסרו בעולם הזה בלא שום עון, כדי להרבות שכרו בעולם הבא יותר מכדי זכיותיו], וכמו שהאריכו חז"ל בגמרא (ברכות ה.). ואמרו שם עוד, רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקצ"ה לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא ע"כ. ולדעת הרמב"ן (בחורת האדם שער הגמול) עולם הבא הכוונה לעולם שיהיה לעתיד לבוא, לאחר תחיית המתים ע"כ.

ובערתה יש לומר, דהן אמת דיסורי השיעבוד צמזרים היו למרק החטא, חטא של מכירת יוסף (שבת י:), וחטא אברהם שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, והפריז על מדותיו של הקצ"ה שנאמר (בראשית טו-ח) צמה אדע (מדים לב.). מכל מקום כשצא זמן גאולתם נפסקו היסורים שצאו עליהם צשביל החטא, אך צהיות שהם עומדים כעת לקבל התורה ולהכנס לארץ ישראל, אשר שניהם הם מתנות טובות שאין נתנין אלא על ידי יסורין מאהבה צתחלה, על כן כשנתעורר זמן הגאולה, והם עומדים מוכנים לקבלת התורה ולכניסת ארץ ישראל, צאו היסורים צסוף השעבוד, שעל ידם יזכו למתנות הללו.

ונראה צטעם השיעבוד שנתקשה יותר קודם גמר הגלות, שזהו על דרך שמינו צמומור (תהלים קו) המיוסדת על הארבעה שצריכין להודות, שמתחיל צכתוב הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. כי הנה על כל אלו עברו ימים של זער ויגון, וצסופו הושיעם ה' וגאלם מצרתם. אצל צאמת גם צהימים הללו שהיתה מדת הדין מתוחה עליהם מלד מעשיהם, היה חסד ה' סובב אותם, שהמנצ היתה יכולה להיות גרוע הרבה יותר צהזער והמכאוב, וה' לא שפך חמתו עליהם בכל חוקפו. כי הרי החולה צחליו, יש הרבה צני אדם שגם כן חולים כמותו, והחולי תוקפתם הרבה יותר. וכן הוא בכל המצבים, כאשר האדם הוא עני, הרי יש הרבה שהם עניים יותר ממנו וכדומה. ועל כן צתחלת הודאתו לה', הוא מודה על הטובות שעשה עמו ה' גם צמצב של צרתו, ואומר הודו לה' כי טוב כי 'לעולם' חסדו, שגם צעת הצרה היה חסד ה' עמו.

ועל דרך זה צשיעבוד מצרים, אס כי כל הימים היה קשה לישראל ללצון לצנים, אצל היה חסד ה' עליהם שנתנו להם התצן, כי מי מנע מהמצריים שיאמרו תיכף מתחלת השעבוד שגם ילכו צעמם לקושש להם תצן, וקחו לכם תצן מאשר תמצאו, כי אין גרע מעבודתכם דבר. ולכן כדי שישגו ישראל גדול החסד שעשה עמהם ה' כל הימים צמצרים, הוכבד העבודה צהימים האחרונים, ומזה ישגו איך שמר ה' עליהם כל הימים עד עתה, שהמדת הדין לא תהא מתוחה עד קצה האחרון.

ולא עוד אלא שגלות מצרים היא שורש כל הגליות, וכמו כן גאולת מצרים היא שורש כל הגאולות לעתיד, וכימי זאתך מארץ מצרים

כנגד הפסדה (אבות ז-א). ועל דרך זה במלואה, לא איכפת ליה בהפסד של היום, כי מחשב הפסד מלוא נגד שכרה למחר. וכל המצבים הוא מתחזק עצמו עם המחר, שהבורא ית"ש יוכל לשנות הכל מיום אחד לחצירו. וזהו ושמי פדות בין עמי ובין עמך, 'למחר' יהיה האות הזה, המחשבה על העמיד היא האות המזדיל בין עם ישראל לגויי הארץ ע"כ.

ולבן זרע ישראל נקראים בשם 'עקב', שהוא מלשון עקב, שפירושו הוא לשון סוף, על דרך וידו אוחזת בעקב עשו (כה-טו), כי העקב סופו של הגוף. וזהו מהותו של עם ישראל, שאין מסתכלים על ההוה, רק תמיד עיניהם נשואות אל המחר, להתבונן בסופן של הדברים, התקן עצמן בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין (אבות ד-טו).

והנה זמן התבוננות האדם בחובתו בעולמו, מתאמת ליום השבת קודש, שהוא יום מנוחה וקדושה, עם רוחב לב לקדושה, אשר אז יוכל להתבונן כראוי איך לסדר ימי השבוע לתורה ועבודת ה', שיתקיים בו ותשחק ליום אחרון. ויש לומר דעל זה רימו הכתוב, הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש לה' 'מחר' (שמות טו-כג), כי תכלית יום השבת היא להתעסב עצמו להתבונן תמיד רק על היום המחר, לשום כל מחשבתו על יום המחר, לזכות לחיי העולם הבא, שזהו תכלית החיים.

אך יש מדריגה יתירה על זה, שזוכה להתענג בקיום מצות ה' בעולם הזה, יותר מתענוג שכרו לעולם הבא, וכמאמרם (אבות ד-יז) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא. והיום

ולבן כאשר שאל משה למה הרעותה לעם הזה, הלא כבר נתעורר זמן גאולתם מגזירת השיעבוד, 'וידבר אלקי'ם אל משה ויאמר אליו אני הוי"ה', מדת הדין צוה היא מלך הרחמים, שהן יסורין של אהבה כהכנה לגאולתם, כי אחר שאוליאם ממצרים, תקיים 'ולקחתי אתכם לי לעם', שיקבלו התורה, ושזו 'והצאתי אתכם אל הארץ', כניסת ארץ ישראל, ותורה וארץ ישראל לא נקנית אלא ביסורין. וגם נכלל בזה היסורין על עולם הבא של עולם התחייה, כי הקיימותי את בריתי לתת 'להם' את ארץ כנען, שנרמו לו כאן ענין תחיית המתים, וגם עולם הבא לא נקנית אלא ביסורין, וזהו סיבת קישוי השיעבוד לפני נאחם.

והנה המתבונן בגודל מעלת היסורין הוא מקבלם באהבה, ולא מתרעם ממצבו, כי אם הם יסורין הצאים על עון, הרי הם מזכין את נפשו, להסיר ממנו פגמי העון, ולהחזיר נשמתו לצוראו נקיה וטהורה. ואם הם יסורין מאהבה, הרי הם מכינים אותו לעולם הבא לקבל יותר מכדי זכותיו, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה.

*

וראיתי לפרש בדרך הדרוש בפרשתנו, ושמי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה (ח-ט). כי ההבדל שיש בין יהודי לגוי הוא 'המחר', שהגוי אינו חושב על העמיד אלא על היום הזה בלבד, וכמו שנאמר (ישעיה כב-יג) הרוג בקר ושחוט לאן, אכול בשר ושמות יין, כי מחר נמות. וכנגד זה יהודי כל ימיו הוא חושב על העמיד. אי אפשר לו לחטוא, כי מה יענה ליום מחר בעמדו דין, ומחשב שכר עבירה

לעשותם חביב עליו יותר מלמחר לקבל שכרם. ועל מדה זו רימז הכתוב (שם טו-ה) אכלוהו היום כי שבת 'היום' לה', שהשבת מביא אותו להשיג גודל מעלתו של 'היום' במצות ומעשים טובים לה'.

ולבן אמר ה' צמתן תורה למשה, לך אל העם וקדשתם 'היום ומחר' (שם יט-י). שעל

ידי התורה יזכו להתעלות, יש שיתקדשו וישיגו מעלת ה'מחר', להתקין עצמם צפרוזדור כדי להכנס לטרקלין ליום מחר בעולם הבא. ויש שיתעלו עוד יותר להשיג מעלת 'היום' שהיא עדיפה להם מיום המחר. ויפה להם שעה אחת צתורה ועבודה, הרבה יותר מהמחר לקבל שכרם בעולם הבא.

במעודה שלישית פרשת וארא תשפ"א לפ"ק

כל כך, לא הייתה מניחה לעשות לצנה דבר שאינו לטובתו.

ולבן אמר גם כי אלך בגיא ללמות לא אירע 'רע', שאי אפשר להעלות על הדעת שזה לרעתי, 'כי אתה עמדי', אם אתה אצ הרחמן עומד שם, ולא עוד אלא שאתה הוא המביא דבר זה עלי, אם כי כואב ומצטער מכל מקום אין זה רע, אלא לטובתי. וצמה שאני מכיר שזהו 'שצטך', השצט המכה הוא ממך, והמשען שלי הוא 'משענתך', המה ינחמוני. ודוד המלך היה נרדף כל ימיו, משנות נעוריו מאביו ואחיו, ושוב משאלו המלך, ושוב מאבשלום בנו, מכל מקום אמר שירה ומזמור לה' בכל פעם כאשר ציקשו להמיטו, כי היה חי בהכרה זו 'כי אתה עמדי', וכל זה היא רק לטובתי. ועל כן סיים, 'אך טוב וחסד 'ירדפוני' כל ימי חיי', שכל הרדיפות שיש לי במשך ימי חיי אני מכיר שהם אך טוב וחסד. והנה השם הוי"ה היא שם מדת הרחמים, וכמו שהתחיל בשלש עשרה מדות, ה' ה' ה-ל רחום וחנון. והטעם שציטט ה' מדת רחמנותו באותיות של הוי"ה, שרומז על היה

וידבר בלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה', וארא אל אברהם וגו' ושמי ה' לא נודעתי להם (ו-3). ברש"י דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה ע"כ. ונראה כי דוד המלך ע"ה אומר, גם כי אלך בגיא ללמות לא אירע רע כי אתה עמדי, שצטך ומשענתך המה ינחמוני (תהלים כג-7). והכוונה היא, כי המאמין באמת שיש השגחה פרטית על כל דבר קטן ומאורע שעובר על האדם, הכל בא עליו רק מגזרת עליון, וכמאמרם (תולין ז:): אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו [גזרו עליו] מלמעלה ע"ש. זה מביאו להכרה שכל מאורעותיו מוכרחים להיות שהם לטובתו, כי מאתו לא תלא הרעות, והקב"ה הוא מקור הטוב, ואתה מלא רחמים, ולא יתכן שתהא דבר זה לרעתו. יתכן שהמאורע כואב ומיצר אצל זהו לטובתו. ועל דרך ילד שהורך לעבור ניתוח אצל הרופא, והילד ירא ומפחד, אצל כאשר רואה את אמו עומדת שם ומחזקת צידו, הוא נעשה רגוע, שלא יתכן צפוס פנים שהרופא יעשה לו דבר שהוא רע, כי אמו האוהבת אותו

הרעתה לעם הזה, היה לך להכיר דכיון שזהו ממני, לא יתכן לקראו פועל רע.

*

והנה שלח ה' את משה לזכר לישראל הדי' לשונות של הגאולה, ולא שמעו אל משה מקוֹר רוח ומעבודה קשה (ו-ט). ושוב שלח אותו לפרעה, ומשה טען איך ישמעני פרעה, ועל זה אמר הכתוב וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויגו' (ו-יג). והנה לא ביאר מה שזוה אוחס שנית על ישראל, הלא כבר קיימו שליחותו ולא קבלו. ולכן פירש רש"י צום עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם.

ויש לומר עוד כי הכתוב אומר, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא יט-יז). ורש"י פירש ולא תשא עליו חטא, לא תלצין את פניו ברבים ע"כ. ונראה עוד כי חז"ל (בבא מציעא לא). דרשו הוכח אפילו עד מאה פעמים ע"כ. והיינו כי הגם שכבר הוכחת אותו תשעים ותשע פעמים אף על פי כן תוסיף להוכיחו עוד. ולכאורה הרי אמרו (כתובות סה): כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע ע"ש. וכיון שהוכיחו כבר קרוב למאה פעמים ולא קיבל, אם כן תוכחתו הוי דבר שאינו נשמע, ואם כן מצוה שלא לומר לו, ואיך אמר הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים, הלא נושא על תוכחה זו חטא.

אך הענין הוא, כי נפש ישראל שעדיין לא נכרת נפשו משורשו, כאשר שומע תוכחה, הדברים יורדין לתוכו, והדברים נשמעים בתוך תוכו, אלא חומר הגוף ותאומיו מושלים עליו

הוה ויהיה (שו"ע או"ח סימן ה), כי רחמנותו של צער ודם משתנה מזמן לזמן לפי המצב והמאורע, אבל מדת הרחמים של ה' עומדת ברום המעלות בלי שום השתנות מזמן לזמן, ומאחר לא יתכן לנאת דבר רע. ומה שנראה לעיני האדם דבר רע, לפי ידיעת והשגת קונו הרי זה לו לטובתו האמיתית.

והנה אם משה היה מייחס צרותיו של ישראל שהם באים מהסתר פני ה', שנמסרו בידו של פרעה להרע בהם כרצונו, והיה שואל ומתערעם על ההסתר פנים שעולה ביד פרעה להרע עמהם, הרי מצונו גם כן דוד שהיה שואל למה פניך תסתיר תשכח ענינו ולחצנו (מהלים מד-כה), אבל אחר שנתודע אליו ה' שרוצה לגאלם, ומשה מכיר שהרעה הזו באה להם בכונה מיוחדת מאת ה', ושואל לה' בלשון נוכח למה 'הרעתה' לעם הזה, אמה ה' למה אמה מריע להם, על זה 'דבר אמו משפט', הלא אני הוי"ה, מקור הטוב והחסד, ואם אמה מכיר שזה בא ממני, איך יעלה על הדעת שזהו רע, על כרחך שיש בזה טובה טמונה. אבל לייחס הדבר שבה מאת ה', ולומר שמצוה דבר רע, זהו סתירת ההפכים בנושא אחד, ודבר אמו משפט על אמירתו.

ואמר לו יש לי להתאונן על מיתת האבות, אשר 'שמי הוי"ה לא נודעתי להם', לא גליתי להם שמדת הרחמים שלי היא הוי"ה, היה הוה ויהיה, בלי שום השתנות גם לרגע אחד, ואף על פי כן לא הרהרו אחר מדותי כאשר בא תחת ידם ממצ קשה, אבל לך גליתי גודל כח המדה שלי בחסד ורחמים, שהיא תמידי כמרומנו בשם הוי"ה, ואמה מתרעם עלי למה

היטב תוך תוכו ומקנת שמה, אלא שאין לו הכח לצנע אותה, אבל כאשר תוסיף להוכיחו עוד ועוד, ינטרפו כל הדברים שנשמעו לאוזנו ויעשו רושם לטובה. והוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים, ולא תאמר שצריכי התוכחה יש חטא, שכיון שהדברים הראשונים לא עשו רושם, הרי מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע, כי לא כן הוא, אלא כל מלה ומלה נשמעת לנפש יהודי, ולא תשא עליו חטא בתוכחתך, כי סופו יפעלו הדברים. וכמו שרואים בחוש בני אדם שצימי זקנתם הם משתנים, וכל זה בא שמתקבץ בהם כל מה ששמעו וראו מימי ילדותם עד הנה.

ויסופר על הגה"ק רבי הלל מקאלאמי וצ"ל שהרבה לדרוש תוכחה בכל מקום שהיה מגיע, והיה אומר, שהגם שיתכן שהדברים שמדבר לא יעשו רושם כעת על השומעים, אבל יבוא יום, כאשר ישכחו על מטתם בהימים האחרונים של חייהם, אז יתעוררו שמענו פעם מוקן אחד שהיה דורש ומוכיח איך צריך להיות חיי יהודי, חבל על מה שלא שמענו אז לקולו, ועל כל פנים יעוּב עולמו צהרהור תשובה, גם עבור זה עצמו כדאי להוכיח ע"כ.

והגה"ק משה רבן של ישראל בא כעת בפעם השנית לדבר אל ישראל, ולא הטו אוזן לשמוע לדבריו, ויתכן שמה יתייחס להלאה מללמדם ולהוכיחם, כי אין דבריו נשמעים. ואמר לו ה' שלא יתשל, 'ידבר ה' אל משה ואל אהרן ויגוס אל בני ישראל, שידע כי יהודי ששומע את דבר ה', ומכל שכן מפה קדוש של משה, לא יתכן כלל שאין דבריו נשמעים ואין עושים רושם, אלא הם נכנסים בתוך תוכו,

שאי אפשר לו לקבל לשנות דרכו מתוכחתו. וכל פעם שמוסיפין לומר לו עוד ועוד, בכל פעם מחלישין עוד קצת את חומרו, וכמו שרואין בבני אדם שיש תקופה בחייו שמשנה הנהגתו לטובה, כאשר שמע פעם תוכחה שנכנס לאזנו, או שנעשה אללו מאורע, או שמתבגר יותר, וחומר הגוף נחלש מתאמתיו וכדומה, ואז מתעורר בקרבו כל מה ששמע עד הנה, משחר טל ילדותו, הן מאמתיו והן מרבותיו, ומשנה את דרכיו.

וזהו על דרך שמנינו (אבות דרבי נתן פרק ו) ברבי עקיבא, שהיה בן ארבעים שנה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זו, אמרו לו המים שמדיר נופלים עליה בכל יום, אמרו לו עקיבא אי אחת קורא אבנים שחקו מים (איוב יד-ט), מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשה כבדול, על אחת כמה וכמה שיתקקו את לבי שהוא צער ודם ע"כ. והיינו שהחסיקה שנעשה בתוך האבן לא נעשית בהימים האחרונים מהטפות האחרונות לבד, אלא כל טפה וטפה שנפל על האבן יום אחר יום, שנה אחר שנה, עשתה רושם דקה מן הדקה שלא היה ניכרת כלל, ובקופה ננטרפו יחד כל הטיפות והשלימו את חסיקתו. כמו כן כל מלה ומלה של תוכחה שנשמע לאוזן יהודי, הוא כמו טיפת המים שנופלת על לב האבן, אשר בקופה טפה אחר טפה יחקקו אותה להחזירו למוטב.

ולבן הוכח תוכיח את עמיתך אפילו מאה פעמים, גם כאשר אתה רואה שהתוכחה לא עשתה את פעולתה, תדע שהדברים נשמעו

גם כאשר צפועל הם צמצב גרוע שנראה כאלו אין הדברים נכנסים לאזניהם, 'מקולר רו"ח', שהשגתם צרוחניות קצרה, 'ומעבודה קשה', שמשוקעים צעניי עולם, מכל מקום ימשיך לדבר עמהם ולעוררם, כי סופו יעשו רושם, וכל טפה וטפה שנופל על לב האזן עושה רושם, עד שצסופו נחקק האזן.

*

ולחלן צפרשה מונה הכתוב, אלה ראשי בית אצותם, בני ראובן וגו', ובני שמעון וגו', 'ואלה שמות בני לוי וגו'. ובשל"ה הק' דקדק למה שינה אלל בני לוי לומר אלה 'שמות' בני לוי. וכתב כי לוי ידע אשר שצטו לא יהיו נחונים לשיעבוד צמצרים, צשעה שכל בני ישראל יהיו משועבדים צעבודת הפרך (שמו"ר ה-טו), אלל רצה שיהיו נושאים צעול עם אחיהם, להצטער צצרתן של ישראל, על כן קרא לצניו צשמות שיזכירו צכל עת וצכל שעה הצער שאחיהם שרויים צהם. גרשון, שהם גרים צארץ נכריה, גרושים מארצם למצרים. קהת על קיהת שיניים מפני הצרות. מררי על שם המרירות, וימרוו את חייהם צעבודה קשה ע"כ.

וייש לומר עוד, ומתחלה נצאר הסיצה מן השמים שנתנו צלב פרעה שלא ישעבד את שצט לוי, וכי אוהב תורה היה פרעה לתת להם חירות מהעבודה. אך הענין הוא, כי צהיות שתכלית הגלות צמצרים היתה לזכך את החומר של כלל ישראל להיות מוכנים לקבל על עצמם עול התורה, וכמו שנאמר (דברים ד-כ) ויוציא אתכם מכור הצרול צמצרים להיות לו לעם נחלה. על כן הראה להם ה' לראות צעניי צשר, אשר המקבל על עצמו עול תורה מעצירין ממנו עול

מלכות (אצות ג-ה). והוא כמאמרם (סנהדרין טט:): כולהו גופי דרופתקי [כל הגופין לעמל נצראו], טוניה לדזכי דהוי דרופתקי דאורייתא [אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו צתורה], וצידו של אדם להחליף מה שהאדם לעמל יולד (איוב ה-ז), שאין צריך לעמול צעול מלכות ודרך ארץ, אלל צעמלה של תורה. וכמו כן כאשר יצאו ישראל ממצרים למדבר לקבל התורה, הוריד להם ה' לחם מן השמים צלי עמל וטורח כל הימים שם, כדי שיראו שהמקבל על עצמו עול תורה מעצירין ממנו גם עול דרך ארץ.

ובחיות כי לוי השיג שצניו יהיו צמצרים להיות לסמל ללומדי תורה, על כן רימזו צשמותיהם הדרך שיוכלו להגיע לכתרה של תורה. כי מצינו צמשה רצינו שקרא שם צנו גרשום, כי אמר גר הייתי צארץ נכריה (שמות יח-ג). והיינו כי משה ובני ציתו היו יהודים צודדים צמדין שומרי תורת ה', וכדי להתחזק צעבודת קונס הוצרכו לחזור פעם אחר פעם, כי העולם הזה הוא רק פרודור צפני העולם הצא (אצות ד-טו), וגר אנכי צארץ, אני מסחובב כאן רק כגר צארץ נכריה, שאין דעמו ומחשבתו רק על ציתו, וכל השאיפות יהיו רק להרצות צמצות ומעשים טובים לקנות חיי העולם הצא, ועל כן קרא שמו גרשום, 'כי אמר' כדי שיאמר ויצור תמיד כי 'גר הייתי צארץ נכריה'. ועל דרך זה קרא גם לוי שם צנו 'גרשון' מטעם הזה. ובני גרשון הם 'לצני ושמעי', התולדות והתולאות מזה היה, לצני, על דרך שנאמר (ישעיה א-יח) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילצניו, ודרשו חז"ל (יומא עה:): לצן, שמלצין עונותיהם של ישראל. וגם שמעי, להטות אזנו לשמוע את דבר ה'.

ובני ישראל אצריהם מוקפים ומוגדרים בגבול ומיאר, שלא יציטו ולא ישמעו ולא ידברו רק מה שהתורה התירה, ולכן רק אצלם אצריהם הם שמות דקדושה ע"כ.

והנה בני ישראל צמרים נדדרו צין גויי הארץ, ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, ותמלא הארץ אותם (שמות א-ז), וצמדרש (ילקוט קסג) שנתמלא הצחי טרטיאות מהם, ועל כן אצריהם לא היו שמות, כי לא היו מוקפים גויל. לא כן שבט לוי שלא משו מאהלה של תורה כל ימי היוחס צמרים, על כן האצרים שלהם היו שמות. לכן בשבט לוי דייקא אמר הכתוב, ואלה 'שמות' בני לוי, כי היו מיוחדים מכל ישראל בקדושתם, ואצריהם היו שמות. לא כן שאר בני ישראל הוציא ה' אותם גוי מקרב גוי (דברים ד-ד), שהתנהגו כמו שאר גויי הארץ, עד שקיטרגו עליהם מה נשתנו אלו מאלו (ילקוט רלד).

ולבן אמר משה לפרעה, ושמתי פדות צין עמי וצין עמך למחר יהיה האות הזה (ח-ט). שהן אמת שכעת אין הבדלה והפלאה צין עמי וצין עמך, שגודל השיעבוד העביר אותם על דעת קונס. אבל כאשר ילאו ממצרים יהיה הבדלה ציניהם, 'ושמתי פדות צין עמי וצין עמך', ולמחר יהיה 'האות' הזה, אם כי כעת אין אצריהם אותיות דקדושה, שאינם מוקפים בגבול וחומה, אבל למחר יהיה אצריהם אותיות של שמות, וכמו שהיה בשבט לוי כל הימים.

עוד סיוע יש למי שמסתובב צין הגויים שלא ימשוך אחר מעשיהם, והוא שיתחבר עם שומרי תורה בחצרותא יחד, אשר איש לרעהו יאמר חזק, ועל כן קרא שם בנו 'קהת', לשון אסיפה וקבוצה, על דרך שנאמר (בראשית מט-י) ולו יקהת עמים. 'ובני קהת', התולדות מהנהגה זו, 'עמרס' לזכור תמיד לקיים ויגבה לבו בדרכי ה', שאנו עם רם, ולא איכפת לנו דרכי הגויים אשר המה עם הדומה לחמור, 'ויצהר' לעסוק תמיד באורה של תורה על דרך לזהר תעשה לתבה (בראשית ו-טז), 'וצברון' להיות מחובר לה', 'ועוזיאל', להיות אל-מעוזו תמיד.

ואת בנו הצעיר קרא 'מררי', כי כך היא דרכה של תורה, פת צמלח תאכל וכו' (אבות ו-ד), ואין התורה נקנית אלא צמיעות אכילה ושתיה ותענוג. ובני מררי 'מחלי ומושי', להמית עצמו באהלה של תורה, ולהחלות גופו על השגת התורה, וימיש עצמו מעניני עולם, ולא ימיש מאהלה של תורה.

*

ויש לומר עוד, על פי מה שדברנו בשבוע העעל"ט [עיין לעיל דף כט] צמה שכתב רבי חיים ויבאל (בשער היחודים) כי אצרי האדם הם רומזים לשמות קדושות של ה', והענינים והחוטם הם הוי"ה. ואמר הרה"ק רבי משה אבשרהיר זצ"ל שהגם שכל הגויים יש להם חיתוך אצרים כמו לישראל, מכל מקום כל אית צריך להיות מוקף גויל, ואם לאו אינו אית,

בסעודה שלישית פרשת וארא תשפ"ב לפ"ק
שבת התוועדות לתלמידי ישיבה קטנה - סאוט פאלסבורג, ניו יארק

דיצוריהם ומעשיהם הפחותים, שקשה להם כח
הקבל. ועל זה אמר והולאתי אתכם מתחת
'קבלות' מצרים, שלא תוכלו לסבול את המצרי
צמעשו והנהגתו. ושוב אמר כנגד השיעבוד של
חומר ולצנים, והלאתי אתכם מעבודתם, וגאלתי
אתכם וגו'.

*

הברתוב אומר, כה אמר ה' זכרתי לך חסד
נעורייך, אהבת כלולתיך, לכתך אחרי
צמדבר בארץ לא זרועה, קודש ישראל לה',
ראשית תבואתה, כל אוכליו יאשמו, רעה תבא
אליהם נאום ה' (ירמיה 3-3). וכמו כן אומר
הנביא (יחזקאל טו-ט) וזכרתי אני את בריתי אותך
בימי נעורייך, והקימותי לך ברית עולם ע"כ.
והנה מה שאמר לכתך אחרי צמדבר בארץ לא
זרועה, פירש רש"י (שמות יב-לט) דקאי על זמן
יציאתם ממצרים, אשר גם נדה לא עשו להם,
ולא אמרו היאך נצא למדבר בלא נדה, אלא
האמינו והלכו ע"כ. ויש לומר דמה שהקדים לפני
זה, זכרתי לך חסד נעורייך, קאי על זמן שעדיין
היו צמרים, שזכר ה' להם חסד הנעורים איך
התנהגו שם.

והענין הוא, כי הגם שציציבתם שם צמרים
נשתקעו צמ"ט שערי טומאה, עד
שמלאכי מעלה קיטרגו עליהם מה נשתנו אלו
מאלו (ילקוט רלב), והגיעו למצב שלא יכלו עוד
להתמהמה שם, כי היו נכנסים לשער הגו"ן אשר
כל באיה לא ישובו, ובחפזון יצאת ממצרים. מכל
מקום היה להם מדות נשגבות בקדושה אשר
ממנה לא הזיזו. ויהי שם לגוי, מלמד שהיו

לבן אמור לבני ישראל אני ה', והולאתי אתכם
מתחת קבלות מצרים, והלאתי אתכם
מעבודתם, וגאלתי אתכם וגו', ולקחתי אתכם
לי לעם (ו-ו). וצמרר (פסחים ט:): ולא יפחתו
לו מארבע כוסות של יין, וצרש"י כנגד ארבעה
לשוני גאולה האמורים בגלות מצרים, והולאתי,
והלאתי, וגאלתי, ולקחתי ע"כ. ולכאורה השתי
לשונו הראשונות הם אחד, כי צשורת והלאתי
אתכם מעבודתם, היינו והולאתי אתכם מתחת
קבלות מצרים.

ונראה כי השעבוד צמרים היה צכפליים, כי
חוץ מהעבודה הקשה בחומר ובלצנים
בעבודת פרך, הרי ע"ס הישיבה יחד עם גויים
שפלים, לשמוע שיחתם ולראות התנהגותם, הוי
קבל גדול ועינוי נפש לישראל. וכמו שכאשר
יכריחו אדם צר דעת לדור צכפיה אחת עם
משוגעים ומטורפים, או בני אדם עדינים בני
מלכים יחד עם אנשים גסים ואכזרים, כן אהבי
ה' שנאו רע, ולדור ציחד עם בני אדם אשר
זרמת סוס זרמתם, היה להם לעינוי נפש. וצפרט
אשר הרצה חצרותא עושה, שלומדים מהקציבה
ומושפעים מהם, ויתערבו צגויים וילמדו
מעשיהם. וכמו שפירש הר"ק רבי שמעלקא
מניקלשבורג זצ"ל הכתוב ותעל שועתם אל
האלקים מן העבודה (3-כג). שהנער הרוחני
הנוגע אל האלקים, עלתה יותר על הנער שהיה
להם מן העבודה. וזאת היתה העינוי של קבלות
מצרים, לסבול את ע"ס המצרי. ולכן התחיל
הכתוב צהולאתה מצר הרוחני שיש להם צהקבל
של יציבתם יחד עם המצריים, לראות ולשמוע

ה' לפניו תמיד, וזכרתי אני את צריתי אותך בימי נעוריך והקימותי לך צרית עולם.

*

והנה בהגדה של פסח דרש (ומקורו בספרי שם) ויזיאנו ה' ממזרים ציד חזקה (דברים כו-ח), זו הדבר שנאמר (שמות ט-ג) הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה ע"כ. והיא פליאה לתאר מכה זו דייקא בשם יד חזקה, ומה חזק יד יש במכה זו יותר משאר המכות. וכבר דברנו מזה, כי מכת דבר היא המכה היחידית שמזינו ששלח פרעה לראות אם המכה הגיע גם לצני ישראל, וכמו שנאמר (ט-י) ושלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד. ובמכה זו הכירו כל המזריים, וגם כל בני ישראל, גודל קדושתן של ישראל במזרים, והוא דמזרח ברמב"ן (ויקרא כד-י) דקודם מתן תורה היה משפטו של הולד לילך אחר הזכר ע"ש. ומעתה אם היה מזרי בא על בת ישראל, הרי היה הולד מזרי, הוא ובניו ובני בניו, והיה מעורב בצני ישראל גם מזריים. וכמו כן אם היה ישראל בא על מזריה, היה הולד ההוא ישראל, הוא ובניו ובני בניו, ומעורב בתוך צני מזריים גם ישראל.

ואם כן כאשר בא מכת דבר, שאמר ה' במפורש (ט-ד) והפלה ה' צין מקנה ישראל וצין מקנה מזרים, ולא ימות מכל לצני ישראל דבר. אם היה בתוך ישראל צן ממזרי גם מקנהו היה מת. ואם היה בתוך מזריים צן מישראל גם מקנהו היה ניזול. ולבסוף אנו רואים, זימת כל מקנה מזרים, וממקנה בני ישראל לא מת אחד, שלא נשאר קיים אף בהמה אחת מכל המזריים, הרי זה מופת חותך שלא היה מעורב בהם אף נפש אחת מישראל. וכמו

ישראל מזריים שם, שלא התדמו להם כלל, ולא שינו שמם ולשונם ומלבושם (ויק"ר לז-ה), כדי שתהיה להם גדר וסייג שלא יתערבו עמהם. ואמרו (שם) יוסף ירד למזרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו ישראל בזכותו, ולא נמצא אחד מהם פרוץ בערוה, ואחת היתה ופרסמה הכתוב שנאמר (ויקרא כד-יא) ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן ע"כ. וזהו מדריגה נפלאה שהיה להם לישראל, שעברו בגלות מזרים עשרות פעמים ששים רבוא, אנשים ונשים, ואף אחד מהם לא היה פרוץ, אלא עמדו חזק בקדושתם.

ועל זה אמר הכתוב וזכרתי לך 'חסד נעוריך', איך התנהגו בימי הנעורים בהיותם במזרים, 'קודש ישראל לה', שהיו ישראל קדושים, בכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה (רש"י ויקרא יע-ג), 'ראשית תבואתה', על דרך שנאמר כחי וראשית אוני (בראשית מט-ג), ושפיר נשתנו אלו מאלו, וכל אוכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאום ה'. וזהו גם מה שאומר הנביא, 'זכרתי אני את צריתי אותך' בימי נעוריך, היינו קדושת אות הצרית של ימי נעוריך בהיותך במזרים, 'והקימותי לך צרית עולם'.

ועל דרך זה הוא בכל אדם, ימי הנעורים חשובים מאד, כל ימי חייו אחריו תלויים איך נתעלה בהשנים הקצרות הללו שיושב בצחרותו בישיבה צהלה של תורה. לפי מה שמתעלה בלימוד תורתו, ולפי העילוי בעבודת קונו, כן יהא נמשך אחר כך כל ימי חייו. וכאשר זוכה ליראת ה' טהורה, אז עומדת לעד (תהלים יע-י), זה הלומד תורה בטהרה (יומא ע:). וכאשר עומד איתן בנסיונות של הימים הללו, זוכר זאת

הענין שזיקשו ללכת שלשה ימים דייקא צמדבר ולזכות שם.

וּנְרָאָה כי חשיבות עבודת ה' היא רק צהכנה דקדושה, להבדל מכל טומאה, ולפרוש

עצמו מכל ארציות גשמי, ולהתבודד זינו לצין קונו צהכנה הראויה. ומנינו כן צמתן תורה שאמר ה' למשה, לך אל העם וקדשתם היום ומחר וגו', והיו נכונים ליום השלישי (שמות יט-כ), ומשה הוסיף עוד יום אחד, ויאמר אל העם היו נכונים לשלשת ימים, לכוף שלשת ימים, הוא יום רביעי (שבת פז.). ועל דרך זה היה צמנרים ערות הארץ, שהיו שקועים צמ"ט שערי טומאה, וכל זמן שמשוקעים צארץ טמאה, אין המקום והזמן ראויים לזכות לה', רק אחר שיצאו מן העיר מלאה גלולים, ונשהה שלשת ימים צמדבר, מקום שאין שם דבר גשמי מהצלי העולם, רק ארץ ושמים והאדם עם קונו, שם יכולים להתבודד ולהכין עצמו כראוי לזכות לה'.

וְלִבָּן כאשר פרעה אמר לכו זכו לאלקיים ואמר (י-נד) לכו עזדו את ה' רק צאנכס וצקרכס יוצג, השיב משה גם מקננו ילך עמנו וגו', כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו. והיינו כי המקנה שלנו מלמדת אותנו לראות צמעשי אצותינו, איך גידרו עצמם צקדושה, שלא מת ממקננו עד אחד, וזה חסוצ אלנינו עד מאד, שלא נוכל להשאר אותם מצלי שילכו עמנו.

*

כן כאשר ממקנה בני ישראל לא מת אחד, הרי שלא היה מעורב צהם אף נפש אחת מהמנריים. אז נתברר לעיני כל, גודל קדושתן של ישראל, עד כמה היו גדורים צמנרים.

וְהִנֵּה בודאי שלגאולתן של ישראל אין צריכין יד חזקה, וצאתה קלילה דלית ציה משותה צרה כל העולם כולו ומלואה. אך מלך צמשפט יעמיד ארץ, ולפעמים יש מקטריגים לישועתן של ישראל, ואז משתמש צחזוק יד. אשר כמו כן היה צמנרים שקיטרגו מה נשתנו אלו מאלו, והוצרך לדחותם צחזוק יד. וצאיזה כח סילק את טענתם, על זה אומר 'ציד חזקה זו הדבר', צצמכת דבר נגלה לעין כל גודל קדושתן של ישראל, איך גידרו עצמם צקדושתם, אשר ראו כולם איך לא מת ממקנה ישראל עד אחד, שלא היה מעורב צינייהם מורע מנרי, ושפיר נשתנו אלו מאלו. (ועיין בשמן ראש חלק עשירי שמות דף פג.).

וְלִבָּן צמכת ארצה כאשר נכנע פרעה לשלחם, ואמר (י-נד) לכו עזדו את ה' רק צאנכס וצקרכס יוצג, השיב משה גם מקננו ילך עמנו וגו', כי ממנו נקח לעבוד את ה' אלקינו. והיינו כי המקנה שלנו מלמדת אותנו לראות צמעשי אצותינו, איך גידרו עצמם צקדושה, שלא מת ממקננו עד אחד, וזה חסוצ אלנינו עד מאד, שלא נוכל להשאר אותם מצלי שילכו עמנו.

*

וְהִנֵּה להלן צפרשה נאמר, ויקרא פרעה אל משה ולאהרן, ויאמר לכו זכו לאלקיים צארץ, ויאמר משה לא נכון לעשות כן גו', דרך שלשת ימים נלך צמדבר, וצחנו לה' אלקינו כאשר יאמר אלנינו (ח-כא). ויש להבין מהו

*

תורת המסורה צ' פעמים מורשה, חדא צירושא
הארץ, ושנית צירושא המורה, כי שתי ירושות
אלו משונים הם מכל נחלות שבעולם, דצירושא
הארץ הממית יורשין את החיים, וצמורה החיים
יורשים את עצמם אחר שהמיתו עצמם צאהלה
של תורה.

*

זברתי לך חסד נעורין אהבת כלולותיך.
הקצ"ה זוכר תמיד ההתנהגות של כלל
ישראל צימי הנעורים, כאשר היו צמרים, עם כל
הירידות שהיה שם, היו ישראל קודש לה, צנוגע
לקדושה התנהג כל אחד צמדריגה רמה, ושוב
לאחר זה צמדצר שממה. וכמו כן הוא תמיד צכל
יהודי, ימי הנעורים הם הימים היותר משוצחים
צהחיים, אז הוא נבנה ומתעלה, וכפי התנהגותו
צימים אלו, גשאר רושם על כל ימי חייו. אם
התנהג צקדושה, היה דצוק צתורה ועצודת
ה', חסד נעורים אלו זוכר ה' לעולם. העצודת
ה' צימי זקנה כאשר אין הנסיונות גדולות
כל כך, אין לה אותה חשיבות כמו העצודה
צימי נעוריו.

וזברתי אני את צריתי אותך צימי נעורין,
והקימותי לך צרית עולם (יחזקאל
טז-ט). 'צריתי' זו קדושת הצרית, 'אותך', האות
שלך, של 'ימי נעורין' זוכר הקצ"ה. כי על
ידי הקדושה צימי הנעורים 'והקימותי לך צרית
עולם', יש קיום הקדושה על כל ימי חייו. ויש
להתרחק מכל מה שמציא אותו לנסיון, סחור
סחור לצרמא לא תקרב. כי כאשר הנסיון עומד
צבר לפניו אין לו תמיד הכחות להתגבר, ויש
להזהר שלא יציא עצמו לידי נסיון.

*

והנה אחר הד' לשונות של גאולה הוסיף ה',
והצאתי אתכם אל הארץ וגו', ונתתי
אותה לכם מורשה אני ה' (ו-ח). ובבעל השורים
צ' צמסורה, ונתתי אותה לכם מורשה, ואידך
תורה צוה לנו משה מורשה (דברים לג-ד), שצוכות
התורה ירשו הארץ, כדכתיב (תהלים קה-מד) ויתן
להם ארצות גויים וגו' צעצור ישמרו חוקיו
ותורתיו ינלורו ע"כ.

ויש לומר עוד, דלכאורה יש להצין הלא אמרו
(אבות צ-י) התקן עצמך ללמוד תורה
שאינה ירושה לך, ולמה קרא הכתוב כאן את
התורה צשם מורשה. וכתוב בערוגת הבשם
(צפרשתנו) על פי מה שאמרו (צרכות סג:) אין
דצרי תורה מתקיימין אלא צמי שממית עצמו
עליה, שנאמר (צמדצר יע-ד) זאת התורה אדם כי
ימות צאהל ע"ש. ואם כן כמו שצשאר ירושה
אי אפשר להגיע אליה כי אם לאחר מיתה,
הכי נמי צתורה צריך מתחלה להמית עצמו
עליה, ושוב יכול להגיע אליה, נמצא התורה
היא צחמת צחינת ירושה, שמקבל אותה רק
לאחר מיתה, ושפיר אמר תורה צוה לנו משה
מורשה ע"כ.

ובמבל מקום חילוק גדול יש צין ירושה של
תורה לשאר ירושות, אשר שם אחד מת
והשני יורשו, שהצנים יורשים את אבותיהם לאחר
שמתו. לא כן היא הירושה של תורה, אין החיים
יורשים מתים אחרים, אלא שהוא יורש את עצמו
כאשר ממית עצמו צאהלה של תורה. – ועל דרך
זה היה צירושא הארץ, שאמרו חז"ל (צצא צמרא
קז.) משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם, שכל
נחלות שבעולם חיים יורשין מתים, וכאן מתים
יורשין חיים ע"כ (הוצא צרש"י צמדצר כו-נה). וזאת

קונו. והמוסר רזונו לקונו, הוא ממית נפשו, ואז התורה היא ירושה, מורשה קהלת יעקב.

הקב"ה זוכר לנו, לכתף אחרי במדבר בארץ לא זרועה, כאשר עוזב הכל כמו מי שנמלא במדבר. הימי נעורים הם השנים היותר יפים, ומה שקונה בהם, הם בנין נחמי על כל ימי חייו. ומי שמאבד ימים אלו, לא רק שהפסיד שנה ושנתיים, אלא שבעים ושמונים שנה, ואם לא מנצל ימי הנעורים, החיים שלו הם סוג אחר לגמרי מחיי בן תורה.

אנו עומדים כעת באמצע הזמן, כל אחד כבר פתח על כל פנים פתח כחודו של מחט, לטעום טעם רוחני בתורה ועבודה, ויש להמשיך להיות שקוע באהלה של תורה. יש לכל אחד להיות שאיפה להיות משנתו סדורה לפניו, שיוכל לעמוד לבחינה על כל המסכת ושאר הלימודים של הישיבה. וכעת היא הזמן לעשות חשבון הנפש, אחר שמיעת רעיונות שונות בעבודת ה' במשך כל השבת, מה ישתנה אצלו בהנהגתו למחר, בתורה ועבודה ותיקון המדות. יש לבחור על כל פנים נקודה אחת שמרגיש צוה התרשלות, ולעבוד עליה, ובמדה שאדם מודד מודדין לו, ואני פותח לכם פתח שעגלות וקרונות נכנסים בה. ויתן ה' שוכל לעבדו בשמחה ובטוב לבב, ולהתגדל בתורה ויראה, ומזכה לגאולה קרובה במהרה בימינו אמן.

אין אנו דרים במדבר, אלא בעולם מושחת, ורק צבית המדרש הוא מוקף מחיצות מהבלי העולם. ואם רוצים לזכות לכתרה של תורה, ישתדל להיות צבית המדרש תמיד, כי כאשר ילך לחוץ מוקף הוא תיכף עם נסיונות שונות. יראת ה' טהורה עומדת לעד (תהלים יט-י), ואמרו (יומא עג): שרק התורה שלומד בטרה מתקיימת לעד. אנו רואים הרבה שלמדו בימי נעוריהם בשיבות, וילאו לתרבות רעה, כי היה חסר להם יראת ה' טהורה. אם לומד ומתפלל אצל הוא מונח בארצות, עירוב טוב ברע, אין זה יראת ה' טהורה, ואינה עומדת לעד.

אין הקצ"ה צא בטרוניה עם בריותיו, לא מתבקש מהאדם דבר שאינו לפי כחו, ואינו מנסה האדם צמה שלא יוכל לעמוד בה. וכל מה שצא ליד האדם, זהו סימן שיכול לעמוד בה. הקצ"ה מבקש פתחו לי פתח כחודו של מחט, תקבל עליך ללכת בדרכי התורה, אינני רוצה להיות לי שום שייכות לדרכי הגויים, אין אני מעניין בשום דבר שבעולם רק להמית עצמי באהלה של תורה. ואין הכוונה למות כפשוטו, אלא הרצון של האדם נקרא 'נפש', כמו שנאמר (בראשית כג-ח) אם יש את נפשכם, ויש למסור נפשו על התורה, היינו רזונו, לבטל רזונו מפני רצון קונו. הייתי רוצה מאד לילך למקום פלוני, לראות דבר פלוני, ואני מבטל רזוני מפני רצון ה', אז יש ברכה בחירתו, שמאיר נשמתו בעבודת

פרשת בא

בסעודה שלישית פרשת בא תשע"ו לפ"ק - פאלם ספרינגס

שש מכות, נשבר רוחו בקרבנו, והיה מוסכם מלדו לשלחם, וממכה ההוא ואילך כתיב, ויחזק ה' את לב פרעה (ט-יב, י-כ), והיינו שה' הכזיב את לבו שלא ישלחם, למען שמי אותותי אלה בקרבנו. ואם כן ארבע המכות האחרונות, שסימנם צאח"ב, זה בא לו מלד כי אני הכזבתי את לבו ואת לב עבדיו. ולכן הנגינה על הכחוב למען שמי אותותי אלה בקרבנו, רביעי, שארבע מכות האחרונות באו עליו מלד שה' הכזיב את לבו.

והענין בזה שהכהו ה' במכות הללו גם אחר שזלבו כבר הסכים לשלחם, יש לומר שהם סוג אחר לגמרי ממכות הראשונות, והוא על פי מה שגילו לנו חז"ל סיבות היסורין הבאים על האדם, שצדקן כלל הם באים לעונש על החטא, שיתעורר לתקן את מעשיו. ולכן אמרו (ברכות ה.) אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנאמר (איכה ג-מ) נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'. עוד יש סוג יסורין, והם יסורין של אהבה [הקצ"ה מייסרו בעולם הזה בלא שום עון כדי להרבות שכרו בעולם הבא יותר מכדי זכיותיו] שנאמר (משלי ג-יב) כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

עוד אמרו (שם) שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכוון לא נתן אלא על ידי יסורין, אלו הן, תורה וארץ ישראל ועולם הבא ע"ש. הרי לנו שכאשר רוצה ה' ליתן לאדם מתנה טובה, צריך האדם להכשיר עצמו מתחלה במירוק של יסורין כדי שיוכל לזכות

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכזבתי את לבו וגו' (י-א). בבעל הזורים העיר למה לעיל (ז-טו) נאמר 'לך' אל פרעה, וכאן אמר 'בא' אל פרעה ע"ש. והמפרשים פירשו כי 'בא' פירושו, שיבוא עם ה' ביחד לפרעה, ו'לך' פירושו שילך מעצמו וצפשוט הכוונה, שעתה אם ילך משה בעצמו ויתרה בו, כבר נשבר רוח פרעה בקרבנו, ואמר כבר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים (ט-כ), ובודאי יסכים לשלחם, על כן אני צריך לבוא ביחד עמך, שאתה מתרה בו, ואני מכזיב את לבו. וזהו 'בא' אל פרעה, נלכה ביחד, כי אני הכזבתי את לבו.

אך עכשיו הדבר צריך ביאור, שה' יכזיב לב האדם כאשר הוא רוצה לשלחם, בשביל שיוכל להכותו יותר, למען שמי אותותי אלה בקרבנו. (ועיין ברמב"ם ה' משוזה ו-ג). ומכל שכן מה שהוסיף לומר, ולמען תספר באזני בן ובן בןך את אשר התעללתי במצרים וגו'. איזה נתינת טעם יש בזה, וכי זהו שורת הדין שיכזיב את לבו, למען שיוכלו ישראל לספר לצניהם מה שעשה לפרעה.

*

ובמתחלה נבאר הנגינה שיש על חיצת 'למען' שמי אותותי אלה, רביעי. דהנה עד המכה הששית כתיב בכל פעם, והכזב את לבו (ח-יא), ויחזק לב פרעה (ח-טו), והיינו שהוא בעצמו צינרו הרע חיזק לבו שלא יכנע מהמכה ולא ישלחם, אך אחר מכת שחין, שעברו עליו כבר

זה', ואין לך חסד גדול מזה, שהמה היו כלים והכנה לאמונת ישראל ע"כ.

ואם כן צלחת ישראל ממזרים ניתנה מתנה טובה למזרים, שהם נעשו הכלים לכל הנסים של יציאת מזרים וקריעת ים סוף, ולכל המצות שנתהוו מזה זכר ליציאת מזרים, חג הפסח ומנחתיה והזכרת יציאת מזרים בכל יום. וכיון שמתנה טובה אין נותנין מלמעלה בלי יסורין, על כן באו עליו המכות האחרונות, אחר שצבצבו הסכים לשלחם, כדי שעל ידיהם יזכה להיות כלי להקידוש שם שמים שינא מזה. וזהו הטעם שהכביד ה' את לבו שלא לשלחם עדיין, 'למען שמי אותותי אלה בקרב', כי הוצרך ליסורין להכשיר עצמו להיות כלי להנסים הללו שיתקדש שם שמים על ידו. וזהו שסיים 'ולמען תספר באזני בןך ובן בןך את אשר התעללתי במזרים', וכיון שיתהוה מזה קידוש שם שמים עד סוף כל הדורות, על כן 'הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו', שציסורין מהמכות הללו יזכו לאותה מתנה טובה.

ובזה נראה לצאר הכתוב, ואני ידעתי כי לא יתן אחכס מלך מזרים להלוך, ולא ציד חזקה (שמות ג-ט). ולכאורה הוא ליה למימר 'אם לא ציד חזקה'. אך הכוונה הוא, כי שש המכות הראשונות, שבאו עליו בזמן שהכביד את לבו מעצמו, הם היו יסורין 'ציד חזקה', שבאו עליו מצד מדת הדין, לעונש על מה שחוטא ומסרב לדברי ה'. אמנם המכות האחרונות שבאו אחר שנשבר לבו, אלא אני הכבדתי את לבו, הם היו מכות מצד החסד, הכנה למתנה טובה שיגיע להם על ידם, והם באים מייד הגדולה של מדת החסד. וזהו שאמר ואני ידעתי כי לא

להמתנה טובה ההוא. ונראה דזהו מה שאמרו (שם ס:) משמיה דרבי עקיבא, לעולם יהא אדם רגיל לומר, כל דעביד רחמנא לטב עביד ע"ש. והכוונה כי צהיות שה' רוצה ליתן לו מתנה טובה, על כן הקדים לו איזה צער וכאז וחלישות הדעת, כדי שיוכל אחר זה לקבל הטוב המוכן לו. וזהו 'כל מה דעביד רחמנא, לטב עביד', כדי שיוכל לקבל אחר כך הטוב ההוא.

והנה הקדושת לוי (פ' שמות ופ' בשלח) האריך בגודל הזכות שהיה למזרים, אשר על ידם נעשו כל הנסים של יציאת מזרים וקריעת ים סוף, שנתקדש שמו הגדול בעולם, והוא גם שורש האמונה של הכלל ישראל שראו בעיני בשר גודל כבוד ה', וכמו שאמר (שמות כ-ג) אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. ואם דבר כזה היה אירע לנו, מרוב שכלנו אשר ניתן לנו, היינו מקבלים צרוב תשוקה וחמדה כל המכות והיסורין, כדי שעל ידינו יתגדל ויתקדש שמו של בוראנו, וכמו שאמר רבי עקיבא (ברכות סא:) בכל יום ויום הייתי מצפה מתי יבא לידי ואקיימנה.

ובתב לצאר צזה הכתוב (שמות יד-לא) וירא ישראל את היד הגדולה, שלכאורה אינו מובן, שהרי נזכר בבתבי האריו"ל (עיין וזה"ק ח"ג רכז:) שיד הגדולה מרמו על חסד, ומה הוא החסד שעשה במזרים. ולפי הנ"ל ניחא שזהו פירוש, וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במזרים, שגמל חסד עם המזריים כ"ל, דיד הגדולה מרמו על חסד. ומפרש מהו החסד, ויראו העם את ה' ויאמינו בה' וכו', שעל ידי זה שהכה אותם יראו ישראל מה', ויאמינו בה' ובמשה עבדו, והיו מזריים כלים לזה, שעל ידי שהכה אותם היו גורמים לישראל אמונה ויראה

בטומאה, ונתעלו עד שער החמשים שבקדושה. וכיון שהמזריים היו הכלים להציאם לידי מדריגה זו, על כן אחר שהסכים כבר פרעה לשלחם, הכזיב ה' לבו, כדי להציא עליו ארבע מכות האחרונות שיזכו על ידי זה להמתנה טובה ההוא.

והנה במדרש פליגי כמה זמן שימשה כל מכה, ולחד מאן דאמר ההתראה היתה שבעה ימים, והמכה שימשה כ"א ימים ע"ש. [אם כי במדרש (שמו"ר ט"ז) אמרו כ"ד ימים ע"ש. אבל עיין דעת זקנים בעלי תוספות (שמות ז-ה), וברבינו בחיי (ס), שגירסתם היה כ"א ימים]. ואם כן ארבע מכות אלו שימשו ביחד מ"ט יום, (מכת צרד כ"א, מכת ארבה כ"א, מכת חושך ששה ימים (רש"י י"ב), ומכת זכורות יום אחד). והוא להורות כי המכות הללו צאו להכשיר את ישראל להיות כלים להעלותם ממ"ט שערי טומאה לשער מ"ט שבקדושה, על כן צאו הם על המזריים מ"ט יום, זה לעומת זה.

*

אך יש לומר בזה עוד, על פי מה שהעלה בחתם סופר (בפרשתו מט.) דאף על פי שצוה משה רבינו היתה שכינה מדצרת מתוך גרונו, ואם כן לא היה הקצ"ה צריך לומר למשה שום התראה, אלא בעמדו לפני פרעה יאמר מתוך גרונו מכת דם ופרדע וכן כולם, ואפילו צלעם כתיב, שוב אל צלק וכה תדבר (במדבר כג-ה), ולא נאמרה לו אלא בפני צלק ממש. אך פרעה בעודו בטומאתו הראשונה לא זכה לשמוע בצאניו דברי אלקים היוצאים מפי משה רבינו ע"ה, אך עתה אחר שיצא יצר הרע מלבו, וחזקת לבו היה מאת השי"ת, וגם כבר יצא עתק מפיו לאמור ה' הצדיק, על כן

יתן אתכם מלך מזריים להלוך, אבל תדע 'ולא ציד חזקה', סוף הציאה לא תהא ממכות על ידי עונש הצאים מצד מדת הדין, אלא יציאתם תהיה 'ציד הגדולה', חסד ה' עליהם שזכו להיות כלים שימקדש שם שמים על ידם.

ובערתה יתבאר מה שאמר ה' למשה 'צא' אל פרעה, ולא אמר לו 'לך', דידועים דברי האר"י ז"ל על הפסוק לכה ואשלחך אל פרעה (ג-י), כי בשליחות זו של משה היו זה טובה ורעה, טובה לישראל ורעה למזרים, ואין הקדוש צרוך הוא מיוחד שמו על הרעה (צ"ר ג-ו), לכן נגד הרעה אמר לכה כלומר לך מדעתך, ונגד הטובה שמגיע ממנה אמר ה' ואשלחך, אני משלח אותך ע"כ (הוצא בילקוט ראובני ס). אך כל זה היה במכות הראשונות שצאו לעונש על המזריים, והיה בהם רעה, על כן נאמר לו 'לך', אבל משעה שהיה מסכים לשלחם, אך ה' הכזיב את לבו, הרי המכות האלו הם לו לטובה, שעבורם יזכה במתנה טובה להיות כלי לקידוש השם, על כן אמר לו 'צא' אל פרעה, אני אלך אתך ביחד.

*

והנה הנסים הללו של העשר מכות, הציאו את ישראל לידי התעלות, ויאמינו בה' ובמשה עבדו. והגם שהיו ישראל צדיקים התחטונה ממ"ט שערי טומאה, קרוב לשער הנו"ן, אשר בשביל זה לא יכלו להתמהמה עוד (שמות יב-לט), שלא יפלו בשער הנו"ן, נתעלו מדיוטא התחטונה לרום המעלות למ"ט שערי הקדושה, מצירא עמיקתא לאיגרא רמה. וכמו שנרמז בהכתוב (שמות יג-יח) וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, שהיו קרוב לשער החמשים

לא נאמרה התראת ארצה למשה, אלא צעמדו לפני פרעה שכינה דיצרה מתוך גרונו, ושמע פרעה דיצור הקדוש הלו, והיינו צא אל פרעה והתרה בו מה שאומר לך שמה, כי אני הכזדתי את לכו, ואינו מהכזדתי יצרו הרע, למען שימי אותמי אלה בקרב, שישמע בקרב דברי היוצאים מפי ע"כ.

ומבואר מדבריו, דמכות הראשונות היה דיצורו של משה לפרעה רק כשליח ה', אך מעת שכבר נשבר רוחו, אלא שה' חיזק את לבבו לבלתי שלחם, היה דיצורו של משה אליו, דיצורי ה' עצמו, כי השכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה. ומעתה מוצן שפיר מה שאמר ה' למשה 'צא' אל פרעה, כי הלך אמו יחד, כי השכינה עצמה היתה מדברת כעת עם פרעה.

וביתר ציחור יש לומר, בהקדם לצאר הכחוצ (שמות ד-ה) ויען משה ויאמר, והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך ה', ויאמר אליו ה' מזה צידך ויאמר מטה, ויאמר השליכהו ארצה, וישליכהו ארצה ויהי לנחש וגו'. ויאמר ה' לו עוד הצא נא ידך בחיקך וגו', ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלב וגו', והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות וגו' ולקחת ממימי הציחור ושפכת היבשה וגו' והיו לדם ציבשת. וצ"ש"י לכן נכתב חיצה אחת, מזה, לדרוש, מזה שצידך אתה חייב ללקות שחשדת בכשרים (שמו"ר ג-יב) ע"כ. ובגמרא (שבת נז.) גליא קמי קוצ"ה דמהימנא ישראל, אמר לו הם מאמינים בני מאמינים וכו' ע"ש.

ועיין במהרש"א שהקשה דהא בקרא כתיב אחר זה, וידבר אהרן את כל הדברים

אשר דבר ה' אל משה ויעש האותות לעיני העם, ויאמן העם (ד-ג), הרי דהאמינו רק אחר עשיית האותות. ועיין שם שנדחק, דגם זולת האותות שקדמו האמין העם, מטעם ששמעו כי 'פקד' ה' וגו', שהיה סימן מסור להם שבלשון פקוד פקדתי יהיו נגאלים ע"ש. אך אחתי פליאה היא, דאם כן למה עשה משה להם האותות כלל, הא ה' לא אמר לו לעשותם רק אם לא יאמינו, וכיון שהאמינו מעצמם הרי לא נצטוו בעשיית האותות.

ונראה ציחורו, כי דיצור של צדיק עושה רושם, ומכריח שכל היוצא מפי יואל כן (עיין בקדושת לוי פ' שלח עה"פ ויאמר ה' סלחתי כדצדק). ומכל שכן צמשה רבינו כאשר השכינה מדברת מתוך גרונו, הרי דיצור ה' מכריח את האדם לקיימו. וכמו שהאריך בבני יששכר (אדר י-ה) דהגם דמצואר ברמב"ם (ה' משונה ה-ה) דידיעתו ית"ש אינה מכרחת להאדם צעל הצחירה, שהצחירה חפשיית אצלו ע"ש, זה דוקא הידיעה, אצל דיצורו ית"ש מכריח ואי אפשר שישתנה, כדכתיב (ישעיה נה-יא) כן יהיה דברי אשר יאמר מפי, לא ישוב אלי ריקם, כי אם עשה את אשר חפצתי ע"ש. ולכן הגם שגלוי וידוע לפניו ית"ש כי ישראל צאותה שעה היו מאמינים בני מאמינים, ומשה חשד אז בכשרים, אצל דיצורו של משה צאמרו והן לא יאמינו לי, בלשון ודאית, הכריח את ישראל שירדו ממדריגתם שלא יאמינו בו, ועל כן הוצרך לעשות מתחלה את כל האותות כדי שיאמינו.

ולבן צמכות הראשונות, שהניח ה' את פרעה על צחירתו, לא דיבר משה אליו באופן של שכינה מדברת מתוך גרונו, כי דיצור ה'

מכריח הצחירה, וגם אם ירצה להכביד את לבו מעצמו, לא יעלה צידו, על כן בא משה רק כשליח המוסר דצרי אדונו. לא כן עתה כאשר אין לו עוד צחירה, ואני הכדתי את לבו ואת לב עבדיו, אז גם השכינה יוכל לדבר עמו, ואין הדיבור מכריח אותו לשלח, כי הפה שאסר הוא הפה שהתיר, שה' עצמו מכריח אותו שלא יוציא למען שימי אותותי אלה בקרבנו.

*

ואמר הכתוב, ולמען תספר באזני בן ובן בן את אשר התעללתי בצמרים (י-ב). ופירש ברמב"ן כי אני מנחק בו, שאני מכביד את לבו ועושה הנקמות בו, כטעם יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו (תהלים 3-7) ע"כ. ויש לומר על פי מה שביאר הר"ק רבי בונם מפרשיסחא זי"ע הכתוב והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה (דברים 1-2), כי ה' אומר לישראל, סוף כל סוף תוצרכו לקבל עליכם עול מלכותי ולקיים מצותי, כי אם לא תקבלו לעשות מאהבה ומרצון, הלא אכריח אתכם ציסורין עד שתצטרכו לשמוע בקולי, וכמו שנאמר (יחזקאל כ-ג) אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה וצחימה שפוכה אמלוך עליכם. אם כן הרי מוטב לכם יותר שתקיימו

מצותי מתוך נחת, ולא על ידי שאעמיד עליכם מלך קשה כהמן. וזהו והיה עקב, הלא הסוף יהא, תשמעון את המשפטים האלה, ואם כן למה תייסרו עצמיכם בחנם עכדה"ק.

ובבו כן אכל פרעה, הלא התרה בו בתחלה, בני צכורי ישראל וגו', ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בן צכורך (ד-כ), וצרש"י היא מכה אחרונה, וזה התרהו תחלה, מפני שהיא קשה וכו' ע"ש. וכיון שצקופו הרי יצטרך לקיים דבר ה', אם כן מה לו לסרב לשלח, ולקבל עוד כל המכות הללו על צפרו. וזהו אשר התעללתי בצמרים, שיושב בשמים ישחק, שמקבל כל המכות הללו, כאשר צקופו יוכרח מעצמו לשלח.

וזוה מוסר השכל גם לנו, הלא ענת ה' לעולם תעמוד, וסופו יהא נכנע לשמוע בקול ה', אם לא מרצון, הרי כבר הודיע לנו ה' בדברי החוכמה מה נצטרך לעבור עד שיכנע לבצנו הערל, ומכל שכן הזיכך והמירוק הגדול ציסורי אש הגיהנם וכו', ועקב תשמעון את המשפטים האלה, אם כן כדאי יותר לעבדו משמחה וטוב לבב.

בסעודה שלישית פרשת בא תשע"ז לפ"ק

כתיב, ומושב בני ישראל אשר ישבו בצמרים שלשים שנה וארבע מאות שנה (י-מ). ופירש רש"י שהחשבון הזה הוא משנגזרה הגזירה בצרית בין הצמרים, אבל בצמרים לא היו רק ר"י שנה.

ויאמר לו פרעה לך מעלי, השמר לך אל תוסף ראות פני, כי ציוס ראותך פני תמות. ויאמר משה כן דברת, לא אוסף עוד ראות פניך (י-כח). וצריך ביאור הלשון 'כן' דברת. ונראה דהנה להלן צפרשתנו

וכו' ע"ש, ואם קומתו היתה אמה, נמנח אם כן שמדת פסיעתו היתה שליש אמה. נמנח לפי זה שנבוכדנצר הלך ארבע אמות בארבע פסיעות, ופרעה הלך ארבע אמות בששים עשר פסיעות.

ובזה יבוא החשבון על נכון, כי אחר שנבוכדנצר נטל בשכר ארבע פסיעות, שישתעבדו ישראל אללו שבעים שנה, אם כן לפרעה שסך פסיעותיו בארבע אמות כפול שלשה, כדין היה שיטול שכרו ג' פעמים יותר, ועל כן נשתעבדו ישראל אללו שלש פעמים שבעים שנה, דהיינו רד"ו שנה ודפח"ח.

הרי לנו כי עבור כל ארבע פסיעות לווה לכבוד נדיק זוכין לשכר של שעבוד שבעים שנה של אומה שלימה. ומעתה אם היה פרעה מכבד ומלוה את משה מציתו בדרך כבוד היה זוכה שוב לשכר כזה. אך פרעה התנהג כעת בעזות, שגירש אותם מציתו, ואמר לו לך מעלי, השמר לך אל תוסף ראות פני, על כן אמר לו משה 'כן' דברת, בדיבור הזה הפקדת ריוח של שבעים שנה (מספר כ"ן), שהיית יכול להרויח אם היית מתנהג בדרך כבוד.

ובאמר חז"ל זו היא חזוק ועידוד גדול לנו, עד כמה אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וכמה שכר נותן ה' גם לרשעים עבור פסיעות אחדות לכבוד ה'. ואמרו (שם) ששאל ירמיה את ה' על הלחמתו של נבוכדנצר, מדוע דרך רשעים ללחח (ירמיה יב-ה), והשיב לו ה' ומה בשכר ארבע פסיעות ששילמתי לאותו רשע שרץ אחר כבודי אתה תמיה, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים על אחת כמה וכמה ע"כ. והרי אין גם אחד מישראל

וברתוב בספר בית שמואל על התורה (מננו של צעל המיבות חבמים זצ"ל), צטעם שהיו צמנרים מספר ר"י שנה דייקא. דאיתא בגמרא (סוטה מו:) אמר רבי יהושע בן לוי בשביל ארבעה פסיעות [ובתנח דבי אליהו זוטא (פרק טו) הגירסא ארבע אמות] שלוה פרעה את אברהם, שנאמר (בראשית יב-כ) וילן עליו פרעה אנשים וישלחו אותו, נשתעבד צנניו ארבע מאות שנה ע"כ. ומנינו כינח זה נבוכדנצר דבשכר ארבע פסיעות שרץ עבור כבוד ה' זכה שנשתעבדו ישראל אללו, וכמו שאמרו (סנהדרין לו.) על מה שנאמר (ישעיה לט-א) בעת ההוא שלח מרודך בלאדן מלך בבל ספרים וכו', דכי חלה חזקיהו ואיתפח [נתרפח], אמר איכא גברא כי האי ולא צעינא לשדורי ליה שלמא. כתבו ליה, שלמא למלכא חזקיה, שלם לקרתא דירושלם, שלם לאלקא רבא. נבוכדנצר ספריה דבלאדן הוה, ההיא שעתא לא הוה התם, כי אתא אמר להו היכי כתביתו, אמרו ליה הכי כתבין, אמר להו קריתו ליה אלקא רבא וכתביתו ליה לבסוף. אמר ללח היכי כתובו, שלם לאלקא רבא, שלם לקרתא דירושלם, שלם למלכא חזקיה. אמרי ליה קריינא דאיגרתא איהו ליהו פרוונקא, רהט בתריה [דשליח], כדרהיט ארבע פסיעות אתא גבריאל ואוקמייה. אמר רבי יוחנן אילמלא בא גבריאל והעמידו, לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל [שהיה שכרו מרובה והיה לו רשות לאבד שאריתנו] ע"כ.

והנה מדת פסיעת אדם צינוני היא אמה (עיין עירוזין מב. וברש"י שם ד"ה פסיעה צינונית), שהיא שליש קומתו, דאדם צינוני הוא שלש אמות (עיין שם מה.). והנה חז"ל אמרו (מועד קטן יח.) פרעה שהיה צימי משה, הוא אמה וזקנו אמה

לא תתעב מזרי, [וצרש"י ואף על פי שזרקו זכוריקם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק] כי גר היית בצרלו, בניס אשר יולדו להם דור שלישי, יצא להם צקהל ה' ע"כ. ואם כן בשכר לוייה זו של בשלח פרעה את העם, זכה שהגם שהרשיע לישראל צזריקת זכוריהם ליאור, מכל מקום דור שלישי יצא להם צקהל ה'. וזה מרומז בהנגינה 'זרקא סגול', שאף על פי שזרקו ילדי ישראל ביאור, סגול היא שלשה נקודות, דור שלישי יצא להם צקהל ה'.

ופרשה זו היא גם כן מוסר השכל, וזה נוגע בין איש לאשתו, ובין אחים, או אוהבים ידידים שנים רבות, ושזב פגע אחד בחזירו ועשה עוולה כנגדו, או נשכח כל הטוב שנהנו זה מזה, שנים רבות של אלפי טובות אין עליהם עוד שום הכרת הטוב, ונעשים לפעמים שונאים זה לזה. והרי התורה צוותה לנו, שגם להמזרים שהרגו את ילדינו, אין לתעבם, ולזכור על השנים הקודמות שהיו לנו שם אכסניא בשעת הדחק, ולא לשכוח הימים הטובים הללו.

*

והבתוב אומר, ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, ויהי צעם היום הזה, יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים (יב-מא). ובאור החיים הק' הקשה, 'ויהי' מקץ וגו', שלא אמר הכתוב מה היה, ואם נתכוין על היציאה, הרי חזר ואמר פעם צ' ויהי צעם. עוד צריך לדעת מה נער ירמוז בתיבת ויהי. ואולי כי יגיד הכתוב וכו' כי הצער שהיה לישראל במספר המזכר למעלה דכתיב ומושב בני ישראל וגו', לא כל הזמן ההוא, אלא מקץ ע"כ. וצפשוטו הכוונה כי מהארבע מאות שנה הללו לא היה הצער

שאנו פוסע יום יום מאות ואלפים פסיעות לכבוד ה' ומצותיו, עד כמה יוגדל שכר ישראל לעתיד. ואולי מטעם זה נאמר על יום חורבן בית מקדשינו, קרא עלי מועד (איכה ח-ט), ומצואר צפוסקים דלכמה ענינים הוי כמו יום טוב. ואין אומרים צו תמון, ואין נופלים על פניהם, משום דמקרי מועד (שו"ע או"ח תקנ"ד). והיינו שכאשר מתצוניים שלכל זה זכה נצודכדנר בשביל ארבע פסיעות שהלך לכבודו של מקום, אנו מתמלאים שמחה מטוב הצפון עבורנו לעתיד.

*

והנה להלן נאמר, ויהי בשלח פרעה את העם וגו' (יג-יז), והנגינה מונח זרקא סגול. ונראה דאיתא במדרש (שמו"ר כ-ט) כששלח פרעה את העם מי צוות ווי, פרעה וכו', משה וכו' ע"ש. ויש לומר דכל ישראל צווחו ווי, דאיתא במכילתא שם (ובילקוט רמז רכו) ויהי בשלח, אין שילוח בכל מקום אלא לוייה שנאמר (בראשית יח-יז) ואצרהם הולך עמם לשלחם, וישלחם יצחק וגו' (שם כו-לא), הרי דפרעה לוייה את ישראל צלחתם ממזרים. וכתוב בפני דוד להחיד"א (אות טו) כי השיג פרעה שצשציל ד' פסיעות שלוח פרעה לאצרהם נשתעבד צבניו, אם כן גם בשכר לוייה זו יזכה לשעצדם ע"ש. ועל כן ויהי בשלח פרעה את העם, צווחו משה וכל ישראל ווי, שיתכן שיזכה עוד הפעם לשכר כזה.

ובאמת אין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, ואם כי לא יתכן לשעבד את ישראל תחתיו, כי נשלמה כבר הגזירה על ישראל, מכל מקום זכה עבור זה לשכר אחרת, וכדאיתא במכילתא שם, ומה שכר נטלו על כך, לא תתעב מזרי וגו' (דברים כג-ח) ע"ש. והנה שם נאמר,

ארבעה חלקים הראשונות לא היו צנער, רק ויהי מקץ, כשגשלים ארבעה חלקים מהגלות, והתחילו הפ"ו שנים האחרונות, אז סבלו ישראל צער ממרירות השיעבוד.

והנה בתורת חיים שם האריך לבאר יותר, דאיתא צירושלמי (פסחים י-א) דהארבע כוסות הם כנגד ארבעה כוסות של פרעה (בראשית מ-א), וכוס פרעה צדי, ואשחט אותם אל כוס פרעה, ואתן את הכוס על כף פרעה, ונתת כוס פרעה צידו ע"ש. ולכאורה מה ענין חלומו של שר המשקים עם ארבע כוסות של פסח. אך על ידי חלום זה שפטר יוסף יצא למלוך על מצרים, ועשה הכנה לקראת גאולתם של ישראל ממצרים, לכן רימו לו שעתידין להגאל לפני ששלימו צשיעבוד הקשה ד' פעמים פ"ו שנה, ועתידין לשמות כליל פסח ד' פעמים כו"ס.

ולבן כשיצא יוסף למלוך עשה הכנה לדבר הזה, והוא מה שנאמר (בראשית מז-כ) ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה. ושבו אמר להם (מז-כג) הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה, הא לכם זרע וזרעתם את האדמה, והיה צחצוחות ונתחם חמישית לפרעה, וארבע הידות יהיה לכם וגו', וישם אותה יוסף לחוק עד היום הזה על אדמת מצרים לפרעה לחומש ע"כ. ולכאורה הלא היה מספיק שהחוק הזה יהיה קיים רק בשנות הרעב, ולמה חקק אותה 'עד היום הזה' אך יוסף נתחם לחוקק חוק שאם אדם חייב פרעון חוב לפרעה, אינו צריך לשלם לו רק חמישית, וארבעת החלקים נשארים צידו. וצוה הדריך דרך שתייה נוגע לשיעבוד ישראל ממצרים, שהגם שהשיעבוד צריכה להיות ת"ל שנה, לא יהיו צריכים לשלם

אלא צסופו, הר"י שנה שהיו ממצרים, כי שנות יחזק ויעקב לא היו צנער השיעבוד, אף שגם הם נכללו בגזירת של גר יהיה זרעך צארך לא להם.

אמנם צאמת מצואר צילקוט (יש פרשת שמות עה"פ ויהי) שקושי השיעבוד לא סבלו רק פ"ו שנה משנולד מרים, ומטעם זה קרא עמרם את שמה מרים, על שם וימררו את חייהם צעבודה קשה (א-ד). וזהו ויהי מקץ שלשים וכו', שהצער היה רק צ'קף הימים של הגזירה, הפ"ו שנים האחרונים ממצרים.

והנה מצואר דצברי האר"י ז"ל (בשער הפסוקים ולקוטי תורה צפרשתמו) דצאמת היו ראויין ישראל להיות צגלות מצרים ת"ל שנה, נגד ה' פעמים שם אלקים, שהם שורש הדיינים, וריחם ה' עליהם שלא היה השיעבוד ממצרים רק פ"ו שנה נגד שם 'אלקים' פעם אחת. ומטעם זה נזכר ה' פעמים שם אלקים צפסוק (שמות צ-ג) ותעל שועתם אל האלקים וגו', וישמע אלקים וגו', לרמוז שחכמית השיעבוד היתה להמתיק ה' שמות 'אלקים' ע"ש. ולפי זה כתוב בתורת חיים (חולין צב). דלכן תיקנו חז"ל לשמות כליל פסח ארבע כוסות (פסחים ט:), כי 'כוס' צגימטריא פ"ו כמספר 'אלקים', וה' ויתר על ד' פעמים פ"ו שנים שלא נשלם השיעבוד, וזה מרומז צהארבע כוסות שאנו שותים להודות על הגאולה.

ואם כן מהת"ל שנה של הגזירה, ויתר ה' על ארבעה חלקים, ולא סבלו צער רק חלק חמישית, פ"ו שנה האחרונות של שיעבוד מצרים. ועל כן רימו הכתוב, ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, שהצער היה רק צסופן של השנים הללו. והנגינה על זה 'רביעי', כי

שיש להקדים תיבות 'ארבע מאות שנה' לרישא דקרא, כי רק הגירות נגזר שיהיה ארבע מאות שנה, אבל גזירת ועבדום וענו אותם, לא נאמר עלה זמן. וה' מתחלה לא חייב אותם צוה רק מספר שנים כפי רצונו ית"ש.

ובסופן של הדברים ריחם ה' על עמו, והיה להם מנוחה מעבדות ארבעה חלקים מהזמן של ת"ל שנה, ורק פ"ו שנים האחרונות מררו את חייהם, כמספר אלקי"ם חדא זמנא. ולכן בתחלת השיעבוד כאשר סיפרה תורה וימרו את חייהם צעזודה קשה, שזה היה רק בסופו של הגלות, בא הנגינה לצאר, כי 'קדמא ואזלא', המספר של 'ארבע מאות שנה' הנאמר בהגזירה יש להקדימו לראשית הכתוב, שזה קאי רק על 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם', ולכן 'מונח רביעי', היה להם מנוחה ארבע חלקים ממספר הת"ל שנה, כי לא נאמר זמן על חלק הגזירה של ועבדום וענו אותם.

*

ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, ומת כל בכור וגו', ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד צהמה, למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל (יא-ד). ויש להבין סיום הכתוב, הלא גם בשאר המכות הפלה ה' בין מצרים לישראל, ולמה נאמר כאן, כאשר לא יחרץ כלב לשונו, 'למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל'. - גם להבין מה שאמר ה' ועברתי בארץ מצרים כלילה הזה וגו' (יב-יג), וציאר בעל ההגדה, אני ולא מלאך אני ולא שרף וכו'. למה הטריח ה' עצמו כביכול, ולא מסר גם זה למשרתיו עושי רצונו, כמו בשאר המכות.

לפרעה רק חמישית מזה, פ"ו שנה, כי זה מחוקי המדינה, ודינא דמלכותא דינא ע"כ. [וכן הוא בראש דוד להחיד"א (פ' שמות), ובהגדה שמחת הרגל (לימוד ג טעם יג). ועיין במגלה עמוקות (פ' ויגש) שכתב, דזהו הסוד של ונתתם חמישית לפרעה].

ולבן אחר שהודיע לנו הכתוב, 'יהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה', שויתר ה' על צער השיעבוד ארבעה חלקים, ורק מקץ השלשים שנה וארבע מאות שנה, צפ"ו שנה האחרונות היה צער ולא יותר, אמר הכתוב, ויהי צעם 'היום הזה', שנמשך אז החוק שנתן יוסף שאין צריכין ליתן לפרעה רק חלק חמישית מהחוב, וחקק אותה יוסף 'עד היום הזה', וכאשר נשלם רק החומש מהשיעבוד, 'יאלו כל לצאות ה' מארץ מצרים'.

*

ובזה יתבאר גם כן הנגינה על הכתוב, וימרו את חייהם צעזודה קשה (שמות א-ד), קדמא ואזלא מונח רביעי, וידועים צוה דברי הגר"א וצ"ל דקושי השיעבוד השלים הזמן, ועל ידי וימרו את חייהם, הקדימו ללכת קודם הזמן ע"כ. ונראה עוד, דלכאורה יש להבין, הרי הגזירה היתה ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה (בראשית טו-יג), ולא איש אל-ל ויחז ובן אדם ויתנחם, ואיך נחסר מהעינוי של ארבע מאות שנה. אך מצואר ברמב"ן שם בפירוש הכתוב, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, ארבע מאות שנה, כי מקרא זו מקורם, ושיעורו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ארבע מאות שנה, ושזו אמר ועבדום וענו אותם, ולא פירש כמה ימי העבדות והעינוי ע"כ. והיינו

ובירתך ביאור יש לומר, על פי מה שאמרתי בחלומי בשבוע העל"ט, לבאר מה שאמר הכתוב במלות נדקה, נתון נתון לו, ולא ירע לבצק בחתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך (דברים טו-י), וכמה פוסקים סבירא להו דיכולים לנסות בזה את ה', ובחגוני נא בואת וגו', אם לא אפתח לכם ארצות השמים, והריקותי לכם ברכה עד בלי די (מלאכי ג-י). ולכאורה הא קיימא לן (קידושין נט.) דשכר מלוא ביהאי עלמא ליבא, ומה רב טובך אשר נפנת ליראיך, ולמה יתה מלוא זו שהצטייח הכתוב, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה'.

אך הענין הוא, כי באחרותא דלתתא איתער עובדא דלעילא (זוה"ק ח"ג קי.), וכל פעולה שהאדם עושה למטה, מעורר מדה זו למעלה. וכמו שפירשו (של"ה פ') משפטים תורה אור בשם מדרש, קדושת לוי (פ' בשלח) בשם הבעל שם טוב זי"ע, ה' אלך (תהלים קכא-ה), כי ה' הוא האל של האדם, כמו שרואין בהלל שנוטה תמיד ללו כפי תנועתו של האדם, כן היא הנהגת ה' עם האדם, שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו (סוטה ט:). ולכן כאשר האדם מתחמד עם חבירו, שמרחם עליו ונותן לו די מחסורו אשר יחסר לו, פותח בזה צינור למעלה שירחמו גם עליו, ולעשות עמו חסד חנם, והריקותי לכם ברכה. ואין זה השכר על מלות נדקה שעשה, שזה שמור למעלה, אלא השפעה זו היא מאלו, כי ה' אלך, שמתעורר כנגדו מדה זו שמתנהג בה. והרי אפילו גבי פורענות אמרו (שם) דבמדה שמווד מודדין לו. ולכן אמר נתון נתון לו, ולא ירע לבצק בחתך לו, והתורה מצטייחו שאם ייטיב לאחרים יתנהגו כן עמו גם מלמעלה במדה זו, ובגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ע"כ.

ונראה דאיתא בגמרא (חולין ז:) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו (דברים ד-ה), אמר רבי חנינא ואפילו כשפים [אין מלבדו, כלומר שלא מדעתו, שאם אין גזירה מלפניו אין מריעין לו לאדם]. ההיא איתתא דהות קא מהדרא [מחזרת וטורחת שלא יבין] למישקל עפרא מתותיה כרעיה דרבי חנינא [ולעשות לו כשפים להמיתו], אמר לה שקולי, לא מסתייעא מילתיך, אין עוד מלבדו כתיב. ופריך והאמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, [נוטריקון מכחישים פמליא של מעלה, שלא גזרו על אדם זה למות, והוא מת על ידי כשפים], ומשני שאני רבי חנינא דנפישא זכותיה ע"כ. ויש להבין דהרי לדיקים כרבי חנינא מועטים המה, ואיך פסיק וקאמר אין עוד מלבדו ואפילו כשפים, דהא לרובא דעלמא כשפים מכחישין כח פמליא של מעלה.

ונראה כי הנה ה' מסר הנהגת העולם לבא השמים, משרתיו עושי רצונו, וצית דין של מעלה דנים את בני האדם לטוב או להיפוך, והכל נמסר למזלות ומלאכי מעלה שינהיגו את העולם. אך לדיקים זוכין שהם תחת הנהגת ה' עצמו, וכמו שאמר דוד (תהלים יז-יז) 'מלפניך' משפטי יצא, שלא ימסרנו למלאכי מעלה. והנה מי שמושגח משרי מעלה, יש כח בכשפים, שמכחישין כח פמליא של מעלה, ויכולים לשנות גזירתם בכשפים, אבל המושגח מה' עצמו, אז אין עוד מלבדו, כי גדול ה' על כל האלהים, ואין שום כח יכול לבטל דברו. ורבי חנינא נפישא זכותיה, והשיג כי מושגח הוא מאת ה', ועל כן לא חש לכשפים, כי אין עוד מלבדו, ואין הוא נמסר לפמליא של מעלה שכשפים מכחישין את כחם.

וזהו הענין שסיפרו חז"ל (בבא קמא ג.) מעשה בצמח של נחומיא חופר שיחין שנפלה לצור גדול, באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא, שעה ראשונה אמר להם שלום, שניה אמר להם שלום, שלישית אמר להם עלמה. אמרו לה מי העלך, אמרה להם זכר של רחלים נזדמן לי וקן אחד מנהיגו. אמרו לו נביא אתה, אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך אמרתי דבר שאותו נדיק מטער בו יכשל בו זרעו ע"כ. ולכאורה הרי מצינו הרבה פעמים שיש נדיק ורע לו (ברכות ז.), כי השכר על דברים טובים הם נפונים למעלה. ועל כרחק דאין זה משכר מצוה, אלא זהו הנהגת העולם של ה' לך, שהגם שאפילו נדיק יתכן שיושפע לו רע מן השמים, אבל לא במדה זו שהוא דבוק בו, ולא יתכן דבר שאותו נדיק מטער בו שיכשל בו, כי במדה שמודד בה מודדין לו.

ובבבא קמא נדיק שאינו מסיח דעת מה, ומקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז-ט), ומקיים השלך על ה' ייבך, שהוא דבוק תמיד בה' במחשבתו, אז לעומת זה מעורר למעלה כי ה' עצמו משגיח עליו תמיד, כי זהו הכל ממעשיו, הוא אינו מסיח דעתו מה', ולעומת זה אין ה' מסיח דעת ממנו. ובמדריגה זו היה רבי חנינא, ועל כן לא היה מושגח מהפמליא של מעלה, שכשפים מכחישין אותו, אלא מושגח מה' עצמו, ואז אין עוד מלכדו, אפילו כשפים.

והנה מצינו ביתרו, ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים (יה-ט). וברש"י עד עכשיו לא היה עבד יכול לצרוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו ילאו ששים רבוא (מכילתא) ע"כ. ומבואר

בש"ך (שמות א-ג) שמצרים היתה קתומה בכל מיני כשופים כדי שלא ילא שום אחד מהם. ולכן בכל ספר בראשית אומר 'מצרימה' צמ' פתוחה בסופה, ומפסוק ויעבדו מצרים את בני ישראל (א-ג), כתיב 'מצרים' צמ"ס קתומה בסופה, שאי אפשר ללא ע"ש. ובילקוף ראובני (נפרשתו) כתוב, שעשו מצרים כלבים של זהב בכשפים, שאם ילא אדם לשם היו נובחים, וקולן היה הולך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום, ומשה שותקן, ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו ע"ש.

ובמעתה מוצן שפיר, מה שלא מסר ה' יציאתם ממצרים ציד משרתיו עושי רצונו, כי כחם של מצרים היה בכשפים, כי עשרה קצין כשפים ירדו לעולם ותשעה נטלה מצרים (קידושין מט:), והם מכחישין כח 'פמליא של מעלה', ואין להם כח נגד הכשפים, ולכן ועברתי בארץ מצרים 'אני' ולא מלאך, וזוה ינטל כחם, כי אין עוד מלכדו ואפילו כשפים, ועל כן הלך ה' לפניהם, להעביר כח הכשפים של מצרים. וזהו שאמר הכתוב 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו', היינו גם אותן הכלבים שהעמידו בכישוף יתבטל מהם כחם, הגם שהם מכחישין פמליא של מעלה, אבל כעת יעבור ה' לפניהם, וכנגדו אין עוד מלכדו, וזוה 'תדעון כי יפלה הוי"ה דייקא בין מצרים ובין ישראל', אני ה' ולא אחר.

*

ובזה נראה לצאר מה שאמרו ישראל צשירת הים, אשירה לה' כי גאה גאה קום ורוכבו רמה צים וגו', זה א-לי ואנוהו וגו' (טו-א). ויש להבין כפל הלשון גאה גאה, ובתרגום אגאלי על גותניא. גם מה שאמר 'רמה' צים, הוי להו למימר 'ירה' צים. וכבר דקדק רש"י בזה, ופירש

שהמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ע"ש. ונראה דליתא צילקוט (פ' בשלח רלה) היו המצריים עושין כשפים ועולין מן היס, אמר היס פקדון שהפקיד לי הקצ"ה היאך אניחנו, מיד היו המים רצין אחר כל מצרי ומצרי ומורידן לים, שנאמר (יד-כו) ומצרים נסים וגו', לקראתם לא נאמר אלא לקראתו, של כל מצרי ומצרי. שני מכשפים היו צממרים יוחני וממרא, ועשו להן כנפים בכשפים ופרחו באויר ונתלו צרומו של עולם. אמר גבריאל צרוב גאון תהרום קמין (טו-ז), מיד אמר הקצ"ה למיכאל לך ועשה זהם דין. תפסן מיכאל צניצית ראשן וקעקען על פני היס, הדא הוא דכתיב (תהלים עד-יג) אתה פוררת צעוך ים שצרת ראשי תנינים על המים ע"כ.

וזהו שרמזו ישראל בשירתם, 'אשירה לה' כי גאה גאה', שהקצ"ה גאה גם על ראשי המכשפים שצממרים, שהגביהו עצמם לעוף בשמים שלא יטבעו צים, כאשר קום ורוכבו 'רמה' צים, שיוחני וממרא הגביהו עצמם לרום כדי לצרות משם, אז הגביה ה' כביכול עצמו כנגדם להורידם להיס. ולכאורה איך נהייתה כזאת, הלא כשפים מכחישין פמליא של מעלה, על כן היו מראין באצבע ואמרו 'זה א-לי', הקצ"ה נמצא כאן ולא שלוחיו ומשרתיו, ועליו נאמר אין עוד מלבדו אפילו כשפים. ומה שגאה גאה על הסוס ורוכבו שהרימו עצמם צעמדם על היס, זה מראה באצבע כי ה' בעצמו אתנו, ואין זה רק מפמליא של מעלה.

בסעודה שלישית פרשת בא תשע"ח לפ"ק
שבת התוועדות עם תלמידי ישיבתינו הקי' - ווארדידוז ניו יארק

ובפשטות יש לומר, דכיון דישראל היו ערום ועריה מן המצות, ולא היו ראויין להגאל, ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה (רש"י יב-ו). על כן הוצרכו להציאם קודם יציאתם, שהיה צוה מסירת נפש, כי הטלה היא העבודה זרה של המצריים, והן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוגו, על כן הקדים להם שחיטת הפסח ציום י"ד.

גם יש לומר על פי מה שפירש בשל"ה הקי' (פ' בשלח) מה דליתא צממרים (שמו"ר כג-ה)

והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה, ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וגו', ואכלו את הבשר צלילה הזה וגו' (יב-ו). ויש להבין הלא הקרבן קרוי פסח, וצ"ש"י (יב-יא) על שם הדילוג והפסיחה, שהקצ"ה מדלג צתי ישראל מצין צתי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמנעי נמלט ע"ש. וכל זה היה רק צליל ט"ו כחצות הלילה, ואם כן הווי להו להציא את קרבנם אחר שכבר נעשה הנס, ולמה הציאו זאת עוד ציום י"ד.

ימים, הקרצת הפסח ב"ד, ואכילתו בליל ט"ו, וכל זה טעמא צעי. וגם לא מצינו בשאר יום טוב לחוג אותה בלילה אלא ביום, ולמה אכילת הפסח וסיפור יציאת מצרים היא בלילה דייקא, ולא בעצם היום הזה.

ובאמת קושיא זו תקשה גם על מה שאומרים (בהגדה של פסח) בליל פסח, יכול מראש חודש תלמוד לומר ביום ההוא (שמות יג-ט), אי ביום ההוא יכול מצעוד יום, תלמוד לומר בעצור זה. בעצור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך ע"כ. והיא פליאה על ההוא אמרינא לפרש הכתוב והגדת לבגך ביום ההוא, דקאי על יום י"ד ניסן, הלא יציאת מצרים היה ביום ט"ו, ולמה נפרש שמצותו היא ביום י"ד. (ועיין בזה בשמן ראש לפסח ח"ב דף קעט).

ונראה דהנה בפרשת דרבים (יש דרוש א) הקשה על מה שאמרו חז"ל (יומא כח): קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, ואיך שמר שבת, הא אמרו (סנהדרין נח): עכו"ם ששבת חייב מיתה שנאמר (בראשית ח-כב) יום ולילה לא ישבותו. ומזה יצא לדון שהאבות יצאו מכלל בני נח אף להקל ע"ש. אמנם בפנים יפות (פ' נח) דחה דבריו, דקודם מתן תורה היה הלילה נמשך אחר היום, ורק כאשר ניתנה תורה נתחדשה ההלכה בישראל שהיום הולך אחר הלילה, ממנה שנאמר (ויקרא כג-לז) מערב עד ערב תשבתו שבתכם (ראש השנה כ:). וכן הוא אומר כאן 'יום ולילה' לא ישבותו, היינו שלא ישבות יום ואחר כך לילה, ואינו חייב מיתה אלא אם שבת עד סוף הלילה, ואם עשה מלאכה בסוף הלילה לא עבר על הלואו של יום ולילה לא ישבותו.

עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא ע"ש. ולכאורה יש בזה כפל לשון. אך הכוונה, דמדת הצדיקים היא, כי מיד כשהוצטחו בדבר טוב, הם אומרים שיר ושבח לה' אף על פי שעדיין לא נתקיים, דמנא האמונה והצטחון בדבריו ית"ש, הוי אצלם מיד כאילו כבר נעשה. וזהו עתידין ישראל לומר שירה 'לעתיד לבוא', דכשיצטוו על הגאולה יאמרו שירה על הנסים שעתידין לבוא עליהם, ויקדימו לשורר עליהם מיד כשיצטוו, שהגם שעדיין לא נתקיים, יהיו בחזק אמונתם כאילו כבר נעשה ע"כ.

ויש להסביר הדברים, שזהו דומה לעני שאין לו פת לאכול ושרוי בצער, ומצטער שזכה בגורל של אלפי דינרין, הוא רוקד בשמחה שנעשה עשיר, אם כי עדיין ציתו ריק, ואין לו לחם לאכול, ולא נשתנה עדיין ציתו מאומה, מכל מקום הוא מוצטח כבר שצעוד חיזה ימים ישתנה מנצו. וכמו כן היא צישועת ה', כאשר ישראל מתצטרים צישועה, הרי זהו לפניהם כאילו כבר בא לידם, והם שמחים צישועת ה'. ולכן ישראל כאשר הוצטחו שבלילה זו תהא מכת בכורות, וידלג ה' על צחי בני ישראל, הם מציאים קרבן תיכף, שהרי זה לפניהם כאילו כבר נתקיימו הדברים, מגודל חזק אמונתם.

*

אמנם כל זה תינתן על פסח מצרים, אבל הבאת פסח דורות ביום י"ד, עדיין צריך ביאור, שלא היה ביום י"ד שום שינוי במצבם של ישראל במצרים, הם היו עדיין משועבדים לפרעה כמו צימי קדם, ומכות בכורות היה רק ביום ט"ו, ומהו ענין הבאת קרבן פסח ביום י"ד. ולא עוד אלא שנתחלקה המצוה לשני

שהיא שציתת כל היום וכל הלילה שלאחריו. אבל שמירת שבת של אברהם היה כמו שיהיה אחר מתן תורה, דהיינו שהיום הולך אחר הלילה. נמצא קיים שמהן, שעשה מלאכה בששי זיום, ועשה מלאכה במוצאי שבת, הרי שלא שבת יום ולילה ע"ש (וכן כתב בהמקנה קידושין לו.).

היום הולך אחר הלילה, על כן נטונו על אכילתו שמהל צליל ט"ו כמו שהיה אז צמנרים, אבל לא זיום ט"ו, כי רק על הלילה אנו דנים שאז היה שייך ליום י"ד, אבל היום זודאי כבר היה ט"ו, ומכת זכורות היה אז זלילה.

*

ובה יתזארו גם דברי רש"י (זמדנר טו-מא) זשס רזי משה הדרשן, הטעם לשמונה חוטים שזליצית, וז"ל, ושמונה חוטים שזב כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיאלו ממנרים עד שאמרו שירה על הים ע"כ. ותמהו המפרשים שהרי זשזיעי של פסח אמרו ישראל שירה על הים, נמצא שלא עזרו רק שזעה ימים משיאלו ממנרים. אך לפי מה שנתזאר הרי שיחרורו של פרעה היתה זלילה, ואז הלילה היתה הולכת אחר היום, ונחשזב עדיין ליום י"ד, והוי שפיר שמונה ימים עד יום שזיעי של פסח זיום. [שזב ראיתי שכן כתזב בזל"ח (פסחים קטז:). ע"ש, ובתורת משה (פי זשלת סח.).].

והנה הגה"ק מרן רבי ישבר דוב מבעלזא זי"ע זיאר דברי רש"י, על פי מה שכתזב בתרגום יונתן (פי יתרו) על הפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים ואזיאל אתכם אלי (יט-ז), שהקז"ה הטעין אותם על ענני הכזוד זערז פסח, והזיאל אותם למקום המקדש לעשות שס הפסח, וזאותו לילה החזיר אותם למנרים ע"ש. ואס כן משיאלו ממנרים זערז פסח עד שאמרו שירה על הים זיום שזיעי של פסח, חלפו זאמת שמונה ימים ע"כ.

ולפי זה התחלת יציאת מנרים היתה זערז פסח, שיאלו אז למקום המקדש להקריז פסחם, ואס כן שפיר הוה אמינא דהמנרה

והנה מכת זכורות היה זליל ט"ו, ואז שיחרר פרעה את ישראל מעזודתם, וכמו שנאמר (יז-לז) ויקרח למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו לאו מתוך עמי, אך ה' זוה להם שלא יאלו עד למחרתו זענז היום הזה. וכדאיחא זגמרח (זכרות ט). דהכל מודים כשנגאלו ישראל ממנרים לא נגאלו אלא זערז [נתנו להם רשות לזאת], דכתיב (דברים טז-ח) הוזיאל ה' אלקיך ממנרים לילה, וכשיאלו לא יאלו אלא זיום שנאמר (זמדנר לז-ג) ממחרת הפסח יאלו בני ישראל ע"ש. ואס כן קודם מתן תורה שהלילה הולך אחר היום, הרי מכת זכורות ושיחרורם היה אז זיום י"ד, ושפיר יתכן לפרש והגדת לזנך זיום הווא, דקאי מנעוד יום, שהרי כן היה אז זאחתם ממנרים, שפרעה קרח לילה קומו לאו מתוך עמי, וזה היה אז זיום י"ד, דהלילה הולך אחר היום. על כן הוזרך הכתזב לומר זערז זה, זשעה שיש מנז ומרור מונחיס לפניך, שמנזו כעת הווא זליל ט"ו.

ובזעתה מוזן שפיר למה נשתנה מנז פסח שהקרבנו היה זיום י"ד ואכילתו היא זליל ט"ו זייקא, ולא זיום. כי קרבן פסח הווא על שפסח על זתי בני ישראל, וזה היה זמנרים זיום י"ד, כי הלילה הולך אחר היום, ושפיר הוי זמנו זיום י"ד. אך זהיות שאחר מתן תורה נשתנה ליל זה להיות כבר יום ט"ו, דזישראל

של והגדת לצנך 'ציוס ההוא' קאי על ערב פסח מצעוד יום, והוארך להשמיענו 'צעבור זה', לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך.

*

אמנם אכתי צריך ציבור למה באמת הוצילם ה' למקום המקדש לעשות הפסח, הלא בלאו הכי לא היה מקדש בניו אז, ואי אפשר היה לעשותה כדיני תורה לאחר מתן תורה. ונראה דזהו על דרך המצואר בספרי קודש (עיין ורע קודש (לפסח ד"ה והנחמס), אגרא דבלה (פ' שלח ד"ה צבואכס), כי יש להאדם לקדש את הראשית לה', ושזב כולא מייגרר גריר אחריה בקדושה. ולכן יש ציווי לקדש ראשית דגנך (דברים יח-ד), ראשית עריסותיכם (במדבר טו-כ), ראשית גז לאיך (דברים יח-ד), פטור כל רחם באדם וצבהמה (שמות יג-ג). ומזה יש ללמוד לקדש בכל יום ראשית הדיבור, שתיכף בהקילו ממשנתו אומר מודה אני, וראשית המעשה בנטיילת ידי, וראשית ההרהור שמהיה בעניני קדושה. ועל דרך זה אמרו תינוק משעה שיכול לדבר, אציו לומדו תורה, תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (סוכה מב.).

ובן היא בכללות המצות, כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה כגון מילה, עדיין עושין אותה בשמחה, וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה כגון עריות עדיין עושין אותה בקטטה (שבת קל). וידועים דברי הרמ"ק מוהר"י מבבלוא זי"ע כי בניו של משה לא היו צמרים בעת יציאתם אלא צמדיו, כדי שיוכל משה רבינו להיות המספר הראשון יציאת מצרים לבניו, ולעשות צוה הכנה לכל הדורות (עיין שמון

ראש לפסח ח"א דף תקכא). ובהיות שמצות חג הפסח היא המצוה הראשונה שניתנה צמרים לכללות העם, והיא גם שורש האמונה, פסח מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים, על כן לא רצה ה' שמהא תחלת מצותו נעשית במקום טומאת מצרים, ערות הארץ, והוצילם ה' בדרך נס לארץ ישראל שמקודשת מכל הארצות, ושם במקום המקדש יקיימו ישראל פסח הראשון ומצותיה. ומצוה שקבלו על עצמם בקדושה, ישאר ממנו רושם לכל הדורות, לקיימם תמיד בקדושה וצטהרה.

*

ובזה היה נראה לצאר בפרשתנו, שצוה ה' למשה לאמור, קדש לי כל זכור פטור כל רחם צבני ישראל וגו'. ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים, כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה וגו' (יג-ג). והיא פליאה שה' צוה לו מצות קידוש זכור, ומשה הסיב הדברים לזכירת יום יציאת מצרים. אך לפי מה שנתבאר יש לומר, כי טעמא דמצות קידוש זכורות היא ללמד אותנו שיש לקדש בכל דבר את ראשיתו. וזהו קדש לי 'כלי זכור, וקאמר פטור כל 'רחם', לרמוז שכן הוא בכל הרמ"ח עשין שיש לקדשם מראשיתו. ועל כן הקדים משה לומר להם, זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, היינו היציאה הראשונה שהוציא ה' אתכם להוליך את בני ישראל למקום המקדש לעשות שם את מצות הפסח, והוא כדי שמהא קבלת מצוה זו צראשיתו במקום הקודש, וממנה תצין שכן יש לקדש בכל דבר את הזכור, הראשית של כל דבר צריכה להיות לשם ה', ושזב גופא צתר רישא גריר.

ובכמו כן הוא גם בחיי אדם, שנות הילדות והצמרות הם ראשית חייו, ויש לקדשם רק לה', ללמוד תורה בקדושה, ואז יוכל להתעלות. וכמו כן כאשר צא זמן הנשואין יש לקדש הראשית, להמשיך ללמוד בכלל, ואז יתעלו כל ימיו אחר זה, כי הכל תלוי בהיסוד.

*

בפרשה זו מצינו שהכתוב קורא את ישראל בצאתם ממצרים בתואר שלא נמצא אחר זה, שה' אמר למשה, כי בעצם היום הזה הולאתי את 'צבאותיכם' מארץ מצרים (י"ג-י"ד). ושזב אמר, בעצם היום הזה יצאו כל 'צבאות' ה' מארץ מצרים (י"ג-מא). וכן נאמר, ויהי בעצם היום הזה הולאתי ה' את בני ישראל מארץ מצרים על 'צבאותם' (י"ג-נא). וטעמא בעי למה דייקא כאן הם נקראים צבאות ה'. [ומה שנאמר כן גם בהדגלים ובמנינם, משום ששם נמנו רק מספר יוצא הצבא בישראל].

ונראה כי גזירת גלות מצרים הודיע ה' כבר לאברהם הרבה שנים קודם, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו-יג). ולא מצינו שיתפלל אברהם להעביר את הגזירה מבניו. והרי בסדום עמד להתפלל על אנשים רשעים שלא ישלוט עליהם מדת הדין, ואולי ימצאון שם עשרה צדיקים, וה' אמר לו לא אשחית בעצור העשרה (בראשית יח-לב). ולמה לא עמד להתפלל על זרעו, אשר היה צנייהם צדיקים הרבה. והגם שאמרו חז"ל (מדרים לב) שהיה זה לעונש על אברהם, מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, או בשביל שאמר צמה אדע ע"ש. זהו רק טעם למה הודיע ה' לאברהם את הצמורה הרעה, שאילו לא עשה אברהם שום חטא, לא

היה טעם לצמר לו צמורה מעין זאת. אבל טעם הגלות אי אפשר שיהיה בגלל החטאים הקלים הללו, לענוש צנים על אבותם ארבע מאות שנה.

אך הנה בספר ילקוט מעם לועז (סוף פרשת שמות) כתוב צם המפרשים כמה טעמים לסיבת הגלות של מצרים. וכתב שם נקודה אחת, וארחיב צוה הדיבור, והוא כי לקבל על עצמו עול תורה נכרך להאדם שלשה דברים, חדא, לידע כי יש בעל הבית להעולם. וכמו שאורח המתאכסן בבית חבירו, אי אפשר לו לעשות שם כל מה שרוצה, אלא מה שיש לו רשות מצעל הבית, כן הוא גם האדם בעולם הזה, יש בעלים להצירה, ואורח שאינו מתנהג כרצון הבעל הבית, הוא מוציאו לחוץ.

שנית, כי להיות יהודי כשר לא צא צקל, כל מצוה יש צה עמל רב. לימוד התורה כשלעצמה צא בעמל ויגיעה רבה, עד שמתחיל להבין עומקה, ואחר כך יגיעה יומם ולילה עד שמגיע לכתרה של תורה. ואף אחר זה אין שיעור לעמלה של תורה. וכן כל מצוה מקושרת עם עמל עד שמגיע לקיומה. יש מצות שתלויין בזמן כמו קריאת שמע וכדומה, שצריכה זהירות רב שלא לצטלה. ומי שהוא עלנן ורשנן קשה לעמוד צה.

שלישית, מי שנסחצ אחר תאות העולם הזה אי אפשר שיהיה להיות עובד ה', כי אי אפשר שיהיה שניהם יחד באדם אחד. כי מי שאינו יכול להתגבר על תאוותיו לא יתכן שיהא יהודי כשר, כי כאשר יתעורר אללו תאוה יתנתק מהתורה ומצויה.

הם צריכין להשיא משאות כבדות על גופם, כי ינטרכו לפעמים לישא כלי מלחמה או אחד מחצריהם שנפגע. ולא כל אחד יוכל לעמוד בו, ולכן לא כל אחד מתעלה להיות דדרגא גבוה צהצבא. מרגילים אותם ללכת במים קרים, כדי שיוכלו לעבור במים. מלמדים אותם איך לטפס על קיר שוה, כדי שיוכלו לעשות כן צעת מלחמה כשינטרך. ולכן יש דרגות צהצבא, כי אין כל הדברים האלו מתאימים לכל אחד לפי כח גופם. אבל המצויינים עוזרים הדברים הקשים ביותר, והם המוצחרים שצצבא. וכל זה הוא צשציל שכדי להיות חיל צצבא מוכרח להתרגל לקישויים.

וזוה היה גלות מצרים, הכנה לקבלת התורה, כי התורה הקדושה עם תרי"ג מצותיה קשה לקיימה, עד שלא הרגיל את גופו לשצר אותה, ולהתייגע להיות עובד ה' בצמת. במצרים למדו את הגוף שאין מנוחה, רק עמל ועמל, ואין לילך אחר תאות הגוף, ואין יוס שהוא חירות מעבודתו. וזה היה דור אחד ושני ושלישי, עד שלפי השגת ה' הוצרכו לעבור ארבע מאות שנה צעמל, ואז יהיו גופם ראוי שיוכלו לקבל את התורה, כי צשנים אלו נזדכך גופם ונטהר החומר שלהם ונכנעו מאוד.

ואנו רואים כי לא היה אומה ולשון שרצו לקבל את התורה רק בני ישראל (עבודה זרה ב.). וכאשר הציעו התורה להאומות, ושאלו מה כתיב בה, והשיבו לא תגנוב, אמרו הם אוהבים ממון, ואוהבים לגנוב, ולא יוכל לקבלו. כתיב לא תרצח, הוא לא יוכל לעצור עצמו כאשר יש מריבה עם חבירו שלא יהרגנו (עיין ילקוט ברכה תקנ"א). רק ישראל קבלו התורה מרגע אחד לחבירו, ואמרו

ובעצם האדם אינו רוצה עמל ויגיעה, הוא רוצה להיות צנוחיות, ולכן לא מתגדלים תלמידי חכמים. הוא רוצה ללמוד ולהצין, אבל רק כאשר יבוא לו זאת צקל, אם יניחו לו הדברים על טס של כסף, אז ילמוד וגם יחזור על לימודו, אבל אינו מוכן על יגיעת התורה. וירא מנוחה כי טוב, אוהב את המנוחה והרחה. ומכל שכן להתגבר על תאות הגוף, שצוה נצרא האדם צצבע. וכדי להיות עובד ה' הוא צריך לשנות טבעו שלא ירדוף אחר ענייני עולם, ולהשקיע עצמו צקדושת התורה.

ולבן שיכן ה' את ישראל מתחלה במצרים, ללמד את גופם לעמול, וימררו את חייהם צעבודה קשה, היו משכימים צעלות השחר לעבודתם, השוטרים והנוגשים היו עומדים על זה להאיץ, ועצדו עבודה הפרך כל היום צלי מנוחה. אחר תאות הגוף לא הלכו כלל, מצוקר עד ערב היו עובדים, ולעת ערב היו צלי כח, עד שהיו ישנים. והמטרה מן השמים היה לשצר את האדם, כדי שיוכלו לקבל התורה. והוצרכו לעבור העמל והיגיעה לשצור גופם ותאוותיהם, עד שיהיו ראויים לקבלת התורה.

ואםביר הדברים, ידוע כי צהצבא כשנכנסים שם להיות חיל, עוזרים ימים קשים. כל הסדרים מדוייקים מאד צזמנס, יש לעמוד צצוקר השכס. כל דיצור שיוצא מהשר צריך לקיימם תיכף צשלימות, ואם לאו יש עונשים גדולים. כל פסיעה איך הולכים היא מכוונת, כאשר רואים איך הצבא צועדים. ועל כולם כדי שיוכלו לנצח צמלחמה, הם צריכין לעבור 'איצונגן', נותנים על שכמם הרבה דברים קשים, כדי להרגיל את גופם לעמל,

כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כי הם זיכרו החומר שלהם, ואין שום דבר קשה עבורם. כי אין שום מצוה קשה לקיימה יותר מיום אחד עבורה במצרים, ועל כן היה להם כחות הנפש לקבלה.

ולבן כאשר אמר ה' לאברהם, ידוע מדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם, לא עמד להתפלל ולבקש רחמים, כי ידע שישאל עומדים מוכנים לקבל התורה, ולזכך גופם צריכים מתחלה לעבור הכור הברזל במצרים (דברים ד-ט), כדי לשבר רוחם שיוכלו לקיים התורה. אשר זה היה התכלית של גלות מצרים.

*

והנה קודם צוה זמן גאולתם אמר פרעה, תכבד העבודה על האנשים, לא תוסיפון לתת להם תבן וגו', הם ילכו וקוששו (ה-ט). ועל זה אמר משה לה', למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני. והקב"ה דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר כן. אך לא מנינו ששייב לו ה' תירוץ על קושייתו, מהו סיבת כבידות העבודה בזמן כזה. אך הענין הוא, כי בהיות שהם עומדים כעת ללכת ממצרים, אצל עדיין לא עברו את כל לימודם, העבודה הכי יותר קשה עדיין לא עברו, אשר כמה פעמים תהא להם מצב לעתיד שינטרו לעבוד עבודה נוראה וקשה שיוכלו לעמוד בקיום התורה. על כן הוצרכו לעוד בחינה קודם ללכתם, תכבד העבודה על האנשים, להכביד עליהם עוד יותר, לא די בעשיית מתכות הלזנים, אלא עוד ילכו לקושש תבן, כדי שיגיע העמל עד כמה שיוכל בן אדם לקבל.

ולבן כאשר שאל משה לה' למה הרעותה לעם הזה, השיב לו ה', והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגו' ולקחתי אתכם לי לעם (שמות ו-ו), הם עומדים כעת קודם שאני לוקח אותם לעם, וזה לא יתכן צלי עמל וקישויים. הם עברו נסיון הבחינה, אצל עדיין היה חסר להם הדרגה האחרונה של תכבד העבודה, וכעת יהיו הם ראויים שאוכל אני ליקח אותם לי לעם. וכמו שבצבא מלמדים להאדם כל סוגי קושיים כדי שיוכל לעשות תפקידו, כן לימדו אותנו במצרים כי אין לנו נוחיות, ואין הולכים אחר תאוות, רק לעשות רצון המלך, וצוה לנו מוכנים לקבלת התורה.

ועל כן רק ביציאת מצרים נקראים ישראל בתואר 'צבאות' ה', כי שם היינו צבית הספר שלומדים אנשי צבא, שגלות מצרים לימד אותנו איך נוכל להיות חיל מצויין בצבא המלך מלכו של עולם, וכאשר צוה זמן גאולתם הוציא ה' את 'צבאותיכם' ממצרים.

ובמטעם זה התחיל ה' במתן תורה, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ-ג). והמפרשים הקשו דלמה לא אמר עוד יותר, אנכי ה' אלקיך אשר בראתיך. אך לפי מה שנתבאר הכוונה, כי הנה ה' צוה ליתן להם תורתו תרי"ג מצוות התורה, ויעלה על הדעת לשאול איך נוכל לקבל על עצמינו עול גדול כזה, שיש צוה כל כך עמל, וכמה פעמים נגד טבע האדם. על כן הקדים לומר 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים', עבור זה ירדתם למצרים, שם למדו שבכח אדם לעשות הכל, ומצרים הדריך אתכם שמוכלו לקבל עול התורה, ולקחתי אתכם לי לעם.

*

המחשבה שהיא הראשית מכל מעשה, כי סוף מעשה במחשבה תחלה, ואם המחשבות קדושות יתקדשו גם מעשיו, כי הכל נמשך אחר הראשית.

אמנם אצל שמחת בית השואבה מקצתם היו אומרים, אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו. לעולם לא מאותר. גם כאשר הזנית ראשית שנות ימי הנעורים, יוכל להעלות עוד ימיו, כי לא ידח ממנו נדח, ומאשר האדם שמנלל ימי הזקנה לתקן ימי הילדות. זנערינו וזקנינו נלך. אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו.

עדיין אתם זימי הנעורים, אבל הרבה נסיונות ממתינין עד ימי הזקנה. כאשר זריכין לעוזב את הבית המדרש, ולשוטט בחולות לזורך פרנסה, ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם, כמה יראת שמים זריך להיות לו להשאר יהודי כשר. מעולם לא היה קשה כל כך כמו בזמנינו, שאין שנאה גלויה צדק כלל כמו שהיה זימי קדם, וזקל להסתובב עמהם יחד. ויש לקנות כעת זנפשו הרבה יראת חטא, להיות שקוע בתורה, להשיג חשיבות כל מצוה שעושה. ויש לבנות עצמו זנערינו על ימי זקנתנו.

ובבזו שזקצלת התורה הוצרכו שנים של עמל זמזרים מתחלה, כן הוא גם בכל אחד ואחד זפרט, כדי להתגדל בתורה מתזקש מהאדם עמל רב. מי שרואה לעבור ימיו כעת זנוחיות, שכל עניניו הגשמיים יהיו מקודרים אללו זאופן נעלה, ורואה גם להגיע לכתר תורה, לא יעלה זאת זידו. יש להזין ולידע כי הישיבה זהו מקום שמתלמד להיות זמצא ה', כמו שהיה זמזרים. ההשקפה על הישיבה זריכה להיות, כאן אני מזמן עצמי ומתכוון להיות יהודי כשר על כל ימי חיי, ללמד את גופו תפקיד

בספר הק' זועם אלימלך (זפרשמנו) כתוב לפרש מה שאמר משה זנערינו וזקנינו נלך (י-ט), דאיתא זגמרא (סוכה ג.). זשמחת בית השואבה היו אומרים אשרי ילדותנו שלא זיישה את זקנתנו, דהיינו שהיו מתנהגים מיד זנערותם כשורה, ולא היו מתזיישים זקנותם ממעשה נערותם, שהיו גם כן זקדושה. אבל מי שאינו מתנהג זקדושה זנערותו, אזי לעת זקנותו הוא מתזייש ממעשיו הקודמים, וזריך לזכור מדרכו, על כן טוב שיתקדש עצמו מיד. וזהו שאמר הכתוב (משלי כ-ו) חנוך לנער על פי דרכו גם כי זיקין לא יסור ממנה, כלומר שלא יזטרך לזכור מדרכו הקודם, ויוכל לילך זעקבות נעוריו כמו שהיה מתנהג עד עתה, וזקל יכול לעבוד השם יתברך זרוך הוא. וזהו זנערינו וזקנינו נלך, רצה לומר שנתנהג ונלך זקדושה הן זנעורינו והן זקנינו ע"כ.

בחורים העומדים עדיין זימי הנעורים, יש זברים אשר הוא זוש ממנה שעשה זימי הילדות, כמו כן יש לחשוב תמיד שיזכאו ימים שיהא זוש איך התנהג עתה. כאשר היה לו ימים נאים שהיה יכול לנלל לתורה ועבודה, כשלא היה עדיין לפניו עול פרנסה וחינוך זני זיתו. הימים הללו שיכול לישב זבית המדרש מהזוקר עד הערב, ללמוד מסכת אחר מסכת, ולהתגדל לתלמיד חכם.

כאשר יש להאדם הימי נעורים, זנערינו, אז יש לו גם ה'זקנינו'. כמו שהוא עתה כן יהיה אחר זה, לא ישתנה הרבה, רק זהמדות טובות והנהגות הישרות שקנה זשנות הנעורים יעשו פרי אחר זה. יש להתשיב ראשית שנות ימי חיי, קדש לי כל זכור. וכמו כן לקדש

העמלות, אי אפשר להיות לו הכל, ואינו צריך להיות לו הכל, יש להתגבר עצמו ולשבר גופו וטבעו לרצון ה'. וכמו שבמזרים קישוי העבודה ביטל תאות גופם, כן צריך להיות שקוע בתורה, וכשאנו מסיח דעתו מתורה אי אפשר להיזר הרע לשלוט עליו, כי בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין.

ובדי לקבל התורה הוצרכו מתחלה להשיג אמונת ה' בשלימות, על כן הראה להם ה' במזרים נסים ונפלאות עד שהגיעו לידי ויאמינו בה' ובמשה עבדו. יש לחשוב תמיד מהצורה עולם, שויתי ה' לנגדי תמיד, בכל מקום שהוא נמצא אינו יחידי כי ה' עמו, גם בחדרי חדרים, כי מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, ואז ימנע מלעשות דברים שהיה מתבייש לעשותו גם נגד חצירו.

יש ללמוד ספרי מוסר וספרי חסידות, לתקן את מדותיו הרעות שצברא בהן. כעת הדבר נוגע לדברים פעוטים בינו לצין חצירו, אבל צרכות הימים זה נוגע גם לאשתו וצני ציתו. וכאשר יצטרך להתעסק לפרנסתו יהיה נוגע זאת לעשרות צני אדם.

יש להחשיב את העמל כעת על תורה ויראת שמים ומדות טובות, ולהכיר כי היגיעה על דברים אלו היא מהדברים החשובים ביותר בחייו. ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ביגיעה קצת זוכה לחיי נחיים לעולמי עד. ויתן ה' שנוכל לנצל ימינו לתורה ועבודה, ונתצרך כולנו בצרכות התורה, עץ חיים היא למחזיקים בה, ונאמן בעל מלאכתך שישלם שכרו, וזכה לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

בסעודה שלישית פרשת בא תשע"ט לפ"ק

היחיד (רמב"ם ה' פסח 3-3). (ב) צבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה (יב-מו). וברש"י בחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חצורות ויחלקוהו. (ג) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל (יב-ו). ובמשנה (פסחים סד). הפסח נשחט בשלש כחות, שנאמר קהל ועדה וישראל. ואמרו (סס) דזה היה מעשה נסים, שפעם נמצאו שם ששים רבוא זוגי כליות כפלים כיוצאי מזרים, ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה צני אדם ע"ש. וצריך ציבור טעמו, דהא לא עבד קוצ"ה ניסא למגנא. (ד) ואכלו את הבשר כלילה הזה עלי אש (יב-ח). וזה משונה

בעשור לחדש הזה ויקחו להם אש שה לצבית אבות שה לצבית וגו' (יב-ג). הנה מנות קרבן פסח משונה צדיניה משאר הקרבנות, הן בהקרבנות והן באכילתו. וצודאי יש צוה סודות רבות כמו שהקרבנות עצמם יש בהם סודות, מכל מקום צודאי יש צוה גם ציבור על דרך פשט ורמז ודרוש.

א מצודה לשחוט הפסח בחצורה, ולדעת רבי יהודה (פסחים נא). אין שוחטין את הפסח על היחיד, ולדעת רבי יוסי על כל פנים משתדלין למתחלה שלא לשחטו על

בין הצמרים], והשלשים שנה האלו הם תוספת עליהם בעון הדור ההוא. כי אם נגזר על האדם בחטאו גלות וענוי שנה או שנתיים, והוא יוסיף על חטאתו פשע זהם, יוסיפו עליו שבע על חטאותיו וגלות ויסורין כהנה וכהנה, שאין ענשו הראשון הבטחה לו שלא יענש בעון שיעשה וכו'. ומן הידוע שהיו ישראל צמרים רעים וחטאים מאד, וצטלו גם המילה, דכתיב (יחזקאל כ-ח) וימרו בי ולא אצו לשמוע אלי איש את שקווי עיניהם לא השליכו וכו'. ועל כן ארך גלותם שלשים שנה. והיה ראוי שימאריך יותר, אלא שנעקו והרבו תפלה ע"כ.

ועל דרך זה כתב גם השל"ה (מסכת פסחים מ"ה שמורה ד"ה חשב את הקץ לעשות), דהגזירה היתה ארבע מאות שנה מצרית בין הצמרים, וניתוסף עוד שלשים שנה עבור חטא מכירת יוסף. והיא על פי מה שאמרו (שבת י:): אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, לעולם אל ישנה אדם בנו בין הצנים, שצביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. והקשו בתוספות ואף על גב דבלאו הכי נגזר דכתיב ועבדום וענו אותם, שמה לא היה נגזר עליהם עינוי כל כך אלא על ידי זה, שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם משנולד יצחק שלשים שנה עכ"ל. וביאורו דהגזירה היתה ארבע מאות שנה מצרית בין הצמרים, רק שאחר כך חטאו ביוסף, ומכאן גלגול יוסף נגזר שלשים שנה יותר, כי מלידת יוסף עד עמדו לפני פרעה שלשים שנה, כדכתיב (בראשית מא-מו) ויוסף בן שלשים שנה צעמדו לפני פרעה, ואז נגזר עוד שלשים שנה ע"ש.

משאר קרבנות שנאכלין ליום ולילה, וכאן רק צלילה. ושאר קרבנות נאכלין בכל מאכל, וכאן צלי אש דייקא.

(ה) בפסח מצרים ניתוספה עוד מצוה, ולקחתם אגודת אוזב וטבלתם בדם אשר בצף, והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות וגו' (יב-יג). וצריך ביאור טעמו. ובמדרש (שמו"ר יז-ג) אל המשקוף בזכות אברהם, ואל שתי המזוזות בזכות יצחק ויעקב, ובזכותם ראה את הדם ולא יתן המשחית ע"כ. וצריך ביאור למה המשקוף רומז לאברהם. ובמדרש (שם ה-ו) שאברהם גדול בגרים, וכשם שהמשקוף גבוה, כך היה גדול שבצבות ע"כ. ולא ביאר צמה היה גדול משאר הצבות, ומנינו לעומת זה כי יעקב הוא בחיר הצבות (צ"ר עו-א).

ונראה כי הנה גזירת הגלות היתה, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם, ארבע מאות שנה (בראשית עו-יג), ובני ישראל לא היו צמרים אלא ר"י שנה, ואם כן יאלו ממצרים קודם הזמן. אבל באמת הכחוב העדי, ומושב בני ישראל אשר ישבו צמרים (אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם. רש"י), שלשים שנה וארבע מאות שנה (יב-מ). וברש"י ביאר דמשנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, ושלשים שנה היו משנגזרה גזירת בין הצמרים עד שנולד יצחק ע"ש. ואכתי חסר ביאור, דמה לנו מתי נגזרה הגזירה, הא קיום הגזירה היה רק משנולד יצחק, כי גר יהיה זרעך.

וברמב"ן כתב כי הפשט המחזור מן הכל הוא שנאמר, כי הגזירה היתה ארבע מאות שנה מן היום ההוא [של צרית

ראויין להגאל בכלות הארבע מאות שנה מצרית
 צין הצתרים. ומהו התיקון על חטא זה, חרטה
 על העבר וקבלה על להצא, להרצות האהבה
 צין אדם לחצירו, וכמוות ה' ואהבת לרעך
 כמוך (ויקרא יט-יח). אך משראה צישראל רשעים
 דלטורין, ואוחזין מעשה אבותיהם צדיהם, ואם
 כן חטא מכירת יוסף במקומו עומד, ואם כן
 לא יהיו ראויין להגאל בכלות הארבע מאות שנה,
 אלא יתוסף עליהם עוד שלשים שנה.

*

ועל דרך זה יתבאר גם כן, מה שהתאונן
 משה ואמר לה', למה הרעותה לעם הזה
 למה זה שלחתי (ה-כג). וברש"י ואם תאמר מה
 איכפת לך, קובל אני על ששלחתי (שמו"ר ה-כג)
 ע"כ. והדברים הם משוללים הצנה. אך יש לומר,
 כי באמת עדיין לא בא זמן גאולתם, כי מלידת
 יצחק יש ארבע מאות שנה, ויש עליהם חוב
 עוד שלשים שנה עבור חטא מכירת יוסף, והוא
 עדיין קודם הזמן, ולמה זה שלחתי. ועל זה
 באה התשובה, כי ה' מונה הארבע מאות שנה
 מצרית צין הצתרים, ושפיר נשלם הזמן. אך הלא
 הגזירה היתה רק על זרעו, כי גר יהיה זרעך,
 ועדיין לא נולד אז יצחק. אך צהיות שאברהם
 אבינו מגודל אהבתו לישראל הצטער על צרתם,
 שפיר נחשב גם ימיו מכלל העינוי, וממילא נשלם
 הזמן. אבל אם אהה אומר לי מה איכפת לך
 צרת אחרים, הלא אין אהה צשיעבוד, אם כן אין
 לחשוב גם שנותיו של אברהם בכלל השיעבוד,
 דמה איכפת לו, הא אין הוא בכלל הגזירה, ואם
 כן למה זה שלחתי, הא עדיין לא נגמר הזמן,
 דיש לחשוב רק מלידת יצחק.

*

ומבואר מדבריו, דלולא חטא מכירת יוסף,
 היו חושצין הארבע מאות שנה
 מצרית צין הצתרים, והיו יוצאים ממצרים
 שלשים שנה קודם, אלא חטא מכירת יוסף
 גרם שניתוסף להם עוד שלשים שנה. ויש לומר
 בטעמו, דלכאורה הרי הגזירה היתה כי גר יהיה
 זרעך, ואין נוכל לחשוב ימי הגירות מצרית צין
 הצתרים קודם לידתו. אך צהיות שכאשר שמע
 אברהם גזירה זו על בניו, הצטער הוא עצמו
 כל ימיו על זה, ובגזירה זו של גר יהיה זרעך
 נתענה נפש אברהם באהבתו להם, על כן גם
 ימים אלו נכנסו בחשבון של עינוי, והיו נחשצין
 ארבע מאות שנה מעת גזירת צין הצתרים.
 אלא שניתוסף עליהם אחר כך עוד שלשים שנה
 צשציל חטא מכירת יוסף.

*

ובזה יתבאר מה שמנינו צמשה רבינו כאשר
 ראה שני אנשים עצרים נאים, ויירא
 משה ויאמר אכן נודע הדבר (צ-ג). וברש"י
 דאג לו על שראה צישראל רשעים דלטורין, אמר
 מעתה, שמא אינם ראויין להגאל. ואמר אכן
 נודע הדבר, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו,
 מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות
 נרדים צעבודת פרך, אבל רואה אני שהם ראויים
 לכך (שמו"ר א-ג) ע"כ. ולכאורה הרי היו צהם
 עצירות חמורות יותר, שעצדו עבודת זרה (רש"י
 י-ו), וציטלו גם מצות מילה (שם), ולמה חשב
 רק צשציל דלטוריא שיש ציניהם.

אמנם הכוונה כי משה השיג צחטא מכירת
 יוסף ניתוסף עליהם עוד שלשים שנה
 גלות. אך אי היו ישראל מתקנים מתחלה חטא
 זה, לא היו נרדים ישראל עוד שלשים שנה, והיו

מזרית בין הצתרים, על כן באה מזכות ליתן מהדס על המשקוף ועל שתי המזוזות, לרמזו על כל השלשה אבות, שכולם היה להם חלק בגזירת גלות זו.

ובהיות שצברית בין הצתרים כתיב ויזא איתו החונה (טו-ה). ורש"י הוציאו מחללו של עולם והגזיהו למעלה מן הכוכבים. וזהו לשון הצטה, מלמעלה למטה (צ"ר מד-יב) ע"כ. על כן נותנין הדס על המשקוף נגד הצרה, כי אז הגזיהו ה' למעלה מחללו של עולם, והשקיף מלמעלה למטה, על כן נותנין הדס נגד הצרה על המשקוף דייקא.

*

ובערתה צהיות כי אריכות גלות מצרים היתה לתקן חטא מכירת יוסף, ותכלית המשובה היא קבלה על להבא, להוסיף אומץ באהבת ישראל איש לרעהו, על כן דיני הקרבן פסח באים להורות על חשיבות האחדות, ששוחטו בחבורה, וימנו רבים יחד עליו, וגם באכילתו לא יתחלקו לשתי חבורות. ובפסח מצרים לקחו אגודת אזור, כי האגודה מורה על האיחוד, והאזור רומז על הענוה, שיפיל עצמו מגאותו כאזור (רש"י ויקרא יד-ז, במדבר יט-ו), כי עיקר המניעה של התחברות יחד היא צמה שמתגאה אחד יותר על חבירו, אבל כאשר משפיל עצמו כאזור, אז האגודה היא צשלימות.

וזוהו הענין שנצטוו לשוחטו רק בשלש כמות, וידחקו אלפי ישראל יחד בעזרה, עד שנצרכו לנס שתוכל העזרה להכילם, דאיתא בגמרא (סנהדרין ו.) ההוא דהוה קאמר ואזיל, כי רחימתין הוה עזיזא [כשאבצתינו היתה עזה

והנה מזכות הפסח היא מן הכבשים ומן העזים (יב-ה). ומזואר ביד דוד (בפרשמו) טעם לשבת, כי צברית בין הצתרים כתיב (בראשית טו-ט) קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש, ולהורות שמחשבין ימי הגלות מזרית בין הצתרים, על כן זיה ה' צממות קרבן פסח ליקח מן הכבשים או מן העזים, זכר לעז ואיל של צרית בין הצתרים ע"ש.

ובה נראה טעם לשבת, על מה ששינה באכילתו, הפסח אינו נאכל אלא צלילה, ואינו נאכל אלא עד חנות, ואינו נאכל אלא צלי (וצחים ו:). והוא כי צרית בין הצתרים היתה צלילה, וכמו שנאמר (שם טו-יב) ויהי השמש לבוא ותדמה נפלה על הצרם וגו'. ונאמר (שם טו-ה) ויזא איתו החונה, ויאמר הצט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם וגו'. וראיית הכוכבים הם צלילה, על כן גם אכילת הפסח זכר לצרית בין הצתרים זמנו צלילה דייקא. ורק בתחלתו עד חנות, דוגמת צרית בין הצתרים שהיתה בתחלת הלילה. ולהורות שאם נחשוב מאז, נמצא שכעת שלמו ת"ל שנה צשלימות, ונכנסין צשנת תל"א, על כן מזכותו צא לאכלו 'צלי אש' דייקא שזה עולה תל"א.

וזוהו ענין נתינת הדס על המשקוף ועל שתי המזוזות נגד השלשת אבות. והיינו כי אם חושבין הארבע מאות שנה מלידת יצחק, לא היה הצרהם בכלל הגזירה ההוא, שהתחילה רק מלידת יצחק, כי גר יהיה זרעך. אבל אם נחשב תחלת הגזירה מזרית בין הצתרים, אז גם הצרהם נכלל בכלל הגזירה, והוי יציאת מצרים זמן הגאולה להגלות של שלשת האבות. וכיון שהפסח של כבשים ועזים מורה שמונין הגזירה

קלה בקפיצת הדרך. והנה אמרו (פסחים נג): מהלך אדם ציוס עשרה פרסאות ע"כ. ופרסה היא ארבעים מילין, ואם כן מהלך אדם ציוס אחד ארבעים מיל. ודרך של ק"כ מיל היא דרך שלשת ימים. ואם כן יציאתם ממנרים לסוכות, הייתה בהליכה זו דרך של שלשת ימים, וכל זה הלכו בשעה קלה. והנה תיבת 'נח' פירושו עתה, כמו (בראשית יב-ה) הנה נח ידעתי (אבן עזרא שס). וזה נלכה 'נח' דרך שלשת ימים במדבר, שמעתי תיכף בתחלת ההליכה, נלך דרך של שלשת ימים.

*

אמנם הדבר צריך ביאור, הלא לא עבד קוב"ה ניסא למגנא, ולמה הוצרכו לנסים אלו, וכי לא היו יכולים ללכת ממדינה למדינה כדרך של בני אדם. אך הענין היא, דכתיב (איוב כג-ג) קץ שם לחושך, ובמדבר (ב"ר פט-א) זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בצית האסורים, כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום ע"כ. והיינו שכל מאורע חשוך שנגזר על האדם הוא מכוון מיום ליום ומשעה לשעה, וכאשר מגיע זמנו תיכף מתנוצץ הישועה. וכן אמרו (עבודה זרה נו). יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם, משציעין אותן שלא תלכו אלא ציוס פלוני, ולא תצאו אלא ציוס פלוני ובשעה פלונית וכו' ע"ש. וכמו כן שנות הגלות צמנרים היו מכוונים עד כלות ארבע מאות שנה. אי אפשר להקדים הגאולה בכח בשר ודם אף רגע אחד, וכמו שאירע לבני אפרים שטעו ללכת קודם זמנו (סנהדרין נב):. וכמו כן אי אפשר לאחר הגאולה שלא יצאו בשעה שנקבע לגאולתם.

והנה יצאו ממנרים ששים רבוא רגלי הגברים לבד מטף, ואין לך כל אחד ואחד

ביני לאשתי], אפותיא דספסירא שכינן [על רוחב הסייף היינו שוכנים שנינו], השתא ללא עזיזא רחימתין, פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן. אמר רב הונא קראי כתיבי וכו' ע"ש. ועל כן בהקצבת הפסח דייקא שרומז על רחימתין עזיזא, יכולים לדחוק יחד גם צמקום נר, אפותיא דספסירא שכינן.

*

והנה בגאולה העתידה נאמר, אני ה' בעתה אחישנה (ישעיה ס-ב). ואמרו (סנהדרין נח). רבי יהושע בן לוי רמי כתיב בעתה וכתיב אחישנה. ומשני וכו' אחישנה, לא זכו בעתה ע"ש. ויש לומר בזה עוד, דהנה הכתוב אומר ביציאת מנרים, ואשא אתכם על כנפי נשרים ואציא אתכם אלי (שמות יד). וברש"י (שם) מפוזרים היו בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע וללכת, נקצו כולם לרעמסס ע"כ. ושם אמר הכתוב צפרשתנו (יב-ו) ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכתה כשש מאות אלף רגלי וגו'. וברש"י ק"כ מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים ע"כ. ומצואר מזה דנעשה להם נס בכפליים, שהיו מפוזרים בכל ארץ גושן ונתקצו בדרך נס יחד לרעמסס, ושם אחר זה נעשה להם נס, ונסעו בשעה קלה מרעמסס עד סוכות.

והנה דזהו הענין שאמר משה לפרעה, נלכה נח דרך שלשת ימים במדבר ונצחה לה' אלקיניו (ה-ג). ולכאורה למה בחר משה להציע דרך שלשת ימים דייקא. ולא עוד אלא שלא עמד צדיצורו, וגם לא היה דעתו על זה מלכתחלה. אך הכוונה כי משה השיג כי ביציאתם ממנרים יתהוה להם נס ללכת ק"כ מיל בשעה

מתעכב גאולתם מפילו לרגע, שבעצם היום הזה ינאו 'כלי' צבאות ה' ממזרים, שהולכים על כנפי נשרים, וגם האחרון שבישראל ינא צבאותו רגע של עצם היום הזה, ולכן עצם לא תשצרו זו.

ובימי זאתך מארץ מזרים אראנו נפלאות (מייכה ז-טו), כמו כן תהא גם הגאולה העתידה, כאשר תגיע עתה וזמנה, אז בשעה אחת יתהפך הכל, משיעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול, ויקבץ נדחי עמו ישראל מארבע כנפות הארץ ברגע אחד כמו שהיה במזרים. ועל זה אמר, אני ה' 'בעתה אחישנה', כאשר יבוא עתה אז אחישנה, יתהוו הדברים חיש מהר חוץ מדרכי הטבע ויגאלם. וכמו שמנינו ביוסף כאשר קץ שם לחושך, וצא עתו לנאת מצית הסוהר, כתיב וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריבו מן הבור וגו' (בראשית מא-יד). וכתוב שם בספורנו, כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע, כאמרו כי קרובה ישועתי לצוא (ישעיה ו-א). וכך היה ענין מזרים, כאמרו כי גורשו ממזרים (שמות יב-טו), כאמרו 'ל שלא הספיק צנאן של אבותינו להחמיץ וכו'. וכן אמר לעשות לעמיד, כאמרו ופתאום יבוא אל היכלו האדון וגו' (מלאכי ג-א) עכ"ל. יראו עיינינו וישמח לבנו ותגל נפשינו בישועתך באמת, ותחזינה עיינינו בשובך לציון ברחמים צביאת בן דוד במהרה דיין.

מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לזבים טעונים מכספה וזהבה של מזרים (במורות ה:), אשר זהו כחמשים מליון חמורים. ולנאת ממזרים ברגל ששיירה כדרך של בני אדם, היו הראשונים יוצאים ברגע הגאולה בעצם היום הזה, והאחרונים בסופה של השיירה היו יוצאים שעות או ימים רבים אחר זה, והיה מתאחר זמן גאולתם. והנה זמן גאולתם נקבע ברגע של חצי היום, וכמו שנאמר (יב-מא) ויהי בעצם היום הזה ינאו כל צבאות ה' מארץ מזרים (ספרי האזינו לב-מה). על כן קיבצם ה' קודם חלות מארץ גושן שהיו מפוזרים, שהיו כולם ברעמסס. וכאשר בא רגע הגאולה, בעצם היום הזה, אז נשא אותם על כנפי נשרים, ונאו 'כלי' צבאות ה' מארץ מזרים ברגעה חדא.

וזהו הענין שזוה ה' בפסת, ועצם לא תשצרו זו (יב-מו), ומצואר בספר אמרי נועם בפרשתנו (נדפס בשנת ש' ליקוטים מרבותינו בעלי המוספות), פירוש כשם שאני לא שצרתי עצם דכתיב בעצם היום הזה וגו', גם אחס לא תשצרו עצם עכ"ל. וביאורו כי בהיות שהקרצן פסח בא לזכרון הצרית בין הצתרים שהיה עו משולשת ואיל משולש, ושם היה שצירת עצם, ויצתר אותם צתוך וגו' (בראשית טו-י), ואם כן למה נאסר כאן. אלא בא ללמד את ישראל שיזכרו תמיד איך לא

בסעודה שלישיית פרשת בא תשי"ב לפ"ק

בקשה, אמר ליה הקדוש צרוך הוא למשה, בצקשה ממך לך ואמור להם לישראל, בצקשה מכס שאלו ממזרים כלי כסף וכלי זהב, שלא

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (יא-ג). בגמרא (ברכות ט.) אין נא אלא לשון

יאמר אותו זדיק [אברהם] ועצדום וענו אותו (בראשית טו-יג) קיים בהם, ואחרי כן ילאו זרכוש גדול לא קיים בהם ע"כ. ויש להבין מה שאמרו שלא יאמר 'אותו זדיק', ואם לא היה זדיק אלא הדיבור היה נאמר לאדם פשוט, אין לו לקיים מאמרו, הלא לא איש אל-יחזב. גם למה לו לבקש על זה, וכי אם ישראל רוצין למחול ולהפקיר ממונם, הרי ה' קיים הבטחתו, והם לא רוצים. עוד הקשו, הא ציזת היס הימה גדולה יותר מציזת מזרים, וכמו שדרשו (במדבר יג-יט) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף (שיר א-יא), תורי זהב זו ציזת היס, עם נקודות הכסף זו ציזת מזרים ע"ש. ואם כן גם אם לא ישאלו, מתקיים ואחרי כן ילאו זרכוש גדול. גם להבין למה קראו צתואר רכוש 'גדול', ויותר יוצדק לומר רכוש 'רב', וכמו שנאמר (בראשית יג-ו) כי היה רכושם רב.

*

ובמתחלה נבאר בתחלת הפרשה, צמכת ארצה, שאמר ה' למשה, ולמען תספר באזני בןך וזן בןך את אשר התעללתי צמזרים, ואת אותותי אשר שמתי צם, וידעתם כי אני ה' (י-ג). למה אמר זאת ה' צמכת ארצה דייקא.

גם לבאר מה שנאמר אחר שילא משה מאת פרעה, ויעתר אל ה', ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד, וישא את הארצה ויתקעהו ימה סוף, לא נשאר ארצה אחד צכל גבול מזרים (י-ט). ומצואר ברמב"ן (י-יד), כתב רבינו חננאל צפירוש התורה שלו, מעת עתרת משה רבינו ועד עכשיו אין ארצה מפסיד צכל מזרים, ואם יפול צארך ישראל ויצא ויכנס צגבול מזרים, אינו אוכל מכל יצול הארץ כלום עד עכשיו,

ואומרים כי זה צבר ידוע הוא לכל, צא וראה, כי צצפרדע אמר (לעיל ח-ה) רק ציאור תשארנה, אצל צארצה כתיב לא נשאר ארצה אחד צכל גבול מזרים, ועל זה נאמר (תהלים קה-צ) שיחו צכל נפלאתיו עד כאן לשון הרצ ע"כ. ובקרון לדוד (צפרשמו) הקשה לפני זה נמשך ממכת הארצה טובה גדולה לדורות להם, שינצלו ממכת ארצה, והוא יפלא, שמתח אשר מגיע להם עונש עבור ששיעצדו צישראל, יקצלו עוד מתן שצר, ולמה ע"ש.

ונראה על פי מה שכתוב באור החיים הק' (י-ג), כי אין תכלית הכוונה צבהצת האותות צקרצו לעשות נקמה צפרעה, אלא לחזק האותות שהם עיקר האמונה צלב צישראל, כדי שיהיה רשום צל ישכח לנצח, כי כשיהיה צקרצו של פרעה יהיה צזכרון בני ישראל לעולם ועד וכו'. שיפליא ה' להודיעם כי הוא שולט צרות וצמים וצפר וצבעלי חיים וצאש וצאווה, ויזכר הדבר צתמידות לעולם לחקק האמונה וכו'. וזה למען תספר באזני בןך וזן בןך וגו', ותכלית המכוון צסיפור הוא, וידעתם כי אני ה' ואין עוד, ותכווצו האמונות זולת זה. וכן תמצא שדבר אחנו ה' צרוך הוא צהר סיני, פתח דבריו יתצרך אמר אנכי ה' אלקיך, וזה לך האות, אשר הוצאתיך מארץ מזרים (להלן כ-ג). והוא שהקדים דבריו כאן ואמר וידעתם כי אני ה', כי יכירו צזה צחוש הראות צדק האמונה, מה שלא השיג אדם מהעולם עד העולם, צרוך אשר כן עשה לנו ע"כ.

וזוה עולה צקנה אחת, עם מה שציאר הרמב"ן צסוף הפרשה (יג-טו), כי מימי אנוש החלו הדעות להשתצש צאמונה, מהם כופרים צעיקר

המאורעות שעוזרים על האדם הם טבעיים. אבל כאשר רואים שינוי מנהגו של עולם, ושמש בגבעון דום, ועל דרך זה המכות שהיו במצרים, שבאו במאמר ה' ונסתלקו במאמרו, הרי זה עדות נאמנה באמונת הצורה וגם על השגחתו בתחתונים.

אך דבר זה לא בא אז רק להורות זאת להמנצרים, אלא עיקר התכלית היה לצורך ישראל עצמם. אם כי הם מאמינים בני מאמינים, מכל מקום אינו דומה שמייעה לראיה, ורצה ה' שיראו זאת בעיני בשר, מגדול ועד קטן, וזוה תחזוק ותתרשם בחוץ תוכם אמונת אלקי עולם, והם יספרו זאת לצניהם, וצניהם לצני בנייהם, דור אחר דור, וגם אנו קבלנו זאת מאבותינו עד הדור שראו זאת בעיני עצמם. וכאשר מכיר האדם שיש בעלים להצירה, הוא משכיל לדעת שאי אפשר לו לעשות מה שרואה בעולם שאינו שלו. ויש עין רואה על כל מעשי בני אדם.

ובבזו שסיים שם הרמב"ן, ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שברו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון ע"ש.

והגדה מכל המכות שהיו במצרים לא נשאר שום רושם גלוי לעיני האדם להורות שבאו אחריהם, רק ממכת הארצה נשאר רושם לדורות עולם, שאין ארצה עולה בארץ מצרים. וכאשר ישאלו כל גויי הארץ איך יתכן שמנד זה של הגבול באים ארצה ומשחיתים פרי האדמה,

ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים צידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג-יא), ומהם שידו צידיעה ומכחישים בהשגחה, ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם, ואין עממה עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עממה מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול וכו', ותתקיים עם זה התורה כולה. ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (לעיל ח-יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט-כט) למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין. ואמר (שם ט-יד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעבד צידו, כי בכל זה היו המנצרים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הצורה ובתורה כולה ע"כ.

וביאורו הוא, כי לומר שהעולם קדמון, ואין אלקים מי שברא אותה, הרי זה סכלות וטפשות עצומה, וכמו שיכנס אדם לפלטיין של מלך שמצוייר ומכויר באמונות פלאות. וכאשר ישאלו לאדם מי עשה זאת, וישיב כי זה נעשה מעצמו, הרי לשוטה יחשב. ואין יצוייר כי עולם ומלואה עם השמש והירח והמזלות, וכל סוגי בעלי חיים, אין להם צורא. אך עדיין יש מכחישים בהשגחה, שאומרים שעזב ה' עולמו, ולא ישגיח עליו, ולא איכפת ליה מעשי בני אדם, וממילא אין שכר ועונש, וכל

ומנד השני של הגבול אין הם נוגעים כלל, הרי יפורקס נסי ה', שהיה פעם מכת ארצה צמאריס, ומשה התפלל עליה שיסורו משם, ותפלת לדיק עשתה רושם שלא יעלו עוד על אדמתה, ומזה יתפרקס לעיני כל שיש מנהיג להצירה. ולכן רק צמכה זו שנשאר ממנה זכר לדורות עולם, הדגיש הכתוב 'ולמען תספר צאזני צנן וצן צנן את אשר התעללתי צמאריס', כי רושם ממכה זו יראו כל הדורות הצאות, ויסקרו זאת לצניהם. וזהו הטעם שאין עולה ארצה צמאריס, לא לטובתם של מצרים, אלא לטובתם של ישראל, שכיון שתכלית המכות היו לחזק אמונת אלקי עולם צישראל, השאיר ה' להם זכרון ממנה, להיות תמיד לנגד עיניהם זכר מהמכות שהציא על המצריים.

ועל זה התאונן דוד, למנצח על השמינית מזמור לדוד, הושיעה ה' כי גמר חסיד, כי פסו אמונים מצני אדם (תהלים יב-א). כי מכת הארצה היא המכה השמינית, וממכה זו נשאר רושם לדורות לעיני בני אדם, כי אין הארצה מוקת צמאריס, על ידי תפלת משה. והיה ראוי להתעורר מזה על גודל כח תפלת הצדיקים, וגם לחזק האמונה שיש משגיח על הצירה, ואמר למנצח על 'השמינית', על המכה השמינית, שאין לוקחים ולומדים לקח ממנה, שהיה מן הראוי שיתחזק על ידה האמונה, והושיעה ה' כי גמר חסיד, כי פסו אמונים מצני אדם'.

*

ובזה יש לומר צמה שנאמר צשירת הים, אז ישיר משה וצני ישראל את השירה הזאת (טו-א). והוא דהנה צמכת ארצה נאמר, וישא את הארצה ויתקעו ימה סוף, לא נשאר ארצה אחד

צכל גבול מצרים (י-ט). ואיתא צמדרש (שמו"ר יג-ז) כיון שצא הארצה שמחו המצרים, אמרו נקצוץ ונמלא מהם חציות. אמר הקצ"ה רשעים צמכה שהצאתי עליכם צה אחס שמחים, מיד ויהפוך ה' רוח ים חזק מאד זה רוח מערבית, וישא את הארצה וגו'. מהו לא נשאר ארצה אחד, אפילו מה שהיו צקדירות וצחציות מלוחות פרחו והלכו להם ע"כ. והגה"ק רבי שלמה קלוגער זצ"ל צספרו חבמות התורה (דף קמד) כתב, כי הארצה שמלחו המצריים, החיה אותם הקצ"ה ופרחו להים סוף, כי רצה ה' שינקוס הארצה שנהרגו מן המצריים, לכן נטלם הקצ"ה ותקעם צים סוף. וכשצאו המצריים לים, אז נקמו גם הארצה נקמתם מהם על שהרגו אותם, ולכן ויתקעו ימה סוף, ויהיו יכולים לנקוס מהם אחר כך כחוות נפשם ע"כ. ואם כן נענשו צמכת ארצה פעמיים, פעם אחת צמאריס ושנית על הים. וזהו שאמר 'אז' רומז על המכה השמינית שהיא ארצה, ישיר משה וצני ישראל את השירה הזאת לה', שנכפל מכה זו עליהם עוד הפעם אלל הים, ורמזו זאת צשירתם.

*

ובזה נחזור לציווי ה' שישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וזהב, וענינו הוא, דהנה באבן עזרא (ג-כב) כתוב, ויש מתאוננים ואומרים כי אצותינו גנבים היו. ואלה הלל יראו כי מצוה עליונה היתה, ואין טעם לשאלו למה, כי השם צרא הכלל, והוא נתן עושר למי שירצה ויקחנו מידו ויתננו לאחר, ואין זה רע כי הכל שלו הוא עכ"ל.

ישוריש הדברים הם צרש"י (צראשית א-א) צראשית צרא אלקים, אמר רבי יצחק

בתואר 'חי העולמים'. ועוד הלא גם הכופרים
 זה' זורעין אדמתם ולומת, ומהו שאמר שמאמין
 בחי העולמים חורע. ויש לדקדק עוד, הלא סדר
 זרעים יש זה רק מסכת אחת שמייירי בזריעה,
 והיא מסכת כלאים. ושאר המסכתות לא נוגע
 להזריעה אלא להתצוה שצבר זמחה ונגמרה,
 פאה תרומות מעשרות חלה וזיכורים, ומתחלת
 במסכת זרכות, ולמה נקרא כל סדר זרעים
 בתואר 'אמונת'.

אך הענין הוא, כי הן אמת שלפי ראות העין
 זמחת הזריעה היא בדרך הטבע, אבל
 ישראל הזורע מאמין כי כח הטבע היא עצמו
 מאלקים, שמחיה את הכל, כי בעשרות מאמרות
 נצרא העולם, יש מאין, ואין היא עומדת,
 אין זה אלא כח אלקי המחיה אותה. והקצ"ה
 הטביע הטבע ומחיה אותה, ואם יסולק השגחתו
 ממנה לרגע תחזור לתוהו ובוהו. וזהו החילוק
 בין ישראל לגויי הארץ, שכולם זורעים אדמתם
 ומנמחת, אבל ישראל 'מאמין' בחי העולמים
 חורע, הוא מאמין שיש מי שמחיה העולם,
 והוא זורע באמונת אלקי עולם, שימשך חיותו
 בהטבע לזמות.

ובי שחי בהשקפה זו שהכל הוא מה', ולא כחו
 ועוצם ידו עושה חיל, אלא הכל היא מתנת
 אלקים אליו, ויש מנהיג להצירה שמזמין לו כל
 זרכיו, הוא עוזד את קונו מאהבה. ואם ה'
 מבקש ממנו שיתן מעשר ושאר מתנות כהונה,
 הוא נותן זאת בתשואות חן, כי ממך הכל ומיך
 נתנו לך (דברי הימים א כט-ד). הוא מכיר שה'
 נתן לו הרבה יותר, והוא נותן בחזרה רק חלק
 ממה שקיבל. ולכן גם המסכתות של תרומות
 ומעשרות וכו' המה נכללים בכלל 'אמונת', כי

לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש
 הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל,
 ומה טעם פתח בצראשית, משום (תהלים קיא-ו)
 כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים,
 שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם
 שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם
 כל הארץ של הקצ"ה היא, הוא צראה ונתנה
 לאשר ישר בעיניו, צרצונו נתנה להם וצרצונו
 נטלה מהם ונתנה לנו ע"כ.

וביאורו הוא, כי האב המפרנס את בניו,
 וממלא את ארגו הבית בכל סוגי
 מאכלים, ונותן לבניו רשות לאכול ממנו, אין
 הם אוכלים משלהם אלא משל האב. וכאשר
 בן אחד לקח מאכל לעצמו, והאב נוטלו ממנו
 ונתנו לבנו השני, אין צוה שום גול, ואינו עושה
 צוה שום עוולה, כי הרי הכל הוא שלו, ורשאי
 לעשות בו כרצונו. ועל דרך זה היא הנהגת
 העולם הזה, אשר לה' הארץ ומלואה, הקצ"ה
 צרא הכל, וכל בשמים וצארץ לך ה', והאדם צא
 לעולם ריק מכל. אלא שהארץ נתן לבני אדם,
 והוא הוא המנמיח פרי הארץ, שמוריד הגשמים
 ונותן כח להאדמה להוציא פירותיה, ונותן רשות
 להאדם לאכול ולהשתמש ממנה, אבל מי יאמר
 לו מה תעשה, ואם עולה צרצונו ליטול מאחד
 וליתן אותה לשני, הרי הרשות צידו, כי הוא
 הוא הבעלים של הכל.

*

ואיך בגמרא (שבת לא). מאי דכתיב (ישעיה
 לג-ו) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות
 וגו', אמונת זה סדר זרעים ע"כ. וכתוספות שם,
 מפרש צירושלמי שמאמין בחי העולמים חורע
 ע"כ. ויש להבין למה קרא את הקצ"ה כעת

לולא שמאמינן בחי העולמים בשעת הזריעה, אלא חושב שהכל הוא טבע, הארץ שלו ממחמת ועושה פירות, אז קשה לפניו ליתן משלו לאחרים. ורק המאמין בחי העולמים נותן מתנותיו בשמחה ובטוב לבב.

ולבן גם מסכת ברכות נכלל בכלל 'אמונת', כי אמרו תז"ל (ברכות לה). רבי לוי רמי, כתיב (תהלים כד-ה) לה' הארץ ומלואה, וכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו-טז). לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. אמר רבי חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל וכו' ע"ש. ואם כן כל חיובי ברכות הנהנין הוא רק משום לה' הארץ ומלואה, שמאמין בחי העולמים חורע. ומכל שכן חיובי קריאת שמע ותפלה שמקורם במסכת זו, המה משורשי האמונה, ועל כן 'אמונת זו סדר זרעים'. ולכן אמר הכתוב (דברים יד-כג) עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו', ומסיים למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים. כי המתבונן במצות מעשר, שנצטוו ליתן משלו לאחרים, מכיר כי מה שיש לו שאינו שלו, ותן לו משלו שאתה ושלך שלו (אבות ג-ז), והוא מסתובב בעולם שיש לו בעלים, ומזה ילמד ליראה את ה' כל הימים, ולעשות רצון אדונו.

*

ובזה נבוא אל המכוון, שזוהי ה' לישראל ליקח רכוש מצרים בדרך שאלה, ושזו לא יחזירו אותה להם, כדי שיתבוננו מזה ישראל, כי ה' דייק וישר, ועושה משפט לעשוקים, ואיך יאמר להם ליקח בערמה דברים שאינם שלהם, ויתאוננו לומר וכי גנבים אנו. אלא על כרחך כי יש בעלים

לצירה, ולה' הארץ ומלואה, הכל הוא שלו, אלא שנותן רשות לבני אדם ליהנות משלו, והאב ברשותו ליטול מכן אחד וליתן לחצירו, כי הכל הוא שלו, וכל רכוש מצרים הם רכוש ה', הוא נתנה להם, והוא נוטלה מהם ונתנם לישראל. וזהו פעם הראשונה שבא ציווי מה' ליקח רכוש אחרים, ומזה ילמדו ליראה את ה' כל הימים, כי כל העולם כולו שלו, ואנו מסתובבים בפלטין של המלך, ומוטל עלינו לעשות רצונו.

ודבר זה שייך רק אלל ציזת מצרים שנטלו רכוש אחרים שיש להם בעלים, בציווי ה', וממנה ילמדו בכל עת שישתמשו בהם, שחפצי אדם אינם שלו אלא בגוף דבי רחמנא איתא, והוא נותן ומוטל מאחד לחצירו. אבל ציזת הים, הרי רכוש הפקר היא, וממנה לא ילמדו השקפה זו, שהיא שורש האמונה, כי כל בשמים ובארץ לך ה'.

ונראה דלכן רכוש מצרים נקרא בתואר רכוש 'גדול', ולא רכוש 'רבי'. כי תואר 'גדול' הוא גם על דבר קטן, שאיכותו ושוי גדול, וכמו אבן מרגליות אחת שאינו רב, אבל הוי רכוש גדול. ואנו קורין חכמי ישראל בתואר 'אדם גדול', על שם חכמתם ומעלתם ואיכותם. ורק הרכוש שבא להם בשאלה ממצרים, שמלמדת אדם דעת וצינה, כי יש בעלים לעולם, והכל שלו, וצידו ליקח וליטול כרצונו גם מה שהוא כבר ברשותו של אדם, זהו רכוש 'גדול', ולא הרכוש שלוקחים מהפקר.

ועל כן אמר 'בצקשה מהם וישאלו איש מאת רעהו', שלא יוותרו על זה, כי כאשר ישתמשו ברכוש זה כל ימיהם, יזכיר הרכוש אותם כי לה' הארץ ומלואה. ואתו נדיק אצרהם אשר

שמון

בא

ראש

קה

כסף וזהב גשמי לא נחשב צעיניו, רק רכוש שמלמדת דעת זהו 'רכוש גדול', וציות היס אינו

נחשב צעיניו, והוא לא יאמר 'ואחרי כן יאלו צרכוש גדול לא קיים בהם'.

בסעודה שלישית פרשת בא תשפ"א לפ"ק

אלא צמוצבותם, שכל מקום שהיה יהודי נכנס היה אור נכנס ומאיר לו מה שצחציות וצחציות וצמוצמות ע"כ.

ואם כן בלי מכת חושך לא היה יכול להתקיים הצטמת ה' ואחרי כן יאלו צרכוש גדול, שיעלה בידם לנצל את מצרים כמצולה שאין בה דגים, כי בני ישראל לא היו יודעין ומכירין כליהם החשובים של מצרים, והמצריים לא היו משאילים אותם, שיתכן שיחזיקו אותם ולא יחזירו אותם. וכיון שכבר דיבר ה' ואחרי כן יאלו צרכוש גדול, הלא עצת ה' לעולם תעמוד, על כן הסכימו לזה כל מלאכי מעלה. ועל כן אמר שלח חושך ויחשיך, ולא מרו את 'דברו', שלא ראו למרות דברו של ה' שכבר דיבר, שישראל ינללו את מצרים.

*

אמנם אכתי צריך ביאור, וכי מדת דרך ארץ היא ליכנס לבית אחרים, כאשר הצעלים יושבים באפלה, ולהסתכל צמוצמות של אחרים, שאין זה מגדר הנימוס והאנושיות כלל, שכאשר אין חזירו רואה נכנסים לביתו לחפש צמסטריו, ואיך יתכן שישראל יעשו כזאת. וגראה דהנה מצואר צמדרש (סס) כי צשלשת ימי אפלה, מי שהיה יושב לא היה יכול לעמוד, והעומד אינו יכול לישב, ומי שהיה רוצץ אינו יכול לזקוף, עליהן נאמר (י-נג) ולא קמו איש מתחתיו שלשת

ויאמר משה גם אתה תתן צידנו וצחיים ועולות ועשינו לה' אלקינו (י-כה).

צגמרא (עבודה זרה כד.) פריך לדעת רבי אליעזר דצהמת נכרי אסור לקרצן מחשש רוצע ונרצע, הא כאלן נאמר ויאמר משה גם אתה תתן צידנו וצחיים ועולות. ומשני קודם מתן תורה הוה ע"כ.

וגראה עוד, ומתחלה נבאר מאמרם צמדרש (שמו"ר יד-א) שלח חושך ויחשיך ולא

מרו את דברו (תהלים קה-כה), אמר הקצ"ה למלאכים, המצריים ראוין ללקות צחושך, מיד הסכימו כולן כאחת ולא המרו ע"כ. וצריך ביאור צמה נשתנה מכה זו שלא היה עליה דיון למעלה אלל המלאכים כמו שהיה צשאר המכות.

ויש לומר דאיתא צמדרש (סס יד-ג) חושך למה הביא עליהן וכו', וצשלשת ימי אפלה נתן

הקצ"ה את חן העם צעיני מצרים והשאילום, שהיה ישראל נכנס לתוך צתיהן של מצרים והיו רואין צהן כלי כסף וכלי זהב ושמלות, אם היו אומרים אין לנו להשאיל לכם, היו ישראל אומרים להן הרי הוא צמקום פלוני, צאותה שעה היו המצריים אומרים אם היו אלו רוצים לשקר צנו היו נוטלין אותן צימי החשך ולא היינו מרגישין שהרי ראו אותן צבר, אחר שלא נגעו חוץ מדעתנו, כמו כן לא יחזיקו, והיו משאילין להן, לקיים מה שנאמר (צראשית טו-יד) ואחרי כן יאלו צרכוש גדול, הדא הוא דכתיב (י-נג) ולכל בני ישראל היה אור וגו', צארץ גושן לא נאמר

ע"כ. והוא אשר כיסה המזרים הרשעים. וכמו כן האור שהיה לישראל היה מהאור המוכן להם לעולם הבא בגן עדן, אשר ואוהביו כלאה השמש בגבורתו (שופטים ה-לא), ומאור מושבותם לזה להם ה' צרוך הוא חלק אחד, וזהו ולכל בני ישראל היה אור צמושבותם ע"כ. והיינו כי מכת חושך היתה מיוחדת משאר המכות, שכל המכות באו על המזרים, ובני ישראל נשארו בטבעם כמקדם. אבל כאן נהוה שתי פעולות, חושך על מזרים, וגם נשפע אור חדש מלמעלה לישראל, כדי שיוכל להאיר להם את החושך של מזרים שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה צו ממש (מחומא ח).

ובזה מיושב מה שהקשה באור החיים הק' דבכל המכות נאמר ויט משה את 'מטהו', וכאן נאמר ויט משה את 'ידו' על השמים ע"ש. והיינו כי בשאר המכות שהמשיך רק עונש על מזרים, לזה מלקין במטה, אבל כאן הביא גם לעומת זה אור על ישראל, ולזה אין לוקחין מטה, אלא ויט משה את 'ידו' על השמים, להמשיך חושך מגיהנם על מזרים, ואור מגן עדן על ישראל. [וכן הוא בש"ך על התורה, ולכל בני ישראל היה אור, לא אור של יום, אלא אור של עולם הבא ע"כ].

אמנם ראיתי מוצא בשם הרה"ק **מקאצק** זי"ע שציאר ענין האור שהיה צמושבותם, דאיתא בגמרא (תגיגה יב.) אמר רבי אלעזר אור שצרא הקב"ה ציוס ראשון, אדם לופה צו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה צדור המבול וצדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגזו מהן שנאמר (איוב לח-טו) וימנע מרשעים אורם. ולמי

ימים ע"כ. וראיתי בפרדס יוסף (צפרשתנו אות יג) שהציא מספר הברית שהקשה האם לא אכלו המזריים שלשת ימים. ויש לומר דבני ישראל הביאו להם לאכול ע"כ. והיינו דכיון שלא היו יכולים לזון ממקומם אנשים נשים וטף, הרי היו צועקים לבני ישראל שיתנו להם לחם ומים ושאר מאכלים, וישראל רחמנים בני רחמנים סיפקו להם מזון, והאכילום צפיהם כל הימים הללו, ואם כן היה להם רשות מהמזריים להסתובב צביתם ולשמעם צמה שהיו צריכין, על כן שפיר עלה צידם לראות אז כל כליהם.

ולבן צא אחר זה הדיבור, דצב נא צאזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (יא-ב). ולכאורה מאימתי הם המזריים רעותם של בני ישראל, שקרא אותם הכתוב רעהו ורעותה. אך צעת מכת חושך, שהיו יכולים ישראל להשתמט מלשמוע בקולם ולהאכילם, ולנקום בהם לראותם בצערם איך שהם מתמוגגים ברעב ומתים, וישראל לא עשו כן להן, על כן היה להם הכרת הטוב לישראל, ונעשו אז ריעיהם. ומאז לא יכלו עוד להעזי פניהם שלא להשאילם, ולשוב פניהם ריקם, על כן שאלו מהם כל כליהם החשובים, וינאלו את מזריים.

*

אמנם אכתי צריך ציאר, שהגם שהיה להם רשות ליכנס לבית המזרי, אבל עדיין אין זה מתיר לחפש ולהסתכל צמה שגנוז צתיבות וצמטמוניות. ונראה דהנה הכתוב אומר ולכל בני ישראל היה אור צמושבותם (י-בג). וציאר באור החיים הק' דאיתא צמדרש (שס יד-ב) מהיכן היה חושך ההוא וכו', מחושך של גיהנם

הארה מיום ההוא, לפקוח עינים עורות לגלות להם נסתרות.

ומעתה כיון שצימי האפלה היה מאיר לישראל אור הראשון שאדם נופה בו מסוף העולם ועד סופו, אם כן בשעה שנכנסו ישראל לבתיהם של המצריים, לא הוצרכו לפתוח הארזים שלהם ומטמוניותם לראות מה שיש בתוכה, אלא ראו זאת מעצמם. ואם יכולים לראות עד סוף העולם יכולים היו לראות מה שיש בצית שכנס, ועל ידי זה ידעו מה שיש לכל מצרי ומצרי, לידע מה לשאול מהם לנצל את מצריים. והרי אמרו שאפילו על ידי העמוד הענן שהאיר להם במדבר ארבעים שנה, היה מסתכל בטפיח ויודע מה בתוכו, בחצית ויודע מה בתוכה (מספוט שבת כב: ד"ה ופי').

*

וחשבת יום בתפלה, המאיר לארץ ולדירים עליה צרחמים, וצטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה צראשית. דאיתא בנועם אלימלך (ר"פ ראה) שהלדיק ההולך צדרכי ה' באמת וצחמים, אליו נראה וגלה אור הגנוז, וצכל יום ויום שהלדיק הולך צמדריגה יותר, נתגלה לו האור יותר. וזה שאמרו ולמי גנוז, ללדיקים לעתיד לבוא, שהלדיקים עתידים להיות לבוא אל האור הזה הגנוז שנתגלה עליהם ע"כ. וכן הוא בערבי נחל (פי' צראשית דרוש ד) מה שאמרו לעתיד לבוא, אין הכוונה לימות המשיח, אלא אפילו עכשיו, רק רצה לומר שגנוז לדברים העתידים לבוא לעולם ע"כ (ועיין צה בארוכה במגדים חדשים חגיגה סס). וזהו שאומרים (צתפלת יוצר) 'המאיר לארץ ולדירים עליה צרחמים', היינו אור החמה שמאיר יום יום לכל יושבי תבל, ושוב

גנוז, ללדיקים לעתיד לבוא שנאמר (צראשית א-ד) וירא אלקים את האור כי טוב, ואין טוב אלא לדיק שנאמר (ישעיה ג') אמרו לדיק כי טוב ע"כ. ועיין במהרש"א (סס) שאין פירושו שהיה נופה צעיני גשמיים מסוף העולם עד סופו, אלא צעיני רוחני, דוגמת רוח הקודש ע"ש. ומעתה כיון שאור זה נגזר רק כדי שלא יוכלו הרשעים ליהנות ממנו, ועכשיו כאשר ממילא היה חושך לרשעים צמריים, וגם רשעי ישראל הרי מתו אז, ולא נשארו רק הלדיקים, על כן שפיר היו יכולים בני ישראל ליהנות מאור הזה, ולכל בני ישראל היה אור הגנוז ההוא צמושצותם ע"כ. ואולי כי שתי האורות הללו עולות צקנה אחד, כי אור ימי צראשית נגזר ללדיקים לעתיד לבוא, ויתכן שזהו גם האור של העולם הצא, אשר עליך יורח אור ה', ומאור זה נהנו אז בני ישראל.

והנה האור הגנוז ההוא יש זמנים שמתגלה מהאור ההוא גם צעולם הזה, כמצואר בבני יששכר (שבת ג-ז) שהצרכה הזאת נשארה מוטבעת צצבת, ושומרי יום השבת צקדושה יכולין גם היום להנות מן האור, ומתגלה להם נסתרות ע"כ. ובפנים יפות (פי' כי תשא ד"ה כי אות היא) מצואר, שהאור הגנוז מתגלה צצבת לכל אדם לפי ערך הכנתו, והוא ענין נשמה יתירה ע"כ. ולצני ישראל צמריים נתגלה אז לששת הימים של ימי החושך, האור ההוא שהיה להם תמיד צצצותם הקדושות. ולכן אמר ולכל בני ישראל היה אור 'צמושצותם', היינו אותם האור שיש להם תמיד צצצותם. ולפי מה שנתצאר לעיל שאור הגן עדן ציום שכולו צצבת היא מאור צצצת הימים שנגזר, על כן צכל צצבת שהיא אחד מששים לעולם הצא (צרכות ז:), יש גם למטה

אמר 'ובטובו', עבור הנדיקים העובדים ה', שהם קרויין טוב, אשר עליהם נאמר וירא חלקים את האור כי טוב, עבורם 'מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית', האור הוא שהיה צמעה בראשית, שהגם שאותו האור נגזו, אבל עבור 'טובו', היינו נדיקו, הוא מחדש אותם להאיר לפנייהם גם בעולם הזה יום יום.

צמרים הייתה מורכבת משלשה ימים, מקחו מצעשור לחודש, והקרבתו ציום י"ד, ואכילתו כליל ט"ו. ועל כן המתיקו צועם שפתומיהם, שהדרך להגיע לגאולתם הם נריכים לעבודה של שלשת ימים, היינו דם פסח ודם מילה, ורק על ידי קיום מצות אלו, נוכל לנצח למדבר לחירות עולם לזכות תמיד לה' חלקינו.

*

*

ובזה יתבאר עוד ענין צפרשתנו, שישראל נטוו צמרות קרבן פסח צעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית (י-ג). דהנה מנינו צמשה ואהרן שאמרו לפרעה, נלכה נח דרך שלשת ימים צמדבר ונצחה לה' חלקינו (שמות ה-א), והוכפל גם להלן (ח-ג) דרך שלשת ימים נלך צמדבר. והלא משה ואהרן לא ידברו טוב, ועולה לא נמצא צפתומיהם, ומהו הענין של שלשת ימים, הלא רצו לנצח לחירות עולם. ונראה דמזואר צרש"י (י-ו) שהגיע שצועה שנצבע לצברהם שאגאל את צניו, ולא היו צידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנאמר (יחזקאל טו-ו) ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה וכו' ע"ש. והיינו כי שתי מצות אלו עלה להם צמסירת נפש לקיימם, מצות מילה אשר עליך הורגנו כל היום (גיטין נו:), ומצות פסח, הן נצח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו. ומצות אלו שקיימו הייתה ההכנה והדרך שיוכלו לנצח משיעבודם.

ואמר הכתוב שוב, וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו (י-כח). ויש בזה חריכות לשון, ודי צאמרו ויעשו כן בני ישראל. ונראה על פי מה שכתוב בפנים יפות (צפרשתנו ד"ה נטה ידך) כי שלשת ימי האפלה היו צשלשה ימים האחרונים, יום י"א י"ב י"ג ניסן, וציום י"ד שחטו הפסח, וציום ט"ו י"א. וכתב להוכיח זאת צשתי ראיות, חדא, דהרמב"ן (ד-ז) כתב שמכת הארצה הייתה צחודש ניסן ממה שצמח אחר הצד שהיה צאדר, כדכתיב (ט-לא) כי השעורה אציב, והוא צאדר, אכל הארצה צניסן, אם כן לפי שאמרו חז"ל (שמו"ר ט-יב) שכל מכה שימשה ז' ימים, אי אפשר לומר שהיה החשך סמוך לארצה צניסן, שהרי צעשור לחודש לקחו את הפסח והיו שיני מצרים קהות, כדאיתא בשלחן ערוך (או"ח סימן חל) שלכך נקרא שבת הגדול, ונריך לומר שהיו ג' ימי אפילה אחר עשר לחדש. וצוה מיושב מה שהקשה צית יוסף שם שיחשוב כל הד' ימים גדולים, ולפי מה שכתבנו שאחר עשר לחדש היה חשך ג' ימים, ולא היו שיניהם קהות אלא צעשירי שראו מקחם מצעשור.

עוד ראייה שנית לזה, דכן משמע צגמרא (צרכות ד). שאמר רב אשי צפלגא אורתא

והנה מצות מילה היא סכנה לשלשה ימים הראשונים כמזואר צגמרא (שבת פו). שמרחינין את הקטן הנמול, ציום השלישי שחל להיות צשבת, שנאמר (צראשית לד-כה) ויהי ציום השלישי צהיותם כואצים. וכמו כן מצות פסח

יש לומר כיון דביום י"ד עשו הפסח, ואז נתעלו ונתרוממו עד שער החמשים שבקדושה כידוע. יתכן שלא הוסיף מהם האור ההוא שזכו לקבלם בשלשת ימי האפלה עד שיצאו ממזרים לחירות עולם, ובהקרבנות הפסח ואכילתו היו ישראל צרום המעלה באור עיני השכל להשיג דברים מסוף העולם ועד סופו. וזהו דאיתא בזהר הק' (פ' ב' ל"ח). דהוה נהיר האי ליליא כיומא דתקופת תמוז וכו' ע"ש, שהיה מאיר להם האור הגנוז של שבעת ימי צראשית, שגנוזו לצדיקים לעתיד לבוא.

והנה משה ואהרן השיגו מצות הפסח וטעמיה וסודותיה באופן נעלה מאד כפי גודל השגתם, אשר בדרך כלל בני ישראל שלמדו ממה לא הגיעו למעלתם. אבל מצוה זו של פסח שקיימו ביציאתם ממזרים, שהיה מאיר אללם מאור הגנוז שאלהם רואה בו צעין שכלו מסוף העולם ועד סופו, גם הם השיגו עומק המצוה דוגמתם של משה ואהרן. וזהו שהשמיענו הכתוב וילכו ויעשו בני ישראל 'כאשר צוה ה' את משה ואהרן', שלא היה שינוי בעשייתם את הפסח ממה שעשו משה ואהרן, וכאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו צדיק כל ישראל עמהם.

ואמר שוב 'כן עשו', דמצינו באהרן הכהן בהדלקת המנורה, שאמר הכתוב ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה (במדבר ח-ג), וברש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה (ספרי) ע"כ. וכתוב בחנוכת התורה לפרש, דאיתא במדרש (ב"ר י"ב) ויאמר אלוקים יהי אור (צראשית ח-ג), בכל העשיות נאמר בהם ויהי כן, וכאן לא נאמר ויהי כן, מפני רשעים שלא זכו באור ההוא של מעלה, וגנוזו לצדיקים לעתיד לבוא ע"ש. ואיתא בספרי המקובלים דאהרן

דתליסק נגהי ארבע עשר הוי קאי, ואמר למחר כחצות לילה כי האידנא וכו'. וכיון שזה הדיבור אל משה היה צבית פרעה כשקרא למשה ואמר לו (י-ד) גם טפכם ילך עמכם וגו' לא אוסיף עוד לראות פניך וגו', כפירוש רש"י (י"א-ד), משמע שזה היה מיד אחר מכת החשך, שעל ידי זה נתעורר לאמר גם טפכם ילך עמכם, דאין סברא לומר שהיתה מכת החשך קודם עשר לחודש ואחר כך צליל י"ד נתעורר לקרוא למשה ולאחרן לאמר לו גם טפכם. ולפי מה שכתבנו שהיו ג' ימי אפילה בי"א וי"ב וי"ג ואחר כך צליל י"ד כשהוסר חשך אפלה אז קרא למשה, הרי דמוכח כדברי הרמב"ן. וצוה אתי שפיר מה שהוצרך לומר כחצות לילה למחר כי האידנא, ולא אמר סתם כעת מחר כמו במכת צרד, וכי לא ידע שהוא חצות לילה, ולפי מה שכתבנו שהיה חשך אפילה ביום י"ג, לא היו יודעים לכוון חצות לילה, לכן אמר לו משה כחצות הלילה כי האידנא ע"כ.

ולפי מה שנתבאר במדרש (ס"ט) דימי אפלה היו ששה ימים, שלשת ימים לא ראו איש את אחיו, ועוד שלשת ימים אחרים, חושך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו (רש"י י"ב). צריכין לומר דמכת ארבה התחילה ביום ערב ראש חודש ניסן, עד יום ו' ניסן, ושלשת ימי אפלה היו ז' ח' ט' ניסן, וביום השבת י' ניסן היה גם להם אור, ושינייהם קהות כאשר ראו שלקחו הטלה מצעשור, ושזב היו עוד שלשת ימי אפלה, י"א י"ב י"ג ניסן.

וב"ן שהחושך שימשה למזרים עד התחלת יום י"ד, הרי גם האור הגנוז שהשתמשו בהם ישראל שימש לכל הפחות עד אז. ומעתה

בכוונת המנורה משך האור הגנוז לבית המקדש. וזהו ויעש 'כן' אהרן, להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, כלומר בטיב כוונתו האיר האור הגנוז, נמצא שלא שינה הכ"ן, דהוי כאילו נאמר גם במאורות ויהי כן, כמו בשאר הימים, וזהו ויעש 'כן' אהרן דייקא, שלא שינה ע"כ.

ובמו כן בקרבן פסח ביציאתם ממצרים, המשכו האור הגנוז שהיה עמהם כל ששת ימי האפלה, ועל ידי זה השיגו שיכלו לעשות 'ככל אשר צוה ה' את משה ואהרן' בדיוק. ומסיים הכתוב איך יתכן שיגיעו כל בני ישראל למדריגה זו, ואמר 'כן' עשו, שהמשיכו האור הגנוז, והוי כאילו נאמר גם בצריאת האור 'ויהי כן', ועל דרך שנאמר באהרן בהדלקת המנורה ויעש 'כן', כמו כן ישראל במצרים 'כן' עשו.

וביון שזכו אז בימים ההם ליהנות מהאור הגנוז, שפיר היו יכולים גם להכיר על כל צהמה אם היא כשרה לגבוה או לא, אם יש בה פסול או לא. ועל כן שפיר אמרו לפרעה, 'גם אתה תתן צידניו זבחים ועולות', ולא ניחוש ליקח ממך כי אולי פסולים הם לגבוה, כי אנו נופים כעת מסוף העולם ועד קופו, ואנו מכירים על כל צהמה אם כשרה לגבוה.

[וידידי הרה"ח מוה"ר יוסף לעפקאוויטש נ"י הערני, דלפי מה דאיתא במדרש (שמו"ר יד-ג) דיוס השביעי של מכת חושך השלים ה' בקריעת ים סוף, דכתיב (יד-כ) ויהי הענן והחושך ע"ש, ושם נאמר (יג-כא) וה' הולך לפנייהם וגו' ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה, אם כן יש לומר שכמו בששה ימים הראשונים של מכת חושך במצרים היתה גם כן כמו ביום

השביעי, שהאור והחושך היו על ידי עמוד אש וענן. וכמו דבמדבר היה מסתכל בצביות ויודע מה שבתוכו (תוספות שבת כג:). ואמרו (ספרי בהעלותך ג) דאפילו אם נכנס אדם חדר לפניו מן החדר, פנס (מנורה) נכנס עמו עד שחזר ע"ש. כן מצינו במדרש (בפרשתנו ס) במכת חושך, כל מקום שהיה יהודי נכנס היה אור נכנס, ומאיר לו מה שצביות וצביות וצמטמוניות ע"ש. הרי מסתבר שהוא אותו האור. ולפי זה יש לומר דהאור שהאיר להם במכת חושך לא נפקק מהם עד כלות ארבעים שנה במדבר (עיין אבן עזרא (יד-כ) ודפח"ח).

*

ויש לומר עוד כוונה צמה שאמר לפרעה גם אתה תתן צידניו זבחים ועולות, ודקדק באור החיים הק' איך שאל ישאל עבד ה' זבחי אלקים מאיש צווי וטמא אשר הרים פיו בקדוש ישראל, החפץ לה' בצבא רשעים ע"ש. ונראה כי הנה ישראל טענו לפרעה שרואים לילך לצבוח לה' כפי מה שנצטוו מפי עליון, אבל צאמת לא הפסידו ישראל כלל גם אם לא ילכו, שהרי אנוסים הם תחת יד פרעה שאינו נתן להם רשות לילך, ואנוס רחמנא פטריה (בבא קמא כה:), ולא עוד אלא שמקבלים גם שכר המנחה, כמאמרם (ברכות ו) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, ונחשב להם לישראל כאילו היו זבחים עולותיהם וזבחהם. ולכן אמר לפרעה שבמה שאתה מעבד אותנו מלצאת, 'גם אתה תתן צידניו זבחים ועולות' לצבוח לה', שהרי אנוסים אנו על ידך, ומעלה עליו הכתוב כאילו עשה. אמנם אף על פי כן אנו רואים ללצאת לצבוח,

שמן

בא

ראש

קיא

כי בני בכורי ישראל, אנו בני למקום שרונים לעשות נחת רוח לאציהם, ואין אנו עושים משום החיוב שתאמר אונס רחמנא פטריה, ואין אנו עושים משום קבלת שכר שתאמר הרי מעלה עליו הכתוב כאלו עשאתם, אלא אנו כבנים המשמשים את אציהם שלא על מנת לקבל פרס, ולכן אנו רונים לילך לזכות לה' בפועל.

[ובשיעורי אור החיים הק' זיארנו עוד, שהכוונה על פי מה דאיתא במדרש (במד"ר כא-ג) כל השופך דמן של רשעים כאלו הקריב קרבן ע"ש. ואם כן כמה שפרעה ממאן לשולחם, הרי סופו יגיע למכת בכורות, לשפוך דמם של רשעים, וממילא גם אתה תתן צדינו זכאים ועולות].

*

ואמר הכתוב, ואנחנו לא נדע מה נעבוד את ה' עד בואנו שמה (י-טו). ופירש בחתם סופר (גג) 'נדע' היינו דביקות בשמו הגדול, וזהו דכתיב (דברי הימים א כח-ט) דע את אלקי אביך ועזדהו דייקא, פירוש התחבר אל ה', מלשון (בראשית ד-ה) והאדם ידע את חוה, ועזדהו דייקא ולא תעבוד עצמך. וזהו שאמר הכא ואנחנו לא נדע, כשלא נהיה דבקים בו, מה נעבוד את ה', מה מעלה ורינוי תהיה באותה עבודה ע"כ.

ויש להוסיף דאיתא בגמרא (שבת לא) והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת (ישעיה לג-ו), דעת זו סדר טהרות ע"כ. הרי לנו כי דעת וטהרה עולות בקנה אחד. ושמעתי בילדותי מב"ק מרן מאמאמאר זי"ע בסעודת מילה, שהיה דיון בין הרבנים המסובים אם הרמז"ס ראה את ספר הזוהר הק'. וענה אחד מהמסובין שיש ראייה ממנה שהרמז"ס (ה' מקואות יא-יג) קורא למקוה בשם מי דעת, שזהו מקורו רק בזוהר הקדוש. והשיב כי אין הכרח, כי זה מרומז גם בש"ס שאמרו ודעת זו סדר טהרות עכל"ק.

והענין הוא כי לזכות לדעת תורה אמיתית, אי אפשר רק בלומד תורה בטהרה, וכמו שדרשו חז"ל (יומא עג:) מהכתוב (תהלים יט-י) יראת ה' טהורה עומדת לעד. ומכל שכן לדביקות אמיתי בה' על דרך דע את אלקי אביך, זוכין רק לפי ערך טהרת האדם. וזהו שרמזו 'דעת זו סדר טהרות', שכפי סדר טהרת האדם הוא בא להשגת הדעת. וזהו 'ואנחנו לא נדע', אם חסר לנו סדר טהרות, 'מה נעבוד את ה', מה השיבות יש לעבודה כזו. וכן יזכנו ה' לקדש ולטהר את החומר שלנו, ולהתדבק בה' בקדושה וטהרה, עד יערה עלינו רוח טהרה ממרום, צביאת בן דוד במהרה צימינו אמן.

בסעודה שלישית פרשת בא תשפ"ב לפ"ק

(יא-ג). ושוב נאמר ובני ישראל עשו כדבר משה, וישאלו ממנרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, וה'

דבר נא באזני העם, וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב וגו'

מן השמים, או שמעצמם יצואו המצריים ויתנו להם, ואם כן הוי המשווי לקבץ מצית לבית ללא נורף. אמנם ה' רצה שיצוא להם זאת על ידי שאלה דייקא כמו שיתבאר להלן, ועל כן דבר נח באזני העם, אין נח אלא לשון בקשה, וישאלו איש מאת רעהו.

*

גם לבאר מאמרים (תענית כו:): נאנינה ורנינה צנות ציון צמלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ציוס חתונתו (שיר ג-יא), זה מתן תורה ע"כ. והיינו שהקב"ה קידש את ישראל במתן תורה כחתן המקדש את הכלה (דצ"ר ג-יג). והנה האשה נקנית בשלשה דרכים (קידושין ב), וזמה קידש ה' את ישראל. ויש מפרשים שקידש אותם בקידושי שטר, בשני לוחות הצריה, ולכן כאשר עשו העגל שצדם משה שידונו אותם כפנויה (שמו"ר מג-א). ויש אומרים שהיה קידושי כסף, ברכוש מצרים (עיין פתיחה להמקנה על קידושין (אות א), ובפנים יפיות (ריש פרשת תרומה)). אך יפלא הלא רכוש מצרים ניתן להם במצרים בלי שום תנאי של קידושין, אלא במתנה סתמא, ואיך יתכן שיהיה רכוש זה כסף קידושין למפרע.

*

והנה צביאור פירוש המלות 'ישאלו' איש מאת רעהו, מצואר ברשב"ם שפירושו לשון מתנה, כמו (תהלים ז-ט) שאל ממני ואתנה גויים נחלתך. ובשאר מפרשים נראה שהכוונה כפשוטו לשון שאלה, מלשון (שמות כג-יג) וכי ישאל איש מעם רעהו, שהיא שאלה לזמן על מנת לחזור. וכן נראה מגמרא (סנהדרין א.) שבאו בני מצרים לדון, הרי הוא אומר וה' נתן את חן העם בעיני

נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלו וינצלו את מצרים (יג-לה). בגמרא (ברכות ט.) אמרי דבי רבי ינאי אין נח אלא לשון בקשה, אמר ליה הקב"ה למשה, בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל, בבקשה מכס שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו זדיק [אברהם] ועבדום וענו אותם (בראשית טו-יג) קיים זהם, ואחרי כן ינאו ברכוש גדול לא קיים זהם. וישאלו, אמר רבי אמי מלמד שהשאלו בעל כרחם, איכא דאמרי בעל כרחם דישראל, משום משוי ע"כ.

ובבר הקשו המפרשים, למה הוצרכו להתחנן לישראל שיקחו, הלא זאת היא לתועלתם, וכסף וזהב נפשו של אדם מחמדתן. ועוד דהא מצינו בציות הים, ויסע משה את ישראל מים סוף (טו-כג), וברש"י הסיען בעל כרחם, דגדולה היתה ציות הים מציות מצרים, לפיכך הוצרכו להסיען בעל כרחם ע"כ. ולמה כאן הוצרכו לבקש מהם שישאלו כלי כסף וכלי זהב. – גם מה שאמרו שלא יאמרו 'ועבדום וענו אותם קיים זהם', זה מיותר, כי התלונה היא רק על 'ואחרי כן ינאו ברכוש גדול לא קיים', אבל מה שקיים דברו, הלא ה' מקיים כל דבריו.

גם מה שאמרו וישאלו בעל כרחם, משום משוי, היא פליאה, מי שמע כזאת שאין אדם רוצה בכסף וזהב משום שקשה עליו המשווי. ואולי יש לומר הכוונה, דכיון דיבעו ישראל שהוצטחו ואחרי כן ינאו ברכוש גדול, אם כן לא יתכן הוצאת מצרים רק כאשר יהיו טעונים בכסף וזהב, והרי דבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, אם כן גם כאשר לא ילכו לקבץ כלי כסף וזהב מצית לבית, על כרחך יזמינו להם זאת מן השמים בלי שום השתדלות, או שימטיר להם

(מהלים עו-ט) משמים השמעת דין [מתן תורה] ארץ יראה ושקטה, אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה, אלא בתחלה יראה [שמא לא יקבלו ישראל התורה ותחזור הארץ לתוהו וצוהו] ולצטוף שקטה ע"כ. הרי דכל הצריחה מתחלתה היתה לה קיום רק עד ששי צסיון, וקיומו משם ואילך תליא בקבלת התורה, ואם לא רוצים לקבלה חוזר העולם לתוהו וצוהו.

ולפי זה כתב החיד"א (ראש דוד פרשת תוהו) צסם בזהר"ש פרימו ז"ל, דכיון שהאומות העולם לא רצו לקבלה, אם כן מצדס היה נחרצ העולם, אלא ישראל קבלה, וצוה הצילו את העולם שלא יחרב, והרי קיימא לן (צבא מניעא דד) דהמציל מוטו של ים ומשלוליתו של נהר הרי אלו שלו, נמצא שצשעת מתן תורה קנו ישראל את כל העולם כולו, ועולם הזה שלנו הוא, ואדרכה כל מה שהאומות נהנין מן העולם הזה גזילה היא צידס. ולכן הגס דמצואר צמדדש (מדצ"א זוטא יט) שיעקב ועשו חלקו ציניהס נחלת העולמות, שיעקב נטל לחלקו עולם הצא ועשו נטל לחלקו עולם הזה, מכל מקום צמתן תורה זכו ישראל גם בעולם הזה ע"כ.

ובבני יששכר (צצת ז-ז) ציאר צוה מצמרס (פסחים סח.) הכל מודיס צעצרת דצעינן נמי לכס, מאי טעמא, יוס שניחנה צו תורה ע"כ. והיינו דצמתן תורה קנו ישראל לעצמס את כל העולם הזה, על כן לזכר זה צעינן לכס להתענג צתענוגי העולם הזה גם כן ע"ש.

ובצרתה מוצן שפיר מה שאמרו שמפארן הופיע ממונן לישראל, שאין זה קנס ועוגש על מה שלא רצו לקבל התורה, אלא צהיות שעל יוס ששי צסיון היה תנאי שאס לא

מצרים וישאילוס, תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו וכו' ע"ש. ומצואר מזה שקבלה ישראל רק צשאלה על מנת להחזיר, דאי קבלה צמתנה, לא שייך לתצוע אותס. ואם כן יפלא על אלקיס אמת, לומר לישראל לרמות את המצרייס צשאלה על מנת להחזיר, ושוב לא יחזירו אותס להס או ליורשיהס.

*

ונראה דאיתא צגמרא (צצא קמא לת.) ה' מסיני צא זרחה מצשעיר למו, הופיע מהר פארן וגו' (דצרים לג-ב) מפארן הופיע ממונן [גילה ממונן והתירן] לישראל [כשציצב מפארן והחזיר התורה על כל האומות ולא קיבלה] ע"כ. וכמאמרס (עצודה זרה ב:) מאי צעי צשעיר מאי צעי צפארן, אמר רצי יוחנן מלמד שהחזירה הקצ"ה על כל אומה ולשון ולא קבלה, עד צצא אצל ישראל וקבלה ע"כ. ואכתי צריך ציארור הלא אין חיוב על האומות לקבל התורה, ולמה נקנסו ונענשו להפקיר ממונס. הלא גם ישראל לא היו מחוייבים לקבל התורה, ושלח ה' את משה רק להציע זאת לפניהס, אלא מצד עצמס אמרו נעשה ונשמע, ומה תלונה יש על אומות העולם להתיר ממונס עצור שלא קיבלו התורה.

אך הענין הוא דאיתא צגמרא (עצודה זרה ג.) מאי דכתיב (צראשית א-לא) ויהי ערב ויהי צוקר יוס הששי [ה' דהששי יתירה, וכתיבה צסוף מעשה צראשית לדרשה זו, והכי משמע ויהי ערב ויהי צקר יוס הששי של ששה צסיון שעתידין ישראל לקבל התורה], מלמד שהתנה הקצ"ה עם מעשה צראשית, ואמר אם ישראל מקצלין את תורתי מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכס לתוהו וצוהו. ואמר חזקיה מאי דכתיב

בשאלה, מכל מקום זהו רק לזמן קצר של כ"א יום, אשר אז יקבלו התורה, וישאר להם לזמיתות כל מה שישאלו כעת, ולכן ישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב.

ובערתה אחי שפיר גם כן איך יתכן שרכוש מנרים יהיו כסף קידושיין, הא לא קבלוה על תנאי קידושיין. אך לפי מה שמתבאר הרי כל מה שהוציאו ממנרים לא היה צידם אלא בתורת שאלה, ובמתן תורה הופיע ממונן לישראל, שזכו אז בהרכוש מנרים, וזה בא להם על ידי שקבלו התורה, ושפיר נקנו צוה בקידושי כסף.

*

והנה בחתם סופר (פי' בשלח סו:) כתוב לבאר מה שאמרו, נא לשון בקשה שלא יאמר אותו צדיק וכו', ומקשים הלא בלא אותו צדיק נמי צריך הקצ"ה לקיים נדרו, אלא יש לומר שצט לוי שלא נשתעצדו עליהם לא נאמר ואחרי כן יצאו, אלא אצרהם אצינו ע"ה תיקן תקנה כחלק היורד למלחמה כחלק היושע על הכלים יחדיו יחלוקו, כפירוש רש"י צפסוק (בראשית יד-כד) בלעדי רק אשר אכלו הגערים ע"ש, ואם כן לפי תקנת אצרהם אצינו ע"ה גם שצט לוי יקחו חלקם, על כן אמר שלא יאמר אותו צדיק שלא חששתי על תקנתו ע"כ.

ויש לומר עוד צוה, דלכאורה יש להצין, הא דמלאכת שעבוד מנרים לא היתה על שצטו של לוי (שמו"ר ה-טו), ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא ברשות (רש"י ה-ד). הלא גזירת השיעבוד לאצרהם היה על כל זרעו, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדו וגו', וגם שצט לוי נכלל עמהם. והרי גם עשו היה חושש שמוטל

יקבלו אז התורה חוזר העולם לתוהו ובוהו, וכיון שהם לא קבלוה הרי מנדם היה העולם חרב, וישראל בקבלתם את התורה הצילו את העולם, הרי קנו אז כל ממונם, כדין המציל מוטו של ים.

ובערתה מובן שפיר מה שלא רצו ישראל לקיים מצות משה לשאול כלי כסף וזהב איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה, דכיון שלא הותר להם לבקש אלא בדרך שאלה שהיא על מנת להחזיר, אם כן מה תועלת להם צוה לטרוח במשוי, ובסופה יטורכו להחזירם להם, כי הם לא יגעו בפרוטה שאינו שלהם. ובשלמא צביזת הים שמתו המנריים, והים פלט אחר כך לישראל הכסף והזהב שהיה עמהם, הרי זה מציל מוטו של ים ממש שהרי אלו שלו, וכדאי להם לטרוח עבורם. אבל מה שקיבלו ממנרים רק בתורת שאלה, יש עליהם חיוב חזרה להבעלים או ליורשיהם, על כן לא רצו לשאול מהם. אמנם ה' ידע כי שאילה זו היא רק לפי שעה, שהרי במתן תורה לא ירצו האומות לקבל התורה, ורק ישראל קדושים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ואז יצילו ישראל את העולם מלחזור לתוהו ובוהו, ומאז והלאה יזכו לעצמם גם בהרכוש שהוציאו ממנרים, שגם אלו יהיו שלהם, על כן בבקשה מהם שישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה.

והנה מיום יציאת מנרים עד קבלת התורה, יום ששי בסיון, יש כ"א יום, ואז נכנס לרשותם של ישראל כל מה ששאלו מהמנריים קודם יציאתם, שאז הופיע ממונם לישראל. ועל כן אמר ה' למשה, דבר 'נא' באזני העם, שיודיע להם כי הגם שכעת הם מקבלים זאת רק

הנפש בעומק לזכר, על זכר השיעבוד שזני ישראל עוברים צמרים. והרי הגזירה היתה ועבדו וענו אותם, יש עבדות של מלאכה בחומר ובלבנים, ויש עינוי הנפש ברוח מעבר אהוביהם גם כאשר יושב צמנוחה צביתו. ועל כן שפיר גם שצט לוי שילמו חלקם בגזירת השיעבוד, צעיוני הנפש שסבלו מצרתן של ישראל, וממילא מגיע צדין גם להם רכוש מצרים צלחתם, כי גם הם סבלו צמרים. ולא יאמר אותו צדיק 'ועבדו וענו קיים צהם', שגם שצט לוי נתקיים ועבדו וענו אותם, 'ואחרי כן יאלו צרכו גדול לא קיים צהם', ושפיר מגיע גם לשצט לוי מרכוש מצרים.

וזדו הענין המוצא צסם האר"י ז"ל (בגן אברהם ריש סימן מו) שקודם התפלה יש לקבל על עצמו מצות ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט-יח), לאהוב את חצירו בכל לצבו כמו שאהוב נפשו ע"כ. ולכאורה טעמא צעי למה יצתה מצוה זו יותר משאר מצות ה' לקבל זאת על עצמו קודם התפלה דייקא. ונראה דהנה אמרו (שבת נה). אין יקורין צלה עון דכתיב (תהלים פט-נג) ופקדתי צשצט פשעם וצנגעים עונם ע"כ. ואם כן צשעה שהאדם עומד צעת צרה, צחיסור פרנסה או צריאות ושאר מאורעות, ומצקש רחמים צתפלתו שיסיר ה' ממנו צרתו, אם כן צמה יתכפר עונו להשלים ולתקן נפשו. אמנם כאשר האדם מתאחד עצמו עם כלל ישראל, והוא אצד אחד מהקומה השלימה, ומצטער עצמו צרת חצירו, אז אין מן הצורך לייסר אותו צצרה פרטי, שהרי מצטער הוא צצרתם של אחרים, כאילו היה הצרה אללו. וכמו שצט לוי שלא הוצרכו לעינוי צפועל, אללא די היה להם מה שסבלו צהשתתפותם צצרתן של ישראל. על

עליו שטר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך, המוטל על זרעו של יצחק (רש"י צראשית לו-ז). וברמב"ן (ה-ד) כתוב, דמנהג צכל עם להיות להם חכמים מורי תורתם, ולכן הניח להם פרעה שצט לוי שהיו חכמים וזקניהם ע"ש. וצפשומו יש לומר, כי אמרו חז"ל (אבות ג-ה) כל המקבל עליו עול תורה מעצירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ ע"ש. וכיון דשצט לוי קיבלו על עצמם עול תורה, יורו משפטין ליעקב ותורתך לישראל (דברים לג-ט), על כן העצירו מהם עול מלכות, שהחליפו עול הגלות צעולה של תורה.

אך יש לומר עוד, דהנה ידוע הקושיא אין הקדים הקצ"ה להוציא את ישראל ממצרים אחרי רד"ו שנה, הלא הגזירה היתה ועבדו וענו אותם ארבע מאות שנה, ואין יאלו קודם זמנם. ויש שחירו, דקושי השעבוד השלים את הזמן, עש"ה. ובערוגת הבשם (ריש פ' וארא) ציאר הכוונה, דהנה אחד מהזכויות שהיו לישראל צמרים שצצביל זה נגאלו, שלא היתה צהם דלטוריא (עיין ויקרא רצה לצ-ה), והיה אחדות ציניהם. ומגודל האחדות והאהבה שהיתה אז צישראל, היה כל אחד מצטער צצרת חצירו ושעבודו, כאילו היתה צרתו ממנו, ונמצא דלעולם לא נחו ולא שקטו מרוב עבודה וצער, ולא מצאו מנוח כלל, כי תמיד הצטערו או צצערם הפרטי או צצרת הזולת. וזה היה 'קושי השעבוד' שהשלים את זמנם צמרים, כי כל אחד נשתעבד צכפילה, הן צצערו הפרטי, והן מצרת חצירו, ושפיר השלימו הזמן כי כל אחד נשתעבד פעמיים רד"ו שנה, ע"ש.

ואם כן מכל שכן שצט לוי, צדיקים היושבים צאהלה של תורה, צודאי היו סובלים עינוי

כן יש לקבל על עצמו קודם התפלה המנוה של ואהבת לרעך כמוך, שמתייסק בצרתן של אחרים, ואז יוכל לעמוד בתפלה, שיקיר ה' ממנו היסורים הפרטיים, ותתמרק העון צמה שמצטער בצרתן של ישראל.

*

והנה בתורת משה (בפרשתנו מ.) העיר דלמה אמר דבר 'נא' באזני העם, אין נא אלא לשון בקשה, הלא אם ישראל אינם רוצים בציוה ואין רגונם לשאול ממנרים, אז אין שום חיוב מאת רגונם יתברך שמו על כך, כיון שהדין כן שמי שחייב ליתן לחזירו, וחזירו אומר לו הרי הוא כאילו התקבלתיו, הרי כאילו נתנו לו באמת ופטור מלקיים חובתו עוד (גדריס כד.) ע"ש.

ונראה דהנה באבן עזרא (שמות ג-כ) כתוב, ויש מתאוננים ואומרים כי אבותינו גנזים היו. ואלה הלא יראו, כי מצוה עליונה היתה. ואין טעם לשאול למה, כי השם צרא הכל, והוא נתן עושר למי שירצה ויקחנו מידו ויתנונו לאחר. ואין זה רע, כי הכל שלו הוא ע"כ. וביאור הדברים, הנה ברש"י (בראשית א-א) אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם (שמות יב-ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (מהלים קיא-ו) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שצבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא צראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, צרצונו נתנה להם וצרצונו נטלה מהם ונתנה לנו ע"כ. ואכתי יש להבין, למה צריכין לתרך טענת האומות דציבור הראשון של התורה,

ולא די לצאר זאת להלן צעת הצטחת ה' לישראל נתינת הארץ.

ונראה דהכתוב צא לנו ללמד, דבהשקפה זו תלוי קיום כל התורה כולה, כי כל זמן שאדם חושב שעניי העולם הם טבע, צירה צלי מנהיג, וכחו ועוצם ידו עושה חיל, וממונו וחפציו הכל הם שלו מייגיעת כפו, ומי יאמר לו מה תעשה, אז קבלת עול התורה ומצותיה קשה עליו, וכל מה שעושה ציווי התורה הוא על כרחו, שמכריחין אותו לקיים מצות המלך. אבל כאשר משיג כי הוא מצד עצמו אין לו זכות קיום, וחיי מסורים ציד הקב"ה, והוא הנותן לו כח לעשות חיל, כל מה שיש תחת ידו היא אך מתנת חלקים, ולא לחכמים לחם ולא לצוננים עושה, וכל מה שנמצא תחת ידו קיבל פרס מאת המלך, אז בקל עליו לקיים רגונם יתברך שמו, כי כל ממונו הם ממון ה' שהפקיד צידו, והאדון מצוה לו לעשות כך וכך בחלק מממונו. וכאשר מקיים מצוה ואהבת את ה', בכל מאודך (דברים ו-ה), בכל ממונק (ברכות דג.) אין הוא מוסר ממון עצמו, ומפקיר את שלו עבור אהבת קונו, אלא זהו ממון ה', שמסר תחת ידו לזמן מסויים, וכעת צא הזמן להחזירו.

ולבן זהו התחלת כל התורה כולה וראשיתה, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא צראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, צרצונו נתנה וצרצונו נטלה. וכאשר יתענס דבר זה בלבו ושכלו, אז קיום מצוה התורה לא יכבד עליו, אלא יכיר טוב לצעליו על מה שצרצונו נתנה לו, ויקיים מצוה צוראו צמה שנמצא צידו ורשותו.

ובשעיה שעלו ישראל ממנרים להיות לו לעם סגולה, ובהוציאך את העם

ממזרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, וזה ה' למשה לומר לישראל וישאלו איש מאת רעהו כלי כסף וזהב, ולכל אחד מישראל היה תשעים חמורים לוצים טעונין מכספה וזהבה של מזרים (במרות ה:). וישראל יתמהו וכי גנבים אנחנו לבוא בערמה ליטול הון אחרים. ומה יתבוננו דאם עושין בציווי ה', אין זה גניבה, כי השם ברא הכל, והוא נתן עושר למי שירצה ויקחנה מידו ויתנו לאחרי, כי הכל שלו. ובכל פעם שישתמשו בכליהם

של מזרים יעלו זאת על דעתם, ואז יתרגלו לחיות בהשקפה זו, וממילא קבלת עול התורה והמזנות תהא קל עליהם. ולכן נטוו ישראל ליקח רכוש מזרים על ידי שאלה דייקא, וכאשר התרשלו ליקח ככה ממזרים, נטוו כן במזנות אלקים, ולא הספיק צמה שאמרו הריני כאילו התקבלתי, כי רצה ה' שישתמשו בכלים שאולים ממזרים דייקא, להורות להם, כי הוא הצעל של העולם, והוא הנותן מעיקרא, ולוקח שוב ונותן לאחריים.

פרשת בשלה

בסעודה שלישית פרשת בשלה תשע"ו לפ"ק - פאלם ספרינגס

דייקא, ומה איכפת אם יהיה פחות או יותר, הלא סוף כל סוף יהיה להם זכרון למשמרת. גם לבאר הנגינה למען יראו את הלחם, מונח מונח רביעי.

*

ונראה דהנה הכתוב אומר, ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כי לא ידעו מה הוא (טו-טז). וידוע מה מה שפירש הר"ק מרימנוב זי"ע, שאדם מישראל שאכל את המן, היו פניו משתנים ומקבלים צורה

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה', מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם, למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר, בהוציאי אתכם מארץ מצרים (טו-טז). ויש להבין למה לא נטוו גם בשאר הנסים לעשות ממנו משמרת לדורות, כגון הבאר והשליו ושאר הנסים במזרים, רק זמן. ובאבן עזרא נראה שרצה ליישב זה, וכתב זה הנס היה גדול מכל הנסים שנעשו על ידי משה, כי נסים רבים היו זמן, ועמדו ארבעים שנה, ולא כל הנסים אחרים ע"כ. גם להבין למה נטוו על 'מלא העומר'

אחרת, עד שלא הכירוהו כלל, כאילו לא היה זה אותו האדם שמלפני כן. ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, מי הוא זה, הלא זה אינו אותו אדם שמקודם, נורתו מעודנת יותר. ויאמר משה אליהם הוא הלחם, המזון מן השמים הוא אשר גרם לכך ע"כ.

ויש לומר עוד, כי הגה ירידת המן לישראל במדבר, מורה לנו על מה שאמרו חז"ל (אבות ג-ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ ע"כ (ועיין בישמח משה בפרשתנו צניאורו). וכיון שאותו הדור קיבלו על עצמם עול התורה, שהחזיר ה' אותה על כל אומה ולשון, ורק ישראל קבלוהו ואמרו נעשה ונשמע, ויאלו ממזרים על דעת זה, בהוי"אך את העם ממזרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (ג-י). על כן מאותו הדור העביר ה' את עול דרך ארץ, שלא הוצרכו לעמוד על פרנסתם, והגני ממטיר לכם לחם מן השמים.

אמנם אף שמכללות ישראל העבירו עול דרך ארץ, והמטיר להם לחם מן השמים, מכל מקום בפרטיות היו כמה חילוקים בהמן בין אחד לחבירו לפי דקתו, כדאיתא בגמרא (יומא עה.) כתיב (במדבר יא-ט) וצדקת הטל על המחנה לילה וגו' [אלמא בתוך המחנה ירד], וכתיב (שמות טז-ד) ויאל העם ולקטו וגו' [יניאה מחוץ למחנה משמע], וכתיב (במדבר יא-ח) שטו העם ולקטו [משמע למרחוק], הא כיצד, לדיקים יורד להם על פתח צתיהם, צינונים יאל העם ולקטו, רשעים שטו העם ולקטו. ופריך עוד, כתיב לחם [משמע אפוי], וכתיב עוגות [משמע קודם אפיה], וכתיב וטחנו, הא כיצד, לדיקים לחם, צינונים עוגות, רשעים טחנו צרחיים ע"כ.

ואם כן צרידת המן נתגלה לעיני כל מהות כל אחד מישראל, שאם היה לדיק ראו כולם שעל פתח ציתו נפל המן, ולא שמעו מציתו קול ריחיים, ולא ראו עשן של צישול ואפיה. אבל מי שהיה רשע, ראו כולם איך הוא צריך לשוטח חוץ למחנה להשיג מזונו, ושמעו קול רחיים מציתו, ועשן אש האפיה והצישול, ונתגלה מהותו. והנה האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב (שמואל א טז-ז), ובני אדם מעריכין כל אחד לפי ראות עיניו, אבל כלפי שמיא גליא האמת, וכמאמרם (פסחים ג.) שרצ יוסף צריה דרבי יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד, כי הדר, אמר ליה אצוה מאי חזית, אמר ליה עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה, אמר לו בני עולם צרור ראית ע"כ. וצ"ל עליונים למטה, אותן שהיו כאן חסודים ראיתי קלים ע"ש. והיינו שבחשבון אל-ל דעות יתכן שמי שלמראה עינים נראה אדם פחות, חסוד למעלה לדיק מפני גדל נקיונותו ויראתו את ה', ולעומת זה העליונים הם נחשבים צשמים לתחתונים. וכעת צרידת המן נתגלה האמת, כל אחד מהם היא מדריגתו. וזהו ויאמרו איש אל אחיו מן הוא' (בניחואה), כל אחד היה יכול לומר על אחיו מה מהותו, אם לדיק או צינוני או רשע, כי עד עתה יאל ידעו מה הוא', מהו מדריגת אחיו, כי האדם יראה רק לעינים, וכעת נתגלה לכל האמת.

ולפי זה היה המן מוסר השכל לישראל, כי ה' משגיח על מעשי בני אדם, ויש לו ידיעה ברורה על כל תנועותיו, ואם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה' (ירמיה כג-ד), שהרי כל אחד ראה יום יום אלל המן, שה' יודע מצבו. אם היה לדיק צמעשיו, מלא מזונו סמוך לפתחו, והיה מוכן לאכלו תיכף, ואם היה צינוני

הולך כזר להתעמל על מזונו. ואם היה רשע היה עמלו עוד יותר.

ובמו כן ראו זה עוד הפעם, שאמר הכתוב, זה הדבר אשר צוה ה', לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגלגולת מספר נפשותיהם, איש לאשר באהלו תקחו. ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרצה והממעט. וימודו בעומר, ולא העדיף המרצה והממעט לא החסיר, איש לפי אכלו לקטו (טו-טז). הרי שהיה חשבון מדוייק מן השמים על ציתו, וכאשר נולד בן ניתוסף עומר, וכאשר נתחתן ויאל מציתו נחסר עומר. וכמו כן בקנה עבד ניתוסף לו, ואם מכר נתמעט עומר (יומא עה.). וגם בעצם הדבר של ירידת המן ראו ישראל צה נקודת אופן הפרנסה, שמונות היא מן השמים, שזן ומפרנס לכל, ולא מוטל על האדם רק חיוב השתדלות לנאת וללקוט, אצל התולאות אינו לפי מעשיו כלל אלא כפי מה שנגזר, ולא העדיף המרצה והממעט לא החסיר.

ובבל זה ראו ישראל והצוננו, אשר כל מעשה האדם גלויים לפני ה', וזה נתן חיזוק שלא ימעדו אשוריהם מדרכי התורה. אמנם ראו בהמן עוד פלא, שמה נתגלה להם אשר לא רק על מעשה בני אדם יש השגחה, אלא גם על מחשבותם, וכמו שאנו אומרים, אני מאמין באמונה שלימה שהבורא יתצרך שמו יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותם, שנאמר היוצר יחד לצם המצין אל כל מעשיהם (תהלים לג-טו). והוא ממה שאמרו חז"ל (יומא טז) טעם כל המינין טעמו צמן. ודרשו הכתוב והיה טעמו כטעם לשד השמן (במדבר יא-ח), מה שד זה מתהפך לכמה גוונין, אף המן מתהפך לכמה טעמים ע"כ.

ובבתב סופר פירש, ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, דהנה כשירד המן מיד הלכו כולם לטעום ולאכול ממנו, וכל אחד כפי שהתאוה באותו שעה לאכול טעם צו, וזה שהיה חושק אז בצשר טעם צו טעם צשר, וחזירו שחפץ בדגים טעם צו דגים, וכן כולם. וכל אחד כפי שטעם צו אמר, מה טוב בצשר, וזה טוב כדג, וזה כדבש. ולכן תמהו איש אל אחיו מה זה שמשונה בטעמו לכל אחד טעם אחר. והיינו ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כלומר מה הוא, כי לא ידעו היינו שלא יכלו לידע ולהצין מה הוא שיהיה צו טעמים שונים ומשונים, ומעולם לא שמעו דבר כזה שיסתנה טעמו, והיינו כי לא ידעו מה הוא ע"כ.

ואם כן כיון מי שעלה במחשבה לטעום צו טעם צשר נתהפך טעמו לצשר, ואם רצה טעם דגים נתהפך לדגים, הרי ראו שהקב"ה יודע מחשבות לבו, והוא אלו עמו בכל עת, שצאתו רגע שצא לו מחשבה לטעום איזה טעם, היה טועמו תיכף, ושפיר ראו בעיני צשר כי ה' יודע כל מחשבות בני אדם.

ולבן צוה ה' לעשות משמרת להמן, ליקח צננת עומר מן, להעמידו לזכר עולם, לא רק לזכרון הנס בצדד, כי על שאר נסים לא נצטוו לזכר, אלא צמן יש יסוד גדול שיש להעלות על זכרונו תמיד, כי שם נתגלה לעיני כל כי ה' יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותיו, וכאשר ישימו זאת אל לבם תמיד, יזהרו בכל מעשיהם ומחשבותיהם שיהיו קדושים לה'. ודבר זה נתגלה בהמן מארבעה דברים שהיו רואים צה. חדא, שלצדיק נופל על פתח ציתו, ולרשע שטו העם ולקטו. שנית, שלצדיק המן היה לחם

אפוי, והרשע הולך לטוחנו ולאפותו. שלישית, צמה שהיה עומר מדויק לכל אחד מצני ביתו, הרי שה' רואה מי הם צאהלו, וכמה לוקט מהמן, והעדיף והחסיר לפי מספר אנשי ביתו. רביעית, שטעמו צו כל הטעמים, כל מה שעלה לו בצמחשבה. וזהו שאמר ה', מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם, 'למען יראו את הלחם', מונח מונח רביעי, מה שנלטו שמהא מונח המן לפני ה', הוא צביל שמונח צו ארבעה דברים, ארבעה נסים שונות, שממנו ילמדו על השגחתו הנפלאה של ה' על מעשה צני אדם ומחשבותיהם.

ולבן נטווי על מלא העומר דייקא, שצוה יזכרו ישראל תמיד ללמוד על פרנסתם שהכל מושגח מן השמים, ואין על האדם רק לעשות השתדלותו, אבל התוצאות הם לפי גזירת צוראו עליו, שכל מזונותיו קצוצים לו מראש השנה (צ"ה טו.), ועליו אין להוסיף, וממנו לא יגרע לו. ועל כן יניחו 'מלא העומר', להזכיר אותנו שכל אחד מצני עומר מלא לכל אחד מצני ביתו, ולא העדיף המרצה והממעט לא החסיר.

*

והנה מנינו להלן (בפרשת צהלותך) שהתאוננו ישראל על המן, ואמר הכתוב (יא-ד) והאספסוף אשר בקרבנו תאוו תאוה, וישונו ויצכו גם צני ישראל ויאמרו מי יאכילנו צשר וגו', ועתה נפשו יצוה אין כל צלתי אל המן עיינו, והמן כורע גד הוא ועינו כעין הצדולת, שטו העם ולקטו וטחנו צרחיים או דכו צמדוכה וצשלו צפרור, ועשו אותו עוגות ע"כ. וצרש"י והאספסוף אלו ערב רב, שנאספו עליהם צצחתם ממצרים, וישונו גם צני ישראל ויצכו עמהם ע"כ. והיא פליאה דהן אמת דהרצה צצרותא עושה,

אכל עד כדי כך שצני ישראל גם כן יצכו על טוחנתו של מקום, זה לא מוצן. גם להצין מה שהאריך הכתוב כאן צסדר המן, שטו העם ולקטו וטחנו צרחיים וכו'. שאין מקומו כאן אלא לעיל צירידת המן. וצרש"י כתב, והמן כורע גד, מי שאמר זה לא אמר זה, ישראל אומרים צלתי אל המן עיינו, והקצ"ה הכתיב צתורה והמן כורע גד וגו', כלומר ראו צאי עולם על מה מתלוננים צני, והמן כך וכך הוא חשוב ע"כ. וזה דלא כפשטות הכתוב שזהו המשך מהצברים הקודמים.

והנה כי האספסוף התרעמו על המן, שעל ידי זה היו מוכרחים לשמור מצות ה', שלא יגלה המן עליהם שהם רשעים, כאשר יראו כולם צאיזה אופן המן נופל להם. וכמו שאמרו (צרכות כח:) כשחלה רבי יוחנן צן זכאי נכנסו תלמידיו לצקרו, אמרו לו רבינו צרכנו, אמר להם יהי רצון שמהא מורא שמים עליכם כמורא צשר ודם, אמרו לו תלמידיו עד כאן [צתמיה, כלומר ולא יותר ממורא צשר ודם], אמר להם ולואי [שיהא כמורא צשר ודם, שאם כן תחלו מעצירות הרצה], תדעו כשאדם עובר עצירה [צסתר, ממורא הצריות, ויודע שהכל הוא גלוי להקדוש צרוך הוא, ואינו מניח צכך] אומר שלא יראני אדם ע"כ. וזהו שאמר והאספסוף אשר בקרבנו 'התאוו תאוה', הם התאוו שיוכלו ללכת אחר תאוותם, וזה נמנע מהם כעת, כי 'צלתי אל המן עיינו', עיינו מסתכלים תמיד על המן שיגלה את מעשינו, ולכן אנו נצרכים לכבוש את תאוותינו. והמשיכו לאמור, 'יהמן כורע גד הוא', שדרשו חז"ל (שם) מלשון הגדה, שהיה מגיד להם לישראל מה צצחורין ומה צצסדקין ע"ש. וכיון שהמן מספר הכל, ומעשה צני אדם

כעת שנכטוו איש אל יותר ממנו עד בוקר, ואם הותירו וירם תולעים ויצאש, על כן היו צריכין להזהר תמיד צמעשיהם שלא יחטאו].

אמנם לא רק להאספקוף אשר בקרבו הכאיב דבר זה, אלא וישומו ויצבו גם בני ישראל, שגם הכשרים בישראל זכו על זה, אך ציינתם היתה כוונה שונה מהיפוך להיפוך מהאספקוף, כי הם השיגו חשיבות עבודת ה' היא כאשר יש להאדם נסיון לעשות כך וכן, והצחירה הוא בידו, והוא משליך הכל רק לכבודו ית"ש, לעבודה כזו יש חשיבות, שזהו עבודה מאהבה, אבל אם הוא מוכרח בעבודתו מנד שמתבייש לחטוא לעיני בני אדם, הרי עבודה זו מיראת בשר ודם, ואין לה חשיבות, שהרי מוכרח הוא בעבודתו.

ולבן אמר הכתוב, ויהאספקוף אשר בקרבו החטאו תאוה, הם התרעמו על המן בשביל שהתאוו ללכת אחר תאויהם, ועל ידי המן נמנע הדבר, כי בושים הם שיתגלה לעיני כל מה שעשו. ומסיבה זו וישומו ויצבו גם בני ישראל, גם הם התרעמו על המן שמגלה הכל, אבל ציינתם היה מנד אחר לגמרי, שמגודל השתוקקותם לעבוד את ה' מאהבה ולא ממורא בשר ודם, לא ראו בהמן, באמרם ועתה נפשינו יבשה, הנפש שלנו נתייבש, אין חיות צנפשינו בעבודתנו את ה', כי מוכרחים אנו בזה מפני הציון, בלתי אל המן עיינו, בכל מה שאנו עושים, עיינו הוא על המן, מה יהיה למחר צנפילת המן, מה יודיע המן על מעשינו, והם רוצים לעבוד את ה' מאהבה, שיהיה להם הצחירה לחטוא, ויהא להם נסיונות, ואף על פי כן יתגברו על ירם לעשות רצון קונם.

מתגלין על ידו מה שעשו צפתר, על כן וויתרו על המן, ואמרו 'מי יאכילנו בשר, זכרנו את הדגה אשר נאכל צמרים חנם', וברש"י חנם מן המנות, שלא הטיל האוכל עלינו עול מנות, אשר לא כן הוא צהמן.

והם בירו את דצריהם, כי צמן ניכר על כל אחד מהו מנצו בעבודת ה', כי החוטאים ובעלי תאוה שטו העם ולקטו, הם צריכין לשוט מחוץ למחנה עבור מזונם, והציון גדול לעיני כל שנתפרסם חטאו. ושז לאחר שהם מציאים המן לביתם וטחנו צרחיים או דכו צמדוכה, הם צריכין עוד להשמיע קול צאהליהם לטחון המן צרחיים, ושז הקול משמיע שחטאו. וגם להצינונים יש סימן, וצשלו צפרור ועשו אותם עוגות, הם מוצאים המן עוגות שלא נאפה עדיין, וצריכים הם לאפותם ולצלו. ולכן בכל מעשינו שאנו רוצים לעשות, עיינו תלויות אל המן, מה יספר המן עלינו מחר, ועבודה זו קשה עלינו מנשוא. ועל זה התאונו גם לאחר זמן ואמרו, למה העליתנו ממצרים למות צמדצב, כי אין לחם ואין מים, ונפשנו קצה צלחם הקלוקל (צמדצב כה-ה), שהתרעמו שלחם הזה מגלה כל קלקול שהאדם עושה, שאם חטא צאותו היום, יתגלה הדבר צבוקר צנפילת המן שזה נתקלקל. [ונתעוררתי, דלכן צא ציווי ה', איש אל יותר ממנו עד בוקר (טז-יט), כי צדרך כלל התביישו לחטוא צמדצב מפני שהמן צבוקר יגלה חטאו, אבל אם יכולין להותיר מיום לחצירו, אז יצניע מהמן צציתו על כמה ימים ושבויות, ואם יכשל צחטא, אותו היום לא יצא ללקוט המן, כדי שלא יצטרך לשוט אחריו חוץ למחנה, ויאכל מן המוכן אללו פת צסלו. אבל

בסעודה שלישית פרשת בשלה תשע"ז לפ"ק
שבת התוועדות עם תלמידי ישיבתינו הקי - קענאזע לעיק

סמוך לים אקפוץ תחלה לתוך הים, ולא רצה להמתין עד שיחזור יהודה להיות בראשונה ע"כ. ונראה ציאוורו, דאס כי קדר הדגלים ניתנה להם רק אחר קריעת ים סוף, מכל מקום ידעו כבר קדר זה גם צמרים, וכמזואר ברש"י איש על דגלו באותות לבית אבותם (צמדבר 3-3), באות שמסר להם יעקב, יהודה יששכר וזבולון ישאוהו מן המזרח וכו' ע"ש. ועוד כי יניאחם ממרים היתה על כנפי נשרים (שמות יט-ד), שנשא אותם הענן, וכמו שנאמר ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה (יז-לו), וברש"י ק"כ מיל היו וצאו שם לפי שעה ע"ש. ושפיר יש לומר שהניח הענן שם כל שצט על מקומו לפי קדר הדגלים לעתיד.

והנה מחנה ישראל תלתא פרסי הוי (ברכות נד:), והוא י"ב מיל, והוא מהלך של ערך צין ג' לד' שעות, [כי שיעור מיל הוא צין ח"י לכ"ד מינוטין כידוע], ואם כן אס היה ממתין צנימין עד שישוב יהודה להיות בראשונה, היה צריך לשהות כארבע שעות, והוא לא רצה לעכב ישועתן של ישראל, על כן שם צנימין זעיר רודס, רד ים, הנגינה היא רביעי, שבירידתו הקדים בקיעת הים בארבע שעות קודם.

אמנם באמת יש צוה פלוגתא אס נסיעתם היה כדרך חניית דגלים, כמזואר ברש"י (צמדבר י-כה) דאיכא מאן דאמר כתיבה היו מהלכין, וכאשר יחנו כן יסעו, ואיכא דאמרי כקורה היו מהלכין זה אחר זה, ואז מחנה דן באחרונה, מאסף לכל המחנות ע"ש. ואם כן שצט צנימין שהיו צסופו של מחנה אפרים,

דבר אל בני ישראל ויסעו וגו', ויצאו בני ישראל בתוך הים ציבשה (יד-טו). צגמרא (סוטה לו:) רבי מאיר אומר כשעמדו ישראל על הים, היו שצטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים, וזה אומר אני יורד תחלה לים, קפץ שצטו של צנימין וירד לים תחלה, שנאמר (תהלים סח-כה) שם צנימין זעיר רודס, אל תקרי רודס אלל רד ים, והיו שרי יהודה רוגמים אותם שנאמר שרי יהודה רגמתם ע"כ. והנה הנגינה על חיצת 'רודס' היא 'רביעי', וצודאי די ש צוה רמיזא דחכמתא.

ונראה דהנה לשון הגמרא משמע שלא כל השצטים היו מתוכחים אלל שנים מהם, שהרי לא כתוב 'אלו עם אלו' אלל זה עם זה. וכתוב בפנים יפות (צפרשמו ד"ה ויצאו) כי שצט יהודה וצנימין היו מנצחים זה עם זה, כי כאשר יחנו כן יסעו (צמדבר 3-11) כתיב, והנה קדר חניית הדגלים, החונים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה (3-2), ודגל מחנה ראובן תימנה ושניים יסעו, דגל מחנה אפרים ימה ושלישים יסעו, דגל מחנה דן צפונה ואחרונה יסעו ע"כ. ואם כן יהודה היה ראשונה צמזרח, וצנימין היה צמחנה אפרים צסופו למערב. והנה כאשר אמר ה' לשצט ללד מצרים, ויחנו לפני פי החירות, ממילא הלך יהודה ראשונה ללד מצרים. וצנימין שהיה אחריו היה עומד על שפת הים. וכיון שאמר ה' דבר אל בני ישראל ויסעו, ויצאו בתוך הים, תצע יהודה שיעמוד וימתין צנימין עד שיסע הוא, לחזור ולצוא בראשונה כסדרן לילך בראשונה. וצנימין שהיה באחרונה אמר כיון שאני

היו עומדים אז מרוחקין מן היס, והם היו המספר הרביעי משפת היס. ואף על פי כן הקדימו עצמם לקפוץ תחלה להיס, ושם בנימין זעיר רודם, רד יס, רביעי, אם כי היה השבט הרביעי משפת היס, הקדים עצמו לקיים מצות ה' לקפוץ אל היס.

לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק בתורה, נעשו גדולים בתורה וכו' (מנחומא יג) ע"כ. הרי לנו ההשפעה של חברותא טובה שגורמת התעלות להאדם.

*

ובמה היה שכרו של בנימין שקפץ תחלה לים, אמרו חז"ל (סוטה לו). לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזין לגבורה [שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו] שנאמר (דברים לג-יג) לבנימין אמר ידיד ה', ישכון לבטח עליו, חופף עליו כל היום, וצין כתפיו שכן ע"כ. והיינו שההר הבית אמרו חז"ל (יומא יג) שנפל בנחלת יהודה, וחלק ממנו נפל בנחלת בנימין. ומה היה בחלקו של יהודה, הר הבית והלשכות והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין, אולם והיכל ובית קדשי קדשים ע"ש. והשראת השכינה היא על הכפורת בבית קדשי קדשים, וזה נפל בחלקו של בנימין. ואף יהודה שהיה מתווכח עם בנימין ואומר אני יורד תחלה לים, לא נתקפח שכרו עבור מסירת נפשו בכת, וזכה גם כן שעל כל פנים חלק מבית המקדש היה בחלקו, ואמרו חז"ל (שם) שבנימין הצדיק היה מצטער עליה בכל יום לבלעה ע"ש.

והענין הוא, כי לא יתכן השראת השכינה רק במי שמצטל עצמו כליל לה', ואין לו שום רצון עצמי, ואין אללו שום ישות, רק הוא מתצטל כולו לה'. ועל דרך שמצינו במשה ואהרן שאמרו ונחנו מה (שמות טז-ז), שאין להם מציאות עצמי. כי הכתוב אומר אשכון ואת דכא ושפל רוח (ישעיה טז-טו), וגבה עינים ורחב לבב אותה לא אוכל (תהלים קא-ה), אין אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה ה). ומדה זו היה אלל בנימין הצדיק, שנפשו לא היה תופס מקום אללו בנוגע

וייש צוה מוסר השכל במה שאנו רואין שדגל מחנה דן לא היו מוכנים לקפוץ אל היס, והוא כי שבט דן היה עמם פסל מיכה, וכמו שנאמר (זכריה י"א) ועבר צים זרה, ודרשו חז"ל (סנהדרין קג:) זה פסלו של מיכה ע"ש (עין תרגום יונתן בפרשתנו יז-ח). והמים להם חמה כתיב עליהם (יד-כט), ופלטן העגן, ועמלק בא עליהם, ויוגז צך כל הנחשלים אחריו (דברים כה-יח), זהו שבטו של דן (מנחומא טס). ומי שיש לו פסל מיכה, לא מוכן למסור נפשו עבור ה', והם לא יקפצו אל היס. אך הלא היה עמם שבט נפתלי ושבט אשר שכשרים היו, ולמה לא קפצו הם. אך זה מלמד אותנו מה חברותא רעה גורם, שכיון שהיו בחברותא עם שבט דן, נתקרר גם אללם כח המסירת נפש. ומצינו כן בקרת, אשר דתן ואבירם ואון בן פלת בני ראובן החזיקו עמו במחלוקת (במדבר טז-א), וברש"י בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה, שכן לקהת ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלוקתו (מנחומא ד) ע"כ. וכן הוא ברש"י (שם ג-כט).

ולעומת זה מצינו גודל החשיבות של חברותא טובה עם אנשי מעלה, שהחונים לפני המשכן קדמה וגו' משה אהרן ובניו (שם ג-לח), וברש"י וסמוכין להם דגל מחנה יהודה, והחונים עליו יששכר וזבולון, טוב לצדיק טוב לשכנו,

לכבוד שמים, ואם ה' אומר לקפוץ לים, היה מוכן באותו רגע להפקיר ימי חייו עבור רצון ה'. ולא עוד אלא גם בהיה אפשר לעשותה על ידי אחרים, שהרי יהודה נועק אני יורד לים תחלה, הזדרזו וקפץ הוא תחלה לים, ולא החשיב חייתו כלל כשנוגע לכבודו של מקום. ועל כן זכה להיות אושפיזין לשכינה.

מתקיימת באופן זה, רק צמי שמפקיר עצמו כמדבד, ואין לו רק שאיפה אחת לעבוד את ה', וכך היא דרכה של תורה במיעוט מאכל ושינה ותענוג וכו', ואז אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. ורק מי שקופץ לים בלי שום חשבוניות, זוכה להיות אושפיזין לגבורה.

*

והבתוב אומר צפרשתנו, ויקח משה את עצמות יוסף עמו (יג-ט). ואמרו חז"ל (סוטה יג.) בוא וראה כמה חציבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בציוה, והוא נתעסק במצות שנאמר (משלי יח) חכם לב יקח מצות ע"כ. ויש להבין למה נקרא זה חכמה, יותר יודק לומר על זה חסידות ודקדוק. ומבואר בספרים הקדושים כי הכסיל אינו רואה אלא מה שעומד לפניו, אבל החכם הוא רואה את הנולד (תמיד לב). ומי שהוא חכם עוד יותר, רואה להלאה יותר את התולדות. ולדוגמא, אחד שהוא חכם וממולת, כאשר מציעים לו ליקח סחורה למסחר, אינו מתפעל מהיופי החיצוני, אלא עושה חשבון במחשבתו, אם יוכל למכור את הסחורה במחיר הגבוה ביותר, ורק אז קונה אותה. ולפעמים עולה לו שמסחורה זול, גם כשחקר יופיה החיצוני, יוכל להרויח עוד יותר. ומשה רבינו לא נתעוורו עיניו מציות הים, אלא היה חכם לב, שרק התורה ומצותיה חשובים, ולכן עסק הוא באותו זמן בעצמות יוסף.

ובירתר ציבור, כי האדם שואף להון ועושר, שמצין ומשכיל שבזה יוכל להטיב מצב ימי חייו. אבל באמת ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורות שמונים שנה, והם ימים קצרים מאד, וימינו כלל עובר, כללו של עוף

והנה ישנם בני אדם שלעתים מזומנים הם עומדים במדרגה זו, ואז הם ראויים להשראת השכינה, אבל אין זה מובטח שימשיכו במדה זו, ואז ינטרך השכינה להתרחק, כי אין אני והוא יכולים להיות במדור אחד. לא כן בנימין היה תמיד עומד במדה זו, ועל כן אמר עליו הכתוב, שהוא ידיד ה', 'ישכון לבטח עליו, שאין לחוש שהשראת השכינה ינטרך ברבות הימים להסתלק ממנו, אלא ה' שוכן עליו לבטח, כי התעלם עצמו במדה זו. ומסיים עלה 'צין כתפיו שכן, כי מי שהולך בקומה זקופה, הראש מוגבה ועומד גבוה מכתפיו. אבל מי שנכנע, ראשו מורכן למטה, ואז ראשו הוא צין כתפיו. ובמדה זו היה בנימין, וצין כתפיו שכן, שראשו מורכן ומוכנע למטה עד צין כתפיו. ולכן אמרו חז"ל (וצחים נד:) דמתחלה רצו לבנות הבית המקדש בראש ההר בעין עיטם דמדלי, ושזב אמרי ניתתי ביה קליל [נעשה אותו נמוך מעט] כדכתיב וצין כתפיו שכן ע"ש. והיינו שאין חשיבות להראש רק כאשר הוא מורכן צין כתפיו.

וזאת היא עבודת האדם, כל אחד רוצה להתעלות ולהגיע למדרגת חכם וצדיק, אבל לא מוכן תמיד לוותר על רצונותיו הגשמיים כלום, ורק כאשר הכל מסודר אללו אז ינצל הזמנים האחרים לעבודת ה'. אבל התורה אינה

את עצמות יוסף 'עמו', הביזת היס לא מתלווה עם האדם בצאתו מן העולם, אבל המצוה של עצמות יוסף זה יקח עמו, ודק לפניו יהלך.

ועל זה רמזו במשנה (אבות ה-בא) בן ארבעים לבינה, כי בימי הילדות חסר להאדם ההשגות אלו בדרך כלל, ויפוי העולם הזה מצלצלו ומטרידו ללכת אחר מראה עיניו. וחסר לו החכמה והבינה להיות רואה את הגולד אחר עוזבו את עולמו. ורק בן ארבעים שנה אז מתפתחים עיני השכל, ומגיע להבינה כי ימי חייו הבל, ומתי אעשה גם אנכי לביתי. ויש להאדם להשתדל בימי נערוותו להיות מאלו שיוכלו לומר צרבות הימים, אשרי ילדותנו שלא ביישה זקנותינו (סוכה ג.), ולנצל כל שעה לתורה ועבודת ה'.

*

והבתוב מספרת, ויסע משה את ישראל מים סוף וינאו אל מדבר שור, וילכו שלשת ימים ולא מצאו מים, ויצאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם וגו' (טו-כג). וצ'ש"י הקיען בעל כרחם, שעטרו מצרים את קוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים וכו', לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם ע"כ. ובגמרא (בבא קמא פג.) וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, דורשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה-א) הוי כל צמא לכו למים וכו' ע"ש.

וז'ה מוסר השכל, שכאשר ראש האדם שקוע לצבור הון ועושר, עוד כלי של כסף עוד טבעת וזם, אז מתרחק מהתורה, שגם כאשר מסייעין אותו משם, הולך בלי תורה, וילכו

הפורת. אמנם העולם הזה הוא רק כפרוזדור צפני טרקלין, אחר זה יש עולם הבא, אשר שם החיים נחיים לעולמי עד, ורק מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, והתקן עצמו כפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, ואין מלוין לו לאדם לא כסף וזהב ואבנים טובים ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, ולכן הם נחמדים יותר מזהב ומפז.

והתורה אומרת, ושמתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וגו', ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (דברים ד-ו). והיינו כי חכמי האומות גם הם רואים את הגולד, אבל אין עיניהם רואות רק את העולם הזה, וכל שאיפתם הוא רק בנוגע טובות עולם הזה, והם רואים רק עד זמן קצר של כל העוף הפורת. אבל כלל ישראל הם חכמים יותר, אנו רואים את הגולד הרבה רחוק יותר מהם. לא כדאי לנו לבלות את הזמן עבור ימי חיים הקצרים של עולם הזה, והשאפיפה שלנו היא לצבור צר על החיים הנחיים שלעתיד, ולכן גם האומות אומרים עלינו רק עם 'חכם ונבון' הגוי הגדול הזה, כי הם רואים את הגולד יותר מכולם.

ולבן בשעה שישראל היו עוסקים בציוות היס, לאסוף אבנים טובות ומרגליות על העתיד, ולמלא משא של עוד חמור וסוס מציוות היס, אז היה משה עומד מן הצד, חבל על הזמן להיות טרוד בדברים שאין תועלתם רק לפי שעה, 'וחכם לב' יקח מנזות, הוא רואה את הגולד יותר מכולם, הוא מחפש קיום עוד מנזיה, לקבל צוה קורת רוח בעולם הבא שיפה בהן שעה אחת מכל חיי העולם הזה. ויקח משה

שלשת ימים ולא נמלאו מים, ואם תעזבני יום יומים אעזבך (ספרי עקב יא-כג). וגם כאשר יושב כבר ללמוד ומואל המים, המים מרים לו, אינו מואל זה מתיקות ועריבות, אלא טעם מרירות טועם זה. ורק מי שמפקיר עצמו לתורה, והוא חכם הרואה את הנולד, להתקן עצמו צפוזודור שיכנס לטרקלין, הוא טועם מתיקותה של תורה ומלוותיה.

והנה צימי השוצצ"ים לומדים התלמידים קדרים של שעות רזופות, אשר אין ערוך להשיבותה, כי מלצד שהמפסיק ממשנתו מאחלין אותו גחלי רתמים (חגיגה יב:), ותורתו נעשית לו קרעים קרעים (סנהדרין עא.), הרי זה מגזיר התמדת האדם, ורק אז יוכל לטעום טעמה של תורה. ויש להתרגל בזה גם בשאר ימי השנה, להיות לו על כל פנים סדר אחד וכדומה, שבו ילמוד ברציפות. וכבר דיברו ספרי המוסר במה שמיניו ברבי עקיבא (כתובות סב:), שעזב את אשתו וציתו ללכת ללמוד תורה י"ב שנים רזופות, וכאשר בא אחר כך חזרה לציתו, שמע שאשתו אומרת אי לדידי ציית יתיב י"ב שנין אחריני, ולא נכנס להצית אלא חזר ללמוד על עוד י"ב שנה ע"ש. ולכאורה הוי ליה ליכנס על כל פנים לשעה אחת לציתו לשאול בשלומה ושוב יחזור ברשותה. ופירשו כי לא רצה להפסיק מלימודו גם לשעה קלה, ושני פעמים י"ב שנה אינו כמו כ"ד שנה רזופות, ופוק חזי תקיפי קדמאי.

*

ובאשר צעק משה אל ה', אמר הכתוב ויורהו ה' עץ, וישלך אל המים, וימתקו המים (טו-כה). ונראה הכוונה כי שמענו כבר היום, כי האדם עץ השדה (דברים כ-ט), והיום הוא

ראש השנה לאילנות (ר"ה ג.), ויש זה הארה רבה לתורה כידוע מספרים הק', כי צעשתי עשר חודש באלה לחודש וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמור (דברים א-ה). והענין בזה הנוגע לימי הנעורים הוא, כי אנו רואין שכאשר נוטעין אילן חדש, אז קושרין אותה משתי צדיה לעצים, כדי שתגדל האילן ישר ולא תהא נוטה כפוף לצדיה. ואם רואין שנתעקס קצת, אז מחזירין אותה לצדה השנייה בכפיה, כדי שלא תתעקס עוד יותר. ואם האילן היתה יכולה לדבר, יתכן שהיתה מתרעמת מה עושין לה, שקושרין אותה לעמוד על מקום אחד, וכופין אותה שלא תוכל לזוז ממקומה, אבל כל משכיל מצין שזהו רק לטובתה, שלא תהיה אילן עקומה, ואם כי תהא קשה עליה בתחלתה, מכל מקום אחר זה תהא עומדת ישרה ציופיה לנוי על מאה שנה ויותר.

בן האדם צילדותו, כאשר הוא אילן רך, אם רוצים שיגדל ויתעלה לשם ולתפארת, כמו שאלקים עשה את האדם ישר, צריכין לנמנמו שלא יוכל לינך ולראות ולשמע כל דבר, וישב באהלה של תורה תדיר, ואז יוצמח להיות פרי תפארת. וכל זה היא רק לטובתו, שיהנה ממנה אחר זה כל ימי חייו. ואם כי לא מצין כעת עדיין התועלת, יבוא יום שיכיר טוב לכל מה שנמנמו אותו, והיו כופין אותו להתגדל ישר.

ולבן כאשר צעקו ישראל כי המים מרים הם, שהתורה שנמנממת את האדם היא מר, ועבדא בהפקירא ניחא להו, ויורהו ה' עץ, הורה אותו ללמוד מהעץ הרך שנוטעין אותה, אשר רק אם קושרין אותה, ומטין אותה להיות עומד על מקומה ישר, אז מנממת לאילן תפארת

עטרת לכל. והמנוס הזה אינו מר אלף הטובה
האמיתית, ואז 'וימתקו המים', השכילו שהמים
המרים הם צלמת מתוקים.

*

והנה ידועים דברי הבני יששבר (שצט 3-ה)
שכתב, קבלנו מרבותינו, להתפלל בט"ו
בשצט על אחרוג כשר יפה ומהודר שיזמין
השי"ת צעת המנטרך למנוה, כי הנה זה היום
אשר עולה השרף בצילנות, והוא כפי הזכות של
כל אחד מישראל, הנה מה טוב שיתפלל האדם
ביום ההוא ראשית יסוד הנמיחה, שיזמין לו
השי"ת לעת המנטרך את הפרי עץ הדב, ותפלתו
תעשה פירות. וזהו שרמזו התנא, בט"ו זו ראש
השנה לאילן (ראש השנה 3), להורות על אילן
המיוחד המצואר בתורה למנוה ע"כ.

ויש לומר עוד, כי ראש השנה לצילנות הוא
גם להאדם עץ השדה, והיא ראש השנה
'לאילן', היינו אילן הנשמות שבו קשורים כל
נפשות ישראל. ויש להתפלל על פרי האחרוג,
דאיתא במדרש (ויק"ר ל-3) שאחרוג רומז על
בני אדם שיש בהם תורה ומעשים טובים, טעם
ורית יחד ע"ש. והיינו להתפלל שגם הוא עצמו
יתגדל להיות פרי הדב כמו אחרוג.

והנה האחרוג היא הפרי היותר מהודר מכל
שאר הפירות, שקראו הכתוב בתואר פרי
עץ הדב (ויקרא כג-מ). והענין הוא, כי נמשלו

ישראל לתפוח, דכתיב (שיר 3-ג) כתפוח צעזי
היער וגו', מה תפוח זה פריו קודם לעליו,
אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע (שבת פח.),
ובתוספות (שם) לתפוח היינו אחרוג ע"ש. וכבר
ביארנו במקום אחר, כי העלים הם השומרים
להפרי, וכמו שאמרו (חולין 35) אלמלא עלייא
לא מתקיימין אתכלייא, שהעלין סובלין הרוח,
ומגינין שלא יכס שרץ ושמש ורוחות ע"ש. וכל
שאר האילנות אינם מוכנים להוציא פירותיהם,
רק אם הם מקודרים בהשומרים להפרי. ועליו
קודמין לפריין. לא כן הצדיק האחרוג אין לו
חשבונו, הוא מוציא פירותיו בציווי ה', גם אם
לא מוכנים לפניו השומרים אותם, ויתכן שיסבול
עבור זה, ותפוח זה פריו קודם לעליו.

ובמדה זו נתצעת מן האדם, להפקיר עצמו
כולו עבור כבוד ה' ותורתו, בלי שום
חשבונו, וצימי הנעורים להקדישם כולם לה',
בלי שום הפסק בנתיים, רק לישב באהלה של
תורה לצבור הונה של תורה, דף אחר דף,
ולהשלים מדותיו לשם ולתפארת, וסוף הכבוד
לצוא שיזכה להתעלות. ולהיות חכם הרואה
את הנוול מרחוק, לא רק צימי חיי הצל של
עולם הזה, אלא על החיים הננחיים העתידין
לצוא אחר זה, אשר יפה שעה אחת קורת רוח
בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ונזכה לראות
בקרוב צימינו ישועתן של ישראל צביאת בן דוד
במהרה דידן.

בסעודה שלישית פרשת בשלה תשע"ח לפ"ק

ולא שמעו אל משה, וקשה לא היה צריך לומר אלא ויחירו וגו', ואני יודע שלא שמעו. עוד למה לא הספיק לומר ולא שמעו ויחירו, ואני יודע כי לא שמעו למשמיע. ולדברינו יבא על נכון פירוש ולא שמעו למה שנתחכם ואסר להם מדעתו ע"כ. ומעתה כיון שלא הייתה זאת מצות ה', אלא מצות חכמים מדעתו של משה, על כן דתן ואצירס לא הכניעו עצמם למשה, והוחירו ממנו עד בוקר.

ויש לומר בטעם הדבר שזה עליהם משה כן, שהענין הוא על פי מה שאמרו חז"ל (יומא עו.) שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה לא היה יורד להם לישראל מן פעם אחת בשנה. אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיה לו בן וקצב עליו פרנסתו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד וקצב לו פרנסתו בכל יום ויום, לא ראוי לאותו בן שיקביל פני אביו בכל יום ויום. אף ישראל מי שיש לו ד' וה' בנים היה דואג ואומר שמא למחר אין המן יורד, וגמלא צניהם וצנותיהם מתים ברעב, וגמלאו כל ישראל מכוונים את לבם לאציהם שבשמים ע"כ.

ובערתה אם לא היה איסור להותיר מיום לחצירו, לא היו נכנעים כראוי ולבקש רחמים על מזונותיהם, כי עדיין יש להם פת בסלם. על כן כדי לחזק אמונתם בה', וינטרכו לבקש רחמים על מזונותיהם, צוה עליהם איש אל יותר ממנו עד בוקר, ובכל לילה היה כל בתי ישראל ריק גם ממהו אוכל, ויתפללו יום יום שתרד המן גם למחר.

ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים וגו', למען אנסנו הילך בתורתו אם לא (טו-ד). וברש"י למען אנסנו, אם ישמרו מצות התלויות בו, שלא יחירו ממנו, ולא יבא בשבת ללקוט ע"כ. ונראה בטעמא שקורא ירידת המן הנני 'ממטיר'. כי תורתנו הקדושה יש בה רמ"ח מצות עשין ושס"ה לא תעשה, אשר על זה נכטוינו לא תוסיפו וגו' ולא תגרעו ממנו (דברים ד-ג). אמנם בהיותם במדבר נכטוו על המן בלא תעשה של אל יותר ממנו עד בוקר, וגם במצות עשה שבו איש תחתיו, שלא ילקטו המן בשבת. ואם כן היה להם אז רמ"ט עשין, ולכן אמר הנני 'ממטיר' לכם לחם, שעל ידי המן יהיה להם רמ"ט עשין.

*

ואמר הכתוב, ויאמר משה אליהם איש אל יותר ממנו עד בוקר, ולא שמעו אל משה ויחירו אנשים ממנו עד בוקר, וירס תולעים ויבאש, ויקנף עליהם משה (טו-יט). ובמדרש (שמו"ר כה-י) זה דתן ואצירס ע"ש. ויש להבין למה לא מנינו שעברו על פי ה' רק צוה ולא בשאר דברים. וגם להבין למה התליע המן, שהרי זה היה צורך גם, כי לחם מן השמים לא מתליע (רמב"ן כאן), ודי היה צמה שהבאיש, ולא עבד קוצ"ה ניסא למגנא.

ונראה דאיתא באור החיים הק', שאולי מצוה זו משה מעצמו דן אותה, להיות שראה כי ה' נותן להם דבר יום ביומו, זה יגיד כי אין יום אחד מכין לחצירו, והבין דבר מתוך דבר, ואסר להם. ולזה אמר הכתוב

זה זר צעייניהם. כי איך נתקרב אל רודפינו. אף על פי כן נתחזקו ישראל צאמונתם ואמרו איך לנו אלא דברי זן עמרס. רצה לומר דברי 'זן עמרס' אף על פי שאינו משה רבן של כל הנביאים, ואף אם יאמר דבר זה מלצו ולא על פי נבואה, נשמע לו ע"כ.

ובשפת אמת (תל"ה) הוסיף עוד, דנראה כי השם יתברך רצה שיאמינו בני ישראל למשה רבינו ע"ה לחזור לאחוריהם, ולא הראה להם על ידי הענק, אלא הענק עמד על מקומו, רק האמינו למשה רבינו ע"ה, כמו שכתב רש"י שם, להגיד שזמן ששמעו לקול משה, ולא אמרו האיך נתקרב אל רודפנו, אנו צריכין לברות, אלא אמרו, איך לנו אלא דברי זן עמרס. ולכן הרהרו אחר כך אותן שאמרו 'המצלי איך קברים צמרים לקחתנו למות צמדבר' (יד-יא), שצברו שמה רבינו ע"ה אמר כן מדעתו ע"ש. ובלקוטי יהודה (שם דף פח) כתוב, שהאמרי אמת יצ"ל פירש צוה סיוס הכתוב, ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בצרף, שפרעה ראה שהענק עומד ובני ישראל הולכים צמורה, ואמר צודאי יש ערצוציא אללם, נבוכים הם וגו'. והוסיף, שמכאן משמע שאם מלאך אומר כך, ורבי אומר כך, צריך לשמוע לדברי הרבי ע"כ.

ובזשם למדו ישראל איך יש להכניע דעתם לחכמי ישראל, כי דבר זה גרמה להם נס של קריעת ים סוף, ששונאיהם נטבעו צים, כי על ידי זה אמרו נבוכים הם בצרף סגר עליהם המדבר, ונתחזק לצבו לרדוף אחריהם. אמנם דתן ואזירס שלא ילאו יחד עם ישראל ממזריים, אלא צאו יחד עם המזריים אל הים (תרגום יונתן יד-ג). אם כן הם לא ראו גודל כח

והנה כאשר ילאו ממזריים נאמר דבר אל בני ישראל וישונו ויחנו לפני פי החירות וגו' (יד-ג). ופירש רש"י להגיד שזמן של ישראל ששמעו לקול משה, ולא אמרו האיך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכין לברות, אלא אמרו, איך לנו אלא דברי זן עמרס ע"כ. וכתוב בתפארת שלמה לכאורה למה לא אמרו 'אלא דברי משה', מה זה שהזכירו צסם אציו זן עמרס. אמנם כתיב (שמות יד-לא) ויאמינו צה' וצמשה עצדו, וכן אמרו ז"ל (מכילתא צלח יד-טו) כדאי הם וזכות אבותיהם והאמונה שהאמינו צי וילאו לקרוע להם הים. דהנה ידוע שזכות האמונה נגאלו ממזריים, וצפרט צים הוצרכו להתחזק יותר צאמונה גדולה עד מאד.

והנה צמ"ח דברים שהמורה נקנית צהם נאמר (אבות ו-ו) צאמונת חכמים. ושורש אמונת חכמים להאמין צדצרייהם של צדיקי הדור אשר רוח ה' נוססה צם, וכל הענין שיאמרו ויעצוהו, אף צדבר הרשות, ואף שהוא נגד השכל הפשוט, ואף כי יאמר שאינו מפי ה' כמו הנביא. כי צוה חכם עדיף מנביא. כי הנביא אשר ידבר דבר צסם ה', כה אמר ה', אינו שייך האמונה צו זולת צדבר ה' אשר דבר, ויאמינו צקול ה' על ידי נביאו. אצל אמונת חכמים היא האמונה צדברי החכם עצמו, אף שהוא נגד השכל ולא מפי ה', אף על פי כן נהנין ממנו עצה ותושיה, וכאשר יגזר אומר כן יקום צכל דצריו גם צדברי עולם הזה, ועצות אנשים צעולם הזה צמשא ומתן וכיוצא וכו'. על כן כאשר הוצרכו בני ישראל לעבור כו' לזכות לגאולה על ידי דרכי האמונה, נתן הש"י להם על ידי משה הנסיון שלא על דרך השכל הישר, ויאווס משה רבינו ע"ה וישונו ויחנו וגו', אשר לכאורה נראה דבר

אמונת חכמים, על כן הם דייקא הותירו מהמן, ולא נכנעו לקבל דברי משה, ואין מן הנורף להזהר שלא להשאיר מאומה מן המן.

*

ובזה נבוא להבין הטעם שהמן הרים תולעים, דהנה בערוגת הבשם (פ' שמות גדרוש לשונצ"ס) כתוב לבאר הא דאמרו חז"ל (שבת י:) לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשזיל משקל צ' סלעים מילת שנתן יעקב אבינו ע"ה ליוסף יותר על אחיו, נתגלגל הדצר וירדו אבותינו למצרים. והוא תמוה מי שקל הכתומה הזו במשקל, שידע שהיה צו משקל צ' סלעים דוקא. והמהרש"א הוסיף להקשות דכתומה דרך להיות צו יותר ממשקל צ' סלעים. ותו יש לדקדק מהיכי תיתי לא עלה כזאת על דעתו של יעקב אבינו ע"ה שיתקנאו צו אחיו. גם מאי הוא דאמר לעולם לאחיוי מאי.

אבל נראה דהנה האדם חושב דהדיבור בעלמא לאו כלום הוא. אבל האמת דכמו שבכל מעשה המצות הוא עושה על ידו בגדי כבוד לעולם הבא, כדכתיב (זכריה ג-ד) והלבש אותו מחלצות, כמו כן בדיבורי קדושה. וענינו דהאדם נקרא עולם קטן, וכל מה שבא הקב"ה בעולמו מנינו דוגמתו באדם. והנה מנינו תולעת משי שאורג בפיו חוטי משי, וממנו יארגו בגדי כבוד היותר יקרים ומתלבשים צו מלכי ארץ, ואי אפשר בשום תחזולה לעשות כמתכונת התולעת הזו. ומבואר בספר חרדים דלכן נקראו ישראל תולעת כדכתיב (ישעיה מא-ד) אל תראי תולעת יעקב, דמה התולעת הזה אורג בגדי כבוד למלכים כמו כן ישראל אורגים בגדי כבוד למלך הכבוד ית"ש, מזה ניכר כמה גדול כח הפה.

והנה יעקב אבינו הבין דבין בניו מתנוף שנתת חנם, וזה אי אפשר כי אם על ידי לשון הרע ורכילות, מיהא אין אדם סופנס כיון דאינו אלא דיבור בעלמא, לכן עשה לו כתומת פסים לרמוז להם כמה גדול כח הפה מתולעת הזה, כל שכן מאדם מבחר היצורים. והנה אמרו חז"ל (אבות א-י) כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מלאתי לגוף טוב משתיקה. ואמרי אינשי מלה בסלע משתוקא בתרין (מגילה יח.), נמלא דהשתיקה הוא צמרי סלעים. וכיון שיעקב אבינו כוון צמה שעשה לו ליוסף כתומת פסים לעוררם על השתיקה מדיבורי לשון הרע, נמלא שהיה משקלו כמו שני סלעים, ומכל מקום לא הועיל כלום. והיינו דאמרי רז"ל לעולם אל ישנה אדם וכו', אף על גב דיעקב נתן ליוסף משקל שני סלעים דייקא כהנ"ל, מכל מקום נתקנאו צו אחיו ע"כ.

על כל פנים מהתולע נובל ללמוד גדול כח החשיבות של דיבור, שנארג מהן בגדי כבוד למלכים. ומכל שכן שדיבור של ישראל בתפלה ותחנונים עושה רושם עז למעלה. ועל זה כוון משה איש אל יותר ממנו עד בוקר, כדי לעוררם על חשיבות התפלה ובקשה יוס יוס על מזונם. וכיון שהם לא שמעו אל משה, שאין צורך למנוע מלהותיר, כי לא החשיצו גדול כח התפלה שמבקשים רחמים על המזונות, על כן יירם תולעים, להתלמד מזה כי ישראל הם קרויין תולעת יעקב, שלומדים מהתולעת גדול כח התפלה והדיבור של הפה.

*

וזהו הענין שמנינו אחר חטא אדם הראשון שנגזר על האדם, בצעת אפיך תאכל לחם

עד שובך אל האדמה וגו' (בראשית ד-ט), שאין זה רק לעונש להתייסקר על החטא. אלא זהו כי האלקים עשה את האדם ישר, וקודם החטא היה האדם דבוק לה', ומכיר שהכל הוא שלו, ויש צעלים להצירה. וכל זה נתקלקל בחטא עץ הדעת, שנתערב טוב ברע, בחפצם ורצונם להיות גם הם כאלקים יודעי טוב ורע. ועל כן לזורך מיקונו של האדם שלא ידחה נפשו בכחו ועוצם ידו עושה חיל, סידר ה' שמונותיו של אדם קשים הם, הן לעניים שמתייגעים ללחמם, וגם עשירי העם הם מקובצים תמיד בדאגות של הפסד מסחרם ושמירתם יום יום, אשר תמיד מתרמי להם בעיות שונות בנכסיהם. וכל זה כדי שעל ידי זה יהיו תמיד עיניהם נשואות לה', לבקש יום יום על הצלחתם, וזוהו יהיו דבוקים לה' תמיד.

ולבן אמרו קשין מוונותיו של אדם כקריעת ים סוף (פסחים ק"ח), כי צעמדם ישראל על הים, הקיצם ה' מכל הזדדים, עד שהרימו ידיהם שאין בכחם לעשות שום דבר, אלא לנעוק אל ה' שיעזור ויושיע להם, ואז בא הישועה. וזהו שבאו להסביר למה 'קשין מוונותיו של אדם', ולא ניתן להאדם צנוחיות כמו שזן ומפרנס מקרני ראמים עד ציני כנים. ועל זה בא התשובה, שזהו דומה ל'קריעת ים סוף', שתכליתו היתה מתחלה להעמידם במקום נר שיצטקו לה', ואז יושיעם, וכן היא צפרנסתו של אדם. אך החכם הרואה את הנולד, ומכיר שכל הקישוים הם רק לקרבו על ידי זה לקונו, הוא מקדים הרפואה להמכה, ועומד ומתפלל עוד קודם שיגיע לו איזה רע, ולדבק עצמו לקונו, כי מידך הכל, ותולה עיניו רק למרום.

*

ואמר הכתוב טוב, ויהי ציוס הששי לקטו לחם משנה וגו', הוא אשר דבר ה' שבת שבת קודש לה' וגו', ואת כל העודף הניחו לכם למשמרת עד הצק, ויניחו אותם עד הצק כאשר צוה משה, ולא הבאיש ורמה לא היתה צו (טו-כג). והיא פליאה שהזכר הכתוב להשמיענו, שמה שהותירו על שבת לא הבאיש, וכי היה הוה אמינא שה' עבד ניסא למגנא, להוריד להם מן על שבת, ובסופו ימלאו שהבאיש וירם תולעים.

ונראה דהנה בספר מבתי תורה (סימן קמו) הביא מהגה"ק בעל שפת אמת זי"ע, שנסתפק בזמן שירד צערב שבת קודש לזורך שבת, אי היה מותר להותיר ממנו אחר שבת. דיש לומר כיון דקוף סוף מותר להותיר ממנו מעט עד צוקר של שבת, תו אין לאסור להותיר ממנו גם להלאה, דהואיל ואשתרי אשתרי ע"ש. ובאר"ן צבי (ח"ב בחידושי מסכת ביצה אות ט) כתב להוכיח דשרי, מהא דאמרין (קידושין לת). דבז' אדר פסק המן, אך נסתפקו ממנו שבכליהם עד ממחרת הפסח. וקשה איך הותירו ממנו, הא איכא לאו דאיש אל יותר ממנו. ועל כרחק כיון דמשה רבינו מת בשבת ז' אדר (בזר או"ח סימן רצג), ואז היה להם המן שירד צערב שבת, ולא היה צו איסור להותיר ע"ש.

ובערתה אחי שפיר, דבזדאי מה שהותירו מערב שבת על שבת אין צריכין להשמיענו שלא הבאיש ורמה לא היתה צו, דזהו מילתא דפשיטא. אלא הכתוב הודיע לנו מעלת המן של יום השבת, שמן זה לא הבאיש לעולם, דבהיות שהותר להם להותיר ממנו גם אחר שבת, היה צהמן קיום נחאי, לחם מן השמים, ולעולמי עד לא הבאיש ורמה לא היה צו. כי רק אם

הותירו צאיסור, ונעשה צו עזירה, החטא גורם שהצאיס וירם תולעים, אבל לא צמן של שבת שהותירו צהיתר.

*

והפרשה מסיימת, וצני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד צואס אל ארץ נושבת, את המן אכלו עד צואס אל קצה ארץ כנען (טו-לה). ויש להצין למה קורא כאן הכתוב ארץ ישראל צחואר ארץ 'נושבת', שלא מצינו כן צשאר מקום. וגם לצאר טעם הכתוב שהנגינה היא מונח רביעי.

ונראה דהנה צגמרא (קידושין לה). דקדקו על סתירת הכתובים, אי אפשר לומר עד צואס אל ארץ נושבת [מעבר הירדן ואילך, שהיא חשונה מארץ סיחון ועוג, כדאשכתן צמשה שהיה מתאהו ליכנס לה וקרי לה טובה] שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען [צערצות מואב, ששם מת משה, שהיא ארץ האמורי ועל שפת הירדן שהוא קצה כניסת ארץ כנען], ואי אפשר לומר אל קצה ארץ כנען, שהרי כבר נאמר עד צואס אל ארץ נושבת. הא כיצד, צשצעה צאדר מת משה ופסק מן מלירד, והיו מסתפקין ממן צצכליהם עד ששה עשר צניסן. תניא אידך, וכי ארבעים שנה אכלו, והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו [שנסתפקו מעוגות שהוציאו ממנרים, דכתיב (שמות טו-ה) ויסעו מאילים ויצאו כל עדת צני ישראל אל מדצר סין אשר צין אילים וצין סיני, צחמשה עשר יום לחדש השני. וכתיב צחצריה הנני ממטיר לכם לחם, אלמא צששה עשר צאייר המן התחיל לירד], אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממנרים טעמו צהם טעם מן ע"כ. ומצואר מזה כי אחר אכילתם צמנרים

מתצואת הארץ, היה הפסק שלשים יום עד ירידת המן לחם מן השמים, ואז אכלו העוגות שהיה צהם טעם מן. ושוצ אחר שפסקה ירידת המן היה הפסק עד שאכלו תצואת הארץ, צמה שאכלו ממן צצכליהם.

ובתוב בשם משמואל (פ' שלח תרע"ט עמוד רמג) צציאור הדצרים, שנראה שהיה ענין ממוצע צין מאכלם צמנרים לצין אכילת המן, וכן צין אכילת המן למאכלם מלחם הארץ. והיינו כי ידוע ששינוי פתאומי לא יסבלהו הטבע (עיין כתובות קי:), והיושב צצית אפל כשיצא לאור השמש תכהינה עיניו מראות, וכן להיפוך, וכמו צגשמיות כן צרוחניות. ועל כן כשהיו אז מורגלים צמאכלי מנרים נשפעים על ידי שר הארץ, לא יתכן להם להעתיקם ממאכל זה למאכל המן לחם שמלאכי השרת אוכלין וכל מציאותו ענין נסיי. וכמו כן אחר שפסק המן מלירד, לא יתכן להעתיק ממאכל מן למאכל לחם מן הארץ הגשמי. ועל כן נסדר הסדר שיהיה ציניהם מזון ממוצע, עוגות שהוציאו ממנרים ייתן צהם טעם מן, וכשפסק המן נסתפקו ממן צצכליהם, צצודאי לא היה כל כך משוצ כמו ציום שירד ע"כ.

אמנם יש לומר צזה עוד, והוא על פי מה שכתוב בתורת משה (פ' ואחחן מו.) כי משה רצינו הגם שעלה לשמים על ארבעים יום, והרגיש שם קדושה יחירה, מכל מקום צהגיעו לגבול ארץ ישראל צעבר הירדן, הרגיש אור נפלא וקדושה עזומה מה שלא הרגיש אפילו צשמים, 'כי קרקע ארץ ישראל קדושה עזומה יותר משמים שעל חוץ לארץ' ע"ש. ולפי זה יתכן, כי הן אמת שקדושת המן עזומה מאד,

הבתוב אומר, ויהי ציוס הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד, ויצואו כל נשיאי העדה ויגידו למה, ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו וגו' (טז-כז). וברש"י לקטו לחם משנה, כשמדדו את לקיטתם צאהליהם מאלו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה לחם משנה, אותו היום נשתנה לשבת צריחו וטעמו (מכילתא) [שחס להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח] ע"כ. והיינו שאחרמי להם צהמן של ערב שבת שני נסים. חדא, שהם לקטו רק עומר אחד ומאלו כפלים. שנית, שנשתנה ריחו וטעמו לטובה.

ועל זה אמר להם משה סיצת הדבר, הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש, ולכן ירד כפליים, כי ציוס השביעי שבת לא יהיה צו. וזהו גם הסיבה שמשונה בטעמו, כדאיחא בגמרא (שבת קיט). אמר לו קיסר לרבי יהושע בן חנניא, מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף. אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף. אמר לו תן לנו הימנו. אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו ע"כ. ולפי זה המן שירדה בערב שבת הייתה באיכות מעולה הרבה בטעם וריח יותר מהמן שירדה בחול. וגם היה צו צרכה יחירה אלל כל ישראל, שהרי צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו 'עומר לגלגולת' (טז-טז), לא חילק הכתוב צין ערב שבת לשאר הימים, ולא לקטו ערב שבת כפליים, והוא כדי שיראו כל ישראל הצרכה המנויה בשבת, שהעומר שלקטו מתרבה בכפליים אלל כל אחד ואחד.

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, אך זהו משמים שעל חוץ לארץ במדבר, אבל בכניסת הארץ יזכו לאכול מפרי הארץ שקדושתה עזומה, עוד יותר ממה שאכלו עתה לחם מן השמים של חוץ לארץ.

ולא עוד אלא שהכתוב אומר, כי תצואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה' וגו' (ויקרא כה-ב). ולכאורה שבימת הארץ בשמיטה היא רק אחר שבע שנים ולא צביאת הארץ. וכתוב בתורת משה (שם קב:) כי בכניסת ישראל לארצם, הארץ עצמה תשבות ולא תוליח למחה וכחה, כי ה' יתן משפע השמים, 'כמו המן שירד מן השמים ככה יהיה מן הארץ'. אך מכל מקום שש שנים תזרע ותזמור, 'והיוצא מן הארץ תהיה משמים ממעל'. ובשנה השביעית שבת שבתון, בכפל יהיה שבת לארץ, כי שש שנים היה שבת שלא נתנה כחה אבל על כל פנים זריעה וחמירה לא נשבת, ובשנה השביעית גם מזה תשבות, ויהיה שבת שבתון ע"ש.

ואם כן ישראל בכניסתם לארץ ישראל זכו, שהמן שהמטיר מן השמים ירדה כעת בתצואת הארץ, וממנה למחה פירות הארץ. ואם כן תצואת הארץ עדיפא בקדושתה מהמן גופיה, חדא, שגם בתוכה יש ירידת השפע מהמן, ולא עוד אלא שיש בה גם קדושת ארץ ישראל שעדיפא מהשמים של המדבר שמשם ירדה המן. - וכיון שצריכין ממוצע צין סוג אכילה לאחרת, על כן לגודל מעלת קדושת תצואת הארץ, לא יכלו לאכלה תיכף אחר אכילת ירידת המן, והוצרכו לממוצע לאכול ממנו שצבליהם, אשר מן זה היה עולה במעלתה מהמן שאכלו ארבעים שנה, וכמו שיתבאר.

בטעמו וריחו. ועל זה אמר שזהו מטעם כי הם צאים כעת אל ארץ 'נושבת', שהארץ שובתת שבת לה', והשפעת המן שירדה לחם מן השמים עולה להם כעת מן הארץ. ואם כן יש בתצורת הארץ קדושה יתירה, קדושת המן וגם קדושת הארץ, על כן הוצרכו לממוצע לאכול ציניהם סוג המן היותר נעלה, מהמן שירדה על שבת שמשונה במעלתה משאר מן.

*

וי"ש לומר דזהו הרמז בהנגינה, וצני ישראל אכלו את המן וגו', מונח רביעי. והכוונה שאכילת המן צימים הללו היה הסוג הרביעי ממאכליהם. שמתחלה אכלו תבואת ארץ מצרים, טומאת חוץ לארץ. ושם נתעלו לאכול חודש ימים משיירי מלה שיש בה קדושה שטעמו בה טעם מן. ושם נתעלו עוד יותר להמטיר להם לחם מן השמים. וכעת נתעלו עוד יותר לאכול מן של שבת כל הימים עד בואם אל ארץ נושבת.

גם נרמז בזה כי במן הזה היה מונח בו ארבעה נסים. חדא, ירידת לחם מן השמים. שנית, שלקטו ממנו עומר ונכפל לשנים בציתם. שלישית, שהיה מן כמו בשאר הימים אלא שנשתנה בטעמו וריחו. רביעית, כי בא בו הצרכה להיות ניתוסף והולך יום יום, שיולכו להסתפק מהמן שבכליהם עד כניסת הארץ.

והנה המן האחרון ירד ציוס ערב שבת קודש, שאז מת משה ופסקה המן. ואם כן במן זה היה בו מעלה שהצרכה היה מצויה בו שיתרצה יותר. ועל כן יכלו לאכול ממנו מזו אדר עד מתת הפסח. ולא עוד אלא שמן זה שירד על שבת היה משונה בטעמו וריחו, ואכלו יותר מחודש ימים בכל יום משירי שבת קודש שריחו נודף. שזה מורה כי מעלת המן הזאת היתה מעולה יותר משאר המן, כי טעם וריח הפירות באה מעוצם קדושתה, וכמאמרים (סוטה מה). מיום שחרב בית המקדש ניטל טעם הפירות. רבי שמעון בן אלעזר אומר הטהרה נטלה את הריח ע"ש. ולכן כדי שיתרגלו נפשם לאכול קדושת פרי הארץ, אכלו קודם זה ממן שבכליהם, שזה היה שירי מן של שבת, שמשונה בקדושתה יותר משאר מן, וזה היה להם הממוצע בין המן לפרי הארץ.

והנה הפסוק כאן הודיע לנו, את המן אכלו עד בואם אל קנה ארץ כנען, וברש"י בתחלת הגבול קודם שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב, שאז פסק המן מלירד. ושם אומר וצני ישראל אכלו את המן עד בואם אל ארץ נושבת, לאחר שעברו את הירדן, היינו שנסתפקו מהמן שבכליהם, שלקטו בערב שבת האחרונה. וקאמר קרא טעמא למה אכלו בקופו חודש ימים מסוג המן המעולה ביותר, שמשונה

בסעודה שלישית פרשת בשלה תשע"ט לפ"ק - פאלם ספרינגס

הזכיר כאן לשון הרמה, 'הרם' את מטן, שלא נאמר כן בשאר המכות, אלא אמר 'קח' את מטן

ואתה הרם את מטן ונטה את ידך על הים ובקעהו וגו' (יד-טו). יש להבין למה

(ז-ז, ז-ז), או 'נטה' את ידך במטך (ח-א), וכאן אמר הרם את מטך.

ומקודם נבאר מהותו של מטה משה, דאיתא במשנה (אבות ה-ו) עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן, פי הארץ וכו' והמטה ע"כ. הרי שמטה זו כבר נברא בששת ימי בראשית. וטעמא צעי למה הוצרך לבראותו מאז, ולא המציאו ה' למשה בעת שנצטרך לו. ובפשטות נראה כי קשה לפני ה' לשנות הטבע, וכמו שמצינו בחז"ל (שבת נג:): כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית, ולכן אם עושין לו נס מנבין לו מזכותיו (שם לב:). ואם כן בני ישראל שנעשו להם כל כך נסים במצרים, דדין הוא שיחנכו זכותיהן עבור זה. על כן קודם שנגמר בריאת העולם וטבעה, ברא ה' מטה של משה לעשות בו את האותות לפני פרעה, אם כן כח המטה הזה היא חלק מטבע הבריאה, שבעת שנבראו המים נברא מטה שיוכל להפכו לדם, ויוכל להפכו ליבשה, וממילא אין צוה שינוי טבע.

*

אמנם עדיין צריך ביאור, למה נברא דייקא בערב שבת בין השמשות, שצוה נסתיימה בריאת העולם. ונראה בהקדם לברא מה דמצינו חומר במצות שבת מכל מצות התורה, דמומר לדבר אחד לא הוא מומר לכל התורה, חוץ ממומר לעבודה זרה ומחלל שבת צפרהסיא דדינו כעכו"ם (חולין ה:), וצריך ביאור טעמו.

אך הענין הוא, כי הנה יהודי הוא מוגבל בכל פעולותיו, אי אפשר לו לעשות ולראות ולשמוע כל מה שעולה על לבו, ולפעמים יתכן

שמעיק לו הדבר שאין הוא צן חורין. אמנם אורח המתארח צבית חצירו, הוא דבר פשוט אללו שאי אפשר לו לעשות שם כל מה שירצה, אי אפשר לו ליקח מהדברים שצבית ליהנות ממנו אם לא ניתן לו רשות. או ליכנס לחדרי הבית שלא ייחדו לו, או לראות מה יש בהארגזים שצבית, כי אין זה שלו, ולא ניתן לו רשות מהבעל הבית. ואדרבה הוא מכיר טוב ושמת ומודה על מה שניתן לו מהבעל הבית מתנת חנם הדברים שיוכל להשתמש בהם. ואם הבעל הבית רואה שהאורח מתנהג כאלו הכל הוא ברשותו, הוא מוציאו מהבית, ומראה לו מי הוא הבעל הבית.

ובמו כן כאשר מכיר האדם שיש בעלים להצירה, והוא נמצא בעולם שאינו שלו, לה' הארץ ומלואה, אז לא יכאז לבו על מה שהוא מוגבל ואין ברשותו לעשות ולראות מה שהוא רוצה, אלא יודה וישבח לקונו על מה שכן ניתן לו רשות להשתמש בהם. ויפחד מלעבור על רצון הבעלים המסגיחים על כל פעולותיו, שאם לא ימצא חן בהנהגתו יוכל להוציאו מן העולם.

ועל כן ניתן לנו יום השבת ליום מנוחה, אשר בו האדם מעיד שיש צורא עולם, ושצבתו ממלאכה מזכירו שיש בעלים להעולם שבראו בששת ימים. וממילא מכיר שאם ברצונו להתארח בעולם שאינו שלו, הוא צריך להתנהג כרצון הבעלים, ולקיים מצות ה' בכל פרטיה. ולכן מי שמומר לחלל שבת, ולא מאמין שה' ברא עולמו, אלא לדעתו העולם קדמון, הוא נמצא בעולם שהוא הפקר לכל, אז אין מה שיכריח אותו ולצוותו איך להתנהג, ולכן ילא מכלל ישראל.

*

ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת אלקים וכו' ע"ש.

ובעתה הנסים של יציאת מצרים הם מעידים על אלקינו, שהוא אלו-ה קדמון מחדש חפץ ויכול, אשר אבותינו ראו זאת בעיניהם במצרים, ומקרוה דור אחר דור לבניהם אחריהם. ועל כן כתיב בדברות שניות, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' על כן נזך ה' אלקיך לעשות את יום השבת (דברים ה-טו). וציאר ברמב"ן (טס) שאם יעלה על לבך ספק על השבת המורה על החידוש ועל החפץ ועל היכולת, תזכור מה ראו עיניך ביציאת מצרים, שהוא נזך לראיה. והנה השבת היא זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת, כי יזכירו זו ויאמרו השם הוא מחדש בכל זמן אותות ומופמים, ועושה הכל כרצונו, כי הוא אשר צרף את הכל במעשה בראשית ע"כ. ושפיר לנו אומרים על שבת שהוא זכר ליציאת מצרים.

ולבן כיון שהאותות והמופמים במצרים הם העדות הצרורה ליום השבת, שיש צורף עולם שצרף עולמו, וציוס השביעי שבת וינפש. ולכן ערב שבת צין השמשות קודם כניסת השבת, צרף ה' את מטה משה שבהם יעשו המופמים במצרים, שזה יעיד לעיניהם כי יש צורף עולם מחדשו ויכול ומשגית, ואז תהא עדותו של שבת בשלימותו, שנתגלה לעיני כל ישראל בהמופמים במצרים.

ויש להוסיף עוד, כי בכל יום של הצריאה כתיב, וירא אלקים וגו' 'כי טוב' (בראשית א-ד), וציוס השישי כתיב וירא אלקים את כל אשר עשה והנה 'טוב מאד' (א-לא). ומצואר ברמב"ן, יש מפרשים כי מפני מעלת האדם הוסיף בשבת

והנה לנו אומרים (בקידוש ליל שבת) תחלה למקראי קודש זכר ליציאת מצרים. ויש להבין הלא שבת היא מתחלת הצריאה עוד קודם יציאת מצרים. ויש שפירשו שהשבת תחלה למקראי קודש, והמקראי קודש הם כולם זכר ליציאת מצרים (עיין ביר אר"ח סימן רע"א). אך יש שפירשו שהשבת עצמו מקושר בזכרון יציאת מצרים. והוא כי בשבתת השבת אדם מעיד כי שבת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וציוס השביעי שבת וינפש. והנה דבר זה לא ראו עיני אדם מעולם, כי גם אדם הראשון לא נצרך עד יום השישי שהעולם עמד כבר על תלה. אלא שאנו מאמינים בתורת משה שקיבל מפי ה' לכתבו, ושם כתוב לאמור, בראשית צרף אלקים וגו', עד סופה של הצריאה.

אמנם יודעים המה דברי הרמב"ן (שמות יג-טז), כי מעת היות עבודה זרה בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה. מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו צה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים צדיעתו הפרטית ויאמרו איכה ידע אל-ל ויש דעה בעליון (תהלים עג-יא), ומהם שידודו צדיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגית האל-ל צהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עוז ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלקים בעדה או ציחיד ויעשה עמהם מופת צשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתצבר לכל צטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלו-ה מחדשו, ויודע ומשגית ויכול וכו'. אם כן האותות והמופמים הגדולים עדים נאמנים באמונת התורה וצחורה כולה. ולכן ניתן לנו מצות רבות זכר ליציאת מצרים, להיות לנו בכל הדורות עדות צמופמים שלא ישתכחו,

כפורה צת צנו מפרנס אוחו צסתר עשר שנים. וכאשר ילא משה נכנס צהגן של יתרו, והיה מודה ומשבח לה' על הנסים, והציט וראה שם המטה שנצרא צין השמשות, וחקוק ומפרש עליו שמו יתצרך וכו', והושיט ידו ולקחו משם, ונתרצה ליקח כפורה לאשה ע"כ. ומסתבר שעשה זאת רעואל צהסכמת צנו יתרו.

ובתחלה נבאר הענין שנתנוהו למשה צצית הסוהר, מה פשעו ומה חטאתו כלפי שמיא שנגזר עליו כן. ובאמת קושיא זו סובצת גם על יוסף הצדיק, אשר אחר שעמד בצנסיון צאשת פוטיפר, נתנוהו אל צית הסוהר (צראשית לט-כ), ויש צ שם י"צ שנה, וכי זו תורה וזו שכרה, אחר שקידש עצמו בצנסיון הגדול שנזדמן לו, תהא שכרו עבור זה ליצ צצור צית האסורים.

אך באמת טובה רבה היתה גנוזה צזה ליוסף, הנה נגזר על יוסף להיות פרוש מאציו כ"צ שנה, כדי לתקן מה שפירש יעקב מאציו כ"צ שנה (מגילה יז.). והוא צחור צעיר צן שצע עשרה שנה, יפה תואר ויפה מראה, יושב צערות הארץ צין שטופי זמה, כמה נסיונות יעלו לפניו שם שיוכל להחזיק צקדושתו. הוא נמצא יחידי שם, אין לו ממי להתבייש, אין מי שיוכיחנו, וצקל יוכל הכלל ישראל לצדד אחד משצעה הרועים, יוסף הצדיק, המרכצה לקדושת היסוד. ולכן אחר שעבר הנסיון הראשון, וראה ה' טוהר לצו, הצילו ה' מהנסיונות השונות שעמידין לעמוד לפניו, והניחו אותו צמשמר. הוא לא יסתובב צין גויי הארץ, לא יראה ולא ישמע מה שאינו צריך. ושם צצית הסוהר לא יחסר לו מאומה, ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד, ויתן חנו צעיני שר צית הסוהר (שם לט-כא),

היחירה צו כי הוא טוב מאד ע"כ. וציאורו כי הן אמת שכל מה שנצרא צששת ימי המעשה הוא טוב, שמים וארץ וימים ופירות וצעלי חיים, אצל אס אין אדם שיוכל ליהנות ממנו ולהכיר טובה לצוראו, מה טובה מונחת צכל הצריאה, ומה לנו צעולם נאה הצריצה מצני אדם, ועל כן עד יום השישי היתה כל הצריאה רק טוב, ורק צצריאת האדם, אז יש תועלת צהטובה ההוא, ואז ראה חלקים את 'כל' אשר עשה והנה טוב מאד.

ולענינינו יש לומר כי צודאי מה שנאמר וירא חלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, נאמר רק אחר שנגמרו צבר גם העשרה דברים שנצראו צערב שצת צצין השמשות, שזהו גמר הצריאה של יום השישי. וכל זמן שלא נצרא המטה של משה לעשות צו האחות של יציאת מצרים, מה תועלת יש צעולם אשר בני ישראל לא יכירו ולא יתגלה לפנים עוצם גדולתו, להתודע ולהגלות כי הוא מלך על כל הארץ. ומה טובה יש צצריאה כאשר לא מכירין שיש צעלים להצירה. ולכן רק אחר שנגמרו גם העשרה הדברים שנצראו צצין השמשות, שעל ידם יכירו שיש צורא עולם, אז נעשה הצריאה 'טוב מאד'.

*

והנה מטה זה שנצרא צצין השמשות, איתא צפרקי דרצי אליעזר (פרק מ) שהיה ציד אדם, נח, אברהם, יצחק, יעקב, יוסף, ופרעה, ואחר כך נטלו יתרו ונטעו צגן ציתו ע"ש (ועיין ילקוט פ' חקת תשאג). ובתרגום יונתן (שמות צ-כא) מצואר יתרו, שכאשר הכיר רעואל (אצי יתרו) שצרח משה מפרעה השליכו לצית הכלא, והיתה

וישז שם עשר שנים על התורה ועל העבודה בקדושה וצטהרה. ומשם יאל תיכף לגדולה, להיות משנה למלך. והוא נתון צרשותו, להמשיך הנהגתו בקדושה.

ועל דרך זה היה צמשה רבינו, צחור צעיר בן עשרים שנה היה כשצרח ממזרים (שמו"ר א-ט), ויצטרך להתגורר יחידי צמדן עד שמונים שנה, כמה התרפקאות יעצרו עליו עד שיראה עוד יהודי לנגד עיניו. על כן חס עליו ה' ונתנו צבית הקוהר עשר שנים, שם ישז ועסק צחורה ועבודה, כאצרך היושז צכולל עשר שנים קודם שיואל למסחר, וצימים אלו התענס בקדושתו, והניח יסוד על כל ימי חייו. ולכן מצינו שקירב משה את חותנו צכבוד גדול, שיאל עם כל ישראל לקראתו (יח-ז), שהכיר לו טובה על החסד שעשה עמו. והגם שהוא חשז לרעה אלקים חשבה לטובה, אשר על ידו נתעלה והגיע למדרגתו הרמה.

*

ובצרתה נחזור לצאר מה שאמר, ואתה הרם את מטן ונטה את ידך על היס וצקעהו. והוא על פי שמצינו צמכה הראשונה שעשה משה צהמטה, כתיב, כה אמר ה' צזאת תדע כי אני ה', הנה אנכי מכה צמטה 'אשר צידי' על המים אשר ציאור ונהפכו לדם (י-ו). ולכאורה תיבות אלו נראים כמייתרים. וכתוב צספר קהלת משה (ד"ה וישט המלך לאסתר) צשם בתבי האר"י וצ"ל, כי על המטה היו תקוקות ד' אותיות של שם הוי"ה צאורך מלמעלה למטה. והנה צירוף שם הוי"ה ציושר משפיע רחמים, אצל כשהצירוף מהופך הוה"י משפיע דין, כדרך אותיות תשר"ק ששורשם דין.

ובצרתה כיון שעל המטה היה תקוק שם הוי"ה ציושר, כאשר היה צריך להמשיך דינים על מזרים, הוצרך להפוך תחלה את המטה, ומה שהיה צידו למעלה יהיה כעת למטה, כדי שיהא הצירוף הוה"י להמשיך דין על מזרים. וזהו שאמר הנה אנכי מכה צמטה 'אשר צידי', צאותו הצד שהוא תמיד למעלה צידי, אהפוך אותו כדי להכות צאותו הצד את היאור, כדי שתיינה האותיות הוי"ה שלא כסדרן, ועל ידי זה ונהפכו לדם.

ובזה הוסיף לצאר מה שנאמר להלן צפרשה, כאשר הכה משה את הצור להוציא מים לישראל, כתיב, 'ומטן אשר הכית צו את היאור קח צידך והלכת' וגו' והכית צור ויצאו ממנו מים (י-ה). ויש כאן אריכות הלשון ודי צאמרו, והכית צור צמטן ויצאו ממנו מים. אמנם הכוונה, כי עד עתה השתמש צהמטה לעשות צו דינים צמזרים, והוצרך תמיד להפוך את המטה, כדי להפוך צירוף השם הוי"ה, אצל עתה הוא צריך להשתמש צו לעורר רחמים, להוציא מים מן הצור, והוצרך להשתמש צו ציושר. וזהו שאמר 'ומטן אשר הכית צו את היאור קח צידך', אותו צד של המטה שהכית צו את היאור, עתה קח אותו צד צידך, כדי שיהא שם הוי"ה ציושר, להוציא להם מים מן הצור ודפח"ת.

ובצרתה מוצן צפשיטות, שכאשר הוצרך משה לקרוע את היס, הוצרך לעורר רחמי שמים צמדה גדושה נגד הקיטרוגים, מה נשתנו אלו מאלו. ועד עתה השתמש תמיד צהמטה צאופן הפוך, שמתחלה הפך המטה לצדו האחר, שיהא הצירוף שם הוי"ה שלא ציושר, ואחר כך השתמש צו. אצל כעת אמר לו ה' שלא יהפוך

שמו

בשלה

ראש

קלמ

המטה, אלא כמו שמונת צידך, ואתה 'הרס' את מטך ונטה ידך על היס ובקעהו, אין לך אלא להריס אותו כמו שהוא ונטה אותו על היס, ויקרע היס, ויצאו בני ישראל בתוך היס ציבשה.

ובזה נראה לבאר מה שאמר הכתוב (מהלים קמה-טו) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. כי הנה השם הוי"ה הוא שורש הרחמים, אשר על ידו נשפע חסד גם לפחותי הצריחה עד

אין תכלית. אך כל זה הוא כאשר השם הוי"ה הוא ציושר, ואז השם מתחלת צאות יו"ד. אבל כאשר השם מהופך, אז הסיוס היא צאות יו"ד, ואז נשפע ממנו דין, שמהפכת מדת הרחמים לדין. ועל כן אמר בשבחו של מקום 'פותח את ידך', אתה פותח את השם הוי"ה צאות יו"ד, שמשחמש צהשם כסדרן, ולכן 'משביע לכל חי רצון', השפע מגיע לכל חי, שרחמי ה' הם עד אין קץ.

בסעודה שלישית פרשת בשלה תשי"פ לפ"ק - פאלם ספרינגס

ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, וינח העם ולקטו דבר יום ציומו, למען אנסנו הילך בתורתי אם לא (טז-ד). ויש להבין מה היה הנסיון בזה. ואם כפירוש רש"י אם ישמרו מצוות התלויות בו, אם כן כל התורה כולה נסיון להאדם אם ישמרנה, ולמה הדגיש זה כאן.

(ב) ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן היום, כי לא ידעו מה הוא, ויאמר משה אליהם הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה (טז-טו). ויש להבין כיון שלא ידעו מה הוא למה קראוהו בתואר מן. וכמו שנאמר גם להלאה, ויקראו בית ישראל את שמו מן (טז-לא). וברש"י פירש מן הוא, הכנת מזון הוא ע"כ. וצריך ביאור כי מזון ממש הוא ולא הכנת מזון.

(ג) ויהי ציום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד, ויצאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה (טז-כז). וברש"י שאלוהו מה היום

מיומים. ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שננטוה לומר להם והיה ציום הששי והכינו וגו', עד ששאלו את זאת, אמר להם הוא אשר דבר ה', שננטויתי לומר לכם ע"כ. ובאור החיים הק' דקדק אין יכבש ח"ו נבואתו וכו'. ואין לומר כי ח"ו שכת מצות ה', אם כן נחוש לו גם כן ששכת ממנה שננטוה ועדיין שכוח ח"ו וכו' ע"ש.

(ד) ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבחון שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו ואת אשר תצטלו בשלו, ואת כל העודף הניחו לכם למשמרת עד הבוקר (טז-כג). ויש להבין למה אמר 'כל העודף', הוי ליה למימר עומר אחד היום, ועומר השני הניחו על מחר.

(ה) והעומר עשירית האיפה הוא (טז-לו). בגמרא (עירובין פג:) מכאן אמרו, האוכל כמדה זו הרי זה צריא [שאוכל כל צרכו] ומצורך [שאינו אוכל יותר מדאי], יתר

על כן רעבתן, פחות מכאן מקולקל במעיו ע"כ. ויש להצין דאם כן בשבת שיש מצוה וקראת לשבת עונג (ישעיה נח-ג), ויש להרבות במאכלי שבת (ע"ן שבת ק"ט), ומה גם שהוצרך להשאיר ממאכלו גם על סעודת מוצאי שבת, וכמאמרם (שבת ק"ט): לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת ע"ש. אס כן הוצרך לאכול בשבת עוד פחות יותר ממנה שאוכל צימות החול.

ו) בגמרא (יומא עה). טעם כל המינין טעמו צמן. והכתוב אומר והיה טעמו כטעם לשד השמן (במדבר יא-ח), מה שד זה, תינוק טועם זה כמה טעמים [שהאשה אוכלת], אף המן כל זמן שישראל אוכלין אותו, מוצאין בו כמה טעמים ע"כ. ויש להצין וכי ישראל בעלי תאוה הן, שנעשה להם ניסא למגנא להתענג בתענוגי מאכל, אחמהה.

*

ונראה בהקדם לזאר מה שנאמר במכת צרד, והחטה והכסמת לא נכו כי אפילות הנה (ט-לג). וברש"י כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו (תנחומא טו) ע"כ. ויש להצין כי לשון 'כי' היא נתינת טעם על מה שלא לקו, ויותר יודק לומר 'ואפילות הנה'. וגם מהו הלשון פלאי פלאות נעשו, לשון רבים, הלא זהו רק פלא אחת.

וי"ש לומר כי הכתוב אומר, ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה וגו' (טו-לה). ובגמרא (קידושין לה). וכי ארבעים שנה אכלו, והלא ארבעים שנה חקר שלשים יום אכלו, [כי בשעה עשר באייר המן התחיל לירד], אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממזרים טעמו בהם טעם מן ע"כ. ואס כן זה היה נס עזום הרבה

יותר מירידת המן לחם מן השמים, כי הכתוב אומר ויאפו את הצבא אשר הוציאו ממזרים עגת מצות כי לא חמץ, כי גרשו ממזרים ולא יכלו להתמהמה, וגם נדה לא עשו להם (שמות יב-לט), אס כן לא היה עממם עוגות רק לסעודה אחת, וממנה אכלו שלשים יום, ואס כן היה להם גם נס שאכלו קמעא ומתצרך במעיו, לא כן המן ירד להם עומר יום יום, ולא היה נס בצמות. ולא עוד אלא צהמן טעמו כל הטעמים, ואין זה חידוש שהרי לחם מן השמים הוא, אכל לטעום טעם מן בלחם גשמי מן הארץ הוא חידוש יותר. והיא באמת פליאה איך בא ללחם גשמי טעם כל מיני מאכלים שבעולם.

וי"ש לומר על פי מה ששמעתי צסס מרן אדמו"ר מקלויזענבורג זצ"ל [בעל דברי יציב] בטעם שהחטה והכסמת לא נכו, כי מכת צרד היתה צחדש אדר (רמב"ן י-ד), והרי ישראל היו עומדים אז סמוך ליציאתם, שננטוו ומצות על מרורים יאכלוהו (יב-ח), ואס כן הוצרכו לחטים לאכילת מצה, על כן החטה והכסמת לא נכו, כדי שיהיה להם למצת מצוה שמורה משעת קצירה ע"כ. ואס כן הקצ"ה שהוא יודע עמידות, וקורא הדורות מראש, כבר ידע אז כי החטים הללו במזרים שמורים לישראל לעוגות מצות, אשר ממנה יוצרכו לאכול צדרך נס שלשים יום עד ירידת המן, ולטעום בהם טעם מן. על כן בתחלת צריאתם וצמיחתם ירדה עליהם אור קדושה מלמעלה שלא יוצמחו צדרכי הטבע, כדי שיוכל להשתלשל ממנה נקיס ופלאות רבות. ולכן לא הוכו מהצרד, שמכלה רק דברים טבעיים, ולא החטה והכסמת שיש עליהם קדושה עליונה, והם מוכנים

והנה צמחותו של המן, איתא בגמרא (יומא עה:): לחם אצירים אכל איש (תהלים עח-כג), לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו דברי רבי עקיבא. וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל אמר להם לאו ואמרו לו לעקיבא, עקיבא טעית, וכי מלאכי השרת אוכלין לחם, והלא כבר נאמר (דברים ט-יח) לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, אלא מה אני מקיים אצירים, לחם שנבלע במאחיס וארבעים ושמונה אצרים ע"כ. וציאר ברמב"ן (טו-1) דברי רבי עקיבא, שקיום מלאכי השרת בזיו השכינה, וכן דרשו (שמו"ר לז-ד) ואתה מחיה את כלם (נחמיה ט-1), מחיה לכלם. ועליו נאמר (קהלת יא-1) ומתוק האור, ששיגו בו באור טוב טעם. והמן הוא מתולדת האור העליון שנתגשם בצלון בוראו יתברך, וגמלא שאנשי המן ומלאכי השרת נוזין מדבר אחד. ורבי ישמעאל תפשו, מפני שקיומם אינו בדבר המתגשם מתולדת האור, שהרי קיומם באור העליון עצמו. ומפני זה היו מוצאים טעם בזמן מכל מה שיראו, כי הנפש במחשבתה תדבק בעליונים ותמצא מנוח חיים ותפק רצון מלפניו עכ"ל.

וביאורו שכל דבר בשמים ובארץ הוא חיות שמעמידו ומקיימו. ובעלי חיים בארץ נוזין ממאכלי גשמיות, ומלאכי השרת נוזין מזיו השכינה, שאין בני אדם בחומר גשמי יכולים ליזון ממנו. אבל בהמן נשתלשל הגאח זיו השכינה, ונתרכז במאכל גשמי של זרע גד לצן האור העליון ההוא, וגמלא שאוכלי המן היו ניזונים מאותו מקור שממנו ניזונים מלאכי השרת, וממילא מובן מה שהיו טועמין בהמן כל הטעמים שבעולם, כי בזיו השכינה יש תענוג כל הטעמים, שהרי כל הצריחה כולה נשתלשל מזיו דיבורו ית"ש. ואם כן זהו טבעו של המן, שהוא

ועומדים לנפים ופלאות. וזהו שאמר הכתוב, 'והחטה והכסמת לא נכו', ואמר בטעמו, 'כי אפילות הנה', אין הם חטים טבעיים, אלא בשורשם טבוע בהם להעשות ממנה פלאי פלאות, לטעום בהן טעם מן עד ירידת המן לחם מן השמים.

*

והנה כאשר ירד המן, ולא ידעו ישראל מה הוא, ויאמר משה אליהם 'הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה', זהו דומיא הלחם אשר זה שלשים יום נתן לכם ה' לאכלה, שהיו טועמין טעם מן צהעוגות שהוציאו ממצרים, וזהו דומיא אותו לחם, אלא עד עתה היו לחם מן הארץ, ועתה הוא לחם מן השמים.

ואמר הכתוב ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כי הנה טעם המן שטעמו צהעוגות, היה מיום ט"ו ניסן בעצם היום (יב-מא), שהוא חלות היום, עד ט"ו אייר בצוקר. וכאשר נחשוב מספר השעות שיש בימים הללו, הרי זה עולה שבע מאות וארבעים שעות [כי מיום ט"ו ניסן עד סוף ט"ו אייר יש שלשים יום שלימות, כי חודש ניסן לעולם מלא (רש"י שנת פז:), והם שבע מאות ועשרים שעות. ושש שעות מיום ט"ו עד הלילה. ומליל ט"ו אייר עד נץ החמה בצוקר יש עוד כ"ד שעות, והם עולים ביחד שבע מאות וארבעים]. וזהו כמספר מ"ן (כי אות ו' ממנפ"ך עולה שבע מאות). ולכן כאשר טעמו ישראל את הלחם היורד מן השמים אמרו מ"ן הוא, שיש לו אותו הטעם שהרגשנו צהעוגות שהוציאו ממצרים, ואכלנו ממנה מספר השעות של מ"ן.

*

זיו השכינה, להיות כלול זו כל סוגי הטעמים והגאה שיש במציאות בעולם.

ואיתא במכילתא, היום לא תמצאוהו בשדה (טז-כה), היום אין אחס מוצאים אותו, אבל אחס מוצאים אותו לעולם הבא ע"כ. וביאר ברמב"ן (הג"ל) כי זה יסבול שני פירושים, שנאמר שיהיה צני העולם הבא מי שלא הגיעה מעלתם ליהנות תמיד מזיו השכינה, ויהיה קיומם בדבר המתגשם מן הזיו ההוא, כמעלת דור המדצר שהשיגו לזיו השכינה צים, כמו שאמרו (במכילתא לעיל טו-ג) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, ומאותה שעה נתעלית נפשם להתקיים בתולדותיו שהוא המן. ויותר נכון שרמז הכתוב לדברי רבי אלעזר בן חסמא במלת היום, שצני העולם הבא יהיה קיומם ביסוד המן שהוא הזיו העליון, כמו שאמרו (ברכות יז.) אין זו לא אכילה ולא שתיה אלא לדיקים יושבים ועטרוטיהם צראשיהם והן נהיגין מזיו השכינה, וצני העולם הבא יתקיימו בהגאתן מזיו השכינה בהדבקים זו בעטרה שצראשם ע"כ.

ואם כן חיי הנשמה בעולם הבא הוא מזיו השכינה דוגמת המן, ודוגמת מלאכי השרת. ולכן אמרו (אבות ד-יז) יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה, כי תענוג עולם הזה הוא רק נשתלשל מאור העליון של זיו השכינה, ואם כן על כרחך שקורת רוח בעולם הבא עולה על כל תענוגי עולם הזה. ואם כן אכילת המן במדצר, היה להם להכנה לאכילתם בעולם הבא, לחס שמלאכי השרת אוכלין, כי שניהם שורשם חד הוא. וזהו שאמרו איש אל אחיו 'מן הוא', הכנת מזון הוא, כי זהו ההכנה להמזון שנאכל בחיי נצחיים בעולם

הבא, כי עולם הזה הוא כפרוזדור צפני העולם הבא (שם ד-טז), הכנה להכנס לעולם הבא, והתקן עצמך כפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין.

*

והנה יתכן לומר כי הגם שצמן היו כלול כל הטעמים, מכל מקום לא כל אחד הרגיש טעמו בשוה, אלא כל אחד לפי מדריגתו והזדככות חומריו היה מרגיש יותר. וכמו שבמאכל גשמי, מי שהוא צריא מרגיש יותר תענוג אכילתו, והחולה או שמעיו מקולקלים מרגיש טעמו פחות יותר, כן היה במאכל הרוחני של המן, מי שהיה לדיק במעשיו, שנזדכך גופו, ונשמתו הייתה מאירה, כאשר היה טועם מהנחת זיו השכינה היה מתענג זו כל הטעמים, לא כן מי שנשמתו הייתה פגומה, ויש מסך המבדיל בינו לבין קונו, לעומת זה לא הרגיש צהמן כל הטעמים. - ויש לומר דלכן השוה הכתוב טעם המן, שהוא דומה לשדים של אשה שהתינוק יונק מהם, שטעם החלב משתנה לפי מצבו של האם, איזה מאכלים אכלה מקודם. כן גם המן נשתנה טעמו לפי מצבו של האדם האוכלו.

ויסופר על הרה"ק רבי מרדכי מלעבובויטש זצ"ל שאמר פעם צעת שהיה יושב בסעודת שבת קודש, תאמינו לי שעשיר בעושרו, ובעל עבירה בתאותיו, לא מרגיש כל כך תענוג, כמו שאני מרגיש צעת שאני אוכל פלע"י לכבוד שבת ע"כ. וכמוצן שהרגשת טעם ותענוג כזה, לא יתכן רק צמי שנפשו מזוכך, וחומריו נתהפך לצורה.

ובציינו כינא צה, שהיה חילוק באכילת המן לפי סוג האדם, וכמאמרם (יומא עה.)

יורדת בכל שבת למטה בעולם קדושת ותענוג עולם הבא, על כן ניתוסף בהמן טעם לשבת בריחו וטעמו, משורשו למעלה שהלחם בא מעולם הבא.

והרי גם במאכלי שבת הגשמיים אמרו חז"ל (שבת ק"ט), אמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניה, מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף. אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף. אמר לו תן לנו הימנו. אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו ע"כ. ואם כן מכל שכן בהמן שמהותו לחם מן השמים, תענוג מזיו השכינה, בודאי שציוס השבת היה משונה בריחו וטעמו.

ובערתה יש לומר, דבודאי מסר להם משה דברי ה', שציוס הששי ירד לחם משנה, והיה משנה על אשר ילקטו יום יום, אמנם לא ביאר להם שיהא גם משונה הלחם משאר הימים (ואולי לא נמסר זה גם למשה מתחלה). ולכן ציוס הששי כאשר לקטו לחם משנה, לחם משונה בטעם וריח, וגם שני העומר לאחד, ויצואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה, אשר חוץ ממה שירד להם שני העומר לאחד, הוא גם לחם משונה.

ועל זה השיב להם משה, 'הוא אשר דבר ה' שבתון, שיום השבת קודש היא מושפע מ'שבת קודש לה' מחר, יש מחר לאחר זמן, מעולם הבא שהוא יום שכולו שבת, כי יום השבת היא אחד מששים בעולם הבא, ולכן בהמן שהוא מאכל עולם הבא, טעמו וריחו משונה כאשר אורה של עולם הבא מתפשטת למטה בתחתונים.

כתיב (במדבר יט-ט) וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו [אלמלא בתוך המחנה יורד], וכתיב (שמות טו-ד) ויבא העם ולקטו [יציאה מחוץ למחנה משמע], וכתיב (במדבר יא-ח) שטו [משמע למקום רחוק], הא כיצד, לדיקים ירד על פתח בתייהם, צינונים יבאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו. כתיב (שמות טו-ד) לחם [משמע אפוי], וכתיב (במדבר יא-ח) עגות [משמע קודם אפייה], וכתיב (שם) וטחנו, הא כיצד, לדיקים לחם, צינונים עגות, רשעים טחנו בריחים ע"כ. וכמו כן מסתבר שהיה חילוק ציניהם בהרגשת תענוג זיו השכינה שהיתה מרוכזת בתוך המן.

ואם כן כל אחד מישראל היה יכול לנסות עמנו יום יום באיזה מדריגה הוא עומד בעבודת קונו. כי המן לא היה שוה לכל כולם, אלא חלוק היה בין לדיקים וצינונים ורשעים, הן במקום ירידתו, והן במהותו, והן בהרגשת טעמו. והו ש'אמר ה' למשה, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ולקטו דבר יום ציומו, 'למען אנסנו הילך בתורת אס לא', יהיה זה להם מבחן תמידי לנסות עצמם באיזה מדריגה הם עומדים.

*

והנה על שבת ירד לחם משנה שני העומר לאחד (טו-כג). ופירש רש"י שאין זה כפל לשון, אלא לחם משנה פירושו לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבת בריחו וטעמו ע"ש. והענין הוא, כי צהיות המן הוא לחם מן השמים, מאכל עולם הבא, אלא שנשתלשל בתוך דבר גשמי זרע גד. והרי שבת היא אחד מששים בעולם הבא (ברכות טו:), ויצרך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, אס כן

לכס מהמן עודף בכלות השבת, 'הניחו לכס למשמרת עד הבוקר', תוכלו לאכול ממנו עוד צמוצאי שבת, עד הבוקר של יום ראשון, וכמו שנצטוו איש אל יותר ממנו עד בוקר.

ואם כניס הדברים, אז נפשט מזה ספיקו של חגה"ק בעל אמרי אמת מגור זצ"ל, שנתפק אם היה איסור להותיר מהמן שירד בערב שבת, דיתכן שכיון שהותר להשאיר ממנו עד בוקר יום השבת, לא נאסר להותיר ממנו עוד גם לאחר זמן ע"כ [ועיין עוד לעיל דף קל"א].

ובערתה יש לומר, כיון דנשתנה המן בשבת מימות החול, על כן היה משביע אכילת המן בשבת גם בפחות משיעור עומר שהיה נצרך בכל יום, והיה די לקיום הגוף גם למחצה ולשליש, ולא הוצרכו לעומר שלם על יום השבת. אך בהיות איש חיוז עונג בשבת, להרבות צמאכלי מעדנים, וגם הוצרכו לאכול ממנו לסעודת מלוה דמלכה, על כן ירד גם ליום השבת עומר שלם. ואם כן נשאר בכל שבת עודף מכיון שלא הוצרכו לאכילתם כל כך. על כן אמר להם 'ואת כל העודף', מה שישאר

בסעודה שלישית פרשת בשלח תשפ"א לפ"ק

נרמזו צמה שאמר ה' בתחלת הצריאה, יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה (צראשית א-ט), ולכאורה מלת 'ותראה היבשה' הוא אך למותר, דכיון דיקוו כל המים אל מקום אחד, יהיה יבשה במקום שהיו המים מתחלה. אך הכוונה הוא, שהתנה ה' שעל המקום ההוא אשר יקוו כעת המים שם, תראה היבשה שם באותו מקום, שכאשר תגיע השעה הצריכה לך, תהיה מקום המים ליבשה ע"ש. וצאמת כן הוא גם בבצל הצורים שם במקומו.

ויש להוסיף דלכאורה הו' ליה למימר 'ותראה הארץ', וכמו שהתחיל והארץ היתה תוהו וצוהו ורוח חלקים מרחפת על פני המים. אמנם צקריעת ים סוף כתיב קפאו תהומות כלב ים, ואיתא צמדש (תנחומא יז) כלב ים, היכן לבו של אדם נתון משני חלקים, כך קפא עליהם הים משני חלקים ע"כ. וכן הוא בחזקוני (שם) דאם

וברוח אפיך נערמו מים, נצבו כמו נד נזלים, קפאו תהומות כלב ים (טו-טז). ונראה דהנה הכתוב אומר (תהלים קיד-ג) הים ראה וינס וגו', מה לך הים כי תנוס וגו', מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלו-ה יעקב. וכבר דקדקו צמדש (שמו"ר כא-ו) הים ראה, מה ראה. גם מה שאמר וינס, למה לא אמר ויצקע, כלשון הכתוב (יד-כא) ויצקעו המים. גם מה שהשיב 'מלפני אדון חולי ארץ', הוא כפל לשון, ודי צאמרו 'מלפני אלו-ה יעקב'.

ונראה דאיתא צמדש (צ"ר ה-ה) אמר רבי יוחנן תנחין התנה הקצ"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל, הדא הוא דכתיב (יד-כו) וישב הים לאיתנו, לתנחין שהתנה עמו ע"כ. וצמדש המאור הגדול (פ' צלח) כתוב, שצנו של הגר"ח מוואלאזין זצ"ל, אמר פעם להגר"א זצ"ל, דליכא מידי דלא רמיזי צאורייתא, וגם זה

(ח"א סט): בשוא גליו אתה תשבחם (מהלים פט-י), שהקצ"ה משבחם על מעלתם ותשוקתם להיות קדם מלכא שמנשאים גליהם למעלה ע"ש.

והנה בקריעת ים סוף, שכבר עברו יותר מאלפיים שנה מעת זריאתם שנתרחקו, וקעת ירד ה' כביכול למטה ונגלה על הים כגבור מלחמה (רש"י יתרו כ-ג), וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (רש"י טו-ג), אם כן הם חזרו כעת למצבם הראשון, ורוח אלקים מרחפת על המים, על כן היתה שמחתם כעת צרום המעלה.

ובצ"בנו זכניסת ישראל לארץ ישראל, כאשר נתקצו לארצם, נודעזע ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקציל פני גבירתה, ונתקרב ללד הר של מואב (רש"י צמדבר כה-טו). ועל דרך זה היה צמתן תורה, כמצואר באור החיים הק' (שמות יט-כ) שנתלש הר סיני ממקומו, ורעש ההר, ועלה לקראת ה' שירד על ההר, כעבד רך לפני רבו קודם שיגיע עדיו ע"ש. ובפנים יפות (פי' יתרו) ביאר בזה מאמרם (שבת פח). שנעקרה ההר ממקומו וכפה ועמד כגיגית על ישראל, ואמר להם אם תקבלו את התורה מוטב וכו' ע"ש. ונראה דעל דרך זה היה בקריעת ים סוף, כאשר ירד ה' להגלות על הים לבני ישראל, נתרוממו גלי הים ועלו לקראתו, ונצבו כמו נד נחלים שלש מאות מילין בגובה (תרגום יונתן יד-כג). ואם כי בשאר הימים כאשר מתרוממים גלי הים, בשוא גליו אתה תשבחם (ופירש רש"י תשפילם כמו משבח שרון ימים), אבל כעת כדי שיוכלו בני ישראל לעבור בתוך הים ביבשה, לא נשפלו המים למטה, ועמדו בהשתוקקותם למעלה בצעגועים לה'.

נבקעו לגמרי הוטרבו לירד עד תהום, לפיכך נבקע השליש מלמעלה ונעשה לישראל חומה מזה ומזה, ושתי הידות קפאו בלב ים ע"כ (וכן הוא באור החיים הק' יד-כא). ואם כן בקריעת ים סוף לא הלכו ישראל צרף בתוך הים, אלא 'ביבשה', שנתייבש תחתית הים ליבשה. וכיון דהכתוב צא לרמו על התנאי דלעתיד בקריעת ים סוף, על כן לא נאמר ותראה 'הארץ' אלא ותראה 'היבשה'.

ויש לרמו עוד תנאי הזה, במה שנאמר במעשה זראשית, ויקרא אלקים ליבשה ארץ, ולמקוה המים קרא ימים (א-י). וברש"י והלא ים אחד הוא, אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים זעכו לטעם דג העולה מן הים באספמיא (ז"ר ה-ט) ע"כ. אך יש לומר כי 'ימים', הם אותיות י"ם י"ם, כי בקריעת ים סוף, נתחלק הים לשתי חלקים, חומת ים מזה וחומת ים מזה ובתוכה יבשה. ואמר הכתוב בשעת הזריאה שקרא אלקים למקוה המים 'ימים', שתהא נחלק לשתיים צדא הזמן לעתיד כשינטרכו ישראל לזה.

*

והנה זכריאת העולם כתיב, ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים, ויהי מזדיל צין מים למים וגו' ויהי כן (א-ו). ואיתא צמדדש (ז"ר ה-ד) לא פרשו המים התחתונים מן העליונים אלא בצכיה, הדא הוא דכתיב (איוב כה-יא) מזכי נהרות חבש ע"כ. והיו זוכין ואמרין אן צעיין למיהו קדם מלכא (תיקוני זוהר מיקון ה יע), ומאז הם משתוקקים ומתגעגעים להתעלות לשורשם להיות יחד עם המים העליונים, וזהו הענין שגלי הים תמיד מתרוממים ומתנשאים למעלה, וחורין למטה בגזירת עליון. ואיתא בזוהר הק'

וזהו שאמר הכתוב 'הים ראה וינס', כאשר הים ראה את ה' יורד להתגלות על הים, התרוממו גלי הים ונסו לקראתו כעצד הרץ לפני רצו. ושאל המשורר 'מה לך הים כי תנוס', בשלמא זקיעת הים היתה תנאי מתחלת הצריאה, אבל הניסה למעלה להיות נצב כמו נד, מהו הסיבה לזה. ולזה משיב 'מלפני אדון חולי ארץ', הרי חזרנו כעת לאותו מנצ שהיה לנו עוד קודם ששכלל ה' את הארץ, שרוח אלקים היתה מרחפת על המים, וכעת נגלה ה' בחזרה על הים כמו אז. ואדרבה כעת המים העליונים מרוחקים, ואנו עומדים קדם מלכא, על כן מגודל השמחה נתרוממו לקראתו כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה.

*

והבתוב אומר (תהלים ג-ב) נכון כסאך מאז מעולם אתה, נשאו נהרות ה', נשאו נהרות קולם, ישאו נהרות דכים, מקולות מים רבים אדירים משברי ים, אדיר במרום ה', עדותיך נאמנו מאד לביתך נאווה קודש, ה' לאורך ימים. ויש לומר דהנה בשעת שנתחלקו המים התחתונים מתוך צביה, פייסס ה' צמנות וכל קרבן מנחתך צמלח תמלח, ולא תשצית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך (ויקרא ז-ג), וברש"י שהברית כרותה למלח מששת ימי צראשית, שהוצטחו המים התחתונים ליקרב צמוצת, צמלח, וניסוך המים בחג ע"כ.

ובאמת פיוס זו הוי רק נחמה פורתא, כי הקרבת קרצנות לא היו רק צננים שמקדש ה' היה קיים, והם ת"פ שנה מיציאת מצרים עד הבית הראשון, ושוב עמד הבית ת"י שנה, והבית שני ת"כ שנה, סך הכל אלף ש"י

שנה. [ויש לרמוז את קרצני לחמי לאש"י (צמדבר כח-ג), אש"י הם אלף ש"י שנה], ושית אלפי שני הוו עלמא (סנהדרין לו), ורק רצע שנים ממספר זה הקריבו ישראל קרצנות, ולעומת זה המים העליונים הם קמי מלכא כל השנים.

ולבאורה יש להצין למה לא פייס ה' את המים צמילתא דעדיפא, הלא עיקר הגאולה ציציאת מצרים היתה על ידי קריעת ים סוף, אשר אז נוצעו כל מצרים וצטלה השיעבוד, ואז נתקדש שם שמים באופן נפלא לכל צאי עולם, אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד וכו'. וגם בני ישראל נתעלו אז באמונתם שראו מה שלא ראה יחזקאל, ויאמינו בה' ובמשה עבדו. ומה גם שיציאת מצרים היא השורש של אמונתנו כמבואר ברמב"ן (שמות יג-טו) שעל ידי הנסים נתגלה שיש לעולם אלוה-ה מחדשו ויודע ומשגיח ויכול וכו', ומצות רבות זכר ליציאת מצרים, להיות לנו בכל הדורות עדות צמופתים שלא ישתכחו וכו' ע"ש. ומצות תפילין ומזוזה וחמץ ומצה פסח וסוכות וכו', כולם הם לזכרון ליציאת מצרים, וכל זה נתהוה על ידי המים התחתונים שנצקעו, וממנה נחדש מצות רבות שמחוייבים בהם גם בזמן שאין צית המקדש קיים, ולזה לא זכו המים העליונים, אם כן הוי ליה לפייסם צה.

וצריבין לומר כי אז בשעת הצריאה עדיין לא היה הכרח לגלות מצרים, שנתהוה רק אחר החטא, שזה היה עדיין תלוי בצחירת האדם, וכמאמרם (מדרים לב). מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים וכו', מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה שנאמר (צראשית

טו-ח) צמח אדע כי אירשנה וכו' ע"ש. ואמרו (שבת י:) בשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים ע"ש. ולכן לא היה יכול לפייסם אז רק במליחת הקרבנות וניסוך המים. אבל לאמיתו, קידוש שם שמים של קריעת ים סוף, ומנותיה שנשתלשלו מזה, חשובה הרבה יותר, ואז בקריעת ים סוף נרגעו המים התחתונים ביתר שאת ממה שפייסם ה'.

וזהו שאמר הכתוב, 'וכן כסאך מאז מעולם אתה', דקאי על קריעת ים סוף אשר אז ישיר משה. 'נשאו נהרות ה', הנהרות נשאו עצמם ממקומם למעלה לקבל פני ה', 'נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכיס', הנהרות שהיו מדוכאים ומושפלים להיות מהמים התחתונים הם נשאו עצמם אז. ו'מקולות מים רבים אדירים משברי ים', שנשבר ונבקע הים לחצאין בעת קריעת ים סוף, 'אדיר צמרוס ה', נתאדר כבוד ה' מהשתוקקות המים להגביה עצמם להיות קדם מלכא. והפיוס הזה שזכו בקריעת ים סוף עלתה ביתר שאת על הפיוס שנתפייסו מאת ה' בעת הצריחה שיקריבו מהם צמקדש ה'. ואמר בטעמו כי 'עדותיך נאמנו מאד', כי נאמנים הם עדות ה' שיצוא יום שיקריבו מהם למזבח, אבל זהו רק 'לבינתך נאווה קודש', בזמן שהמקדש קיים. וכעת עדיין לא נבנתה המשכן, ובסופו גם יתרב המקדש, ואין זה מנוה נלחי, אבל מה שנתהוה עמם כעת, 'ה' לאורך ימים', זה יהיה נלחי, כי מנות התלויות ביציאת מצרים שצאו לשלימותה בקריעת ים סוף, זה תהיה לעולמי עד.

*

ובזה נצוה לרמוז מה שאמר ולמקוה המים קרא ימים, דמנצוהר בזוהר הק' (ח"צ פג:) דחמשים פעמים נזכר יציאת מצרים בתורה הקדושה, כנגד מה שיצאו מחמשים שערי טומאה ונכנסו בחמשים שערי קדושה ע"כ. ובהגדה חיים לראש (להגדה פלאגי זצ"ל) הולך ומונה בנוסח ההגדה חמשים פסקאות מן הא לחמא עניא עד גאל ישראל, כנגד החמשים פעמים שנזכר בתורה יציאת מצרים ע"ש. והרמ"ע בפאנו (מאה קשיטה סימן ז) כתב, שעמד על המנין ומלא יותר מחמשים פעמים ע"ש. ובשפע של (שער שמיני פרק י) כתוב לצאר דהזוהר הק' קאי רק על אותן פעמים שהזכר יציאת מצרים לשבח הקב"ה, והשאר הן רק לסימנא בעלמא, כגון בשנה השנית לנאתם מארץ מצרים (צמדבר א-ה) וכדומה ע"כ. ובספר ישא ברבא פירש צוה בהגדה, ואפילו כולנו חכמים וכו' מנוה עלינו לספר ביציאת מצרים, היינו שמונה לספר ולמנות כמה פעמים נזכר יציאת מצרים בתורה, והם מנין חמשים לרמוז שנכנסו לחמשים שערי קדושה, ואם תקשה 'וכל המרבה לספר', שבאמת יש צמספר הרבה יותר, על זה בא ציישוב 'הרי זה משובח', שמונין וסופרין רק המקומות שמדברים בשבח של מקום ע"ש.

ולבן כאשר נפרדו המים התחתונים מהעליונים, והיו זוכים על מצבם, רימו ה' נחמה להם, כי על ידם יתהוה יציאת מצרים, להעלות ישראל בחמשים שערי קדושה, וכמה מנות שנתהוה זכר ליציאת מצרים, עד ששבח הזה מוזכרת בתורה חמשים פעמים. ועל כן קרא למקוה המים ימי"ם, אותיות י"ם י"ם, אשר י"ם נוטריקון יציאת מצרים, וי"ם עולה

בגימטריה חמשים, שרימו על חמשים פעמים שנוכרה בתורה שצח יציאת מצרים, וכל זה יתהוה רק על ידי המים התחתונים, אשר מים העליונים לא יזכו לזה, ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא.

*

והנה אמרו חז"ל (ירושלמי מגילה ג-ז) שירת הים ושירת דבורה נכתבין אריה על גבי לבינה. וכן הוא בגמרא (שם טו:) כל השירות כולן נכתבות אריה [הוא הכתב] על גבי לבינה [הוא חלק, שהוא כפליים מן הכתב, והאריה חצי לבינה] ולבינה על גבי אריה ע"כ. והענין נראה דאיתא בגמרא (עירובין יט.) כפלה הרמון רקתך (שיר ד-ג), אל תקרי רקתך, אלא ריקתך, שאפילו ריקנין שצך מלאין מצות כרמון ע"כ. ויש להצין דאם הם מלאים מצות למה נקראים ריקנים.

וביאר בשו"ת מהרש"ם (בהקדמתו לח"ב) על פי דברי הגאון בעל חוות דעת זצ"ל לזכר הכתוב (דברים לז-מו) כי לא דבר רק הוא מכס כי הוא חייב, דיזוע שנשמות ישראל הם אחוים בתורה, ותיבת ישראל נוטריקון יש ששים רבוא אותיות לתורה, וכנגדם יש ששים רבוא נשמות לישראל. אך באמת לא נמנע בהתורה ששים רבוא אותיות, אבל יש בהתורה גם מקומות שהם חלק ופנוי, כמו בין אות לאות, שצריכה כל אות להיות מוקף גויל, ובין תיבה לתיבה, ובין פרשה לפרשה, ומקום הריקן שבתורה גם כן אינו ריק, כי גם שם מלא אותיות נסתרים וגנוזים שאינם נראים לעין. ויש נשמות ישראל שהם דבוקים ואחוים באותיות התורה, ויש שאינם ראויים להדבק באותיות ממש, ושפע

חיותם נמשך להם ממקום הריקן שבתורה, וזה כי לא דבר רק הוא מכס כי הוא חייב ע"כ. ועל זה רמזו כי הריקנין שצך, אלו שהם אחוים במקום הריקן שבתורה, גם כן מלאים מצות כרמון ע"כ.

וביאר נראה, כי אלו הזוכים ליסוד כל ימיהם באהלה של תורה ללמוד וללמד, הם יש להם אחיזה באותיות התורה גופיה, אבל לאו כל אדם זוכה לזה, ואלף נכנסין לבית המדרש, אחד יוצא להוראה, ועשרה לתלמוד, ומאה למשנה (ויק"ר ז-א), עם כל זה יש לכל אחד מישראל אחיזה על כל פנים במקום הריקן שבתורה, וריקנין שצך מלאים מצות כרמון, כי גם בשוקי צראי יכולים לקיים אלפי מצות מדי יום ביומו, ורצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. ובכל רגע ששומר מחשבתו ועיניו מהרהור עבירה קיים מצות ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וכאשר משאו ומתנו ביושר בלי גול ואונאה ושקר וכו', הרי הוא מלא מצות כרמון.

אמנם המקום הריקן ביותר בתורה היא בשירת הים, אשר שם נאחזין נשמות הריקנין ציתר שאת. והוא מטעם כי אף מי שלא זכה לתורה ולקיום ריבוי מצות, מכל מקום פה להודות ולהלל ולשורר לה' יש לכל אחד, אשר שם יוכלו גם הריקנין לקבל שלימותם. להתעסם ביותר בתפלה בכוונה וצמתינות באמירת שירות ותשבחות, וצריבוי אמירת תהלים, או לשורר ולזמר גם בלשון המדוברת על הצריאה הנפלאה שצרה ה', כמו שהיה משורר דוד המלך בזמורו צרכי נפשי, ולהודות על הטובות הפרטיות הנוגע לענמו, על נפלאותיך ועל טובותיך שצכל יום

שמן

בשלה

ראש

קמח

עמנו, ולכן השירה נכתבת אריח על גבי לבינה, כי הריקנין שלימותם היא בשירות ומשצחות (ועיין בשמן ראש פסח ח"א דף שעד).

ומבל שכן ציוס השצת שהאדם פנוי ממלאכתו, ויום השציעי משצת ואומר, הוא זמן השירה הניתנת לישראל, בתפלתו ובסעודותיו, וכדאיתא במדרש (הוצא בתוספות סנהדרין לו:): מכנף הארץ זמירות שמענו (ישעיה כד-טו), דכתיב במלאכים שש כנפים לאחד (שם ו-ג), וכל כנף הוא אומר שירה אחת ציוס בששת ימי החול, וכשמגיע שצת אומרים החיות לפני המקום רצונו של עולם אין לנו עוד כנף, והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד צארך שאומר לפני שירה, שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו ע"כ. ולכאורה יש להצין הלא יום השצת מקודשת יותר מששת ימי החול, והיה מן הראוי שציוס ההוא

תהיה השירה ממלאכי מעלה, אשר כולם פותחים את פיהם צקדושה וטהרה ומצרכין ומשצצין, ולא מקרוצי חומר צשר ודם שרחוקים מקדושת וטהרת המלאכים.

אך מזה אנו למדים כי שירת צשר ודם עולה במעלתה על שירות המלאכים, וציוס השצת מכנף הארץ דייקא זמירות שמענו, דאדרבה כיון שאנו שוכנים צארך, אשר כבוד ה' שם בהסתר, ורובא דרובא דעלמא לא מכירים מלכותו, חשוב מאד למעלה השירה שמגיע מקרוצי חומר השוכנים בחומריות הארץ, ומהם מתנשא כבודו יתצרך שמו ציתר שאת יותר משירות המלאכים, ולכן הם דייקא נצחרו להשמיע שירתם ציוס שצת קודש. וזה כולל כל איש ואיש מישראל, גם הריקנין שצהם מקומם בתוך השירות שישראל משמיעים ציוס השצת.

בסעודה שלישית פרשת בשלה תשפ"ב לפ"ק

משצת ואומר מזומר שיר ליום השצת (תהלים צג-א), ולפיכך יפארו ויצרכו לא-ל 'כל יצוריו'. ונראה דזהו טעם הנוהגין ליתן מזונות לצפרים בשצת זו (מגן אברהם סימן שזד סק"ז), כי הצפרים מיוחדים ציותר מכל הצרואים שמצפצפין תמיד צפיהם צשירה וצזמרה, ועל כן יש להם קשר יותר משאר הצרואים לשצת שירה.

ובמוך לשירת הים נאמרה פרשת המן, לרמוז על מאמרם (פסחים קיח). קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף דכתיב (תהלים קלו-כה) ונתן לחם לכל צשר, וסמך ליה לגזור ים סוף

שבת זו נקראת צשם 'שצת שירה', על שם שירת הים שנאמר צפרשתנו. אשר צאמת כל השצתות מיוחדות לצני ישראל להרצות צשירים, וכמבואר בתוספות (סנהדרין לו:): דכתיב (ישעיה ו-ג) גצי חיות, שש כנפים לאחד, וכל כנף הוא אומר שירה אחת ציוס בששת ימי החול, וכשמגיע שצת אומרים החיות לפני המקום רצונו של עולם אין לנו עוד כנף, והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה שנאמר (שם כד-טו) מכנף הארץ זמירות שמענו ע"כ. ולא רק צני ישראל אומרים שירה, אלא גם יום השצת עצמה אומרת שירה, ויום השציעי

לגורים ע"כ. וזממורה צפרשתנו יש, וצרות אפיך נערמו מים (טו-ט), אפיך מלא יו"ד, וכתיב (בראשית ג-יט) צועת אפיך תאכל לחם, מלא יו"ד. וציאר בתולדות אדם להגר"ז מווילנא (ח"צ פ"צ), דבא לרמו שקשה מוונותיו של אדם כקריעת ים סוף, זה מלא ציעת אפיס, וזה צרות אפיס ע"כ. ולכן אחר קריעת ים סוף, יש שפע של פרנסה, ירידת מן משמים. וגם אחר קריעת ים סוף זכו לציות היס, שגדולה הייתה מציות מצרים שנאמר (שיר א-יא) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף (רש"י טו-כב).

*

והנה הכתוב אומר (טו-כב) ויסע משה את ישראל מים סוף, וצרש"י הסיען בעל כרחם, שעטרו מצרים את סוסיהם צתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותן בים, לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם ע"כ. ויש להבין הלא מנינו צממרים שלא רצו ישראל לשאול ממצרים כלי כסף וזהב. והוצרך ה' לומר למשה, דבר נא בצאני העם וישאלו וגו' (יא-ג), אין נא אלא לשון צקשה, אמר ליה הקב"ה למשה, צקשה ממך לך ואמור להם לישראל, צקשה מכס שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו לדיק [אברהם] ועצדום וענו אותם (בראשית טו-יג) קיים בהם, ואחרי כן ילאו צרכוש גדול לא קיים בהם. וכתיב (יג-לו) וה' נתן את חן העם צעיני מצרים וישאלום, בעל כרחם דישראל משום משוי (צרכות ט). ומה נשתנה כעת שהיו טרודים לשלול שללם עד שהוצרך משה להסיעם משם בעל כרחם.

גם יש להבין, הלא המצריים עובדי עבודה זרה היו, עד שהיה חקוק על מרכבותיהם

וצגדיהם ומכשיטיהם עבודה זרה, ועצביהם כסף וזהב (בעל הטורים טו-ד), ואם כן צדין הוא שמהא כל הציוה אסורה צהנאה מפני תערובת עבודה זרה שצמכה, וישראל אינו יכול לצטל עבודה זרה של עכו"ם (עבודה זרה מב), ואיך נטלוה ישראל (עיין דרושים ואגרות חתם סופר צפרשתנו ד"ה מרכבות). ולא עוד אלא שמכסף וזהב הללו, ומתכלת וארגמן שצצגדיהם, נעשה אחר כך המשכן, וכמו שנאמר ויקחו לי תרומה וגו' (כה-ג), והלא גם עבודה זרה שמותר להדיוט אסור לצורך גבוה, וכגון עבודה זרה של מחובר מותר להדיוט ואסור לגבוה (עיין חוספות שם מה. ד"ה בל), ואם כן איך השתמשו ישראל בציות היס של מצרים.

*

ובמתחלה נקדים לצאר הכתוב, וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' צמצרים, וייראו העם את ה' וגו', אז ישיר משה וצני ישראל וגו' (יד-לא). ויש להבין הכוונה שהדגיש שראו ישראל את היד הגדולה דייקא. והנגינה על זה היא מונח רביעי.

ונראה דאיתא צמדש חזית (שהש"ר א-י) שיר השירים היכן נאמרה, על היס נאמרה. ואיתא (שם) שיר חד, השירים תריין, הא תלת. כלומר דפקוק שיר השירים נחשב לתלת. נמצא דאמרו ארבע שירות על היס, שירת אז ישיר, ושיר השירים דהוה תלת. וכתוב במעשה רוקח (צפרשתנו אות ד) לצאר, דאיתא צגמרא (צרכות י). הני חמשה צרכי נפשי כנגד מי אמרן דוד, נגד חמשה עולמות, דר צמעי אמו ואמר שירה, ילא לאויר העולם ואמר שירה, ינק ואמר שירה, ראה צמפלתן של רשעים ואמר שירה, נסתכל

ציוס המיתה ואמר שירה ע"ש. ופירש רש"י כששרתה רוח הקודש עליו אמר שירה כנגד כולם, כי צודאי צהיותו צמעוי אמו או כשינק משדי אמו לא היה צו דעת לומר שירה, אך אחר כך כששרתה רוח הקודש עליו אמר שירה על כל החקדים שעשה עמו הקצ"ה.

ונראה דכשם שאמר דוד שירה על כל חסדי ה' שעשה עמו, כן אמרו ישראל כשראו מפלתן של רשעים ושרתה רוח הקודש עליהם, אז אמרו שירה על כל חסדי ה', ולכך אמרו ארבע שירות. אבל קשה הרי חמשה חקדים הן שראוי לאמר עליהן שירה, כמו שמצינו בדוד שאמר חמשה צרכי נפשי. אך נראה ליישב בטוב טעם, דחסד א' הוא שינק משדי אמו ונתן לה דדים צמקום צינה כמצואר בגמרא הנ"ל, ואיתא צש"ס (סוטה יא:) וצמדרשים (ילקוט יחזקאל שד) דכל אותו הדור שיצאו ממצרים לא ינקו כלל משדי אמו, דכשהגיע עת הנשים ללדת הלכו על פני השדה ושם היו מולדין, והקצ"ה צעצמו וצכודו נתן לכל אחד שני עיגולין אחד של שמן ואחד של דבש, עד שהיו מתגדלין וצאין עדריס עדריס לציתן, והם היו מכירין אותו על היס תחלה, ואמרו זה א-לי ואנוהו (טו-ג). נמצא דכל אותו הדור לא ינקו כלל משדי אמו, לכך לא הוצרכו לומר שירה א' נגד החסד של יניקת שדים, לכך לא אמרו רק ד' שירות.

ובזה מצואר אז ישיר משה וצני ישראל את השירה הזאת, ומיצת 'הזאת' אתי למעוטי שלא אמרו עוד שירה אחת. אך שלא יקשה לך למה צאמת לא אמרו שירה חמישית מאחר שאמרו ד' שירות, לכך אמר 'זה א-לי ואנוהו', כלומר שכל אותו הדור הכירוהו שהוא

היה מפרנס אותן צהיותם צשדה, ולא ינקו כלל משדים, ולכך לא אמרו עוד שירה חמישית. אך לכאורה קשה על משה רצינו ע"ה שהוא ינק משדי אמו (עיין שמו"ר א-כה), והוי ליה לומר עוד שירה אחד. על זה אשיב, דהרי שירה חמישית שאמר דוד הוא שנסתכל ציוס המיתה, ומשה רצינו ע"ה לא מת (סוטה יג:), ולכך צין משה רצינו ע"ה וצין ישראל לא הוצרכו לומר יותר מד' שירות כנ"ל ע"כ.

ואולי יש לומר, דאיתא צגמרא (מגילה י:) מאי דכתיב (שמות יד-ב) ולא קרב זה אל זה כל הלילה, צקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקצ"ה מעשה ידי טובעין צים ואחס אומריס שירה ע"כ. ואם כן צעת ההוא לא היה הקצ"ה שמח צמפלתן של רשעים, ועל כרחק דשירתן של ישראל היה רק על טובת עצמן, ולא על מפלת הרשעים, על כן השמיטו משירת דוד המלך, השירה על מפלתן של רשעים, ואמרו רק ד' שירות.

וזוהו הענין שאמר הכתוב, 'יורא ישראל את היד הגדולה וגו', שאז כאשר זכו להשראת רוח הקודש, והתצוננו על היד הגדולה, שהיד יש לו חמשה אצבעות, רומזת על חמשה עולמות שיש לשור לה' עליהם, 'מונת רביעי', אמרו רק ארבעה שירות ולא חמשה, וכמו שנתצאר לעיל שהשמיטו שירה אחת משירת דוד, ואמרו רק ארבעה שירות.

*

אמנם יש לומר עוד, דהנה יש לדקדק צמאמרס הנ"ל, שאמר הקצ"ה מעשה ידי טובעין צים ואחס אומריס שירה, דאם כן איך אמרו ישראל אחר כך שירה, והלא אין הקצ"ה שמח

במפלתן של רשעים, וכמו שמסיק הגמרא שם. גם להצין למה קרא ה' את המצריים כאן בחו"ל 'מעשה ידי'. וגם למה דקדק לומר ש'טובצין' צים, ביותר היה לו להדגיש שמעשה ידי 'מתים' צים, הלא הטביעה היא קודם המיתה.

ונראה דהנה ישראל אמרו בהשירה, ירדו במנולות כמו אצן (טו-ה). וברש"י ובמקום אחר (טו-ו) נללו כעופרת, ובמקום אחר (טו-ו) יאכלמו כקש. הרשעים כקש, הולכים ומטרפין עולין ויורדין, צינונים כאצן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד (מכילתא) ע"כ. ובפשוטו הכוונה שלא מתו המצריים תיכף, אלא המים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק, כדי שיתענו וינטערו עד מיתתם, והקצ"ה מודד מדה כנגד מדה, והכשרים שלא עינו ישראל כל כך נחו מיד כעופרת, והצינונים הולכין ומטרפין עולין ויורדין, כל אחד לפי מדתו, והרשעים שוהין לירד לאט כקש.

אמנם יש לומר בזה עוד, כי הנה ה' אמר למשה, ואכזדה צפרעה ובכל חילו, 'וידעו מצרים כי אני ה' (יד-ד), והכפיל הדברים שנית, 'וידעו מצרים כי אני ה' בהכזדי צפרעה צרכבו וצפרשיו' (יד-ח). ופירש באבן עזרא וידעו מצרים, הנשארים, 'גם הנטבעים לפני מותם', כי אני ה' ע"כ. ואם כן היה הצטחה מה' שכל מצרי קודם מיתתו יגיע לידי ההכרה כי אני ה', ושינה עליו הכתוב לעכב (יומא נא:). ואם כן הכשרים שהיו צינונים, שלא היו אדוקים כל כך בעבודה זרה שלהם, וגם למדו כבר לקח מעשר המכות שראו צענייהם, הם הודו תיכף כי יש ה' המהוה כל היות, ועל כן מתו תיכף. אך הצינונים שציניהם, הם לא באו לידי

ההכרה זו תיכף, ועל כן היו הולכין ומטרפין עולין ויורדין עד שגם הם הודו ואמרו וידעו כי אני ה'. אבל הרשעים אשר גם על פתחו של גיהנם אינם חוזרים (עירוצין יע.), הם ירדו כקש, שהולכרו לזמן מרובה עד שבאו לידי הכרה זו.

ונראה בטעם שהם זכו לשו"ב ולהכיר קודם מיתתן כי ה' אחד, שזהו צשציל שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה (פסחים ק"א), וכיון שגזר ה' על ישראל, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדו וענו אותם (צראשית טו-ג), והם היו השלוחים לקיים דבר ה', על כן שילם להם ה' שיבואו בחיים חיותם להכרה של אני ה'. ואם כי נענשו על מה ששיעבדו בישראל, כי הם הוסיפו על רשעתם יותר, וגם לא עשאוהו ככוונה זו לקיים מצות ה' (עין רמב"ן צראשית ט"ז), מכל מקום על אותו חלק שהשלימו מצות ה', לא קיפח שכרם.

ובעצתה אחי שפיר מה שנהנו ישראל מציות הים, ולא חשו להנאת עבודה זרה, שכיון שה' העיד עליהם כי קודם מיתתם יגיעו לההשגה של וידעו כי אני ה', הרי אז ציטלו במחשבתם כל העבודה זרה שלהם, וממילא לא נשאר על רכושם שום פגם. ועל כן צעודם במצרים לא היו רוצים לשאול מהם כלי כסף וזהב, כי המצריים כל מחשבתם לעבודה זרה, ונאמר להם לישראל משכו וקחו (י"ב-כא), משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם לאן של מצוה (רש"י י"ב-ו) ולא רצו ישראל להיות להם מגע ומשא עם עובדי עבודה זרה ורכושם, והוארך משה לבקש מהם, אין נא אלא לשון צקשה, שלא יאמר אותו צדיק ואחרי כן יאלו צרכוש גדול לא קיים בהם. אבל כעת שידעו צבירור

מפי ה' כי המצריים מתו צההכרה של וידעו כי אני ה', על כן היו טרודים בציות הים, עד שהולך משה להקיעם משם.

והנה אין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים, אבל זהו רק כאשר הם מתים ברשעתם, ולא באו לידי תיקונם בחייהם, ולא מילאו תפקידם, כמו להולך (ירמיה כג-י) בלא מלכות ומעשים טובים בידו (עיין מועד קטן כו:). אבל הרשע שזוכה לבוא לידי תיקונו גם ברגע האחרונה, יש שמחה למעלה על מה שהשלים תיקונו בחייו. ולכן מלאכי השרת שרצו לומר שירה בעוד שהמצריים היו 'טובעין' בים, שאז עדיין לא באו לידי ההכרה של וידעו כי אני ה', שלא לללו עדיין כעופרת, על כן אין במפלה זו שמחה למעלה, וכאשר מעשה ידי טובעין עדיין בים, אין מקום לומר שירה. אבל בני ישראל אמרו שירה אחר שראו אותם 'מת על שפת הים', ואז נתקיים כבר הבטחת ה', שכל אחד מהם בא לידי ההכרה אשר הו"ה אחד, אז הזמן שיכולים לומר עליהם שירה, כי במיתתן באו לידי תיקונם.

והנה אמרו (פסחים קיט.) מאי דכתיב (יחזקאל ה-ח) וידי אדם מתחת כנפיהם, ידו כתיב, זה ידו של הקב"ה שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מפני מדת הדין [שמקטרגת ואומרת לא תקבלם, והוא מקבלם בסתר] ע"כ. הרי שהקירוב של הקב"ה לבני אדם, שלא ירחק ממנו נדה, זהו מידו הפרוסה תחת כנפי החיות, אשר ימינו פשוטה לקבל שבים, וידו מקרבת כל הבאים להסתופף בללו. ולכן קרא ה' את המצריים בעת טביעתם שהם 'מעשה ידי', שכל מה שהם עוברים היא כדי

לקרצם על ידי זה לתשובה, להכיר ביחוד השם, ובזמן כזה שעדיין לא באו לידי תיקונם, אין הזמן גרמא לומר שירה על מפלתם.

אבל אחר 'יורא ישראל את מצרים מת על שפת הים', שכבר מתו, וגם 'יורא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים', היינו שידו הגדולה שפרוסה תחת כנפי החיות לקבל הרשעים, עשה ה' גם למצרים, שזכו וידעו כי אני ה', 'אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', כעת שכבר באו לתיקונם יכולים לשורר לה' על ישועתן של ישראל, כי גם הם באו אז לידי תיקונם. והמשיכו לומר 'זה אלי ואנוהו' (טו-ג), ואבני ליה מקדשא, כי ממונם וזהבם וכסףם ראוין מעתה גם לגבורה, שנחצטלה העבודה זרה שלהם על ידי עצמם, ואין בהם סרך של עבודה זרה.

והנה המצריים זכו לקבורה אחר מיתתם, וכמו שנאמר נטית ימינך תבלעמו ארץ (טו-יג), וברש"י מכאן שזכו לקבורה, בשכר שאמרו (ט-כ) ה' הצדיק ע"כ. ולפי מה שנתבאר יש לומר דכיון דנתעלו בעת מיתתם ובאו לידי ההכרה של אני ה', וציטלו את עבודה זרה שלהם, והמליכו על עצמם את ה', על כן זכו לקבורה. וכל זה בא להם מימין ה' אשר לא ירחק ממנו נדה, אשר ימינו פשוטה לקבל שבים, ועל כן אמרו 'נטית ימינך', בשביל שנטית עליהם את יד ימינך הפרוסה לקבל שבים, על כן זכו 'תבלעמו ארץ'.

*

ואמר הכתוב 'יארמרו לאמור' אשירה לה' וגו', ויש להבין הכוונה בזה למי אמרו לאמור. ונראה כי הנה כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא

קדמוהי (נהר של אש מושך ויוצא מלפניו), וזגמרח (חגיגה יג:): מהיכן נפיק, מזיעתן של חיות ע"כ. ומצואר באור החיים הק' (בפרשתנו טו-יא) כי מזיעת החיות שמזיעים צעת שאומרים קדוש, יוצא נהר של אש, לנד המורה שנקנס בחיות כשמהללים אותן, נעשה מזיעתן נהר של אש ע"ש. ועל דרך זה, כאשר השמש הולך ואומר שירה, מזיעתו שמנסרת ברכיע, יוצאת נהר אש, שממנו צא אורה לעולם. – וכיון שכעת מנע ה' אמירת השירה מאת המלאכים, כי מעשה ידי טובעין צים, יתכן שגם השמש עמדה במקומה ולא המשיכה באמירת שירתה, על דרך שמש בגבעון דוס.

ומצואר במעשה רוקח (בפרשתנו אות 7) צהא דאיתא צמדדש (שמו"ר כא-1) ויצקעו המים (יד-כא), כל מים שצבעולס נחצקעו ע"כ. צטעס על מה עשה ה' ככה, כי כל הנחלים הולכים אל הים (קהלת א-1), וגלי הים צעת הילוכס אומרים שירה, [וכמו שנאמר (תהלים גא-7) מקולות מים רצים אדירים משצרי ים אדיר צמרוס ה'], ואין להם עמידה, שצכל עת הולכים אל הים, יום ולילה לא יחסו משירתס, אצל צעת שנטצעו המצריים צים לא היו רשאים לומר שירה, לכן הוכרח שכל מימות שצבעולס יצקעו, כדי שיהיו עומדים כמו נד, וממילא נשתקו מלומר שירה ע"כ.

ולפי זה צשעת קריעת ים סוף כאשר אמר ה' למלאכי מעלה, מעשה ידי טובעין צים וחתס אומרים שירה, לא רק הם שתקו ודממו, אלא כל הצריאה כולה, השמש והירח והכוכבים והמים, כולס עמדו דוס ולא המשוכו שירתס. אצל כעת אחר שמתו צבר, והגיעו להתעלות וידעו מצרים כי אני ה', וצני ישראל

נצרח אלא לכבודו (אצות ו-יא), וכולס משוררים ומשצחים לה', וכמו שנאמר (תהלים יט-3) השמים מספרים כבוד ה-ל ומעשה ידי מגיד הרקיע, יום ליום יביע אומר וגו', ומצואר ברמב"ם (ה' יסודי התורה ג-ט) כל הכוכבים והגלגלים כולס צעלי נפש ודעה והשכל הם, והם חיים ועומדים ומכירים את מי שאמר והיה העולם, כל אחד ואחד לפי גדולו ולפי מעלתו משצחים ומפארים ליוצרם כמו המלאכים וכו' ע"ש. ועל זה אנו אומרים (במפלת צבת) טובים מאורות שצרח אלקינו, יוצרם צדעת צצינה וצהשכל', שאין הכוונה שנצראו מחכמתו יתצרך שמו, אלא שהמאורות עצמם יש צהס דעת וצינה והשכל, כח וגצורה נתן צהס להיות 'מושלים' צקרב תצל, שיהיו למשל לצני אדם עד כמה יש לוומר שירה תמיד לפני ה'.

ואיתא צילקוט (יהושע כ3) ממזרח שמש עד מצואו מהולל שס ה' (תהלים קיא-א), משעה שהשמש זורח עד שהוא שוקע מקלס להקצ"ה, וכן את מוצא צשעה שעמד יהושע בגבעון וציקש לשחק את החמה, לא אמר שמש בגבעון עמוד, אלא שמש בגבעון דוס, אלא כל שעה שהוא מהלך הוא מקלס להקצ"ה, וכל שעה שהוא מקלס יש צו כח לעמוד (להתקיים), לכך אמר לו יהושע דוס וכו'. אמר לו השמש אתה אומר שאדוס, ומי אומר קלוסו של הקצ"ה, אמר לו שתוק ואני אומר, שנאמר (יהושע י-13) אז ידבר יהושע, ואין אז אלא שירה, שנאמר אז ישיר משה ע"כ.

וירתבן לומר כי מה שהשמש מאיר ומחמם את העולם, שזהו על דרך שנאמר למעלה צשמים (דניאל ז-2) נהר די נור נגד ונפק מן

התחילו לומר שירה, אמרו ישראל לכל הצריחה שיכולים כעת לחזור לשירתם, וזהו 'ויאמרו לאמור', שאמרו כן לכל הצריחה שהיו נמנעים עד כעת מלומר שירה, שמעתה גם הם יכולים להמשיך בשירתם.

*

ואמר וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' צמנרים, וייראו העם את ה' וגו'. ונראה כי ישראל התבוננו, אם למצריים אשר כל ימיהם עמדו ברשעם, ערות הארץ, וזרמת סוקים זרמתם, עם כל זה היתה ידו של ה' פרוסה לפנייהם לקרצם, וידעו כי אני ה', אם כן מכל שכן שבני ישראל אשר הם מלאים מנות כרמון, גם כאשר יש להם ירידה מפעם לפעם לא ידח ממנו נדח, וסופם יקרצם ה' לבוא לידי תיקונם להשלים נפשם.

ושמעתי מפה קדשו של מרן **במאמאמר** זי"ע צימי ילדתי צימי השוצבי"ם, שאמר צמה שאומרים (בחפלה והוא רחום) הפותח יד בתשובה לקבל פושעים וחטאים נזהלה נפשנו מרוב עלבוננו וכו'. דלכאורה אם ידו פתוחה לקבל שבים, הרי יש לנו לשמוח על זה, ולמה נזהלה נפשנו. ואמר, כי אם הדין היה נותן שכאשר חטא האדם אין מקום לנקות החטא בחרטה, וכמו שהוא הנימוס צמלכי צשר ודם, אז לא היה תציעה עלינו כל כך על מה שאין לנו מתחרטים ושבים, כי כבר נגזר עלינו הדין, ומה לנו עוד לעשות. אבל כיון שהקצ"ה פותח יד לקבל כל אחד, הן פושעים צמזיד והן חוטאים צשוגג, ואין לנו מנללים זאת לאחוז צו צשתי ידיים

אחר החטא, לחזור ולשוב ולתקן הכל, למחות כל החטאים שעשו, על זה נזהלה נפשנו, ונוטל שמחה מצית חיינו, ועלצוננו רב, שממשיכין לנו צדרכינו הרעים, ולא אוחזים צחצל התשובה לשוב ולתקן עכדה"ק.

ולבן כאשר יירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' צמנרים, שגם להפחותים הללו אנשי מצרים הראה להם ה' את ידו הגדולה הפרוסה לקבל שבים, וייראו העם את ה', היכן לנו עומדים, הלא יש לנו סיוע מלמעלה לחזור ולשוב ולתקן הכל, ולמה אין לנו מנללים זאת כראוי.

ואמר שוב, אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, וצרש"י שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה (סנהדרין ט"א): ע"כ. והיינו כי יש שהם מתים כפשוטם, שיצאה נפשם מגופם, ויש צני אדם שהם עדיין חיים, אבל התורה מחשיבה אותם כמתים, וכמאמרם (ברכות יח): רשעים צחייהן קרויין מתים, והם מתים מן התורה. אמנם מתים הללו יש להם עוד תחייה על ידי ידו של הקצ"ה שפרוסה לקבל שבים, וכמו שאנו רואים צמנריים, ולכן כאשר ראו ישראל את 'היד הגדולה' אשר עשה ה' צמנרים, יש צוה רמז של תחייה לכל המתים מן התורה, לאלו שהתורה מחשיבה אותם כמתים.

בה יזכנו ה' צימים הללו של ימי התשובה ימי השוצבי"ם, לחזור ולתקן חטאותינו ופשעינו, וידו פשוטה לפרוס עלינו סוכת שלומנו, ולקבלנו בתשובה שלימה לפניו.

פרשת יתרו

בסעודה שלישית פרשת יתרו תשע"ו לפ"ק - פאלם ספרינגס

במדבר לא מקום גפן ותאנה ורמון, ואין יין
מזוי שם, ומיינו של יתרו לא שמו משום סתם
ינם, ועל כן יין לא הציאו להסעודה.

אמנם יש לומר עוד, דהנה יתרו בא אל המדבר
ביחד עם צמו צפורה אשת משה ושני
בניה. והנה למאן דאמר יתרו אחר מתן תורה
בא (וצחים קטו.), אס כן אשת משה וצניה לא
היו צמתן תורה, ואס כן מתי נכנסו הם בכלל
ישראל. וצריך לומר דכיון דאמרנו חז"ל (שס)
שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף
העולם ועד סופו ע"ש. וכיון שכבר גילה ה'
למשה בהיותו צמדין, בהוליאך את העם ממזרים
תעבדון את האלקים על ההר הזה (שמות ג-יג),
הרי ידעו צני ציתו שעתידין ישראל לקבל התורה
במדבר, ולכן כאשר היה מעמד הר סיני, שמעו
גם הם קול ה', אנכי ה' אלקיך, וקבלו עליהם
עול התורה. ואס כן יש לומר דהלחם של יתרו
אפה צפורה צמו, והיא נכנסה לכלל המנוות
צנחית התורה צסיני, על כן היה הפת של
יתרו פת ישראל, ושפיר באו אהרן וקני ישראל
לאכל לחם עם חותן משה. ומכל מקום יין לא
הציאו, כי הרי המדקדקים נוהרים מלשמות יין
שרק ראה עכו"ם, אפילו הוא יין ישראל (של"ה
שער האומיות קדושת האכילה אות קו).

ויתבן לומר שמכל מקום חסרו אשת משה
וצניה הרבה טובה, שאס כי הם 'שמעו'
מתן תורה, מכל מקום לא 'ראו' המחזה ההוד
צענייהם, איך ההר צוער באש, וירד עליו ה'

ויקח יתרו חותן משה עולה וצחים לאלקים,
ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם
חותן משה לפני האלקים (יח-יג). וצרש"י עולה
כמשמעה שהיא כולה כליל. וצחים, שלמים. ויצא
אהרן וגו', ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא
לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה
עומד ומשמש לפניהם. לפני האלקים, מכאן
שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה,
כאלו נהנה מזוי השכינה (ברכות סד.) ע"כ.

ונראה לצאר צזה עוד, ובהיות שאקוה בשצוע
זו לצקר צקצרי צדיקים על ציון מרן
רבינו החתם סופר זי"ע, ורבותיו הק' בעל
הפלא"ה, ורבי נתן אדלער זי"ע, וכדי שיהיו
שפתותיהם דוצצות צקצר להמליץ זכות עלינו,
נשתעשע צדצריהם הקדושים צפרשתנו. ומתחלה
אקדים מה ששמעתי לדייק, הלא עיקר שמחה
ציון, ולמה לא נזכר צסעודה זו יין. ונראה
דהנה הכתוב אומר, ויצא אהרן לאכול 'לחם'
עם חותן משה, ובאבן עזרא פירש 'שלמים',
אמנם בפנים יפות פירש, שיתרו באותה שעה
עדיין לא ירד המן בשצילו, ואכל הלחם שהציא
עמו, ולכבודו אכלו אהרן וקני ישראל מן הלחם
שלו, כדקיימא לן (או"ח סימן קסח-ה) דבעל הצית
הנוהר מפת עכו"ם, ואורח אינו נוהר, מותר
לבעל הצית לצנוע ולאכול כל הסעודה מפת
עכו"ם בשציל האורח ע"כ. והיינו דכתיב לאכל
לחם עם חותן משה, שאכלו מלחמו לכבודו ע"כ.
והא תינה צפת עכו"ם של יתרו, אכל יין, הרי

באתי לבית מרי הקריבו לפני ששים קערות של מיני מאכל ואכלי זהו וכו', רווחא לבסומי שכיחא [ריות מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים] ע"כ. הרי כי מאכל מבוסס רעבין לאכול גם כאשר הוא שבע. ואמרו (עירוזין פג): דרבי מאיר סבירא ליה שיעור תחומין מזון שתי סעודות לחול ולא לשבת, דבשבת אכיל אינש טפי משום דבסיס תבשיליה, ורווחא לבסומי שכיחא ע"ש. ועיין חתם סופר (פ' בשלח פג): כמה שאמר הכתוב, ויהי ציוס השביעי יאזו מן העם ללקוט ולא מצאו (טו-טז), דטעותם היה כי אמרו חז"ל לקטו לחם משונה, משונה בריחו וטעמו (רש"י טו-כג), ואמרו (שבת קיט). תבלין יש לנו ושבת שמה, שממנו ריחו של שבת נודף. ואמרו דמונות של שבת צריך יותר מבחול דרווחא לבסומי שכיחא, והשתא אף על גב שלקטו שני העומר, מכל מקום צליל שבת אכלו יותר מן השיעור משום שינוי טעמו לטובה, ולא נשאר די שני סעודות למחרת, על כן יאזו ללקוט ע"כ. והכפיל דבריו בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן מו), והוסיף דלריכין לומר כי המן נחצרך בשבת במעיים, על דרך אוכל קמעא ומתצרך במעיו ע"כ.

ובערתה יש לומר, דכיון שהנהגה מסעודה שתלמידי חכמים מסובים זה, כאילו נהנה מזיו השכינה, הרי מאכל זה מבוסס יותר ממאכלי שבת, על כל פנים לגבי אהרן וזקני ישראל, ולכן הגם שאכלו כבר עומר מהמן עד לשובע, מכל מקום למאכל מבוסס כזה של הנאת זיו השכינה, רווחא לבסומי, הרגישו עוד רעבון לאכילתו. והוה שצא הכתוב לצאר, 'ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה', ולכאורה הרי זה רעבתנותא שאחר אכילת עומר

לעיני העם. וזה השאיר רושם עליהם, שלא נחקק בהם תמונה זו להיות להם לקנין, עד שבנו של גרשום נעשה כהן לעבודה זרה (בצא צמרא קי). [ולכאורה יש להעיר ממה דאמרו (כריחות ט). אבותיכם לא נכנסו לבית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים ע"ש. ואם כן הגם ששמעו קול ה' צמתן תורה, מכל מקום חסרה להם טבילה שצריכה צית דין של שלשה, דמשפט כתיב ציה (יבמות מו)]. (ועיין עוד להלן דף קעב).

*

והנה בתורת משה (דף נג: ד"ה ויצא) הקשה, דאם נימא שאכלו מלחמו של יתרו, הרי מחזי כרעבתנותא, שהרי אמרו חז"ל (עירוזין פג): האוכל יותר מכשיעור עומר לגלגולת הרי זה רעבתן, ופשיטא שגם מן המן לא הותרו, נמצא מה שאכלו מלחמו של חותן משה הוי אכילת רעבתן. ודוחק לומר שהאכילו מן המן שלהם כנגד לחם שאכלו עמו, דויצא אהרן וכו' לאכול לחם עם חותן משה משמע שהם אכלו עמו ולא הוא עמהם. אלא אמרו חז"ל (ברכות לט): שבת קיז: רבי זירא צצע אכולי שירותא, ופריך הא מחזי כרעבתנותא, ומשני כיון דבכל יומא לא קעביד הכי רק צהאי שעתא (בשבת), לא מיחזי כרעבתנותא. והכא נמי אכלו לפני אלקים, ופירש רש"י סעודה שתלמידי חכמים נהנה ממנו הוה ליה כאוכל לפני אלקים, על כן לא מחזי כרעבתנותא ע"כ. אמנם אכתי צריך ציורה, דתירוצ זה עולה שפיר דלא 'מחזי' כרעבתנותא, אצל הקושיא היתה דזה רעבתנותא ממנש, ואיך נאמר על אהרן וזקני ישראל שאכלו כרעבתן. **ובראיה** דאיתא בגמרא (מגילה ז:) שאמר אביי כי נפקי מצי מר הוה שבענא, וכאשר

משה, יכלו לאכול צידד גם עמו צשר השלמים, שהרי גם הוא היה נימול.

*

והנה יתרו הקריב עולה ושלמים, ואם כן היה לפניהם צסעודתם אכילת צשר קדשים, והכתוב אומר שצאו לאכל 'לחם' עם חותן משה. והענין הוא דאיתא בשלחן ערוך (או"ח סימן רלא) צכל מה שיהנה צעולם הזה לא יכוין להנאתו, אלא לעבודת הצורא יצרך, כדכתיב צכל דרכיך דעהו (משלי ג-ו), ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים. שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה והשיצה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת צוראך, או לדבר הגורם עבודתו, שאפילו יהיה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאתו אינו משוצה, אלא יכוין שיאכל כפי חיותו, לעבוד את צוראו וכו'. וקיים, כללו של דבר, חייב אדם לשום עיניו ולצו על דרכיו ולשקול כל מעשיו צמאזני שכלו, וכשרואה דבר שיצא לידי עבודת הצורא יצרך יעשהו, ואם לאו לא יעשהו, ומי שנוהג כן, עוצד את צוראו תמיד ע"כ. וציאורו, כי צאמת רוב חיי אדם הוא מוטרד צאכילה ושתיה ושינה ומשא ומתן, ועל כרחק שכל עניני גשמיים יכול אדם להעלותם, כאשר כוונתו לשם שמים, שיהא צהם עבודת הצורא.

וברברי חיים (פ' אחרי לר). כתבו, שהפלוסופים חושצים שאכילה גריעות ופחיתות היא צאדם, עד שהחכמים שצהם אמרו שיהא יומר מגונה מהיציאה לחוץ, שזה מוציא הפסולת וזה מכניס הפסולת. אולם הם דברו צנפשמ האומללה, שהיא רק נפש הצהמיית ודבוק עם

מן יצואו עוד להסיף לאכול עם חותן משה, על זה אמר כי סעודה זו היא 'לפני האלקים', כאילו נהנו מזיו השכינה, ורווחא לצסומי שכיחא. אמנס כל זה לגצי אהרן וזקני ישראל, אצל משה רבינו שהיה כעת ארבעה חדשים צשמים, שלשה פעמים ארבעים יום, ונהנה מזיו השכינה ממש, אם כן הנאה זו דהוי 'כאילו' נהנה מזיו השכינה, מילתא זוטרתא לגביה, וכיון שכבר אכל סעודתו מן המן, ציותר מזה הוי לגביה רעצנותא, לכן לא אכל עמהם, אלא עומד ומשמש לפניהם. (ועיין עוד להלן דף קסו.).

*

והנה בתורת משה (פט. ד"ה ויקח) הביא מתוס' (עבודה זרה י:) צשם הירושלמי, דאמר ליה אנטונינוס לרבי, מאכילני אתה מלויתן לעתיד לצוא, אמר לו אין, אמר לו מאימר פסח לית אתה מאכילני ומלויתן את מאכילני. אמר לו, התורה אמרה כל ערל לא יאכל צו (שמות יב-מת), מיד גזר גרמיה ע"כ. והכא נמי אחר שהעביר יתרו חרב חדה על צשרו (סנהדרין נד.), או ויקח יתרו עולה וצחים לאלקים ע"כ.

וייש להסיף צציאורו, דאיתא צגמרא (וצמים קטו.) דאי נימא דיתרו קודם מתן תורה צא, קסבר שלמים הקריצו צני נח ע"ש. אמנס גם למאן דאמר דצן נח יוכל להקריב שלמים, מכל מקום אי אפשר לו לאכול ממנו, דערל אסור צאכילת קדשים כמצואר צרש"י (פסחים סא: ד"ה ערלה) דאתי צקל וחומר מפסח הקל ע"ש. ואם כן עד עתה כאשר הקריב יתרו שלמים לה, לא היה יכול לאכול ממנו צעצמו אלא ליתן הצשר למולים, אצל כעת שהעביר חרב חדה על צשרו, ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם 'עם חותן

הגוף, ואין נפש מותר על הגוף, רק שיש צנפס גם כן השכלה אפס קנא, אבל אין מועילים להוילא ניזונות קדושות מהמאכל, ולזה האכילה פחיתות אלסם שהיא דבר מגושם עם פסולת, אבל אנחנו עם הקדוש זרע ישראל אשר כל מגמתנו לעבוד ה' ולגלות מלכותו על כל, ובאכול האדם לחזק נפשו הקדוש לתורה ולעבודה, מתהפך המאכל הגשמי לרוחני, לעבוד ה' בכחו ובאמצעות המאכל, והניזונות הקדושות נתעלה לשורשו, אשר בשביל זה נצראו להתגלות על ידו כבוד השם על ידי עמו ישראל ע"כ.

ואיתא בגמרא (ביצה טו.) אמרו עליו על שמאי הזקן, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה, מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו, שכל מעשיו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח-כ) ברוך ה' יום יום. תניא נמי הכי, בית שמאי אומרים מחד שבך לשבתך, ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום. וברש"י בפרשתנו, זכור את יום השבת לקדשו (כ-ח), תנו לב זכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מומינו לשבת ע"כ. וברמב"ן הקשה הא הלל מדה אחרת היתה זו, וקיימא לן כהלל ע"ש.

ובתוב בחתם סופר בפרשתנו קג. ד"ה זכור) כי שמאי לא היה יכול לכיין כל מעשיו לשם שמים כמו הלל, על כן היה עושה תחבולה שיהיה כל אכילתו מקודשים ליום השבת, על כן מחד בשבת לשבת עד שמצא אחרת נאה, אבל הלל דרב גזריה, ובלאו הכי נמי כל מעשיו ואכילתו לשם שמים, על כן לא היה צריך לזה ואמר ברוך ה' יום יום, ואנחנו הלואי נזכה ונהיה

כשמאי, ומאן ספון וחשוב כהלל, על כן פירש רש"י כשמאי הזקן ע"כ. והכפיל דבריו בחתם סופר (פ' בשלח עו:) ע"ש.

והנה החידושי הר"ם ציאר הטעם דבני נח לא מקריבין שלמים רק עולה, כי גם גוי יוכל להשיג שיש ענין להציא מתנה לקונו ולהקריב לפניו קרבן, אבל זהו רק דבר שכולו עולה כליל לעשות נחת רוח לקונו, אך בהקרבנות קרבן שלמים, שמקריב לפני ה' רק האימורים, והכהנים והזעלים אוכלים הבשר וזה מתכפרים, השגה כזו אי אפשר לכן נח להשיג, שאכילת אדם יהיה עבודה חשובה כל כך, שכהנים אוכלים וזעלים מתכפרים, וכאשר יקריב שלמים אין כוונתו שלימה בזה, ולכן אין מקריבים אלא עולות ע"כ. (ועיין פירוש יוסף פ' ויקרא דף טו:).

ובערתה יתרו צהימותו בן נח לא הקריב אלא עולה, אבל כעת שנתגייר ויקח יתרו עולה 'וזבחים', בא כבר לידי השגה שיתכן עבודה גם באכילה, אבל רק באכילת קדשים שנתקדש כבר הבשר בהקרבנות לה'. אמנם אהרן וזקני ישראל באו ללמדו, שגם באכילת לחם חול יום ציומו, יתכן גם כן להעלותו לעבודת ה', ולכן באו לאכל 'לחם' עם חותן משה, להורות לו שאין צריכים בשר קדשים דייקא לעבוד את ה' באכילתו, אלא גם בלחם הגשמי גרידא יש בה עבודה. [שוב נתעוררתי שנקודת הדברים כתוב ביישב לב (בפרשתנו)].

*

ובפרשה זו נלמד גדול החשיבות של התחברות עם תלמידי חכמים באכילה ושתייה, שהיא כנהנה מזוי השכינה. ומצואר ברמב"ם (ה')

להיותו חותן משה, הביאו לעוזב את הכל ולהדבק
בעם ה'.

*

ובענין מה שדיברנו מאיסור פת עכו"ם, יש
מקום לעורר כאשר שוהין בקרית חוצות
שלא להכשל במאכלים של צישול עכו"ם, גם כאשר
המאכלים בעצם כשרים. ושמעתי בשם הגאון
רבי משה פיינשטיין זצ"ל שאמר, כי סידת
הירידה באמעריקא שנפרצה נישואי תערובות,
כי רוב המאכלים שאוכלים הם מהנעשה צבתי
חרושת שונות, אשר כולם הם צישולי עכו"ם,
וצריכין עליה השגחה יתירה, והרי אמרו (שגם
ז':) גזרו על פתן משום יינן, ועל יינן משום
צנותיהם ע"כ. ולכן כאשר לא הוזהרו באכילתן
צלי השגחה, באו על ידי זה לצנותיהם, ונכשלו
בנישואי תערובות ע"כ.

ובצנינו ציתרו שאמר לצנותיו, למה זה עזבתן
את האיש, קראן לו ויאכל לחם (שמות)
ז-ב, וברש"י שמא ישא אחת מכס, כמה דאת
אמר (בראשית לט-ו) כי אם הלחם אשר הוא אוכל
(שמו"ר א-לג) ע"כ. ולפי זה שני הדברים הללו
עולים בקנה אחד, שאמר להן, 'קראן לו ויאכל
לחם', פת עכו"ם. ומזה יגיע לצנותיהן, וישא
אחת מכס. ויש להזהר בזה ציתר שאת כאשר
האדם אינו צביתו, שיהא אכילתו בקדושה.

דעות ו-ג) מנות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם
כדי ללמוד ממעשיהם, כענין שנאמר (דברים י-ט)
וצו תדבק, וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא
כך אמרו חכמים צפירוש מלוה זו, הדבק בחכמים
ותלמידיהם, לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת
תלמיד חכם, וישא בתו לתלמיד חכם, ולאכול
ולשתות עם תלמידי חכמים, ולעשות פרקמטיא
לתלמיד חכם, ולהתחבר להן בכל מיני חבור
שנאמר (דברים יא-כג) ולדבקה זו. וכן נזו חכמים
ואמרו (אבות א-ד) והוי מתאבק בעפר רגליהם
ושותה צלמא את דצריהם ע"כ. הרי שחשב 'לאכול
ולשתות עם תלמידי חכמים' למנות עשה של
דביקות זה.

ואנו רואים שהגם ששמעו כל העמים קריעת
ים סוף ומלחמת עמלק, אף על פי כן
לא עשה זאת רושם עליהם שיצאו להתגייר, כי
תאוותם לתענוגי עולם הזה חשובה להם יותר,
ורק אחד היה, וישמע יתרו, שמועה שמע וצא.
וציאר באלשיך שלכן סיים עלה הקרא 'חותן
משה', להיות כי התגורר עם משה רבינו שנים
רבות, צהיותו חותנו, על כן סופו עשה זאת
רושם עליו ונדבק בה' וצתורתו, אם כי היה גם
'כהן מדין', שלא הניח עבודה זרה שלא עבדה
(רש"י יח-יא), מכל מקום השפעתו של משה,

במעודה שלישית פרשת יתרו תשע"ז לפ"ק
שבת שבע ברכות של נכדי הרב ברוך אייכענשטיין שליט"א

תורתנו, שעוצה את הכל כדי להתדבק בעם ה',
וזה יתן חיזוק לכל אחד לקבל על עצמו עול
התורה מחדש.

ובבמו כן יתכן, שיחשוב האדם כי אחר שכבר
עברו ימי נעוריו, וכבר הרצה לחטוא,
ונפגם נשמתו, אי אפשר לו עוד לחדש כנשר
נעוריו, ולעזוב דרכו ולקבל על עצמו עול תורה.
על כן קורין לנו פרשתו של יתרו ורות, שגם
מי שעברו רוב שנותיו כגוי יוכל עוד להיות
כתינוק שגולד, שיתרו וזניו נתעלו בגדולה, וכמו
שנתקנא בו בלעם ואמר עליו, איתן מושבך וסיס
בסלע קנך (במדבר כד-כא), וכמו שפירש רש"י
שם שנסתכל בגדולתם של בני יתרו, ואמר
תמה אני מהיכן זכית לכך וכו' ע"ש. וכמו כן
זכתה רות שיצתה ממנה מלכות בית דוד. ואם
גוי יכול להתגייר ולהתחיל חיים חדשים, מכל
שכן שיהודי יוכל להתגייר ולקבל על עצמו עול
תורה בהתחדשות.

*

והנה צפרשה זו יש הרבה דקדוקים ששלח
יתרו לומר למשה, אני חותן יתרו בא
אליך וגו' (יח-ו), והטריח למשה רבן של ישראל
שיצא לקראתו, וכי רודף אחר הכבוד היה, שמי
הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא, ומשה רבינו
קיים בקשתו, ויצא משה לקראת חותנו (יח-ז).
והנגינה היא קדמא ואולא מונח רביעי. ושוב
אמר הכתוב ויחד יתרו על כל הטובה וגו'
(יח-ט). וברש"י וישמח יתרו, וזה פשוטו, ומדרש
אגדה שנעשה בשרו חדודין חדודין על איבוד
מצרים (סנהדרין דה). ע"ש. וצילקוט (רסט) הוסיף

וישמע יתרו כהן מדין וגו' (יח-א). בגמרא
(זבחים קטז). פליגי אי יתרו קודם מתן
תורה בא או אחריו. ולכאורה נריך ביאור דלמאן
דאמר אחר מתן תורה בא, למה הקדים התורה
ביאתו להתגייר קודם הפרשה של מתן תורה.
ומזניו גם בחג מתן תורתנו שקורין מגילת רות
שבאתה להתגייר, הרי שאנו משלבים ענין פרשת
הגירות עם מתן תורה.

ובראה בטעמו, כי יוס מתן תורה היא זמן
שכל אחד מקבל על עצמו מחדש עול
תורה. וכמו כן בקריאת פרשת מתן תורה,
הקריאה מעורר את הזמן, ויש לכל אחד זו
הארה של קבלת התורה. וכמו שפירש הרמב"ק
מקצב זצ"ל (הוצא בשם משמואל פ' תרומה)
דלכן לנו קורין חג השבועות זמן 'מתן' תורתנו,
ולא 'קבלת' תורתנו, כי הנתינה היתה פעם אחת
ביום מיוחד בשעה בסיון, אבל הקבלה אין לה
זמן מיוחדת, ויוכל האדם לקבל אותה תמיד
בכל יום ויום, ובפרט כאשר מתעורר הארה
ממתן תורה. וכדי לחזק האדם ולהוסיף אומן
בקבלתה, שלא יעלה מחשבת פיגול בדעתו,
אולי בני אדם שלא קבלוה הם מאושרים יותר
בחייהם, על כן הקדים הכתוב ביאתו של יתרו
להתגייר, שהיה כבר זקן בן מאה שנה, ולא
הניח עצודה זרה שבעולם שלא עבדה (רש"י
יח-יא), ואחר כל זה עזב את הכל, ובא למדבר
שממה להתדבק לעם ה' ותורתו, וליקח זאת
למשל על עצמינו, על כן הקדימה התורה פרשה
זו קודם קריאת פרשת מתן תורה. ומהאי
טעמא גם כן קורין מגילת רות בחג זמן מתן

ללכת לשחוט אדם בחנם, שהיא משבע מצות בני נח, עבור שנאמר לו 'והעלהו'. ואם יתכן טעות בדברי הנבואה, אם כן נפל צבירה כל דברי נביאי ה'.

אמנם ביאור הדברים היא בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן רח), כי צודאי לא יעלה על הדעת כי אמר הקב"ה רק העלהו ולא להקריבו, כי אין דרכו של הקב"ה חלילה לדבר בלשון שיטעה בו הנביא, ואברהם הבין וידע שלשון והעלהו לעולה היא לשון עולה ממש שהיא כליל לה'. והאמת כי צודאי היה יצחק עולה כולו כליל, כי בן אדם הנותן נפשו לשחיטה והקטרה בלי שום תקוה שימלט נפשו, על דרך אליך ה' נפשי אשא, הרי נפשו כולו כליל לה' יתברך. ואינו דומה לקרבן צהמה שצריך הפשט וניתוח וכליל לחיים, ואז תעלה נפש הצהמה לריח נחות, לא כן נפש האדם, אשר גם בחיים חימותו נדבק בהשי"ת על ידי מחשבתו, ובלבד שיהיה מחשבתו במסירת נפש ממש, ואם כן היינו והעלהו לי לעולה, והרי העלהו והיה עולה. ואף שזה הוא דבר פשוט לכל מבין ומשכיל, מכל מקום העלים הקדוש צרוך הוא דבר זה מאברהם אבינו ע"ה ויצחק בנו, אף על פי שהיו חכמים גדולים, מכל מקום יצפון לישרים תושיה, כי ראתה חכמה העליונה להסתיר מהם כוונה זו, למען תהיה מסירת נפשם בלי יצפוי להמלט כלל ע"כ.

ואם כן שפיר מובן, כי אין כאן חזרה כלל בדברי ה', אלא שה' המכיר מחשבות בני אדם, גילה לאברהם שיצחק כבר מסר נפשו לה' בהעלותו, ונגמר כבר צוה הקרבנות לעולה, כי הוא כבר עולה תמימה, ואין מן הצורך עוד לשוחטו בפועל. ורק בני שחסר לו כוונה זו

עוד, ויחד יתרו, שייחד שם הקב"ה ע"כ. וצודאי שאלו ואלו דברי אלוקים חיים.

וישוב אמר הכתוב, ויאמר יתרו צרוך ה' אשר הניל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, 'אשר הניל את העם מתחת יד מצרים' (יח-י). ולכאורה קיום הפסוק מיותר לגמרי. והנגינה היא על ויאמר יתרו, ורקא סגול. וגם להבין מאמרם (סנהדרין נד). תנא משום רבי פפייס, גנאי הוא למשה וששים רבוא שלא אמרו צרוך עד שצא יתרו ואמר צרוך ה' ע"כ. ויפלא וכי זוטא היא שירת הים, שמתגנה שירה זו עבור שני פסוקי צרכה שאמר יתרו, אתמהה.

ומתחלה נבאר מה שאמר הכתוב ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים לאלוקים וגו' (יח-יג). ויש לדקדק דהוי ליה למימר ויזבח יתרו עולה וזבחים, או ויעל עולה וזבחים, ולמה אמר לשון ויקח. ונראה דהנה בעקידת יצחק מנינו שאמר ה' לאברהם, קח נח את בנך את יחידך את יצחק והעלהו שם לעולה וגו' (בראשית כג-ב). ובסופו אמר לו ה' אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה וגו' (שם כג-יג). וברש"י אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי כי ציחק יקרא לך זרע (שם כג-יג), וחזרת ואמרת קח נח את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער. אמר לו הקב"ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה (תהלים פט-לה), כשאמרתי לך קח מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטוהו, אלא העלהו, אסקתיה אחתיה (צ"ר נו-ח) ע"כ. וכבר תמיהו המפרשים שאם יש אפילו נד ספק שהעלהו לעולה פירושו רק העלאתה על המזבח ולהורידו, אין יתכן שאברהם נביא ה' יטעה בפירושו,

של דביקות, אי אפשר להיות עולה רק בשמיטה צפועל, וה' גילה לאברהם כי יצחק נגמר כבר לעולה בעודו בחיים, ואסיקתיה אחתיה.

ובזה יתבאר הכתוב (תהלים קי-ד) שנאמר על אברהם אבינו, נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם, והוא דאיתא צילקוט (פ' האזינו מחמג) ירנהו כאישון עינו, אפילו ציקש המקום מאברהם אבינו גלגל עינו היה נותן לו. ולא גלגל עינו אלא אפילו נפשו היה נותן לו שחציבה מן הכל, שנאמר קח נח את בןך את יחידך, והלא צידוע שהוא בנו יחידו, אלא זו הנפש שנקראת יחידה וכו' ע"ש. וביאר החיד"א בראש דוד (פ' וירא) ששאל לו הקב"ה גם לאברהם שישחוט עצמו. וזה שנשבע לו כי צרך אצרכך (כז-יז), וצמדרש (צ"ר נו-יא) צרכה לאצ צרכה לצן, שגם אברהם נתרצה לתת נפשו. ויתיישב לפי זה הנוסח שאנו אומרים קודם פרשת העקידה, וזכר לנו וכו' את השצועה שנשבעת לאברהם אבינו צהר המוריה, ואת העקידה שעקד את יצחק בנו, ודקדקו הראשונים דאיפכא מיבעי ליה, את העקידה ואת השצועה, דצרים כסדרן. ולפי דרכנו הנה אמת נכון, דמלצד העקידה המפורסמת, עוד אחרת הייתה נעלמת, ענין אברהם שהבין עצמו לישחט, ועל זה כפל השצועה, כי צרך אצרכך, צרכה לאצ צרכה לצן כאמור, ולרמוז זה אנו אומרים וזכר לנו את השצועה, דשם רמוז ענין אברהם צהעלם, ואת העקידה המפורסמת, ומשום הכי הקדים ענין השצועה, לרמוז ענין אברהם אבינו ע"ה, אשר התנדב נפשו קודם עקידת יצחק ע"כ.

ואם כן לא רק יצחק נעשה עולה תמימה לה', אלא גם אברהם מסר אז נפשו

כולו לה', ועומד מוכן להשחט, וצחיים חיותו נדבק צה' על ידי מחשבתו, ולא הוצרך להפשט וניתוח וכליל לאשים וכנ"ל. וזהו שאמר הכתוב על אברהם, נשבע ה' ולא ינחם, הקב"ה נשבע לו כי צרך אצרכך, צרכה לאצ צרכה לצן, שגם הוא הקריב אז נפשו לה'. ואם כי לא נקרב צפועל, אצל אתה 'כהן' לעולם, נוטריקון ה'פשט ניתוח כ'ליל לאשים, שהוא צמחשבתו היה פועל מה שצריכין בשאר קרבן לעשות הפשט וניתוח וכליל לאשים, להיות ריח ניחוח לה'.

והנה ישראל צמדצר לא מלו עצמם מפני הסכנה, כמו שאמרו (יצמות עב). דלא נשיב להו רוח צפונית, והיה סכנה למול ע"ש. אמנם יתרו שרצה להתגייר, ואין גירות צלי מילה וטבילה, מסר נפשו כדי להתקרב לה'. והיה מוכן למות כדי שיוכל להתדבק צה' ותורתו, ואם כן נעשה הוא עצמו גם כן כעולה, וכמו שמצינו באברהם ויצחק. וכמו שהעיד עליו הכתוב, ויחד יתרו, שיחד שמו של הקב"ה, והיינו למסור נפשו עבור אחדותו ית"ש. וזהו שאמר עליו הכתוב, ויקח יתרו חותן משה עולה, הוא לקח את עצמו להיות לעולה, שהבין להשלים נפשו לה' ובלצד שיתקרב ויתדבק צה' ובעמו. וצוה לקח גם 'צחיים לאלקים', כי אלקים היא מדת הדין, והיה זוכה צוה את הדין, להמתיק צרחמים.

*

והנה הכתוב אומר, ויאל משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו (יח-ז). והנגינה קדמא ואזלא מונח רביעי. ונראה כי יתרו הודיע למשה, אני חותנך יתרו צא אליך, וציקש ממנו לצאת לקראתו, וצודאי שיתרו לא היה רודף אחר כבוד, ומה גם להטריח רצן של ישראל לכבודו. אך יש

להתעלות כמותו, ועל כן זיקש להטריח עצמו
עבורו, ללא חוץ להעניי כבוד למולו.

וידוע המכתב של הגה"ק בעל מכתב סופר
זצ"ל שכתב להנדיק מה שמאחרין ברית
מילה כדי לכבד את הגה"ק מוה"ר לייב איגור
זצ"ל מלובלין בסנדקאות וצמוהלות, דהא
מבואר במדרש דצמנרים משה מל ואהרן פורע,
אף על פי שבדאי היו נמצאים אומנין מוהלים
הרבה, שהרי שצט לוי מלו צמנרים, מכל מקום
לא עשו אלא משה ואהרן הגדולים בישראל, אף
על פי שעל ידי כן נסתהו הרבה בערלה כמה
שעות, שמה שנעשה על ידי גדולי ישראל קדושי
עליונים, מעליותא צגוף המצוה היא וכו' ע"ש
(הוצא באגרות סופרים מכתב כג).

*

והנה יתרו נעשה צשרו חדודין חדודין, ויחד
יתרו, וצרש"י שזה היה עבור איבוד
מצרים. ויש לומר עוד, דהנה צמנרים הכה
ה' אותם צמכת חושך, לא ראו איש את אחיו,
ולא קמו איש מתחתיו, שלשת ימים (שמות י-כג).
ואיתא צמדרש (שמו"ר יד-ג) חושך למה הציא
עליהן, יתצרך שמו של הקצ"ה שאין לפניו
משוא פנים, והוא חוקר לצ וצותן כליות, לפי
שהיו פושעים צישראל שהיה להן פטרונין מן
המצריים, והיה להן שם עושר וכבוד ולא היו
רוצים ללא, אמר הקצ"ה אם הציא עליהן
מכה צפרהסיא וימותו, יאמרו המצריים כשם
שעבר עלינו כך עבר עליהן, לפיכך הציא על
המצריים את החשך ג' ימים כדי שיהיו קוצרין
מתיהם ולא יהיו רואין אותן שונאיהם והיו
משצחין להקצ"ה על כך ע"כ. ועל דרך זה
מבואר צמכילתא על הכתוב וחמשים עלו בני

לומר, כי צהיות שיתרו רצה להתגייר ולהכנס
תחת כנפי השכינה, ואין גירות צלא מילה, וצזה
איכא סכנה, דלא נשיב להו רוח צפונית, ולכן
ארבעים שנה לא מלו ישראל צמדבר. אף איתא
צגמרא (שס) טעם אחד לזה, דלא נצדרו ענני
הכבוד שהיה מקיפן ע"ש. ואם כן מחוץ לענני
הכבוד היה רוח צפונית מצויה. ועל כן זיקש
ממשה ללא צגינן, כדי שיוכל למולו גם צלי
סכנה. [שוב הראוני שכן כתוב בפנים יפות].

ובמשא רבינו מילא צקשמו, ויצא משה לקראת
חותנו, הוא יצא מענני הכבוד לכבודו.
וציאר הנגינה טעמו, 'קדמא ואולא', מה
שהקדים עצמו משה ללכת לקראתו, הוא משום
דחוץ לענני הכבוד 'מונח רביעי', כי צתוך
העננים היה רק רוח משלשה רוחות, כי רוח
צפונית לא היתה מנשבת, לא כן חוץ לענני
הכבוד היה מונח גם רוח הרביעית של רוח
צפונית, ויוכל למול עצמו צלי סכנה, מה שאין
כן צענני הכבוד יש רק שלשה רוחות.

*

וייש להוסיף עוד, דלכאורה אכתי היה יכול
יתרו להודיע למשה שישלח לו צית דין
של שלשה ציחד עם מוהל, ולא יצטרך משה
עצמו להטריח עבורו. אף מבואר בלבוש (יו"ד
סימן קסד-ה) דיש להדר ולחזור אחר מוהל וצעל
ברית היותר טוב וצדיק, שיכוונו צמילתו כוונה
מוצרת ומעולה, ויגרום שגם הולד יהיה כמותם
עכל"ק (וכעין זה באור זרוע הלכות מילה אות קז).
והנה מבואר צמדרש (צמד"ר יא-ג) צשעה שאמר
להם הקצ"ה כל ערל לא יאכל צו (שמות יצ-מת),
מי מלן, משה מל ואהרן פורע ויהושע משקה
ע"כ. ורצה יתרו לזכות שיהא משה המוהל, ויזכה

על הטובה שעשה ה' רק לישראל הללו שניגולו מתחלה מיד מצרים, שאין מעשה ידיהם כמותם.

*

ובעת נשלח הדברים לסעודת שבע זרקות שאנו מסובין צה, שמזכרין בצרכה אחריתא, אשר צרא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דיצה וחדוה וכו' (כמוצות ט.). והנה יש צזה עשר לשונות של שמחה (וזה"ק ח"ב קסט:), אבל עיקר לשון שמחה, מתחלת 'בששון' ומסיימת 'בחדוה'. וכיון שדרך המנין להתחיל מהקל אל החמור, אם כן 'חדוה' היא הסוג של השמחה היותר גדולה. ויש להבין חילוקי הלשונות בהשמות הנרדפים שצטרכה. וגם להבין מה שנפרט צין לשונות השמחה 'חתן וכלה', שאין זה מלשונות שמחה, אלא זהו סיבה של השמחה, והוא ליה להתחיל או לסיים בהם, אבל לא למנותם באמצע, ששון ושמחה 'חתן וכלה' גילה רינה וכו'.

גם לצאר מה שאמרו חז"ל (מגיגה ה:): ואם לא תשמעוה צמסתרים תצבה נפשי מפני גוה (ירמיה יג-יז). ומי איכא צביה קמיה הקצ"ה, והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקצ"ה שנאמר (דברי הימים א טז-כז) הוד והדר לפניו עוז וחדוה צמקומו. ומשני הא צבתי גואי הא צבתי צראי ע"כ. ולכאורה יש להבין הקושיא, הלא גם צמקום שיש תמיד שמחה, מכל מקום יתכן פעם עת צרה, זמן של צביה לשעה, ומכל מקום עדיין אנו קורין את המקום ההוא, שהוא מקום שמחה וחדוה.

אך הענין הוא, על פי מה שראיתי מוצא צס הגה"ק רבי יהושע בקובצא וצ"ל (בספרו ישועות מלבו צליקוטי תורה צסופ)

ישראל מארץ מצרים (יג-יח), אחד מחמשה, ויש אומרים אחד מחמשים וכו', שמתו בשלשת ימי אפלה וכו' ע"ש.

ואם כן היו רצונות מישראל שלא זכו לתקן נפשותם צחייהם, אלא מתו צרשעותם. והרי תכלית האדם להשלים תפקידו בעולם, יש שזוכים לומר אשרי ילדותנו שלא ציישה זקנותנו, אבל גם מי שלא זכה להיות צמדה זו, על כל פנים יגיע לידי מדה שיוכל לומר אשרי זקנותנו שכיפרה על ילדותנו (סוכה גג.), אבל לסיים ימי חייו צרשעותו הוא אצדון נורא. ודבר זה שמתו בשלשת ימי אפלה לא היה נודע לצאי עולם, כי המצריים לא ראו זאת, ואחר זה יצאו ישראל תיכף ממצרים. וכעת סיפר משה ליתרו, את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, וגם 'את כל התלחה אשר מצאתם צדרך' (יח-כ), התלחה אשר מצא את ישראל צדרך צאתם, כי לא כולם זכו לצאת, אלא אחד מחמשה או מחמשים וכו'.

ודבר זה כאצ מאד ליתרו, ונעשה צשרו חדודין חדודין על האצדון של רשעי ישראל. ויאמר יתרו 'צרוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים', שצני ישראל הנמצאים כעת עמו צמדצב, הציל אותם ה' מתחלה שלא היה להם 'יד מצרים', ידים העושים מעשה מצרים, ורק אחר זה הציל את העם מתחת יד מצרים, שזכו להגאולה. ועל זה נאמר 'ויחד יתרו', שנעשה צשרו חדודין חדודין על ריבוי הנפשות שנדחו בשלשת ימי האפלה. ועל כן צא עלה הנגינה 'זרקא סגול', כי מה שיחד יתרו, שנעשה צשרו חדודין, היה צצביל אותם שנורקו ונצתלקו מהכלל ישראל בשלשת ימי האפלה, שהסגול מורה על מצפר שלשה, שהיא שלש נקודות, שנצטער

כפי בזכרם את הוד צית הראשון, ואמר להם, ואל תעצבו כי 'חדות' ה' היא מעוזכם (נמניה 3-י), כי הוצרכו להתחזק ולשמוח גם כאשר היו במצב של עצב. וזהו גם מה שדרשו חז"ל (בבבא 10:): מאי כי חדות ה' היא מעוזכם, אמר להם הקב"ה לישראל בני לוו עלי, וקדשו קדושת היום, והאמינו כי ואני פורע ע"ש. והיינו כי מי שציתו ריקן אין כל, וצריך ללוות על צרכי שבת, אין לבבו לשמחה, וכלל זה יש להתחזק ולשמוח בשבת ע"כ.

ונראה צביאור הדברים, כי 'חדות' כוללת יחד, הן לשון שמחה, והן לשון חידודין. והיינו שגם בשעת צער ודכאון מתחזק עצמו לשמוח בשמחה. גם יש בתוכה אותיות 'דוה', שפירושו דאבון וצער. ובספיה"ק נר ישראל ל'הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע (אות מט) כתוב, שהייתוק ל'בחינת 'הוד' שנעשה צירוף 'דוה' ח"ו, לצרף העצם המדה הח', כי באמצעות צירוף האות ח' לאחוזן 'דוה', נעשה צירוף 'חדות' ע"ש. (ועיין בצבי לצדיק ריש פ' שמיני מה שכתב בזה).

ובערתה אחי שפיר מה שפסקו וגמרו דאין עציבות לפני הקב"ה כלל, דכיון דכתיב עוז 'חדות' במקומו, הרי פירושו שגם בעת צער, כשאומר ה' קלני מראשי קלני מזרועי, לא מתבטל השמחה, כי לא אמר הכתוב עוז ושמחה במקומו, אלא עוז 'חדות' במקומו, ועל כרחק דאין עציבות כלל כלפי שמיא. ומעתה אחי שפיר מה שתואר חדות היא בקופן של לשונות השמחה, כי מדריגה זו היא העליונה מכולם, שהשמחה עמוקה כל כך אצלו שפועלת לסלק כל מיני מדוה ועציבות, וגוברת על כל המצבים, להיות שרוי בחדות.

לבאר משמעות שינוי הלשונות של ששון ושמחה וחדות. כי 'שמחה' יתואר כאשר שמח בדבר חדש שלא היה לו והשיגו. ותואר 'ששון' הוא כאשר שמח בדבר שהיה לו מתחלה ונאצד ממנו, וכעת הגיע לו הדבר בחזרה. והנה אצל חתן וכלה יש 'שמחה' שמצא כעת כל אחד זיווגו, אשה הוגנת וחתן הגון. אצל יש בזה גם ששון, שהרי אמרו (קידושין 3:): דרכו של איש לחזר על אשה, משל לאדם שאיבדה לו אבדה, מי חוזר על מי, בעל אבדה מחזר על אבדתו ע"כ. ואם כן החתן מוצא כעת את אבדתו שנאצד לו, ועל זה יתואר לשון 'ששון'. וזהו אשר צרא ששון ושמחה חתן וכלה, שזהו ציבור על לשון ששון ושמחה, שבתחן וכלה יש שתי סוגי שמחות הללו, תואר ששון ושמחה ע"כ.

ובזה יבואר לשון הכתוב (תהלים קיט-קסג) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. כי אמרו חז"ל (מדה 1:): כי הולד צמעי אמו, נר דלוק לו על ראשו וכו', ומלמדים אותו כל התורה כולה וכו', וכיון שצא לאויר העולם צא מלאך וסטרטו על פיו ומשכחו כל התורה כולה ע"ש. ומבואר בנועם אלימלך (ליקוטי שושנה ד"ה משוך) כי אם לא היו מלמדין אותו, לא היה באפשרי להגוף החומרי לקבל וללמוד אחר כך התורה ע"ש. ואם כן הלומד תורה, זהו בחינת ששון, שמוצא התורה שלמד כבר ונאצד ממנו. וזהו 'שש' אנכי על אמרתך, כי זהו 'כמוצא שלל רב', כמו שמוצא דבר שנאצד ממנו.

וברב שם עוד, דתואר 'חדות' היא מה שהאדם מתחזק את עצמו בכל עוז לשמות, אף שנמצא במצב שהיה לו לבכות. וכמו שמצינו בעזרא שאמר לבני הגולה, שהרצו

נעימים יותר לפניו משירות של דוד, אם כן מגיע לו שיעלה יותר על דוד.

ושמעתיו לפרש צוה, כמדומה צעם הרה"ק **מקאצק** זי"ע, כי מעלת חשיבותו של זמירות דוד המלך יותר מזמירות נבוכדנאצר הרשע, כי נבוכדנאצר היה אז צמלוא גדלו ותפארתו, לא נחסר ממנו כל מה שעניו חמדו. הוא היה מהשלשה שמלכו כפיפה (מגילה י"א), ומלך מסוף העולם ועד סופו, ואפילו בעופות משל, שאפילו עוף לא היה לפתוח פיו חוץ מרשותו (פרקי דרבי אליעזר פרק י"א). וכינס כל ממונו של עולם (פתיחתא איכה ה). ואיזה חידוש שמודה ומשבח לה' על כל הטוב שעשה לו, ומי לא ימלא פיו שירות ותשבחות צמא צוה. אמנם דוד מלך ישראל אשר היה מעונה כל ימיו, נרדף משאול המלך ושוב נרדף מצו אבשלום, עד שהוצרך לברוח מציתו, והיה נע ונד במדבריות וצמערות, ואף על פי כן היה פיו מלא שירה לה', מזמור לדוד בצרתו מפני אבשלום בנו (תהלים ג-ב), גם בהיותו בורח בשעה שהחרב הונח על לוואו, היה אומר מזמור בשיר וקול תודה, בודאי שזמירות כאלו חשובים מאד למעלה.

ולבן רצה המלאך לנסות את נבוכדנאצר, ובא וסטר, דבר אשר לא הורגל בו נבוכדנאצר מעולם, שיסטר אותו על פניו, ומעתה נראה אם שוב יאמר שירה, ומיכף נסתם פיו, כי רשע לא יוכל לומר שירה בעת שמקבל סטירה על פניו, ואז ראו כי אי אפשר לגנות שירות של דוד, כי הוא אומר שירה גם בעת שמקבל סטירה אחר סטירה, נראה אחר נראה, הוא לא עומד מלומר שיר ושבחה ע"כ.

ובוה סיים שם לבאר מה דכתיב הכא ויחד יתרו, והוא לשון שמחה שצא על ידי התחזקות, להשקיט את רגשות הלצ הדורשים רגשות נער, ושפיר דרשו חז"ל צוה, כי בשרו נעשה חדודין על איבוד מנרים, אבל יתרו התחזק עליהם, שהשמחה היתה יתירה אללו על הנער, ויחד יתרו, לשון שמחה וחדוה ע"כ.

*

והנה לצרך ולהודות ולשמוח בה', כאשר שלום ושלוה מנת חלקו, הכל מסודר אללו בהון ועושר וכבוד ובריאות, אין זה חידוש כלל, אדרבה אם לא מתנהג כן, הרי זה כפיית טובה בטובתו של מקום שהרצה להטיב עמו, וחשיבות ההודאה והשמחה בה' היא בעת שהאדם עובר מצב קשה, ובשרו נעשה חדודין חדודין, אז השמחה היא חידוש ועבודה חשובה.

ואמרו חז"ל (סנהדרין נב). בשעה שהפיל נבוכדנאצר חנייה מישאל ועזריה לכבשן האש, אמר לו הקב"ה ליחזקאל לך והחיה מתים בצקעת דורא וכו', פתח ואמר (דניאל ג-ג) אתוהי כמה רצבין ותמהוהי כמה תקיפין, מלכותיה מלכות עלם וגו'. אמר רבי יצחק יונק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע שחיק טמיא, שאלמלא בא מלאך וסטר על פיו, ציקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים. וברש"י שהיה משבח שצחות נאות יותר מדוד, ואילו אמרו, הקב"ה היה נוטה אחריהם יותר מאחרי השירות שעשה דוד ע"כ. ולכאורה הדברים תמוהים, אם זכה נבוכדנאצר לשור ולהודות לה', למה מגיע לו שיצא מלאך לסטור את פיו, כדי שלא יגנה השירות של דוד, הלא ה' לא ישא פנים ולא יקח שוחד, ואם שירותיו

ועל דרך זה היה ציתרו, שהגם שצטרו היה מלא חדודין חדודין, מכל מקום השמחה גברה על החידוד, והיה שמח באמת על כל הטובה אשר עשה ה'. לא כן ישראל הן אמת שאמרו שירה נפלאה כאשר ראו את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים, אבל בשעה שהיו צשעזוד

וצעוני לא מצינו שצירכו את ה', רק לעת ישועתם. והו הגנאי לששים רצוא שלא אמרו צרוך צעמדם צמצב כמו יתרו, שעליו נאמר ויחד יתרו, שגם בשעת חדודין היה שמח, והו שיא המדריגה של הלשונות של שמחה, ששון ושמחה וכו' דיצה ו'חדוה'.

בסעודה שלישית פרשת יתרו תשע"ח לפ"ק - פאלם ספרינגס

חדה. וכתב דלא קשה מידי, דנהי דמנחות כריתת ערלה יצא, מכל מקום לענין גירות צמה יכנס תחת כנפי השכינה, אם לא בהטפת דם צרית על דעת להתקדש תחת כנפי השכינה ע"כ. [והגם שמצואר צמוספות (כריתות ט. ד"ה דכמיצ) כי ישראל שהיו נימולים צימי אברהם לא מלו אותם ציציאת מצרים, דמעיקרא כשמלו עצמן מלו ליכנס בצרית המקום וליצדל משאר אומות' ע"כ. צריכין לומר דצני קטורה לא מלו עצמם על דעת זו, והוצרכו להטפת דם צרית כשמתגיירים. ולכן האריכו התוספות בלשונם, כדי לשלול צוה צני קטורה]. ומעתה כיון דיתרו היה צבר מהול, לא הוצרך אלא לעבור בצרוב חדה על צטרו, היינו לנגוע צו בצרוב להוציא טיפת דם. ועל כן לא נאמר וימל אלא ויחד, שלמילתו לא הוצרך אלא חידוד מחט חד בצצטרו להטיף דם צרית.

והנה אמרו חז"ל (כריתות ט.) ככס כגר (צמדבר טו-טו), כאצותיכם, מה אצותיכם לא נכנסו לצרית [צמתן תורה] אלא צמילה וצבילה והרצאת דמים [צריקת דמים על המוצח], אף הם לא יכנסו לצרית אלא צמילה וצבילה והרצאת

ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל וגו' (ית-ט). וצמררר (סנהדרין ד.) רב אמר שהעציר חרב חדה על צטרו [שמל עצמו ונתגייר] ע"כ. ויש להצין למה לא אמר קרא להדיא 'וימל' יתרו. ושצ אמר הכתוב, ויקח יתרו חותן משה עולה וצחיים לאלקים, ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלקים (ית-יב). ויש שפירשו שזה היה סעודת צרית מילה. ובוניד משה (צפרשתנו) הוסקיף עוד, דכאן נרמו לעשות סעודת מילה בצצט, וכמצואר במגן אברהם (או"ח סימן רמט סק"ו), שעשה יתרו סעודתו עם צצח צטר ע"ש.

ונראה דהנה במהרש"א (סס) הקשה היאך לא היה יתרו נימול צבר, שהרי ממדין היה, ומדין מצני קטורה הוו שחייצין צמילה (סנהדרין נט.). ומסתמא קיים יתרו מצוה צצגופו, אם כן שצ לא היה צריך חרב חדה לכריתות הערלה שצבר נכרתה ע"ש. וברורת משה (צפרשתנו פט:) הוסקיף, דאינו דומה לערצי וגצעוני מהול שצריכין דם צרית, משום שמילתם לא היתה מילת צריתו של אברהם אצינו, מה שאין כן צני קטורה, ואם כן מה צריך לחרב

דמים. ופריך אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים. ומשני וכי יגור אחכם גר או אשר בתוככם 'לדורותיכם' (במדבר טו-יד) [אף על גב דליכא מקדש] ע"כ. ואם כן יתרו כיון שכל עצמו כעת לשם גירות, הוצרך גם לקרבן עבור הרצאת דמים, ולכן 'ויקח עולה וזבחים לאלקים'.

*

והנה בגמרא (ברכות סד.) איתא, אמר רבי אבין הלוי כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה, שנאמר ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלקים, וכי לפני האלקים אכלו והלא לפני משה אכלו, אלא לומר לך כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה ע"כ. ויש להצין למה השמיענו הכתוב זאת דייקא כאן אצל יתרו.

וגראה דהנה בתורת משה (נב:) העיר צהא דאכלו אהרן וזקני ישראל מלחמו של יתרו, שהציא עמו סולת ואפו אותו כאן ואכלו עמו. ולכאורה מחזי כרעצנותא, שהרי אמרו חז"ל (עירוצין פג:) האוכל יותר מכשיעור עומר לגלגלת הרי זה רעצתן. ופשיטא שגם מן המן לא הותרו, נמצא מה שאכלו מלחמו של חותן משה הוי אכילת רעצתן. ודוחק לומר שהאכילוהו מן המן שלהם כנגד הלחם שאכלו עמו, דויצוא אהרן וכו' לאכול לחם עם חותן משה משמע שהם אכלו עמו ולא הוא עמהם ע"כ.

ויש לומר דאיתא בגמרא (מזיר כג.) לצאר הכתוב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו צם ופושעים יכשלו צם (הושע יד-י), משל לשני בני אדם שזלו את פסחיהן, אחד אכלו לשם

מזוה, ואחד אכלו לשם אכילה גסה, זה שאכלו לשם מזוה צדיקים ילכו צם, וזה שאכלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו צם ע"ש. ולכאורה זה שייך בכל מזוה, ולמה נקטו לדוגמא שזלו את פסחיהן. ופירש החפלא"ה, כי הנה הפסח נאכל על השזבע (פסחים ע.), ואמרו חז"ל (מגילה ז:) רוחא לצסימא שכיחא, שגם על השזבע יכולים לאכול מאכל צסים, וכמו כן צריך להיות אצל האדם אכילת מזוה כדבר הצסים ביותר, שאפילו על השזבע יכול לאכול. ומי שאוכל הפסח אכילה גסה, הרי זה לסימן כי הפסח אכלו אינו דבר צסים, ולכן נאמר עליו ופושעים יכשלו צם ע"כ. (עיין שמן ראש לפסח ח"א דף תעו.)

ובמו כן היה צהרן וזקני ישראל, כאשר צא לפניהם סעודה שתלמידי חכמים מסובין צה, שהיא כאילו נהנה מזיו השכינה. סעודה זו היתה עריצה להם יותר מדבש ונופת צופים, ועל כן גם אחר שאכלו כבר די שבעם צהמן, הרי רוחא לצסימא שכיח, וישבו לאכול עם חותן משה. וזהו שצא הכתוב לצאר, איך צאו אהרן וזקני ישראל לאכל לחם, אחר שכבר שבעה נפשם מאכילת המן. על כן אמר הכתוב כי סעודה זו היתה 'לפני האלקים', שהנהגה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין צה כאילו נהנה מזיו השכינה, ואין צקומי יותר מההנהגה המופלאה הזאת, ושפיר אכלו שם גם אחר שיעור שביעה מהמן. (ועיין עוד לעיל דף קנו.)

*

והנה צרש"י העיר, ויצא אהרן וכל זקני ישראל, ומשה היכן היה, והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם (מכילתא) ע"כ. ונראה צה

והנה חובב אמר אל ארצי ואל מולדתי חלק, ותשובת משה רבינו ע"ה והסכמתו נמצא כתוב בפרשת יתרו (יח-כו) וישלח משה את חותנו וילך לו אל ארצו, ולא כתיב מולדתו, כי משה רבינו ע"ה הודיעו כי אין לו מולדתו עוד שהרי הוא כקטן שנולד ע"כ.

אם כן יתרו בגירותו אצד כל יחסו, נפורה אשת משה אינה בתו, ושני בניה אינם הנכדים שלו, ומשה אינו חתנו. ואף על פי כן מגדל הכרתו צאלקים חיים ויותר על הכל, ונכנס תחת כנפי השכינה. ואם כן אי אפשר לומר שמשום שלחן מלכים נתגייר, כי אדרבה מעתה אין הוא עוד חותן משה. ולכן להורות זאת לישראל, זיקש ממשה לכבד אותו לצאת לקראתו, כדין כיבוד חמיו. ויראו ישראל איזה כבוד הוא מוכן לוותר מעתה בשביל גירותו, ולא מתגייר אלא בשביל שהכיר האמת, 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים'.

ודבר זה רצה כעת גם משה להראות לכל גדל מעלתו של יתרו, ולכן כאשר נתקצו אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה, לא נשתתף עמהם משה, כי מאחר שנתגייר אין עוד הוא חותן משה, והוא כקטן שנולד, שאין לו קירבה יתירה עם משה יותר משאר ישראל. ומוזה יכירו כולם גדל מעלתו שיותר על כבוד המופלגת, כדי להכנס תחת כנפי השכינה.

*

ובזה נבוא לבאר מה שאמר משה ליתרו, אל נא תעוזו אותנו, כי על כן ידעת חנותנו במדבר, והיית לנו לעינים (במדבר י-לא). ולכאורה

לומר עוד, דהנה יתרו שלח להודיע למשה, חותן יתרו צא אליך ואשתך ושני בניה עמה (יח-ו). וכבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואזיהוא, ומי הוא שראה אלו יוצאין ולא יצא (רש"י יח-ו). ויש להבין וכי יתרו רודף אחר כבוד היה, להטריח איש האלוקים לצאת כנגדו לכבדו. וגם להבין מה שהקשו המפרשים, איך קיבלו את יתרו לגר זדק, הלא אמרו חז"ל (יבמות כד:) אין מקבלין גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, שלא יאמרו משום שלחן מלכים גייר, והרי יתרו היה חותן משה, רבן של כל ישראל, והוא לו לכבוד עמו להיות עמם יחד, ואיך גיירו ליתרו (עיין פרדס יובב אות א' ד').

ונראה דהנה יתרו צא כעת אל המדבר להתגייר, ואיתא בגמרא (יבמות כב.) דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. וכל שאר בשרו שהיו לו כשהוא עכו"ם אין שאר בשרו (רמב"ם ה' אסורי ביאה יד-יא). ומבואר בתורת משה (פי' בהעלותך מז:) כי נפורה אף על גב שנתגיירה כשנשאה משה, מכל מקום קודם מתן תורה לא היה גר שנתגייר אז כקטן שנולד, על כן עדיין נקראת בת יתרו וצת רעואל אבי אביה. אך אחר מתן תורה שנתגייר יתרו ונעשה הוא כקטן שנולד, שוב לא היה עוד חותן משה, וכל מה שנמצא כתוב עליו חותן משה, רצה לומר חותנו שהיה כבר, כמו עבדי שהיתה כבר (גיטין מז.), (ועל כן הכא תלה החיתון צרעואל שלא נתגייר עדיין והיה מדיני ולא ישראלי, על כן חובב בן רעואל המדיני דייקא, וזה המדיני הוא חותן משה היינו אבי אבי אשתו ולא חובב).

זוהו מוסר השכל על גודל מעלת הענין להסתופף אלל חכמי ישראל ונדיקיהם, ללמוד מהם אורחות חיים, כי הראייה בחוש יש לה השפעה עזומה. וזהו דוגמת הרופא שלמד שנים רבות עניי רפואה, ומכל מקום לא נותנים לו רשות להיות רופא, עד שמתרגל מתחלה זמן רב לראות התנהגות הרופא עם החולים, איך עושים ניתוח וכו', וכו', כי צריכין לראות צעינים איך מוציאין הדברים מן הכח אל הפועל, ורק על ידי זה נעשה מושלם בלימודו. ועל דרך זה היא גם כן בתורה ועבודת ה', גם אחר שלמד הרבה מפי ספרים וסופרים דרכי עבודת ה', לא די בזה, אלא יש לו לראות התנהגותם בפועל, איך החכם לא מצטל כלום מזמנו, ואיך הוא מתפלל בהתלהבות, כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוכה, ואיך הוא צוער ציוס שבת קודש מקדושתו, ואיך היא התנהגותו במדותיו המופלאות, ורק אז יוכל להתעלות ולהשלים גם עצמו, וגדול הראייה יותר מן השמיעה, וגדולה שימושה יותר מלימודה, וזהו אחד מהסיבות של ירידת הדורות, כי הדור שלנו ראו עדיין המאורות צעינינו, זקני ישראל שראו עדיין עבודת הנדיקים של מאה שנים מקדם. וכל זה חסר להדור שלנו. לומדים ועוסקים בתורה, אבל חסר הראייה של עבודת הנדיקים בפועל, כמו שהיה צימי קדם. ועל זה אמרו ליתרו, אל נא תעזוב אותנו, והיית לנו לעינים.

*

אמנם יש לומר בזה עוד, כי הגה לא מצינו שבניו של משה יגיעו לאיזה מדריגה יותר מופלג משאר בני ישראל. ובניו של אהרן זכרו כמה פעמים בתורה, לא כן בניו של משה

מהו נתינת טעם בזה, שעבור זה לא יעזוב אותם. ונראה כי מצינו צרות שאמרה לנעמי, אל תפגעי בי לעזבך לשווב מאחרריך וגו', כי המות יפריד ציני וצינך (רות א-ז). ופירש בדרשות חתם סופר (מגילת רות נח: ד"ה כה יעשה) דאיתא בגמרא (שבת פח.). ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט-יז), מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם ע"ש. אם כן קבלת התורה של עם ישראל באה עליהם בכפיה של מיתה, שם תהא קבורתכם. לא כן גר הבא להתגייר מעצמו, יש לו מעלה יתירה, שלא כפואו לקבל התורה, אלא מעצמו מגודל הכרתו בא לידי כך. וזהו שאמרה רות לנעמי, אני מוכנת ליכנס תחת כנפי השכינה כמותך, אלא בדבר אחד שונה אני ממך, כי את נכנסת בדת יהודית בכפיה של תחתית ההר, ואני נכנסת מרצוני הטוב. ורק המות מפריד ציני וצינך, שאת קבלת התורה בכפיה של מיתה תחתית ההר, ולא כן אני ע"כ.

ואם כן היה יתרו לסמל ולדוגמא להכלל ישראל, איך צריכין לקבל התורה, לא מחמת כפיה, אלא להכיר כי יש מנהיג לצירה, ואיך גדולה היא הזכיה להיות עבד נאמן למלך המלכים. וזהו שאמר אל נא תעזוב אותנו, כי אתה ידעת חנותנו במדבר, שהיינו חונים שם תחת ההר, שכפו אותנו אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. ולא כן אתה שבאת לקבל התורה מרצונך הטוב, והיית לנו לעינים, להיות לנו למורה דרך באיזה אופן צריכין אנחנו לקבל על עצמינו עול תורה.

*

לא נזכרו כלל, רק כאן צפרשתנו שבאו יחד עם יתרו. ונראה כי למאן דאמר יתרו אחר מתן תורה בא (זבחים קטו.), אס כן לא היו בניו של משה ציניאח מנרים, אלא צמדין היו אז. ולא ראו צעיניהם כל הנסים הגדולות שנעשו בעשר מכות, ולא ראו נס של קריעת ים סוף, ולא הגיעו אז למדריגה שזכתה גם שפחה לראות יותר מיחזקאל הנביא, ולהראות באצבע זה א-לי ואהוה (שמות טו-ג). וטעמא צעי למה סיבז ה' ככה.

וידועים על זה דברי מרן מוהר"י מבעלזא זי"ע, שהיתה זאת סיבה מאת ה' יתברך, כדי שמשה רבינו יוכל לספר להם את כל הנסים שנעשו, שלא ראו זאת, כי שאר כל בני הדור לא היה להם מה לספר לצניהם, שהרי ראו זאת בעצמם. ועל ידי שמשה רבינו היה המספר הראשון, עשה בזה הכנה לכלל ישראל לדורות, שיוכלו כל ישראל לספר דורות הבאים את הנסים שעשה הקב"ה לנו ציניאח מנרים, ותהא הסיפור כליל פסח מסוגל להכניס קדושה ואהבת ה' ויראתו בלב הבנים, ולהשריש בהם קדושה ואמונה. וזה שאמר ה' למשה (שמות יג) ולמען תספר באזני בנך וכן בנך, לשון נוכח, דקאי על משה שהוא יהיה המספר הראשון, ומסיים וידעתם כי אני ה', בלשון רבים, דעל ידי כך יהיה הכנה לדורות, שכולם יוכלו לספר ציניאח מנרים כראוי עבדה"ק.

אך עוד דבר אחד היה חסר להם, כי לא היו גם צמעמד הר סיני, לשמוע דברות קודש יוצאים מפי ה', אנכי ה' אלקיך וגו'. והיא פליאה שיתרמי כן שיהיו יהודים שלא

שמעו קול ה' בכת. אמנם גם זה לא קשה, דאמרינן (זבחים קטו.) כשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עכו"ם אחזתן רעדה וכו' ע"ש. אס כן גם הם שמעו קול ה' צמתן תורה, אס כי היו אז צמדין. אך דבר אחד נחסר מהם, שלא ראו צעיניהם המעמד של הר סיני, איך ששים רבוא ישראל עמדו ציחד באימה וציראה וצרתת וצזעה לשמוע קול ה'. חסר היה להם ההכנה של שלשת ימים קדושה ופרישות. חסר היה להם אז ההשראת השכינה שיש צמדה גדושה כאשר הכלל ישראל ציחד. והרי אמרו אינו דומה מועטין העושין את התורה, למרובין העושין את התורה (רש"י ויקרא כו-ח). והם יושבים צודדים צמדין ושומעין אנכי ה' אלקיך.

ולא עוד אלא שהכתוב אומר (דברים ד-ט), רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלצבך כל ימי חיך, והודעתם לצניך ולצני צניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים וגו', וההר צוער באש עד לב השמים חושך ענן וערפל, וידבר ה' אליכם מתוך האש, קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול. הרי לנו כמה השפעה השאיר על ישראל ע"ס אשר עמדת לפני ה' בחורב, עד שהוטל עלינו לזכור תמיד לא רק נתינת התורה מסיני, אלא ציור המעמד הנבחר איך היתה. כי ראיה זו השאיר רושם עמוק על כל אחד מישראל. ודבר זה היה חסר מצניו של משה, ולכן לא יכלו להגיע לשום נשיאות על בני ישראל, אשר כל אחד מהם ראה מעמד הנבחר שהם לא ראו.

ועל דרך זה היה ציתרו, אם כי מעלתו גדול מאד, שהניח כל כבודו כדי להתדבק בעם ה', מכל מקום לא יוכל להגיע למעלת הפחות מצני ישראל, שראו קריעת ים סוף ואמרו זה א-לי, וראו מעמד הנצחר איך ירד ה' מן השמים על ההר. ולכן ציקשו ממנו 'אל נא תעוזב אותנו', כדי שיראו ישראל תמיד ההפרש צנייהם, וילמדו מזה לקח על גדול מעלת

הראייה צעצודת הצדיקים איך שזה עושה רושם. ואמרו לו 'והיית לנו לעינים', ללמוד על גדול חשיבות ראיית העינים, כי יתרו ואשת משה ושני צניה, לא יוכלו להגיע לעולם להתעלות כזו שמהא צצני ישראל, שראיית קריעת ים סוף ומעמד הנצחר השפיע עליהם, ועשה רושם עז צהם על כל ימי חייהם. (ועיין עוד לעיל דף קנו).

בסעודה שלישיית פרשת יתרו תשע"ט לפ"ק - פאלם ספרינגס

ויקח יתרו חותן משה עולה וצחים לאלקים, ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלקים (יח-יג). צרש"י עולה כמשמעה, שהיא כולה כליל. וצחים, שלמים ע"כ. ויש להצין מהו ענין הקרצנות שהקריצ כעת. ומהו הלחם שאכלו עמו. עוד צרש"י, לפני האלקים, מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין צה כאלו נהנה מזיו השכינה (צרכות סד): ע"כ. ויש להצין למה נרמו זה דייקא כאן.

אדם, ויצחו וצחי תודה ע"ש. ומעתה יתרו שצא ממדין אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלקים (יח-ה), הרי היה מהולכי מדצרות, וחייב צקרצן תודה, ושפיר הקריצ וצחים שלמי תודה להודאה. [ואם כי עדיין הוא נמצא צמדבר, מכל מקום המקום שישצו ישראל יתכן שלא היה עליו עוד דין מדבר, כיון שהיה מקום ישוב צמן צצאר וצענני הכבוד]. וגם יש לומר דכיון שימתו נתגייר כעת, ויחד יתרו (יח-ט), שהעציר חרצ חדה על צשרו (פנהדרין נד). ויתכן שגדול שנימול דינו כחולה ונתרפא, וגם עבור זה היה חייב להציא קרצן תודה.

וצראה דהנה אמרו (צרכות נד): ארצעה צריכין להודות, יורדי הים, הולכי מדצרות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חצוש צצית האסורים ע"כ. וכן נאמר צפרשת שלמים, וחאת חורת וצח השלמים אשר יקריצ לה', אם על תודה יקריצנו וגו' (ויקרא ז-יא). וצרש"י אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון הולכי מדצרות וכו', שהם צריכים להודות, שכתוב צהן (תהלים קז-כא) 'ודו לה' חסדו ונפלאותיו לצני

והנה המקריצ קרצן תודה, צריך להציא עמו ארצעה מיני לחם, חלות, ורקיקין, ורצובה, שלשה מיני מצה, ועל חלת לחם חמץ, וכל מין ומין עשר חלות, וציחד ארבעים חלות. ואיחא צמשנה (מנחות עו): שציחד היו עשרים עשרון, עשרה לחמץ ועשרה למצה. והנה עשרון אחד היא מ"ג ציאים וחומש ציאה (רש"י שמות

טו-לו), ואס כן עשרים עשרונים עולה לשמונה מאות וששים וארבע צינים, שזהו יותר משבע עשרה מאות כיתים.

וביארו המפרשים (עין העמק דבר פ' אמור כז-כט) כי בשעה שאירע להאדם חסד ה', לא די לו להודות לה' צינו לבין קונו, אלא יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם, וצחוק רבים אהללנו, וכמאמרם (שם מד): דלריך לאודויי קמי עשרה דכתיב (תהלים קז-קז) וירוממוהו בקהל עם ע"ש. והוא כדי לפרסם טובות ה' לבני אדם, ולקדש שם שמים. ולכן המקריב קרבן תודה נטוה להביא עמו ארבעים חלות, והם נאכלים רק לאותו יוס ולילה שלאחריו, שאין צמאיאות שאדם ומשפחתו יאכלו כל כך לחם. ובהיות שצריכין להזהר שלא יצואו לידי נותר, הוא צריך להזמין עשרות עשרות אנשים שיאכלוהו אלו יחד, ובהו יפרסם ניסי ה' ונפלאותיו לרבים. ולכן יתרו שהקריב כעת קרבן תודה, והיה לפניו לחם הרבה שהוא מוזהר עליהם שלא יתהוו נותר, על כן באו אהרן וקני ישראל לאכל 'לחם' עם חותן משה, היינו הלחמי תודה שהביא עם קרבנו.

*

ובזה יש ליתן טעם לשבח על הנגינה, ויבא אהרן וכל זקני ישראל, קדמא ואזלא מונח רביעי. דהנה הלחמי תודה לא היו יכולין להביא מן המן, אלא מסולת חטים. ועל כרחק שהביא יתרו עמו אל המדבר חטים או סולת, או ממה שתגרי אומות העולם מוכרין אותן. והנה אמרו (יומא עה:): לחם אצירים אכל איש (תהלים עה-כה), לחם שנבלע צמאחים וארבעים ושמונה אצירים [אינו יוצא מן המעינים], אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אונך (דברים כג-יד),

צדברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותן להם ע"כ. ואס כן מה שאכלו לחם אז עם חותן משה, זה לא נבלע צאצריהם, והיו צריכין לנקציהם.

ואמרו (שם) על מחנה ישראל צמדבר, אמר רבה צר צר חנה לדידי חזי לי ההוא אחרת והוא תלחא פרסי. ותנא כשנפנין אין נפנין לא לפניהם ולא לצדדיהן [שאין יודעים לאיזה צד עננים הולכים], אלא לאחוריהם [דיודעים הם שלא יחזרו לאחוריהן, ואותן שלפנים צריכין לצאת לסוף המחנה מאחור] ע"כ. ואס כן היו צריכין ללכת עד הפרסה הרביעית להפנות שם (שזה היה דרך של י"צ מיל, שעולה דרך אחד יותר משלש שעות ומחאה). וזהו הרמז בהנגינה, קדמא ואזלא מונח רביעי, שעבור אכילה זו הוצרכו להקדים ולילך עד שהגיעו לפרסה הרביעית, כי אין נפנין אלא לאחוריהן.

והנה צרש"י שואל, ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם (מכילתא) ע"כ. ולפי מה שנתבאר יש לומר, כי תעודתו של משה הייתה ללמד את בני ישראל, וכל העם נצב עליו מן הצדק עד הערב (יח-יד). ולכן היה משה זהיר שלא לאכול רק לחם אצרים שנבלע צאצריו, שלא ינטרך לצדו זמנו היקר לילך ולהפנות. ותלמוד תורה דרבים היה חביב עליו יותר מאכילת לחמי תודה. ולכן היה משה עומד ומשמש, ולא אכל עמהם יחד הלחם של יתרו, ורק חלקו של המן שנפל עבורו.

*

והנה צמדבר כאשר רצה אדם לעשות סעודה עם ריעיו, כגון סעודת מצוה של מילה

לחם, כיון שהיה גר, ובגר כתיב (דברים י"ח) ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה, לכך טעם זו רק טעם לחם. ולכך אמר ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכל 'לחם' עם חותן משה, וקא משמע לן רבותא דאף ששלהם טעמו זו כל הטעמים, ושל יתרו לא היה זו רק טעם לחם, מכל מקום בחרו בלחם שלו מכל מטעמים שלהם, והיינו כיון דהיו 'לפני האלקים', כאלו נהנו מזיו השכינה, לכך בחרו זו יותר ע"כ.

והיא פליאה לומר כי ה' אוהב את הגר רק לתת לו לחם ולא יותר, ואיה מנזות אהבת גרים, לתת להם מן המוצחר על כל פנים כמו שאר ישראל. ולא עוד אלא בכל הברואים כתיב ויתן לחם לכל בשר (תהלים קלו-כה), דומיא מה שנאמר בגר.

אך נראה לבאר הדברים על פי דרכו באופן אחר קצת, ומתחלה נקדים מה שנאמר בפרשת המן, ויהי ציום השישי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד, ויצאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה, ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבחון שבת קדש לה' מחר וגו' (שמות טז-כג). וברש"י בשם מדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו (מכילתא), שאם להגיד ששנים היו, והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח ע"כ.

ויש לומר הכוונה, דבסוף פרשת המן כתיב, וישבתו העם ציום השביעי, ויקראו צית ישראל את שמו מן, והוא כורע גד לזן וטעמו כפפחת בדבש (שמות טז-ל). ויש להבין דפסוק זה המתאר מהותו של המן היה צריך להכתב בתחלת הפרשה, כאשר ירד המן ציום הראשון, או יש לבאר שהוא כורע גד לזן וטעמו כפפחת

או נישואין, או סעודת מרעים, לא היה לו מה ליתן לפניהם לאכול, כי לא העדיף המרצה והממעט לא החסיר, איש לפי אכלו לקטו (שמות טז-יח). והיינו שלא יכלו ללקוט מהמן אלא שיעור סעודת יום אחד לכל אדם ולא יותר. ואם כן הצעל שמחה לא היה לפניו ליתן לחצרוי שום מאכל, כי לא היה לו רק סעודה אחת. אך היה לפניו שני דרכים, חדא שכל אחד יצא אמו מזונותיו עמו, ויאכלו ביחד. שנית, שיקנה מתגרי אומות העולם, ומזה יתן לפנייהם.

אמנם ביתרו שבאו אהרן וזקני ישראל לאכול לחם עמו, איתא במדרש (בפרשתנו טז-ה) דלתי לאורח אפתח (איוב לא-לג), זה יתרו, שהוריד לו הקב"ה את המן שנאמר (תהלים עח-כג) ויזו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח ע"כ. וצילקוט שמעוני (תהלים עח) איתא עוד יותר, אמר רבי איבו בשש שעות בא יתרו (שלא היה אז עוד מן על הארץ כדכתיב וחס השמש וגמס), וירד לו מן בשש שעות כנגד ששים רבוא, הו' לחם אצירים אכל איש ע"כ. ואם כן נפל אז מן באמצע היום כנגד כל ישראל, שיוכל להזמין כל הכלל ישראל לסעודתו.

והנה הגה"ק רבי שלמה קלוזנער זצ"ל בספרו חבמות התורה (בפרשתנו טו.) כתב דלכאורה יש לדייק מה שאמר ויצא אהרן וגו' לאכל 'לחם' עם חותן משה, ודי באמרו 'לאכל' עם חותן משה', וכמו שנאמר (שמות כד-יא) ויאכלו וישתו. ונראה דהנה אמרו (יומא עה.) דהמן היו טועמין זו כל טעמים שבועלם ע"כ. ונראה כי יתרו הגם שהוריד לו הקב"ה מן, מכל מקום היה זו חילוק, דכל ישראל טעמו זו כל מה שרזו, אך יתרו לא היה טועם זו רק טעם

ממשיכה שפע הגשמי למטה, אלא גם ההכנה של יום ערב שבת, שטורח ומטפל עצמו להכין כל הדברים הגשמיים הנזרכים לשביתת השבת ולעונג השבת, שזהו מלוא דאורייתא, גם הם ממשיכים למטה שפע גשמי, וממנה מתברכאן כל עניני הגשמיים של ימי השבוע. ולכן כאשר יבאו ישראל ללקוט מזונותיהם על יום השבת, ירדה שפע גשמי על המן לטעום בו כל מיני מטעמים.

וזוהו שאמר 'ויהי ציום הששי לקטו לחם משנה, שני העומר לאחד'. כי חוץ ממה שהיה העומר כפול, לקטו גם לחם משונה בטעמו, שעד עתה לא היה טעם בהמן כלל, ועתה הרגישו בו כל הטעמים. ובאמת זה היה גם כוונת ה' בתחלת אמירתו למשה, 'ויהי ציום הששי והכינו את אשר יביאו' (טו-ה), שגוה עליהם מלוא הכנת השבת, ואמר להם שהכנה זו תשפיע ברכאן הגשמיים למטה, שתבצר המן בכל מיני טעמים, ומעתה והיה 'משנה' על אשר ילקטו יום יום, שתהא המן מעתה משונה בטעמו ממה שהיו רגילין ללקוט עד עתה יום יום.

ובערתה הא חיינח בהמן שנפל לצורך ישראל, אחר שעבר עליהם יום השבת, נשתנה המן לטיבותא לטעום בו כל הטעמים. אבל יתרו שבה באמצע השבוע להתגייר, אם כן היה חסר בהמן ההוא שנפל עבורו, הברכאן דלעילא ותתא דציומא שביעאה תליין, על כן במן ההוא לא היה בו כל הטעמים, אלא ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכל 'לחם' עם חותן משה, כי לא היה בו רק טעם לחם גרידא.

דבש, ולמה נכתבה רק בקיום הפרשה לאחר ששבת ציום השביעי. וראיתי לפרש בשם הגה"ק רבי שלמה קלוגער זצ"ל, דבהיות שכל ברכאן דלעילא ותתא ציומא שביעאה תליין (וזה"ק ח"ב פת.), שכל השפע של ימי החול הם נשפעים מעבודת האדם ציום השבת, על כן כל הטעמים הטובים שהיו בהמן נמשכו רק בכח השבת קודש. ולכן בשבוע הראשון קודם יום השבת, לא היה שום טעם למן, ורק מיום השבת ולהלאה טעמו כלפיחית דבש, וכל הטעמים הטובים שהיו במן נמשכו רק בכח השבת קודש, אך לפניו לא היה שום טעם בהמן ע"כ. ולפי זה רק ציום הראשון אחר השבת נכנסו הטעמים בהמן.

אמנם יש לומר בזה עוד, דהנה חז"ל האריכו במעלת המאחרים ללאת מן השבת וממהרים לבה, שמוסיפין מחול על הקודש ביציאתו ובציאתו. והרה"ק רבי נח מלעבאווייטש זי"ע היה אומר, יום השבת יום גבוה מאד, והוא המשפיע רוחניות לכל השבוע, תוספת שבת משפיע שפע הגשמיות לכל השבוע. אילו היו הצעלי בתים שומעים בקולי, היו עושים תוספת שבת גדול, והיה להם שפע של פרנסה עכדה"ק (מאמר מרדכי, סלאנים, ח"א דף עא). וכבר ביארנו במקום אחר דזהו כוונת חז"ל (שבת ק"ח). עשה שבתך חול ואל תצטרך לצריות, היינו אם תוסיף מחול על הקודש, לעשות גם שעות החול ליום השבת, אז יומשך לך מזה שפע של פרנסה, ולא תצטרך לצריות.

ויש להוסיף דלא רק מלוא תוספת שבת, דלכמה דיעות הוי רק מלוא דרבנן,

בסעודה שלישיית פּרשׂת יתרו תשי"פ לפ"ק - פאלם ספרינגס

יתצרך צלי שום מניעה, כי צהייתם צמנרים צמקום הטומאה היה הענן והחושך של מסך המצדיל עליהם, ואחר כך כשיצאו אור נגה עליהם להוסיף עליהם צעזודה הולך ואור למעלה למעלה, זה היה עיקר שמחתם צלחתם ממנרים. ולזה צא השינוי לשון, למדרגה אחת אמר משעצוד לגאולה, וכנגד הצ' אמר מעצדות לחירות, וכנגד החלוקה הג' אמר מאפילה לאור גדול ע"כ.

וי"ש לצאר הדברים צאופן אחר קצת, כי אמרו חז"ל (פגהרין מו.) צומן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, אם כן המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך, קל וחומר על דמן של צדיקים ע"כ. וכיון שעמו אנכי צצרה (תהלים צא-טו), הרי צצרתן של ישראל צמנרים, גם השכינה הייתה משותפת צצערן, ושכינתא ופמליא דיליה היו עמם בגלותא, וכמו שאמר ה' ליעקב (בראשית מו-ד) אנכי ארד עמך מצרימה. וזהו הענין שאמרו (עיין ראש דוד פרשת צא) כי צער השכינה השלים הזמן של ד' מאות שנה, והכוונה כי צערן של ישראל היו צכפליים, חדא העצודה צחומר ובלצנים, והצטערו עוד יותר צמה שהשכינה מצטער עמהם.

ובבמו שפירש חרה"ק מוהר"י מרוזין זי"ע, הכחצו (תהלים נג-ד) גם כי אלך צגיא צלמות לא אירא רע, על הצרות שלי צגיא צלמות אין אני מתלונן, כי מאמין אני שמחתו לא תא חרעות, והכל היא לצווצת, ולא אירע רע. אך מה שכואב לי הוא 'כי אחת עמדי', שגם השכינה מצטער צצרת ע"כ. וחרה"ק רבי שמעלקא

וישמע יתרו כהן מדין חותן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו, כי הוציא ה' את ישראל ממנרים וגו' (יח-א), ושז אמר ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמנרים על אודות ישראל (יח-ב). ויש להבין כיון שאמר מתחלה ששמע יתרו את 'כל' אשר עשה אלקים, מה הוסיף לו משה לספר. וגם להבין מה שאמר לו משה שהכל עשה ה' 'על אודות ישראל', הא זה ידע גם מתחלה שהכל נעשה עבור ישראל, שהרי עבור זה צא. - ושז נאמר, ויאמר יתרו צרוך ה' אשר הציל אתכם מיד מנרים ומיד פרעה, אשר הציל את העם מתחת יד מנרים (יח-ג). ויש להבין אריכות כפל הלשון, אשר הציל וגו' אשר הציל וגו'. וגם לצאר הנגינה זרקא סגול.

וגראה כי הגה תשועת ה' לישראל צמנרים מורכבת משני דברים, הצלת ישראל מעצדות לחירות, ומפלת מנרים צנסיס ונפלאות צעשר מכות וצקריעת ים סוף. ואנו אומרים צנוסח צרכת הגאולה (צנהגדה של פסח) הוציאנו מעצדות לחירות ומשיעצוד לגאולה ומאפילה לאור גדול. וציאר בנועם אלימלך (צריש פרשתנו) שינוי הלשונות, כי כל אחד הצין מעלת הגאולה ההיא לפי מדרגת גלותו שהיה צו. דהיינו מי שהיה עוצד צחומר ובלצנים הקשה, הכיר טוצות הצורה צרוך הוא צהוציא משיעצוד הקשה. ויש אשר לא שעצדו צהם כמו צצטו של לוי (שמ"ו-ה-ט), אלא שהיו מוכנעים כעצדים, והצינו מעלת הגאולה על אשר יצאו צה לחירות. ויש אשר היו צמעלה העליונה ולא צצצו לזה ולא לזה, רק עיקר מגמתם היה שיגאלו למען יעצדו השם

ובמסיים שם הכתוב (ד-לה) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו. וברש"י פירש דקאי על מתן תורה, אך יש לומר דזהו המשך הכתוב הקודם, אשר אז במצרים הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו. וכמו שהאר"י הרמב"ן (שמות יג-טו) כי מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים זעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים זידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג-יא), ומהם שיודו זידיעה ומכחישים בהשגחה, ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם ואין עממה עונש או שבר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עממה מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה, מחדשו, ויודע, ומשגיח, ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא, יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלקים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כולה ע"כ. והמכות במצרים הראו לדעת לכל, כי העולם הוא שלו, והוא משגיח על הכל, ושליט בכל ואין מעכב צידו. במכת דם ראו שהוא שליט על המים, וצנפרדע וכניס שהוא שליט על העפר, ובמכת צרד שהוא שליט על האש והמים יחד, ובמכת דבר וערוב, על כח הרוח ובעלי חיים.

ודבר זה לא הראה ה' עבור שיראו זאת מצרים ויוציאו את ישראל לחירות, כי הרי הכביד ה' את לבם, אלא זאת הייתה לטובתן של ישראל, שיתחזק אללם אמונת אלקי

מניקלשבורג וצ"ל פירש, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה (שמות ז-ג), שכאשר זעקו ישראל על צרתם האישית במצרים, עלתה יותר הצעקה והישועה 'אל האלקים', אשר עמו אנכי בצרה, יותר 'מן העבודה' של עצמם.

ובגאולתן של ישראל היתה גאולה כזיכול לה' גם כן, וכמו שפירשו (עיין ש"ך על התורה) שעל זה נאמר הדבר בכפליים, ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים (יז-גא), היינו גאולתן של ישראל. ואמר עוד (שם יז-מא) ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים. היינו השכינה ופמלייתו, שהם צבאות ה', גם הם יצאו אז משם לחירות. – ולכן פשוטי העם ראו מעלת הגאולה, במה שהם עצמם יצאו מעבדות לחירות, אבל אנשי המעלה שקיבלו הכל בשמחה, וגם כי אלך בגיח אלמות לא אירח רע, המה ראו מעלת הגאולה בגאולתו של הקב"ה כזיכול, אשר אתה היה עמדי בגלות, ועמו אנכי בצרה.

ודבר זה מתבטא ביותר בהעשר מכות והנסים והנפלאות שעשה ה' במצרים, אשר פשוטי עם שמחו לראות צנקמת אויביהם, אשר שלא ידו עליהם להכותם מכה אחר מכה. אבל באמת אנשי המעלה בישראל ראו בזה ראייה אחרת לגמרי. אשר על ידי זה נתקדש שמו יתברך בעולם, וראו כל עמי הארץ ידו הגדולה של ה', שאין העולם הפקר, וכמו שנאמר (דברים ד-לד) הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באומות ובמופתים ובמלחמה וציד חזקה וצורוע נטויה ובמוראים גדולים ככל אשר עשה לכם ה' אלקיכם במצרים לעיניך.

ביזת היס בקריעת ים סוף, וירידת המן לחם מן השמים, ובהוצאת מים מצור החלמיש. והשיב לו, שבת זו היא 'שבת של אמונה', שהקב"ה הוא כל יכול, קריעת ים סוף, ירידת המן, מלחמת עמלק, והקב"ה הוא הוא המנהיג של עולם ע"כ. הרי לנו כי שני בני אדם מציטין על פרשה, ואחד רואה זאת במצב גשמי של הון ועושר, והשני רואה בזה אמונת אלקי עולם.

ובזה נבוא אל המכוון, כי יתרו כאשר הסתכל על מעלת יציאת מצרים, ראה עיקר המעלה צעיני גשמי, הוציאו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה, וישמע יתרו את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו, 'כי הוציא ה' את ישראל ממצרים', היינו המעלה האישית שיצאו ישראל משיעבוד מצרים. אמנם משה רבינו הסביר ליתרו, כי לא זהו ההשקפה האמיתית, ועיקר השמחה היא הנסים והנפלאות שעשה ה' לפרעה ולמצרים, שמוה נתקדש שם שמים, להראות לנו השגחתו בעולמו, ולמען תספר לבנך וכן בן את אשר התעללתי במצרים וידעתם כי אני ה'. וזה שאמר ויספר משה לחותנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, שהעיקר היא האותות והמופתים שעשה צני חס, כי זאת עשה ה' 'על אודות ישראל', שהסיבה שהציא ה' אותם על פרעה, לא היו עבורו, אלא אודות ישראל, שיראו צעיני צער גדול כח ה', וימסרו זאת דור אחר דור, למען תספר באזני בן ובן בן.

ועל זה אמר הכתוב, ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, היינו ההצלה בהשגה, להשיג אמונת אלקי עולם, שלא תהא ידכם כיד מצרים ופרעה,

עולם, כי ה' הוא לא רק צורא העולם, אלא לא הסיר השגחתו ממנו, והוא מנהיג העולם ועשה ועושה ויעשה לכל המעשים. וכמו שאמר הכתוב, בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו, ולמען תספר באזני בן ובן בן את אשר התעללתי במצרים, וידעתם כי אני ה' (י-א), וציאר באור החיים חק' שם, כי בא ה' להודיע כי אין תכלית הכוונה בהצאת האותות בקרבנו לעשות נקמה בפרעה, כי הרי הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו, אלא לחזק האותות שהם עיקר האמונה בלב ישראל, כדי שיהיה רשום בל ישכח לנצח, ויהיו הם זכרון לבני ישראל לעולם ועד ע"ש. ואם כן בהאותות והמופתים במצרים, 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד'. ולכן פתח ה' את התורה, אנכי ה' אלקיך 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ-ג), כי שם ראו כל ישראל עין בעין, שלא עזב את עולמו אשר צרא, אלא עדיין מנהיג לכל הצרואים.

ואם כן השקפת האדם על מעלת יציאת מצרים, יתכן בשתי פנים, פשוטי העם רואים בזה את הצלתם האישית, שהוציאו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה. אבל אנשי מעלה מרימים על הנס, ועיקר שמחתם היא על קידוש השם שמים, אשר אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים, והם מכירים מעלת הגאולה במה שהוציאו 'מאפילה לאור גדול', שמהנסים הנגלים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם לעולמי עד. והיינו שכל אחד לפי מדריגתו ראה הדברים לפי השקפתו.

ושמעתי לספר שפעם בא חסיד אחד לרבו הרה"ק מוהרי"י מסקווירא וצ"ל על שב"ק פרשת בשלת, ואמר לרבו, כי שבת זה היא 'שבת של פרנסה', כי קורין בהפרשה אודות

הוֹיָא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אֲלֵא הַעִיֶקֶר הוּא הַנְּסִיָּים וְהַנְּפִלְאוֹת שַׁעֲשֵׂה ה' בְּמִפְלְתָן שֶׁל מִצְרַיִם. אִזּוּ בָּא לְהַכְרִיחַ זִרְקָא סְגוּלָּה, לְזַרוֹק אֶת הַשְּׁקִפְתּוֹ שֶׁהֵצִיט עַד עֵתָה עַל הַשְּׁלֵשָׁה חֵיצוֹת שֶׁל אֲמִירְתֵּם יוֹיָה לִי לִישׁוּעָה, שׁוּבוּ בְּחֵינֵת סְגוּלָּה אֲלֵא עִיֶקֶר הַשְּׁמַתָּה הִיא עַל מַה שֶׁהוֹיָא אֲחִינוּ מִאֲפִילָה לְאוּרָה, שׁוּכֵינוּ לְהַגִּילוּי שֶׁל אֲתָה הִרְאִיתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הַאֲלֹקִים אֲחִין עוֹד.

*

וְאִירָא בְּגִמְרָא (פְּסָחִים קִי"ח). שְׂכָאֶשֶׁר הַשְּׁלִיךְ נְבוֹכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת חֲנַנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעִזְרִיָּה לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ, בְּשִׁבְלֵי שְׁלֵא רָצוּ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְלִלְמוֹ, וְשֵׁלַח ה' אֶת מֶלֶאךְ גְּבִרְיָאֵל לְהַקְרִיב אֶת הָאֵשׁ, וְהִיא מְטִייל הַמֶּלֶאךְ עִמָּהֶם יַחַד בְּתוֹךְ הָאֵשׁ וַיֵּצֵאוּ. וְאָמְרוּ חֲזוּ"ל שֶׁבְעֵלֵייתָן מִכְּבָשָׁן הָאֵשׁ אָמְרוּ (מֵהַלֵּים ק"ז-א) הֲלָלוּ אֶת ה' כֹּל גּוֹיִים שֶׁבָּחוּהוּ כֹּל הָאוֹמִים וְגו' ע"כ. וּפִירְשׁוּ בּו, כִּי מִדְרָךְ הָעוֹלָם כֹּאֲשֶׁר אִירַע לְאֲדָם תְּאוֹנֵת דְּרָכִים, אִזּוּ שְׁנוֹפֵל מִן הָעֲלִיָּה, וְרוֹאֵה שִׁיכּוֹל לְעִמּוּד וְלֹא נִשְׁבְּרוּ אֲבָרָיו, הוּא אֲמוֹר צְרָאֲשׁוּנָה חֲסָדֵי ה' שְׁלֵא הוֹזֵק גּוֹפֵי, וְשׁוּב אַחֵר זֶה הוּא מוֹדָה לְה' עַל טוֹבָתוֹ. לֹא כֵן חֲנַנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעִזְרִיָּה, תִּיכַף בְּצִלְתָּם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, לֹא דִיִּבְרוּ וְלֹא הִזְכִּירוּ כֹּלֵל הַצִּלְתָּם הָאִישִׁית, אֲלֵא הֲלָלוּ אֶת ה' כֹּל גּוֹיִים, הַעִיֶקֶר הִיא הַכְּבוֹד שֶׁמִּים.

וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַדְּבָרִים יוֹתֵר, כִּי בְּצִלְתָּם הַצִּדִּיקִים מִשְׁתַּוְּקָקִים לְהַשְׁרֵף עַל קְדוּשַׁת כְּבוֹדוֹ ית"ש, וְזֶה הַתַּעֲנוּג הַיּוֹתֵר הַגְּדוֹל שֶׁלֵּהֶם, וְכִמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ צְרָבֵי עִקְבָּא שְׂאֵמֵר, כֹּל יְמֵי הַיִּיְתִי מִנְטַעֵר עַל פְּסוּק זֶה בְּכֹל נִפְשָׁךְ (דְּבָרִים ו-ה), אֲפִילוּ נוֹטֵל אֶת נִשְׁמַתְךָ, אֲמַרְתִּי מִתִּי יִבּוֹא לִידֵי וְאֶקְיָיְמֵנוּ (בְּרִכּוֹת ס"א:). וְלִחְנַנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעִזְרִיָּה

וְהֵייוּ הַהוֹלָאָה מִאֲפִילָה לְאוּרָה, וְשׁוּב אֲשֶׁר הֲצִיל אֶת הָעַם מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם, הֵייוּ הַיִּנְיָאָה מִעֲבָדוֹת לְחִירוֹת.

*

וְזָחַר עֵינֵי הַנְּגִינָה עַלֵּה זִרְקָא סְגוּלָּה, כִּי הִנֵּה אֲנוּ רוֹאִים בְּשִׁירַת הַיַּם, שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב, אִזּוּ יִשִּׁיר מִשֵּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְה' (טו-א). וְאִירָא צִילְקוּט (ח"א רמ"ב) לְה' אֲמַרוּהוּ וְלֹא לְבָשֶׁר וְדָם ע"כ. וְהִיא פִּלְיָאָה לְאִיזָה בְּשֶׁר וְדָם יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שְׂאֵמֵרוּהוּ. וְלֹא יִתְכַן שְׂבָא לְהוֹיָא שְׁלֵא אֲמַרוּהוּ לְמִשֵּׁה, כִּי הֲלֹא הַאֲמִינוּ בְּה' וּבְמִשֵּׁה 'עֲבָדוּ', שֶׁהוּא רַק עֲבָד ה', וּבִדְעַת שֶׁהַשִּׁירָה הִיא לְהַאֲדוֹן וְלֹא לְהַעֲבָד. וּבִדְעַת סוּפֵר (פ' צִלְתָּ) כְּתוּב לְפָרֶשׁ, כִּי רָצוּ לְהַדְגִישׁ, כִּי יִתְכַן הִיא לְמוֹר שְׂאֵמֵרוּ יִשְׂרָאֵל הַשִּׁירָה עַל יִשׁוּעַתְּם הָאִישִׁית, שֶׁהוֹיָאֵם מִעֲבָדוֹת לְחִירוֹת, וְאָמְרוּ הַשִּׁירָה 'לְבָשֶׁר וְדָם', הֵייוּ עַל יִשׁוּעַת עֲצָמָם. וְעַל זֶה בָּא הַכְּתוּב כִּי לֹא הִתְכוּוֹנוּ כֹּלֵל לְטוֹבַת עֲצָמָם, אֲלֵא 'לְה' אֲמַרוּהוּ, הֵייוּ עַל ה' שֶׁהִיא עִמָּם צְרָה, שֶׁהַשְּׂכִינָה יֵצֵאָה מִצְרָתָהּ בְּגִלוֹת מִצְרַיִם, וְעַל גְּדוּל קִידוּשׁ שֵׁם שְׁמִים שְׁנַתְּהוּיָה בְּהַנְּסִיָּים הֲלָלוּ, וְשָׂרוּ אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְה', עַל שְׁמַחְתָּם בְּחֵלֶק הַנּוֹגַע לְה'.

וְהַנְּהַ הַשִּׁירָה כּוֹלָה מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוּפָהּ, לֹא מִדְּבַרְתָּ כֹּלֵל מִיִּשׁוּעַתְּם הָאִישִׁית שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא עַל הַנְּסִיָּים שֶׁנַּעֲשֵׂה בְּמִפְלְתָן שֶׁל מִצְרַיִם, כִּי מוֹזֵה נִתְקַדַּשׁ שֵׁם שְׁמִים, שֶׁמְעוּ עִמָּם יִרְגוּזוֹן חֵיל אַחַז יוֹשְׁבֵי פְּלֶשֶׁת. וְעַל הַצִּלְתָּם הָאִישִׁית שֶׁל יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ רַק שְׁלֵשָׁה חֵיצוֹת יוֹיָה לִי לִישׁוּעָה (טו-ב), וְזוֹלַת זֶה כֹּל הַשִּׁירָה מוֹסְבַת רַק עַל הַתְּרוֹמָמוֹת כְּבוֹד ה' וְגְדוּלָּתוֹ. וְלִכֵּן כֹּאֲשֶׁר מִשֵּׁה הַסְּבִיר זֹאת לִיתְרוֹ, כִּי אֲחִין הַעִיֶקֶר אֲשֶׁר

היה ניחא להם שישרפו על קידוש שמו יתברך, וכיון שרצון יראיו יעשה, שורת הדין היתה לעשות להם נייח נפשא ולהשרף על קידוש ה', אך ה' רצה להראות לנצודכדננר ולעמו גודל כחו, כדי שיתקדש שמו יתברך. וכמו שאמר באמת אחר זה נצודכדננר, אמהי כמה רברבין, ותמהוהי כמה תקיפין, מלכותיה מלכות עלם, ושלטניה עם

דר ודר (דניאל ג-ג). ולכן ביצאם מהכבשן האש אמרו, אנו לעצמינו היה ניחא לנו להשרף, אך הסיבה שלא נעשה רצונינו, הוא כדי להראות לכס את גדלו, ולכן הללו את ה' כל גויים שבחיהו כל האומים וכו'. [ועיין ביפה תואר על המדרש (צ"ר סג-ג), והארכנו בזה בשמן ראש (חלק שני) עשר בראשית 77 קסא].

בסעודה שלישית פרשת יתרו תשפ"א לפ"ק

השאר. ומה שפירש רש"י מלמד שחזר ופירש, קאי אהקדוש ברוך הוא וקאי אמה, פירוש כל אחד ואחד חזר ופירש חלקו מהדברות ע"כ.

ואם כן עשרת הדברות נאמרו בשלשה דרגות, מתחלה כל העשרת הדברות צבת אחת מפי ה', ושוב אנכי ולא יהיה צפרטות מפי ה', ושוב שאר הדברות מפי משה. ויש להבין כיון דסוף כל סוף לא הבינו ישראל מה שנאמר בדבור הראשון שאי אפשר לדבר כן ואי אפשר לשמוע, מה היה התועלת בזה שנאמרו כל הדברות מתחלה בדבור אחד.

והנה להלן בפרשת ואתחנן כתיב (ה-טו) את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם צהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף וגו', ותאמרו הן הראנו ה' אלקינו את כבודו ואת גדלו ואת קולו שמענו מתוך האש, היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי, ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת, אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלקינו עוד ומתנו וגו', קרב אתה ושמע את

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמור (כ-ה). ברש"י מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן. אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו (מכילתא) ע"כ. וביאר בחזקוני שבתחלה אמר הקב"ה צבת אחת ודבור אחד, ולא הבינו ישראל, ומה שנשנו, מלמד שחזר המפרש ופירש כל דבור ודבור בפני עצמו כדי שיבינו ישראל. אנכי ולא יהיה לך חזר ופירש הקדוש ברוך הוא, ולא היה להם יכולת לסבול ולשמוע מפיו יותר, כמה דאית אמר (כ-טו) דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות. וכן אמרו רבותינו (מכות ד:): אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, צא משה וחזר ופירש משם ואילך כל דבור ודבור בפני עצמו. ונראים הדברים, שהרי מליצת דברות אנכי ולא יהיה לך משמע כאדם המדבר על עצמו, והשאר כאדם המדבר על אחרים, כדכתיב לא תשא את שם ה' אלקיך (כ-ז), ולא כתיב את שמי. כי ששת ימים עשה ה' (כ-יא) ולא כתיב עשיתי, וכן

לפניהם חיוב קיום מצות ה' רק תרי"א מצות כמספר תור"ה, כי פרשת יצמות ופרשת נחלות לא יתחייבו רק אחר שיחזלו מעשיהם, ולכן נקראת מצות ה' בתואר תור"ה, שכפי מצבם במתן תורה אין עליהם חיוב רק תרי"א מצות. וזהו שאמר הכתוב 'תורה זו לנו משה', שלא חייבה לנו אלא תרי"א מצות, כי אין חיוב מצות של יצום ונחלה. ומפרש הכתוב, 'מורשה' מה שניתן להם גם מצות נחלה, זה ניתוסף להם רק אחר 'קהלת יעקב', כשחטאו בחטא העגל שנאמר (שמות לז-א) וירא העם כי זושא משה לרדת מן ההר 'ויקהל' העם על אהרן, ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים וגו', אבל אם לא היו חוטאים לא היו מתחייבים רק במצות מנין 'תורה' שזוה לנו משה.

[שוב נתעוררתי כי לולא חטא העגל היה חסר יותר ממנין המצות של תורה, כי מצות יצום כלול בתוכה שלש מצות, עשה דיצום, ולא תעשה להאשה להנשא בלי יצום, ומצות חליצה. אך הערה זו תסובב לכאורה גם על ציבור הגמרא הנ"ל דמנין תור"ה זוה לנו משה, כי אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענו, ובדיבור לא יהיה מנה בחינוך כי כלול זה ארבעה מצות ממספר התרי"ג מצות, והבן. ועיין דרשות חתם סופר (לשצעות ח"ב רלג; ובמדמ"ח דרוש כב).

*

ויש לצייר לעצמנו איך היה ציור העולם אם לא היו חוטאים בעגל, כי ישראל לא היו מתים אלא מאריכין ימים לעולמי עד, ואומות העולם היו מתים ומתחלפים כל שבעים שנה. ורובא דרובא דעלמא היו יהודים, ואומות העולם

כל אשר יאמר ה' אלקינו ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלקינו אליך ושמענו ועשינו ע"כ. ויש להבין שדבריהם קותרות סיפא לרישא, שהתחילו היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי, ואם כן מה זה שסיימו אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלקינו עוד ומתנו, הא ראו כי ידבר אלקים את האדם וחי.

*

ובראה בהקדם מה דאיתא בגמרא (מכות כג): תרי"ג מצות נאמרו לו למשה. אמר רב המנונא מאי קרא (דברים לג-ד) תורה זוה לנו משה מורשה, תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי [והיינו דכתיב תורה זוה לנו משה], אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום [הרי שית מאה ותליסרי] ע"כ. ויש לומר עוד, דאיתא בגמרא (עבודה זרה ה.) אמר ריש לקיש בואו ונחזיק טובה לאבותינו [עושי העגל] שאלמלי הן לא חטאו, אנו כמי שלא באנו לעולם [לפי שהן חיים לעולם, וכל זמן שהן קיימין אין אנו חשובין כלום]. הוא דאמר כי האי תנא, דתניא רבי יוסי אומר לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהן שנאמר (תהלים פג-ו) אני אמרתי אלקים ובני עליון כולכם, חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון ע"כ. ופריך עלה והכתיב פרשת יצמות ופרשת נחלות, ומשני דכתיבי על תנאי (אם יחטאו, שאז יחזור מיתה למקומו) ע"ש. וביאר בתורת חיים (שם) דאף שפרשיות אלו נכתבו אחר שחטאו, מכל מקום התורה היתה קדומה אלפיים שנה קודם שנברא העולם (צ"ר ח-ג) ע"ש.

ואם כן כפי המצב שהיו ישראל במתן תורה, אשר אני אמרתי אלקים אתם, לא היה

טרם בוא יומם ע"ש. ובמגדים חדשים (שם א-ט) כתוב, שכבר העירו שמה שכתב בשם אנשי הטבע (וברבינו בחיי שם, שכן כתבו חכמי המחקר), כן הוא גם דעת רבי שמעון בזהרר חדש (פי' בראשית יח:), אמר רבי שמעון גזירה נגזרה על אדם למות 'על שנלקח מן האדמה' (ר"ל לפי שהוא מורכב מארבעה יסודות, וטבע כל מורכב לחזור ליסודו), מלמד שאלמלי לא חטא היו לו חיים ארוכים, כיון שחטא, עונשו שיקצר ימיו וימות באותו היום, לאחר שעשה תשובה נתן לו יומו דקוב"ה שהוא אלף שנה ע"ש. ולכן אתי שפיר דלא נתקשה להו על גזירת אדם שימות, ומבואר דקודם לא היה מיתה, ואיך יתכן פרשת נחלות ויצום, כי יש לומר כרבי שמעון דגם קודם חטא אדם הראשון היה מיתה כאשר יגיע בטבעו להתפרד ההרכב, אלא שהחטא גרם רק קירוב מיתה לפני זמנו. אבל על רבי יוסי קשיא ליה שפיר, דאמר דצמתן תורה בטלה מישראל מיתה לגמרי, ואם כן איך יתכן בתורה שתי מצות הללו, ועל כרחק דעל תנאי נאמרו.

*

והנה תחלת דיבור ה' צמתן תורה היתה עשרת הדברות בדבור אחד, וענינו יש לומר על פי מה שאמר הכתוב (דברים ח-א) כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון וגו', וביאר באור החיים הק', כי האיש משה השכיל בלבות בני אדם כי רוח אחד יתעם כקטן כגדול, והוא קולם להמעט בעבודת ה' ולנאת מדריך החיים, והוא כי בעשות האדם ממצות ה' צ' או ג' מאשר תבואנה, ומה גם אם יחזיקו באחת מכל מצות ה' בתמידות וזורזות, יולד בהם הולדה רעה להתעצל בשאר המצות

במספרם היו מיעוטא דמיעוטא. וכולם היו מכירין צעין גלוי גדולת ישראל, שבדאי היו ניתוספים על ידי זה הרבה גרים מהאומות. ומה היה יהודי עושה בחיים של אלפי שנה, היה יושב ועוסק בתורה, ולא היה שוכח דבר מלימודו, כמאמר (עירובין נד.) אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל [תרות משמע חקוק ואינו נמחק לעולם, על ידי הלוחות היתה תורה חקוקה לישראל מהשתכח מהן עולמית]. ואף על פי כן היו מצלים ימיהם בתורה, ולהורות כי ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים (איוב יא-ט).

*

ולבאורה יש להצין קושיית הגמרא צמתן תורה מפרשת נחלות ויצום, הלא קושיא זו תקשה עוד מימי קדם, דבטא של עץ הדעת נאמר לאדם, כי ציום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ג-ז), ומבואר מגמרא (שבת נה:) דאלמלא החטא לא היה מיתה לעולם, וארבעה מתו בעטיו של נחש, שאלמלא חטא עץ הדעת לא היו מתים כלל. ותקשה גם כן הלא התורה נבראת אלפיים שנה קודם בריאת העולם, ואיך יש בתורה מצות יצום ונחלות, ועל כרחק דעל תנאי נאמרו, ולמה התעוררו להקשות זאת רק על מימרא דרבי יוסי שקיבלו את התורה על מנת שאין מלאך המות שולטת בהן.

וצריבין לומר דמבואר ברמב"ן (שם ג-ז) דעל דעת אנשי הטבע היה האדם מעותד למיתה מתחלת היצירה מפני היותו מורכב (מארבע יסודות, שאין לה קיום נצחי), אבל גזר עתה שאם יחטא ימות בחטאו כדרך חייבי מיתה בידי שמים בעצירות, שהכוונה בהם שימותו בחטאם

הגוף מה שאין כן המצות, לזה בא מאמר הנביא בלשון זה כל המצוה, פירוש שגם מצות התורה לאחת יחשבו, הגם שרבים במנין, יסוד אחד ובנין אחד להם, ומעשה הם שוים ממש לדמיון הרמוז עכ"ל.

ובד"י ללמד לבני ישראל גדול החיוב של 'כל' מצות ה', שאי אפשר להחסיר גם אחת ממנה, דיבר ה' את העשרת הדברות בדבור אחד, כי בעשרת הדברות נכלל כל התורה כולה יחד (רש"י כד-יג), ויש בהם תר"כ אותיות, כנגד תרי"ג מצות (במדבר יג-טו) ושבע מצות של בני נח (בעל השורים כ-ד), והשמיע ה' את כל מצותיו בדבור אחד, להורות שכל מצות התורה לאחת יחשבו כאילו כולם הם רק דבור אחד, והמזולל במקצתם, אם כי מלא הוא מצות כרמון, אין לו שלימות, ונחסר לו אף קיום דבור אחד.

וזדו הענין שאומרים (בנוסח לשם יחוד) קודם קיום מצוה, ותהא תשובה לפניך כאילו קיימתיה בכל פרטיה, 'ותרי"ג מצות התלויות בה', כי כל המצות הם חטובה אחת, ומצוה זו שמקיים היא רק פרט אחת, וכל התרי"ג מצות תלויות בה, אשר רק בצירוף קיום כל המצות הוא דבר שלם. וכמו כן אנו אומרים (שם) שקיום מצוה זו היא 'בשם כל ישראל', כי קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא (זוהר הק' ח"ג עג.), דכמו שתרי"ג מצות התורה הם כלולים יחד כמצוה אחת, כן ששים רבוא ישראל שכלולים בששים רבוא אותיות לתורה (בגלה עמיוקות אופן קפו), הם יחד נפש אחת, כמו שאמר הכתוב (בראשית מו-טו) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, וברש"י שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לא-ל אחד ע"כ.

הבאים לידם, ומה גם אם יהיו צידם כמה וכמה מהמצות שתמלא נפשם בקצת מהמצות, ומה מאוד פשה נגע זה ובפרט בלב ההולכים בתורת ה' להצוות המצות הקלות, בראותם שהם לומדי תורה ומקיימים רוב המצות וכו'. ואשר לזה בא נביא ה' בתוכחותיו ואמר כל המצוה, יחס לכללות התורה למצוה אחת, וזה על כולה לבל יטעה בשגיון הזכר.

ובר"ן טעם שאין עליו תשובה ואמר למען תחיון ובאתם וגו', נתכוון במאמר תחיון על דרך אומרים ז"ל (זוהר הק' ח"א קע:) כי באדם יש רמ"ח אברים ושס"ה גידים, וכנגדם בא דבר ה' לשמור שס"ה מצות לא תעשה ורמ"ח מצות עשה, והנה ישער אדם בבא על אבר או גיד אחד איזה מיחוש או מכאוב ויעק לכו באוי ואבוי ממכאובו, האם יקבל מענה לזעקו באמור לו הלא לך רמ"ח אברים ומהם רמ"ז שלמים, ואם חלק מרמ"ח יהיה אין ראוי לקבול על זה. וזה דמיון שמירת המצות שהם מיוחדים כנגד האברים והגידים, וכשאדם עובר ומבטל אחת מהנה יפעיל הכאב שבנגדו באברים ובגידים, וכשם שאין תשובת בריאות רמ"ז מועלת להעביר הרגש כאב האבר תשלום רמ"ח, כמו כן לא ישלימו רמ"ז מצות עשה לחסרון האחד תשלום רמ"ח, וכמו כן לא ישלים שמירת שס"ד מצות לא תעשה לביטול אחד תשלום שס"ה. והוא מאמר כל המצוה, פירוש בכללותיה, שלא יחסר כל שצידך לעשות. תשמרון לעשות, פירוש בין מצות לא תעשה בין מצות עשה. והטעם למען תחיון, זה תלוי בזה, וכשאתה מחסר אחת מכל המצות, אתה מחסר כנגדו חיות אבר אחד. ואם תאמר ישתנה המשל לנמשל, שהמשל שהוא הרגש אבר אחד לפי שהוא מכאיב לכל אחדות

אשר לו יתן צעד זה, ממונו והונו וגם חייו. כי מצות אמונה מפי 'הגבורה' שמענוס, שנחקק בזה גבורה בכל נפש ישראל שיוכל להתגבר למסור עבור זה גם חייו. אבל שאר המצות שלא שמענוס חלא מפי משה, ילוד אשה שהוא צעל גבול, ואין בקולו כח נלחיות, על כן פיתוי היצר יכולה לגרום לסור ממנה, ולצחור צרע נגד הטוב האמיתי.

ועל כן יש צאאר המצות הגבלות שונות, שאינו מחוייב למסור נפשו עליהם, חוץ מהשלא עבירות. ועל לא תעשה אם כי לא מחוייב למסור נפשו, אבל יש חיוב למסור כל ממונו עבורו, ועל קיום מצות עשה חומש מממונו, כמבואר בשלתן ערוך (יו"ד סימן קנו). [ועיין קדושת לוי (בפרשתנו ד"ה כי לבעבור נסות אחכס בא האלקים), ובאגרא דבלה (פ' וינא ד"ה וייקך יעקב)].

ובעצתה אי היו שומעין כל המצות כולם מפי ה', הרי דבור ה' נלחי, היתה נשמת כל ישראל מוכנת למסור נפשו וממונו על כל מצוה קלה שצתורה. ובכל מצב של נסיון היה מפקיר הונו להיות עני, ומפקיר גם חייו שלא לסור ממצות ה'. ולכן ישראל צשמעם אנכי ולא יהיה מפי הגבורה, והרגישו הרושם שעשה הדבור עליהם, שהם מוכנים להפקיר הכל עבור מצוה זו, אם כן כאשר ימשיך ה' שאר המצות, הרי לא שבקית חיי לכל צריה, כי על כל מצוה קלה ימסור הכל לה', ולא ישאר לו חיים לעבוד בהם את קונו.

וזדו ציאור המשך הכתובים 'את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש', שאנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענוס, 'קול גדול ולא יסף', ומתרגמינן ולא

ובאשר אחד מישראל מקיים מצוה, נכללים בזה כל ישראל, שהם חלקי אברים מהאיש ההוא. ועל דרך שהוא צהאדם עצמו, שידיו או רגליו עושין מצוה, ועולה המצוה לכל גופו, ועל כן קיום כל מצוה היא צשם כל ישראל. וכל זה לימד אותנו ה' צמה שמסר כל התורה כולה צדבור אחד, להורות על כללות כל המצות יחד למצוה אחת. והיינו דכמו שיצ צהאדם רמ"ח אברים ושס"ה גידין, וממנה נשלא האדם, כן יש צתורה רמ"ח עשין ושס"ה לא תעשה, ומכל הפרטים הללו נשלא קיום מצות ה', ולכן כאשר האדם כולל עצמו בכללות ישראל יש לו התכללות גם צמצותיו, והכלל ישראל ציחד מקיימים כל מצות ה' יחד.

*

עוד יש לומר צטעם שהשמיע ה' העשרת הדצרות צדבור אחד. דהנה לאו ראינו צכל דורות שמד שעצרו על הכלל ישראל, גם אנשים קלי הדעת ועוצרי עבירות, פשטו צואריהם להשחט על קדושת ה', ולא יכחשו ולא ימירו את צבוד קונס צמסירת נפש. והיא פליאה, כי הגם שכן היא מצות התורה למסור נפשו על אמונת ה', וכמו שנאמר (דברים ו-ה) ואהבת את ה' אלקיך צכל לצבך ובכל נפשך, אפילו הוא נוטל את נפשך (ברכות נד.), אבל הם לא קיימו זאת מפני שכן כתוב צתורה, כי יש עוד עבירות שהם ציהרג ואל יעבור, והם עוצרים עליה צשאט נפש גם צלי כפיה. ואין זה אלא מפני שאנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענוס, ודיבור ה' נלחי וקיימת, וכאשר קולו שמעו מתוך האש, נעשה הדבר חקוק צנשמות ישראל צחותם אש, אשר ממנה לא יוכל לזוז, וכל

כח הגבורה להיות כובש את יצרו. אך כיון שלא שמעו הדבור צפרוטרוט, אלא דבור בלי הצנה, על כן אין הרישומא מדבור זה חזק כל כך, כמו אנכי ולא יהיה ששמענו צפרוטרוט מלה במלה.

*

ובזה נבין מה שמשבח הכתוב את משה רבינו במדת ענותנותו, והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר י"ג-א), אשר סיוס הכתוב לכאורה מיותר. וגם להבין איך עלה צידו להיות ענוותן כה גדול, בשעה שצודאי ידע גודל מדריגתו בקיום מצות ה'. אך יש לומר, כי בהיות שמשח רבינו היה שונה מהכלל ישראל, שהוא זכה לשמוע כל הדברות מפי ה', כמו שאמרנו לו קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אליקינו, ואם כן נחקקו מאש ה' כל הדיבורים לתוך תוכו של משה, כמו שנחקקו מצות אמונה בכל ישראל בלי שום הגבלות, על כן לא החשיב כלל מה שהוא עומד ברום המעלה יותר מכולם, כי הוא עלה אל ההר לשמוע קול ה' נחמי בכל הדברות, והחזיקה שנעשה בו עולה יותר משאר ישראל, ואין חידוש מה שקיום מצות ה' אללו הוא במעלה יתירה משאר בני אדם. וזה שהדיגיש הכתוב, והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, הם עמדו במתן תורה סביב ההר על האדמה, וכנגדו משה עלה אל ההר, ושמע כל הדברות מפי ה' מתוך האש, על כן אין חידוש שמעלתו יתירה עליהם.

פסק, היינו קול נחמי שנחקק בנשמות ישראל שאינו נפסק, ונשמחו שומעת תמיד אנכי ה' אלקיך, ולא יהיה לך אלהים אחרים, ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם ואמרו, היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי, אין אנחנו חוששים שינא נפשינו כעת כאשר נשמע עוד שאר הדברות מה', כי ראינו שידבר אלקים את האדם וחי, אבל חוששים אנו על חיינו אחר מתן תורה, אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה' אלקינו עוד ומתנו, אם נקבל גם שאר הדברות מה', הרי נהיה מוכנים למות יום יום על כל נסיון מצוה קלה שיזדמן לפנינו, הן מסירת נפשינו, והן מסירת כל ממונינו, שעני נחשב כמת. כי מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים מדבר מתוך האש כמונו וחי. ועל כן קרב אתה ושמע את כל יאמר ה' אליקינו, ואת דבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אליקינו אליך, ואז לא תהא הדיבור אלא בגבולות, כמו האדם שהוא צעל גבול, ואז ושמענו ועשינו, נוכל לשמוע ולעשות ולהמשיך בחיותנו ולעבדו לאורך ימים. והסכים ה' לדבריהם ואמר ה'יטיבו כל אשר דברו.

אמנם מצד שני, אם לא נשמע כל הדברות מפי ה', הרי יחסר לנו כח הגבורה לגבר על יצרו בקיום שאר המצות, כיון שלא שמענו מפי הגבורה. על כן השכיל ה' לטובתן של ישראל, להשמיע להם מתחלה כל התורה כולה בדבור אחד, וממילא נחקק גם בזה

במעודה שלישית פרשת יתרו תשפ"ב לפ"ק - פאלם ספרינגס

ובאמת מקורו טהור בגמרא (שנת לא): רבי סימון ורבי אלעזר הוו יתבי, חליף ואזיל רבי יעקב בר אחא. אמר ליה חד לחצריה ניקו מקמיה דגבר דחיל טטאין הוא, אמר לו איך ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא. אמר ליה אמינא לך אנא דגבר דחיל טטאין הוא, ואמרת לי את בר אוריין הוא [כלומר אתה מיעטת בשבח] וכו'. לאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר (דברים י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו', וכתוב (איוב כח-כח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' [יחידה היא היראה בעולם] ע"כ.

אבל באמת יש עוד טעם במה שזכר ה' בזה המוריה יותר מהר סיני, דאיתא במדרש (הוצא בילקוט ראובני צפרשתנו אות ט) דבשעת קבלת התורה נעקר הר המוריה וזא למדבר, כדי שמתן התורה על מקום המעולה הזה ע"כ. ואם כן הר המוריה עדיפא מהר סיני, כי תרווייהו אית ביה, שעקד אברהם עליו את יצחק בנו, וגם ניתנה עליו התורה, לא כן הר סיני שאין לה רק מעלה אחת שניתנה עליו תורה. ויש לומר דהא דנעקר הר המוריה במתן תורה לזא אל הר סיני, היה מתפלתו של אברהם אחר העקידה. דכתוב (בראשית כ"ד) ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, אשר יאמר היום בזה ה' יראה, וברש"י פירש שהתפלל שעל מקום הזה יבנה הבית המקדש, ה' יראה, ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות, אשר

ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה, ויחיצו במחנית ההר (י"ט-י). בגמרא (שנת פח.) מלמד שכהה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם ע"כ. ובתוספות (ד"ה כפה) הקשו הא הקדימו נעשה לנשמע, ולאזיה לורך הוצרכו לכפיה ע"ש.

ויחי קול השופר הולך וחזק מאד, משה ידבר והאלקים יענוו בקול (י"ט-יט). וברש"י כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקב"ה מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע ע"כ. ויש להבין דלפי זה הו' ליה למימר בלשון עבר, משה ד'צבר' והאלקים 'ענהו' בקול. - וברש"י (י"ט-יג) שהשופר היה של אילו של יצחק (פרקי דרבי אלעזר ט). ולריך ביאור למה נבחר השופר למתן תורה שמהיה מאילו של יצחק.

*

ונראה דהנה יסופר על הגה"ק בעל דברי חיים וצ"ל, שפעם ציקר אכלו גאון גדול בתורה, ובנתיים הגיע לבקרו גם הר"ה"ק בעל צמח צדיק מוויזניץ ז"ע, והפסיק ויאל לקראתו לקבל פניו. וכאשר העירו אותו אחר כך שימתן שהיה בזה פחיתות הכבוד לאותו גדול. אמר, הקב"ה היה לו בעולמו שני הרים חשובים, הר סיני שניתן עליו התורה, והר המוריה שעליו עקד אברהם את יצחק בנו, ובחר לבנות בית מקדשו על הר המוריה ולא על הר סיני, כי מקום שהאדם פושט נוארו לזכות לפני ה', חביבה לו יותר ממקום שבו נתונה התורה ע"כ.

יאמר היום, שיאמרו לימי הדורות עליו זהר זה יראה הקב"ה לעמו ע"כ.

ואמר אברהם שמי פעמים 'יראה', חדא בחיר"ק וחדא ציר"י, כי שלש פעמים צננה יראה כל זכורך אל פני האדון ה' (שמות כג-יז), ודרשו בזה חז"ל (תגינה ג.) יראה יראה [יראה כתיב בחירק, וקרינן יראה צירי], כדרך שבא לראות כך בא ליראות ע"כ. וכיון שהתפלל שיצטר ה' מקום הזה אשר שם יבואו לפני ה' לראות וליראות, על כן הזכיר אברהם תחלה ה' יראה, וסיים זהר ה' יראה.

ונראה עוד דידועים דברי ההפלא"ה (במקנה קידושין לת.) ליום מתן תורה היה יום צלי לילה, כי קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום, ואחר קבלת התורה היום הולך אחר הלילה (תולין פג.), ואם כן כשניתנה תורה ציוס ו' סיון, הרי הלילה הקודמת הייתה שייכת ליום ה' סיון, והלילה שלאחריה לז' סיון, ונשאר היום צלי לילה עכדה"ק. ואא"ו זצ"ל בספרו טיול בפרדס (מהדו"ק ה-ה) פירש בזה הכתוב (דברים ד-לט) 'וידעת היום', קאי על מתן תורה שהיה יום לחוד צלי לילה, 'והשבות אל לצבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל' וכו', שפתח אז לפנייהם שמים וארץ, וראו כי אנכי ה' אלקיך (רש"י דברים ד-לה) ע"כ. ולכן התפלל אברהם שבזמן נתינת העשרת הדברות, 'אשר יאמר היום', שיאמר ה' ציוס מתן תורה, שהוא יום צלי לילה, אז המקום הזה 'זהר ה' יראה', על הר סיני שהוא נקרא 'הר האלקים' (שמות ג-א), יתראה עליו ההר הזה, שמהא נעקר הר הזה לבוא אל הר סיני למתן תורה.

*

והנה רש"י פירש שהתפלל אברהם שיצטר ה' מקום הזה להשרות שכינתו. וציאורו כי צתורה לא נאמרה באיזה מקום יצנו המקדש, אלא 'אל המקום אשר יצטר ה' אלקיכם מכל שבטויכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו וצאת שמה (דברים יב-ה). ובספרי, תדרשו, דרוש על פי נביא ע"כ. וכאשר ראה אברהם אחר עקידת יצחק, שהזמין לו ה' שם זה לעולה, התפלל שמקום הזה תהא הבית הבחירה לעמיד. אך הא גופא תמיה, כיון שקיבל ה' תפלתו של אברהם, למה צוה צתורתו לשכנו תדרשו, ולא גילה להם מקום מקדשו.

ונראה דאיתא צמשנה (עבודה זרה מה.) כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן דע שיש שם עבודה זרה ע"כ. ובגמרא (שם מו:) דהגם דאין נעבד צמחוצר דכתיב (דברים יב-ג) אלהיהם על ההרים, ולא ההרים אלהיהם, מכל מקום לגבוה אסור ע"כ. וכתבו צתוספות (שם מה. ד"ה כל) דצירושלמי (שם ג-ה) פריך דאם כן איך נצנתה המקדש על הר המוריה, ומסיק על פי נביא נבנה ע"כ. ובפני משה פירש שהתיר לו ה' על ידי הנביא ע"כ. אמנם שאר מפרשים פירשו, דהנביא גילה לדוד שהר זה היה שמור מן השמים ולא עבדו עליה עבודה זרה. [וכנראה שהפני משה לא רצה לפרש כן, דהא אמרו 'כל' מקום שאתה מוצא הר דע שיש שם עבודה זרה]. ומעתה אם היה ה' מגלה צתורתו על איזה הר יצנו המקדש, היה צידם של עובדי עבודה זרה לאסור המקום ההוא לגבוה, על ידי שיעבדוהו לעבודה זרה, והיה לריך ה' לבטל את בחירתם שלא יעבדוהו, ואין זה מדרכי ה', על כן העלים הדברים עד בוא הזמן שהיו

שמן

יתרו

ראש

קפח

מוכנים לזנותה, ואז גילה ה' שיצנו אותה על
הר המוריה.

*

עוד יש לבאר מה שאמרו שעל פי נביא נבנה,
דהנה בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן רח,
יו"ד סימן רלג) הביא בשם רבו הגה"ק רבי נתן
אדלער זצ"ל לבאר איך נבנה בית הצחירה על
הר שעמדו עליה עבודה זרה, דאיתא במדרש
(תנחומא וירא כג) וירא את המקום מרחוק (בראשית
כג-ד), מלמד שמתחלה היה מקום עמק ולא
הר, והתפלל אברהם ואמר איך כבודו של מלך
לשכון בעמק, ונעשה באותו היום הר, אשר
יאמר היום צהר ה' יראה ע"כ. והשתא יש
לומר דכל ההרים שהעמידו עליהם עבודה זרה
ועבודה קודם שהחזיק אברהם בארץ, אותם
נאסרו לגבוה, אך הר המוריה שהיה עמק,
ולא העמידו עליהם עבודה זרה שם לעבדו, עד
אחר שנעשה הר על ידי תפלתו של אברהם,
ואז כבר ניתן לו הארץ, ואין אדם אוסר דבר
שאינו שלו. וביאר בזה הכתוב (תהלים קלג-ד)
אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא
מקום לה' משכנות לאציר יעקב, כי ידע דוד
שכל ההרים נאסרו לגבוה, על כן צריך למצוא
אותו הר שהיה מקודם מקום ואחר כך נעשה
הר, וזהו עד אמצא 'מקום' לה', אותו הר
שהיה פעם מקום, ויהיה משכנות לאציר יעקב,
שזהו הר המוריה ע"ש. [והארכנו בזה בשמן
ראש (חלק אחד עשר בראשית דף טט.) דזהו אליבא
מה שכתוב בלחם משנה (ה' איסורי מזהב ד-ו)
דגמרא דידן סבירא להו דגם לגבוה איך אדם
אוסר דבר שאינו שלו]. ומעתה גם זה נרמז
במאמר 'שעל פי נביא נבנה', היינו שעצם
ההר נבנה על ידי נביא, כי אברהם נביא הוא

(בראשית כ-ז), ולא רק הצנין נבנה על ידי נביא,
אלא גם עצם ההר נבנה על ידי נביא, וממילא
מעיקרא לא נאסר.

*

ובמה שאמרו כי מתחלה היה הר המוריה
עמק, וכתפלתו של אברהם נעשה הר,
היה נראה לבאר מאמרם (סוכה גג.) ששעה
שכרה דוד שימין [ברש"י (מט.) חלל שחתת
המוצח כנגד מקום הנסרין. וברש"י (מכות יא.)
יסודות של בית המקדש] קפא תהומא ובעא
למשטפא עלמא וכו', כתב שם אהרן אשד
לתהומא, ונחית תהומא שיתסר אלפי גרמידי.
כי חזי דנחית טובא, אמר כמה דמידלי טפי
מירטב עלמא [כמה שהתהום גבוה וסמוך לארץ
מתלחלח העולם, והארץ מנמחת פירותיה], אמר
חמש עשרה מעלות [חמשה עשר מזמורים של
שיר המעלות], ואסקיה חמיסר אלפי גרמידי,
ואוקמיה באלפי גרמידי. אמר עולא שמע
מינה סומכא דארעא [עובי הארץ עד התהום]
אלפי גרמידי ע"כ. ויש להבין וכי לא ידע דוד
שיעור סומכא דארעא, הלא סוד ה' ליראיו,
ואיך טעה לחפור עד התהום, שיש בו סכנה
למשטפא עלמא.

ונראה דהנה מצינו צבירת האדם שאמר
הכתוב, ואד יעלה מן הארץ והשקה
את כל פני האדמה, ויירר ה' אלקים את האדם
עפר מן האדמה (בראשית ג-ו), וברש"י שהעלה
את התהום והשקה את העננים לשרות העפר
ונצח האדם, כגבל זה שנותן מים ואחר כך
לש את העיסה, אף כאלו והשקה ואחר כך ויירר
(צ"ר יד-ה). עפר מן האדמה, נטל עפרו ממקום
שנאמר בו מוצח אדמה תעשה לי (שמות כ-בא),

הר. ואם כן תחת הר המוריה נתהוה חלל רב מהאדמה שניטל מתחתיה להתהוות ההר. ועל כן הסומכא דארעא שתחתיה פחותה מאלפי גרמידי, ועל כן בשעה שזרה השיטין, בזכרייה מועטת הגיע לפתיחת התהום, וצעה למשטפא עלמא.

*

ונחזור לעניינינו שה' עקר את הר המוריה ממקומה והציאה להר סיני ליתן התורה גם עליה. וענינו הוא, כי עיקר קבלת התורה היא, לקבל אותה לקיימה במסירת נפש, ולעזדו בכל לבצבס וכל נפשכס, שגם בשעה שיש לו לאדם קישויים בקיום דברי ה', לא ימנע מלקיים מאמר ה', וכמו שאזכרהם אבינו ויתר על בנו יחידו לקיים ציווי ה', ויחזק ויתר על חיי נפשו למוסרו על ציווי ה'.

וידועים הם דברי החתם סופר (שו"ת או"ח סימן רח) כי אזכרהם וגם יחזק בנו חכמים גדולים היו, והם ידעו והשכילו שאי אפשר בשום אופן בעולם כלל וכלל שירצה השי"ת בקרבן האדם, שאילו לא השכילו כן, כבר היה אזכרהם מקריב ישמעאל בנו או אפילו יחזק, אלא שזה אי אפשר בשום אופן בעולם. וכלל זה אזכרהם אבינו ע"ה צחוס לבנו לא הרהר כלל אחר דברי השי"ת, ואין מן התימה כל כך על אזכרהם שלא הרהר בדבר ציווי שהיה נגד השכלתו צסוד הקרבנות, אחרי כי שמע מפי הקדוש ברוך הוא בעלמו, ומה לעשות כי פי ה' דיבר. אך התימה הגדולה והנפלאה על יחזק, שגם הוא הצין שדבר זה אי אפשר בשום אופן בעולם שירצה הקב"ה להקריב אדם, ולא שמע הציווי מפי הקב"ה,

אמר, הלואי תהא לו אדמה כפרה ויוכל לעמוד (שם יד-ח) ע"כ. וכן הוא צירושלמי (מיר ז-ד).

ועל פי זה חידש בצפנת פענח (בראשית 3-1) שהחלל הנוצר באדמה תחת מקום המזבח שנלקח לצריאת אדם הראשון, הוא הוא החלל של השיטין תחת המזבח. שאמרנו (סוכה מע). שיתין מששת ימי בראשית נצראו, דכתיב (בראשית 4-6) בראשית, אל תקרי בראשית אלא ברא שית ע"ש. ומעתה כיון דצריאת אדם הראשון היה ציוס שישי, אם כן השיטין שנוצרו מהחלל של צריאת האדם, ציוס השישי נצראו. ולכן נקראו בשם 'שיתין', כי המה נצראו ציוס השישי מששת ימים בראשית.

ולפי זה כאשר התחיל דוד לכרות תחת המזבח, היה נמצא כבר שם חלל רב, ממה שנטל הקב"ה מעפרו לצריאת אדם הראשון, שאמרנו חז"ל (מגיגה יב). אדם הראשון צתחלת צריאתו היה מן הארץ עד לרקיע וכו', ומסוף העולם ועד סופו ע"ש. ועל כן הגם דיבע שסומכא דארעא אלפי גרמידי, מכל מקום שם כבר היה ניטל חלק גדול מהאדמה, ובזכרייה מועטת הגיע כבר להתהום, ואתי שפיר אי נימא כפירוש רש"י בסוכה דעובדא של דוד היה בהשיטין של המזבח].

אך יש לומר עוד בזה [ויתיישב גם כן לפירוש רש"י במכות דכריית דוד לא היה תחת המזבח אלא ציסודות הצית המקדש], דהנה אזכרהם אבינו מנא את המקום ההוא שהיה עמק, והתפלל שיהיה במקום הזה הר, וממנה נתהוה הר המוריה. והנה בודאי לא ירד עפר מן השמים להתהוות שם הר, אלא שהאדמה שתחתיה הרים והגביה עלמנה להיות ממנה

מכל מקום האמין בדברי אברהם דבר שהיה נגד שכלו ודעתו.

היוצא לנו מזה, כי אברהם אבינו ע"ה בדבר זה היה דוגמת אמונת תורה שכתב, היינו מה ששמע מפי הקצ"ה בעלמו. ויחזק מסר נפשו על התורה שבעל פה, היינו מה ששמע מפי אברהם אבינו ע"ה. לכן אנו מתפללים ועקדת יצחק תזכור 'לזרעו', המחזיקים מעשיו בידם ומאמינים לתורה שבעל פה ותקנת חכמים מבלי להרהר אחר דבריהם, אבל מי שאינו בכל זה, אין לו חלק בתפלה זו ודפח"ח וש"י. (ונכלול דברים אלו בהקדמת שו"ת יו"ד).

ולבן הביא ה' את הר המוריה ליתן עליה התורה, להורות לבני ישראל שלא די בזה שיקבלו את דברי התורה הנאמרת מפי ה' במסירת נפש, אלא ילמדו מיצחק, שגם על מה ששמע רק מחכמי ישראל, אביו אברהם, היה מוכן למסור נפשו עליה, ובאופן כזה מוטל עלינו לקבל התורה.

ובערתה יש לומר כי בני ישראל הגם שהיו מוכנים לקבלת התורה, ענו ואמרו רק 'כל אשר דבר ה' נעשה' (יט-ט), והיינו מה שישמעו מפי ה', אבל כעת אשר ראו שנעקר הר המוריה ליתן עליה התורה, להורות להם שצריכין להיות מוכנים למסור נפשם על התורה, ולא רק על דברי ה' עצמם, אלא גם על דברי חכמי ישראל כמו שעשה יצחק, נסוגו אחור ולא היו מוכנים לזה, ועל כן הוצרך לכפות עליהם ההר, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם כך יאמינו לעולם (יט-ט), וברש"י גם בנביאים הצאים אחריו.

*

והנה צפשוטו היה נראה שכאשר בא הר המוריה, שכן ההר על ראש הר סיני, והיה הר המוריה למעלה והר סיני למטה. אבל לפי זה צריך ביאור מה שאמר הכתוב וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר (יט-ט), הלא ראש ההר היה הר המוריה. [ועיין בגמרא (מנחות כו:)] דאיכא מאן דאמר דהיכי דכתיב 'על', היינו על ממש. אמנם יש לומר על פי מה דאיתא באור החיים הק' (יט-ט) דכשהתחיל ה' להוריד שכינתו, רעש הר סיני ועלה לקראתו כעצד רך לפני רבו, והגם היותו דומם נעשה כבעל חי, ועלה קודם שיגיע עדיו ע"כ. ואם כן יש לומר דבאותו זמן שהגביה עצמו הר סיני ממקומו למעלה, נעקר הר המוריה ושכן על הארץ, ושבו ירד עליה הר סיני, ושבו ירד ה' על הר סיני אל ראש ההר'. ומעתה מובן ההמשך, ויחיצו בתחתית ההר', כי ההר בתחתיתו היה שם הר המוריה, ומזה בא להם יראה ופחד לקבל על עצמם מסירת נפש, לא רק על דברי ה' אלא גם על דברי חכמי ישראל כמו שעשה יצחק בעקידתו, ולזה הוצרך לכפותם, שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית, לקבל דברי ה' וחכמיו במסירת נפש, כמו שמורה הר המוריה.

*

ודבר זה הראה להם ה' בקול השופר של אילו של יצחק, ללמד אותם שימסרו נפשם לא רק על מה שהם שומעים מה', אלא גם על מה שישמעו ממושה, ומהנביאים וחכמי ישראל בכל הדורות, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. וכיון שציתחק היה תלוי אז עדיין כל נפשות ישראל בתוכו, ניתן

זוהי כח לכל ישראל לשמור ולעשות כן. ועל זה אמר הכתוב, 'זיהי קול השופר חזק מאד', הקול שנשמע לישראל מהשופר היה זוהי לימוד חזק מאד, שה' השמיע זוהי לבני ישראל, אשר 'משה ידבר', כל מה שמשה ידבר אליהם בעתיד, יכירו וידעו כי 'ה' יעננו בקול', אותה

קול הוא זיווי ה', שחכמי ישראל משיגין דעת עליון לכיון תמיד לאמיתה של תורה, ולהטות אזנם תמיד לשמוע לדברי חכמים, וגם כך יאמינו לעולם, לרבות כל הנביאים לאחריו, אשר ראה הקב"ה שהנדיקים מועטים ועמד ושתלן בכל דור.

פרשת משפטים

בכניסת השבת פרשת משפטים תשע"ו לפ"ק - בעיר פרעשבורג יצ"ו

החרדים, לייסד קהלות נפרדות על דרכי התורה. ובפרט שקהלנו נתייסדה בהשיפוטל זוויען על ידי חתנו הגאון ז"ל, וכל מנהגי קהלנו בנויים על פי דרכו, בודאי שרומה הטהורה שורה עלינו כאשר אנו חוסים כעת בצלו.

המקום הזה היה פעם מקודש בתורה ועבודה, לא היה צימס ההס לעקטער וטלפון, ולא הסתובבו בחולות, וקידשו הימים והלילות בתורה. צעוונותינו הרצים נתרקן כל המדינה משומרי תורה, והשימותי את מקדשיכם (ויקרא כו-לא), קדשתן אף כשהן שוממין (מגילה כח). ומנינו בקרבן תמיד, שהיו אומרים האיר פני כל המזרח עד שצחצרון (יומא כח), וברש"י כדי להזכיר זכות אבות מזכירין חצרון ע"ש. הרי

הנני זוהי לקדם בצרכה את חצרי קהלנו הי"ו שצאו לשבות על שצ"ק סמוך וגראה לציון המצויינת של מרן רבינו החתם סופר זי"ע, אשר מעיר הזאת נתפשטה התורה לכל ישראל, שהאיר בקדושת תורתו בכל העולם, הן בתשובותיו להלכה שנתקבלו דבריו בכל המקומות, והן בדברי אגדה אשר אמרתי היקרות נשמעים בכל צמי ישראל, והן בהרצנת התורה לתלמידים הגונים, שצרכות הימים היו תלמידיו ותלמידי תלמידיו, המנהיגי ישראל צמדינה זו. והן בהשקפתו הטהורה על כל עניני היהדות, שלא לוותר על קולו של י"ד מתורתנו הקדושה, ולא לעשות פשרות ולוותר עבור קירוב הפחותים, וחדש אסור מן התורה. ולחס נגד ההשכלה שלא ישפיעו על קהלות המדינות, שזה גרם לפילוג

שגם כאשר אין מזכירין שמוחה, אלא שם העיר שגרו בה ונקברים שם, מעורר זכות, ומכל שכן כאשר נמצאים במקום קדוש זה, ומתאספים בכוונה שיהיה לנו שייכות עם הדליק, בודאי שיש בזה השפעה רבה.

מה' מצעדי גבר כונו ודרכו יחפץ (תהלים לו-ג), וכידוע במדרן הבעל שם טוב זי"ע, שכל מקום שנסתבב להאדם מן השמים להמלא שם, סימן הוא לו שצריך לתקן ולהעלות נילנות קדושות הנמצאים במקום הוא ששייכים לשורש נשמתו. להתפלל בכוונה, ולומר ברכות הנהנין בכוונה, ולהתנהג בקדושה, וצריך לנצל זאת, שלא תהא יגיעתו לריק, להטריח לבוא למקום ההוא, ולא יתקן מה שנצרך.

*

יום שבת קודש ניתן לנו ליום מנוחה וקדושה, האדם פנוי ממלאכתו ועבודתו, ויש לו ישוב הדעת לחשוב חשבונותיו של עולם באיזה מצב ומדריגה הוא עומד. אך כאשר האדם הוא צביתו עדיין הוא מוטרד מבני ביתו, אבל כשעוזב את ביתו, ונמצא לבד בלי שום טירדה, אז הזמן גרמא ביותר לנצל את השבת כראוי, להתפלל מלה במלה, ולהתבונן מה חובתו בעולמו.

הבתוב צפרשתנו חוזר ומנזה על שבתת השבת, ואמר הכתוב ששת ימים תעשה מעשיך, וציוס השביעי תשבות, למען ינוח שורך וחמורך, וינפש בן אמתך והגר (פג-ב). ופירש הרמב"ן מפני שמלת 'למען' כמו 'בעבור', לכן נפרש שיאמר ששת ימים תעשה כל מעשיך צבית וצדקה, בעבור שנינו בשביעי בן אמתך והגר,

להיות כולם עדים במעשה צראשית ע"כ. ולפי זה הנתינת טעם של 'למען ינוח' לא קאי על מצות שבתת שבת, אלא על הרישא שלכן ששת ימים תעשה מעשיך.

ויש לומר עוד לבאר דקאי על סיפא דקרא, דהנה באלשיך כתוב לפרש, כי תכלית השבת היא להתעבב בקדושתו, כי אם הכוונה היא רק למען ינוחו צו יגיעי כת, אם כן שבתת זו דומה למנוחת שאר בעלי חיים, ואתה שזה להחמור ושור שגם הם נוטים מיגיעם. וזהו שאמר הכתוב וציוס השביעי 'תשבות', רומזת לקדושת שבתת השבת, שאם הכוונה היא רק 'למען ינוח' מעבודה, אז אתה שזה לכל בעלי חיים שהם נוטים מיגיעם, וזהו 'שורך וחמורך'. אבל תכליתת היא 'וינפש' שקונים בה נפש יתירה גם 'בן אמתך והגר', שאינם חשובים כמו בן ישראל, מכל שכן אתה תקנה קדושה רבה משבת ע"כ.

ונראה עוד כי הכתוב אומר (ישעיה נח-ג) וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכוזב. וחז"ל (שבת קיח:) הפליגו בגודל מעלת המענג את השבת. ולכאורה הרי שבת היא יומא דנשמתיין, ומהו הענין לענג את גופו באכילה ושתייה ציוס שכולו רוחני. וכבר ביארו המפרשים על דרך משל, לקומא שהוצרך לאדם פקח להוליכו, וזווגו אותו עם חרש שיוכל לראות שילך עמו יחד, פעם עברו על מקום שניגנו בכלי זמר, שהמשיך מאד את לבו של הסומא להתעבב ולשמוע. אך החרש שאינו שומע אינו רוצה להתעבב, הלך הסומא ונטל יין המשכר ונתן לשמות להחרש כדי שלא ילך ממנו. ושניהם מתענגים, החרש מהיין, והסומא מהכלי זמר.

ואנן צדיקן צהשצת נועס הנשמות. 'וינפש צן אמתך והגר', אפילו הפחותים, גם להם מגיע נפש יתירה צשצת, ואס כן מכל שכן לזרע יעקב אשר צם צחרת, צודאי שעיקר תכלית השצת היא התעלות הנפש.

ולעניננו שצחנו כאן לשצות ציחד, כל אחד עוצ את ציתו וצני ציתו, ואין לפניו טירדות הצית, והכל ערוך ומסודר ציופי וצהידור כדי להרחיב דעתו, הזמן גרמא לנצל את השצת להתעלות צקדושה, ולהקדיש כל היום לתורה ותפלה ושירות ותשצחות לא-ל חי, וליתן און קשצת על מה ששומעים דצרי אלקים חיים.

שבת זו תהיה צצחינת למען ינוח שורך וחמורך, הכל מסודר וערוך שלא יחסר כלום מצורכי הגוף, והמטרה צזה להכניסו צרות של מנוחה, ולנצל את השצת לצורכי נפשו, לתורה ותפלה ושירות ותשצחות, וצודאי כל אחד ימצא צהדצרי תורה שמשמיעים, דצרים שמיוחדים צשבילו, שעצור זה הזמינו לו להיות כאן ולשמוע מה שנוגע אליו.

מזן החתם סופר זי"ע היה לו זכיה להרצין תורה לרצים צאופן נפלא, ושפתותיו דוצצות צלי הפסק רגע, ושכרו צגן עדן אין לשער. אמנס יש עוד נשמות שיושצים אתו עמו ציחד, שאין הם מפורסמים לרצים, אלו הם המחזיקי תורה, שעמדו לו לימינו צימי נעוריו שיוכל להתגדל צתורה, וכן אותן שעמדו לצדו כאשר נתעלה צבר, אשר צלי עזרתם לא היה יכול להרצין תורתו, צלל החכמה צלל הכסף. וכן אצחנו נתאספנו יחד השותפים לדבר מצוה להרחיב גצולי הקדושה. יתן ה' שיצא ממסיבצה

בן האדם הוא מיוזג מגוף ונשמה, הגוף הוא חומר עכור שמתענג רק מגשמיות, ולעומת זה הנשמה חלק אלקי ממעל כל השתוקקותיה היא להתצבק צאלקים חיים. והנשמה היא כהסומא, שאי אפשר לה להתקיים צלי הגוף המוליכה, ולעומת זה הגוף הוא החרש שאינו מתענג מעצודת ה'. וכאשר צא יום השצת, יום מנוחה וקדושה, מהו שצת שמא דקודשא צריך הוא, והשצת נועס הנשמות והשציעי עונג הרוחות, ורוצה הנשמה להתענג אז על ה' צשירות ותשצחות להתצבק צה', אך הגוף מעכב, שאין לו ענין צרותניות. על כן צאה המצוה, ליתן להגוף מה שהוא מתענג בו, וצזה ישקוט רוחו, ואז הנשמה חפשית ותוכל להתענג על ה', וזהו שאמר הכתוב, וקראת לשצת עונג, היינו תענוגי הגוף, ואז תוכל הנשמה לקיים ולקדוש ה' מכוצד.

והנה אמרו תז"ל (תגייה טז.) כי צשלשה דצרים אדם דומה לצבהמה, אוכלין ושותין ופרין ורצין וכו', והיינו שמצלד הגוף, מותר האדם מן הצבהמה אין, ומעלת האדם היא רק מצד נשמתו. ותכלית השצת היא להתעלות נשמתו, יום שהוא פנוי ממלאכתו, זמן של תשצון הנפש, לעורר נשמתו צתורה וצתפלה צשירות ותשצחות לאהבה את ה'. וכדי שחלק נפשו הצהמיית לא יעכצנו, על כן נותנין גם לו את חלקו, להרצות צצרבורים ושליו ודגים. וזהו שאמר הכתוב, וציום השציעי 'תשצות', לא רק יום מרגוע, אלא יום 'מנוחה וקדושה' לעמך נתת, שצת שמא דקודשא צריך היא, וציום השציעי תשצות, תנצל אותה לדציקות צה'. 'למען ינוח שורך וחמורך', היינו חלק השור והחמור שיש צהאדם, תן גם להם ניח, שגם הם יתענגו צדידהו, צאכילה ושחיה,

שמן

משפטים

ראש

קצה

זו כבוד שמים, לעבדו מתוך שמחה, וכל זכרון
דלעילא ותתא ציומא שציעאה תליין. וכל מה
שהתפללנו במקומות הקדושים בשבוע זה יעלו

לרנון, ויתמשך עלינו שפע של זכרה והצלחה
ונחת, עדי נזכה לראות בשמחתן של ישראל
צביאת בן דוד במהרה צימינו אמן.

בסעודה שלישית פרישת משפטים תשע"ו לפ"ק - פרעשבורג יצ"ו

מיס ולחס, הלא גם שאר מאכלים לא חכל, ויותר
יודק לומר שעמד צום ארבעים יום.

ובתחלה נבאר אריכות הלשון, ויהי משה
זהר 'ארבעים יום וארבעים לילה',
דדי באומרו 'ארבעים יום', וממילא נבין שלא
ירד כל לילה, והיה שם ארבעים יום רזופות.
ונראה דאיתא ברש"י (שמות לז-א) וירא העם כי
בזש משה לרדת מן ההר, כשעלה משה להר,
אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בחוך ו'
שעות, כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין
הוא, והוא אמר להם שלימים מ' יום ויליו עמו,
ויוס עלייתו אין לילו עמו, שהרי בז' בסיון
עלה, נמצא יום ארבעים צ"ו בתמוז, בט"ז בא
השטן וערבז את העולם, והראה דמות חשך
ואפילה וערבזיא, לומר ודאי מת משה, לכך
בא ערבזיא לעולם, אמר להם מת משה שכבר
באו שש שעות ולא בא וכו' (שנת פט.) ע"כ.
ואם כן כיון שכל עליותיו של משה בהשכמה היו
(שנת פו.), אם כן כשעלה בז' סיון בהשכמה,
נותרו כ"ד יום באותו חודש, ועוד י"ז יום
מתמוז, הרי היה שם ארבעים ואחד יום.
אלא שמשה לא החשיב יום הראשון בחשבון
במנין הארבעים כיון שאין לילו עמו. ועל כן

ומראה כבוד ה' כאש אוכלת זראש ההר
לעיני בני ישראל, ויבא משה בחוך
הענן ויעל אל ההר, ויהי משה זהר ארבעים
יום וארבעים לילה (כד-י). ויש לדקדק הלא
מראה אמיתי של ה' אין לנו זה שום השגה
ולא דמיון, ורק הגילוי במתן תורה היה ציור
של אש אוכלת, ולפעמים בא הגילוי גם באופן
אחר, וכמבואר ברש"י על הכתוב (שמות כ-ג)
אנכי ה' אלקיך, לפי שנגלה צים כגבור מלחמה
ונגלה כאן כוקן מלא רחמים וכו', הואיל ואני
משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן,
אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים ע"כ.
ולכן דייק הכתוב שמראה כבוד ה' כאש אוכלת,
היתה רק 'לעיני בני ישראל', כן היה הגילוי
לנגד עיניהם. ואם כן יש להבין טעם הדבר
שצמתן תורה נתגלה כאש אוכלת. ולא עוד
אלא שהכתוב אומר (דברים ד-יא) וההר בוער
באש עד לב השמים, ולאזהר לורך נתגלה ה'
אז ככה.

וגם להבין הענין שהיה משה זהר ארבעים יום
דייקא. ולהלן הוקיף הכתוב עלה, ויהי שם
עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, לחס לא
חכל ומיס לא שתה (לז-כח). למה דקדק על

שפיר אמר ארבעים יום וארבעים לילה, והיינו שמיום הראשון היה חסר הלילה, ומיום האחרון חסר היום, וזנתיים היו ביחד ארבעים יום וארבעים לילה.

*

ובמה שאמר הכתוב על משה לחם לא אכל ומים לא שתה, יש לומר הכוונה על פי מה שכתוב בדרשות חתם סופר (ל"ך אלול שנה). לבאר מה שנאמר (דברים י"ד) ואספת דגנך ומירושך ויזהרך, כי דגן רומז על השפעת החכמה, הכל צריכין למרי דחיטי (ברכות ס"ד), ואין דעה נכנס צאדם עד שיטעום טעם דגן (ב"ר טו-י). ומירושך, פלפול התורה יינה של תורה, היינו מה שמוציאין בהצנת דבר מחוץ דבר, כמו היין הנסחט מענבים. ויזהרך, היינו סתרי תורה, שמן הטוב ששמנו אגור בתוכו, כמוס ותמוס ע"כ. ונכתב שם בלדו, כי מרן החתם סופר זי"ע היה מכוין כוונה זו בקריאת שמע, שתייה לו ברכה בהתורה ע"ש.

ובאגרות לחם שלמה (מכתב קלה) כתוב, דהשי"ת שמע תפלתו וברכו בתורה, שחידש חידושים תלי תלין בלי שיעור, ובכל המקצועות השתטח וזירר לעצמו ההלכה כסולת נקיה, וברכו בזכרון נפלא שזכר כל הש"ס והירושלמי, והכל היה מונח לו בקופסא, וכן נחקק על מצבה שלו ע"כ. והציא עוד מספר ערבי הבינויים (אות אכילה ואות שמה) דתורה שכתב נקראת אכילה, ותורה שזעל פה שמה, עיין שם מה שפירש בזה.

והנה משה רבינו היה צהר ארבעים יום ללמוד תורת ה', ובימים אלו השיג כל התורה

כולה, כל מה שחלמיד ותיק עתיד לחדש, וכמו כן כל סתרי תורה, אשר ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. כי התורה הקדושה שיש לנו היא רק כטפה מן היס, ואמרו חז"ל (קה"ר כא-י) כל תורה שאדם למד בעולם הזה, הבל היא לפני תורתו של משיח ע"כ. וכל זה השיג משה בהיותו צשמים. ולכן אמר משה, כי עבור 'לחם ומים', שזהו נגלות התורה, תורה שכתב ושזעל פה, לא הוצרכתי לעמוד שם ארבעים יום, שזה קנה תיכף, ולחם לא אכלתי ומים לא שתיתי (דברים ט-ט), אלא בשביל השמן, היינו סתרי תורה שלא יתגלו עד בוא מלך המשיח, עבור זה הוצרכתי להיות שם ארבעים יום, להשיג כל סודותיה.

*

והנה מה ששהה משה רבינו צשמים מספר ארבעים יום דייקא, יתבאר בהקדם מה שמצינו בגמרא (סנהדרין פ"ג). בזמרי שצא למשה רבינו ואמר לו, 'בן עמרם' זו אסורה או מותרת וכו' ע"ש. ובמפרשים (עיין בחומש תורה תמימה הערה יט) כתבו דזהו לשון בזיון, שאין מזכירין אותו בשמו, על דרך שאמר דוד, בני איש עד מה כבודי לכלמה (תהלים ד-ג), וברש"י שמבזים אותי לקרוא 'בן ישי', אין לי שם ע"כ. ולכן מצינו בכל ששתיק את כולם, ויהם כלב את העם אל משה (במדבר יג-ל), וברש"י לווח ואמר, וכי זו בלבד עשה לנו 'בן עמרם', השומע היה סבור שצא לספר בגנותו וכו' ע"ש. ופירש הרא"ם שהיינו מאל שקרא אותו בלי שם אלא 'בן עמרם'. אך יש לומר שיש בזה עוד טעם שזהו לגנותו. וגם יתבאר מה שמצינו במחלוקת קרת, וישמע משה ויפול על פניו (שם טו-ד), ואמרו חז"ל (סנהדרין

ק: שמע שחשדוהו מאשת איש וכו' ע"ש. והיא פליאה לומר כן על איש האלקים.

ונראה דהכתוב אומר (שמות לא-יח) ויתן אל משה ככלותו לדבר אמו, וברש"י ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט (תנחומא יח) ע"כ. וכתוב בכתבם סופר (ליקוטי פ' משפטים טו.) כי בודאי לא יצטר מה' ללמדו התורה על רגל אחת, ומה טעם היותו זהר ארבעים יום, שאחר כל האיחור והעיכוב הזה חזר ונתנה לו במתנה מפני שלא היה יכול להשיגה. ומזה שפטו קצת מדרשי חז"ל, שלא היה שם ללמוד אלא לזכר נפשו מכל חלאת עולם הזה, וכנתינתה כך נטילתה, וכמו שנתנת חיות עולם הזה לאדם הוא ארבעים יום שהולד נוצר בו, כך היה זמן הזיכור, ואחר כך ניתנה לו התורה במתנה בשעה ורגע אחת ע"ש.

וביאורו הוא, כי משה רבינו קיבל אז כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, אשר התורה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים (איוב יא-ט), וזה לא יתכן בחומר גוף עכור שממזוג מבשר ודם. ועל כן כתיב צפרשתנו (כד-טו) ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה, ואמרו חז"ל (יומא ד:) לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתייה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת ע"כ. אך גם אחר זה, עדיין היה גופו קיים, ואיך יוכנס כל התורה כולה בגוף של חומר עכור. על כן היה בשמים ארבעים יום, שהוא זמן יצירת הולד, וכל יום נודקך גופו, ונתבטל מחומריותו חלק אחד מארבעים שבגופו. וזהו דוגמת שמנינו בהמבול, אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום (בראשית ז-ד), וברש"י כנגד יצירת הולד שקלקלו וכו' (צ"ר

לז-ה) ע"כ. ואחר שעברו ארבעים יום נתבטל כל יצירתו של משה, ונתהפך החומר לצורה, וראוי היה אז לקבל התורה צרועה חדא ככלה הניתנה לחתן. וצארבעים יום יש תתק"ס שעות, שהוא שיעור הביטול לצריה לדעת הירושלמי (תרומוט י-ה), וכמבואר בבני יושבר (אלול א-טו) דלכן במקוה יש תתק"ס לוגין ע"ש. [אחר כך מצאתי מפורש כן ברוקח (בסוף הפרשה)].

ונראה דזהו שאמר הכתוב, ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים לד-י), כי אחר שעברו הארבעים יום, ונתבטל גופו של משה, חלק אציו ואמו, אם כן לא נשאר בו קוסטא דחיותא, אך הקצ"ה נתן לו חיות חדש שיכול לחיות גם צביטול חלק האב והאם. והנה בזיווגו של אדם הראשון נאמר, והאדם ידע את חוה אשתו ומהר ותלד את קין (בראשית ז-א), הרי דהזיווג של יצירת הולד נקרא צלשון הכתוב בשם 'ידיעה', ויצירתו של משה מחדש אחר הארבעים יום, הוא אשר 'ידעו' ה' פנים אל פנים, ולמדה זו לא זכה שום אדם, ולכן לא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר 'ידעו' ה' פנים אל פנים. ומאז נפסק הקשר של משה להקרא אחר אציו ואמו, כי נתבטל כל חלקי הגוף הגשמי, ומאז נקרא משה איש האלקים (דברים לג-א).

ואירתא צמדרש (שמו"ר מז-ה) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה (שמות לד-כח). וכי אפשר לו לאדם להיות ארבעים יום בלא מאכל ובלא משתה, רבי תנחומא בשם רבי אלעזר בר אבין בשם רבי מאיר אומר, המשל אומר אזלת לקרתא הלך בנימוסיה, למעלה שאין אכילה ושתייה עלה

והנה הכתוב אומר, ויצא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים, ויען כל העם קול אחד ויאמרו, כל הדברים אשר דבר ה' נעשה (כד-ג). וברש"י, את כל דברי ה', מצות פרישה והגבלה, ואת כל המשפטים, שבע מצות שנצטוו בני נח, ושבת וכיבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם צמרה (סנהדרין נ:). ע"כ. ויש להבין דבשלמא מצות פרישה והגבלה, שפיר הולך להודיע אותם, כי הם מצות חדשות לפנייהם, ההכנה לקבלת התורה, אבל שבע מצות בני נח כבר נצטוו זה יותר מאלף שנים לאדם הראשון, ומצות שנצטוו צמרה, כבר נצטוו ימים אחדים קודם, שם שם לו חוק ומשפט (טו-כה), ומהו הכוונה שבא משה כעת וסיפר להם את כל המשפטים הללו. גם מה שסיים הכתוב, ויען כל העם 'קול אחד', לכאורה נראה מיותר.

והנראה בהקדם לבאר מה שאמרו חז"ל (יומא סו:). על רבי אליעזר שלא אמר דבר שלא שמע מרצו מעולם ע"כ. ולעומת זה מצינו במדרש (אבות דרבי נתן ו-א) שהיה דורש דברים שלא שמעתן אהן מעולם ע"כ. ואיך יתכן זאת, הלא נשמעו כבר מתחלה מפי רבו. ויש לומר הכוונה, ועל דרך משל, כי בשעה שלומדים תירוצ של תוספות לחלק בין שני סוגיות, האדם הפשוט לומד החילוק שביניהם בפשוטו כפי פירוש המלות. אבל התלמיד הותיק מציין בעומק יותר חילוקו של התוספות, וממילא פנים חדשות יש לתירוצ הזה. והקצות החושן יש לו ביאור יותר עמוק בדבריהם, והנתיבות יש לו ביאור חדש בכוונתה, ואם כן נמצא כל אחד אומר תירוץ של התוספות, אבל יש לכל אחד ביאור אחר עד שנעשה כל תירוצ כדבר חדש. וכמו כן רבי אליעזר לא אמר דבר שלא

משה וגדמה להם ע"כ. והקשה בתשובות שבות יעקב (ח"א יו"ד סימן נא בסופו) לאכתי איך יתורץ קושייתו, דאף אם ראוי לילך בנימוסי מקום שנכנס בו, מכל מקום הרי מן הנמנע להתקיים בלי אכילה ושתייה.

ותירץ דודאי לא קשה היאך התקיים ארבעים יום וליילה בלא אכילה ושתייה, דשאני משה דמלאך ה' היה, וגופו כולו רוחני, ואינו צריך לאכילה ושתייה. אלא דאם כן קשה למה אכל ושתייה בשאר ימים כיון שאין צורך לו, דמדאמר ארבעים יום וכו', מכלל דשאר ימים אכל ושתייה. ועל זה משני שפיר אלא עלית לקרתא הלך בנימוסיה, ולכך אכל ושתייה בעת שהיה על פני האדמה עכ"ל (הוצא בישבא בשה פ' צראשית דף ית).

ולבן כאשר רצו לגנות את משה, שהוא אדם כשאר בני אדם היו מזולזלין אותו בקוראים אליו 'בן עמרם', אשר באמת אחר הארבעים יום, משה אינו עוד ילוד אשה, אלא יליד ה' בדרך נס, כי משה 'ידעו' ה'. וזהו שאמרו חז"ל על משה, שחשדוהו מאשת איש, שיש בו עדיין חלקים מגופו שבאו אליו מאשת איש, ולא מירק עדיין את עצמו מלהיות בשר ודם, אבל באמת משה איש האלקים, ואינו עוד בן עמרם או בן יוכבד. ונתבאר שפיר הענין שהוצרך להיות שם ארבעים יום דייקא.

וזוה מוסר השכל שהרצוה להתעלות ולזכות לכתר תורה, יש למרק נפשו מאכילה ושתייה ושאר תענוגי עולם, ולצטל כל חומריותו כפי כחו, ולעומת זה יזכה להארת התורה, כי אין התורה מתקיימת אלא בגוף קדוש.

שמע מרצו, אבל בכל דבר ששמע מרצו היה דורש אותה בכל פעם צביאורים שונים שלא שמעתן חזון מעולם, ועל דרך שאמרו שיש מ"ט פנים לתורה (במדבר 3-ג), או שבעים פנים לתורה (שם יג-טו).

ובמו כן השבע מצות שידעו ישראל מאז, וגם המצות שננטו שוב צמרה, וכבר מסר אותם משה לבני ישראל, מכל מקום אמר להם כעת זאת מחדש, בעומק ציבור והשגה שיש בה, עד שדיבורו של משה אליהם היה כסיפור חדש שלא שמעו זאת עדיין, ויצא משה ויספר לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים. והנה דיבורו של לדיק עושה רושם גדול על השומעים, אשר גם דברים שאדם יודע כבר, מכל מקום בשמיעתו שנית זאת מפה קדוש הוא יורד ללבו יותר. ועל דרך שמצואר בספר תולדות קול אריה זצ"ל שאמר על הגה"ק רבי שמעלקא מסעליש זצ"ל שיש לו כח גדול כדיבורו לעורר לנצות ישראל לתשובה, שכאשר התחיל הדרשה בשבת שובה באמרו, רבותי, הרמז"ס פוסק שיש לעשות תשובה, והראצ"ד אינו משיג עליו, מיד פרצו העם בצכי ע"ש. והנה לא נחחדש להשומע שום דבר צוה, שכל אחד יודע זאת שיש מצוה של תשובה, אבל דברים היוצאים מן הלבו עושים רושם שגם מה שידועים ולא יכולים להוציאם מן הכח אל הפועל, יורדים הדברים לעמקי הלב, ומעוררים לשוב אל ה'.

והנה באמירת קריאת שמע אומרים, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (דברים ו-ד), ומצואר בשלחן ערוך (או"ח סימן ס"א-ו) לזכור להאריך בחי"ת של אחד, כדי שימליך הקב"ה בשמים ובארץ, שזוה רומזו החטוטרות שבאמצע

גג החי"ת. ויאריך צדל"ת של אחד שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בארבע רוחות העולם ע"ש. ועל זה ממשיכין ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך (ברכות מד), שמוכן למסור נפשו על קדושת שמו יתברך. ומשה רבינו כאשר מסר להם כעת את המשפטים האלה, העלה אותם למדרגה זו, שהם מוכנים למסור את נפשם על קיום מצות ה', כמו שמוסרים נפשם על יחודו ית"ש. וזהו שאמר, ויען כל העם 'קול אחד', אותו הקול של 'אחד', שעומד מוכן למסור נפשו על קדושת שמו, אותו הקול ענו ואמרו על כל אשר דבר ה' נעשה, שבאופן זה יקיימו כל התורה, וכדאיחא צפוסקים שאדם גדול וחסיד מותר למסור נפשו על כל מצוה ומצוה שבתורה (יו"ד סימן קנז).

*

ובזה נצוה לבאר מה שבמתן תורה היה ההר בוער באש עד לב השמים. וכמו התוספות (שבת פח.) על מה שאמרו שם שכפה עליהם הר כגיגית, ואף על פי שכבר הקדימו נעשה לנשמע, שמה יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן ע"כ. ויש להבין הכוונה שעל ידי האש הגדולה יחזרו מקבלת התורה.

ונראה בזה על פי מה שכתוב בצעמל קמן להרה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע, שזכינו בשבוע זה להתפלל על קברו, וכמו שם (באות ה) בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה, ובפרט שהוא יושב בטל לצדו בחדר, או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן, יהיה מהרהר במצות עשה זו של ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כג-לז), וידמה בנפשו ויצייר במחשבתו, כאלו אש גדול

ונורא צוער לפניו עד לב השמים, והוא בשביל קדושת השי"ת שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קידוש השי"ת, ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ונמצא שאינו שוכב ויושב בטל רק מקיים מצות עשה דאורייתא ע"כ.

ובתהלים תהלה ותפארת (לצעל ערוגת הבשם) צקופו, נדפס הג"ה מצנו בעל מגדלות מרקחים וצ"ל, וז"ל, נתעוררתי למה צריך לזה אש גדול ונורא עד לב השמים. ותירצתי בחלוס הלילה, דהנה כמה פעמים האדם משער את עצמו ענין מסירת נפש, וצאמת יוכל להיות דאם היה מרגיש צאמת ציפורים לא היה מוסר נפשו ח"ו. והנה אם מפיל את עצמו לאש קטן, אזי אינו מרגיש הצער והחוס של האש עד שהפיל את עצמו, ואז כבר ליחא בחזרה, ויכול להיות דאם היה ציכולתו לחזור לחוך אז היה חוזר, אבל אם האש גדול ונורא עד לב השמים, אז צעת אשר רץ להאש כבר מרגיש החוס והצער כשהוא סמוך להאש צעוד צידו לחזור, ואפילו הכי מתקרצ במסירת נפש אל האש ואינו חוזר צו, זה הוא מסירת נפש גמורה, כן אמרתי בחלוס וכון הוא ע"כ. (וזה מורה על מעלת גדולת מדריגתו צמה היה הרהורי לבו ציוס).

וזוהו הענין שניתנה התורה בלבנת אש צוער עד לב השמים, להורות על מסירת נפש, שיס למסור נפשו לה' ולתורתו. ולא רק שיהא מוכן להשרף כרגע, אלא גם כאשר יצטרך לעצור ציפורים נוראים מרחוק עד שיצוא להכנס להאש, גם כן יהא מוכן לזה. וזהו מדריגה רמה, לכצול יסורין נוראים, ולא לסור מדרכי ה'. ולכן כאשר די יראו ישראל את האש הגדולה, הרומזת שלא די להיות מוכן להשרף צבור קדושת שמו, אלא

לכצול גם כן יסורי האש הגדולה עד שישרף, יהיו חוזרין ממה שאמרו נעשה ונשמע, על זה כפה עליהם ההר כגיגית. – וגם צזה טמון מוסר השכל, כל אחד מוכן למסירת נפש על קדושת שמו יצרך, אבל לוותר על תענוגי גופו שאסרה תורה, ומכל שכן לקדש עצמו צמותר לו, קשה לפניו. וזהו שהראה ה' צנתינת התורה שהאש היה צוער עד לב השמים, שגם יסורי הגוף יקבל על עצמו צבור קיוס מצות ה'.

*

ויצ' לומר עוד צמה שנתגלה ה' באש צוער עד לב השמים. כי קיוס התורה אי אפשר רק על ידי מחזיקי התורה, וכמו שמצינו ציששכר וצולון, שאמר הכתוב (דצרים לג-יח) שמה וצולן בצאתך ויששכר צאהליך, וצרש"י שעשו שותפות, וצולון לחוף ימים ישכון ויוצא לפרקמטיא צספינות ומשחקר, ונתן לחוך פיו של יששכר והס יושצים ועוסקים צתורה, לפיכך הקדים וצולון ליששכר, שחורתו של יששכר על ידי וצולון היתה ע"כ. ושכרס הרצב מאוד כפי פעלס, שזוכין לנחלת עולס הצא כמו החכס, וכמו שאמרו חז"ל (פסחים ג:.) כל המטיל מלחי לכיס תלמיד חכס זוכה ויושב צישיצה של מעלה, מאי טעמא, בצל החכמה בצל הכסף (קהלת ז-ז) ע"כ. ואיחא צירושלמי (סוטה ז-ד) עתיד הקב"ה לעשות כל לצעלי מצות בצלו של צעלי תורה ע"ש.

ומבואר בחיד"א (צספרו ראש דוד פ' קדושים) שצעולס העליון ישיג מחזיק התורה גם ידיעות של תורה, שאלמלא כן, מה זכות היא לו לשצת יחד עם לומד התורה צישיצה של מעלה כשהוא חסר דעה צתורה, הרי אין צכך כל שכר, אלא עיניו או אף עונש. הן גם אדם

מקום בישיבה של מעלה, בעלותם לשמים, אז יחדיו יהיו תמים, ועולים המה ביחד, כי זהו כח האש, להפוך כל דבר שנדבק בה להיות גם הוא אש (ועיין בעין יוסף צ'נה כה.).

*

הנה אנו עומדים בקיומה של שבת המרום, קשה להביע ההרגשה, לאו כלל יומא מתרחש שנוכל לישב יחד בשלחן אחד כל יום השבת כולה. לא חשבתי מעולם שאהיה פעם בשבת עם ציבור אנ"ש במקום הזה, ולשמע כל כך נאומים ודרשות בתורה ועבודת ה'. באנו לכאן להתפלל על ציון המצויינת של בורן החתם בופר זי"ע, כל אחד יש לו דברים המעיקים על לבו, ולפעמים אי אפשר לו, ואין לו און שומעת, שיוכל להביע לפניו כאציו. אבל כאשר באים להתפלל לפני ה' במקום קדוש, יש לשפוך שיחו על כל צרכיו, כי כח התפלה עולם מאד, וצפרט בקברי נדיקים, שהתפלות עושים רושם.

ידוע שמרן החתם סופר היה מאריך תמיד בתפלתו עוד מימי נעוריו. ופעם אמר לו חבירו שזמן שהתפלל למד כמה דפים גמרא. והשיב לו הלא אמרו חז"ל (ברכות נד:) דהמאריך בתפלתו מאריך לו ימיו ושנותיו, ואם כן ישלים אז מה שהיה יכול ללמוד בזמן שהאריך בתפלה ע"כ. ויש בזה עוד מעליותא, כי תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין דעתן מיתוספת עליהן (שבת קנב.), והתורה שלומד התלמיד חכם בשנותיו האחרונות עולים פי כמה בקדושה ובהשגה ממה שהיה לומד בימי נערוותו.

ויסופר שפעם כאשר התאונו לפניו על מה שמאריך כל כך בתפלתו, השיב להם,

רגיל היושב שעה קלה לצד למדנים גדולים שעה שהם מתפללים בתורה, ונצטר ממנו להשתתף עמם, וכאלם לא יפתח פיו, הרי אין לך זער וציון גדול מזה, קל וחומר בעולם הנצחי, סבל הוא לשבת לצדם של תלמידי חכמים ולא להבין דבר. ועל כרחך שזוכין להבין את התורה ממש כאלו למדוה. (ועיין חובת אגך משלי ירמיו.).

והנה התורה הקדושה נמשלה לאש כדכתיב (דברים לג-ג) מימינו אש דת לנו. וגם בתלמידי חכמים אמרו (חגיגה כו.) שגופן אש דכתיב (ירמיה כג-כט) הלא כה דברי כאש ע"ש. ויש לומר כי האש אין לה זכות קיום רק כאשר יש דבר גשמי שמתדבק אליה, הפחילה והשמן או העץ. וכמו כן התורה וחכמיה אם כי הם אש, אבל צריכין למחזיקי התורה שתוכל האש להתקיים, ולכן צלל החכמה צלל הכסף, שהם החזיקו את האש שתוכל להתקיים ולהתעלות.

והנה העולם נחלק לארבעה יסודות, אש מים רוח ועפר, והאש שונה משאר היסודות, שכל דבר שנוגע באש מקבל כח האש, העץ או המתכות או הברזל כשצב צמגע עם האש, גם הוא נתהפך ונעשה גחלת וזוער כמו האש ממש. ולכן התורה וחכמיה נמשלו לאש, שמחזיקי התורה, שהם דבוקים להאש, והמה הפחילות של הנר, הם מתהפכים גם כן לאש, להיות צלל החכמה צלל הכסף.

ולבן צמתן תורה צא הגילוי באופן של אש זוער עד לצ השמים, להורות כי התורה נמשלה לאש, שאינה יכולה לדלוק אלא כאשר סומכין אותה צמנן ופתילות, המה המחזיקי תורה. ואם כי בעולם הזה המה נפרדים, יששכר באהלה של תורה וצולון לחוף ימים ישכון, מכל

אני חספר לכס מה נקרא מאריך בתפלתו, שכאשר למד אלל רבו הגה"ק רבי נתן אדלער וצ"ל צפראנקפורט, אחר שסיימו התלמידים צליל שצ"ק השמונה עשרה, הלכו הביתה לעשות קידוש ולאכול מקנת המאכלים, וכאשר חזרו, עדיין היה רצם עומד בתפלה.

יש לנו קשר מיוחד עם מרן החתם סופר, כי קהלתנו היא המשך הקהלה צעיר ויען שנתייסקה על ידי צניו, ומתנהג על פי מנהגיו, וזה כמעט מאתים שנה מעת הסתלקותו, וממשיכין להלאה היסודות שהיה צימיו. חז"ל

אמרו (יצמות 15.) כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דוצבות בקצר ע"כ. מאות שעות זכינו לעשות את רבינו להיות שפתותיו דוצבות, באמירת דברי תורה ברבים משמו, על כן יכולים אנו לזקש שרבינו יהיו שפתותיו דוצבות בתפלה עצורנו, שכל התפלות שמתפללים יתקבלו ברחמים וברצון, ונוכה לברכות התורה, עץ חיים היא למחזיקים בה, ונתברך כולנו בצני חיי ומזוני רויחי, וימלא כל משאלותינו לטובה, ולשנת גאולה וישועה צביאת בן דוד במהרה צימינו אמן.

בסעודה שלישית פרשת משפטים תשע"ט לפ"ק - פאלם ספרינגס

ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אלא חפשי, והגישו אדוניו אל האלקים, והגישו אל הדלת או אל המזוזה, ורצע אדוניו את אצו במרצע, ועבדו לעולם (כא-ה). בגמרא (קידושין כב:) רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר, מה נשתנה און מכל אברים שבגוף, אמר הקדוש ברוך הוא און ששמעה קולי על הר סיני צשעה שאמרתי כי לי בני ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע ע"כ. וצתוספות (ד"ה מה) יש במדרש דמרצ"ע בגימטריא ד' מאות, ולפי שהיו ישראל עבדים ארבע מאות שנה וגאלם הקצ"ה, והלך זה וקנה אדון לעצמו, לפיכך ירצע במרצע העולה כך ע"כ.

ישראל עבדים. וגם מה שאמרו שרועין אותם במרצע לרמוז על ארבע מאות שנה של גלות מצרים, מה ענין לזה מספר השנים שהיו שם. ולא עוד דבאמת העבדות במצרים לא היה אלא ר"י שנה, ויאלו משם קודם הזמן, ולא השלימו שם ארבע מאות שנה. ועיין בישמח משה בפרשתנו שהעיר צוה, ועל פי דרכו יש לבאר באופן אחר.

*

וגרא בהקדס לבאר מה שמצינו ציציאת מצרים, שזוה ה' למשה לילך אל פרעה ולומר לו, נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונצחה לה' אלקינו (שמות ג-יח). ומשה הכפיל שני פעמים כן לפרעה (ה-ג, ח-ג). וכן פרעה עצמו חישב כן שיציאתם היא רק לזמן קצר, ואמר לכו נא הגברים (י-יא), ולא הסכים

וייש להצין הלא צסיני לא שמעו רק עשרת הדברות, והיכן שמעו שם כי לי בני

המזריים. והרי אמרו (בבא מציעא כד.) דהמזיל מוטו של ים ומשלילותו של נהר הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתייחסין מהן ע"כ. וכן אמרו (שם כב:) אצידה ששטפה נהר מותרת, דכתיב (דברים כג-ג) אשר תאבד ממנה ומנחתה, מי שאבדה הימנה ומצוייה אלל כל אדם, יאחזה זו שאבדה ממנו ואינה מצויה אלל כל אדם ע"ש. אם כן באותה שעה נפקעה זכותם של המזריים מעליהם ונשתחררו, ואז נקנו לעבדים להבעלים שהצילם מוטו של ים.

ואם כן בשעת יציאתם ממזרים עדיין לא היו נגאלים, כי עדיין היו בתוך זמן שיעבודם, ולא ניתן להם רשות מפרעה ללכת אלא על שלשת ימים, ורק 'יאלו' אז ממזרים ציוס. אבל גאולתם לא היתה אלא צלילה, היינו ליל שביעי של פסח, שאז נכנסו להים וניצלו מאת ה' מוטו של ים, ובחדש האביב הוציאה ה' אלקיך ממזרים 'לילה', היינו ליל קריעת ים סוף. ולכן בחג הפסח חוגגין שני ימים יום טוב, יום הראשון ויום השביעי (ויקרא כג-יז), כי התחלת יציאתם ממזרים היתה ציוס הראשון, וגאולתם הנצחי היתה ציוס השביעי.

ובערתה כיון שעדיין לא נשלמו זמן הארבע מאות שנה, אלא בקריעת ים סוף נגאלו מדין מציל מוטו של ים, ועד אז עדיין חיוב שיעבוד עליהם, על כן הוצרכו לקבל רשות מפרעה ללכת על ששת ימים הללו, עד קריעת ים סוף שאז יופקע מעצמו השיעבוד של מזרים עליהם. על כן בקשו רשות נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלקינו, והרי זה כולל חירות מהשיעבוד על ששה ימים, שלשת ימים בהליכה ושלשת ימים בחזרה, כי ציוס השביעי

להטף. ושז אמר רק לאנכס ובקרכס יונג (י-כד), הרי שהתכוין שיצאו ישראל שזב חזרה. וגם אחר שיאלו כתיב, ויוגד למלך מזרים כי צרה העם (יד-ה). וברש"י איקטורין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאינן חוזרין למזרים, באו והגידו לפרעה ציוס הרביעי, ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים ע"כ. והיא פליאה כי מעולם לא עלה על הדעת שהיציאה תהא רק על שלשת ימים, ועבור זה באו העשר מכות. וכבר העיר באור החיים הק' (ג-יח) דלריך לתת לב למה יצו ה' דברים שאינם מהמוסר לגנוב דעתם בהליכתם ע"ש. וגם להבין למה קבעו זמן של שלשה ימים, ולא ארבעה וחמשה.

גם צומן יציאתם ממזרים יש סתירות קראי, ואמרו חז"ל (ברכות ט.) אמר רבי אבא הכל מודים, שכשנגאלו ישראל ממזרים לא נגאלו אלא בערב, שנאמר (דברים טז-א) כי בחדש האביב הוציאה ה' אלקיך ממזרים לילה. וכשיאלו לא יאלו אלא ציוס, שנאמר (במדבר לג-ג) ממחרת הפסח יאלו בני ישראל ציד רמה ע"ש. וברש"י פירש שהגאולה היתה צלילה, שבחנות הלילה נתנו להם רשות ללכת, ונשתחררו מן העבדות כבר צלילה, אבל לא שמעו להם ללכת עד בוקר, והיציאה היתה ציוס ע"ש.

ויש לומר בזה עוד, כי הנה גזירת הגלות היתה ועבדו וענו אותם ארבע מאות ואחרי כן יאלו וגו' (בראשית טו-יג), ואם כן עדיין לא הגיע זמן גאולתם. אמנם בשביעי של פסח, כאשר באו בני ישראל בתוך הים, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם (יד-כז), הרי לולי הנס היו עומדים כולם בסכנה להטבע בהים כמו

יופקע ממילא השיעבוד בקריעת ים סוף, כאשר ה' יצילם לעצמו מוטו של ים.

והנה המציל מוטו של ים הרי זה שלו, על כן אז קנה ה' אותנו לעצמו, להיות מעתה עבדים לה', וכמו שאמר הכתוב (ויקרא כה-נה) כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, כי נקנו לו אז מדין מציל מוטו של ים. ועל כן תחלה דברי ה' בנתינת תורתו לישראל היה, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (כ-ג). וברש"י כדאי היא ההוצאה שמהיו משועבדים לי. והיינו שאז קנה אותנו בהפקעת השיעבוד מפרעה, ונקנו לה' מדין מציל מוטו של ים. ועל כן שפיר אמרו, 'אזן זו ששמעה צהר סיני כי לי בני ישראל עבדים', כי צמה ששמע אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שהציל אותנו אז מוטו של ים, צוה מוצן כבר מעצמו כי לי בני ישראל עבדים, שנקנו אז לאדון העולם שהצילם.

ולבן צוה ה', ורצע אדוניו את אזנו 'צמרצע', שעולה בגימטריא ארבע מאות, שנות השנים של גלות מצרים. שיתצונן כי זה היה מספר השנים שנתחייבו בהשיעבוד, וצאמת יצאו לפני הזמן, ואיך יתכן שלא קיים ה' דברו. אלא על כרחך שנקפעה השיעבוד בצמצע הזמן, משום שבקריעת ים סוף הציל ה' אותנו מוטו של ים. ואם כן אז נקנו ישראל לעבדי ה', ואיך הוא קונה כעת אדון לעצמו, להיות עבד לעבדים.

*

והנה הפרשה הראשונה אחר מתן תורה היא דיני עבד עברי, אשר דינים אלו לא היו נוהגין במדבר רק אחר שיכנסו לארץ, ואף על

פי כן הקדים ה' ללמוד עם ישראל דינים אלו בראשונה, ועל כרחך כי יש צדינים אלו לימוד מוסר השכל אשר על הכלל כולו יצא. והוא על דרך שמספרים מהגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, שנשאל פעם למה מתחילין ללמוד עם התלמידים הצעירים משניות אלו מציאות, הלא נחוץ יותר ללמד מסכת ברכות, שיש בהם דינים הנוהגים יום יום. ואמר כי מיסודות האדם היא להתרגל שלא ליגע בזמון חצירו רק צמה ששייך לו. ולכן כאשר ילמוד הילד דיני מציאה, מה יש לעשות בחפץ של חצירו שמנא, איך צריך להטריח להחזירו, ומתי נתייאשו הצעלים והמה שלו, ילמד בנערותו איך להזהר בזמון אחרים ע"כ. ולכן לימדה תורה לנו בראשונה דיני עבד, להורות שגם אחר שנכשל כבר האדם וגנב חפץ של חצירו, מוטל עליו לעשות כל הצטדקות שיוכל להחזיר ולשלם גניבתו, עד כדי כך שימכור עצמו לעבד על שש שנים, שיוכל צוה לשלם גניבתו. ולא עוד אלא שרבו מוסר שפחה כנענית לדור עמה, והצנים אינם שלו אלא של האדון, והם עבדים כנענים, שאין הם ישראלים גמורים, והכל כדאי ובלבד שיוכל לשלם על ידי זה ממון חצירו שלקח שלא בהיתר.

והנה למדים אנו מפרשה זו, איך דרכי התורה דרכיה דרכי נועם, וכמה רחוקה היא השקפת התורה ממשפטי האומות, שצדיניהם חורצין משפטו של גנב לישב צבית הסוהר לכמה שנים, שלא מגיע מזה שום תועלת, ואדרבה קלקולו יותר מתקונו. הן לפני כמה שנים הייתי פעם עם חבורה של עסקנים, אודות איש אחד שנקלע במסחריו בלקיחת הלואה מבאנק, ובסופו ירד המסחר, ונעשה לבעל חוב, ומנאל כמה

יש לו שלשה, אז העבד ישן עם השנים והאדון עם אחד. ומכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו. הרי לנו עד כמה רחוקה היא השקפת התורה מהשקפת הגוי, שמענישין ליתן הגנב צבית הסוהר, הנגנב לא מרויח מזה כלום, גניבתו לא יחזור לו. מפיקירין אשתו וצניו להיות צלי פרנסה וחינוך. והוא עצמו נידון שם בשפלות. וצדיקי תורתנו הקדושה אין בכלל מושג של עונש צית הסוהר, ליטב עם אנשים פושעים קרימינאליים יחד ימים רבים, שסופו הוא יוצא משם מושחת יותר, מלימוד מעשיהם והתנהגותם.

*

ושוב ממשיך הפסוק, ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי, והגישו אדוניו אל האלקים, והגישו אל הדלת או אל המזוזה, ורצע אדוניו את אזנו במרצע (כא-ה). והיינו שמתחלה יציאנו לבית דין, ושוב יקריבנו להדלת או להמזוזה, ושם ירצע את אזנו, ולא האזן עצמו אלא האליה שבאוזן. ובדאי שדברים אלו הם חוקים, אבל יש בהם לימוד גם לפשוטו של מקרא. כי הנה מי הוא האיש שיתרצה להשאר עבד עולם, ולא להיות בן חורין לשוב אל ביתו ואשתו וילדיו. אך העבד אומר, אהבתי את אשתי ואת בני, הוא נתרבל לחיי הפקר שבהם התנהג עם שפחה כנענית, וכמו שאמרו לגבי עבד כנעני (גיטין יג.) עבדא בהפקירא נחא ליה, זילא ליה [זוללה היא צעינו לזולל בה לכל תאוות], שכיחא ליה, פריצה ליה [מתנהגת עמו צפריצות] ע"ש. והוא גם כן טעם כבר הטעם של חיי הפקרות, וקשה לו לפרוש מזה.

דברים שלא היו כל כך כהוגן בלקיחת ההלוואה, והיה עליו משפט של ישיבה צבית הסוהר לכמה שנים. והלכנו להשתדל אל הפראסקיוט"ר, והציעו לו שאנו מוכנים לקצץ הכסף ולהשוות עם הבאנק על החוב, וכאשר הבאנק יאשר שהם שצעי רצון, יניחו לו ממשפטו למחצה ולשליש. וחיך ואמר, אין אנחנו כאן כדי לסדר שלא יצא הבאנק בהפסד, זה לא איכפת לנו כלל. התפקיד שלנו הוא כי איש הזה עשה דבר שלא כהוגן נגד חוקי המדינה, ומגיע לו עונש תפיסה עבור זה, ואין לנו עסק אם הבאנק היא מרוצה. ולא עוד אלא גם אם יפסיד הבאנק עוד יותר כסף צמה שיהא בתפיסה, לא איכפת לנו בזה. – וכאשר לא המלכנו עליו שיש לו אשה וצנים, וכאשר לא יהיה האב צבית, לא יהיה להם פרנסה, ויתגדלו הצנים לפושעים. השיב, גם זה לא איכפת לנו, גם זה אינו מתפקידנו, אנו כאן רק לדון האיש ולענשו עבור מעשיו.

לא כן תורתנו תורת אמת, כל התכלית היא רק כדי שיוחזר המעות ולשלם הגניבה. ולכן אין אנו מסתכלים רק איך יוכל להיות לו המעות להחזירו, וזוהי תורה למוכרו לעבד, ובכסף הזה ישלם גניבתו. ואין לו לחוש מה יהא עם פרנסת אשתו וצניו, כי הקונה עבד עברי חייב צמונות אשתו וצניו (קידושין כג.). ולא עוד אלא שהתורה חששה גם על הרגשתו, שלא ירגיש עצמו העבד מזולזל צעיני עצמו וצעיני רבו, וזוהי על האדון, כי טוב לו עמך (דברים טו-טז), עמך במאכל עמך במשטה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיצר, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התבן (קידושין כ.). וכאשר יש לו רק כר אחד, הוא צריך לתת אותו להעבד. וכאשר

בכלם של חכמי ישראל מתבסס מתורתם ונדקתם, ובפרט כאשר זוכה לשמוע תמיד דברי מוסר ותוכחה, הרי און שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין (שם טו-לא), ומכיר כי אין להחליף עולם עומד עבור עולם עובר. והעבד הזה שיוכל לומר אהבתי את אשתי לא אלא חפשי, זהו לקימן שלא היה דורך רגליו לחכמי ישראל ונדיקי אמת, ואזניו לא קלטו דברי תורה ומוסר. ולכן נאותה התורה 'והגישו אדוניו אל האלקים', שיציאלנו לפני החכמים היושבים בעירו, המורים לעם ה' דרכי ה', 'ורנע אדוניו את אדוניו, האזנים שלו סתומות מלשמוע דבר ה', ויש לפתוח אותם לשמוע תוכחת חיים. ואז יפקחו עיניו ויבין גדול ירידתו במצבו.

ואירתא בגמרא (קידושין כא:) כשהן רוצעין אין רוצעין אלא במילתא [אליה של און, בצער ולא בתנוך] ע"כ. ויש לומר בטעמו, כי כמה פעמים הסיצה שאינו מסתובב אלל חכמי ישראל, כי שומע הרבה בזלזולם, שאין הדורות האחרונים כהראשונים, ומקבל לישנא בישא על התנהגותם. אמנם הרי אמרו חז"ל (כתובות ה:) מפני מה און כולה קשה והאליה רכה, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה ע"ש. ואלמלי היה עבד זה משתמש בהאליה לסתום את אזנו כאשר שומע זלזול על חכמי ישראל, לא היה בא לידי מדה זו. ואם כן האליה הלו שלא השתמש בה לאותה צורך שנברא, היא האשם במצבו, ועל כן יש לרנע האליה במרנע.

*

ונבניים במאמר חז"ל (הגלמד כעת בחצורת 'צבהס נהגה') בגמרא (יומא ט:) ריש לקיש הוה

והנה נאותה התורה לכל אדם לקבוע מוזה על פתח ביתו, וכמו שנאמר (דברים ו-ט) וכתבתם על מוזהות ביתך, שיש בה פרשה של יחוד ה' ואהבתו, ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, שיש לאהוב את ה', ולמסור עבורו כל תאות לבבו ונפשו ומאודו. ומוזהו זו מונחת על פתח ביתו, כי ביתו של אדם יהודי דדרך כלל הוא מלא קדושה, איש ואשה זכו שכינה ציניהם, אך כשיואל מפתח ביתו הוא פוגע לראות בדרכי הגויים, אשר בקל יוכל להכשל, עין רואה והלב חומד וכלי מעשה גומרין, ואין יצר הרע שולט אלא במה שעיניו רואות (סוטה ט.), על כן מזכירין לו ציניאלו מפתח ביתו, זכור שלא תפתח מהבלי העולם שיצואו נגד עיניך, אלא זכור את צוראך, ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך. ובהיות כי אי אפשר לשבת תמיד בבית, ויאל אדם לפעלו לצורך פרנסתו, על כן כאשר הוא בא חזרה לביתו, יתכן שיציא לתוכו מהדברים שנודמנו לו לראות מבחוץ. על כן מזכירין אותו שוב בדלתי ביתו, זכור את צוראך ולא תכניס שום דבר מבחוץ לביתך, שתתקרב בזה קדושת הבית. ועל כן העבד הזה שהתרגל לחיי הפקר של השפחה הכנענית, ורנע להמשיך בה גם להלאה, יש להגישו להמוזה, לעוררו על מה שנכטוינו לקבוע פרשת שמע על המוזה, שנוכור תמיד שלא יתדבק בנו מדרכי הגויים, אלא להשמר תמיד בקדושתן של בית ישראל, ולהזהר בשמירת העדינות שיש בדרכי החיים של ישראל קדושים.

עוד סיצה יש שעבור זה יוכל האדם להתדרדר כל כך, אשר עבור אהבת חיי הפקר יהא מוכן להיות עבד, והוא כי הולך את חכמים יתכס ורוע כסילים ירוע (משלי יג-כ), המסתובב

הגויים, והיו מוכנים לוותר על אדמתם אדמת הקודש, ולהמשיך לשבת צין הגויים.

ואם כן נהגו ישראל אז דומיא דהעבד שצא זמנו לנאח לחירות, והוא אומר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בתי לא אצא חפשי, אשר עבד זה זכותה התורה, והגישו אדוניו אל הדלת וגו' ורצע את אזנו. ועל כן אמר על הדור ההוא בצבל, 'ואם דלת הוא', שעשיתם עמכם כאותו העבד שמגישין אותו אל הדלת, שגם אתם אמרתם כי טוב לכם לשבת להלאה בגלות, מלעלות לחירות לארצכם, לכן נמשלתם כארז, וחסרה שכינה מכס.

ועל דרך זה יש לנו להשתוקק להגאולה העתידה, גם כאשר לא יחסר לנו דבר בהגלות, יכאב לנו לער השכינה ושמו המחולל בגויים. ואנו נכנסים כעת לימי הגאולה של אדר, מסמיך גאולה לגאולה, ומשנכנס אדר מרביץ בשמחה, ואין צין אדר ראשון לשני אלא קריאת המגילה ומתנות לאציונים (מגילה ו:), אבל להרבות בשמחה שניהן שוין. וזכה לראות בקרוב בשמחתן של ישראל צביאת צן דוד צב"א.

סחי צירדנא, רבה צר צר חנה יהב ליה ידא, אמר ליה אלקא סנינא לכו [לכל בני צבל שלא עלו בימי עזרא, ומנעו שכינה מלצוא מלשוב לשרות צבית שני], דכתיב (שיר ח-ט) אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף, ואם דלת היא ננור עליה לוח ארז, אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו [כך לא הייתם חסרים שכינה], עכשיו שעליתם דלתות [שער שיש בו שני דלתות, פותח אחד וחצירו סוגר, כך עליתם לחאין], נמשלתם כארז שהרקב שולט בו [מקצתו תולעת אוכלתו מתוכו ומקצתו קיים, כך קצת חזון שכינה היה שם, וכולו לא היה] ע"כ.

ודיינו שלאחר כלות שבעים שנה לגלות צבל, ניתן רשות מכורש שיכולים לחזור ולעלות לארץ ישראל, ולא עלו עם עזרא רק מיעוט מישראל, ורוב העם נשאר בצבל, ולכן נענשו שלא היה שכינה שורה צבית שני. והסיבה לזה היתה, כי נעשה הגלות נוח לפנייהם, סידרו עצמם צבית מורוח ופרנסה הגונה בצבל, והיה קשה להם טלטול הדרך לחזור לארץ ישראל ולצנות הכל מחדש. וכמו כן מקצתם כבר התערבו צין

בסעודה שלישית פרשת משפטים (שקלים) תשי"פ לפ"ק - פאלם ספרינגס

שומע אני אפילו רופא שהמית, ושלית צית דין שהמית במלקות ארבעים, והאב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג. להרגו בערמה, ולא שלית צית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו שאף

מבה איש ומת מות יומת, ואשר לא נדה והאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה, וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות (כא-ב). וברש"י וכי יזיד למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו'

דעל ידי תשובה הקצ"ה מיקל, ולפעמים מוחל לגמרי, או זכות תולה לו, ואינו נפרע ממנו בחייו ע"כ.

*

וייש לומר בזה עוד, דאיתא בגמרא (ברכות ז.) ששאל משה רבינו הודיעני נא את דרכך (שמות לג-ג), אמר לפניו רשע מפני מה יש לדיק וטוב לו ויש לדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו. אמר לו, משה, לדיק וטוב לו ויש לדיק בן לדיק, רשע. רשע וטוב לו רשע בן לדיק, רשע ורע לו רשע בן רשע. ופריך עלה איני, והא כתיב (שמות כה) פוקד עון אבות על בנים, וכתיב (דברים כד-טו) ובנים לא יומתו על אבות. ורמינן קראי אהדדי, ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם צדיהם, הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם צדיהם. אלל הכי קאמר ליה, לדיק וטוב לו לדיק גמור, לדיק ורע לו לדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו רשע שאינו גמור, רשע ורע לו רשע גמור ע"כ. ומאמר הזה אומרת דרשוני, דהא אנו רואין גס לדיקים גמורים ורע להם, ואנו רואים רשעים גמורים וטוב להם. ועוד יש להבין דהא דיבורים אלו מקובלים אנו מפי משה רבינו, ואם כן איך אמר מתחלה דתלוי בצבותיו, לדיק בן לדיק, לדיק בן רשע. ושז קאמר דתלוי אס הוא לדיק גמור או לא.

אמנם שורש הדברים כתוב באלשיך הק' (פ' אמור), כי הנה הקצ"ה הוא אב הרחמן אשר לא ידח ממנו נדח. ואף אס האדם הרבה לפשוע אף על פי כן הקצ"ה חוזר על תיקונו. ואם מת בלא תשובה הוא צא בגלגול עוד

על פי שהם מזידין אין מערימין ע"כ. ואכתי תקשה לימא קרא הכתוב וכי יזיד וגו', ולמה נאמר קרא ראשון מכה איש ומת מות יומת. ועוד כיון דקרא זה מיירי בהורגו במזיד, למה הפסיק בינו לבין וכי יזיד איש, בקרא ואשר לא כדה דקאי על הורג שוגג.

ובריש"י והאלקים אנה לידו, ולמה תלא זאת מלפניו וכו', במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקצ"ה מוזמן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם, ונפל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות נמצא זה שהרג בשוגג גולה וזה שהרג במזיד נהרג (מכות י:) ע"כ. ולכאורה יש להבין, הלא דברים כאלו שאדם עולה בסולם ונפל והורג חצירו, מתרמי גם כאשר לא הרג העולה בסולם מעולם, וגם היושב תחת הסולם לא הרג איש, ולמה תלא זאת מלפניו, והאלקים אנה לידו, וכי כל תאונת דרכים שהורג בהקאר שלו אדם בשוגג, היה הרוצח והגרעל מתחלה הורגי נפש. ועוד יש להבין למה נקט שהיושב תחת הסולם הרג נפש במזיד, הלא יתכן שעבר שאר עבירה שחייב עליה מיתה, אשר זה שכיח יותר, והעולה בסולם נפל עליו והורגו.

והנה בגמרא (כחצות ל:) מיום שחרצ צית המקדש, אף על פי שצטלו סנהדרין, דין ארבע מיתות לא צטלו, מי שנתחייב סקילה או נפל מן הגג או חיה דורסתו וכו' ע"כ. ובתוספות שם הקשו דחזינן כמה עבריניים ועובדי כוכבים שמתים על מטותם. ויש לומר

הפעם לזה העולם לתקן מעשיו שעדיין צריכים תיקון, וכמבואר בשער הגלגולים להאר"י הק', ואסמכו לה אקרא דכתיב (איז לג-נט) הן כל אלה יפעל אל-פעמים שלש עם גבר. והקצ"ה מסבב להאדם בגלגול השני כל הדברים הנצריכים לתיקונו.

ומבואר שם בספר הגלגולים להאר"י הק', דגלגול ראשון מכונה בשם אב, וגלגול שני בשם בן. ולכן אנו מתוודים אצל אנחנו ואבותינו חטאנו, ולכאורה אין זה מכבוד אבותיו להזכיר עונותיהם. אך הכוונה על חטאותינו בגלגול הקודם שהיא לנו אבות, ואנחנו צנייהם, ואנו מתוודים על עונותינו שעשינו מאז ועד עתה. - וזהו ענין שאמרו חז"ל (ר"ה לז:) כי בראש השנה ספרי החיים וספרי המות פתוחים, היינו אס תיקן בשנה זו מה שנשאר עליו לתקן מגלגולו הראשון.

ולבן כשהקשה משה רבינו מפני מה נדיק וטוב לו נדיק ורע לו, השיב לו כי נדיק ורע לו הוא נדיק בן רשע, כי פגם בגלגולו הראשון שהיה רשע, ולכן יש לו נער כדי למרק חטאיו הראשונים. אמנם המקשן הבין דבריו כפשוטו שהוא צביל חטא אבותיו, ולכן הקשה הא כתיב לא יומתו אבות על צנים. ועל זה מתרץ שלא הבין כוונתו, דאיירי בנדיק שאינו גמור, רצה לומר צמה שהיה הוא בעצמו בגלגול הקודם רשע עכדה"ק (מובא בתהלים משפט צדק אמת תנו ע"ש בצרוכה).

והמעמיק עצמו בזה לא יקשה בעיניו כמה דברים ומאורעות העוזרים לנגד עיניו, אשר לפעמים יוכל לדמות כי לית דין ולית דיין ח"ו. כי זהו רק מפני שאין אנו יודעים

מה קדמה להמאורעות הללו בגלגול הראשון. וכמו שאומרים העולם כי לפתי אין מראים חצי מלאכה. ומי שאינו צקי איך עושים מלבוש, אס יראה איך שהאומן לוקח סחורה נאה וגדולה, ומחמכה לחתיכות שונות ומשונות, ינעק ויאמר איך אפשר לעשות אכזריות כזה לחתוך סחורה יקרה ונאה למטלניות. אצל אס יראה אחר כך איך שמתדדר מזה בגד נאה, אז יבין כי כל חיתוך שבו היה על פי חשבון, ומיתוכו זהו תיקונו. [והארכנו בזה בשמן ראש (חלק ראשון השלם במדבר דף טע)].

ובבו בן לעניינו, אין לנו לדון רק על מה שעיינו רואות, כי באמת דין ארבע מיתות בית דין לא בטלו, ובגלגול ראשון זה הרג במזיד וזה הרג בשוגג, וכאשר צאו בגלגול שני, זה שהורג בשוגג עולה בסולם ונפל על זה שהרג במזיד והורגו. ולכן גם כאשר אנו מכירין האנשים הללו, שמעולם לא הרגו נפש אדם צימיהם, מכל מקום יתכן שהרגו בגלגול הקדום, ונפרעין מהם כעת בגלגול השנית. וכמו בן כאשר אנו רואים מחוייבי מיתות שמתים על מטותיהם, יתכן עוד שבגלגול השנית יפרעו מהן על ידי דין ד' מיתות שנתחייבו.

[שוב ראיתי בפתח עינים להחיד"א שפירש המשנה (אבות 3-1) 'על דאטפת' בגלגול אחר 'אטפוך' בגלגול זה. 'וסוף מטיפיך יטופוך', גם כאשר ימותו על משכבם, מכל מקום יבואו בגלגול ויהרגו, וסוף מטיפיך יטופוך, ואלו דברים מפלאות תמים דעים ע"כ].

והנה מצינו בגמרא (יומא פו.) עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכיפורים תולין (מעבדין את הפורעניות

מלצוא עליו) ויסורין ממרקין, ומכל שכן שמיטה ממרקת, שגם חטא חילול השם ממרקת ע"כ. ואם כן כשעבר אדם חטא שיש בו מיטה, ועשה אחר כך תשובה ועבר יום הכיפורים, לא יבואו עליו דין ד' מיתות, שהרי זה תולה, ושוב כשמת ממרק העון, וממילא לא מתחייב מיתה על זה עוד בגלגול השני.

אמנם יתכן לומר כי ההורג אדם חמור בזה, שהרי הכתוב אומר (במדבר לה-לב) ולא רץ לא יכופר לדם אשר שפך זה כי אם בדם שופכו. והיינו כי חוץ ממה שהרוח מתחייב עונש מתהוה פגם בהארץ בכללותה, וכמו שמצינו בהריגת קין את הבל שנתקלל האדמה, ארור אתה מן האדמה אשר פתתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך, כי תעבוד את האדמה לא תוסף תת כחה לך (בראשית ד-יא). וקללה זו להארץ באה עליה תמיד גם בהריגת אדם בלי עדים והתראה, דוגמת הריגת הבל, ועל כן אמר כי גם לארץ לא יכופר כי אם בדם שופכו. ולכן ההורג אדם גם כאשר מת אחר כך ההרוג, מכל מקום לא נהרג בידי אדם להיות דמו נשפך, על כן הוא מתגלגל שנית, ואז מזדמן מן השמים אדם שיהרגנו, וזה יכופר העון.

וזוהו שאמר הכתוב 'מכה איש ומת מות יומת', והכוונה כי כל ההורג נפש במזיד יומת, לא מיבעיא אם יש עדים והתראה דנהרג בסייף, אלא גם בלי עדים והתראה סופו שיומת, ומבאר הכתוב שזהו על ידי ואשר לא נדה והאלקים אנה לידו וגו', שהקב"ה מזמינו בפונדק והעולה על הקולס נופל עליו והורגו. ואמר בכפל הלשון 'מות יומת', שגם אחר שמת ולא נענש בחייו, יתגלגל שנית ויומת או, וגם אחרי 'מות', 'יומת'

על ידי אחר שיהרגנו. ושוב אמר 'וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה', שהיה עדים והתראה, או 'מעם מזבחי תקחנו למות', להמיתו במיתת בית דין.

*

ויש לומר בזה עוד, דאיתא בגמרא (זבחים פח:): למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה [באו את אהרן ואת תורת העולה זאת תורת החטאת והאשם וזבח השלמים, והדר קח את אהרן ואת הבגדים], לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין. כתונת מכפרת על שפיכות דם שנאמר (בראשית לו-לא) וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם [רמוז הוא לעתיד שיכפר שפיכת דמים בכתנת, טבילה היינו כפרה]. ומוקי לה התם ידיע מאן דקטליה [כתונת מכפרת על הציבור שלא יענשו]. ופריך אי ידיע מאן קטליה בר קטלא הוא [וכל כמה דלא קטליה מיענשי דכתיב ולא רץ לא יכופר וגו'], ומשני במזיד ולא אתרו ביה [דלאו בר קטלא הוא, הילכך ליצור מתכפרי בכתונת, והוא נגעים באים עליו כדאמר בערכין] ע"כ. ומבואר מזה דההורג נפש במזיד בלי עדים והתראה, הכתונת מכפרת על הציבור, והנגעים מכפרים עליו. והיינו כי ארבעה חסובין כמת, עני ומלורע וכו'. מלורע דכתיב (במדבר יב-יג) אל נא תהי כמת (נדריס סד:), והוי עליו עונש מיתה.

ובערתה יש לומר דעל זה אמר הכתוב, 'כי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה', שיתנכל להמיתו בלא עדים, וממילא לא יוכלו להורגו, ויתלה כפרתו על הכהן העומד לשרת במזבח ה', שהכתונת מכפרת על שפיכות דמים, וזהו ערמתו. על זה אומר הכתוב כי כפרה זו

היא רק להציבור, אבל הרוח עמנו 'מעם מוצח תקחנו למות', שהוא לא יא נקי ממעשיו אלא יענש במיתה, בנגעים דחשיב כמת, או שאחד נופל מן הסולם עליו והורגו.

*

עוד יש לומר כי יכולים להרוג איש גם כאשר הוא נשאר חי, וכמו המלצין פני חצירו ברבים דהוי כאלו שופך דמים, דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חוורא (בבא מציעא נח:), וכמו כן המדבר לשון הרע על חצירו, אמרו חז"ל (ערכין טו:): לישנא תלימאי [זה לשון הרכיל שהיא שלישיית צין אדם לחצירו לגלות לו סוד] קטיל תלימאי, הורג למספרו ולמקבלו ולאומרו ע"ש. ועל זה נאמר (דברים כז-כד) ארור מכה רעהו בסתר. ואם כן יתכן שיהרוג אדם את חצירו כדיבור בעלמא, שמפרסם עליו דבר גנאי אמת או שקר, וחץ שחוט לשונם (ירמיה ט-י). וכמו שרמזו כי באפס הרגו איש (בראשית מט-ו), שגם בעקיפת אף על חצירו יכולים להרגו. וזה נכלל במה שאמר הכתוב וכי יזיד איש על רעהו להרגו 'בערמה', שהוא מערים להרגו באופן שלא ירגישו שהוא הוא ההורג. והוא הורג אותו בחכמה, כדיבור בעלמא, צוערטרטל של חכמתא, הוא הורג אותו.

והנה בקיום הפרשה הקודמת נאמר, ולא תעלה במעלות על מוצחי אשר לא תגלה

ערותך עליו (כ-כג). וברש"י שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממנו שהרי כתיב (שמות כח-מב) ועשה להם מכנסי צד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא ואתה נוהג בהם מנהג ציון. והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חצירך שהוא בדמות יונק ומקפיד על ציונו על אחת כמה וכמה ע"כ. ואם כן מהכבש שהוא אצל המוצח נוכל ללמוד, איך יש להזהר בצבדון של בריות שלא לצותם. ועל כן 'כי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה', שיהרגו כדיבורו, 'מעם מוצחי', ממה שאנו רואים אצל הכבש שהוא עם מוצחי, סמוך ונראה להמוצח, משם 'תקחנו למות', תוכל ללמוד לקח על עונשו, שמצוה דמות יוצרו, ולשונו הוא חץ שחוט.

והנה מבואר ברש"י ואלה המשפטים (כא-א), למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מוצח, ולא תעלה במעלות על מוצחי, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המוצח ע"כ. ויש לומר שגם הסנהדרין, כאשר יש חילוקי דיעות צדיני תורה, זה אוסר וזה מתיר, שיהרו גם כן בלשונם שלא לצות אחד את חצירו, ותשים אותם אצל המוצח, ללמוד ממנו להקפיד על כבוד חצירו, ואל יבזו אחד את חצירו כדיבוריהם.

בסעודה שלישית פרושת משפטים (שקלים) תשפ"א לפ"ק

והגה ישראל צמנרים אמרו לפרעה, אלקי העצרים נקרא עלינו, נלכה נא דרך שלשת ימים צמדצר ומוצחה לה' אלקינו (ה-ג). ולפי פשוטו לא קיימו דבריהם. אך נראה דהכוונה היתה על קרצנות אלו שהקריצו כעת צמתן תורה, שזהו הזביחה הראשונה שסיפרה הכתוב על ישראל, וזה היה בהשלשה ימים שננטו לך וקדשתם היום ומחר, וכאשר נתעסק בהדרך שננטונו עליה שלשה ימים, אז מוצחה לה' אלקינו עולות ושלמים. – ונריך ביאור למה צביחה הראשונה נטו שחן מזריקת הדם שיש על המוצח בכל קרבן, תהא גם הזאת דם על העם, וטעמא בעי.

והגה צמנות הקרבת קרבן התמיד כתיב, עולת תמיד 'העשויה צהר סיני' לריח ניחוח אשה לה' (צמדצר כח-ו). וברש"י אותה שנתקרבה לפני מתן תורה, שכתוב בה וישם באגנות. מלמד שטעונה כלי (תו"כ זו קסג) ע"כ. ולכאורה דין זה הוא ליה להכתוב לרמו צפרשת ויקרא בהדינים הכלליים של קרבן, ולמה נרמו כאן באריכות הלשון 'העשויה צהר סיני'. ולא עוד אלא שלפי פירוש רש"י לא היה מונח באגנות אלא הדם שהיה על העם ולא הדם שזרקו על המוצח.

*

והגה קרינו היום פרושת שקלים, זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש וגו', 'מחצית השקל' תרומה לה' (ל-ג). ולכאורה תיבות מחצית השקל צקיום הכתוב הוא מיותר וכפל לשון. וגם להבין עמם הדבר שמנחות צמחצית דייקא, הלא לכל דבר שלם יש חשיבות

ויקח משה חצי הדם וישם באגנות, וחצי הדם זרק על המוצח וגו', ויקח משה את הדם וזרוק על העם (כד-ו). וברש"י שני אגנות, אחד לחצי דם עולה ואחד לחצי דם השלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אצותינו לצריח, צמילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה (יצמות מו:; כריחות ט). ע"כ. וכפי הנראה מעשה נסים היו כאן, כי לכאורה היתה הזאת הדמים על כל ישראל, לא רק על הששים רבוא שהיו מצן עשרים עד ששים. ויתכן גם על הנשים (עיין חוספות יצמות שם ד"ה ור"י), ואין יתכן שמשא איש אחד יעשה זאת לכל ישראל. ולא עוד אלא שמהא דם העולות והשלמים סגי לרצות בני אדם. (עיין חוספות ישיים כריחות שם).

[וגם לא מצוהר מה עשו אחר כך צשמלותם המלוכלכים צדם. וברבינו בחיי צשם רבינו חננאל, שאותו כחם הדם שעל צגדיהם קרא הכתוב 'עדי' (לג-ד), לפי שהיה עדי להם וכבוד גדול, והיה להם עדות ואות שנכנסו צצריחו של הקצ"ה, ועל כן כשחטאו צעגל ועצרו על הצריח אמר להם הורד עדיך מעליך (לג-ה), כלומר שיקירו מעליהם אותם הצגדים שהיו עדי להם ע"ש. ולכאורה הרי נטו צמתן תורה וכצקו שמלותם (יט-י). וצגמרא (יצמות שם) לנקיות [שהיו צגדיהם לצנים והגונים לקצל פני שכינה]. ולא עוד אלא שענני כבוד היו שפים צכסותם, ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים (רש"י דברים ח-ד). וגם לא מצוהר אס גם משה עצמו הוצרך להזאה, ומי הזה עליו (עיין צמדצר (צמדצר יב-טו) משה נתקדש צענן וכו').]

[הן היו כלים בחטאם, ומשהן כלין, שמים וארץ] העומדים בזכותן, אין מתקיימין] שנאמר (בראשית טו-ח) ויאמר ה' אלקים צמה אדע כי אירשנה. אמר אברהם, רצונו של עולם שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה, אמר ליה לאו. אמר לפניו, רצונו של עולם הודיעני צמה אירשנה, אמר ליה קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת וגו'. אמר לפניו, רצונו של עולם תינח בזמן שצית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על כל עונותיהם ע"כ. הרי לנו כי בצמירת פרשיות הקרבנות נחשב כאילו קיימנוהו בפועל, וגם בזמן החורבן היה להם לישראל זכות הקרבנות. [וזה מוסר השכל על החשיבות של צמירת פרשיות הקרבנות בכל יום, אשר רק בזכותה אנו מתקיימים, ומתקיים גם שמים וארץ].

אמנם גם זה יש להצין בפשטן של הדברים, איך יתכפר החוטא בהצאת קרבן, שעולה להאדם איזה זהובים, וצמתנה פשוטה זו לפני מלך מלכי המלכים שהעושר והכבוד שלו, יתראה בהצאת התשורה של הקרבן לרצות פניו. ולא עוד אלא גם בצמירה לחוד, שאף חסרון כיס אין בו, יתכפרו עונות האדם, אמתמה. אך כבר כתוב ברמב"ן (ויקרא א-ט) טעם הדבר, כי בעבור שמעשי בני אדם גמורים בצמחשבה וצדבור וצמעה, וזה השם כי כאשר יחטא יציא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו,

יותר. - ולהלן (לח-טו) כתיב, בקע לגגולת מחצית השקל בשקל הקודש וגו'. ולכאורה למה לא אמר בקע 'לאיש' כפי שנאמר בכל מצות התורה, ולמה הזכיר כאן גגולת.

ובגמרא (מגילה יג:) אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעמיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, והיינו דתנן (שקלים א-א) באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ע"כ. ומבואר דשקלי ישראל הם שעמדו להם לישראל להנצל מגזירת הכלייה בימי המן. והענין הוא דאיתא בגמרא (שם יב:) והקרוז אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש וגו' (אסתר א-ד), אמר רבי לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר [והקרוז אליו, לשון הקרבת קרבן. מלאכי השרת הזכירו לפני הקב"ה את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו, לעשות להם נקמה בושתי ותבא אסתה ותמלוך תחיה], כרשנא, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רצונו של עולם כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה דדרך שהקריבו ישראל לפניך, שתר [שתי תורים] כלום הקריבו לפניך שתי תורים וכו' ע"ש. הרי דזכות הקרבת הקרבנות עמדה להם לישראל. והקשר של ישראל להקרבנות הם על ידי השקלים שממנה קונים הקרבנות, ועל כן שפיר הקדים הקב"ה שקליהם לשקליו.

אך אכתי תקשה, הא נס דפורים היתה בזמן החורבן, בסוף השבעים שנה לחורבנו, שגם בני ישראל לא הקריבו אז קרבנות, ואיך עמדה להם אז זכות הקרבנות. אמנם מצינו בגמרא (תענית טו:) אמר רב אסי אלמלא מעמדות [עסקי קרבנות שישראל עושין] לא נתקיימו שמים וארץ

שז בתשובה, אזי הקרבן אינו כלום, והירצה ה' צאליס. ועיין בישמח משה (ר"פ טו) דזהו ענין הפיגול בקרבן, שמסבז ה' מחשבה כוונתה, אס לא נתעורר האדם בתשובה, כדי שיפסל הקרבן ולא יעלה לרצון ע"ש.

ומעתה מוזן שפיר מה שעשה משה בקרבן הראשון שהקריבו ישראל, אשר אחר שזרק דם הקרבנות על המזבח, לקח חצי הדם וזרק על העם, שזה להורות בא, שלא די בהבאת קרבן בלבד להקרבה שיתרצה לפני ה', שזהו רק מחצית ממה שמתבקש ממנו, אלא חזר והזה מן הדם על האדם, שיש לו להתבונן ולחשוב על ידי הקרבן, ויכיר כי גם הוא עצמו היה ראוי לו להשחט ולהזות דמו לה', כי זהו עיקר תכלית הקרבן, זבח לאלקים תודה, שיציאנו לידי וידוי על מעשיו, להכיר שעל ידי החטא אין לו זכות חיים, והוא מציא נפש תחת נפש, מרוב רחמי ה' על האדם.

ולבן כאשר נתחייבו להקריב קרבן תמיד על הציבור, כלשון הרמב"ן בעצור שלא ינללו הרבים מחטוא תמיד. עורר לנו הכתוב, כי ענש זבחת השני כבשים לעצמם לא די לכפר, ורק 'עולת תמיד העשויה זהר סיני', כאשר היא נקרבת כפי מה שעשו בקרבן הראשון בסיני, אשר נתן חצי הדם באגנות וזרק אותה על העם, להורות כי זהו תמורת דם עצמם שהיה מן הראוי למסור לה', ורק כאשר יש תודה של וידוי עם הזבח, אז עולה 'לריח ניחוח אשה לה'.

*

ובזה יש להבין מה דאיתא במדרש (במדד"ר כא-כא) מעולם לא היה אדם צירושלים וצידו עון, כיצד תמיד של שחר מכפר על

ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הצורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו. והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. וקרבן התמיד, בעצור שלא ינללו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה ע"כ. ולכן גם בזמן שאין בית המקדש קיים, אמירת פרשת הקרבנות בכוונה זו עולה לרצון להתכפר לו חטאו, עבור שנתעורר להתוודות על חטאו, ולהכיר בקירות לבו שהוא עצמו היה בעצם מחוייב מיתה על מה שעשה.

והבתוב אומר (תהלים נ"ב) אס ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה, האוכל בשר אצירים ודם עתודים אשתה, זבח לאלקים תודה ושלם לעליון נדריך. ופירש רש"י והמזודות, זבח לאלקים תודה, הזבח המקובל לאלקים הוא מה שמתודה על פשעיו בשעת הבאתו, כי אז יעורר לבו לחשוב שבעצור פשעיו היה הוא ראוי למות, והביא נפש תחת נפש ע"כ. וכתב האלשיך דזהו כוונת הכתוב (ויקרא א-ב) אדם כי יקריב מכס, לאמיתו של דבר ראוי היה הקרבן להיות מכס, מן האדם גופו, אלא קרבן לה' מן הבהמה, חסד עושה השי"ת עם האדם ואינו דורש זאת ממנו, אלא שיקריב בהמה תחתיו ע"כ.

וזאת היתה עבודת הכהנים בעבודתם, והלויים שצירס וזמרס, לעורר את האדם המציא קרבן שיבין תכליתו ולשוב אל ה' בלבד ונפשו. ואס אינו עושה החשבון הזה עם נפשו, ואינו

עדיין צריך ציאור, דהא קרבן תמיד היא קרבן עולה, והרי עולה אינה מכפרת אלא על עשה ולא הניתק לעשה (יומא לו.), וגם על הרהור הלז (ויק"ר ז-א), אכל לא על שאר חטאים, ואיך אמרו שלא היה אדם צירושלים וצידו עון, הלא אפילו על לא תעשה גרידא לא מכפרת, ומכל שכן על שאר עבירות חמורות. ולפי זה יש לומר דהיינו טעמא אמרו כן על אנשי ירושלים דייקא, כי בשאר יושבי הארץ לא היו יכולין לומר שלן בלי עון, הגם דיש להם חלק בקרבן תמיד, אכל עולה אינה מכפרת על הכל. אכל אנשי ירושלים היו צדיקים, ולא היה נמנא צידם עונות חמורות, אך הלא אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז-ט), ואין בהם רק הרהור עבירה שאין אדם ניטול מהן בכל יום (צנא צמרא קסד:), או ציטול מצות עשה של לימוד התורה, ועל זה היה הקרבן תמיד מכפר, ושפיר לא היה אדם לן צירושלים דייקא וצידו עון.

*

אך יש עוד דברים צוה, כי הנה לנו אומרים בתפלה (צסוף הסליחות), מי שענה לחנניה מישאל ועזריה צכצשן האש הוא יענגו. מי שענה לדניאל בגוב האריות הוא יענגו. והיינו שהצילם ה' צעת שהוציאו אותם להרוג ונתקדש שם שמים. ולכאורה יש להצין הלא אין זכות גדולה יותר להאדם להשלים את נפשו, מלהיות נשרף על קדושת שמו יתצרך, אשר כל צדיק משתוקק לזה. וכמו שמנינו צרבי עקיבא שאמר כל ימי הייתי מטעור על פסוק זה, ואהבת את ה' אלקיך בכל נפשך (דברים ו-ה), אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו (צרכות סא:). ומהו הטובה שעשה עממה ה' שהצילם

עבירות שבליה, ושל צין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ציום, מכל מקום לא לן אדם צירושלים וצידו עון, שנאמר (ישעיה א-כא) צדק ילין צה וגו' ע"כ. והיא פליאה, כי הקרבן תמיד היה לכל ישראל חלק צה, ולמה רק צירושלים לא היה אדם וצידו עון, ולא בכל העולם כולו.

ונראה דאיתא צתוספות (צנא צמרא כא. ד"ה כי) כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים (ישעיה ג-א), לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בצעודה, היה מכוון לצו יותר ליראת שמים וללמוד תורה, כדדרשינן צספרי למען תלמד ליראה וגו' (דברים יד-ג), גדול מעשר שני שמציא לידי תלמוד, לפי שהיה עומד צירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים צמלאכת שמים וצעבודה, היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק צתורה ע"כ.

ולבן הגם שקרבן תמיד מכפרת, אכל זהו רק למי שמים לצו לשוב עם קרבנו, אשר כל מה שנעשה עם הקרבן היה ראוי לעשות עמו. וכיון שאנשי ירושלים היו מכוונים לצם ליראת שמים ממה שראו הקדושה הגדולה בצעודת הכהנים, על כן בכל יום צעת הקרבנות היו מכוונים ההוראה מהקרבן, ועל כן לא לן אדם צירושלים וצידו עון. לא כן שאר יושבי הארץ, אי אפשר לומר על כולם שנתכפרו עונם ואין צידם עון, כי לאו כולי עלמא זוכין לכיון לצם בכל יום להתקשר עם הקרבנות הקרבן תמיד, וקרבן צלי תשומת לצ לתשובה לא מכפרת.

*

אמנם צברי המדרש דלא לן אדם צירושלים צלי עון משום דהקרבן תמיד כיפר הכל,

מלמסור נפשם על קידוש השם. ומהו המכוון של התפלה שמי שענה אותם הוא יענה גם אותנו.

ויסופר על הגר צדק מווילנא, אשר קודם שהוציאו אותו להשרף, אמר להשופטים, האישור היותר גדול להאדם הוא ליהרג על קדושת השם, אלא שהאדם אינו יכול ליקח דבר זה בעצמו, שאסור לאדם להרוג עצמו על קדושת השם. אבל היות שאתם עורכים לי דבר כזה, לכן למעלה במרום אם יהיה לי חיזה זכות, אלמד שם עליכם זכות בעד הטובה הזו שאתם עושים לי. וכן אמר גם להיהודי שהלשין עליו, שאם יוכל ילמד עליו זכות בעד הטובה שגרס לו, שזכה ליהרג על קידוש השם ע"כ. (הוצא בספר עבודת בנימין ח"ב דף רפד).

ומבואר בנזר הקודש לפרש המדרש (ב"ר סג-ג) אברהם לא ניצל מכבשן האש אלא בזכותו של יעקב וכו', הדא הוא דכתיב (ישעיה כט-כג) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם ע"כ. ולכאורה וכי לא היה אברהם כדאי בזכות עצמו להגלל. וכתב כי אברהם היה משתוקק למסור נפשו לה', אלא בהיות שהוצרך להציא עוד לעולם את יעקב אבינו שממנו יצא הי"צ שבטי י-ה, ומהם נשתלשלו כל בית ישראל, היה בהכרח שיגלל אברהם, וזהו יעקב אשר פדה את אברהם ע"כ.

ונראה ציבור הדברים, דהנה מצינו בעקידת יצחק שאמר ה' לאברהם, קח נא את בנך וגו' והעלהו שם לעולה וגו' (כג-ב). ושם אמר לו אל תשלח ידך אל הנער. וברש"י (כג-ב) אמר רבי אבא אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי כי יצחק יקרא לך זרע (כא-ב), וחזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו

אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער. אמר לו הקדוש צרוך הוא (מהלים פט-לה) לא אחלל ברייתי ומוצא שפתי לא אשנה, כשאמרתי לך קח מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטוהו אלא העלהו, אסקתיה, אחתיה (צ"ר טו-ח) ע"כ. וזה פלא שידבר ה' בלשון ערמה עם אברהם, שלא אמר לו שחטוהו אלא העלהו, וכבר יצא ידי חובתו צמה שהעלהו. ועוד יותר, דאם יתכן לפרש כן דברי ה' שלא נטוהו אלא להעלותו לחוד, מי התיר לאברהם ליקח המאכלת לשחטו, קודם שיצטר מה' מהו פירוש המלות של והעלהו.

אך ציבורו מבואר בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן רח ד"ה דף ט) כי לא יעלה על הדעת שאלו אמר הקב"ה רק העלהו ולא להקריבו, שאין דרכו של הקב"ה חלילה לדבר בלשון שיטעה בו הנביא, ולשון העלהו לעולה היא לשון עולה ממש שהוא כליל לה'. אך האמת הוא שבדאי היה יצחק עולה כולו כליל, כי בן אדם הנותן נפשו לשחיטה והקטרה בלי שום ציפוי שימלט נפשו על דרך (מהלים כה-א) אליך ה' נפשי אשא, הרי נפשו כולו כליל לה' יתברך, ולא דמי לקרבן בהמה שצריך הפשט וניתוח וכליל לאישים, ואז תעלה נפש הבהמה לריח ניחוח, אבל לא כן נפש האדם בחיים חיותו נדבק בהשם יתברך על ידי מחשבתו, וצתנאי שיהיה מסירת נפש ממש, ואם כן היינו והעלהו לי לעולה, והרי העלהו והיה עולה. ואף על פי שזה דבר פשוט לכל מצין ומשכיל, מכל מקום העלים הקדוש צרוך הוא מחשבה זו מאברהם ויצחק, אף על פי שהיו חכמים גדולים, מכל מקום כתיב (משלי ב-י) יצפון לשרים תושיה, כי לולא שהעלים מהם סברה זו לא היה מסירת

בטל לצדו צהדר או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן, יהיה מהרהר במצות עשה זו של ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כג-לג). וידמה בנפשו ויצייר במחשבתו כאלו אש גדול ונורא צוער לפניו עד לצ השמים, והוא בשביל קדושת השם יתברך שובר את טבעו ומפיל את עצמו להאש על קידוש השם יתברך, ומחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מנרפה למעשה, ונמצא שאינו שוכב ויושב בטל רק מקיים מצות עשה לאורייתא ע"כ. ושורש נקודה זו נלמדת מעקידת יצחק שנחשב בחייו לעולה תמימה, על ידי שמסר נפשו למות, הגם שצפועל לא מת.

ובבני יששכר (תשרי כו-כז) הוסיף עוד, דמזואר בזוהר חק' (פ' במדבר קכא). וזה לשונו, רוא דמלה דאית חובין דלא מתכפרן עד דאתפטור בר נש מעלמא, הדא הוא דכתיב (ישעיה כג-יד) אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו, והאי יתיב גרמיה ודאי למותא (ר"ל מקבל עליו מסירות נפש) כמאן דאתפטור מן עלמא וכו', ומכפר ליה לחוביה עכ"ל. הנך רואה שמסירת נפש בכח באמת שמקבל עליו כפי המצוה שנצטווה ונקדשתי וכו', אתחשיב כאילו מסר נפשיה צפועל, ואפילו היה צידו עון חילול השם מתכפר ליה. והגם דאמרו (יומא פו.) דיש ארבעה חילוקי כפרה, עבר אדם על מצות עשה ושז לא זו משם עד שמוחלין לו. על לא תעשה תשובה תולה ויום הכיפורים מכפר. על כריתות ומיתות צית דין תשובה ויום הכיפורים תולין ויסקרין ממרקין. חילול השם כולן תולין ומיתה ממרקת ע"ש. אבל אם מקבל על עצמו מסירת נפש בכח, אתחשיב ליה כאילו מסר נפשו צפועל, ונעשה בחיים כצריה חדשה, ונמחלו כל עונותיו ע"ש.

נפש שלימה, כי ידע שלא ימות, על כן לא הבינו תוכן הדבר עד אחר מעשה עכ"ל.

ובזה מובן מה שמזכירין תמיד מסירת נפשו של יצחק בתואר 'עקידת' יצחק, ולא העלאת יצחק. כי לולא המעשה שהיו עוקדין אותו, לא היה נחשב לעולה, דכיון שיוכל עוד צרגע האחרונה לחזור ולירד מהמוצת, אין זה עדיין מסירת נפש, כי עדיין נשאר לו ציפוי שיוכל עוד לחיות. אבל צמה שהסכים לעקדו, שלא יוכל עוד לחזור מהסכמתו, שאין הוא עוד ברשותו אלא נמסר כולו צידו של אציו לשוחטו, צוה נשלם מסירת נפשו, ועקידתו זהו עולתו, שמאז נחשב לעולה תמימה (רש"י בראשית כו-ג).

ובבמו כן חנניה מישאל ועזריה בשעה שעמדו אלל כבשן האש, ודניאל בשעה שעמד נגד גוב האריות, ונמנו הסכמתם ליהרג ולהשרף צלי שום תקוה להנצל, קיימו ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומצות ומהצת את ה' בכל נפשך. ומה שנעשה אחר כך גם שצפועל לא נהרגו אין זה משנה מעלתם ומדריגתם, ונחשב להם כאילו הקריבו עצמם לה', כמו יצחק שנשאר עולה תמימה גם כאשר ירד מהמוצת. ואדרבה זכו לשני דברים, האחד שמסרו נפשם על קדושת שמו, וקידשו צוה שם שמים. שנית, שנעשה על ידיהם עוד קידוש השם בהגם שלא נהרגו, ושכרם עד אין קץ. ומי שענה לחנניה מישאל ועזריה ודניאל הוא יענו.

*

וזוהו הענין מה שכתוב בצעטיל קמן לבעל נועם אלימלך זי"ע (אות א) בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה, ובפרט שהוא יושב

ליצור, שיתכפר עונם בקרבנות אלו. אבל זהו רק ה'מחצית' של המעשה, כי המחצית השנייה זה תלוי בו בעצמו, למסור נפשו במחשבתו לה'. ועל כן אמר 'זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל', וזהו כדי להיות להם חלק בהקרבתו. אבל זהו רק חלק מעבודתו, כי 'מחצית השקל תרומה לה', מחצית השנייה של השקל הוא להרים נפשו לה', על דרך כי אליך ה' נפשי אשא, להיות מוכן למסור נפשו לה'. וזהו גם מה שאמר הכתוב 'צקע לגלגולת', דלכן נותן רק צקע, מחצית השקל, כי המחצית השנייה היא בהמוח שבגלגולת, שיהא גם מוכן במחשבתו ומוחו למסור את נפשו לה'.

וזדו הענין דאיתא במדרש (תנחומא תשא א) שאמר משה להקב"ה, משאני מת אין אני נזכר, אמר ליה הקדוש ברוך הוא חיך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני כאלו אתה עומד שם בצאתה שעה זוקף את ראשך, מנין, ממנה שקראו צענין וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראשך, שא את ראש לא נאמר אלא כי תשא ע"כ. והיינו כי כל זמן שמשה רבינו היה חי עמם, כאשר נתנו מחצית השקל להיות להם חלק בהקרבות, הרים משה את השגתם ליתן גם המחצית השנייה שהוא לגלגולתם, למסור נפשו במחשבתו לה' כמו שעושין עם הקרבן. והבטיח לו ה' שכל שנה ושנה כאילו אתה עומד שם בצאתה שעה זוקף את ראשך, לרומם השגתם שישלימו גם את המחצית השנייה, שנאמר כי תשא את ראשך, שאתה נושא ומגביה זוקף השגת ראשם.

ובערתה יש לומר דזהו ענין הקרבת הקרבן, דמזואר ברמב"ן (ויקרא א-ט) שיש להמקריב לחשוב שהוא עצמו חייב מיתה על החטא כנ"ל. ויש להוסיף, אשר לא רק שיחשוב שכן הוא חייב על העבר, אלא לקבל עצמו גם על העתיד, שיהא מוכן למסור נפשו על קדושת שמו, שלא לסור מדברי קונו בכל אופן, וכמו שעושין כעת עם הבהמה שמקריב לקרבן, ואז מחשבה זו נחשבת לו כאילו קיימו בפועל, ומחשבת מיתה מכפרת עליו כמיתתו.

ולפי זה יש לומר דלכן אמרו על 'אנשי ירושלים' שלא לן אדם בעון, כי הגם שקרבן התמיד מכפרת על כל ישראל במקומות שהמה שם, אך עולה הרי אינה מכפרת רק על עשה, ועדיין נשאר בידם שאר העונות. אבל אנשי ירושלים בגודל מעלתם וכו למדריגה זו, להחשב את עצמם גם כן לעולה, שהם מוכנים למסור נפשם בפועל כמו שנמסר הקרבן לשחיטה, ועל ידי זה נחשב להם כאילו מתו, ומיתה מכפרת על כל עון, ורק עליהם יכולים לומר שלא נשאר על ידי זה שום עון בידם, כי הקרבת הקרבן גרמה להם להתבונן להיות גם בעצמם עולה לה'.

ודבר זה לימד אותנו הכתוב בהקרבת הראשון העשויה בהר סיני, שלא די בהזאת הדם על המזבח, אלא הזו הדם גם על העם, להורות שעומק כוונת הקרבן היא להיות מוכן למסור גם הוא עצמו דמו לה', וזאת לאלקים תודה, בודוי ותשובה ומסירת נפשו לה'.

*

ובזה נבוא לציאור ענין פרשת שקלים, שנתנו מחצית השקל להיות להם חלק בקרבנות

בסעודה שלישית פרישת משפטים תשפ"ב לפ"ק - פאלם ספרינגס

ונשלמה פרים שפתינו. – הן ידוע גדול חשיבות הקרבת הקטורת צבית ה', שהקריבו אותה פעמיים בכל יום, פרס בשחרית ופרס צין הערבים. ועבור זה היה מיוחד מוצח הזהב צפנים רק לצורך הקטורת. וקראה הכחוב (שמות ל-א) מוצח מקטר קטורת וגו', לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו. ורק פעם אחת בשנה ציוס הכיפורים היה עליו מתן דמים של הפר ושעיר (וכן משאר פרים ושעירים הגשרפים). – ובכל יום הכיפורים ניתוסף עליו עוד מלוא יתירה, אשר שלשה מניס יתרים היו בה שמהם מכניס כהן גדול מלוא חפניו לפני ולפנים, וכמו שגאמר (ויקרא טו-יג) ולקח מלוא המחטה גחלי אש מעל המוצח מלפני ה', ומלוא חפניו קטורת סמים דקה והציא מצית לפרוכת, ונתן את הקטורת על האש לפני ה', וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות. ויש להצין טעם ההוספה ציוס הכיפורים יותר משאר ימות השנה, והשינוי שהיה בה, שהוציאו להכהן גדול 'מחטה' גדושה של קטורת מלשכת בית אצטנינס, וחפן ממנה 'מלוא חפניו', ונתן אותה לתוך 'הכף', כמו שמצינו בקרבנות הנשיאים 'כף' אחת וגו' מלחה קטורת (במדבר ז), ומכניסה אחר כך לפני ולפנים 'מחטה' של גחלי אש, וכמבואר בגמרא (יומא מז).

גם להצין מה שאמר הכחוב לא תעלו עליו קטורת זרה, וברש"י שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו (מנחות ג). ע"כ. ולכאורה מאי שנא קטורת משאר הקרבנות שבמקדש, שאדם מנדב קרבן ומנחה ונסכים, חוץ מקטורת שאינה צאה בנדבה. וביותר פליאה הלך מצינו

ויקח משה את הדם וזרוק על העם, ויאמר הנה דם הצבית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה (מד-ח). ויש להצין ענין הזאת דם הקרבן על האדם, שלא מצינו כיוצא בזה במקום אחר. וברש"י שזה היה לצורך כניסה לצבית, שנכנסו במילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טבילה (יבמות מז; כרימות ט). ע"כ.

ובבר אמרנו בזה אשתקד [עיין לעיל דף ריח], כי הנה הקרבת קרבנות הם אשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א-ט). ואין הכוונה שהדורן הקטנה של איזה זהובים שמציא בקרבנו חצי לפניו לריח ניחוח. אך מבואר ברמב"ן (שם) שיש להאדם לחשוב כי חטא לאלקיו בגופו וצנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הצורא שלקח ממנו תמורה, שהקרבן הזה יהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש ע"ש. וכמו כן כאשר מציא קרבן נדבה, באמת היה מוכן למסור נפשו להקריב עצמו לקרבן ה', אלא שאינו רשאי ומציא קרבן תמורת נפשו. וכמו שפירשו זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה (שם ו-ג), כי התורה של העולה היא, שיחשוב אשר 'הוא' העולה על המוקדה, שהוא בעצמו היה ראוי להיות העולה ע"כ. ועל כן לימד משה את העם צוריקת הדם עליהם, שחצי העבודה היא זריקת הדם על המוצח, אבל החצי השני של הזריקה היא על העם, להיות הוא עצמו העולה על מוקדה, ורק אז יעלו הקרבנות לריח ניחוח לה'.

*

אמנם יש לומר בזה עוד רמז, ומתחלה נבאר ענין הקטורת שהקטירו אבותינו צבית המקדש, ואנו מקיימים אותה בכל יום באמירתה,

בנהשיאים בחנוכת המשכן שהביאו כף מלחא קטורת, וברש"י (שם) לא מצינו קטורת ליחיד אלא זו בלבד, והוראת שעה היתה (מנחות שם). ולמה הותר להנשיאים מה שלא החיר הכתוב אחריהם. ועיין ברש"י (שיר ה-א) בחתי לגני, בימי חנוכת הבית. אריתי מורי עם בשמי, נאמר על שם הקטורת שהקטירו קטורת יחיד הנשיאים על מזבח החיצון ונתקבלה, והוא דבר שאינו נוהג לדורות, ועל כן נאמר חלתי יערי עם דבשי, יש דבש שהוא גדל בקנים וכו', ומוציין הדבש ומשליכין העץ, ואני מרוב חיבה חלתי יערי עם דבשי, חלתי הקנה עם הדבש, את שאינו ראוי עם הראוי, קטורת נדבה, וכן שעירי חטאת שהקריבו הנשיאים, ואין חטאת קריבת נדבה, ואני קבלתיים זו ביום ע"כ.

*

והנה בימינו אלה שחרב בית המקדש ובוטל התמיד והקטורת, אנו מקיימין ונשלמה פרים שפתינו, ושיח שפתותינו חסוד ומקובל ומרוצה לפניו. ובספרים הקדושים האריכו דבזמן שמגפה שולט יש להזהר ביתר לאמרם כראוי. ובווהר חק' (פי' ויקהל יח'): האריך בשבחה. וכתב דבר זה גזירה היא העומדת לפני הקב"ה, שכל מי שמסתכל וקורא בכל יום מעשה הקטורת, ינצל מכל הדברים הרעים והכשפים שבעולם. מכל פגעים רעים, מהרהור רע ומדין רע וממיתה. ולא יהא ניזוק כל היום ההוא, כי אין הסטרא אחרא יכולה לשלוט עליו. ולכן צריך שתכוין בה. אמר רבי שמעון אילו היו בני אדם יודעים כמה חשובה מעשה הקטורת לפני ה', היו לוקחים כל מלה ומלה ממנה והיו מעלים אותה על ראשם להתעטר ככתר זהב.

ומי שמכוין בה בכל יום יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ומסתלק מיתה ממנו ומכל העולם, וינצל מכל הדינים הקשים שבעולם הזה, מדברים רעים ומדינה של גיהנם ע"ש. - וכעת אשר שולט מגפה קשה זה ימים רבים במדינתנו ובכל העולם, ביותר יש ליזהר לומר פרשת הקטורת בזוונה יחירה, שלשה פעמים ביום, קודם תפלת שחרית ואחריו, וקודם תפלת מנחה.

והענין הוא, דמצינו כן בתורה, כאשר החל הנגף אחר בליעת קרח כתיב (במדבר יז-יא) ויאמר משה אל אהרן קח את המחמה ותן עליה אל העדה וכפר עליהם, והולך מלפני ה' החל הנגף וגו', ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעזר המגפה. הרי לנו עולם כח הקטורת שעוצרת המגפה. וסוד זה נמסר לו למשה ממלאך המות עצמו בעת שעלה לקבל התורה, שכל מלאך נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר (מהלים סח-ט) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באלים (שבת פט). ויש להבין צמה כחו עולם לעזור המגפה.

*

ובראיה דאיתא בגמרא (תענית ט:) בימי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא. אמרי היכי נעביד, ניבעי רחמי אתרתי, לא אפשר [לא בעינן רחמי אהדדי כדלקמן]. אלא ליבעי רחמי אמותנא, וכפנא ניסבול. אמר להו רבי שמואל בר נחמני ניבעי רחמי אכפנא [דליתבי שובעא, ומותנא ליבטול ממיילא], דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב [לחיים ולא למתים, דחינו מביא שובעא כדי להמית בני אדם, אלא כדי שיחיו], דכתיב (מהלים קמה-טז) פותח את ידך

ומשביע לכל חי רזון [שוצע נותן לצני אדם חיים] ע"כ. ואם כן יש שתי אופנים להתפלל לבטל מותנא, או שמתפלל על ציטול הגזר דין של מיתה, או שמתפלל על שוצע ופרנסה בשפע, ומתתי אית ציה, שמבטל כפנא ומותנא יחד.

ובאמת יש עוד מעלה בתפלה זו על השוצע בזמן מותנא, דכמה פעמים מדת הדין למעלה מתוחה, דהרי נגזר מותנא, ואין מיתה בלא חטא (שנת נה), וכאשר מתפללים על החיים, שיתבטל הגזר דין, יש הרבה מקטריגים שלא תתקבל התפלה, ושערי חיים סגורים למעלה עבורו, על כן נכון יותר להתפלל על ענין אחר לגמרי, דיהיב רחמנא שוצעא, וכאשר מתקבל תפלה זו, מתבטל ממילא מותנא, דשוצעא לחיי הוא דיהיב.

ונראה דלכן תיקנו בצרכות שמונה עשרה, שאחר ברכת רפאנו, מתפללים על

ברכת שנה טובה, ברוך עלינו ה' אלקינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה לטובה וכו'. והיינו כי כמה פעמים לא מתקבל התפלה על הרפואה, שכבר נגזרה גזירה על חיי, ויש קיטרוג רב עליו למעלה שלא ישנו את הגזירה, על כן מתפללים תיקף אחריו על שציעה של שנה טובה, שיתקבל בקשתו מפתח אחר, שיושפע לו שוצע, ושוצעא לחיי הוא דיהיב, ומזה יושפע לו רפואה. ויש לומר דזה נרמז במאמרם (מגילה פ:) ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית, אחר שאומרים רפואה בשמינית, אמר רבי אלכסנדר כנגד מפקיעי שערים ע"ש. והיינו שלפעמים שערי רפואה סגורים מלהתקבל תפלתו, ויפתחו לו שערי שוצע, ולחיי הוא דיהיב.

וענין זה מרומז גם בפרשתנו, ועבדתם את ה' אלקיכם, ובכך את לחמך ואת מימך,

והסירותי מחלה מקרבך, לא תהיה משכלה ועקרה בארצך, את מספר ימיך אמלא (כג-כה). ובגמרא (בכורות מד:) דרשו לא יהיה צך עקר ועקרה (דברים ז-ד), שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום ע"ש. ולעניינינו הכוונה, ועבדתם את ה' אלקיכם, דקאי על התפלה, כמאמרם (מעניית ב:) איזהו עבודה שבלב הוא אומר זו תפלה. ויתכן לפעמים שהאדם הוא חולה, ומדת הדין מתוחה עליו, שתפלתו עקורה ואינה מתקבלת לבטל הגזירה, אבל יש ענה לזה להתפלל על השוצע, ולחיי הוא דיהיב. וקאמר 'ועבדתם את ה' אלקיכם', זו תפלה, להתפלל 'ובכך את לחמך ואת מימך', ועל ידי זה 'והסירותי מחלה מקרבך', ואמר שוב 'לא תהיה משכלה ועקרה', שעל ידי זה לא תהא תפלתך עקורה, 'ומספר ימיך אמלא'.

והנה איתא במשנה (יומא טו.) שצפיים השלישי היו מכריזים בעזרה, חדשים לקטורת [מי שלא זכה לקטורת מימיו] בואו והפיסו. תנא מעולם לא שנה אדם בה, מאי טעמא, אמר רבי חנינא מפני שמעשרת [לפיכך לא היו מניחין אותו לשנות]. ודרש לה מקרא דכתיב (דברים לג-) ישימו קטורה באפך, וכתיב בתריה ברוך ה' חילו וכו' ע"כ. ואם כן שורשה של קטורת היא שעל ידה נשפע שפע של עשירות לעולם, והכהן המקטירו זוכה לעשירות צפרטיות. וכיון דשוצעא לחיי הוא דיהיב, ממילא כחה עצומה לעזור המגפה, דעשירות הוא לחיי. וגם כאשר לא מתקבל התפלה על מותנא מגודל הקיטרוג, יש לעזור המגפה על ידי הקטורת שמשפיע שוצע ועשירות, ולחיי הוא דיהיב.

והנה מנינו בזהרן שנכטוה על מצות הדלקת המנורה צמשכן, ואמר הכתוב (צמדנר ח-ג) ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה. וצ"ש"י להגיד שצחו של אהרן שלא שינה ע"כ. וכתוב ברמב"ן לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו. ואף על פי שהמנורה כשרה צנניו, כמו שנאמר (שמות כו-כא) יערוך אותה אהרן וצנניו, אצל היה הוא מזדרז צמנורה הגדולה הזאת הרומזת לדבר עליון וקוד נשגב. ואולי נרמז לו זה מפסוק (ויקרא כד-ג) מחוץ לפרוכת העדת יערוך אותה אהרן מערב עד בקר, כי צו בחר השם צימיו. ומפני זה אמר גם עתה דבר אל 'אהרן' בהעלותך, ולא אמר דבר אל 'אהרן' ואל צניו' בהעלותכם ע"כ.

והוסיף עלה בתורת משה (שם מ:): כי הנה קטורת מעשרת, וכתוב (שמות לז-ז) בהטיבו את הנרות יכול להקטיר, ואהרן שהטיב את הנרות לא היה מקטיר קטורת, ועבור חשיבות הדלקת המנורה ויותר אהרן על העשירות של הקרבת הקטורת, ואין זה חידוש כל כך, שהרי אמרו (שם כג:): מאן דרגיל צנרות הוויין ליה צניס תלמידי חכמים, וניחא ליה טפי, דטוב לי תורת פין מאלפי זהב (תהלים קיט-עב), אמנס לכאורה היה אפשר לו לקיים שניהם, ולכל הפחות פעם אחת היה יכול להקטיר ולהניח לאחר להטיב, קא משמע לן שצחו של אהרן שאפילו פעם אחת לא שינה מלהעלות את הנרות ולהקטיר קטורת תחתיה ע"כ.

אבל צאמת לא הפסיד אהרן כלום, כי הדלקת הנרות משפיע אור תורה, כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו-כג), וגם התורה מעשרת, כמו

שנאמר (שם ג-טו) אורך ימים צימינה וצשמאלה עושר וכבוד. ואמרו (אבות ד-ט) המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר. ואהרן זכה גם לעשירות, כי אהרן נביא היה (רש"י שמות ד-י), ואין הקצ"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וכו' (מדריס לה).

ובאמת יש לדון אי הקטורת צמדנר היתה מעשרת, כי לא עסקו שם צמסחר וכדומה, לעשות כלי לחול עליו הברכה של עשירות, חוץ אם נאמר שהיו עושין מסחר עם החגרי אומות העולם שצאו אליהם אל המדנר (יומא עה:).

יבזח יבואר הטעם שאין קטורת צאה צנדצה, דאיתא צגמרא (יומא שם) דקטורת מעשרת דכתוב ישימו קטורה צאפק, וכתוב צתריה צרך ה' חילו, ופריך עלה אי הכי עולה נמי הכתיב וכליל על מזבחך [צההוא קרא גופיה], אמר ליה הא שכיחא והא לא שכיחא [ומסתברא דכי כתיב עושר אדלל שכיחא, דאם לא כן נמצאו הכל עשירים] ע"כ. ומצואר מזה דאי אפשר שיהיה בעולם דבר שעל ידה יזכו כולם לעשירות, כי לא יחדל אציון מקרב הארץ כתיב (דברים טו-יא). וממילא אי אפשר שיוכל כל אחד לנדב קטורת נדצה, דאם כן כולם יהיו עשירים.

*

והנה מעלת הקטורת, חוץ ממה שנשפע על ידה עשירות וצרכות עולם הזה, אמרו חז"ל בזהר חדש (שיר השירים יג.) לית לך מלה צעלמא דאחצב ליה לטטרא אחרא צר קטורת ע"כ. וצוה פירש מרן הגה"ק בזהר"ש מבעלזא זי"ע דלכן נקראת המוצח הפנימי שהקטירו עליה הקטורת צשם מוצח (שמות ל-א), אף על פי שלא

זכחו עליה שום זבת, מכל מקום כיון שעל ידה נתצטלו כוחות הטומאה, שפיר יתכן עלה שם מוצח עכדה"ק.

ומבואר בפנים יפות (פי אחרי ד"ה ויאמר) דמלת קטר"ת הוא גימטריא תש"ט, והשם קר"ע שט"ן הוא גימטריא תשכ"ט, וחסר מספר כ', ולכן צריך להשים הקטורת ככ"ף, כדי שיצטרף כ"ף לקטר"ת, ויעלה בגימטריא תשכ"ט כמספר קר"ע שט"ן ע"ש. ובחתם סופר (פי פנחס קנה. ד"ה פנחס) כתוב שפנחס תיקן קטורת זרה של נדב ואביהוא, ולכן פנחס צמילואו כזה, פ"ה נ"ן ח"ת סמ"ך עולה תשכ"ט גימטריא קר"ע שט"ן שהוא השם של קטר"ת גימטריא תש"ט, וניתן ככ"ף אחת מלחה קטר"ת עולה תשכ"ט כמו קר"ע שט"ן ע"כ.

ויש להוסיף כי פינחס צחורה כתובה מלחה יו"ד, שהוא לרמוז צא דליתא בתיקוני זוהר (דף טו.) דעל האדם נרשם שם שד"י, וכאשר פוגם וחוטא שריא עליה שם שט"ן ע"ש. ואם כן כאשר זוכין לקרוע את השטן, אז אות ש' נשאר במקומו, ומשנה אותיות ט"ן לאותיות ד"י, וזה מרמזו צחות יו"ד שניתוסף צפינחס, שעולה קר"ע שט"ן, עם אות יו"ד לרמוז על שינוי אותיות י"ד, שמתהפך שט"ן לשד"י.

ולבן הוסיפו בהקטרת קטורת ציוס הכיפורים, כי ציוס הזה נחלש כמו של השטן, כדליתא בגמרא (יומא ב.) השט"ן בגימטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי, תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני, ציומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני ע"כ. וכיון שעבודת הקטורת היא קר"ע שט"ן, על כן ציומא דכיפורי מקטירים קטורת ביתר שאת לקרוע

כחו, וכדליתא צפרקי דרבי אליעזר (פרק מו) שמתהפך השטן ציוס הכיפורים להיות סניגור לבני ישראל (הוצא ברמב"ן ויקרא טז-ח).

ונראה דלכן עבודת היום, שהציאו לו לכהן גדול מחת"ה של קטורת, וחפן ממנה מלא חפני"ו, והכניסו לפני ולפנים עם מחתה של גחלי אש. כי תיבות מחת"ה ושני פעמים חפ"ן (נגד מלא חפניו), עולה בגימטריא תשכ"ט כמספר קר"ע שט"ן, וזהו עבודת היום ציוס הכיפורים. וחפן הקטורת בחפניו שציד"ו, לשנות שם שט"ן לשם שד"י, שהחילוף היא באותיות י"ד.

ובערתה יש לומר דלכן אין קטורת צאה בנדבת יחיד, דליתא בגמרא (סוכה לח.) דרב אחא בר יעקב ממטי ליה (ללוצ) ומייתי ליה [מוליך ומציא], אמר דין גירא צעיניה דסנטא [הרי זה לחץ צעיניו של שטן, שרואה צעיניו שאין בו כח לנתק מעלינו עול מצות]. ולאו מלחא היא [אין נכון לומר כן], משום דלתי לאיגרווי ציה [שיתגרה בו שטן שהוא יצר הרע וישיאנו לתעות מעל קונו וימסור עצמו על הדבר] ע"כ. ומעתה כיון דקטורת צאה לקרוע השטן, אין מן הראוי שיחיד או רבים יעשו כן, דיש לחוש דלתי לאגרווי ציה, ורק בקטורת של חובה, דמנזוה כן ממנזות התורה, או שומר מצוה לא ידע דבר רע.

*

אך לפי זה יש להצין כיון דכחה של קטורת גדולה כל כך, להעביר כח הסטרא אחרא ולקרוע השטן, איך לא הזדרו אהרן על כל פנים פעם אחת להקטיר הקטורת, ולזכות לגודל סגולתה להחליש את השטן, ויותר פעם אחת על הדלקת המנורה כדי להקטיר הקטורת.

ויש לומר על פי מה שכתוב בבני יששכר (שנת 3-ג) דידוע (ע"ח שער לו פ"ג) דהמרכבה הטמאה של הסטרא אחרת הם דכר ונוקבא שבקליפה, ליליית וסמאל"ל ידוע מספרן תרי"א, והנה תורי"ה בגימטריא תרי"א בקדושה מבטלת אותם. ושמעתי מאת פה קדוש מהרב מהר"ם סופר (מפשעווארסק) וצוק"ל רמז המשנה (שנת קכח): כופין את הס"ל לפני האפרוחים, ס"ל ראשי תיבות דכר ונוקבא שבקליפה (ס'מאל לילית), כופין אותן לפני האפרוחים היינו העוסקים בתורה (תיקוני זוהר א: ע"ש. ואם כן אהרן שהדליק המנורה, וזכה לתורה אור על ידה, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו (מלאכי 3-ז), היה קורע השט"ן בכח תורתו, ולא היה נכרך לצטל מהדלקת המנורה עבור הקרבת הקטורת.

ובזה נחזור לעניינינו, שצמתן תורה העלו עולות ושלמים, ויקח משה את הדם ויזרוק על העם, להורות להם כי בכח התורה יכולים לשנות שמות הסטרא אחרת לשמות של קדושה, ולקרוע השט"ן ולהפוך אותו לשם שד"י, ולחסר מספר מ"ה משט"ן לשנותו לשם שד"י, וזהו ענין זריקת הד"ס (עולה עם הכולל מ"ה), ויקח משה את הדם ויזרוק על העם, ויאמר הנה דם הצרית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה, שצכת עסק התורה שקרא הספר הצרית באזניהם, יכולים להעביר כח השט"ן ולשנותו לשם של קדושה שד"י, כי על ידי החטא שורה על האדם שם שט"ן, ובתיקון החטא שורה עליו שם שד"י, ומסירין וזורקין מהעם מספר הד"ס שיש צטל שט"ן יותר משם שד"י.

פרשת תרומה

בסעודה שלישית פרשת תרומה תשע"ו לפ"ק

הנה בשבוע זו יחול יום ז' אדר, יום פטירתו של משה רבן של ישראל. וצילקוט (בשלח טו) איתא פלוגתא מתי מת משה, ולדעת רבי אלעזר המודעי שנת עיבור היתה אז, ומשה מת ב' אדר הראשון. ולדעת רבי יהושע

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה-3). הפרשה נסמכת לפרשת מתן תורה, שמסיים הכתוב, ויהי משה צהר ארבעים יום וארבעים לילה (כד-יח). ויש להבין הסמיכות.

מת באלר הסמוכה לניסן ע"כ. ואנו נוהגין כדעת רבי יהושע. ויש להצין הענין שסיבצו אז מן השמים שהיתה שנת עיבור, ומשה מת באלר השני.

*

ובתחלה נבאר הכמוצים, ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור, ה' אלקים אתה החילות להראות את עבדך את גדלך וגו', אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', ויתעבר ה' בי למענכס ולא שמע אלי וגו' (דברים ג-כג). ויש לדקדק על אומרו 'בעת ההוא'. וגם על דיוק הלשון 'ויתעבר' ה' בי למענכס. והנגינה על אעברה נא, הוא רביעי. - וגם להצין מה שאמרו חז"ל (חולין קלט:): משה מן התורה מנין, בשגס הוא בשר (בראשית ו-ג), [בשגס בגימטריא כמו משה, והיו ימיו מאה ועשרים שנה] ע"כ. ויש להצין מה שאמר עליו 'הוא בשר'.

והנה מיתת משה רבינו נגזר עליו בחטא מי מריבה, יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל וגו' (צמדבר כ"ג). ובקרא אינו מבואר מה היה החטא. וברמב"ן הביא דעת הרמב"ם (בשמונה פרקים סוף פרק ד) כי החטא היה באמרו שמעו נא המורים, שנטה ללד הרגזות, דקדק עליו ה' שיהיה אדם כמוהו כועס לפני עדת בני ישראל במקום שאין ראוי צו הכעס, וכל כיוצא בזה בדין האיש ההוא, חילול השם, מפני שמתנועותיו כולם ומדבריו היו למדים, והיו מקוין להגיע בהם אל הצלחות העולם הזה והעולם הבא, ואיך יראה עליו הכעס, והוא מן הפעולות הרעות וכו' ע"ש. ואכתי יפלא שבצביל מעשה כזו יענש כל כך, אם כי סביביו נשערה מאד.

ונראה כי הנה מלות ה' היא להפריש הראשית תרומה לה', ראשית דגןך תירושך ויצהרך (דברים יח-ד). ומבואר בספרים הקדושים (עיין זרע קודש לפסח ד"ה והבאתם, אגרא דבלה פ' שלח ד"ה צבואכס) דזה בא ללמד את האדם להקדיש מכל דבר הראשית לה'. וכאשר קם צבוקר יקדיש ראשית המחשבה והדיבור והמעשה לה'. ומבואר בשערי הפסוקים להאר"ז"ל (פ' בראשית דרוש ב) שכן עשה ה' בצריאת העולם, בראשית ברא אלקים (א-א), שבציל משה שנקרא ראשית, שנאמר (דברים לג-כא) וירא ראשית לו (צ"ר א-ד) ע"כ. והיינו שהפריש ה' את משה להיות תרומתו של העולם, דשתא אלפי שני הוו עלמא (ראש השנה לא), ושיעור תרומה מדה צינונית היא אחד מחמשים (תרומות ד-ג), נמלא שיעור תרומה משש אלפי שני הוא ק"כ שנה, ולכן חי משה ק"כ שנה שהוא תרומתו של עולם ע"כ. וכיון שבז' באלר נולד משה, על כן כאשר בא ז' אדר תמו שנות ימי חייו, כי נשלמה התרומה.

אמנם הרי משה היה מוצחר הגזרים, וקיים בעלמנו ללכת בכל דרכיו (דברים יח-כג), וברש"י הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים ע"ש. ובכל מדה נכונה של הקצ"ה השתדל להשוות עצמו לקונו, עד שנעשה איש האלקים (דברים לג-א). ומצונו בפרשתנו שזוהי ה' ועשו לי מקדש ושכנתי בצוכם (כה-ח), בתוך כל אחד מישראל, ופירשו המפרשים (עיין של"ה הק' בפרשתנו) שיש ללמוד מכל פרט שהיה במשכן דרך צעזעות ה' לעשות כמוהו, ואז יהיה האדם עצמו משכן להשראת השכינה. ולכן קיים עלה הכתוב, ככל אשר אני מראה 'אותך' את תצנית המשכן ואת תצנית כל כליו, שהראה ה' את משה לסמל ולדוגמא שהיה צו

חסרונם, וזוה נפגם מדת הטוב עין של משה, ועל כן נגזר עליו ששיעור תרומתו לא תהיה כמדת עין יפה, אלא כמדדה ציוני. וזהו 'ויתעבר ה' בי למענכם', כשציל שקריתי אתכם בתואר המורים, התעבר ה' בי, ולא הפריש תרומתי כמדת עין יפה.

*

והנה ביד דוד להגאון רבי דוד אופנהיים זצ"ל (פ' משפטים) כתוב לזכר הטעם שמשה היה זהר שלשה פעמים מ' יום, הגי ק"כ יום כנגד מי הם. וכתב דאיתא בזהר הק' (פ' פנחס רמט:) דיומין תתאין אינון שס"ה ויומין עלאין אינון שס"ו, נמלא דבמשך שית אלפי שני יש ו' אלפים ימים יתירים זהני יומי עילאין יותר מיומי תתאין. והנה שיעור תרומה אחד מחמשים מו' אלפים ימים הוא ק"ך ימים, ולכן מאחר שימי חיי משה היו שיעור תרומה של עולם, היה לו לחיות עוד ק"ך ימים מהני יומי עילאין. והיינו הק"ך יום ששה משה ברקיע דוקא, כי קיימא לן (תרומות ז-ד) התורם ממין על שאינו מינו לא יאל, ובפרטות שאסור לתרום ממין הרעה על מין היפה (שם), וטוב שעה אחת בעולם הבא יותר מכל חיי עולם הזה (אבות ד-יז), משום הכי היה משה ברקיע מכון ק"ך יום, לחיות שם התרומה מאלו הימים שמונין ברקיע יותר ממה שמונין בעולם הזה.

ובזה יובן היטב מה שציקש משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, שהרי אותן ק"ך ימים יתירים שהן תרומת יומי עילאין, היה לו לחיות בנוסף להק"ך שנים שהיו תרומת ימות העולם, ולכן רצה לחיות ק"ך ימים נוספים כדי לראות אז את הארץ. אמנם הקב"ה השיב לו

הצור של כל הפרטים של תבנית וכליו, ולכן היה השכינה שורה עליו, וכן תעשו לדורות. וכיון שהקב"ה הוא מקור הטוב, הרי היה מדה זו כמשנה רבינו בשלימותו, וכמו שנאמר בלידתו, ותרא אותו כי טוב הוא (שמות ז-ג). ומעתה היה למשה תביעה, הן אמת כי זהויות שהוא תרומה של עולם זה עמו בקיום ק"כ שנה, אבל הרי מדת עין יפה הוא אחד מארבעים (שם), ועולה החשבון משית אלפי שני ק"כ שנה, ואם כן מגיע לו לפי מדת עין יפה עוד שלשים שנה, ויוכל עוד ליכנס לארץ (עיין שמון ראש לו' אדר ח"א דף קסה).

וזוהו שאמר משה, הן אמת כי עמו תלויה בקיום שנות התרומה, ואתחנן אל ה' 'בעת ההוא' לאמור, הוא לא רוצה יותר משיעור התרומה, אלא בשיעור התרומה ענמה שזהו עמו, יש לו טענה שיחשב לו כפי מדתו, בעין טובה, כי הלא עליו נאמר (משלי כז-ט) טוב עין הוא יבורך (מדרים לת.). ואמר אתה החילות 'להראות את עבדך' את גדלך וגו', וברש"י זה מדת טובך. והיינו שאתה הראית אותי להיות לדוגמא לישראל על הליכה בדרכי ה' להיות טוב עין. ואם כן יש להפריש תרומת חיי בעין יפה, ולהוסיף לי עוד שלשים שנה, ואעברה נא ואראה. ולכן בא הנגינה 'רביעי', שבקשתו היתה להוסיף לו עוד רבע ממספר ימיו שהם ק"כ שנה, ורבע מזה הוא עוד שלשים שנה.

ונראה כי באמת היה מקום לטענה זו, אך בשעה שאמר לישראל 'שמעו נא המורים' (במדבר כ-י), לקרות להכלל ישראל בתואר כזה, ואיה הוא העין טובה לדונם לזכות, לראות כל אחד את מעלת חבריו ולא

עבורו חיי עולם הבא, הלך לפי מדריגתו של משה הרי זה תורם מן הרעה על היפה. אצל באמת לא קשיא, כי הטעם שעדיפא להם חיי עולם הזה, כי צמחים חפשי (תהלים פח-ו), כיון שמת נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות (שנת ל), ובחיי עולם הבא הם חפשים מן המצוות, על כן יפה להם יותר שעה צמחים טובים בעולם, כי העיקר אצלם עבודת יוצרם ולא שחרם. אצל משה רבינו שעלה לשמים עם גופו ובשרו, לא נעשה חפשי מן המצוות בעולם הבא, ולא נחצטל כלום גם שם מעבודת קונו, ואדרבה ניתוסף לו קורת רוח של עולם הבא, על כן שפיר השלים שנות תרומתו צמח שהיה ק"כ ימים למעלה.

וזוהו שצא הרמז בתורה על משה, בשגם הוא צר והיו ימיו מאה ועשרים שנה, כי שנות משה הם שנות תרומה מן העולם, ומקשה לך הרי חסר ק"כ יום שהיה צמחים, ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא. על זה אמר בשגם 'הוא צר', שמה עלה בגופו ובשרו, ולא נעשה חפשי מן המצוות גם למעלה, על כן שפיר 'היו ימיו מאה ועשרים שנה', שיעור התרומה בשלימותה.

*

והנה משה רבינו התעטם בתפלתו שיתוספו לו עוד שלשים שנים, כמדת תרומה בעין יפה. ואז יוכל ליכנס ביחד עם ישראל לארץ ישראל. ואם כי אמר לו ה' רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, הרי תקט"ו תפלות אלו לא עלו לריק. ואם כי התפלה לא פעלה על כל בקשתו, הרי אמרו תפלה עושה מחנה (ויק"ר י-ה). ויש לומר דלכך כאשר צא החודש האדר האחרון מימי חייו של משה, הזמין ה' שיעברו

(דברים ג-כו) רב לך וגו', רצה לומר דאם אמנם יש לו לחיות ק"ך ימים בנוסף על הק"ך שנים, מכל מקום הק"ך ימים שהיה צרקיע נחשבים ככפילות כאלו היה שם ר"מ ימים, וממילא חי כבר ק"ך ימים נוספים על ק"ך שנותיו. והוא על פי מה דאיתא בגמרא (שנת פט:): שטען יחזק אבינו לפני הקב"ה, כמה שנותיו של אדם, שצעים שנה, דל עשרין דלא ענשת עליהו וכו', דל עשרין וחמשה דלילותא וכו', הרי דחשבון שנותיו של אדם אין הלילות עולות בחשבון כיון שהוא ישן ורק הימים נמנים, אך להיות משה צרקיע לא היה שינה לפניו, והלילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, נמצא דאלו הק"ך ימים עולות כאלו חי צרקיע ר"מ ימים, והיינו להוסיף לו ק"ך ימים יתרים על ק"ך שנותיו שיעור תרומה מו' אלפים יומין עלאין.

ובזה מאוד מדוקדק הקרא, ויהי משה צר ארבעים יום וארבעים לילה, ונותן טעם לשבח למה היה משה צר דוקא בחשבון הזה, ומיישב הקרא, ויקחו לי תרומה מאת כל אי"ש, ואין איש אלא משה כמבואר במדרש (דצ"ר ז-ג) שנאמר (במדבר יג-ג) והאיש משה וגו', והיינו כי היכי דליהוי לו תרומה על הימים שמונין צרקיע יותר מהימים שמונין צר, כי למעלה צמחים השנה הוא שס"ו יום ובארץ רק שס"ה יום, ושיעור תרומתו הוא ק"כ ימים ודפח"ח.

אך אכתי יש מקום לדון, דהא בצדיקים הקדושים יפה להם שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (אבות ד-יז). ואם כן למשה עדיף חיי עולם הזה מחיי העולם הבא, ואיך נשלמו הק"כ יום שהיה לו לחיות בעולם הזה, צמח שנתנו לו

את השנה, ולהוסיף עוד חודש של שלשים יום על שנות ימי חיי משה, ועבור בקשתו ותפלתו על הוספת שלשים שנה, נתן לו ה' מקלחו, יום לשנה יום לשנה (במדבר יד-לד), וניתוסף לו שלשים יום על ימי חייו. וזה שאמר משה לישראל, שידעו שתפלתו לא עלתה ריקם, אלא עבור בקשתו 'ויתעבר ה' בי למענכם', ב"י רומז על חודש הי"ג שהוא אדר, שעיבר ה' את החודש הזה, וניתוספו לו עוד שלשים יום, שלא נסתלק בו' אדר ראשון אלא באדר השני, אבל עדיין לא אוכל לעבור אל הארץ, כי כניסתם תהא רק ציו"ד בניסן.

*

אך יש לומר עוד זוה, למה נחשבו שנות התרומה של משה במדה צינונית, כי זה מדתו של הקצ"ה שמשממש בו. וכמו שכתוב בספר **צפנת פענח** (ערך ארץ ישראל אופן 1) דהקצ"ה הפריש את ארץ ישראל תרומה, והוא אחד מחמשים מהעולם, לפי החשבון של שיתא אלפי פרסי הוא עלמא (פסחים ד.ד.), עיין שם החשבון. וכמו כן המשכן הפריש ה' תרומה אחד מחמשים של ההר הבית, כמבואר בבעל הטורים (בריט פרשתנו) שהר הבית היה ת"ק על ת"ק אמות (מדות ב-א), שתשברתו הוא נ"ר אלף אמות, והיה המשכן עם החצר מאה על חמשים (שמות כו-ט), שתשברתו חמש אלף אמות, והוא שיעור תרומה, אחד מחמשים של נ"ר אלף אמות ע"ש. ובחתיב הופר (בפרשתנו קטו. ד"ה ויקחו) הוסיף, דהקדשי קדשים היה גם כן תרומה אחד מחמשים מחצר המשכן, שהיה עשר על עשר אמות, שעולה תשברתו מאה אמות, והוא אחד מחמשים ע"ש. הרי לנו שזהו מדתו של הקצ"ה

לחשוב תרומתו במדת צינוני, ועל כן גם משה שהיה תרומתו של עולם, היו ימיו ק"כ שנה כמדת התרומה במדת צינוני.

ובערתה שפיר מוזן המשך הפרשיות, כי משה היה שלש פעמים ארבעים יום בשמים, והיינו ק"כ ימים, שזהו תרומה אחד מחמשים מהימים של מעלה, שש אלפים יום, ולכן 'ויהי משה צהר ארבעים יום וארבעים לילה'. אך תקשה הלא מדת עין טובה היא אחד מארבעים, והיה לו להיות למעלה שלש פעמים חמשים יום. על זה ממשיך הכתוב, 'ויקחו לי תרומה' וגו', גם כאשר הקצ"ה מפריש לעצמו תרומה היא אחד מחמשים, אם כי ה' מקור הטוב, אף על פי כן כשעושה לעצמו משכן הפריש התרומה אחד מחמשים, המשכן והחצר אחד מחמשים מההר הבית, וקדשי קדשים אחד מחמשים מהמשכן והחצר, ולכן גם שנותיו של משה נמדדו במדת אחד מחמשים, ועל כן לא היה צהר חמשים יום, אלא ארבעים יום וארבעים לילה. ולכן קיים הכתוב 'תקחו את תרומתי', כי קיחה היא לשון לימוד (וכמו שנאמר (משלי ד-ב) כי לקח טוב נתתי לכם), והיינו שממה שהמשכן הוא תרומה, 'ויקחו לי תרומה', מזה 'תקחו' תוכלו ללמוד מדת 'תרומתי' שהיא תמיד במדה צינונית.

והטעם יש לומר, דאם כי הקצ"ה הוא מקור הטוב, והכל הוא אללו בעין יפה, מכל מקום מה שהוא לצורכי העולם הנהגתו היא במדה צינונית, כדי ללמד אותנו שכל מדה ומדה הדרך האמנעית היא הדרך הישרה והשביל הזהב, וכדאיתא במשנה (אבות ב-א) איזהו דרך הישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם, ופירש הרע"ב

להם תחילה קחו תרומה מבלי שישאלו מה יעשה זה, אלא כך אמר השי"ת ואין לשאול ולהרהר, רק לעשות רצונך אלקי חפצתי ע"כ.

וביאור הדברים, כי בדרך כלל כאשר אדם מבקש מחצירו אם יוכל לעשות לו איזה טובה, אז משיב לו, שישמע תחלה מהו הדבר, ואז יראה אם יוכל לעשותו. אבל כאשר שואל מבנו אהובו שיעשה לו טובה, הוא משיב תחלה שהוא מוכן לעשות הכל, ושזו שומע מה בןקשתו. וכמו כן אמרו ישראל בקבלת התורה, נעשה ונשמע, אנחנו מוכנים לעשות הכל גם קודם שישמעו הפרטים. ועל זה אמרו (שבת פח.) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה להן, מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב (תהלים קג-ט) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו [מוכנין לעשות קודם שישמעו, ולא בדרך שאר עצדים ששומעים תחילה את הדבר, לידע אם יכולין לקבלן עליהם אם לאו], ברישא עושי והדר לשמוע ע"כ.

ועל דרך זה בא כעת הציווי על תרומת המשכן, שבדאי כאשר ישמעו ישראל, כי ה' רוצה לשכון בתחתונים, ונריכין למשכן וכליו, יתרמו ישראל נדבחתם בלב נדיבה. אבל ה' צוה למשה שיעלים מתחלה הפרטים אלא דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, שידבר מתחלה רק הדברים האלה שה' צוה ליקח תרומה, וגם כאשר לא ידעו עדיין לאיזה צורך נכרך הכסף, אומר ה' למשה, שיראה כי 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי', כי ישראל קדושים מוכנים לעשות דבר ה', גם כאשר אינם שומעים ויודעים הפרטים להבין ולהשכיל תכליתו.

שלא יהיה קמטן ביותר ולא פזרן ביותר, אלא יבור לו המדה האמנעית בין הקמטות והפזרות, וכן בכל המדות כולן יש ללכת בדרך האמנעית ע"ש. וכן מצואר ברמב"ם (ה' דעות ד-א). ועל כן עבור הצורך ללמד בני אדם, הנהגת ה' היא צמדה צינונית, ולכן תרומתו היא אחד מחמשים.

*

והנה בתנא דבי אליהו (פרק יז) אמרו, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה ע"כ. ונריך ביאור המשך הדברים, וגם להבין מה שדקדק לומר 'מיד' אמר הקב"ה וכו'. וגם להבין אריכות הלשון בהכתוב, 'ויקחו לי תרומה' מאת כל איש אשר ידבנו לבו 'תקחו את תרומתי', אשר או הרישא או הסיפא נראה מיותר.

ונראה דהנה בתורת משה (בפרשתנו קלב ד"ה ואת) דקדק דסדר הכתובים לריכין ביאור, דהיה לו לומר תחלה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ואחר כך לומר ויקחו לי תרומה, כי איך שייך לומר קחו לי תרומה תחלה, לפני שיאמר על מה ולמה נריך תרומה. וכל שכן דקשה כן בפרשת ויקהל פקודי, דמתחילה כתוב (לה-ד) ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר, זה הדבר אשר צוה ה' לאמר, קחו מאתכם תרומה לה' וגו' זהו וכסף וגו', ולא אמר להם כלל שישכון ה' בתוכם, ורק לבסוף פרשת פקודי אחר שנתנו כל ישראל נדבחתם והוקם המשכן וכליו, אז כתיב (מ-לד) ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן. וכתב דנראה שזהו בכלל הנסיון דנעשה ונשמע, שיעשו טרם שישמעו ויבינו, ולא יהרהרו כלל. ולכן כאן אמר

ולפי זה שורת הדין היתה שיתחיל משה דיבורו לישראל, להודיעם מתחלה כי ה' רוצה לדור בתחתונים, ולנורך זה צריכין לבית ה' ולכלי הקודש שבחוכה, ועל כן יתרוס כל אחד תרומתו. אבל 'בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע', שהקדימו נעשה קודם לנשמע, שהם

מוכנים להיות עושי דברו קודם שיבינו הכל, על כן 'מיד' אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, מה שהיה צריך להשמיע בסופו, אמר זאת מתחלה, וזוהי יתראה אהבתם לה', שהם מוכנים לפזר כסף וזהב על פי ציווי ה', גם מצלי שידעו מתחילה האורך בזה.

בסעודה שלישית פרשת תרומה תשע"ז לפ"ק

ועשית מנורת זהב טהור וגו' (כה-לא), ומסיים, וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בזה (כה-מ). וברש"י מגיד שנתקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש ע"כ. ומקורו בגמרא (מנחות כט.). גבריאל חגור כמין פסקיא היה, והראה לו למשה מעשה מנורה דכתיב (במדבר ח-ד) וזה מעשה המנורה ע"כ. ובמהרש"א כי גבריאל מלאך של אש (יומא כא:), והוא היה העוסק צמעשה אש צמנורה של אש ע"כ. ויש להבין צמה נתקשה משה, שלא היה יכול משה להשיגו צרוב חכמתו. ומה גם למה הראהו מנורה של אש, ולא מנורה של זהב, כפי מה שהיה צפועל מנורת זהב טהור.

אור (משלי ו-ג), ולמה הוצרכו לשני סוגי כלים על שפע התורה, הן הארון והן המנורה. ויש שכתבו (עיין תורת משה פ' פקודי דף רכה) לארון רומז על תורה שבכתב, ומנורה על תורה שבעל פה, גביעים כפתורים ופרחים, רומז על עומק יופי התורה, וכל מה שתלמיד ותיק עמיד לחדש. **אמנם** אכתי צריך ביאור, למה הארון מקומו מוסתר מצני אדם צקודש הקדשים, והמנורה מקומה בהיכל מקום גלוי לצני אדם. ולא עוד, אלא שהארון כל מדותיו היו שצורות צחצי אמות, וכתב בבעל החורים ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו, וכמאמרם (עירובין נד.) וממדבר מתנה (במדבר כא-יח), אס משים אדם עצמו כמדבר הזה שהכל דשין בו, תורה ניתנה לו צמתנה, ואס מגיס דעתו, הקב"ה משפילו שנאמר ומצמות הגיא ע"כ. ואמרו (תענית ז.) למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב (ישעיה נה-א) הוי כל נמא לכו למים, מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא צמי שדעתו שפלה ע"כ. ולכן הארון היה צעצס כלי נמוך, ואמותיה שצורות. אבל לפי זה תמוה למה

ועוד יש להבין, הלא כל הכלים רומזים על ענין מיוחד צעצודת ה', אשר על ידו ירדה השפע למטה, וגם היה צא להורות על דרכי העצודה, ולדוגמא הארון הוא סימן לכתר תורה (רש"י כה-יא), שלחן סימן לכתר מלכות, שהשלחן שס עושר וגדולה (רש"י כה-כד), מצבת סימן לכתר כהונה (רש"י ל-ג). והרי המנורה רומזת גם כן לכמת התורה, נר מנורה ותורה

ובקורם נצאר למה הוצרך יהושע להציא ראייה למשה מפסוק של תורה, הלא זה מציאות שמה עם יהושע ראו זאת יום יום, שיהושע היה תמיד יחד עם משה, ואין צריכין לזה ראייה מן התורה. ויש לומר דבאמת אין זה במציאות שלא יעזוב יהושע אהל משה לרגע, דהא יש לכל אדם צרכיו הפרטיים הנעשים בצנעה, ויהושע כבר נשא אשה והיה לו צנים, ואיך יתכן שלא מש מאהל משה אפילו לשעה קלה. אמנם מצינו בגמרא (בבא בתרא ט:): שדרשו הכתוב (דניאל יג-ג) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, אלו מלמדי תינוקות [מצדיקי רבים הן, שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה], כגון מאן, אמר רב כגון רב שמואל בר שילת, דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא, אמר ליה שבקתיה להימנותך [שהיית רגיל ללמדם באמונה ולישב על גבם תמיד]. אמר ליה הא תליסר שנין דלא חזיא לי, והשתא נמי דעתאי עלויהו [לתינוקות] ע"כ. הרי לנו כי מי שאינו מסיח דעת ממקומו, הוי כעומד שם. והוא על דרך שמבואר בספרי קודש (עין בספר בעל שם טוב פ' נח אות נה, תורת משה פ' לך מא:): כי האדם הוא במקום המושבה. וכמו כן יהושע, גם כאשר הוצרך לעזוב את רבו, לא הסיח דעתו ממה ואתו. ולכן הגם שהיו זמנים שהוצרך למוש מהאהל, העידה עליו התורה, כי לא ימיש מתוך האהל, שלא הסיח דעתו ממה גם לשעה קטנה.

ובהיות שדברים אלו הם דברים שבלב, ומי יאמר שיהושע באמת לא הסיח דעתו מאהל של משה, על כן הוצרך להציא לו ראייה מן התורה, שהעיד עליו הכתוב כן. ואם כן לא חיסר דבר ממה שלימד משה תורה

לא היה גם המנורה כן, שגובהה של מנורה י"ח טפחים (רש"י נה-לה), ומעלה היתה לפני המנורה, שעליה הכהן עולה להטיב הנרות (רש"י צמדזר ח-ג), הלא גם המנורה רומזת לתורה.

*

ונראה בהקדם לצאר מה דאיתא בגמרא (קידושין ע.) אמר שמואל כל האומר אתרונגא, תילתא ברמות רוחא [מתוך שלישי רוחו גסה, הוא משנה צדיצורו] ע"כ. והיא פליאה לשער גסות הרוח, שהתנשאותו עולה כשליש. ובמהרש"א פירש, כי הגאווה מתחלקת לשלשה חלקים, צמעה היינו באופן ההליכה בפסיעותיו, צמעה שמתשיב עצמו שאין כמעלתו. צדיצור שמדבר גבוהה. ולפיכך מי שאומר אתרונגא, יש בו שלישי גאווה, שכן הוא מתגאה צדיצורו ע"ש.

ויש לומר עוד, הנה אנו עומדים סמוך ונראה ליום פטירת משה רבינו. חז"ל אמרו (תמורה טו.), אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לכן עדן, אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך. אמר לו רבי כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כחצת צי (שמות לג-יא) ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. מיד תשש כמו של יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות, וגולדו לו שבע מאות ספיקות, [בעון שגרם להחליש דעתו של משה, שננטער משה על יהושע בעצמו שהיה גדול כמותו], ועמדו כל ישראל להרגו [עד שיאמר להם]. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לומר לך אי אפשר, לך וטורדן במלחמה שנאמר (יהושע ח-א) ויהי אחרי מות משה עבד ה' ע"כ.

אלפא רבתא דאדם שמת אנוש (דברי הימים א ח-א), וכשעשו ישראל את העגל נאצדו ממנו בעון ישראל, ואז נשאר לו חלק אחד לצד, מכל האלף חלקים, ולכן אי' דויקרא זעירא. ואמנם משה לא חטא לשיאצדו ממנו, רק בעון ישראל היה זה, ולכן הקדוש ברוך הוא משלים אותו אליו משל ישראל, והם האורות והכתרים שהם עדים של ישראל שהתנוללו מהם בחורב, נטלם משה אחר כך להשלים מה שנחסר לו בעצורם (שבת פת.). ואמנם כל ערב שבת צלילה חוזר משה לקבל אותם האלף חלקים שאצד, ולוקח לטוב תוספות שבת [כנראה הכוונה לתוספות נשמה יתירה בשבת], ואז הוא מחזיר הכתרים של ישראל להם, ומאלו הכתרים יורשים ישראל תוספות שבת בכל ערב שבת ע"כ.

והנה האלף אורות זכה משה יותר מכל ישראל, מגודל ענותו, שהאיש משה עניו מאד מכל האדם (במדבר יב-ג), ומשה מסר זאת לממלא מקומו יהושע. אמנם כאשר בא דיבור של יוהרא מפי יהושע, והמתייחר חכמתו מסתלקת ממנו, נחסר מיהושע ההארה מהאלף אורות הללו, ועל ידי זה נסתלקה חכמתו מאלף הלכות, שאין לו בהם הלכה ברורה.

*

אמנם חז"ל (שם) אמרו עוד, אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבנו של משה, אמרו לו ליהושע, שאל, אמר להם לא בשמים היא (דברים ל-יב) ע"כ. ואם כן אחר מותו של משה ניתוספה שכחתו, עד שנשתכח ממנו שלשת אלפים הלכות ע"ש.

לישראל, שגם אם לא היה צאהל לפי שעה, לא הסיח דעתו, ואיזן ותיקר מה לימד משה בשעה שלא היה שם, וממילא לא חיסר כלום מתורת משה רבו.

והנה חלשה דעתו של משה על יהושע, וכמו שפירש רש"י שם שנצטער על מה שיהושע השתבח בעצמו שהוא גדול בידיעת התורה כמשה, וכתולאה מזה נשתכח ממנו אלף הלכות, שלש מאות שכת לגמרי, ושבע מאות נולדו לו ספיקות, ונחסר ממנו הלכה ברורה צאלף הלכות. ובמהרש"א שם ציאר, שהוא על דרך שאמרו (פסחים סו.) צהלל הזקן כאשר מינוהו נשיא, התחיל מקנטרן צדברים, אמר להן, מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם, עללות שהיתה צכם, שלא שמתם שני גדולי הדור שמעיה ואצטליון. וכאשר שאלו אותו אחר כך הלכה, אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי. אמר רב יהודה אמר רב כל המתייחר, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, מהלל, דאמר מר התחיל מקנטרן צדברים, וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי ע"ש. וכמו כן נשכח מיהושע אז הלכה ברורה צאלף דינים, עצור מה שנתמייחר צדיבורו למשה.

*

ונראה צציאור המספר של 'אלף' הלכות שנשכח ממנו, דהנה כתיב ויקרא אל משה (ויקרא ח-א), ונמסר עם אלף זעירא, ואיתא **בספרי האר"י** 'הק' (הוצא בידור של"ה עמוד קפ, והועמק בתורת משה פ ויקרא צהג"ה אות יב) וז"ל, קוד ישמח משה צמתנת חלקו (תפלה שחריית לשבת), כשעלה משה אל ההר לקבל את התורה, ניתנה לו אלף חלקים אור, שהיא קוד

פחות ולא יותר, דידוע כי העולם ומלואה לא נברא אלא בשביל התורה (צ"ר א-ד). ואם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה לג-כה). ואיתא בגמרא (עבודה זרה ט.) דשית אלפי שנין הוי עלמא. ואיתא בגמרא (עירובין ד:), האי גודשא תלתא הוי, כלומר הגודש של הכלי הוא מחזיק חצי מה שנכנס בתוך הכלי, דכן מוכח מים שעשה שלמה ע"ש. וכבר כתבנו למעלה, דמה שנשכח מיהושע היה הגודש, והיה שלשת אלפים הלכות, ומה שמחזיק הכלי עצמו הוא כפלים מן הגודש, ואם כן נשאר אצלו ששה אלפים הלכות כנגד שית אלפי שנין. ולכך לא היה יכול לשכות יותר מזה, דהוכרח לישאר כדי קיום העולם ע"כ.

הרי לנו כי יהושע בשביל שהתייהר בדיבורו למשה, נסתלקה ממנו שליטתו, וממנו גודשו שהוא שליט. על כן רומזין למי שמדבר ביוהרא, ואומר אתרונגא, שיתבונן כי 'תילתא ברמות רוחא', שזה יוכל להביאו לאחד שליט מתורתו, ועל דרך שמצינו ביהושע שאירע לו כזאת.

ובערתה שפיר מוזן הטעם שאמות הארון היו שצורים, כי לזכות לכתרה של תורה אי אפשר רק בעונה ושפלות רוח, ואף דיבור אחת של יוהרא יוכל להביא לשכחת התורה, וכמו שהיה ביהושע, ושבו אחר כך אצל הלל, אשר העידו עליו חז"ל (שבת ל:). לעולם יהא אדם ענותן כהלל, ונקבעה ההלכה כצית הלל מפני מדת ענותנותם, שנחזין ועלובין היו (עירובין יג:).

*

ונראה דהנה ה' נזה למשה, קח לך את יהושע בן נון וגו', וסמכת את ידך עליו וגו', ויסמוך את ידיו עליו ויזוהו וגו' (במדבר כז-יח). והנגינה על ויסמוך את ידיו עליו, היא דרגא תציר. ונראה על פי מה שפירש במעשה רוקח (פ' וילך אום ג') הכתוב, ויתמו ימי צבי אצל משה, ויהושע בן נון מלא רוח חכמה, כי סמך משה ידיו עליו וגו' (דברים לד-ח). ולכאורה פסוק זה איך לו מקום כאן. אך הנה רש"י פירש, ויסמוך ידיו עליו, בעין יפה יותר ממנה שנצטווה. והקצ"ה אמר לו, וסמכת את ידך, יד אחת, והוא עשה צב' ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש. הרי שהוסיף רש"י תיבת 'וגדוש', דבאמת אם היה קומכו ציד אחת היה 'מלא' לצד, ועכשיו שסמכו בשתי ידיו עשאו 'מלא וגדוש'.

ובזה מבוארים הפסוקים, ויתמו ימי צבי אצל משה ויהושע בן נון מלא רוח חכמה'. דכדי שלא יקשה לך הלא נשתכחו ממנו צימיו אצלו של משה הרבה הלכות, ואם כן איך אמרת ויהושע מלא רוח חכמה'. ולכך בא הפסוק עצמו ומתוך, כי סמך משה את ידיו עליו, וזוה עשאו מלא וגדוש, ואם כן אף אחר שנשתכחו ממנו אותן ההלכות, זה היה הגודש שהוסיף לו משה מדעתו, אצל מכל מקום נשאר 'מלא רוח חכמה' ע"כ. ואם כן המדריגות שהוסיף לו משה מעצמו, לעשותו גם גדוש, לא נשארו אצל יהושע, כי סופו נלקח ממנו. ועל כן בא הנגינה על ויסמוך ידיו עליו, דרגא תציר, שדרגא זו נלקח ונסתלק ממנו צימיו אצלו של משה.

*

והנה במעשה רוקח שם כתב עוד, בטעם למה נשתכחו שלשת אלפים הלכות לא

אמנם אחר שהגיע כבר לכמה של תורה, אז מתחלת תקופה חדשה בחיי האדם, להפיץ מתורתו גם לאחרים, להרביץ תורה לעדרי לאן קדשים. וכמו שפירש במדרש שמואל מאמרס (אבות ז-ט), 'אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך'. היינו שאל תחזיק התורה רק לעצמך לזד, ולא תרצה ללמד לאחרים, רק יפוזו מעיינותיך חוזה, 'כי לכך נוצרת', ללמוד וללמד לאחרים ע"כ. ובעבודת ישראל (שס) שזה רומז הכתוב (ויז ה-ו) אדם 'לעמל' יולד, ראשי תיבות 'ללמוד על מנת ללמד ע"כ. ואז הוא נעשה ממורה טהורה להפיץ אורה של תורה גם לאחרים. ולכן היה ציור המנורה, שהגוף האמצעי היא הרב, וממנה יוצאים קני המנורה, היינו התלמידים. ואל מול 'פני המנורה' יאירו שבעת הנרות (במדבר ח-ג), שכל הפתילות נוטות לאמצעי שבמנורה, לקבל ממנו אור התורה.

והנה הגם שמדת ענוה חשובה מאד, מכל מקום כשנתמנה פרנס על הציבור, יש לקיים ויגבה לכו בדרכי ה' (דברי הימים ז יז-ו), וכמו שזוה רבינו הקדוש, בני נהוג נשיאותך ברמים, זרוק מרה בתלמידים (כתובות קג:). ואמרו (יומא כג:) על שאול המלך, שניטל ממנו מלכותו, בשביל שמחל על כבודו שנאמר (שמואל א י-כ) ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו וגו', ויהי כמחריש ע"ש. ואמרו (שס) כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם ע"ש. ולכן מקום המנורה אינה במקום מוצנע, אלא חכמות בחוץ תרונה (משלי א-ב). וגם אין מדותיה שזורות, והיא כלי גבוה, מורס מכל עם, שזריכין לעלות במעלה כדי להגיע לה, והיא להורות שכלפי חוץ צריך אז להתנהג בגאווה דקדושה.

ובזה היה נראה לזאר מה שנאמר על שלמה המלך, וידבר שלשת אלפים משל (מלכים א ה-יג). דהנה פרשה זו של משה עם יהושע יש זה מוסר השכל לדורות. חדא, גודל קדושתו של משה, שלא היה רע עין, והגם שנכטוה לסמוך את יהושע רק ציד אחד, עשאו בעין יפה בשתי ידיו, ועשאו מלא וגדוש, שמסר לו שלשת אלפים הלכות שלא נכטוה מאת ה' לסומכו בזה. שנית, גודל מדריגת התמדתו של יהושע שלא חסר כלום ממה שלימד משה לישראל, עד שלא היה לו שום ספק אף בהלכה אחת שיטריך לשאול את משה. שלישי, גודל כח דיבור של יוהרא, אשר אף שיהושע היה מופלג בענותנותו כפי מה שלמד מרבו משה, ובמחשבתו ובמעשיו לא היה בו שמץ גאווה, מכל מקום דיבור אחד של יוהרא, אף שהיה אמת לאמיתו, גרמה לו שנשתכח מתורתו. ושלמה המלך כאשר לימד דעה את העם, לקח 'שלשת אלפים' הלכות אלו שהיו מתחלה ליהושע, ושז שכחם, והציא זאת ל'משל' ללמוד מהם דרכי העבודה וכנ"ל.

*

אמנם תלמידי חכמים בחייהם יש להם שתי תקופות, חדא, ימי הנעורים, שאז כל עמלו להתגדל בחורה, שיהא בקי בכל התורה כולה, ואז מקומו הוא להיות מוצנע מצני אדם, שלא להתבטל מתורתו, ולעבוד ה' בהנע לכת, מתוך ענוה ושפלות רות. ועל זה רומז הארון מוצנע בקודש הקדשים, אשר כל אדם לא יהיה שם, ולהיות קטן ונמוך בעיני עצמו כמו הארון, ויהא לכו נשזר לשצרי שצרים, כמו אמות הארון שהם שזורות.

והגם שאורה של מנורה היא שמן זית זך 'כחית' (שמות כ-כ), להיות נשצר לצו צתוך תוכו, אבל כלפי חוץ נהוג נשיאותך ברמים.

וזהו ש'נתקשה משה צמעשה המנורה', הלא כבר יש ארון שהוא סמל התורה, ולאזיה נורך יש גם מנורה. ולא עוד אלא שהארון מונע בקדשי קדשים, והמנורה עומדת צהיכל צחוץ. וגם מה שהארון אמותיה שצורות ולא המנורה. על כן 'הראהו ה' מנורה של אש' דייקא, כי יש תקופה צחיי הצן תורה שצריך לצאת מהצנעותו להאיר ולהלהיב לצבות של

ישראל לתורה ועבודה. וידוע כי יקוד האש שונה מכל שאר היסודות, שכל מה שנוגע אליה נעשה אש, העץ נעשה גחלת אש, וכמו כן המתכות, וזה רומז על התלמיד חכם שמרצין תורה לאחרים. ואז יש לקיים ויגבה לצו צדרכי ה', כמו האש שמגביה עצמו תמיד למעלה. ויש להתחמם צארון של חכמים, ויהא זהיר צגחלתן שלא תכוה (אבות צ-י), וצוה השיג משה, שחוץ מהארון הרומזת לתורת החכם צימי נערותו, יש גם נורך למנורה הרומזת לחכם כאשר יולא להאיר עיני הכלל ישראל, להלהיב נפשם צתורת ה' ומצותיו.

במעודה שלישית פרשת תרומה תשע"ח לפ"ק

ואין מוקדם ומאוחר צתורה. אבל דעת הזוהר חק' (פ' ויקהל קפה. קפז). שפרשה זו נאמרה למשה קודם מעשה העגל. וכן נראה דעת האבן עזרא וברעץ זקנים (כאן), וברמב"ן (לה-א). והנה אי נימא דפרשה זו נאמרה קודם חטא העגל, אס כן המדובר כאן הוא מלוחות הראשונות, שאמר עליו הכתוב (לצ-טז) והלוחות מעשה אלקים המה, ואס כן אין הם צגדרי הטבע כלל, ואין שום מחינה גשמי מפסקת אצלה, שאינה תופסת מקום כלל. והרי אנו רואים שאפילו רק על הארון אמרו עליה (יומא כא). שמקום ארון אינו מן המדה, וכעין זה היה צמקדש עומדים לצופים ומשתחויס רווחים (אבות ה-ה). ואס כן מכל שכן צמעשה אלקים ממש. ועל כן שפיר צוה ה' למשה, ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה, ואחר כך אל הארון תמן את העדות, כי אין הכפורת מעכצת

ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה, ואל הארון תמן את העדות אשר תמן אליך (כה-כא). וצרש"י לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שצא ללמד שצעדו ארון לצדו צלא כפורת, יתן תחלה העדות לתוכו ואחר כך יתן את הכפורת עליו. וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר, ויתן את העדות אל הארון, ואחר כך ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה (שמות מ-כ). וברמב"ן הקשה דמשמעות הכתוב הוא יותר שאחר שיתן הכפורת על הארון, כאשר אמר, יתן צארון את העדות, כי ארון יקרא גם צהיות הכפורת עליו ע"ש.

ונראה דהנה פרשה זו של תרומת המשכן, אינו מצויר להדיא צקרא אימתי נאמרה. ודעת רש"י (לה-יח) שנאמרה לאחר מעשה העגל,

צפני לוחות האלו, שיוכלו ליתן אותם צתוכו גם כאשר הכפורת עליו מלמעלה.

אבל הקמת המשכן היה כבר אחר חטא העגל, ששיצר משה רבינו את הלוחות הללו. ונאמר לו מפי ה', פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונות אשר שצרת (לד-ה). והלוחות השניות אינם עוד מעשה אלקים, אלא אצן דומס ממחצב של סנפרינון, וזה אי אפשר להכניס כאשר יש הכפורת למעלה על הארון. ולכן נאמר להלן מתחלה, ויתן את העדות אל הארון, ואחר כך ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה. – אמנם רש"י לא ניחא ליה צפירוש זה, דהרי לשיטתו פרשה זו נאמרה למשה אחר חטא העגל, ואם כן הכתוב כאן מיירי צלוחות שניות, ואיך יתכן ליתנס צהארון אחר נתינת הכפורת עליו. ועל כרחק צריכין לפרש שצעדו ארון לצדו צלל כפורת יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו.

*

והנה בבעל הזורים (כה-י) כתוב, ארון אותיות אורן, שיש צה אורן של ישראל (שמו"ר נ-ה) ע"כ. וצפשטות כי תורה אור (משלי ו-ג), וצתוך הארון היו מונח העדות. ונראה עוד דאיתא צירושלמי (יומא ה-א), דכשנכנס הכהן גדול ציוס הכפורים לקדשי קדשים לכפר, עד שלא ניטל הארון, היה נכנס ויוצא לאורו של ארון [לאור השכינה שהיתה שרויה על הארון, כדכתיב ונהורא עמיה שריא (דניאל צ-ב)]. אי נמי הזהב מצריק ומאיר. קרבן העדה]. משניטל הארון היה מגשש [ממשש צאפילה] ונכנס מגשש ויוצא ע"ש. הרי דהארון היה מאיר, וספיר

מוצן הרמז של ה'ארון' שהוא אותיות 'אורן'. ויש להוסיף דהנה צהארון היו מונחים לוחות הצריח, ואיתא צמשנה (אצות ה-ו) כי הלוחות נצראו ערב שצת צין השמשות. וכתוב ברע"ב (שס) ונגללים היו וחצוצים מנגלל חמה (שהש"ר ה-ד) ע"ש. ואם כן עמס הלוחות היו מאירים מנגלל החמה, וספיר האיר הארון להכהן הגדול שנכנס לפני ולפנים (ועיין בחתם סופר פ' כי תשא קמת. ד"ה ויהי).

*

ישוב אמר ה' למשה, ונועדתי לך שם, ודצתי אתך מעל הכפורת מצין שני הכרוצים אשר על ארון העדות, את כל אשר אצוה אותך אל צני ישראל (כה-ב). וצרש"י וצמקוס אחר הוא אומר (ויקרא א-א) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, זה המשכן מחוך לפרוכת, נמצאו שני כתוצים מכחישים זה את זה, צא הכתוב השלישי והכריע ציניהם, (צמדצר ז-פט) וצצא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת וגו', משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא צתוך הפתח קול יורד מן השמים לצין הכרוצים, ומשס יוצא ונשמע למשה צאהל מועד (ספרי סוף פרשת גשא) ע"כ.

ויש לומר צוה עוד, ויתצאר גם כן מה שנאמר צרש"י שם, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמור, לא ואמור להם דצרי כצושין, צשצילכס הוא נדבר עמי וכו' ע"ש. ולכאורה איך רמז צהכתוב שיאמר להם דצרי כצושין דייקא. וגם למה זה נרמז דייקא כאן, הלא ה' דיצר כבר אל משה הרצה פעמים לפני זה, צסנה צמנרים צמתן תורה, ולמה לא נאמר למשה גם אז, לא ואמור להם צשצילכס הוא נדבר עמי.

הקמת המשכן היה כבר אחר החטא, שאינם עוד בצחינת אלקים אתם, אכן כאדם תמותון, והרי כל אדם לא יצוא לאהל מועד, על כן היה הקול יוצא מצין הכרובים, ונשמע למשה בחוץ בעמדו צאהל מועד.

ובערתה אילו לא חטאו ישראל בעגל היה ראוי למשה ליכנס לפני ולפנים ולשמוע הדיבור, ורק החטא גרם מה שדיבר ה' אליו מאהל מועד. ולכן כאשר אמר הכתוב ויקרא אל משה וידבר ה' אליו 'מאהל מועד', ולא מעל הכפורת כמו שאמר לו מתחלה, סיים הכתוב 'לאמור', לא ואמור להם דברי כבושין, 'בשצילכם הוא נדבר עמי', עבור שחטאתם בעגל הוא נדבר עמי באופן הזה שהקול נשמע לאהל מועד בחוץ, ואי אפשר לי להכנס לפניו, כפי המדובר בתחלה, ונועדתי לך מעל הכפורת. [ועיין באבן עזרא (שמות מ-לה) שמשה היה בן בית, והיה תמיד נכנס לפני ולפנים לשמוע הדיבור ע"ש. ולדעתו לא נפגם מעלת משה בחטא העגל, כיון שהיה אז בשמים, ונשאר בגדר איש אלקים, ולא נכלל בלאו דכל 'אדם' לא יצוא צאהל מועד].

*

והנה בחתם סופר (קכא. ד"ה ואל) כתוב, ואל הארון נתן את העדות אשר נתן אליך, רמו לשברי לוחות, דאלו לוחות שניות אותם לא נתן הקב"ה למשה, כי משה חזצם והעלם להם והקב"ה כתב עליהם ככל הדברים, 'ואשר נתן אליך' הם הלוחות הראשונות שנשברו, אותם נתן הקב"ה למשה רבינו ע"ה ע"כ. והיינו כמאן דאמר דשברי לוחות מונחים גם כן בצרון.

ונראה דהנה הכתוב אומר וכל אדם לא יהיה צאהל מועד צבואו לכפר בקודש (ויקרא טז-יז). ובמדרש (שם כא-יב) אמר רבי אבהו וכהן גדול לא אדם היה, אלא כההוא דאמר רבי פנחס בשעה שהיה רוח הקודש שרוי עליו, היו פניו צוערות כלפידים [ויצא מכלל אדם לכלל מלאך. מתנות כהונה], הדא הוא דכתיב (מלאכי ג-ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' כי מלאך ה' צבאות הוא ע"כ. והיינו כי צבואו אל הקודש נהפך החומר לזורה, ונשמת אדם היא אש, נר ה' נשמת אדם (משלי כ-כו), כי היא חלק אלקי ממעל ממש, אשר ה' אלקים אש אוכלה הוא (דברים ד-כד), ולכן היה צוער כלפיד אש.

והנה צמתן תורה אמרו חז"ל (עבודה זרה ה.) לא קבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולטת בהם שנאמר (מהלים פג-ד) אני אמרתי 'אלקים' אתם, וחצלתם מעשיכם (בחטא העגל) אכן 'כאדם' תמותון ע"כ. הרי דקודם חטא העגל לא היו קרויין אדם אלא אלקים, עד שלא שלטה בהם מיתה. ואם כן היו כולם ראויין ליכנס צאהל מועד לפני ולפנים, כי רק כל 'אדם' לא יצוא. ומכל שכן שמשה 'איש האלקים' צדאי היה שרי לו להכנס שם. ורק אחר שחטאו ישראל צהעגל, אז ירדו כולם ממדריגתם, וגם מעלתו של משה נפגם שאמר לו ה' לך רד (שמות לז-י), רד מגדולתך (ברכות לז.), ושוב אינם ראויין להכנס לפני ולפנים. ולכן אמירת פרשת זו למשה שהיה עוד קודם החטא, ואז היה ראוי להכנס לפניו, אמר לו ה' 'ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת', שמשה יכנס לפניו, ושם ידבר ה' אליו. אבל

דכי אליהו, כדי לסיים בדבר טוב, ואיתא נמי כן במגילה (כח:), והכי נמי אמרינן (ברכות לא.) שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומין ע"כ. ולמה סיימה התורה שבחו של משה, וכמו כן סיום התורה כולה, בשבירת הלוחות.

ויש לומר על פי מה שפירש הרה"ק מרוזין זי"ע מה שאמר משה ואשכרם לעיניכם, שזהו על דרך שמצינו ביוסף שנאמר ויאסור אותו לעיניהם (בראשית מז-כד), וברש"י לא אסרו אלא לעיניהם, וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקהו (צ"ר לא-ח). כן היה שבירת הלוחות רק לעיניהם, שהיתה נראה לפי העין שנשברו והאותיות פרחו ממנו, אבל לאמיתו הכל נשאר בשלימותו כבתחילה ע"כ (הוצא במעניה של תורה שס. וכן כמוז בשפתי צדיק פ' עקב אות לו). ואם כן שבירת הלוחות היה רק אחיזת עינים כאילו גם פנימיותם נשברו, אבל באמת מעלתם נשאר כמו מתחלה, אלא שהכל היא בהסתר. והוא שסיימה התורה, ולכל המורא הגדול אשר עשה משה, היינו שבירת הלוחות, היה רק לעיני כל ישראל, אבל לא לאמיתו. והתורה הודיע לנו זאת בסופה, שלא נחוש שהיה קצת קלקול בתורה צמה ששיבר משה את הלוחות, כי לא כן הוא, אלא דברי ה' ומעשיו הכל נחסיים, ותורה זו תמימה היא, כי לא נשברו הלוחות אלא לעיניהם.

ולפי זה מובן שפיר מה ששברי לוחות מונחים בארון, שאין זה רק מלד החשיבות שהיה להם בעבר, אלא גם עתה בשבירתם עדיין שלמים הם, ולא פרחו האותיות ממנה רק לעינינו אבל לא לאמיתו, ושפיר יש לכבדם כמו בראשונה. וממילא לא דמי לספר תורה שנמחקו אותיותיה,

והנה בגמרא (ברכות ט:) למדו מזה, הזהרו בזקן ששכת תלמודו מחמת אונסו [שחלה או שנטרד בדוחק מזונות, הזהרו זו לכבודו], לאמרין לוחות ושברי לוחות מונחים בארון ע"כ. וברי"ף (בעין יעקב) פירש הדמיון, דכשנשברו הלוחות פרחו האותיות מהן באויר (פסחים פו:), וזקן ששכת תלמודו ופרחה ממנו חכמתו הוא כשברי לוחות ע"כ. והדמיון הוא, כי הלוחות הם אבנים דוממים כמו שאר האבנים, רק על ידי שנכתבו עליו האותיות קבלו קדושה, ואם כן כאשר נמחקו האותיות היה להם לחזור כמו שהיו מקודם, ואף על פי כן נוהגין זו קדושה כיון שפעם היו עליו אותיות התורה. ועל דרך זה הוא החכם ששכת תלמודו, הגם שפרחה ממנו חכמתו, אבל בהיות שפעם היה עליו אותיות התורה שלמד, נשאר עליו קדושתו לעולם. וראיתי להקשות בשם ספר אור הישר מהא דאמרין (שבת קטו.) בספר תורה שנמחקו אותיותיו לגמרי שפקעה קדושתו, ואין מצילין אותו מן הדליקה בשבת ע"כ.

ובראה לומר באופן אחר קצת, כי הנה התורה הקדושה מסיימת, ולכל יד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (דברים לד-יג). וברש"י לכל יד החזקה, שקבל את התורה בלוחות צדיו וכו'. לעיני כל ישראל, שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר (לעיל ט-י) ואשכרם לעיניכם, והסכימה דעת הקצ"ה לדעתו שנאמר (שמות לד-א) אשר שברת, יישר כחך ששברת (שבת פו.) ע"כ. ויש להבין הא מצינו בקריאת התורה, שיכוין שיתחיל תמיד לקרוא בדבר טוב ויסיים בדבר טוב (רמ"א או"ח סימן קלח-א). ובתוספות (נדה עג.) כתבו דלכן סיימו הש"ס במאמרו של תנא

כי שם לא נשאר כלום על הקלף, ולכן פקעה קדושתה ואין מנילין אותה בשבת.

והנה על דרך זו הוא צוקן ששכח תלמודו, הן ידוע שכל מה שאדם לומד נחקק במוחו ובזכרונו, ונשאר שם לעולם, וגם כאשר שוכח הדברים לא נאבדו ממנו, אלא שחסר לו הכלים והשרירין שבמוח שיוכל להוציאם מן הכח אל הפועל. ועל דרך אדם שיטן, שבשעת שינתו אינו זוכר לימודו. והרי מנינו כמה פעמים שאדם שוכח דבר, אבל כי מדכרי ליה מדכר (פסחים ק:). ויש כהיום רפואות שיכולים לרענן את המוח, ודברים שהיו נשכחים ממנו שנים רבות הוא מתחיל לזכור.

ובערתה הזקן ששכח תלמודו, היינו רק שאינו יכול להוציאו מן הכח אל הפועל, אבל תוך תוכו מונח כל התורה שלמד בזכרונו. והוא עדיין ארגו מלא ספרים, אלא שחסר לו המפתח שיוכל לפותחו. אבל עכש התורה שיש בתוך החכם הזה לא נשתנה כלל ממה שהיה מקדם, שלא פרחו ממנו האותיות ונאבדו. ולכן שפיר אמרו הזהרו צוקן ששכח תלמודו, כי הוא דומה לשברי לוחות המונחים בארון, מפני שבחך תוכם נשארו האותיות כמו מקדם, שלא נשברו אלא לעיניהם. ועל דרך זה הוא גם הזקן ששכח תלמודו, ראשו עדיין מלא תורה, אלא שאין לו הכלים שיוכל להוציאו מן הכח אל הפועל. [שוב ראיתי נקודת הדברים במהר"ל בנתיבות עולם (נתיב התורה פרק יג), והוסיף עוד שסילוק התורה מחמת אונסי הגוף אין זה נחשבת סילוק, ולעולם הבא כאשר לא יהיה מניעה מזד הגוף, שוב תהיה תורתו עמו ע"כ].

עוד יש לומר הדמיון של זקן ששכח תלמודו לשברי לוחות, דאיתא בגמרא (עירובין נד.) אמר רבי אלעזר מאי דכתיב (שמות לז-טו) חרות על הלוחות, אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל [חרות משמע חקוק ואינו נמחק לעולם, על ידי הלוחות היתה תורה חקוקה לישראל מהשתכח מהן עולמית] ע"כ. ואם כן בשבירת הלוחות מונח הכח של שכחת התורה. וכיון שיש להקפיד בכבודן של שברי הלוחות, כמו כן גם צוקן ששכח תלמודו. [שוב ראיתי כן בשל"ח (תורה אור פרשת ויקהל אות טו). ונראה דהגם דאחר זה ניתן לנו לוחות שניות, מכל מקום יתכן שבהם לא היו האותיות חרותים על הלוחות, אלא כמבואר בקרא לשון כתיבה סתם, ולפי זה עליהם לא נאמר מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים (שבת קד.). וגם אם נאמר שאף הלוחות השניות היו חרותים, מכל מקום כיון שלא הזכירו הכתוב, הרי זה מורה שלא היה בהם כח זה שהיו חקוקים מהשתכח מישראל עולמית.

ועל פי זה נראה לבאר מאמרם ששיבר משה את הלוחות 'מדעתו', והסכים הקב"ה עמו, דהנה מבואר בגמרא (ראש השנה כא:) כתיב (תהלים יג-ו) אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים, [שאדם יכול לדרוש כל דבר ודבר צמ"ט ענינים, ז' שביעיות], רצ ושמואל חד אמר חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה חסר אחת שנאמר (שם ה-ו) ותחסרהו מעט מאלקים ע"כ. והנה לכאורה הלשון קותר עצמו, דמתחלה אמר וכולם ניתנו למשה, ושוב אמר חסר אחת, והוי ליה למימר ומ"ט מהן ניתנו למשה.

על הלוחות. ומוזה למד משה מה' שראוי לו שיצבר את הלוחות, וזה יציא אתו שכחת התורה, ותפגע גם במשה שיסתכל ממנו שער הנו"ן. וזהו שרמזו ששיצבר משה את הלוחות 'מדעתו', ממה שאמר לו ה' שיחסר מדעתו חלק מהתורה, שער הנו"ן, וזה לא יתכן אלא בשבירת הלוחות, על כן שיצבר אותם, והסכים ה' על ידו.

וזדוהו שקיים התורה בשבירת הלוחות, אשר עשה משה לעיני כל ישראל, שזה חלק משבחו של משה, שהגם שידע כי שבירת הלוחות הללו יפגע בו שיהא ניטל ממנו שער הנו"ן, אף על פי כן הפקיר עצמו לטובתן של ישראל, כדי שיהיו ישראל פנויים, ויקל על ידי זה עונשם.

ובלקושי תורה להאר"י הק' (פ' ואמתן על הפסוק וימעזר ה') כתוב, כי קודם שחטאו ישראל היה משה בתכלית השלימות, והיה משיג שער החמישים של נ' שערי צינה הגדול מכולם, וכשחטאו ישראל בעגל נעלם ממנו. וזהו שכתוב לך רד כי שחת עמך (שמות לז-י), רצה לומר רד ממנין ל"ך [משער הנ' שבגימטריא ל"ך]. וזהו שאמרו חז"ל חמישים שערי צינה נבראו בעולם, וכולם ניתנו למשה חסר אחת, פירוש מעיקרא כולם ניתנו לו, ואחר כך חסרוהו אחת וכו' ע"ש.

ולבאורה כיון דקודם שבירת הלוחות אין שכחת התורה, איך יתכן שיסתכל משה שער הנו"ן שלימד אותו ה', הלא חרות

במעודה שלישית פרשת תרומה תשע"ט לפ"ק

תבנית כל כליו, וכן תעשו אתם בעצמיכם, ואז תהיו אתם וביחכם מקדש ה'.

והנה הלימוד מתבנית הכלים הם מובנים מעצמם, כי הארון שבו מונחין לוחות העדות, הוא סימן לכתר תורה. ושזב צא השלחן, לקדש אכילתו שיהא דומה שלחנו למזבח, וכמו כן משאר הכלים יש ללמוד מהם דרכי עבודה, אך נבוא לבאר העבודה הרמוזה בתבנית המשכן עצמו, שנוגע לעשיית עצמו וציתו מקדש שיטכון שם ה'.

הנה המשכן היה מחופה ציריעות התחתונות של שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו (כה-ח). ופירשו המפרשים מזהו זו של עשיית המקדש היא תמידי, כי איש ואשה שזכו שכינה ציניהם (סוטה יז.), ונעשה ציתם מקדש להשראת השכינה. ועל דרך זה כאשר אדם מקדש עצמו להיות מרכבה להשכינה, הרי הוא עצמו מקדש אשר ה' שוכן בתוכו. אך יש ללמוד מהמשכן וכליו איך ממשכיין השראת השכינה למטה, שבצירור המשכן עם הכלים נרמזו דרכי העבודה, אשר בעשות אותם האדם הוא נעשה מקדש. וככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת

דלכן 'משכן' עולה בגימטריא ת"י, כמנין השנים שעמד בית ראשון עד חורבנו. ונראה דהוא על דרך שלמדנו (בחצורת י' צהס נהגה) בגמרא (יומא ט:) שאלו את רבי אלעזר ראשונים גדולים או אחרונים. אמר להם תנו עיניכם בצירה [בית המקדש], איכא דאמרי אמר להם עידיכס צירה [בנין הבית עד לכס בדבר, שלא חזר לנו וחזר לראשונים] ע"כ. וצירושלמי (סס א-ב) הוסיפו, אבותינו העבירו את התקרה [שלא התריב נבוכדנצר אלא התקרה של בית המקדש בלבד] שנאמר (ישעיה כג-ח) ויגל את מסך יהודה. אכלו פפפפנו את הכתלים [התריבו גם הכתלים] דכתיב (תהלים קל"ז) האומרים ערו ערו עד היסוד זה ע"כ. הרי לנו כי חורבן בית הראשון היה רק שנשרפה התקרה, ואף על פי כן אנו קורין שנחרב הבית, כי הגג הוא עיקר הבית. ולכן קראה התורה את היריעות התחתונות שהם התקרה של הבית בשם משכן, שזהו גמר המשכן. והראיה היא מבית ראשון שאחר ת"י שנה נחרבה רק התקרה, והוא חורבנו, על כן משכן עולה ת"י.

ונראה עוד בטעם שבבית שני נחרבו גם הכתלים, דאימא בגמרא (ראש השנה ד.) אשר דריוש שנתן רשות לבנות הבית השני, סופו החמיץ, ששלח כתב ציד עורא, שיצנו אותו שלש שורות של אבני שיש, והרביעיית שורה של עץ, סבר אי מרדו צי יהודאי, איקלייה צנורא. ולא כן שלמה המלך שבנה בית הראשון, שקע העץ בתוך הצנין או טח אותו בכיד, שלא יוכל להשרף ע"ש. ואמרו בגמרא (יומא י.) דאמר רב עמידה פרס שתפול ציד רומי. ופריך עלה צנויי ציד סתורי (הלא פרס הם צווי המקדש השני, ורומי סתרו והתריבו את המקדש). ומשני גזירת המלך היא

שני, כרוצים מעשה חושב (כו-א), ארי מלד זה ונשר מלד זה. ועליהם היו יריעות עזים לאהל על המשכן, והם יקו כל היריעות התחתונות שלא נראו מבחוץ כלל, ורק העומד במשכן בפנים רואה תפארתם של היריעות התחתונות. אבל מבחוץ לא היה נראה לעינים אלא יריעות פשוטות של עזים. וכבר כתבו שזה צא ללמד, כי שפע העשירות שנשפע להאדם צריכין להכירו רק בתוך ביתו, אבל לא כלפי חוץ לעיני הגויים, והון ועושר יהא רק בביתו, אבל לא להתראות מבחוץ. וכמו שהוכיח הבלי יקר (פ' דברים) את בני דורו, שאמר הכתוב (סס ב-ג) רב לכם סוב את ההר הזה, פנו לכם לפונה, שכאשר איש ישראל מנליה או יומין ויפין הכל בפני עשו, וזה היפוך ממה שעושים, כי מי שיש לו מנה הוא מראה עצמו במלבושי כבוד וצחיס ספונים וחשובים כאילו היו לו כמה אלפים, ומגרים האומות בעצמם, ועוצרים על מה שנאמר פנו לכם לפונה וכו' ע"ש. על כן הראה ה' בהמשכן, שיפיי היריעות היו ניכרים רק בפנים, אבל מבחוץ לא ראו אלא עורות עזים. והמכסה של עורות אלים מאדמים ועורות תחשים, היו רק על הגג, ולא נראו להעוצרים ושבים.

*

ואמר הכתוב ואת המשכן תעשה עשר יריעות וגו' (כו-א). ופירשו הרשב"ם והספורנו שקרא היריעות בשם 'משכן'. וכן כתב רש"י (כו-ז, לה-יא). ויש לומר בטעמו, כי הגג הוא הגמר של הצנין, כי כתלים לעצמם עדיין אינו נקרא בית עד שיהא מקורה (יומא יא:), ועל כן היריעות הם נקראים בתואר משכן. ויש לומר

והנה אליעזר ראה כמה משתדלת אותה לדיקת רבקה אמנו במצות גמילות חסדים, כמה שנדבה לבה להשקות לכל גמליו, חשש פן יעשו מזה עיקר, והמצות שצין אדם למקום לא יתקיימו אלא בדרך ארעי, על כן עשה פועל דמיוני כמה שנתן שני צמידים על ידיה, לרמוז על הלוחות ששניהם צמידים אחד אל אחד יתאחדו ולא יתפרדו, עשרה זהב משקלם כג"ל ודפח"ח (ועיין שמון ראש חלק תשיעי ויקרא 77 ד).

ובמו כן צמשכן ה', היריעות התחתונות היו מחולקים לחמש יריעות וחמש יריעות, להורות על שני חלקי הלוחות, ונטוו י' חצרות את היריעות אשה אל אחותה בקרסים והיה המשכן אחד, שרק כאשר הם מצומדים יחד, המצות שצין אדם למקום עם המצות שצין אדם לחצירו, רק אז יחד נעשה המשכן שלם להשראת השכינה.

*

ויש להוסיף עוד לבאר הענין שציריעות התחתונות דייקא היו נרמזים השני לוחות והעשרת הדברות. גם לבאר הענין ריבוי המכסאות שהיו על המשכן, שעל הכיסוי הראשון היה עוד יריעות עזים, ולמעלה מזה היה עוד מכסה לאלה עורות אילים מאדמים, ומכסה עור תחשים מלמעלה (טו-יד). ובגמרא (שבת כח.) פליגי, רבי יהודה אומר שני מכסאות היו, אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות תחשים, ורבי נחמיה אומר מכסה אחד היה [חציו של אילים וחציו של תחשים] ע"ש. ויש להבין טעם פלוגתתם.

ובגמרא דאיתא צמדש (דצ"ר יא-ו) מנין שהתפלל משה באותו הפרק חמש

ע"ש. וביאר צמדש בניהו, כי צהיות שהפרכיים בנו אותו באופן שיוכלו לשרוף את הצית בקלות, אם כן גם צנינס סתירה היא, שהכינו אפשרות של סתירה, ולפיכך נגזר עליהם ליפול ציד רומי ע"כ. ולכן צבית ראשון שהכותלים היו אצן לא נשרף רק התקרה. אצל צית שני, דורות אחרונים, לא זכו שיצנה רק מאצן, אלא בכל שלש שורות היה שורה עץ, וכאשר נשרף העץ שצנתיים ממילא נפלו הכתלים עד היסוד צה.

*

והנה היריעות התחתונות היו עשר יריעות ציחד, חמש היריעות תהיינה חוצרות אשה אל אחותה, וחמש יריעות חוצרות אשה אל אחותה וגו', ועשית חמשים קרסי זהב וחצרות את היריעות וגו' (כו-ג). ובבעל הטורים שהם כנגד חמשה דברות על לוח אחד וכנגד חמשה שעל הלוח השני (שקלים ו-ה), חמשים קרסי זהב, כנגד חמשים שערי צינה ע"כ. ונראה לבאר מה שחיצרו יחד החמשה עם חמשה, דהנה מצונו באליעזר שנתן לרבקה, שני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם (צדאשית כד-כז). וצדש"י רמו לשני לוחות מצומדות, ורמו לעשרת הדברות שבהן (צ"ר ס-ו) ע"כ. וכמו בערוגת הבשם שם לפרש, דהנה מצות התורה מתחלקות למצות שצין אדם למקום ומצות שצין אדם לחצרו. ויש כמה צני אדם שצמנות שצין אדם למקום הם והירים, ומזולזלים צמנות שצין אדם לחצרו. כמו כן יש צני אדם שעושין טובות לחצריהם ועוסקים בגמילות חסדים ונותנים צדקה, ואינם משימין על הלצ לזוהר צמנות שצין אדם למקום. וצמנות כולם מרועה אחד ניתנו, והכל מצות המקום, וצריך לזוהר בכל מיני מצות עד קצה האחרון.

הוריד צידו, על כן היריעות התחתונות הם מכוונים, עשר יריעות נגד העשרת הדצרות, וחמש יריעות חוצרות עם חמש יריעות, הם נגד שני לוחות הברית, שנכתב על כל אחד חמשה דצרות.

אמנם צהיות שכותן של ישראל נמשכים מהשצעה רועים שהם נגד השצע מדות, על כן היה למעלה עוד שלשה יריעות, שהם נגד אהרן יוסף ודוד. ועל כן סצירא ליה לרבי יהודה, דהיה מכסה חילים מאדמים ועוד מכסה עורות תחשים שיהיו מכוונים נגד השצעה רועים. ורבי נחמיה סצירא ליה שלא היה רק מכסה אחד חציו מאילים מאדמים וחציו מתחשים, כי צהיות שעדיין לא היה דוד צעולם, לא סייעו אז רק זכותן של הששה רועים, ואין צריכין מכסה מיוחד לדוד.

*

ואמר הכתוב שוב, ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן (לפרוש אותן על היריעות התחתונות), עשתי עשר יריעות תעשה אותם וגו', וחצרת את חמש היריעות לצד ואת שש היריעות לצד וגו', וחצרת את האהל והיה אחד (כ-ו). ובגמרא (שבת נט.) גדולה חכמה שנאמרה צעליונות יותר ממה שנאמרה צתחתונות, דאילו צתחתונות כתיב (לה-כה) וכל אשה חכמת לצ צידיה טוו, ואילו צעליונות כתיב (לה-כו) וכל הנשים אשר נשא לצן אותנה צחכמה [יתירות חכמה משמע] טוו את העזים, ותניא משום רבי נחמיה שטוף צעזים וטווי מן העזים ע"כ. וצרש"י (לה-כו) היא היתה אומנות יתירה, שעל גבי העזים טוין אותן ע"כ. ובתפארת יהונתן (פ' ויקהל) ציאר הטעם, כי כל הנשים

מאות וחמשה עשר פעמים, שנאמר (דברים ג-ג) ואתחנן אל ה' צעת ההוא לאמר, ואתחנן בגימטריא הכי הו"ע"כ. וצריך ציאר מהו הענין של תקט"ו תפלות. וכתוב צחידושי תורה מרן הרה"ק מוהר"א מבעלזא זי"ע (פ' ואתחנן), דהנה צגמרא (פסחים פח) אמרו, מאי דכתיב והלכו גויים רצים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלקי יעקב, לא כצברה שכתוב צו הר שנאמר (צראשית כז-ד) צהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב צו שדה שנאמר (שם כד-סג) וינח יצחק לשוח צשדה, אלא כיעקב שקראו בית שנאמר (שם לה-ו) ויקרא למקום אל בית אל ע"כ. וצריך ציאר למה קרא כל אחד צשם זה דייקא. אמנם איתא צספרי קבלה דמקדש של מעלה מכוון כנגד מקדש של מטה, מקדש של מעלה מאן צנחיה, הקצ"ה ומחנה דליה צנחיה לכותל הראשון, אצרה צנחיה לכותל השני, יצחק צנחיה לכותל השלישי, יעקב לכותל הרביעי, ומשה צנחיה לגג ע"כ. (וא"א ז"ל פירש הכוונה, דאיתא דהשם של צנין הוא מספר מחנ"ה, וזהו דקאמר הקצ"ה ומחנה דליה, כוונתו להשם מחנה עכ"ד). וכיון שהקצ"ה התחיל צצנינו צמחנה הראשון, וכל אחד הוסיף כותל עם מחנה דליה, לכך קראו אצרה הר, העולה (עם הכולל) צ' פעמים מחנ"ה, ויצחק צצח עם עוד מחנה קראו צד"ה הוא ג' פעמים מחנה, וצ"ת הוא ארבע פעמים מחנה. ומשה היה צריך שיהיה חמש פעמים מחנה, ותקט"ו הוא חמש פעמים מחנה עכ"ד ודפח"ח.

ובעתה הרי הגג של המשכן שמכוון נגד גג מקדש של מעלה, הוא מכוון נגד משה צנחאו, וכיון שמשה הוא העמוד התורה, אשר משה קיבל תורה מסיני, ושני לוחות הברית

נתאוו לארוג לזורך המקדש, ולא ימלט בששים רבוא שלא היו נשים שלא היו נדות, לכך טוו מעל העזים צמחוצר לבעל חי ואינו מקבל טומאה ע"כ.

וּבְרֵאשִׁית דהנה בתרגום יונתן (כו-ט) מצואר, דחמש היריעות הם כנגד חמשה חומשי תורה, והששה יריעות הם כנגד ששה סדרי משנה ע"ש. והענין שחיברו אותם יחד, יש לומר דבא להורות על מאמרם (מעניית ט.) מי איכא מידי דכתיבי צמחוצי דלא רמיזי באורייתא [שהחומש הוא יסוד נביאים וכתובים, וצכללן יש סמך למצוא מן התורה] ע"כ. וכמו כן כל תורה שבעל פה יש לה רמו וסמך בקרא, והכל רמוו צהתורה, והחכמי לב צתורה, הם מוצאים הכל איך הם מרומזים צתורה שצכתצ. והרי אפילו מילי דאמרי אינשי רמיזי צהתורה (צצא קמא צצ.), מכל שכן התורה שבעל פה שהיא פירושה של התורה שצכתצ. ולכן צוותה התורה לחצר השש היריעות שזהו תורה שבעל פה, עם החמש יריעות שהם תורה שצכתצ, והיינו למצוא כל התורה שבעל פה היאך רמוזה היא צתורה שצכתצ. ולכן גדולה חכמה שנאמרה ציריעות העליונות יותר ממה שנאמרה ציריעות התחתונות, כי כדי למצוא כל דברי תורה שבעל פה רמיזי צתורה שצכתצ, צריכין חכמה וצינה יתירה.

וְלֹא עוד אלא שמי שזוכה ללמוד תורה לשמה, זוכה למצוא צהתורה גם דרך התנהגות צכל המאורעות שעוצרות עליו. ומצינו צהמלך שאמר עליו הכתוב (דברים יז-יח) וכתב לו את משנה התורה וגו', והיתה עמו וקרא צו כל ימי חייו. ופירש בתורת משה (שם צד.) כי

המלך ישא צחיקו תורת ה', ושם ימצא כתוב כל הקורות ותולדות ימי חייו. ושיעור הכתוב כך, את כל ימי חייו יקרא מעל ספר תורת אלקים ע"ש. ומצואר ברמב"ן (צבהקדמתו על התורה) כי הכל נכתב צתורה צפירוש או צרמו, ושלמה המלך שנתן לו אלקים החכמה והמדע, הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד סוף כל החולדות, ואפילו כחות העשצים וסגולתם שכתוב צה אפילו ספר רפואות וכו', כל דבר מכוסה וכל דבר מגולה, כל זה ידע צתורה, והכל מצא צה צפירושה צדקדוקיה וצאותיותיה וצקוליה ע"ש. ויש לומר כי הששה יריעות רומזים על ששת ימי המעשה, וחמשה רומזים על חמשה חומשי תורה, ויש לחצרם יחד, שכל הדברים הגשמיים שעוסק בהם צששת ימי המעשה, ימצא כל מאורעותיו צהתורה, וממנה ישכיל לדעת צכל דבר וצכל פעולה איך לעשותה.

*

אמנם יש לומר צזה עוד, כי לכאורה יש להצין דצשלמא היריעות התחתונות הם המכסים את המשכן, וצהם נגמר הצית עם גגו. אצל היריעות העליונות שהם כיסוי מצחוץ אחר שכבר נגמר המשכן, אם כן אינו משמש את המשכן כלל, ומהו תועלתה. ונראה כי הנה צעשיית המשכן היה לכל אחד מישראל חלק צה, הן צנתינת נצבות המשכן, והן צמלאכת המשכן, אצל אחר שיוקם המשכן על מכונה, הרי תהא עצודתה רק על ידי צצט לוי, ושאר כל ישראל יהיו נדחים מהעבודה צפנים, ואם כן יהא לצם דואצ על שנמנע מהם העבודה של הקרצת הקרצנות, שאין להם חלק צעבודת ההקרצה.

ראוי לעבודה, וזה ה' שחוצה לו יפרשו על המשכן עוד יריעות עליונות, הרומזות לחמשה חומשי תורה שזכתה, וששה סדרי משנה תורה שזעל פה, ולהורות שגם העומדים מצחוץ יכולים לזכות להקצת קרבנות, והוא על ידי עסק התורה, שזכל מקום מוקטר מוגש לשמי, שנחשב להם כאילו מקריצין ומקטירין לשמי.

ונראה דלכן היו היריעות הללו נעשו מעזים, שזה רומז על התורה, וכמו שנאמר (תהלים כט-יא) ה' עוז לעמו יתן, וזרש"י (זבחים קטו.) עוז זו התורה, שהיא מעוזן של ישראל ע"ש. ואורך היריעה האחת שלשים זאמה, שזהו אות למ"ד, הרומזת על לימוד התורה. ורוחב העשתי עשר יריעות היו מ"ד אמות, שהיא המילוי של אות למ"ד, ואם כן אורך היריעה ורחבה הם יחד אותיות למ"ד במילואה, שיריעות אלו מרמזות על לימוד התורה שהוא במקום עבודה.

*

אמנם אמרו חז"ל (שם) דהא דאמרין בכל מקום מוקטר מוגש לשמי, זהו רק בזמנה טהורה, זה הלומד זטהרה, נושא אשה ואחר כך לומד תורה ע"ש. אם כן הא דיכולין לזכות לעבודה על ידי עסק התורה, היא רק כשלימודו היא זטהרה. וזיאר הדברים הוא על פי מה שכתוב בישמח משה (פ' אמור) לפרש הפסוק, צדש השביעי צאחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש וגו' (ויקרא כג-כד), וזפרשת פנחס (במדבר כט-א) נאמר יום תרועה יהיה לכם, ולא כתיב מקרא קודש אחר יום תרועה. וכתב על דרך משל, מי שהוא רעב ואוכל, הוא משביע הרעבון זכל מאכל אף בהפחות והגרוע שצמאכלים, ואף זלחם יזש.

אמנם אמרו חז"ל (מנחות ק.) וזכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה (מלאכי א-יא), זכל מקום סלקא דעתך, אלא אלו תלמידי חכמים העוסקים זתורה זכל מקום, מעלה אני עליהן כאילו מקטירין ומגישין לשמי. ואמרו עוד (שם) הנה זרכו את ה' כל עבדי ה' העומדים זבית ה' זלילות (תהלים קג-א), מאי זלילות, אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים העוסקים זתורה זלילה מעלה עליהם הכתוב כאילו עסוקים זעבודה ע"ש. ואם כן כל אחד מישראל יוכל לזכות להקצת הקרבנות, שזט לוי זעבודה זפועל זמשכן, ושאר ישראל מקריצין גם חוצה לו על ידי עסק התורה. ומדה יתירה יש זהם שהם מקריצין גם חוץ למשכן, זכל מקום מוקטר מוגש לשמי, והם מקריצין גם זלילה, שאינו זמן עבודה זפנים.

וזרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע פירש דברי רש"י על הפסוק, ואחנה את הלויים נתונים לזהרן וגו' (במדבר ח-ט), חמש פעמים נאמר בני ישראל זמקרא זה, להודיע חיבתן שנכפלו אזכרותיהן זמקרא אחד, כמנין חמשה חומשי תורה ע"כ. ויש להזין למה רמזה זאת התורה כאן דייקא. אף זהיות שזפרשה זו נלקחה העבודה זמני ישראל וניתנה להלויים, ויש מקום לישראל להתרעם על אשר נתרחקו מהעבודה, על כן הכפיל הכתוב אזכרותיהן של ישראל חמש פעמים נגד חמשה חומשי תורה, ולהורות שאף בני ישראל יכולים לעבוד עבודת הקרבנות על ידי עסק התורה ע"כ (הוצא בולאשר אמר ריש פ' קרח).

ולבן אחר שהושלם המשכן לעבודה זהיריעות התחנות, שהם גומרים המשכן שיהא

ואם ירצה להשביע הרעבון שלא על ידי אוכל כגון על ידי שמייעה או ראייה, לא יתכן על ידי שמייעת או ראיית דברים המלווים, רק אם ישמע דבר נפלא הפלא ופלא שמתענג בו מאד, ואזי שוכח רעבונו ומשביעו זמן מה, כגון בשמייעת קול זמר שלא נשמע כמוהו צפה או בכלי, או מעשה נפלא שמתענג השומע, או דבר חכמה נפלאה להאזיב חכמה, וכן בראיית איזה דבר נפלא, והוא דבר מוחש אין להכחיש.

ולא הביין למה זה, שהמאכל ישביעו אף בפחות, וזה דוקא בדבר נפלא, דעת לנצון נקל, שהוא משום שהמאכל טבעו להשביע מנד התולדה לכך משביעו אף במאכל פחות, אבל שמייעה וראיה אין טבעם להשביע, רק שימשו במקום המאכל שיהא כאילו אוכל, ולזה צריך דבר נפלא שיגנה את טבעו. סימן לדבר, ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו (שמות כד-יא), רצה לומר שראיה זו השביעין.

והנמשל כל המנות כולם המה תועלת לנו בטבע, אף שאין לנו יודעים סיבת התועלת, אלקים הבין דרכה והוא ידע את מקומה, ונמצא העושה המצוה בפועל הוא בנקל שיעשה התיקון והיחוד שראויים להיות על ידי מצוה זו, אף בעשיה כפשוטו, אמר ונעשה רצונו, אף בלי כוונת סודות נסתרים, ואף אם אין כאן הטהרה והקדושה הגדולה והיראה והאהבה הראויה. מה שאין כן כשאין עושין המצוה בפועל רק דוגמא במקומו, שזה אין טבע התיקון, צריך להיות בטהרה וקדושה נפלאה וכוונה זכה שיעלה כאילו נעשה בפועל.

ולבן צפרשת פנחס דכתיב יום תרועה, דאיירי שחל בחול, אמר מקרא קודש יהיה לכם

בזה שכל מלאכת עבודה לא תעשו, כמו שנאמר בשאר יום טוב. אבל צפרשה זו דאיירי שחל להיות בשבת, כמו דאיתא בגמרא (ראש השנה כט:), וכדכתיב שבתון דהיינו שיהיה בשבת זכרון תרועה, על כן לא הותרך לומר מקרא קודש לענין השביעה, כיון דבלאו הכי הוא שבת, אבל התורה מזהירה דמאחר דיהיה בשבת, ואז לא הוי רק זכרון תרועה ואינו בפועל, רק דוגמא לדבר, על כן צריך להיות מקרא קודש, דהיינו שיהיה הקריאה צפה קודש. וזה הוא התכת הכתוב, אימתי הוא זכרון תרועה, כשהוא מקרא קודש ע"כ.

ובבמו כן גם בהקרבנות קרבנות, אם עושה המצוה בפועל, אף אם יעשהו בפשיטות יהא רצוי לפניו לריח ניחוח, כי אמר ונעשה רצונו, אבל אם אינו עושה המצוה בפועל, אלא עושה דוגמא במקומו, בעסק התורה, שזה אין טבע התיקון, אז צריכה להיות בטהרה וקדושה ביתר שאת, שיעלה כאילו נעשה בפועל. ומעמה יריעות התחנות הם חלק מהמשכן שבה שצט לוי עובדים העבודה בפועל, אבל יריעות העליונות שהם חוזה לה, והם רומזים על עסק התורה שהיא גם כן כאילו מקריבין ומקטירין לשמי, לזה צריכין חכמה יתירה יותר מהתחנות, שמהא העסק בתורה בקדושה וטהרה. ולכן היו הנשים טוין אותה מן העוים, באופן שלא יוכלו לקבל טומאה, כי בעלי חיים אינם מקבלים טומאה, כי רק אם היריעות הללו הם בטהרה אז הם נחשבים גם כן בהקרבנות קרבנות.

ויש לומר דלכן היו היריעות הללו נחלקים לחמשה וששה, כי החמש יריעות רומזות

על התורה, חמשה חומשי תורה, ושש היריעות רומזות להשש מדות, 'וכפלת את היריעה הששית', הרומזות למדת יסוד, כי מדת הטהרה צריכה להיות צכפליים משאר המדות, ורק כאשר התורה מחוברת עם טהרה, אז מוקטר מוגש לשמי, נחשבת התורה כחלק מהעבודה.

ואנו קורין פרשה זו צימי שובציי"ס ת"ת, כי שמש בית מקדשנו, ואין מכפר בעדי ואין

סודר לי סדר, אי אפשר לנו להקריב קרבנות לכפר עלינו. ואין לנו שיעור רק התורה הזאת, זה נשאר לנו שכל אחד יוכל להקריב קרבנות על ידה, כאשר היא מנחה טהורה, שלומד תורה בטהרה. ויש להחשיב ולהשכיל חשיבות התורה שלומדים, שזהו כהקרבנות קרבנות, עדי נוכח שירחם ה' על ציון, ונוכח לראות בית מקדשנו בתפארתה, צביאת בן דוד במהרה צימינו אמן.

בסעודה שלישית שבת פרשת תרומה תשי"פ לפ"ק

מנין, תלמוד לומר דבר וגו', ולדרך זה תמלא מרגוע לנפשך, בכל התורה כולה, שאמר הכתוב לאמר, וחזר לומר דבר, כי בכל מצוה צריך לומר לו, לאמר, ודבר, וצאחת מהנה לא יהיה נשמע שחובה עליו הם הדברים לאומרם להם, אלא רשות ע"כ.

ויש להבין איך היה עולה על הדעת לומר שמה הוא צבל תאמר, שהוצרך להחיר לו, דאם כן איך יתקיים צנין המשכן ולקיימת התרומה אם לא יאמר להם. וצבלמא כאשר ה' אומר למשה דבר פרטי הנוגע לעצמו, אז הוא צבל תאמר עד שיתיר לו, אצל כאשר ה' אומר לו דבר שצריכין ישראל לקיים, צודאי שאמירתו למשה הוא כדי לזומו שימסור הדברים לישראל, ואכתי תקשה דצחא אמירה סגי, ולמה הכפיל לאמור דבר אל צני ישראל.

*

וגראייה על פי מה שציארנו במקום אחר, צהא דאמרו חז"ל (שבת פט.) ויתיצבו

וידבר ה' אל משה לאמור, דבר אל צני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כה-א). צתנא דצי אליהו (רצה פרק יז) איתא, צשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, מיד אמר הקב"ה לישראל שיעשו לו משכן, שנאמר דבר אל צני ישראל ויקחו לי תרומה ע"כ. ויש להבין קשר הדברים, השייכות של ציווי גדבות המשכן עם אמירתם נעשה ונשמע, אשר מיד אחר זה אמר להם ויקחו לי תרומה.

ובאור החיים חק' כתוב, צריך לדעת למה לא הספיק צמה שקדם לומר 'לאמר', והדבר מוצן שלצני ישראל יאמר, אז לא היה צריך לומר 'לאמר', ויספיק צאמרו דבר אל צני ישראל. וגראה לומר על דרך מה שאמרו ז"ל (יומא ד: מנין שהאומר דבר לחצירו שהוא צבל תאמר שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר. ועל פי הדברים האלה, ינטרך לומר דבר אל צני ישראל, שאם לא כן יחשוב משה, כי לא צא אלא לתת רשות, שאין זה צבל תאמר, חובה

והנה איתא במדרש (פסיקתא רבתי מא), כשאמרו ישראל נעשה ונשמע נעקר יצר הרע מלכס ע"כ. ואם כן אחר שהסכימו ישראל לקבל את התורה, גם להם עדיפא להיות אינו מלווה ועושין, להראות גדול אהבתם לה, ואם יהיו מלווין ועושין, יתקטן מעלתם, על כן לא ראו ללכת לקבל התורה. אך הקצ"ה שלפניו נגלו כל מעלומות, וידע שצסופו יחטאו ויחזור היצר הרע למקומו, ואז יתעלו במעלתם כאשר יהיו מלווין ועומדין, על כן כפה עליהם את ההר כגיגית לכופם על קבלת התורה כדי שיוגדל מעלתם. (עיין בישמח משה פי' יתרו גד"ה עוד ציבור, ובשמון ראש לשבעות ח"א דף תלח).

*

ויש לומר עוד צטעם הדבר שגדול המלווה ועושה ממי שאינו מלווה, דלכאורה העושה דבר מרצונו הטוב צלי ציווי מורה על אהבה ודביקות, יותר ממי שאינו עושה רק מה שמלווה. אך יש לומר כי תועבת ה' כל גבה לב (משלי טו-ה), וחשיבות עשיית מצות ה' ועבודתו, מתקבלת למעלה רק כאשר אין בהם שום פניה עצמית, אלא צלתי לה' לצדו, רק לעשות נחת רוח לקונו. ובתורת משה (פי' שופטים נד.) פירש הכתוב לצלתי רוס לצבו מאחיו ולצלתי סור מן המלווה ימין ושמאל (דברים יז-ב). כי אמרו חז"ל (סוטה ד:) כל אדם שיש צו גסות הרוח כאלו עובד עבודה זרה, והרמו כי העושה מצוה ומתגאה בה, אזי הוסר ממנו מדריגת ענוה הנקראת 'מה' (עיין חולין פט.), ואם תסיר מן המלווה אותיות מ"ה נשאר צ"ו, ואין לו אלא עבודה זרה כידוע (וזהר ח"א כז.). והיינו לצלתי רוס לצבו מאחיו ולצלתי סור מן המלווה ימין

בתחית ההר (שמות יט-ז), אמר רבי אצדימי מלמד שכפה עליהם הקצ"ה את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קצורתכם ע"כ. והקשו בתוספות הרי הקדימו כבר נעשה לנשמע, ולמה נזרכו לכפיית ההר ע"כ. - עוד איתא בגמרא (שם פח:) צשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקצ"ה, רצונו של עולם וכו' תנה הודך על השמים (מהלים ח-ב). אמר לו הקצ"ה למשה החזר להם תשובה וכו'. אמר להם יצר הרע יש ציינכם וכו', מיד הודו לו להקצ"ה ע"ש.

ונראה צציבור הדברים, כי משה רבינו אמר להמלאכים, למה אתם צריכין לקבל את התורה, הלא אתם יכולים לקיים כל מצות ה' במדריגת אהבה, כמי שאינו מלווה ועושה, שמראה צוה חציבותו למקום, שעושה מעצמו ורצונו צלי ציווי. אך הרי אמרו חז"ל (עבודה זרה ג.) אמר רבי חנינא גדול המלווה ועושה יותר ממי שאינו מלווה ועושה ע"ש. ואם כן צרכנס לקבל את התורה, שיהיו מלווין ועושה. אמנס בתוספות שם כתצו הטעם, כי צמלווה ועושה היצר הרע מתגבר עליו להחטיאו ע"ש. ועל כן אמר להם משה, 'כלום יצר הרע יש ציינכם', ולא שייך אצליכם לומר שגדול המלווה ועושה, שהרי אין לכם יצר הרע, לא כן צני ישראל שיש להם יצר הרע, להם עדיפא להיות מלווין ועושין. ואם כן למה אתם מונעין אותנו מלקבל התורה, הרי אצליכם עדיפא אינו מלווה ועושה, ולנו עדיפא מלווה ועושה, והוי כמדת סדום אם אתם מעצבין אותנו מלקבל התורה, לכן מיד הודו לו, ונתרצו שיקבלו ישראל את התורה.

לעשות מקדש לה', כדי שצוה יקיימו רצון ה' בלי ציווי, כי אללם אינו מצווה ועושה עדיף. אך ה' צוה עליו 'דבר אל בני ישראל', שימסור זאת לישראל בציווי מה', שיהיו מצווים ועושים. והטעם כי גלוי וידוע לפניו שיחטאו ישראל בעגל בעת שירד משה, ויחזור יצר הרע למקומו, ואז מצווה ועושה גדול יותר ממי שאינו מצווה. כי בשעה שיצר הרע שולט בעולם אז האינו מצווה ועושה מתמלא בהתרוממות נפשו, ולבו זחה עליו, ובמשכן כזה לא יוכל להיות השראת השכינה, כי ה' שוכן רק את דכא, ובגאווה אין אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה ה.). על כן אמר לו דבר אל בני ישראל, שימסור הדברים בציווי מה', כי אז יהיה מצווה ועושה גדול יותר.

וזהו שאמרו, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה 'דבר אל בני ישראל' ויקחו לי תרומה. דכיון שאז נעקר יצר הרע מלצם, היה חשוב יותר אינו מצווה ועושה, והיו יכולים לטעות כי מה שנאמר לאמור, היינו שהתיר לו לומר מעצמו הדברים, כדי שיהיו אינו מצווה ועושה, ועל כן הוצרך לבאר לו שיאמר הדברים בציווי מה', דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. ולכן אמר ויקחו לי תרומה, לי לשמי, כי רק הנותן לשם שמים, ואינו מצד הרצון הנגלה עצמו, אז יוכל לשרות שם השכינה. וכיון שכן הוא, אם יהיו נותניו בלי ציווי, היה צוה זחיחות הלצ של הנותנים, על כן דבר אל בני ישראל, שיהיו מצווין ועושים, וגדול המצווה ועושה, שאינו מנשא ומחשיב נפשו בעשותו מה שמצווה לעשות.

*

ולשם צדקה חתן כלה נוסף, ידוע מה שפירש אמו של הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ

ושמאל, שלא יסיר מן המצוה אות ימין שהוא מ"ס, ואות שמאל שהוא ה"א, וישאר אמצעי צ"ו, ח"ו כן לא יעשה ע"כ.

ובדרך כלל העושה דבר טוב שאינו מצווה לעשותו, יש צוה זחיחות הלצ, שמחשיב נפשו שעושה לקונו דבר שלא נתחייב בו, ודעתו יפה עליו ומתנשא בלבו על מעשהו. לא כן העושה מה שמצווה, שאין לו ברירה, כי ציווי המלך עליו, ואריא רביע עליה, שלא יעגש בהמנע עשותו, על כן קל לו יותר לעשותו בענוה ושפלות רוח. ולכן גדול המצווה ועושה, שחשוב יותר המקיים מצוה בציווי, ממי שאינו מצווה ועושה, כי אז זה קשור בזחיחות הלצ, וחסר המ"ה של המצוה.

אמנם כל זה הוא רק בשביל שיצר רע סוכן בנו, אשר אחר עשיית דבר טוב הוא מביא את האדם להתנשאות, על כן אינו מצווה ועושה יוכל להכשל בזה ביותר. אבל אם נעקר יצר הרע מלבו של אדם, והוא בטל כולו לאלקיו, אז אינו מצווה ועושה חביב טפי, שעושה מאהבה בלי ציווי, וגם עושהו בלי פניות בלתי לה' לבדו.

ובעצתה כיון דבשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע נעקר יצר הרע מלצם, אם כן אז אינו מצווה ועושה גדול יותר, שאין לו יצר הרע של זחיחות הלצ, ועושה המצוה מאהבה בלי שום ציווי. ואם כן היה מהראוי יותר שיצונו בית ה' בלי ציווי, כי אללם גדול אינו מצווה ועושה.

ולבן אם לא היה נאמר למשה רק לאמור, הוי אמינא שאמר ה' למשה כי רצונו הוא בעשיית משכן לה', אבל לא ימסור בציווי מה', אלא מעצמו יציע לישראל כי מהראוי

כנישתא דהולל וצבי כנישתא דשף ויטיב ע"ש. וכמו כן כל בית ישראל כאשר איש ואשה זכו שכינה ביניהם, הוי ביתם מקדש מעט.

ובבב שכן כאשר האדם זוכה להתקדש, שהשכינה שורה עליו, על דרך שנאמר (ירמיה ז-ד). היכל ה' המה. ואמרו (מועד קטן כה). ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכינה אלא שבבל גרמה לו ע"ש. הרי שיתכן שהאדם עצמו הוא בחינת מקדש. וכמו שפירש האלשיך הכתוב (מהלים עח-ס) ויטוש משכן שילה אהל שכן באדם, שכאשר עזב ה' את בית מקדשו, ויטוש משכן שילה, מאז והלאה 'אהל שכן באדם', שכן אהלו בתוך האדם. וכל אלו נכללים הם במצות ה' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל. וכמו שסיים עלה, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, וברש"י לדורות, שיש ללמוד מתבנית המשכן וכליו לעשות גם עצמו מקדש כמותו, לקדש עצמו בתורה שנרמז בהארון, ולקדש אכילתו והונו, שזה נרמז בהשלמת עם לחם פנים לפני תמיד.

וייש לומר דלכן הנגינה על 'ככל' היא רביעי, כי יש ארבעה סוגים של עשיית מקדש, בית המקדש, בתי כנסיות ומדרשות, בית נאמן בישראל ששכינה ביניהם, וגם לעשות עצמו וגופו מקדש לה', ועל זה בא הניזוי וכן תעשו לדורות, שגם כאשר יחרצ המקדש סוג הראשון, עדיין יש חיוב בעשיית מקדש של שאר הסוגים. - ואם כן שפיר אמר הכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, 'לי' לעולם ולעולמי עולמים. ועל זה בא הרמז, שמחתי באומרים 'לי' בית ה' נלך, אני שמח שכאשר נצטוונו ללכת לבנות בית ה',

זי"ע, שהיתה מלומדת, ואמרה בעת חתונתה, שהכתוב אומר שמחתי באומרים לי בית ה' נלך (מהלים קכז-א), כי אז היה המנהג שהנערות לא היו הולכות לבית הכנסת להתפלל בעזרת נשים רק אחר הנישואין. ואמרה כי בעת הקידושין אומר החתן להכלה, הרי את מקודשת 'לי' בטבעת זו. והנני שמח באומרים 'לי', כי אז בית ה' נלך, נתחיל ללכת לבית הכנסת שהיא בית ה' ע"כ. ויש להוסיף, שהרי אמרו (סוטה י). איש ואשה זכו שכינה ביניהם [שהרי חלק את שמו ושכנו ביניהם, יו"ד באיש וה"א באשה] ע"כ. ואם כן אחר הקידושין כשהולכים לביתם, הרי זה גם כן בית ה', שהשכינה ביניהם. ועל כן שמחתי באומרים 'לי', כי אז 'בית ה' נלך', הבית שלנו הוא בית ה'.

וייש לומר עוד, דאיתא בספרי (פרשת בהעלותך לד) בכל מקום שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי עולמים. בכהנים הוא אומר (שמות כח-מא) וכהנו לי, בלויים הוא אומר (במדבר ג-יב) והיו לי הלויים, בישראל הוא אומר (ויקרא כה-נה) כי לי בני ישראל, במקדש הוא אומר (שמות כה-ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ע"כ. והיא פליאה כי הלא המקדש חרצ ולא נתקיים לעולמי עולמים.

אמנם הענין הוא, כי אמרו חז"ל (מגילה כט). ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם, אמר רב יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ע"כ. הרי שגם עתה יש לנו מקדש, מקומות התורה והתפלה. ואמרו (שם) ושז ה' אלקיך את שבותך (דברים לג), והשיב לא נאמר אלא ושז, מלמד שהקב"ה שז עממה מצין הגליות. ובבבל היכא שריא, אמר אצבי צבי

אמר ה' ועשו 'לי' מקדש, שזהו לעולם, ולכן לא ירע לזבנו בחורבן המקדש שאזדה עוד תקומינו, אלא גם בגלות נוכל תמיד לזנות מקדש לה',

אם לא מקדש בנוי על תלה, מכל מקום מקדש מעט יש לנו בכל עת, עד שירחם ה' ויכונן מקדשו מן השמים לעולמי עולמים.

בסעודה שלישית פרשת תרומה (זכור) תשפ"א לפ"ק

(א-ז), הלך משה והפך לו ואמר לו, עשה ארון וכלים ומשכן [בסדר שהם סדורין בפרשת ויקחו לי תרומה]. אמר ליה, משה רבינו, מנהגו של עולם אדם זונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה כלים ארון ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניס, שמא כך אמר לך הקצ"ה עשה משכן ארון וכלים. אמר ליה צלל א-ל היית וידעת ע"כ. והוא תמוה שיהפוך משה דברי אלקים חיים. ומה גם שהרי בפרשתנו באמת נאמר לו, עשה ארון וכלים ומשכן, וכי החכים צללאל יותר ממשה, ומהו הלשון 'צלל' א-ל היית דייקא.

וגם יש להבין מי אמר לו לצללאל שבנין המשכן נבנה כמנהגו של עולם, אולי כמנהגו של שמים, ושם יש גדרים אחרים. ועוד הלא תחלת עשיית המשכן היתה ציריעות, עשר יריעות שש משור וגו' (לו-ט), ואחר כך כתיב ויעש את הקרשים (לו-ז), וכי מנהגו של עולם לעשות צורכי הגג קודם שנעשו צרכי מחילות הבנין.

*

ובתחלה נבאר הטעם שבפרשת תרומה נאמר עשיית הארון תחלה. כי הנה תכלית הארון היא, ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך (כה-א). וצלוותם הראשונות כתיב,

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וגו' (כה-ח). בספרי (פ' בהעלותך לה) צללאל שאל את ה' ויאמר 'לי' קיים לעולם ולעולמי עולמים, צכהנים הוא אומר (שם כח-מא) וכהנו לי וכו', במקדש הוא אומר ועשו לי מקדש ע"כ. וכן דרשו (יומא ע"ג). עני שטים עומדים (כו-טו), שעומדין לעולם ולעולמי עולמים ע"כ. ובגמרא (סוטה ט). משה ודוד לא שלטו שונאיהם במעשיהם, דאמר מר משנבנה מקדש ראשון, נגזו אהל מועד קרשיו קרסיו וצריחיו ועמודיו ואדניו ע"כ. ואכתי צריך ביאור, הא קרא קיים עלה ושכנתי בתוכם, ואם כן גם השראת השכינה צריכה שתהא עליה לעולם, ולא כן הוא, כי אחר שנגזו שרתה שכינה במקדש. – גם מה שאמר הכתוב ככל אשר אני מראה 'אותך', יותר מתאים לומר ככל אשר אני מראה 'לך' או 'לפניך', כי 'אותך' מורה שמראה את משה.

(ב) בגמרא (ברכות נה). ראה קראתי צללאל בן אורי בן חור (ל-ג), אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, צללאל על שם חכמתו נקרא, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור לו לצללאל עשה לי משכן ארון וכלים [שכן הם סדורין בפרשת כי תשא, את אהל מועד ואת הארון לעדות וגו'

הלוואות מעשה חלקים המה, והמכתב מכתב חלקים הוא (לז-טו), וכאשר קרב משה אל המחנה וירא את העגל ומחולות, ויחר אף משה, וישלך מידו את הלוואות וישבר אותם (לז-ט). ושזב נאמר לו, פסל לך שני לוואות חבנים כראשונים, וכתבתי על הלוואות וגו' (לז-ח). ואם כן לוואות הראשונות אין זה שום דבר גשמי מעלמא הדין, וכמבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו) הלוואות לא נבראו מן הארץ אלא מן השמים ע"כ. ובתרגום יונתן (לא-יח) שנלקחו מכסא הכבוד ע"ש. לא כן לוואות שניות הם חבנים מגושמים וכמו שאר הדברים שהיו בהמשכן.

והנה דעת רש"י (לא-יח) דאין מוקדם ומאוחר בתורה, ומעשה העגל קודם לזיווי המשכן ימים רבים, שהרי צ"ו בתמוז נשתברו הלוואות, וציום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן ע"ש. אמנם בהג"ה שם הביא מזוהר הק' (פרשת ויקהל קנז.) דלזיווי המשכן היה צארצעים ימים הראשונים טרם עשותם את העגל, וקודם רדתו מן ההר עשו את העגל, ומשה לא הגיד לישראל זיווי המשכן עד למחרת יום הכפורים שהיו ישראל מרוצים להקב"ה ע"ש. – ונראה דעל זה כוון התנא דבי אליהו (פרק יז), בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה, והיינו שזיווי המשכן לא היה אחר חטא העגל, אלא צארצעים ימים הראשונים תיכף אחר קבלת התורה. – ולפי זה פרשת תרומה נאמרה קודם חטא העגל, וזיווי משה לישראל (בפרשת ויקהל) היתה רק אחר חטא העגל, למחרת יום הכפורים.

ובערתה אחי שפיר, דבפרשת תרומה קודם חטא העגל, היתה המדובר מעשיית

ולבאר שאר הדברים, נקדים מתחלה הגמרא (סוכה מא.) משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הכף [של עומר דהיינו ט"ז בניסן] כולו אסור [בחדש, ובעוד המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלין חדש צו ציום כדכתיב (ויקרא כג-ד) עד הביאכם, וכשחרב הבית מותר מן התורה משהאיר המזרח, ואסר רבן יוחנן בן זכאי עליהם כל היום]. מאי טעמא, מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול, ואינהו לא ידעי דאשתקד דלא הוה בית המקדש האיר מזרח התיב, השתא דאיכא בית המקדש עומר מתיר. ופריך דאיבני אימת, אילימא דאיבני בשיתסר, הרי התיב האיר מזרח, אלא דאיבני בחמיסר, מחנות היום ולהלן תשתרי וכו'. לא

*

שתי פעמים מחזית השקל, חדה על חודש אדר, ושנית על חודש ניסן.

*

אמנם יש כמה מדרשים דנין השלישי תהיה על ידי מלך המשיח, בנין צידי אדם (עיין באריכות ביואל ב' משה מאמר א' אות סא-סו). ואם כן הדרה קושיית רש"י לדוכתיה איך אמרו דאיבני בחמיסר, הא אין בנין המקדש דוחה שבת.

ונראה בהקדס דברי המעשה רוקח (על החורה, קונטרס מעשה המשכן פרק א) שהעיר, דבפרשת תרומה נאמר כל ציווי מלאכת המשכן וכל הכלים למשה רבינו ע"ה בלשון נוכח, 'ועשית', 'ונתת', דמשמע שהוא בעצמו ובכבודו יעשה הכל, וכן מצוה במדרש הנעלה (בפרשת תרומה, זוהר חדש מצ:): רבי שמעון אומר בכל פרשתא דא אשכחנא דאתמסר עבידתא צידא דמשה, בר תרין, דבכולהו כתיב 'ועשית וכו'. הרי מצוה בהדיא שכל מעשה מלאכת המשכן עם כל הכלים היה מתחלה הציווי שיעשה משה בכבודו ובעצמו, ואחר כך נאמר לו (לא-ב) ראה קראתי בשם צלאל ואהליאז ושאר כל חכמי לצ שיעשו אותו המה הכל.

ונראה פשוט הטעם, לאותה פרשה שבתרומה נאמר הציווי קודם חטא העגל כמצוה צוהר הנ"ל, ואם היה באמת הכל נעשה על ידי משה היה קדושתו קדושת עולם ולא היה נגזר כלל, ואף כשבאו לארץ ישראל היו משתמשין באותו משכן להקריב כל הקרבנות וכל העבודות. ובדאי לפי האמת שעשיית המשכן היה על ידי צלאל ואהליאז, רק הקמתו היה על ידי משה,

צריכה דאיבני צלילא, אי נמי סמוך לשקיעת החמה ע"כ. וברש"י ואי קשיא דאין בית המקדש נבנה בחמיסר שהוא יום טוב, דקיימא לן (בשזעוה טו:): דאין בנין בית המקדש דוחה יום טוב, הני מילי בנין הבנוי צידי אדם, אבל מקדש העמיד שאנו מצפין בניו ומשוכלל הוא יגלה ויצא משמים, שנאמר (שמות טו-יז) מקדש ה' כוננו ידך ע"כ.

וזוהו הענין שאומרים (בפיוט למוסף פרשת שקלים) אור פניך עלינו אדון נשא, ושקל אשה צבית 'נכון ונשא'. והיינו כי הצית השלישי עומדת הכל 'נכון' מוכן ומשוכלל, אלא שהוא כעת 'נשא' למעלה, ובזמן הגאולה שקל אשה באותו בית נכון ונשא.

אך אכתי דקדקו, הא מצות נתינת שקלים היא 'מחזית' השקל, ולמה אנו אומרים 'ושקל' אשא. ונראה כי הלא אנו עומדים ומצפים שמהרה יבנה המקדש, עוד בחודש אדר הזה שאנו עומדים בו. וכיון שתרד בניו ומשוכלל יצטרכו להקריב זה תיכף קרבנות תמיד ושאר קרבנות ציבור. וממילא יצטרכו כל ישראל ליתן תיכף מחזית השקל להקריב הקרבנות למחרתו, להקריבנות של חודש אדר. ושבו יצטרך ליתן עוד מחזית השקל לחודש ניסן להתרומה החדשה. ואם כן יתנו בני ישראל שתי פעמים מחזית השקל, ועל כן שפיר אומרים 'ושקל' אשא. אך אם לא היה הצית יורד משוכלל, אלא ישראל יצטרכו לבנותו מחדש, אז לא היו מצטרפין ליתן מחזית השקל על חודש אדר, כי אי אפשר בדרך הטבע שיוגמר הבנין בזמן כה קצר. אבל כיון שהוא 'בית נכון ונשא', הכל נגמר כבר במרומים, ותרד משוכלל, על כן 'ושקל' אשא,

דאילו היה נעשה על ידי משה רבינו היה באמת דוחה מלאכת המשכן את השבת, דהטעם שאין מלאכת המשכן דוחה את השבת, נראה פשוט משום דקדושת שבת היא קדושת עולם וקדושת המשכן אינה אלא קדושת שעה שעמיד לגנוז, אבל אם היה נעשה על ידי משה כמו שהיה הציווי צפרשת תרומה, היה גם קדושת המשכן קדושת עולם, והיה באמת דוחה את השבת. אבל אחר החטא שנעשה המשכן על ידי צללאל ואהליאז וכו', לכך נאמר לו ואתה דבר וכו', שלא תדחה מלאכת המשכן את השבת, שעמיד לגנוז הכל ואין כאן רק קדושת שעה, לכך אל יקל בעיניהם יום השבת שהיא קדושת עולם ע"כ.

ובערתה בנין הבית השלישי הרי תהיה נחית, ותהא קדושה עולמית. ועוד כי אז תהיה עולם התיקון, ותחזור המלצה למשה רבינו שהוא יעשהו, וכל מעשיו נחיים. ואם כן אין קדושת שבת עדיפא מקדושת המשכן, ושפיר תהא דוחה בנין המקדש מצות שבת ויום טוב, וכדרך שמקריבין קרבנות בשבת, ועל כן שפיר יש לחוש דאיני צחמיסר, ולכן גזרו יום הגף כולו אסור.

*

ובזה נצא לבאר הטעם שהיריעות היו הדבר הראשון שעשו לצורך המשכן, והוא דאיתא במדרש תנחומא (פקודי ז) ה' אהבתי מעון ביתך (תהלים כו-ח), בשביל ששקול כנגד צריאת עולם, כיצד צראשון כתיב צראשית צרא אלקים את השמים ואת הארץ (צראשית א-א), וכתיב (תהלים קד-ז) נוטה שמים כיריעה, ובמשכן מה כתיב ועשית יריעות עזים (כו-ז) וכו' ע"ש. והכוונה היא כי המשכן היא ציור העולם, וכל מעשה המשכן הם מכוונים נגד צריאת העולם. ואיתא

גרם הקמתו שלא שלטו שונאים צמעשה ידיו, ונגזו המשכן וכל אשר בו עד שיצנה המקדש לעתיד ואז יתגלה הכל, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר אם היה משה רבינו עושה הכל בצבדו ובעצמו שלא היה נגזו כלל, והיה קדושתו קדושת עולם. אך אחר שחטאו, והוכרח המשכן והמקדש להתמשכן עצורם, כדפירש רש"י בפסוק (לח-כא) אלה פקודי המשכן משכן, ועל כן היה מוכרח להעשות על ידי צללאל ואהליאז ואחר חכמי לב, רק הקמתו היה על ידי משה, ומכאן זה נגזו המשכן וכל אשר בו, ובתי מקדשות נחרבו ע"כ.

ובערתה מיושב שפיר בטעם שנאמר למשה ועשו לי מקדש, לעולמי עולמים, הלא המשכן אינה עולמית, שהשראת השכינה היתה אחר כך בהבתי מקדשות. אך לפי הנ"ל אחי שפיר, דפרשה זו נאמרה למשה קודם החטא, ואז היה הציווי למשה שהוא יעשו בעצמו, ואז באמת היתה קדושתו קדושת עולם ולא היה נגזו כלל, ושפיר היה המכוון מתחלה ועשו לי מקדש, לעולמי עולמים, ושכנתי בתוכם. ורק אחר החטא שנשתנה הציווי להיות הבנין על ידי צללאל, אז באמת המשכן אינה קדושה עולמית, אלא צרבות הימים נגזוה.

*

והנה במעשה רוקח שם כתב על פי זה לחדש, בטעם דצפרשת כי תשא כתיב, ואתה דבר אל בני ישראל לאמור, אך את שבתותי תשמרו (לא-ג), וצרש"י אף על פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה ע"כ. ולכאורה למה לא נכתבה זאת צפרשת תרומה, דשם היא עיקר ציווי מעשה המשכן. ונראה

המעטף גוף האדם], והיינו שצפנימיותו האור היא כיריעה, ועל כן התחלת המשכן היתה ציריעות. - ולדעת צית שמאי (חגיגה יג.) שמים נבראת תחלה ואחר כך נבראת הארץ ע"ש. והכתוב אומר (שם) נוטה שמים כיריעה, על כן היה שם עוד יריעה תחתיה. ולדעת רבי יהודה (שם יג:) שני רקיעין הן שנאמר (דברים י-יד) הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים ע"ש. ועל כן היה שם עוד יריעות.

*

והנה בהקדמת תיקוני זוהר (יג.) מבואר, לציורא דעובדא דבראשית, וציורא דמשכנא, וציורא דבר נש, חד אינון ע"כ. ולכן שפיר מובן מה שאמר ה', ככל אשר אני מראה 'אותך' את תבנית המשכן, כי ציורא דמשה וציורא דמשכן חד הוא, ומראה תבנית המשכן היא מראה תבנית האדם. וזוהי יתבאר מאמרם (מדה ל:) דהולד צמעי אמו, נר דלוק לו על ראשו, וזופה ומציט מסוף העולם ועד סופו וכו', ומלמדין אותו כל התורה כולה וכו' ע"ש. והיינו כי גם ראשית יצירת האדם היא צבריאת האור הגנוז שבו היה מציט מסוף העולם ועד סופו. אך אור זה שורה עליו רק צמעי אמו, וכאשר יוצא לאויר העולם נגזו ממנו, בשביל הרשעים שיטנס בעולם שאין ראויין ליהנות ממנו.

ובצינו ברבקה אמנו, ויתרוכלו הצנים בקרבה (בראשית כה-כז), וברש"י כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס ללאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס ללאת (בר"ר סג-ו) ע"כ. וידוע הקושיא, דבשלמא עשו היה מפרכס ללאת, שכן צמעי אמו לא היה לו עבודה זרה, אבל יעקב

בבעל המורים (נפרשתנו כה-י) עשרה פרשיות מתחילין בעשייה, כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם (אבות ה-א) ע"כ. ולכן אמרו (ברכות נה.) יודע היה בלאל ללרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ ע"כ. והיינו כי ציור עשיית המשכן היא דוגמת ציור צריאת העולם. וזהו שאמרו (מגילה י:) ויהי ציוס השמיני (ויקרא ט-א), אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו צו שמים וארץ ע"ש. כי גמר הקמת המשכן הוא כגמר צריאת שמים וארץ.

והנה במדרש (שמו"ר ג-א) איתא, רבי יהודה אומר האור ברא תחלה ואחר כך העולם, משל למלך שציקש לצנות פלגין והיה המקום אפל, מה עשה, הדליק נרות ופנסין לידע האך הוא קובע דימוסים, כך האור נבראת תחלה. ורבי נחמיה אומר העולם נברא תחלה, משל למלך שצנה פלטרין ועטרו בנרות ע"כ. ומבואר במגלה עמוקות (שם) דאלו ואלו דברי אלקים חיים, כי אמרו (חגיגה יג.) אור שצרא הקב"ה ציוס ראשון אדם זופה צו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקדוש ברוך הוא בדור המצול וצדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגזו מהן, שנאמר (איוב לח-טו) וימנע מרשעים אורם, ולמי גזו, ללדיקים לעתיד לברא ע"ש. ואם כן מתחלה נברא האור הראשון ואחר כך נברא העולם, ושזו נגזו האור ההוא, ונבראו המאורות להשתמש בעולם הזה.

וביון שהמשכן מכוון נגד ציור העולם, וצבריאת העולם האור נברא תחלה, על כן בהקמת המשכן היתה המלאכה הראשונה ציריעות, כי על האור נאמר (תהלים קד-ג) עוטה אור כשלמה [ובמצודות, מלביש את העולם באור, כשלמה

למה זיקש זאת, והלא גם שם היה לומד תורה. ותיראו כי אף על פי כן לא רצה ללכת עם עשו בחדר אחד, ולכן זיקש להמלט משם ע"כ.

וירתבן לומר כי צהיות שהלימוד צמעי אמו מושפע מהגר של אור הגנוז, שאין הרשעים ראויין לה, על כן צהיות שהיה שם עשו ביחד עם יעקב, מקור הרשע, אשר שני לאומיים ממעיך יפרדו, וצ"ש"י מן המעיים הם נפרדים זה לרשעו וזה לתומו ע"כ. ואם כן אין עשו ראוי ליהנות מאותו אור מופלא, על כן לא היה

גר דלוק על ראשו של יעקב ללמוד כל התורה, ולכן היה יעקב מפרכס לזאת כשהיתה עוברת על פתחי שם ועבר. וזוה מוזן מה שאמרו (וזה"ק ח"א קסג): יעקב איהו תושבחתא דאצהן ואיהו כללא דכולהו ע"ש. דאיתא בנועם אלימלך (לקוטי שושנה עה"פ משוך) דעל ידי שמלמדין אותו מתחלה, נקל לו אחר כך ללמוד ולקבל התורה ע"ש. ואם כן יעקב אצינו שהיה חסר לו סיוע זה מלמעלה, הוצרך לייגע בכחות עצמיים להגיע למעלתו, ועל כן הוא מוזכר מהאצות.

בסעודה שלישית פרשת תרומה תשפ"ב לפ"ק - פאלם ספרינגס

לאחר עשייתם, אלא הטל זה הצה צחלת עשיית הכפורת, והכה בצפיט וצקורנס באמצע, וראשין צולטין למעלה, וצייר הכרובים צצליטת קצותיו ע"כ. ויש להצין הלימוד הנרמו צזה.

ושוב אמר, ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה, ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך (כה-כא). וצ"ש"י פירש שצעודו ארון לצדו צלי כפורת, יתן תחלה העדות לחוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו ע"כ. וברמב"ן כתוב דמשמעו יותר, שאחר שיתן הכפורת על הארון, כאשר אמר, יתן בארון את העדות. וצחמת כבר אמר הכתוב לעיל אחר עשיית הארון קודם ציווי הכפורת, ונתת אל הארון את העדות, ומשמע שנתנת העדות להארון היתה קודם הכפורת, ואם כן מהו נתינת העדות לחוך הארון אחר נתינת הכפורת.

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידצנו לצו תקחו את תרומתי (כה-ג). וצ"ש"י ויקחו לי, לשמני. תרומה, הפרשה, יפרישו לי מממונס נדצה ע"כ. והקשו המפרשים הלא כל מנות ה' צריכין לקיימם לשמה, ולמה הדגיש כאן 'לי' לשמני. וגם למה קרא אותה צשם תרומה, ולא צשם נדצה, כמו שאר נדצות. גם יש להצין על אומרו 'ויקחו', דצשלמא אס היה מדצר להגוצרים שייך לומר שיקחו מצני ישראל נדצותם, אצל הציווי צא לצני ישראל הנותנים, דצר אל בני ישראל, ואם כן יוצדק לומר 'ויתנו' לי תרומה.

ובתחלה נצאר להלן צפרשה צמנות עשיית הארון, ועשית כפורת זהב טהור וגו', ועשית שנים כרובים זהב מקשה תעשה אותם וגו' (כה-ז). צ"ש"י כרובים, דמות פרלוף חינוק להם (סוכה ה:). מקשה תעשה, שלא תעשם צפני עצמם ותחצרם צראשי הכפורת

אדם, ואין מזלזלין בדברי אחרים, ולומדים גם מתלמידיהם תמיד להוסיף חכמה.

גם נרמו בחואר זה של 'תלמיד חכם', שכאשר נתעלה אדם להגיע למעלת חכם בחכמת התורה, לא יחזיק תורתו לעצמו, אלא ישתדל להפיץ אורה של תורה גם לאחרים, ללמד את בניו ותלמידיו תורה ועבודת ה'. וכמאמרם (אבות 3-ח) חס למדת תורה הרבה אל מחזיק טובה לעצמו, היינו להשתדל רק לטובת התעלותו ולהחזיק הטובה לעצמו, אלא יפיץ תורתו גם לאחרים, ולהכניסם תחת כנפי השכינה. והגם שכאשר היה מתבודד לעצמו יתכן שהיה מתעלה יותר, יותר על זה כדי ללמד ולחנך גם אחרים. וכמו שהאריך צוה בהקדמת שו"ת חתם סופר (יו"ד) דחונך היה לדיק גמור והתעלה להיות מלאך אלקים, ובהיות שלא הדריך אחרים, שקעו בני דורו בחטא ועון, עד שהורגך ה' להביא מבול לעולם. וכמו שנאמר (בראשית ה-גד) ויתהלך חנוך את האלקים, שרק הוא בעצמו הלך עם האלקים ולא הדריך אחרים, ואיננו כי לקח אותם אלקים. לא כן אברהם הפיץ אמונת אלקי עולם לכל סביבתו, ועל זה אמר ה' (שם יח-ט) כי ידעתיו למען אשר יראה את בניו ואת ביתו אחריו ושמר דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ועבור זה קראו ה' (ישעיה מא-ח) אברהם אהבי ע"כ. ולכן חכמי ישראל קרויין בחואר 'תלמיד חכם', להורות כי זהו תעודתו, לא להחזיק תורתו לעצמו אלא ללמד מתורתו להדריך גם אחרים, ולהעמיד תלמידים הגונים להיות גם הם דבוקים בתורת ה' ועבודתו.

ובאמת לא יפסיד החכם מתורתו עבור שמסר זמנו לאחרים, ואדרבה ה' משלם לו זאת בכפליים, כדאיתא בגמרא (תמורה טז.) בשעה

ונראה דאיתא בגמרא (יומא עג:) מבית ומחוץ תלפנו (כה-יא), אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו כזרו אינו תלמיד חכם ע"כ. הנה לא אמר שתלמיד חכם צריך להיות 'תוכו וזרו שוין', כי והנע לכת עם אלקיך כתיב (מייכה ו-ח), שיש להנניע תוכן פנימיותו מלהראות לרבים, וראוי שתוכו תהיה יותר מזרו ולא שוין, אך יש להזהר שתוכו לא יהא סתירה לזרו, שהוא ירא שמים רק בגלוי ולא בסתר.

והנה לנו קורין לחכמי התורה בחואר 'תלמיד חכם', ונראה בטעמו, דזהו לרמוז על מאמרם (אבות ד-א) איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר (תהלים קיט-ט) מכל מלמדי השכלתי, שהחכם האמיתי אינו סומך על דעתו, אלא לומד תמיד גם מאחרים, לשמוע דעת אחרים וללמוד מהם, וכמאמרם (מכות י.) הרבה למדתי מרבותי, ומחצירי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולם. ואמרו (תענית ז.) דתורה נמשלה לאש, מה אש קטן מדליק הגדול, כך בדברי תורה קטנים מחדדים את הגדולים ע"כ. ואיתא בגמרא (עירובין יג:) מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו, ושויין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן ע"ש. ובפשוטו הכוונה שזה שהיו שויין דברי בית שמאי מורה על מדת ענותנותם, אך בתוספות רי"ד (שם) הוסיף, דזה מורה שלא סמכו בית הלל על דעתם לזד, שהם מכוונים להלכה, וזלזלו בדעתם של אחרים, אלא למדו תחלה להתבונן מה דעתו של בית שמאי בזה, ודקדקו היטב לבחון את שני הדדים, ועל כן כוונו יותר להאמת, וזכו שתקבע הלכה כמותן ע"ש. ולכן קורין חכמי ישראל בחואר 'תלמיד חכם', שהוא נשאר תמיד תלמיד, ללמוד מכל

שהתלמיד הולך חלל רבו ואומר לו למדני תורה, אם מלמדו מאיר עיני שניהם ה' (משלי כט-ג) [שאף הרב צריך עדיין לימוד ומלמדו הקב"ה], ואם לאו, עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה' (משלי כג-ג), מי שעשאו חכם לזה עושה אותו טיפש, טיפש לזה עושה אותו חכם [עכשיו הוא מתחיל לעשותם חדשים, לזה חכם ולזה טיפש] ע"כ.

ובזה נבוא אל המכוון, כי צהיות הארון מורה על התלמיד חכם שצטרכו מונח התורה, על כן צוה ה' שהכרוזים המה צעירי ישראל יהיו תמיד על ראשו, להשיג עליהם ללמדם ולחנכם. – ולא עוד אלא שיש להארוך להתענס עלמו עם הכרוזים שלא יתפרדו, ומקשה תעשה אותם, כי דבר העומד בפני עלמו רק מחזרים אותו אל דבר אחר, כמו שחזרים יכולים גם לפרקם, אבל מה שהוא מוקשה היא מתענס יחד, והרב עם התלמידים יש להם להתענס להיות לאחדים. אך הראה ה', שלא יאמר החכם שאם יתן עתו וזמנו לאחרים, יחסר לו משלימותו שהיה יכול להתעלות, כי לא כן הוא, אלא כאשר יתנו הכפורת עם הכרוזים עליו, אז יוסף ה' לו חכמה בתורת ה', ואחר נתינת הכפורת עליו, אז 'אל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך', שיתוסף לו חכמה יתירה עבור שלימד וחניך אחרים לעבודת קונם.

אמנם להדריך אחרים, ולזכות שיעשו הדברים רשם עליהם, זהו רק כאשר הוא תוכו כבדו, שגם פנימיותו מלאה יראת ה', אז הדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, וכמו שאמר ה' (דברים ה-כו) מי יתן והיה לצבם זה להם 'ליראה אותי', יראת הרוממות ולא יראת העונש, כי אז 'למען ייטב להם ולצניהם עד עולם'. וכמו

שפירש ביישב לב (פי' ראה) יראת ה' טהורה עומדת לעד (תהלים יט-י), דרך צאופן שיראת ה' של האדם טהורה ואמיתית, אז עומדת היא לעד להורישה לאחרים. וראשית חכמה יראת ה' וגו' תהלתו עומדת לעד (שם קיא-י), דבאם זוכה שראשית חכמתו היא יראת ה', אז תהלתו עומדת לעד ע"ש. ועל זה אמרו, שמי שאין תוכו כבדו אינו 'תלמיד חכם', כי תואר הזה ניתן בשביל מעלת החכם שמזכה מתורתו גם לאחרים, אשר זה לא יתכן רק כאשר תוכו כבדו, אז הדיבורים שלו עושין רושם בלבות אחרים, לא כן כאשר הדיבורים הם רק משפה ולחון, ואין הוא עלמו בצותו דרגא שמדבר, אז לא ישפיע על תלמידיו, ואין מתאים לו התואר 'תלמיד חכם', ומי שאינו תוכו כבדו אינו 'תלמיד חכם'.

*

אך אכתי צריך ביאור, הא מבואר ברש"י (כה-יא) שלשה ארונות עשה בצלאל, שמים של זהב ואחד של עץ, וארבע כתלים ושוליים לכל אחד ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ, וחיפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מנופה מצית ומחון (יומא עג:) ע"כ. אם כן גם הארון אינו תוכו כבדו, כי צרו זהב, ותוכו יש בו גם עץ.

ונראה דאיתא בגמרא (פסחים נ:) רבא רמי כתיב (תהלים נז-יא) כי גדול עד שמים חסדך, וכתיב (שם קה-ה) כי גדול מעל שמים חסדך, הא כיצד, כאן בעושין לשמה [מעל שמים], וכאן בעושין שלא לשמה [עד לשמים, דמנפה מיהא קא עביד] וכדבר יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמנחות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא

אין הקב"ה נכרך להכסף וזהב שלנו לצנות בית ה', הלא לי הכסף ולי הזהב נאום ה' (תגי 3-ח), ואם עלה צרכנו לצנות לו בית אין הוא צריך להנדבות שלנו. וכמו שזכה צמורה לראות בנין השלישי שירד מן השמים צנוי ומשוכלל (רש"י סוכה מא.). ועוד גם זאת, הכי יתכן ומוזן שבנין הנעשה מדברים גשמיים ימשיכו השכינה מגבהי מרומים לעולם השפל הזה, ולמה איפוא נצטוו ישראל ליתן תרומת ה'.

אך תכלית הנתינה היא, הרצון ונדיבות הלב שהיה לישראל צנתינתם, האהבה הגדולה לה' המוסתרת בתרומות אלו המה גרמו השראת השכינה. אשר האדם שהדבר הקרוב לו ביותר הוא ממונו, והוא מקושר בו צעבות האהבה, ואף על פי כן הוא מפריד עצמו ממנו ונותנו בתשוקה עבור הקב"ה ית"ש, קדושה ואהבה זו המשיך לתוכו השכינה הקדושה. וזהו אפריון עשה לו המלך שלמה, מלך שהשלום שלו, עמודיו עשה כסף רפידתו זהב וגו', וכי יש להבין שאפריון מלך מלכי המלכים אשר אין חקר לקדשתו נעשה מכסף וזהב וארגמן וכדומה. ועל זה אמר כי צאמת לא צאלה חלק יעקב, אלא תוכו רצוף אהבה מצנות ירושלים, כי תוכו ופנימיותו של האפריון הוא, מה שגנוז ומוסתר בזה האהבה הגדולה מצנות ירושלים להקב"ה, שנתנו הדברים החיצים והקרובים אליהם ביותר, עבור משכן ה', דבר זה המשיך אליו השראתו ית"ש בתחתונים ע"כ.

ולבן צנדות המשכן, אם תהא חסר נדבת הלב ליתן אותה מאהבת ה' לשם ה', אלא תהא מעורב בה שאר פניות, על כסף גשמי אין השראת השכינה, ואין צמחה להוריד

לשמה בא לשמה ע"כ. ופירשו המפרשים דלכן אמר 'לעולם' יעקוב אדם צמורה וצמנות אף על פי שלא לשמה, כי כן היא סדר העבודה לעולם, שאי אפשר צימי הנערות להגיע תיכף לעבוד את ה' צלי שום פניות, וההתחלה היא תמיד שלא לשמה, צימי ילדות לומד עבור ממתקים, ושוב עבור ממון וכבוד וכדומה, עד שבסופו מגיע לידי מדריגת לשמה. וכן מצוה צלשון הרמב"ם (ה' תשובה י-ה) אמרו חכמים לעולם יעקוב אדם צמורה ואפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרצה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה מגלים להם רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה צנחת, עד שישיגוהו וידעוהו ויעזרוהו מאהבה ע"כ.

וזה רימו ה' צהארון, שהארון מתחלה צרו בחינוכיותו זהב, אבל סמוך לו צמכו הוא עדיין עץ, שמוכו עדיין שלא לשמה, אבל תכלית העבודה היא שאחר זה ימלא בתוך תוכו ארון זהב, להיות תוכו כצרו, לזכות לעבוד את ה' לשמה, ולהגיע להדרגה של מעל שמים חסדך.

*

אמנם כן כי צריך להיות האדם עסוק צמנות גם כאשר עבודתו עדיין היא שלא לשמה, אשר גם בזה עד שמים חסדך, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אבל לא כן הוא צנין המשכן בית ה', אין שום חשיבות להנדבות שאינם באים מנדיבת הלב לשם ה', והוא על דרך שציאר באלשיך הכתוב (שיר ג-ט) אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון, עמודיו עשה כסף רפידתו זהב, תוכו רצוף אהבה מצנות ירושלים. כי צאמת

שכינתו מלמעלה לשכון בצית הזה. ורק נדבצות שנתנדצו מאהבה, שפרחית לעילא, ומעל שמים חסדך, שהנדצה מתרומם להגיע למעלה, נדצות אלו ימשיכו השראת שכינתו מלמעלה למטה. ועל כן נדצות המשכן קרויה בתואר 'תרומה', שזריכה להיות נתונה לשמה באופן שתתרומם להיות פרחית לעילא, ורק אז ושכנתי בתוכם. ועל כן צאה הציווי להנותנים, שכאשר לוקחים צביתם הנדצות להביאם להגזברים, ויקחו לי, תהא לקיחתם צידם לשם ה', מתוך אהבת ה' לקיים מאמרו, שתהיה הנדצה צבחינת 'תרומה', שתהא פרחית לעילא, כי רק נדצות הללו יוכלו להוריד השכינה בתוך הצית הזה, אשר תוכו רצוף אהבה מצנות ירושלים. ושאר הנדצות שלא יהיו צבחינת זו, סופן יהיו נותר, ולא יגיעו פנימה, וכמו שנאמר (ו-ז) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר.

*

והנה צוה ה' צהארון, ועשית צדי עצי שטים וגו', והצאת את הצדים בצבעות על צלעות הארון לשאת את הארון צהם, בצבעות הארון יהיו הצדים לא יסורו ממנו (כה-ג). וצרש"י לעולם (יומא עב). ע"כ. וברמב"ם (ה' כלי המקדש ג-ג) שהמסיר אחד מן הצדים מן הצבעות לוקה ע"ש. ויש להצין הטעם צזה, כיון דתכלית הצדים היתה לשאת את הארון צהם, היה די להניחם בצבעות צשעת מסעם, ולמה לא יסורו ממנו לעולם. והלא גם השלחן והמזבח היו להם צדים, ולא נצטוו שלא יסורו ממנו, וכמו שנאמר צמזבח, והיו הצדים על שתי צלעות המזבח 'צשאת אותו' (כ-ז). וידועים פירוש האלשיך, כי הארון רומז לעוסקי תורה, צרם הם זקוקים לתומכים שיוכלו להתקיים על

ידם, כשם שהארון היה זקוק לצדים לשאת אותו צהם. והמחזיקי תורה אסור להם להרפות מהחזקתם ולהסיח דעתם מלומדי התורה, ולכן הצדים חייבים להיות קצועים צטבעות הארון, להיות מוכנים תדיר לשמש אותם, כי צלעדי תמיכתם אינם יכולים להתקיים ע"כ.

ויש לומר עוד, דאיתא צגמרא (מגילה י:) מסורת צידינו מאצותינו מקום ארון אינו מן המדה [אינו אחוץ למעט מדת קרקע לכל צדדיו כלום, כדקתני יש לו עשר אמות לכל רוח, צאמצע צית קדש הקדשים היה יושב, ויש ריוח צינו לצין הכתלים עשר אמות לכל צד, וכל הצית אינו אלא עשרים על עשרים, נמצא שאינו ממעט כלום]. תניא נמי הכי ארון ששעה משה יש לו עשר אמות לכל רוח, וכתיב (מלכים א ו-כ) ולפני הדביר [חלל צית קדש הקדשים שהוא לפנים מן הדביר, היא המחיצה המצדלת צין הקדש וצין קדש הקדשים] עשרים אמה אורך, וכתיב כנף הכרוצ האחד עשר אמות וכנף הכרוצ ה;אחד עשר אמות, ארון גופיה היכא הוה קאי, אלא לאו שמע מינה צנס היה עומד ע"כ. ופירשו המפרשים (עיין תורת משה צפרשטנו דף קלב, צשם רבו הגה"ק רבי נתן ארלער זצ"ל) שזה רומז, כי צדרך הטבע מן ההכרח שכל דבר יהיה לו מקום, צרם קיומם של תלמידי חכמים ולומדי תורה אינו טבעי כלל, אלא הקצ"ה מתנהג עמהם שלא כדרך הטבע, איך הם מתפרנסים, וממה וממי הם צוונים, וגם כאשר לפי ראות העין איין לו מקום צעולם, ואינו מן המדה, הם מתקיימים צהשגחה מן השמים צנסים נסתרים, להמציא לו צרכיו, ולכן מקום ארון אינו מן המדה ע"כ. וצרא"ה כי הנהגה זו אינה רק ציששכר היושב צאהלה של תורה, אלא גם צהמחזיקי

הגותיים, ועוסקי תורה הם המקצלים. אבל האמת הוא שהארון נושא את נושאו, כל צרכתם והלחמתם צמקתם, צאים רק מהלומדי תורה, שהארון נושא אותם. ויותר ממה שהבעל הצית עושה עמהם, הם עושים עם הבעל הצית (ויק"ר לד-ח). וכמו שמקום הארון אין לו מדה, כן הם ממשיכים זאת גם על הצדים הנושאים אותם.

*

גם נרמו צמה שאמר הכתוב על הצדים, לא יסורו ממנו, כי המחזיק תורה שכרו הרבה מאד, ואם כי לא זכה להיות יושב צאהלה של תורה בעולם הזה, מכל מקום לעתיד בעולם הבא, צלל החכמה צלל הכסף (קהלת ז-יב), וזכה לישיב בגן עדן צללו של החכם שהחזיק אותו בממונו. וכדאיתא בגמרא (פסחים ג:): כל המטייל מלאי לביס תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר כי צלל החכמה צלל הכסף [צמחית החכמה יכנס זה שהנההו מנכסיו] ע"ש. ומבואר בחיד"א (ראש דוד פ' קדושים) כי ישיבת עם הארץ צצית המדרש יחד עם חכמי התורה, והוא לא מצין מה שמדברים, אין זה תענוג כלל, ועל כרחק שזוכה להתעלות ולהשיג להצין ולהשכיל מה שלומדים. ולכן צהיות שיתכן שהצובולן המחזיק את יששכר יעלה על לבו, כי רק בעולם הזה יש לו קשר עם הצדיק שמחזיקו, אבל כאשר תתפרד החצילה בעולם הזה לא יהיה לו עוד קשר עם הארון. על כן הורה לנו הכתוב צטבעות הארון יהיו הצדים, לא יסורו ממנו, שהם נשאים מקושרים לעולם, וגם לעולם הבא לא יתפרדו, אלא צלל החכמה יהיה גם צל הכסף יחד.

תורה הצובולן, צהיות שעל ידי עסקיהם ומקחרם מתפרנסים תלמידי חכמים, גם אצלם הנהגתם מן השמים חוץ לדרכי הטבע, שינליחו צנכסיהם, וגם הם אינם מן המדה, וה' ממציא להם צרכה בעסקיהם צנכסים נפתרים שינליחו, וגם צומנים שצדרך הטבע היו עומדים להפקד, הם ניוליים מזה צהשגחה עליונה צשציל שהם מדוצקים ללומדי תורה להחזיקם ולהחיותם.

וגם זה הראה ה' צמקדשו, דכמו שמקום ארון אינו מן המדה, גם מקום הצדים אינו מן המדה, שהרי נשאר מן הארון ולהלכה עשר אמות לכל רוח, שהיה ממולא עם הכרוצים, ואם כן גם להצדים אין לה מקום, וצדרך נס היו עומדים, כדי להראות למחזיקי התורה אין שצשציל שהם מדוצקים צארון, גם עליהם יש השגחה מן השמים להתנהג עמהם צנכסים נפתרים. וכל זה אנו יודעים רק משום שהצדים היו תמיד צתוך טבעות הארון, אבל אם לא היו משתמשים צהצדים רק צשאת אותם, לא היו רואים שגם מקום הצדים אינו מן המדה, ועל כן צא ציווי ה' 'צטבעות הארון יהיו הצדים לא יסורו ממנו' לעולם, כדי שצזה יכירו תמיד כל רואיהם, כי לא רק מקום ארון אינו מן המדה, אלא כן היא גם צהצדים, שצדרך נס הם עומדים.

ובצצינו עוד יותר צזה, שהרי לפי ראות העין הצדים הם נושאים את הארון, אבל לא כן היה, אלא הארון נושא את נושאו, שנאמר (יהושע ד-יא) ויהי כאשר תם כל העם לעבור, ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם (סוטה לה). והיינו כי מחזיקי התורה הנושאים על שכמם עוסקי התורה, נראים לפי ראות העין שהם

פרשת תצוה

בסעודת ליל שבת קודש פרשת תצוה תשע"ו לפ"ק

שבת שבע ברכות של נכדי החתן הרב יואל יוסף עזריאל מייטלבוים שלימי"א

קודש לאהרן 'אחיך' לכבוד ולתפארת, ולא בשביל שיגינו עליו מהחטא. אבל לשאר הכהנים, ואתה תדבר אל כל חכמי לצ ועשו את צגדי אהרן (ולא נאמר אחיך), היינו שיעשו לשאר הכהנים אותן הצגדים של אהרן, 'לקדשו לכהנו לי', שהצגדים יכפרו ויכשירו אותם, להתקדש על ידם שיוכלו לכהן לי.

*

ול'הלן אמר הכתוב, ושצנת הכתונת שש וגו' (כח-לט). ובתורת משה (קנ:): כתוב, דאיתא בצליחה של מוסף יום הכיפורים (ד"ה אבל אנחנו), שהכתונת של כהן גדול היה כלאים. והוא תמוה. ושמעתי מהחכם ר' וואלף היידענהיים פירוש, על פי מה דאיתא (יו"ד ט-ד) שאם אין יכול לפשוט בגד התחתון מבלי שיפשוט העליון תחלה, אם האחד צמר והשני פשתן, שאסור ללבוש משום כלאים, והוא מהירושלמי (כלאים ט-ד), ויען שהיה המעיל תכלת, ואי אפשר לפשוט הכתונת שהיה שש צלתי שיפשיט המעיל תחלה, וממילא הוה כלאים דפח"ת.

ולפי זה אם כי המעיל והכתונת היו שני צגדים נפרדים, מכל מקום על ידי לבישתם הם נחשבים כאלו נחשברו יחד, ויש עליהם איסור כלאים. ונראה בטעמו שצא ללמוד, כי אמרו חז"ל (ערכין טז) דהכתונת מכפרת על שפיכות דמים, והמעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקצ"ה יצא

ועשית צגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, ואתה תדבר אל כל חכמי לצ אשר מלאמיו רוח חכמה, ועשו את צגדי אהרן לקדשו לכהנו לי (כח-ט). ויש לדקדק דמתחלה אמר לעשותם 'לכבוד ולתפארת', ושוב אמר לעשותם 'לקדשו ולכהנו לי'. ונראה על פי מה שכתוב בחרם סופר (פי' לו יג.) בטעם שהכהנים היו משמשין בעבודתם צגדי כהונה, ומשה שימש כל שבעת ימי המילואים בחלוק לצן (מעניית יא:), דהנה צגדי כהונה מכפרים על עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ועל גסי הרוח, ועל לשון הרע (ערכין טו.), כי אדם אין צדיק בצורך, ואיך יכנס הכהן לכפר על ישראל צלי צגדי כהונה שיגינו עליו מהחטא, מה שאין כן משה רבינו שלא היה עליו שום חטא חוץ ממני מריבה קודם מיתתו, לא הוצרך להגנה צהצגדי כהונה, ועל כן שימש בחלוק לצן, שאין צו שמן חטא. דאי סלקא דעתך שהצגדים צאים מפני שכך נימוס הקרבנות עם אלו הצגדים, אם כן גם משה היה צריך להם עכ"ד בשינוי קצת.

ולפי זה גם אהרן קדוש ה', שהיה שקול כמשה, לא היה צריך מן הדין לצגדי כהונה, שנקי הוא מן החטא, ואינו נצרך להצגדים שיגינו עליו מהחטא. אך לא רצה ה' לחלק צכהנים, על כן נצטוו גם אהרן לעבוד צגדי כהונה. ולכן נאמר עליו, ועשית צגדי

דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול ע"כ. אבל
באמת יש בלשון הרע גם חטא של שפיכות דמים,
שהרי אמרו (שם טו:) שלשון הרע קטיל תליתאי,
למספרו ולמקבלו ולאומרו ע"ש. ואם כן המספר

לשון הרע נכרך גם להכמות שיכפר על שהרג
תליתאי, ועל כן הכמות והמעיל נעשים כגוש
אחד, להורות שהכמות מכפר גם על החטא
שהמעיל מכפר עליו.

בסעודת שלישית פרישת תצווה תשע"ו לפ"ק

שבת שבע ברכות של נכדי החתן הרב יואל יוסף עזריאל מייטלבוים שלישי"א

כאשר יש לו איזה ספק, ניתנה הפתרון בדבר
ה' אל הכהן הגדול.

ונראה על פי מה שכתוב בתורת משה
(שם קל:) כי משה רבינו לא היה
נריך מעולם לעמוד לפני אהרן לשאלו באורים
ותומים, שהרי השכינה מדברת עמו בכל עת,
ואמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם (במדבר
ט-ח) ע"ש. ולכן אמר ה', שהגם שיהושע ימלא
מקומו של משה, מכל מקום ונתתה מהודך עליו,
ולא כל הודך, הוא לא יהיה כמשה שיוכל לדבר
עם ה' בכל עת, אלא לפני אלעזר הכהן יעמוד
ושאל לו במשפט האורים ע"כ. אמנם עדיין יש
להבין למה אמר ושאל לו במשפט האורים, לא
הזכיר 'תומים' אלא 'אורים', וגם למה אמר
'במשפט' האורים.

והנה בסיום הכתוב על פיו יצאו ועל פיו
יצאו, פירש רש"י, על פיו של אלעזר.
ובאבן עזרא כתוב דיש אומרים על פי משפט
האורים ע"ש. ובתורת משה (שם קג.) כתוב
דיש מפרשים על פיו של יהושע יצאו וגו', הוא,
היינו אלעזר ע"ש. [וכנראה שכוונתו לדברי רש"י
(יומא עג. ד"ה אינו) שמפרש, על פיו של השואל

ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת
התומים, והיו על לב אהרן בצואו לפני
ה', ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו
לפני ה' תמיד (כח-ג). ולכאורה יש להבין דכיון
דהחושן היה על לבו, וצחוק כפלי החושן נתן
את האורים ואת התומים, אם כן גם הם על
לבו, ולאזיה צורך אמר הכתוב 'והיו על לב אהרן
בצואו לפני הוי-ה', ונראה כמיותר לגמרי. ושזו
הכפיל הכתוב 'ונשא אהרן את משפט בני ישראל
על לבו', והרי זה כפל הלשון במלים שונות.

והנה לא מצינו בהתורה שישתמשו אף פעם
אחד באורים ותומים, אלא הכתוב
מוכירו, כאשר אמר ה' למשה, להעמיד את
יהושע אחרי צמותו, ושם נאמר קח לך את
יהושע בן נון וגו', ונתת מהודך עליו וגו', ולפני
אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים
לפני ה', על פיו יצאו ועל פיו יצאו (במדבר
כז-כא). ויש להבין לאזיה צורך הדגיש ה' שישאל
לאלעזר באורים ותומים, הלא מילתא דפשיטא
הוא שזהו מעבודת הכהן גדול שהיה לבוש
בהאורים ותומים, וממנו היו שואלים דבר ה',
וכמו שכאשר יהושע יקריב קרבן הוא נריך לגשת
אל הכהן, ומחוייב בכל כ"ד מתנות כהונה, כן

ע"ש]. וכתב שם לבאר דאלו ואלו דברי חלקים חיים ושניהם אמת ע"ש. - וגם להצין הנגינה בפסוק זה, קדמא ואזלא מונח רביעי.

ונראה בזה, דהנה ברמב"ן (בפרשתנו) כתוב לבאר ענין האורים והתומים, וזה לשונו, כי היו שמות קדושים, מכחם יאירו האותיות מאצני החשן אל עיני הכהן השואל במשפטם. והמשל, כי כאשר שאלו מי יעלה לנו אל הכנעני בתחלה להלחם (שופטים א-ה). היה הכהן מכיין בשמות שהם האורים, והאירו לעיניו אותיות יהוד"ה, ויוד"ד מלוי, ועי"ן משמעון, ולמ"ד מלוי, וה"א מאצרהם הכתוב שם על דעת רבותינו (יומא עג:). או שהאירה פעם אחרת לנגד עיניו ה"א מיהודה. והנה כאשר האותיות מאירות אל עיני הכהן עדיין לא ידע סדורן, כי מן האותיות אשר קדמו מהן יהודה יעלה היה אפשר להעשות מהם 'הוי הד עליה', או 'הי על יהודה', ותיבות אחרות רבות מאד, אבל היו שם שמות הקודש אחרים נקראים 'תומים', מכחם יהיה לב הכהן תמים בידיעת ענין האותיות שהאירו לעיניו. כי כאשר כוון בשמות האורים והאירו, חוזר מיד ומכוין בשמות התומים. ועודם האותיות מאירות לעיניו, ויבא בלבו שחיבורם יהודה יעלה. וזאת מדריגה ממדריגת רוח הקודש, היא למטה מן הנבואה, ולמעלה מבת קול עכ"ל. ולפי זה נבואה היא מדריגה יותר גדולה ממדריגת רוח הקודש של האורים ותומים.

ולפי זה יש להצין הרי יהושע היה נביא ה', כדאיתא בגמרא (מגילה יד.) מ"ח נביאים נתנבאו לישראל, וציניהם נמנה יהושע (רש"י שם), ואם כן לאיזה צורך הוצרך לשאול באורים ותומים, הלא יוכל לידע זאת בנבואה, שעדיפא

מרות הקודש. ובאמת מצינו כיוצא בזה במשנה (שזעיות יד.) שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים אחד ע"ש. וגם שם תקשה, אם יש כבר נבואה, מהו הצורך באורים ותומים.

אמנם איתא בגמרא (יומא עג:) אף על פי שגזירת נביא חוזרת [כגון של יונה בן אמיתי], גזירת אורים ותומים אינה חוזרת שנאמר במשפט האורים [כדין, שאינו חוזר]. למה נקרא שמן אורים ותומים, אורים שמאירין את דבריהן [מפרשין את דבריהם], תומים שמסלימין את דבריהן [כדאמרן אין גזירתן חוזרת] ע"כ. ואם כן יש באורים ותומים דבר שמזכיר יותר מנבואה, כי אורים ותומים אינה חוזרת, ועל כן גם אחר נבואת הנביא היו שואלים באורים ותומים, כדי להתברר שאינה חוזרת.

ובעצתה יהושע שהיה נביא ה', כאשר היה לו ספק באיזה ענין לא הוצרך לברר באורים ותומים, כי עמם התשובה ידע כבר בנבואתו, אלא ושאל לו 'במשפט' האורים, על חלק המשפט שלו ישאל, כי האורים ותומים היא משפט, שאינה חוזרת. ולכן לא אמר ה' על יהושע ושאל לו במשפט האורים 'ותומים', כי לתומים לא היה יהושע נצרך, כי אחר שהיו מאירין האותיות, ידע כבר מתחלה אופן צירופו, כי עמם הדבר השיג כבר בנבואה, ולא נצרך אלא לגמר הדברים 'במשפט', שמה שהשיג כעת בנבואתו לא ישתנה במשך הימים, וזה ידע גם מהאורים עצמו.

ובתורת משה (בפרשתנו קנג:) כתוב, דבכל המקומות נאמר תמיד אורים קודם לתומים, אף באהרן כתיב (דברים לג-ח) תומיך

דברים, הסכמת המלך, ענת השר לבא, סנהדרין, ואורים ותומים. ועל כן אמר הכתוב, על פיו יבא ועל פיו יבוא, היינו על פיו של יהושע שהוא המלך. וכיון שיהושע היה נביא, 'קדמא ואזלא', כבר נודע לו מתחלה שיבא למלחמה, אך על פי כן 'מונת רביעי', היה מניחין הדבר מלהוביאו לפועל, עד שעברו ארבעה שלבים, שנסתיים בשאלת האורים ותומים.

ובספר אביר יעקב (דף רמה) כתוב, שיש ללמוד מגמרא זו, כי בזמן שהלדיקים אומרים איוה ענה, אסור לשאול שנית, כשאמרו חכמי ישראל לפני דוד המלך ע"ה, עמך ישראל צריכין פרנסה, אז הוא ענה לכו והתפרנסו זה מזה, ואם לא היו שואלים שנית היו מתקיימים דבריו והיה כך. אך הם חזרו ושאלו אין הקומץ משביע את הארי ואין הצור מתמלא מחוליתו, אז הוא אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד.

ובספר בית דלי (דף יח) כתוב, סיפר לי אבי מורי ז"ל שפעם שאל בעצת קדשו (של הרה"ק רבי שמחה בונם מאומבוצק זי"ע) צנוגע לעסקו במסחר האחרוגים, שיש לפניו שני דרכים ואינו יודע באיזה מהן לבחור, והשיב לו מצינו בחז"ל שכשדוד המלך ע"ה אמר שצריכים לפשוט בגדוד ולצאת למלחמה, ומסר דעתו לראשי העם, מיד שואלים לדואג ואחיתופל וגמלכין בסנהדרין ואחר כך נשאלים באורים ותומים, מקודם צריכין לברר הכל באופן שכלי, ואחר כך ההכרעה על ידי אורים ותומים, כן צנוגע לענינים מסחריים, התחנה הסופית היא הלדיק, מקודם צריכים לברר היטב הצעיה מנקודת מבט מסחרית ובעל הבית, ואחר כך והוצא אל הכהן.

ואורין לאיש חסידך, הקדים תומים קודם לאורים. וכתב כי האורים היו מאירין האותיות, והתומים היו מתמים אותם לסדרן כראוי, וכל זה היו צריכין לכהן שאינו יודע מעצמו לתמן, אבל כהן שהוא גם נביא כגון אהרן, אפילו מקודם שמאירים האותיות היה יודע הענין איך היא, מצד נבואתו. ואמר שפיר תומין ואורין, דהיינו האורים לאחר התומים, לאיש חסידך, לכהן, שהוא יודע הענין מקודם שמאירים האותיות היאך ללרפן ע"כ.

אמנם גם אם ידעו כל התשובה על ידי האורים ותומים, היה מעלה גם צידיעה על ידי נביא, כי האורים ותומים היה תשובה רק על כללות הדבר, אם יעלו למלחמה, אם ינצחו, אבל במראה נבואה היה בא הדברים צפרטיות יותר, מתי, והיכן, ובאיזה אופן, וכפי מה שאנו רואים בצנזרות הנביאים שנאמרו באריכות הדברים. ולכן גם אחר שיהושע שאל 'צמשפט' האורים, כדי לידע שאינה חוזרת, אבל 'על פיו יבא ועל פיו יבוא', היינו על פיו של יהושע דייקא יבא, כי פרטי הדברים לא נתבררו עדיין מהאורים ותומים, ומפיו של יהושע הנביא אנו חיים על שאר הפרטים הקשורים בזה.

והנה איתא בגמרא (ברכות ג:) שנכנסו חכמי ישראל אל דוד המלך ואמרו לו, אדוננו המלך, עמך ישראל צריכין פרנסה וכו', אמר להם לכו פשוטו ידיכם בגדוד, מיד יועצים באחיתופל [איזה הדרך ילכו, והיאך יציבו מצב ומשחית, וטכסיסי מארצ מלחמה], וגמלכין בסנהדרין [נוטלין מהם רשות, כדי שיתפללו עליהם], ושואלין באורים ותומים [אם ילחיו] ע"כ. הרי לנו כי כדי לצאת למלחמה הוצרכו לארבעה

עושה נדקה בכל עת (תהלים קו-ג), כי הנדיקים מגינים על הדור, ושומרים המשפט הם הדיינים, להמתיקם, ולהגן על הדור. וזוהי הם עושים נדקה בכל עת, להוריד השפעות טובות בעולם, כמו שנאמר ברבי חנינא בן דוסא (מעניית י). כל העולם ניזון בשביל חנינא בני ע"ש. ואם כן מכל שכן באהרן, שזה היה מדתו, אהב את הבריות (אבות א-יב), בודאי שכל תועלתו היתה להמשיך למטה חסד על כל ישראל. ועל כן אמר עליו הכתוב, 'ונשא' אהרן את משפט בני ישראל, על דרך שנאמר (שמות לד-יז) נושא עון, שהיה נושא ומסלק את המשפט הם הדיינים שהיו רוצים על בני ישראל, 'על לבו לפני הוי"ה תמיד', שכל תפלותיו בעבודה שבלב היה שיהיו ישראל תמיד לפני הוי"ה, שימשך עליהם מדת הרחמים בכל עת וזמן.

ובתפארת שלמה (שם) ביאר מאמר המוצא לעיל, שנכנסו חכמי ישראל בצקה, ואמרו לו עמך ישראל צריכין פרנסה, כי דרך הנדיקים הגדולים צהגיע זמן תפלה, באמרם שירות ותשבחות הם צהתפשטות הגשמיות, ומחשבותם דבוקה בעולמות העליונים צההנה ויראה, וממילא נשכח מלוח לבם צרכי עולם הזה וכו', לכן נכנסו החכמים אליו בצוקר להזכירו כי עמך ישראל צריכין פרנסה ע"ש.

ונראה לצאר בזה מה שמצינו בזיווגו של יצחק, ויאל יצחק לשות צשדה לפנות ערב, וישא עיניו וירא והנה גמלים צאים, ותשא רצקה את עיניה ותרא את יצחק, ותפול מעל הגמל וגו'. ויאמר העבד הוא אדוני ותקח הצעיף ותתכס (צראשית כד-א). והכוונה כי יצחק צתפלתו המשיך למטה חסד רב, וכמאמרם (ברכות ו:) לעולם יא

ואמר הכתוב ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני הוי"ה תמיד. דהנה בתורת משה (פי' פנחס קל). כתוב לצאר מה שנאמר ציהושע, ושאל לו צמשפט האורים, על פיו יאל וגו', כי הא דאמרו נבואה אפשר להחזיר על ידי תפלה ותשובה, אבל לא אורים דכתיב משפט, נראה דוקא משפט האורים, פירוש אותן האותיות, כגון שהאירו האותיות מלך, יש לצרף ממנו כלם, ויש להפוך על ידי תפלה מלך, חרב צחר וכדומה, משפט האורים אי אפשר לשנות, על כן שמרו האותיות צמתכונתם, אך יש להפוך על ידי תפלה ולצרפן צאופן אחר, על כן משפט האורים ולא התומים, כי האורים על פיו של אלעזר יאל ויצואו, והתומים על פיו של יהושע שהיה מהפך צתפלתו מרע לטוב ע"כ.

ואם כן אהרן הכהן שהיה גם נביא (רש"י שמות ד-י), כאשר שאל צהאורים ותומים, אחר שהאירו האותיות, וראה שיש לצרפם צאופן שהוא לא טוב, התפלל מתחלה לפני ה' להפוך הצירוף לטובה, ורק אחר כך כוון צהשמות של תומים, צתפלתו היה מעורר רחמים על ישראל. ולכן סיים הכתוב, ונשא אהרן את 'משפט' בני ישראל על לבו, היינו מה שהראה האורים הצירופים, שזהו משפט, רומם אותה אהרן צתפלתו שהוא בלב, איזהו עבודה שבלב הוא אומר זו תפלה (מעניית ב). לפני הוי"ה, שיתעורר חסד ורחמים לצרפם לטובה, וזאת היתה עבודת הכהן גדול לעורר צתפלה שבלב, על טובתן של ישראל.

וביתר ציאור, כי זאת היא עבודת הנדיקים להמתיק הדיינים, ולהמשיך השפעות של חסד ורחמים למטה, וכמו שפירש בתפארת שלמה (יש פי' כי תשא) אשרי שומרי משפט

(שמות כו-ט) וכפלת את היריעה השישית אל מול פני האוהל, וברש"י דומה לכלה לנועה המכוסה בצעיף על פניה ע"ש. ואם כן כלה לנועה היא כתבנית היכל. [שוב ראיתי שפירש כן באבני המקום (אזן הבאר אות עה)].

ומרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע פירש הגמרא הנ"ל, 'אלו ואלו', כאשר מזדווג שידוך הגון של בחורים כאלו עם בנות כאלו, מעלה עליהן הכתוב כאילו נצנה היכל צימיהן, כי איש ואשה שזכו שכינה שרויה ציניהם (סוטה יז). ונעשה ביתם היכל ה', והוי כאילו נצנה היכל צימיהן ודפח"ת.

ובי"ם עלה הכתוב, מזוינו מלאים וגו', כי בית שיש זה קדושה ונציעות, יש זה השראת השכינה, אשר שם לזה ה' את הברכה חיים עד העולם, ובהיפוכו כתיב ולא יראה בך ערות דבר ושז מאחריך (דברים כג-טו), שאז השכינה עוזבת את הבית. ולכן ציווג הגון אשר צנינו כנטיעים, והכלה היא כזויות תבנית היכל, בית כזה מלא ברכה ה', מזוינו מלאים מפיקים מון אל זן, ולאננו מאלופות מרובצות בחולותינו. על כן צעת הנשואין שבונים בית חדש, וצריכין להשפעת פרנסה לגדל בני ביתם, והרי עמך ישראל צריכין פרנסה, לוקחין את הצעיף הרומז על הצטרפות הפרנסה, ומכסית את פניה כדי להיות לנועה, כבודה צת מלך פנימה, שכאשר תתנהג הבית בקדושה ונציעות, אז יזכו שיהיה מזוינו מלאים, עם כל ברכות ה' לטובה.

אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה. ולכן אחר שיצא יצחק לשוח בשדה, אין שיחה אלא תפלה (ברכות כו:), וישא עיניו וירא והנה 'גמלים' באים, שנמשך למטה מדת החסד, שעורר למעלה לגמול חסד עם באי עולם. וכאשר ראתה רבקה איך שמתפלתו נמשך למטה כל כך גמילות חסדים, שיצחק עושה צדקה בכל עת, 'ותשא רבקה את עיניה ותפול מעל הגמל', הרכינה את עצמה לידי שפלות רוח מגודל כחו, שממשך בתפלתו מדת גמילת חסדים. 'ותקח הצעיף ותתכס', ופירשו דורשי רשומות, שהיא ראשי תיבות ע"מך ישראל צריכין פרנסה, שיכולין לכסות הצקשות של פרנסה, כי הצדיק יצחק דואג עליהם, שממשך בתפלתו שגמלים באים.

*

ובזה נראה ליתן טעם לשבח על מנהג ישראל תורה שמכסין את הכלה בצעיף בתחנתה, כי הכתוב אומר (תהלים קמד-יב) אשר צנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם, בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל, מזוינו מלאים מפיקים מון אל זן, לאוננו מאלופות מרובצות בחולותינו. ובגמרא (פסחים פו.) דרשה חז"ל, אשר צנינו כנטיעים, אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא, בנותינו כזויות, אלו בתולות ישראל שאוגדות פתחיהן לצעליהן, אלו ואלו מעלה עליהן הכתוב כאלו נצנה היכל צימיהן ע"ש. ויש לומר דמשבח את בנות ישראל שהמה לנועות כזויות. ומצינו בהמשך שאמר הכתוב

בסעודה שלישיית פרשת תצווה (זכור) תשע"ח לפ"ק

והנה שצט יששכר זכה לתורה ביתר שאת משאר השצטים, וכמו שנאמר (דברי הימים א יב-לג) ומצני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים, וכל אחיהם על פיהם. ואיתא בגמרא (יומא כו.) לא משכחת צורבא מרבנן דמורה, אלא דאתי משצט לוי או משצט יששכר ע"ש. ומצני באשורוש, ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים וגו' (אסתר א-יג), ואיתא במדרש רבה (שם ד-ה), מי היו, אמר רבי סימון זה שצטו של יששכר, הדא הוא דכתיב ומצני יששכר יודעי בינה לעתים ע"ש. ויש להצין למה זכו הם בכתר תורה יותר משאר ישראל, שהעמידו מאתים ראשי סנהדראות.

והנה דהנה כבר ציארנו במקום אחר, הא דאיתא במדרש תנחומא (פקודי ו) אמר משה יודע אני שישראל רוגגים הם, הריני עושה להם חשבון מכל מלאכת המשכן וכו'. ולמה עשה חשבון, הקצ"ה מאמינו שנאמר (צמדבר יב-ו) צכל בייתי נאמן הוא, ומשה נתן חשבון. אלא מפני ששמע ליצני הדור שהיו משיחין אחריו שנאמר והיה כלאת משה וגו', והציטו אחרי משה (שמות ג-ח). וכו', אדם שנתמנה על מלאכת המשכן על ככרי כסף ועל ככרי זהב שאין לו חקר ולא משקל ולא מנין, מה אתה רוצה שלא יהיה עשיר. כששמע כן, אמר חייכם משגמרה מלאכת המשכן אני נתן להם חשבון, כיון שנגמרה אמר להם אלה פקודי המשכן (שם לח-כא) ע"כ.

ויש לבאר הדברים מה הביאם לחשוד למשה רבן של ישראל, דהנה איתא בגמרא (צבורות ה:) אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו לו תשעים חמורים לוצים טעונים מכספא

והאבנים תהיין על שמות בני ישראל, שמים עשרה על שמותם, פתוחי חותם איש על שמו, תהיין לשני עשר שצט (כח-כא). ולכאורה לשון הכתוב מוקשה, דהוי ליה למימר 'שמות בני ישראל תהיין על האבנים', והכתוב אומר להיפוך כי האבנים יהיו על שמותם. והספורנו הרגיש בזה, ולכן כתב לפרש דכוונת הכתוב הוא, כשיקדשום המתנדבים יהיה הקדשם לשם כך, שיכתבו עליהם שמות השצטים ע"ש.

והנה עוד כי ברבינו בחיי צפרשתנו (כח-טו) האריך מאד בצגולת האבנים הללו, שכל אחד מהם סגולתו לענין אחר. וכתב לבאר איך כל אבן שצחושן היה מיוחד לאותו שצט שהיה שמו עליו, כי ראובן היה שמו מפותח על אבן אודם, שמעון על פטדה וכו', כי יש לשצט זה קשר מיוחד עם סוג האבן ההוא ע"ש. והכוונה היא, שכל דבר שהיה צמשכן היה כלי להמשיך בזה השפע מלמעלה למטה, הארון להשפעת התורה, והשלחן להשפעת מזונות וכו'. וזהו שכל שצט יש לה תפקיד מיוחד בעולם, ועל דרך שצירך אותם יעקב, לכל שצט צרכה מיוחדת, על כן האבנים הללו הורידו השפע המיוחד לשצט ההוא מלמעלה למטה, ולכן היה מכוון כל אבן להשפעת אותו שצט. ושפיר אמר הכתוב 'והאבנים תהיין על שמות בני ישראל', היינו סגולת האבנים הללו והשפעתם, יהיו על שמות בני ישראל שהיו מפותחים עליהם, שהאבנים הללו הורידו שפע המיוחדת לאותו שצט.

ודהבא של מנרים ע"ש. ולכאורה היה משה העני היותר גדול מכל עם ישראל בצאתם ממנרים, כי בהיותו צמדן נראה שלא היה עשיר, כי משה היה רועה את לאן יתרו חותנו (שמות ג-ה), ומשמע שלא היה לו לאן עממו. ולא עוד אלא אם היה פרנסתו מזויה צידו, לא היה מצטל זמנו להיות רועה לאן. וגם אם היה לו חיוה הון, צודאי שהשאירו צמדן צביתו לאשתו וצניו שנשאר שם (רש"י שמות יח-ב).

והנה רכוש מנרים הוצטח לישראל, ועצדוס וענו אותם ואחרי כן ילאו צרכוש גדול (צראשית טו-ג), והיה להם הרכוש לשכר עבודה (סנהדרין ג-א), ואם כן משה שלא היה צמנרים לא נצטוה לשאול צמנרים כלי כסף וכלי זהב, אלא דבר נח 'צאזני העם' וישאלו איש מאת רעהו וגו' (שמות יח-ב). ויתכן שגם כל שבט לוי שלא היו צשיעבוד (שמו"ר ה-טו), לא נצטוו על רכוש מנרים.

אמנם שוב אחר זה היה להם עוד הפעם ציזת הם, שגדולה היתה עוד יותר מרכוש מנרים, וכמו שנאמר (שיר א-יא) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף (רש"י ט). אמנם על משה רבינו אמר הכתוב (שמות יג-ט) ויקח משה את עצמות יוסף עמו, ואמרו חז"ל (סוטה יג). שכל ישראל נתעסקו צציוה והוא נתעסק צעצמות יוסף שנאמר (משלי יח) חכם לב יקח מלות ע"כ. אם כן לא היה צידו לא רכוש מנרים ולא ציזת הם, וכיון שהיה העני היותר גדול מכל עם ישראל שפיר היה מקום לחשוד אותו שנהנה מנדבות המשכן. [שוב נתעוררתי דצרש"י (סוטה ט) פירש דקאי על רכוש מנרים, שכל ישראל נתעסקו צזה, ומשה נתעסק צמנרים צעצמות יוסף].

אבל האמת לא כן הוא, כי הגם צציוצאתם ממנרים היה עני, אבל לאחר צצירת הלוחות אמר לו ה', פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים (שמות לד-ה), וצגמרח (נדריס לת). אמר רבי חמא צר חנינא לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות שנאמר פסל לך, פסולתן יהא שלך ע"כ. וצרש"י (שמות לד-ה) הראהו מחצב סנפירונין מחוך אהל, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה ע"כ. וזה היה ציום כ"ט אצ שנתרצה הקצ"ה לישראל (רש"י דברים ט-יח), וצבוקר עלה למרוס על ארבעים יום האחרונים, וירד ציום הכיפורים (רש"י ט). ולמחרתו צוה להם על מלחכת המשכן (רש"י ויקהל לה-ה), והם הציואו אליו עוד נדצה צבוקר צבוקר, לשני צקרים (שמו"ר מא-ב). והנה משעה שהראהו ה' מחצב של סנפירונין צאהלו ונתעשר, לא היה משה למטה צארך עד יום שהציואו אליו נדצה, ואז נתפרסם עשירותו, מקימי מעפר דל מאשפות ירים אציון, ושפיר היה מקום לחשוד את משה שנהנה מנדבות המשכן, כי אם לא כן, מהיכן נתגלה עשירות למשה צמדצר שממה.

*

ולבאורה לפי זה כאשר נצטוו ישראל, ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידצנו לבו (שמות כה-ב), לא היה לו למשה צציתו צמה להשתתף צנדצת המשכן, דהא לנדצות המשכן אי אפשר היה לתרוס רק המיינים המפורטים צפרשה שם, זהב וכסף ונחשת ותכלת וארגמן וכו', אבל לא נטלו אבנים ומרגליות למכרם ולעשות מהם כסף להמשכן. ואם כן גם אם היה למשה מחצב של סנפירונין לא היה יכול להשתתף צזה לנדצות המשכן. [ונתעוררתי דכן

איתא להדיא במדרש (ויק"ר א-ו) שהיתה נפשו של משה עגומה עליו, ואמר הכל הציאו נדבתי המשכן ואני לא הצאתי וכו' ע"ש]. אמנם צטור השני של החושן היה האצנים של נופך ספיר ויהלום (כח-יח). וציאר בתרגום יונתן דאצן ספיר הוא ספירינון, ולכן אצן הספיר של החושן נדב משה מממונו, ממחצב האצנים שלו, לנדבות המשכן.

והנה ברש"י (כח-כא) פירש, איש על שמו, כסדר תולדותם קדר האצנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כולם ע"כ. ואם כן אצן הספיר היה ניתן ליששכר, ושמו היה חקוק על האצן הזה. וכיון שנדב זה זו צא ממשוה רבן של ישראל, עמוד התורה, על כן היה נשפע באצן זו כמו של משה רבינו ותורתו, וזכה יששכר להתעלות בתורה יותר מכל השבטים.

ובזה היה נראה לצאר, מה שנאמר להלן (לה-כו) והנשיאים הציאו את אצני השם ואת אצני המילואים לאפוד ולחושן, וברש"י והנשאים חסר כתיב, שכן אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסיין אנו משלימין אותם, כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר (שמות לו-ו) והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הציאו את אצני השם וגו', לכך התנדבו צחוכת המוצח תחלה, ולפי שנתעללו מתחלה נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב (במדבר יב-טו) ע"כ. ואכתי צריך ציאר למה נחסר מהם אות יו"ד דייקא.

ועוד דהא בגמרא (יומא עה.) דרשו, והם הציאו אליו עוד נדבה צבקר צבקר (שמות לו-ג), מאי צבקר צבקר, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מדבר שירד להם צבקר

צבקר, מלמד שירדו להם לישראל אצנים טובות ומרגליות עם המן [הציאו נדבה ממה שמוצאין צבקר צבקר כשיוצאין ללקוט את המן שנאמר וילקטו אותו צבקר צבקר]. והנשאים הציאו את אצני השם, תנא נשיאים ממש [ענגים היו], וכן הוא אומר (משלי כה-יד) נשיאים ורוח וגשם אין ע"כ, ואם כן שהענגים הציאו אותה, למה כתיב הנשיאים חסר.

ונראה כי צהיות שהנשיאים לא הציאו אלא מה שהציבור היו מחסיין, וזה היה האצנים של האפוד והחושן, אבל אצן אחת מאלו כבר נתנדב על ידי משה, ממחצב הסנפרינון שלו, ואם כן נדבת הנשיאים היה חסר אחת, על כן הנשיאים נכתב חסר. וכיון שאצן הזאת שהיה חסר מהם היה אצנו של יששכר, שבו יש חכמת התורה, וידוע כי אות יו"ד היא אות חכמה (וזה"ק ח"ב קכג.). על כן נחסר מהם אות יו"ד אות חכמה.

*

ובבבדרש תנחומא (משא כט) שאמר לו הקב"ה פסל לך שני לוחות, והראה לו הקב"ה מחצב של סנפרינון צתוך אהלו ופסל ממנו, ואמר פסל לך, הפסולת שלך ומשם נעשה מלך. מכאן אתה למד שכל העוסק בתורה פרנסתו מן התורה ומתעשר ומצליח. וזכרת ה' היא תעשיר ולא יוסף ענב עמה (משלי י-כב), שלא נטער לילך למקום אחר, אלא מתוך אהלו זימן לו הקב"ה ע"כ.

ויש להבין כיון שניתן לו מחצב של סנפרינון, הרי כולו שלו, ומהו שאמר לו הפסולת שלך, הלא כולו שלו הוא. וכנראה שמשוה רבן

והתיר להם ליקח משם כל מה שלבס חפץ, כי משה לעצמו אין לו חפץ בהון ועושר.

*

ויש להסביר עוד בטעם שהלכתי יששכר בתורתו מהשפעת אבן ספיר שהיה שמו עליו. כי הנה ידוע מעלת אכילת שירי מאכל של זדיקים שמסוגלים ליראת שמים. ומטו משמיה של הגה"ק בעל חידושי הרי"מ זי"ע שנשאל פעם מאדם גדול מליטא מקור להדבר הזה. והשיב כי מצינו בשרה אמנו שאמרה, מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה (בראשית כא-11). וברש"י ציום המשטה הביאו השרות בניהן עמהן והיניקה אותם, שהיו אומרות לא ילדה שרה, אלא אסופי הביאו מן השוק (בבא מציעא פז.). ואיתא במדרש (פסיקתא רבתי מג) אמר רבי לוי אלו שבאו באמת נתגיירו, זהו שאמר היניקה בנים שרה, מהו היניקה בנים, שנתבנו בישראל, וכל גרים המתגיירים בעולם וכל יראי שמים שיש בעולם, מן אותם שינקו מן חלב של שרה ע"ש. הרי כי בגלל שאכלו מהשיריים של יצחק אבינו התקדשו ליראת שמים.

ישאלו אותם גאון, מאן יימר, אולי בגלל החלב של שרה אמנו (כמו שכתבו בתוספות (ע"ז י: ד"ה אמר ליה) שאנטונינוס נתגייר לפי שינק מאמו של רבי, יש חלב מטרה). השיבו הרי"ם, לו יהיה כדברך, אולם מדוע המתינה שרה שנתיים עד יום הגמל את יצחק, הלא מיד כשנולד יכלה להוכיח להם שהתינוק שלה, ויכולה להניק, בכך שתיק את בניהם, מדוע המתינה שנתיים עד עשיית המשטה, שכולם ידברו ויוציאו על יצחק שם רע. אלא ודאי כל זמן שיצחק ינק לא הסכים אברהם אבינו שתיק שרה בני הגויים, כדי שיצחק לא יאכל משירי

של ישראל, לא התעסק בענייני גשמיים אפילו רגע אחד, והון ועושר לא נחשב בעיניו לכלום, ולא נגע להמחצב הוא כלל. ורק ממה שפסל הלוחות לזרך ציווי ה', לקח הפסולת שנעשה ממנה מעצמו, וגם מזה היה לו כל כך שהתעשר ממנו משה.

ואולי זהו הכוונה במה שאמר משה בשבחו, לא חמור אחד מהם נשאתי (במדבר טו-טו), שהיו חושדין אותו על שררה, כי תשתרר עלינו גם השתרר (שם טו-יג), והוכיח להם איך שהוא רחוק משררה וכבוד, שהלא היה בידו מחצב של סגפרינון שהיה יכול להתעשר בהון רב יותר מהכלל ישראל, ולא היה איכפת לו לבטל עבור זה אפילו זמן קצר. כי אם היה עושה כן, הרי לא היה לו למשה רק חמור אחד שבזה בא למצרים, ואם היה חוצב אבנים טובות היה לריך להיות לו כמה חמורים לשאת אותם, והיה לריך ליטול מבני ישראל בשאלה או בשכר איזה חמורים למשא, ולא חמור אחד מהם נשאתי.

ויתבן לומר כי צהיות שמשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל (שמות לג-יא), שלא הניח רבו משה יחידי גם לרגע. וגם כאשר עלה משה לההר, נטה יהושע שם אהלו, ונתעבב יחידי כל ארבעים יום (רש"י דג-יג). אם כן גם בציות הים לא היה ליהושע חלק, שנשאר ביחד עם משה אצל עצמות יוסף. ועל כן הראה ה' מחצב של סגפרינון באהלו של משה, כדי שיהושע שלא ימיש מתוך האהל, יתעשר גם כן ממנו, כי אין השכינה שורה אלא על עשיר (נדרים לה). [וראיתי מוצא בשם מדרש שנתעשר יהושע מציות שלל סיוון ועוג]. ואולי הראה משה את המחצב לכל שבטו או גם לכלל ישראל,

מאכלם, שלא יזיק לו. רק אחר שיצחק סיים לינק, הניקה את צניהם, רואים עד כמה יש השפעה לשיריים לטוב ולמוטב ע"כ.

ובאמת מקור מקומו טהור בגמרא (סוטה לו:): דתנופת שתי הלחם עם שני הכבשי עזרת אחר שחיתתן וזריקתן, גרמה לעזור רוחות רעות צהולכה והוצאה, ומעלה ומוריד כדי לעזור טללים רעים. ואמר רבא וכן צלולב. אמר רבי יוסי בר אבין זאת אומרת שירי מצוה מעכזין את הפורענות, שהרי תנופה שירי מצוה היא ועזרת רוחות וטללים רעים ע"כ. הרי לנו כי חפץ של מצוה אחר שנעשה צו מצוה, יש צשיריה כח לעכב פורענות, הגם שהנענועים צלולב לא נאמרה צקרא.

ומעתה כיון שאבן הספיר שצחושן צאה מנדבתו של משה, שלקחם מהפסולת של הלוחות, וכיון שהלוחות הם שורש כל התורה כולה (רש"י שמות כד-יב), הרי גם צשיריה של הלוחות יש כח התורה, וכיון ששמו של יששכר היה תקוק על אבן זו, זכה שצטו לתורה יותר מכל שאר שבטי י-ה, והעמיד מאתים ראשי סנהדראות. ולכן חסר מהנשיאים אות יו"ד, כיון שנצבתם היה חסר אבן הספיר כנ"ל, שזה היה הפסולת מהיו"ד דצרות שעל הלוחות.

*

ולשמחת חתן כלה יש לומר, איתא בגמרא (סוטה יז): דרש רבי עקיבא איש ואשה שזכו שכינה ציניהם [שהרי חלק את שמו ושיכנו ציניהם, יו"ד צאיש וה"א צאשה] ע"כ. אמנם אכתי חסר השם צשלימות, כי נחסר עדיין ו"ה. אך איתא צשם הגר"א כי

צנחנית הכתובה נשלם השם, כי הכתוב"ה הוא כת"צ ו"ה, ולכן אסור לו לאדם שישהה את אשתו אפילו שעה אחת צלא כתובה (צנח קמא פטו.), שלא יפרד השם. ומהאי טעמא פלגש שאין לה כתובה (פנהדרין כה.), נאמר ולצני הפלגשם אשר לאצרהם (צראשית כה-ו), וצרש"י פלגשם חסר כתיב, לפי שלא היתה אלא פלגש אחת וכו', פלגשים צלא כתובה ע"כ. והיינו דלכן לא כתיב פלגש, לרמוז פלג-שם, צשציל שהם צלא כתובה, וחסר אותיות ו"ה ע"כ (הוצא בהמאור הגדול סוף פרשת חיי). ויש לומר עוד, כי תכלית הנישואין ישא אשה ואחר כך ילמוד תורה צטהרה (יומא עב.). וצלימוד התורה אחר הנישואין יושלם השם, כי תורה צצכת צ נארגת מה' חומשי תורה, ותורה צבעל פה מו' סדרי משנה, וצוה יושלם השם, ויהא שורה צרכת ה' צהצית.

ודבר זה מצינו גם צנדצות המשכן, שנאמר דצר אל צני ישראל ויקחו לי תרומה (שמות כה-ב). וצרש"י לי לשמי (מחומא א) ע"כ. והיינו כי צנדצת המשכן נפרטו ט"ו דצרים, זהב וכסף ונחושת ותכלת וגו', שכולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצגדי כהונה (רש"י שם). הרי נכלל צוה אותיות י-ה משם הוי"ה צ"ה. ושצ עשו יריעות עזים לאהל המשכן, עשתי עשרה יריעות תעשה אותם (כו-ז), שהם אותיות ו"ה. ומצואר בתרגום יונתן שם דחמש היריעות לצד הם נגד חמשה חומשי תורה, ואת שש היריעות לצד נגד ששה סדרי משנה, וציחד נשלם שם הוי"ה צ"ה. ועל כן אמר ויקחו לי תרומה, לי לשמי, שיחצבר שם שילוצ שם הוי"ה צ"ה, על ידי התרומה, אותיות תורה מ', (אותיות תרם ו"ה), שחן מהט"ו דצרים

שמן

תצווה

ראש

רעג

שהם אֹתוֹת י"ה, יושלם צהיריעות אֹתוֹת ו"ה נגד התורה.

ובמו כן יש לזה קשר עם ימי הפורים, שדרשו חז"ל (מגילה י'): הכתוב (ישעיה נה-יג) והיה לה' לשם, זו מקרא מגילה, לאות עולם לא יכרת, אלו ימי פורים ע"ש. והכוונה כי אין השם שלם עד שימחה זרעו של עמלק (רש"י שמות יז-טז), וצפורים היה מחייב עמלק, המן האגגי וצניו, וכמו כן השבעים והחמש אלף שהרגו היו כולם עמלקים (מדרש רבה טז), ומתעורר בהם הגאולה להיות השם שלם. וכל זה נרמז במצות היום של פורים, שהרי מגילה נקראת עד ט"ו (מגילה ג.), ולא יותר דכתיב (אסתר ט-ח) ולא יעבור, הרי יש צוה אֹתוֹת י"ה. וכמו כן יש צפורים חיוב של קיום ה' מצות, משחה, שמחה, קריאת מגילה, משלוח מנות, מתנות לאציונים, הרי ה"א. וכמו כן הדר קבלוה צימי אחשורוש (שבת פח.), שמתחלה קבלוה צכפיה וכעת צאהבה.

ומצואר צמדרש (תנחומא נח ג) שהכפיה היה רק על תורה שבעל פה, והיינו הששה סדרי משנה, וזה קבלו מאהבה צימי הפורים, הרי יש צוה אֹת ו', ושפיר נשלם צימי הפורים אֹתוֹת השם הו"ה צ"ה.

וזוה רומז שצמחיית עמלק נזכה שיהא השם צמילואו, ציום ההוא יהיה הו"ה אחד (זכריה יד-ט). ועל כן אמר על ימי הפורים והיה להו"ה לשם. ובהיות שאמרו (מנחות כט:): כי צי-ה ה' צור עולמים (ישעיה כו-ד) אלו שני עולמות שצרא הקצ"ה, אחד צה"א ואחד ציו"ד ע"ש. אס כן אֹתוֹת י"ה הם 'אֹת עולם', האֹתוֹת שצו נצרא העולם, והם נפרדים כעת מאֹתוֹת ו"ה, של השם. ועל כן אמר על ימי הפורים, שבהם נזכה כי 'אֹת עולם לא יכרת', שלא יהא פירוד צאֹתוֹת י"ה שצבהן נצרא העולם משאר אֹתוֹת השם, אלא נזכה ציום ההוא יהיה הו"ה אחד ושמו אחד.

בסעודה שלישית פרשת תצווה תשע"ט לפ"ק

המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב ע"כ. והא דלא פירש רש"י גם כאן הדרשה השניה, משום דכאן נאמר 'להעלות נר', קאי ההעלאתה רק על הגר, ושם נאמר 'צהעלותך' קאי ההעלאתה גם על המדליק. ויש להבין למה שינה הכתוב כאן ממה שנאמר להלן. - עוד פירש צרש"י שם, ויעש כן אהרן, להגיד שצחו של אהרן שלא שינה ע"כ. וכבר תמהו דגם אנשים פשוטים מקיימים מה שמצטוים, ומכל שכן אהרן קדוש ה'.

*

ואתה תצוה את בני ישראל, ויקחו אליך שמן זית זך כחית למאור 'להעלות נר תמיד' (כז-ט). צרש"י מדליק עד שמהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא). ע"כ. וצריש פרשת צהעלותך חזר הכתוב, צהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שצעת הנרות, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה (ח-ג). ופירש צרש"י צהעלותך, על שם שהלהב עולה כתוב צהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד שמהא שלהבת עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו מכאן שמעלה היתה לפני

כמתאוננים (מנחומא דהעלותך טו) ע"ש. ולכן כאשר הרע לבצו של משה למא ימותו אז בני אהרן, השיב לו ה', שהם מחוייבים דבר זה מכבר, כי תורה היתה לי ונתתיה לך, ואז עלו הם עמך על ההר והצטוו ונתחייבו. ואם כן הם עוד האריכו ימים עד כאן, מה שלא הגיע להם צדין, וזוה יתוקן מה שפגמו אז.

*

ושוב אמר הכתוב ועשית צגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, ואתה תדבר אל כל חכמי לב, אשר מלאתיו רוח חכמה, ועשו את צגדי אהרן לקדשו לכהנו לי (כח-ג). הנה התחיל הכתוב שהצגדים נעשים לכבוד ולתפארת, וכמו שפירש הרמב"ן שיהיה נכבד ומפואר במלצושים נכבדים ומפוארים, כי אלו הצגדים לצושי מלכות הן וכו' ע"ש. ושזו אמר שהם נעשים לקדשו לכהנו לי. גם מה שאמר אשר 'מלאתיו' רוח חכמה, צריך ביאור דהא קאי על החכמי לב, והוי ליה למימר בלשון רבים אשר 'מלאתים' רוח חכמה. **עוד** יש להבין מה שנאמר להלן (כח-מ) ומגזעות תעשה להם לכבוד ולתפארת. הלא כל הצגדים היו לכבוד, ומאי אולמא יותר המגזעות. וברשב"ם פירש, לפי שהמגזעות על הראש צריכים יפוי נאה ביותר ע"ש.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת קמ"ה:) מפני מה תלמידי חכמים שבצבל מצויינין [מצויינין] עזמן בלבושים נאים], לפי שאינן בני תורה ע"כ. ופירש רש"י שאינן בני תורה כל כך לכבדם כבני ארץ ישראל מחמת תורתם, מכבדים אותם מחמת לבושיהן שנראין חשופים ע"כ. אמנם בחידושי הרא"ם הודוויין שם ביאר, שאין הכוונה שהתלמידי חכמים שבצבל אינם בני תורה, אלא

ולא הלין צפרשה, ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי וגו' (כח-ה) ע"כ. במדרש (שמו"ר לו-ד) כשאמר הקב"ה למשה ואתה הקרב אליך, הרע לו, אמר לו הקב"ה תורה היתה לי ונתתיה לך, שאלולי היא אצדתי עולמי ע"כ. ויש להבין הא מנינו במשה שהיה זהיר מאד בכבודו של אהרן, וסירב לילך בשליחותו של מקום למנרים, שלא רצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונציח היה (רש"י שמו"ר ד-י), ומדוע כשאמר לו ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך הרע לו. וגם צמה נתקררה דעתו אחר זה, צמה שאמר לו ה' תורה היתה לי ונתתיה לך.

וחוץ לדרכנו יש לומר, כי מנינו להלן שציוס שהוקם המשכן ונתחנכו אהרן ובניו לעבודת הקרבנות, ותלא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה' (ויקרא י-ג), שמתו אז שני בני אהרן נדב ואזיהוא, ואפשר לומר שמשה רבינו השיג זאת שיסתלקו אז שני בניו והרע לו. וזהו שאמרו בשעה שאמר לו ה' ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אחיך, הרע לו, כי השיג מיתתם אז. אבל באמת מיתה זו כבר נתחייבו ימים רבים קודם, כי בשעת מתן תורה כתוב, ויעל משה ואהרן נדב ואזיהוא ושבעים מוקני ישראל, ויראו את אלקי ישראל וגו', ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו (שמות כד-ט). וברש"י ואל אצילי, הם נדב ואזיהוא והזקנים, לא שלח ידו, מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד. ויחזו את האלקים, היו מסתכלים בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה, ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואזיהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם

להלביש את אהרן בצגדי כבוד ותפארת, כי צגדים מפוארים יביאו אותו לזחיחות הלב וגבוהות רוח, ותחת שיתקדש בצגדי כהונה, יכשל ויושפל על ידיהם, כי תועצת ה' כל גבה לב (משלי טז-ה), והצגדים הללו עוד ירחיקנו מלהיות ראוי ליכנס לפני ולפנים לשרת את ה', כי אין אני והוא יכולין לדור בעולם (סוטה ה). אבל באמת אין הדבר כן, כי אהרן קדוש ה' לא יתפעל ויתנשא רוחו כלל מהצגדים המפוארים, כי רק כסיל יוכל לטעות צוה שבמלבושי כבוד מתעלה האדם.

ומבל שכן אהרן קדוש ה', שאמרו עליו (חולין פט.) גדול שנאמר במשה ואהרן ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר (בראשית יח-ט), ואילו במשה ואהרן כתיב ונחנו מה (שמות טז-ז) ע"כ. והיינו שהיו פחותים בעיני עצמם יותר מתולעת ועפר ואפר, אלא הם 'מה', אין להם מציאות כלל, ואינם תופסים כלל מקום בעולם, ואין כאן מה שיוכל להתגאות, והצגדים הם עליו כמו שתלויים על הכותל, או על היתד.

וזדו שאמר ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר 'מלאחתי' רוח חכמה, כי אהרן מלאחתי רוח חכמה, הוא ענוותן ושפל צרך, בצחינת 'מה', והצגדים האלו לא יעשו עליו שום רושם להשתנות, ויש עם אהרן רוח 'חכמה', כ"ח מ"ה. ולא עוד שהרי אמרו (פסחים סו:) כל המתיהר, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו. ואותו מלאחתי רוח חכמה, ולא נסתלקה ממנו. וכמו שפירש האברבנאל וידוע אהרן (ויקרא יג), שאהרן הוא כמו דומם, שאין שום חילוניות עושה עליו רושם. ועשו את צגדי אהרן לקדשו

שהעם שצבצב אינם בני תורה, ומשום כך אין הם מכירים מעלתו של תלמיד חכם שמתייגע כל ימיו על תורה, ולא יכזרו את התלמידי חכמים שצייניהם מחמת תורתם אלא מחמת צגדיהם. ולכן בני ארץ ישראל שהיו בני תורה החשיבו את התלמידי חכמים מלד עצם גדול מעלתם, לא כן לבני צבל הוצרכו התלמידי חכמים ללבוש מלבושים נאים ע"כ. ובגמרא (שבת קיג.) רבי יוחנן קרי למאני מכזדתי [שמכזדין בעליהן] ע"כ. וכן אמרו (שמו"ר יח-ה) כבודו של אדם צגדו ע"ש.

ולבן זוהי ה' לעשות צגדי כבוד לאהרן שמיועד להיות הכהן הגדול לפני ה', שהמון עם יכזדוהו על ידי יופי הצגדים, ועשית צגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת. אמנם להחכמי לב, שהמה בני תורה וחכמה, הם מכירים גדול מדריגתו של אהרן מלד עצמו, שאהרן הוא מלא רוח חכמה, והם מחשיבין אותו גם כלי צגדיו הנאים, אלא מחמת גדול מדריגתו, ועבורם אין צריכין לאהרן צגדי כבוד כדי לכזדו. והם מצינים כי יש בצגדי כהונה סודות נפלאות שמכוונים נד קדושתו של אהרן, והרי אמרו (זבחים פח:) מה קרבנות מכפרין אף צגדי כהונה מכפרין ע"ש, ועבור זה צריכין לעשות הצגדים של אהרן. ועל כן תדבר אל כל חכמי לב, אשר 'מלאחתי' את 'אהרן' רוח חכמה, והוא איש מורס מעם, ואין צריכין לצגדים מפוארים להחשיבו, כי הוא עצמו מלאך ה', ועשו את צגדי אהרן לקדשו לכהנו ל', שצגדים אלו יסייעו לו בעבודתו להתקדש עוד יותר ולהיות לכהן ה'.

*

אמנם יתכן שהחכמי לב, אנשי מעלה בישראל, יעלה על דעתם כי לא טוב הוא הדבר

לכחנו לי, הם לא יציאו אותנו לידי גיאאות, אלא אדרבה יתקדש בהם להיות ראוי לכהן לפני, ואשכון את דכא.

*

והנה הבגדי כהונה לאהרן לכבוד ולתפארת, אין הכוונה בזה לכבוד המדומה שמוכנו הבל, אלא יש בזה כבוד שמים, שכפי מה שיהא אהרן מכוזב יותר בעיני הצריות, יתקבלו דבריו יותר, ויוכל להוכיחם יותר, ודבריו יהיו עושים פירות, ויתעלה בזה כבוד ה', אשר זהו באמת הטעם שזוהי תורה לכבוד האצות והתלמידי חכמים. אמנם לפי זה תקשה, הלא מי לנו גדול ממשה רבן של ישראל, למה לא זוהי תורה לעשות בגדי כבוד ותפארת גם למשה, כדי שדבריו יעשו רושם יותר על בני ישראל

אך הענין הוא דאיתא בגמרא (מענייני 1.) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה, כדאמרה ליה ברתיה דקיסר לרבי יהושע בן חנניה, אי חכמה מפארה בכלי מכווער. אמר לה אביך רמי חמרא במני דפחרא [בדרך שחוק אמר, ומרמז מה את אומרת לי, והלא אביך נותן יין בכלים מכווערין של חרס]. אמרה ליה אלא במאי נירמי [אם לא בשל חרס, הא כולהו עבדי הכי], אמר לה אתון דחשביתו רמו במאני דהבא וכספא. אזלה ואמרה ליה לאצוה, רמיא לחמרא במני דהבא וכספא ותקיף [החמיץ]. אתו ואמרו ליה, אמר לה לברתיה מאן אמר לך הכי, אמרה ליה רבי יהושע בן חנניה. קריוהו אמר ליה אמאי אמרת לה הכי, אמר ליה כי היכי דאמרה לי [אי חכמה מפארה בכלי מכווער], הכי אמרי לה [דיין משתמר בכלי מכווער, אף התורה מתקיימת בי יותר משאילו הייתי נאה].

והא איכא שפירי דגמירי, אי הוו סגו [אותם נאים שהם חכמים] טפי הוו גמירי [שאי אפשר לנאה להשפיל דעתו וצא לידי שכתה] ע"כ.

ולבן משה עמוד התורה, שתפקידו להיות דוגמא וסמל לבני תורה בהנהגתו, לא יוכל להתנאות בצגדים נאים, כי המתנאה משכח חלק מתורתו, ורק אהרן שתפקידו עבודה, להיות משרת לה', הוא ראוי להתנאות לכבוד שמים, ולא עמוד התורה. ואם כי האיש משה עניו מאד מכל האדם, וישגא את ההתנאות, מכל מקום הוא צריך להורות לבני אדם, כי תורה עם יופי וגוי סותרין זה את זה, ועל כן לא נטוו לעשות גם למשה בגדי כבוד ותפארת.

וזדו שזמרו שכאשר אמר ה' למשה ואתה הקרב אליך וגו', ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, כדי שיוכל להשפיע יותר, שהבגדי כבוד יעשו רושם על ההמון, הרע למשה, למה לא צוה ה' גם עליו להלבישו בגדי כבוד, שיוכל על ידי זה להרבות כבוד שמים. והשיב לו ה', 'תורה היתה לי ונתתיה לך, שאלולי היא אצדתי עולמי', התורה היא חיות כל העולמות, ואם יאצד ממנו אפילו רק קונו של יו"ד הרי זה חורבן. ואי אפשר לעמוד התורה להתנאות, כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו, וזה יוכל להתחסר במלבושי כבוד. - וזהו גם מה שאמרו שתלמידי חכמים שבבבל מנזיינין מפני שאינן בני תורה, כי בני ארץ ישראל שהם בני תורה הם חקים על תורתם ואין רוצין להתנאות, כי לא כדאי להם לאצד גם משהו מתורתם עצור וזיחות הלז של בגדי כבוד.

*

היה הכהן יכול ליכנס להמשכן. ועל כרחק שבכל פעם נעשה לו נס שיוכל ליכנס ולשמש קונו. ואם כן היה צוה כבוד גדול להכהן, שנעשה נס עבורו שיוכל ליכנס להמשכן, ועל דרך שאמרו (שנת ג:): כמנה גדול אדם זה שנעשה לו נס כזה ע"ש. על כן היה צהמגזעות כבוד ותפארת יתירה על שאר הצגדים, שעבורו נעשה נס להכהן שיוכל ליכנס.

*

ובזה היה נראה לצאר מה ששאלו צמדרש (תמומא קרח ה) וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה, עינו הטעתו וכו' ע"כ. ויש להבין וכי זהו שטות שהיה רוצה לזכות בעבודת הכהונה. אך קרח לוי היה, ועבודתו היא לעמוד על הדוכן בשיר על הקרבן, שזה היה צחצר המשכן אלל המזבח, ושפיר היה יכול ליכנס צהחצר אם כי גזבו עשר אמות. אלל אם הוא רוצה צכהונה אשר לא צוה ה', הרי יצטרך ללבוש גם הצגדי כהונה עם המנצפת, והרי לא יעשה ה' לו נס שיוכל להכנס. ושפיר הקשו וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה, הלא יתגלה קלוגו שלא יוכל ליכנס צפנים להמשכן מחמת גזבו. אלל שעינו הטעתו שגם עבורו יעשה ה' נס כמו לאהרן ולצניו.

ויש לומר צזה עוד, דהנה ברבינו בחיי (צפרשתנו כח-מג) כתוב צזה הלשון, ופלא גדול היה צכהנים המקריצים קרבנות צכל יום, שלא היה גופם לבוש אלל הכתונת לצדה שהיא חלוק, והם סובלים הקור צימות הגשמים, ולא היו מתים, ועל כן אמרו חז"ל (שקלים ה-א) שמעמידין על הכהנים ממונה אחד לצקר אותם ולרפא תחלואיהם, לפי שהיו רוצם חולים מחולי

והנה צהמגזעות חזר וכפל הכתוב, ומגזעות תעשה להם לכבוד ותפארת. דהנה כבר דצרנו (ואת חנוכה תשע"ח לפ"ק) צמה שהקשה צספר מושב זקנים (שמות כו-א) דלפי מה שאמרו (שנת צג:). שגזבו של לויים עשר אמות כמו משה ע"ש. אם כן איך היה אהרן נכנס למשכן להטיב נרות ולהקטיר קטורת, והלא המשכן לא היה גזבו כי אם י' אמות, ואמריין צגמרא (סוכה ז:): אמתא צאמתיה היכי יתיב, כל שכן היאך יכול להיות אדם שגזבו י' אמות ליכנס צצנין שגזבו י' אמות. ואם תמצי לומר היה כופף ראשו כשנכנס לעבוד, השתא לפני מלך צשר ודם אין עובדין כך, אם לא נתכוון להשתחוות, כל שכן לפני מלך מלכי המלכים וצ"ע ע"כ. [וכן הקשה גם בשיטה מקובצת (צכורות מד). ונדפס על הגליון צש"ס מתיצתא]. וקושיא זו עדיין יכולין ליישב, כי לא היו גזוהין הלוויים עשר אמות צמכוון, אלל צערך עשר אמות, ושפיר היו יכולין ליכנס למשכן.

אך במדרש יהונתן (צפרשתנו) הקשה יותר, דהא צמן המשחה היה מגזיה קומת האדם כדאיתא צמדרש (ויק"ר כו-ט). וכיון שהם היו גזבהן יו"ד אמות קודם שנמשחו, ומשנמשחו היה גזבהן יותר מיו"ד אמות, והמשכן לא היה גזבו אלל יו"ד אמות, ואיך נכנסו. וצריכין לומר דנס היה ע"כ. וצאמת גם זה לא תקשה, דלא אמרו שם צשמן המשחה, אלל אם היה קצר נעשה ארוך, אלל לא מצינו שארוך נתארך עוד יותר.

אך עיקר הקושיא היא מהמנצפת שהיה עליהם, שהיה ארכו ט"ז אמות, ומקיפו ומחזירו כרך על כרך (רמב"ם ה' כלי המקדש ח-ט), ואם כן היה גזבו לכל הפחות טפח ויותר, ואיך

בני מעים, מפני שהיה עבודתם בכל ימות השנה בחלוק לצד בשעת עבודה, ועוד שהיו עומדים תמיד על הרצפה והם יחפי רגל ע"כ. ובש"ך על התורה כתוב, דלכן סיים הכתוב, חקת עולם לו ולזרעו אחריו (כח-מג), שהבטיחם הקב"ה שלא יחלו ולא ימותו, לפי שעובדים הם למי שהוא מקור החיים וכו' ע"כ. ואם כן קרח וסייעתו, שלא הבטיחם ה' בצרכה זו, הרי יחלו וימותו, וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זה.

ולפי מה שנתבאר לעיל כי תלמידי חכמים שבארץ ישראל לא היו מנזיינים בצבדיהם, שהיו בני תורה, וחסו על תורתם שלא ישתכח מהם שבזיל נוי הצבדים. שפיר שאלו עוד על קרח שפקח היה, ואיך לא חש על תורתו, ומה ראה לשטות זה.

*

והנה בכניסת אהרן להמשכן יש עוד יותר פלא, כי הנה מעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עולה ומטיב, ובאמת אהרן לעצמו לא היה לו צורך במעלה לפני המנורה, שהרי המנורה שלש אמות קומתו, ואהרן גבוה עשר אמות, ורק להכהנים לדורות שלא יהיו גבוהים, הם יוצרכו למעלה לפני המנורה. ולכן בפרשתנו שהציווי הוא במשכן, למשה שבצעת ימי המלוואים, ולא אהרן מיום השמיני ואילך, לא פירש רש"י

להעלות דקאי על מעלה לפני המנורה, שהם לא הוצרכו לזה.

אמנם במהרי"ל דייסקין (פי' בהעלותך) כתוב לזכר מה שנתמר צאהרן, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה גרותיה, דהגם שאהרן לא היה צריך לעלות על מעלה להדליק המנורה, שהרי גבוה היה עשר אמות, אלא שלא לשנות מכהנים לדורות עמד אהרן גם כן על המעלה. וזה שאמר ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה 'העלה' גרותיה. וזו הכתוב להגיד שבחו של אהרן שלא שינה ממה שעושים לדורות ע"כ. ואם כן צהדלקת הגרות הוצרך אהרן להוספה צהגם, שגם כאשר הוא עולה על המעלה, אף על פי כן יוכל לעמוד כן במשכן.

ובזה יש כבר חידוש, כי בשלמא על מה שנטווה להכנס להמשכן, שפיר מוצן שנעשה לו גם, שיוכל להתקיים מאמרו של מקום. אבל על מה שהוסיף מעצמו לעלות על מעלות בשעת ההדלקה, שלא נטווה על זה, אם כן איך הכרח להעשות גם עבורו. אך כיון שראו יראיו יעשה, ואהרן לא רצה לשנות מההדלקה לדורות, לא נשתנה הגם צהדלקת המנורה, וכמו שהיה גם בכל פעם בכניסתו היה גם צהדלקתו. וזהו שבחו של אהרן שלא שינה ממה שהיה לו גם בכל פעם, אלא הגם המשיך גם צהדלקתו את הגרות.

בסעודה שלישית שבת פרשת תצווה (זכור) תשי"ב לפ"ק

שהוא מיותר, ודי צאומרו וזה אשר תעשה להם. וצמדש (שמו"ר לה-א) מסמיך עלה הדא הוא דכתיב (מהלים ק"ט-פ"ט) לעולם ה' דצרך נצב

וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם לכהן לי, לקח פר אחד וגו' (כ"ט-א). באור החיים הק' דקדק על אומרו וזה 'הדבר',

שמתארים את האדם בתואר מדבר, ולכאורה הרי יש גם שיחת עופות שמנפנפין זה לזה בקולם, ויש גם שיחת דקלים (סוכה כח.), ואם כן גם זהם יש בחינת מדבר. אך שונה היא דיבורו של אדם, שהדיבור הוא כמעשה, שפועל הוא בדיבורו לעשות על ידם מעשה, ודבר זה לא ינוייר רק באדם המדבר].

ובבר ציארנו במקום אחר, מה שהנציח אומר (עמוס ד-יג) כי הנה יוצר הרים וצורא רוח, ומגיד לאדם מה שחו. והכוונה נראה שלא יאמר בלבו הלא לא עשיתי צידים שום רע, ומה עול יש בכפו על שהוציא רוח משפחיו. על כן למדו לנו חז"ל כי אין חילוק בזה, והדיבור חשוב כמעשה. והראיה היא מהצריאה כולה שלא היתה אלא בדיבור גרידא, וממנה נצרא כל העולם. ועל כן אמר הכתוב 'כי הנה יוצר הרים וצורא רוח', אשר כל זה היתה באמת קלילא דלית ביה מששותא, וזה 'מגיד לאדם מה שחו', מהו כח השיחה של אדם, שיתבונן איך חשוב הוא הדיבור, ואיזה חשיבות יש לשיחת האדם, שדיבורו הוא כמעשה (עיין שמן ראש חלק ראשון השלם במדבר דף תקמח).

ובאחל יעקב (פ' מנורע) כתוב לבאר הטעם שנהיה 'במנורע, והוצא אל הכהן (יד-ג), כי הנגעים באים על חטא לשון הרע (עריין טו.), וסיבת הדבר שהאדם אינו נוהר בלשונו, נובע בעיקר מזה שאיננו מעריך את כוחו של הדיבור. הוא אומר בלבו, הן רק דיברתי בפי ולא עשיתי לו מאומה. ברם, אילו יודע היה האדם כי למלה אנושית ישנה משמעות רבה, וכי דיבור רע על הזולת מעורר קטרוג בשמים גם על המדובר וגם על המדבר, כי

בשמים, אמר דוד כשם שאתה אמת שנאמר (ירמיה י-י) וה' אלקים אמת, כך דברך אמת שנאמר לעולם ה' דברך נצב בשמים, אל תאמר בשמים אלא בשמים, כשם שמתחלה גזר ונעשו שמים, אף דבר שבצורת לקדש את אהרן ואת בניו קיים לעולם וכו', לכך נאמר זה הדבר ע"כ.

ונראה כי כח הדיבור שבאדם נשגב מאד, וזוה הוא עולה במדריגתו על שאר בעלי חיים, שנקרא בתואר 'מדבר', שזהו כח אלקי שישנו בהאדם, וכמו שנאמר (בראשית 3-1) ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה, ובתרגום והות באדם לרוח ממללא. ולכן מוטל על האדם להיות שומר פיו ולשונו, וכמאמרו (חולין פט.) מה אומנותו של אדם בעולם הזה יעשה עצמו כאלם שנאמר (תהלים נח-3) האמנם אלם, יכול אף לדברי תורה, תלמוד לומר נדק תדברון ע"כ. והיינו כי ברוב דברים לא יחדל פשע (משלי י-ט), ובקל יוכל לבוא לידי דיבור של איסור לשון הרע ורכילות והלצנת פנים וכו' וכו'.

והנה אמרו חז"ל (שנת קיט:) מנין שהדיבור כמעשה שנאמר (תהלים לג-1) בדבר ה' שמים נעשו וצרוח פיו כל צבאם ע"כ. ולכאורה מזה אנו רואין רק שדיבור ה' הוא כמעשה, ולא דיבור בשר ודם. אך הכוונה, לפי שכל הדיבור שבאדם הוא כח אלקי שנפח באפיו נשמת חיים ונעשה לרוח ממללא, על כן דיבור האדם הוא כח אלקי, וכיון שאצל הקב"ה הדיבור הוא כמעשה, על כן גם באדם הוא כן. והיינו שכל דיבור עושה רושם למעלה, וכאשר האדם מדבר רע על חברו מעורר בזה קיטרוג למעלה, הן על עצמו והן על המדובר. ולהיפוך בדיבורים טובים, עושה רושם למעלה לטוב. [ונראה דזהו הענין

יושב תהלות ישראל, שהקב"ה יושב ומנפה שישראל יהללו זה את זה. וממשיך בזה ברכה גם על עצמו, וכמו שאמר ה' לאברהם ואברהם מצרכיך (בראשית יג-ג). וכמו בחתן סופר (שס) כי מרן החתם סופר זי"ע אמר, שמטעם זה אינו מונע מלברך המבקש ממנו שיברכו, דהרי ואברהם מצרכיך, ואין שום אדם מונע לקחת ברכות לעצמו, ואינו נראה כיוהרא בזה שמברך לאחרים ע"ש.

וגודל כח הדיבור אנו רואים גם בפרשתנו, שאמר הכתוב, והלצטת אותם את אהרן אחיך ואת בניו אתו, ומשחת אותם, ומלאת את ידם, וקדשת אותם, וכהנו לי (כח-מא). והנה לא נתבאר בהדיא מהו הכוונה של 'וקדשת אותם'. ובאור החיים הק' פירש במעשה קרבנות המילואים שעל ידם יתקדשו לעבודת הכהונה ע"ש. אמנם בתרגום אונקלוס ויהונתן פירשו זאת על 'ומלאת את ידם', ותקרב ית קרבנהו, ואם כן אכתי צריך ביאור הכוונה של וקדשת אותם. ובאבן עזרא פירש וקדשת בדיבור, כמו טמא יטמאנו (ויקרא יג-מד) ע"כ. וכן פירש בחזקוני ע"ש. והיינו שהיה ציווי על משה לומר עליהם 'קדושים אתם', ודיבורו של משה פעלה עליהם קדושת כהונה.

ובצינו כינא צה באבן עזרא, לגבי מצות קידוש בכורים, וידבר ה' אל משה לאמור, קדש לי כל בכור וגו' (יג-ב) כי המצוה על משה לקדשם צפה, היפוך וטמאו הכהן (ויקרא יג-ח), כי הכהן קדוש הוא ולא יטמאנו רק בדיבור, שיאמר צפה שהוא טמא ע"כ.

ובערתה יש לומר, דכמו שדרשו (כחצות מו). אזהרה למוציא שם רע מנלן, דכתיב

אז ודאי היה מזהר בכך. לפיכך יש ללמד לקח לזה שמדבר לשון הרע, למען יידע היטב את חשיבותו של דיבור. הוא נעשה למנורע ומציאים אותו אל הכהן, וכאן רואה הוא כי מלה אחת מפי הכהן עשויה להכריע את קף גורלו. כל זמן שאין הכהן אומר את המלה 'טמא' אינו טמא, אף על פי שהכל רואים בעליל את הנגע, וכל זמן שאין הכהן אומר את המלה 'טהור' אינו טהור, אף על פי שהכל רואים כי נרפא הנגע (נגעים ג-ה). מזה ילמד בעל הלשון הרע, כמה גדול הוא כח דיבורו של אדם, ושוב לא יהא צהול להוציא מפיו דברים שאינם מהוגנים ע"כ.

ולעומת זה מדה טובה מרובה, גדול כח הדיבור באדם בדברים שצקדושה, שכל דיבור של תורה או תפלה עושה רושם רב למעלה, וממשיך בזה שפע של קדושה על עצמו, ותפלותיו עושין רושם למעלה לפתוח שערי רחמים עליו ולהושע בכל מה שצריך. ולא עוד אלא כל ברכה שמברך אחד את חברו ממשיך טובה על המתברך, והרי אמרו (ברכות ו). אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל י-ה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי ישמעאל בני ברכני, אמרתי לו, יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עס בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפנים משורת הדין. ונענע לי בראשו. וקא משמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך ע"כ.

ולבן צימי שמחה חשוב מאד כל ברכה שנותן אחד לחבירו, ומכל שכן בברכת צדיקים. ופירשו מה שנאמר (תהלים כג-ד) ואתה קדוש

כי לפי זה נתקדשו אהרן וצניו על ידי ארבעה דברים, בלזיפת בגדי כהונה, ובמשיחת שמן המשחה, בקרבנות מילואים, ובאמירת משה עליהם שהם קדושים. וזהו ואתה הקרב אליך את אהרן, מונח רביעי, שמונח בהקרבנו לכהונה ארבעה דברים שהם יקדשו אותם לכהונה. [ויש להסתפק אם אמירה זו היא חיוב על משה לומר בכל יום משצעת ימי המילואים, כמו הקרבנות הקרבנות שהיה בכל יום. וכמו כן משיחת אהרן, וכמו שנאמר (ויקרא ח-לד) כאשר עשה ציוס הזה נזה ה' לעשות [כל שצעת הימים. רש"י] לכפר עליכם. או שרק בגמר חיובי המילואים, אז נטווה לומר עליהם שקדושים הם].

*

ונשלב הדברים לימי הפורים הבעל"ט, שמלותה גם כן בדיבור, בקריאת המגילה. והכתוב אומר (אסתר ט-כז) קימו וקבלו היהודים עליהם וגו' ולא יעבור, להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם [שתהא המגילה כתובה כתב אשורית] וכזמנם. והימים האלה נזכרים [בקריאת מגילה] ונעשים [משמה ושמה ויום טוב לתת מנות ומתנות] בכל דור ודור וגו', וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם [קריאת מגילה] לא יסוף מורעם ע"כ. ויש להבין הלשון להיות עושים את שני הימים 'ככתבם' כ"ף הדמיון, הלא המצוה היא 'ככתבם' כתיבת המגילה וקריאתה. גם מהו כפל הדבר, ולא יעבור, ושזב אמר לא יעברו. וכמו כן כפל, הימים האלה 'נזכרים', וסיים 'וזכרם' לא יסוף.

ובתחלה נראה לנאר כפל הלשון 'קימו וקבלו'. ומנינו כינא זה בלשון

(דברים כג-י) ונשמרת מכל 'דבר' רע, 'דיבור' רע ע"ש. כן אמר הכתוב, וזה 'הדבר' אשר תעשה להם לקדש אותם, דקאי על הדיבור, ומהו הדיבור 'לקדש אותם', לומר עליהם שהם קדושים, כי גדול כח דיבורו של משה להמשיך עליהם באמרי פיו קדושת הכהונה. ועל זה בא המדרש לנאר מהו הכח של דיבור להמשיך עליהם קדושה, שהוא משום דיבור כמעשה, וכמו שלמדים מדיבורו של הקב"ה, שברא שמים וארץ בעשרה מאמרות, ולא עוד אלא שכן הדיבור הוא ממשיך קיומו של השמים, וכמו שפירש מרן הבעל"ש שם טוב זי"ע לעולם ה' דברך נצב בשמים, שהדיבור יהי רקיע, מאמר זה קיים לעד, ומקיים את השמים, שהרי נברא יש מאין, ורק דיבור ה' מחייהו ע"כ (הוצא בלקושי אמרים להתניא אה"ק סימן כה). הרי לנו גדול כח הדיבור, אשר לא רק שפועל לרגע הדיבור, אלא זה אלפי שנה אחר זה עדיין מתקיים השמים בכח הדיבור ההוא, הרי לנו גדול כח הדיבור.

וזהו כוונת המדרש, וזה הדבר אשר תעשה להם, דקאי על הדיבור של משה שמקדש הכהנים בדיבורו, הדא הוא דכתיב לעולם ה' דברך נצב בשמים, אל תאמר בשמים אלא בשמים, שמתחלה גזר בדיבורו ונעשה שמים. ודיבור ה' צעת הצריחה הוא מקיים השמים, וכל זמן שדיבור ה' נצב שם יש שמים, ובהסתלק הדיבור אין שמים. אף דבר שדברת לקדש את אהרן ואת בניו קיים לעולם. וזה המשיך משה רבינו צמה שקרא עליהם קדושים אתם.

ויש לומר דלכן אמר הכתוב, ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו איתו מתוך בני ישראל לכהנו לי (כח-א). והנגינה מונח רביעי.

המצוה שזמנה ציוס ההוא, ממשיך למטה הארת הנס שהיתה צימים ההס, שיתעורר עליו כעת שנית גם בזמן הזה. והנה הנס הוא רק מקרה ארעי, כי אחר זה חוזר הנהגת העולם לטבע, אבל על ידי קיוס המצוה שתיקנו חז"ל צימים אלו, אנו עושים להנס להיות קצוע להתעורר בכל שנה ושנה. ועל כן אמר 'קצועס' ועשאוס ימים טובים בהלל והודאה, כי המשכו את הנס ההוא להיות קצוע, להוליד ישועות בכל שנה בדומה להנס, והקציעות נעשה צמה ש'עשאוס ימים טובים' במצוה הלל והודאה. - וכמו כן בנס פורים, 'קימו' עשו להארות הנסים שנתעורר אז שתהא לה קיוס וקצע גם לעמיד, והוא על ידי ש'קיצלו' על עצמם מצוה היום צימי הפורים.

ובערתה מוצן, שלפי ערך קיוס מצוה היום אלל כל אחד, כן לעומת זה ממשיך על עצמו ליהנות מהארת הנס. וכפי מה שמקיים מצוה קריאת המגילה צהידור ובכוונה ובהתלהבות נפשו, כן ממשיך למטה לפעול ישועות המתעוררים מהנס. וזה שאמר קימו וקבלו היהודים עליהם וגו', ולא יעבור, שהארת הנס שהיתה אז 'לא יעבור', אלל תהא קצוע להתעורר בכל שנה, 'להיות עושים את שני הימים האלה', שנוכל לעשות ולהמשיך את הארת שני הימים שהיו אז, 'ככתבס', שזה תלוי לפי ערך שמקיים מצוה קריאת המגילה, כן לעומת זה ממשיך על עצמו הארת החג. והימים האלה 'מוכרים' ונעשים הם בצחינת זכר המוליד בדומה לו, להמשיך ולהוליד עוד ועוד מהארת הנסים שנתהוו אז. והפסוק הזה סוצב והולך על הארת הנסים שהיו אז, שנעשה להם קיוס, קימו וקבלו, ולא יעבור. ושזו אמר על עצם

חכמינו ז"ל לגבי מצוה נר חנוכה, שאמרו (שבת כא:) לשנה אחרת 'קצועס ועשאוס' ימים טובים בהלל והודאה ע"כ. וגם שם יש להצין הכפל של קצועס ועשאוס. אך הענין הוא על פי מה שכתוב בבני יששכר (כסלו ד-ח) כי כמה וכמה נסים נעשו לישראל ולא נקצעו לדורות להודות ולהלל ציוס ההוא בכל שנה ושנה, כגון יוס שהעמיד יהושע את השמש (יהושע י-יב), ויוס מפלת סנחריב (מלכים ז יט-לה), ונחלי ארנון (במדבר כא-ד) וכיוצא, ויש מהנסים שנקצעו לדורות אפילו אינן מצוה ארין בתורה כגון חנוכה ופורים. אבל הענין הוא, דהנה ישועה ונס היא על ידי שהפעל ישועות מאיר חיזה אור חדש בשמים ממעל בספירות עליונות, ועל ידי זה מתהווה הישועה ונס בארץ מתחת, והנה ישנו נס וישועה שההתגלות האור בשמים ממעל היא רק לשעתו צעת האטריות הישועה, וישנם נסים אשר נעשו צחינה יתירה לישראל, אשר האור ההוא הנגלה בשמים ממעל צעת האטריות הנס, נקצעו הימים האלה לדורות בגזירת היוצר, אשר שזו בכל שנה ושנה צהגיע היום ההוא, שזו מתגלה האור ההוא כמו בשעת הנס, על כן נקצעו הימים האלה לזכרון לדורות להודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו. וזה שאמר (תהלים קיא-ד) זכר עשה לנפלאותיו, כענין כח הזכר המוליד בדומה, כן יוס הישועה מוליד בדומה הארה ההוא בכל שנה, שמתגלה האור הנערב ההוא לפעול ישועות בקרב הארץ. וזה נוסח ההודאה, שעשית לאבותינו 'צימים ההס', וגם הס הויים 'בזמן הזה' בכל שנה ושנה ע"כ.

ונראה דלכן קצעו חז"ל מצוה מיוחדת ליוס הנס, בחנוכה ובפורים, כי באתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא, ועל ידי קיוס

החג, שימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם.

וּנְרָאָה לומר כי זהו ששעת הנס כתיב, ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר (אסתר ח-טו), הרי שנתהוה אז ארבעה סוגים של ישועות, על כן לעומת זה תיקנו אז חכמינו ז"ל ארבעה מצות לימי הפורים, מקרא מגילה, משלוח מנות, מתנות לאציונים, משתה ושמחה. וכפי קיום האדם ארבעה מצות הללו, הוא ממשיך למטה מהאורה ושמחה וששון ויקר. [ויש לרמוז ומשלוח מנות איש לרעהו

(ט-כג), איש נוטריקון אורה ש'מחה ש'שון י'קר]. ויש לומר כי מקרא מגילה שהיא מכתבי קודש ממשיך למטה אורה זו תורה (מגילה טו:), משלוח מנות ממשיך שמחה, ומתנות לאציונים ממשיך ששון, ומשתה ושמחה ממשיך יקר, כי על כבוד נאמר כל הצורח מן הגדולה, גדולה מחזרת אחריו (עירובין יג:), ועל ידי המשתה ושמחה, שחייב לצסומי עד דלא ידע צין ארוך המן לצרוך מרדכי (מגילה ז:), הוא מפקיר הכבוד שלו לצורך מצות ה', על כן על ידו הוא זוכה ליקר.

בסעודה שלישית פרשת תצוה (ששון פורים) תשפ"א לפ"ק שבת עליה לתורה של נבדי הרב יוסף ראזנער שליט"א

ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כח-ג). ופירש ברמב"ן שיהיה נכבד ומפואר במלבושים נכבדים ומפוארים, כמו שאמר הכתוב כחתן יכהן פאר (ישעיה סא-י), כי אלה הבגדים לבושי מלכות הן וכו' ע"ש. ובגמרא (שבת קיג.) וכבדתו מעשות דרכיך (שם נח-יג), שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול. וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדוטי [שמכבדין בעליהן] ע"כ.

אבל צאמת היו הבגדים הללו גם בגדי כפרה, כמו שאמרו (זבחים פח:): למה נסמכה פרשת קרבנות [צלו את אהרן זאת תורת העולה] לבגדי כהונה [קח את אהרן ואת הבגדים], לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין. כהונת מכפרת על שפיכת דמים וכו', מכנסים מכפרת על גילוי עריות וכו', מנפת על גסי הרוח וכו' ע"ש.

ובגמרא (יומא עג.) מאי דכתיב (שמות לה-ט) את בגדי שרד [לשון שריד], אלמלא בגדי כהונה לא נשמיר משונאיהן של ישראל שריד ופליט ע"כ. וברש"י שעל ידיהן מקריבין הקרבנות המכפרין על ישראל ע"כ. וראיתי לדקדק דלמה לא פירש רש"י כפשוטו שהבגדים ענמם מכפרין ע"כ. ונראה כי השמונה בגדים לא היו מכפרין רק על שמונה חטאים, כל בגד על חטא אחד, לא כן קרבנות הציבור כיפרו על כל החטאים, כמאמרם במדרש (במדכ"ר כא-כא) מעולם לא היה אדם צירושלים וצידו עון, כיצד, תמיד של שחר מכפר על עבירות שצלילה, ושל צין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ציוס ע"ש. ואם כן מלד כפרת הבגדי כהונה ענמם יתכן עדיין להיות חרון אף בישראל על שאר המצות, אבל הקרבנות היו מכפרין על הכל.

החטא, שיהיה קודש. – אבל התורה מסיימת שהלואי שלא ינטרכו לזה, אלא ילבישם להכהן רק 'לכבוד ולתפארת', ולא כדי לכפר שיטאר מהם שריד ופליט.

*

ואנו עומדים כעת בשושן פורים, ובו גם כן מלינו לבושי כבוד לתפארת, וכמו שנאמר (אסתר ח-טו) ומרדכי ילא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך צוך וארגמן ע"כ. ודבר זה רימז כבר יוסף במצרים לחיו, דכתיב לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן חמש חליפות (בראשית מה-כג). ובגמרא (מגילה טו.) אפשר דבר שננטער בו אותו לדיק יכשל בו, דאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב בשביל משקל שני סלעים מילת שהוסיף יעקב ליוסף משאר אחיו נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. אמר רבי בנימין בר יפת רמו רמו לו, שעמיד בן לנאת ממנו שיא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות, שנאמר ומרדכי ילא בלבוש מלכות תכלת וגו' ע"כ. והיא פליאה לאיזה צורך הוצרך לרמו במעמד זה תשועתן של ישראל בימי המן, שמרדכי ילא בלבוש מלכות.

ונראה דהנה כתיב (שם ג-ד) ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי. ויש להבין הלא כולם ידעו כי מרדכי הוא מן היהודים הגולים אשר הגלה מירושלים נבוכדנצר מלך בבל, ולא עוד אלא שהמן היה גם לעבד צבית מרדכי, ולמה הדגיש כי הגיד להם אשר הוא יהודי. ונראה דאיתא בגמרא (מגילה יב:) איש יהודי היה בשושן הצירה ושמו מרדכי וגו' איש ימיני (אסתר ז-ה),

והנה בכל קרבן היה מנחה ונסכים של יין, אשר יין ישמח לבב אנוש (מהלים קד-טו), [ועיין רש"י (מנחות ב. ד"ה ארצה) דאחר שכיפר על החטא, בא היין המשמח חלקים ואנשים, דמי שנתכפר חטאו שמח ע"כ]. ועוד יש בזה רמז, כי החוטא לבו נשבר ומתמרמר על החטא, אבל אחר הקרבת הקרבן נריך לחזור לעבוד את ה' מתוך שמחה, והלויים עמדו על הקרבן בשיר בהקרבת הנסכים. ויש להוסיף צביאורו, כי עיקר התשובה היא להגיע למדריגת תשובה מאהבה, אשר אז זדונות מתהפכין לזכיות (יומא פו:), ומצואר בבני יששכר (אדר ו-ח) דכל הפירות כשמשתיין מצרייתן גריעותא הוא גבייהו ואבדו צרכתם הראשונה ומצרכין עליהם שהכל, מה שאין כן דגן ויין משתנה למעלותה וקוצעין צרכה לעצמם לצרך עליהם המוציא וצורא פרי הגפן (ברכות לח:), כמו כן הוא הבעל תשובה מאהבה אישתי למעלותה שזדונות נעשו לו זכיות וקוצע צרכה לעצמו בהשינוי כמו דגן ויין. וזהו שאמר הכתוב (הושע יד-ח) ישונו יושבי צללו יחיו דגן ויפרחו כגפן ע"ש. ולכן אחר הקרבת הקרבן, הקריבו עוד מנחה של דגן, ונסכים של יין, לעוררו כי מוטל עדיין עליו להעלות את החטא, לעשות מהן זכיות, בתשובה מאהבה. והכהן צעבודתו היה מסייעהו להגיע לידי מדה זו.

ונראה דזהו ענין הבגדי קודש, כי בגד רומז על החטא, על דרך שמתודים אשמנו בגדנו וכו'. והתכלית היא להפוך את ה'צבד' לזכיות שתתהוה ממנה 'קודש'. ועל כן אמר ועשית 'צבדי קודש' לאהרן אחיך, כי הבגדי כהונה הם לצורך הקרבות, ויש להעלות את האדם המצוי קרבנו, שיעשה מצבד, היינו

קרי ליה יהודי אלמא מיהודה קאתי, וקרי ליה ימיני אלמא מבנימין קאתי. ומשני אביו מבנימין ואמו מיהודה ע"כ. ואיתא בגמרא (בבא בתרא קכג:) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לכן שלחני וגו' (בראשית ל-כה), ראה יעקב אביו שאין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף שנאמר (עובדיה א-יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להצה ובית עשו לקש ע"כ. ובמדרש (ב"ר ט-ב) מסורת הוא שאין עשו נופל אלא ביד בנייה של רחל, הדא הוא דכתיב (ירמיה מט-כ) אם לא יסחבום לעירי האלן. ולמה הוא קורא אותן לעירי האלן, שהן לעיריהן של שבטים ע"כ.

ועל כן לא נתיירא מרדכי מהמון, כי ידע שבסופו יכנע הוא את המון, כי הוא איש ימיני, משבט בנימין זרעו של רחל, והמון מזרעו של עמלק מבית עשו, ומרדכי הוא אש והמון כנגדו קש, וכאשר נוגעין זה בזה ישרף הקש. אמנם אם היה גם המון יודע זאת שהוא איש ימיני מבית בנימין אז לא היה מתגרה בו המון, כי סופו זרעו של עשו נופלים ביד זרעו של בנימין, על כן לא הודיע מרדכי שהוא איש ימיני, אלא הגיד להם אשר הוא 'יהודי', שהוא מבית יהודה, כי באמת מלך אמו מיהודה קאתי, ובזה לא יתיירא המון ממנו, וסופו יפול בידו, כאשר כן היה אחר זה.

ובגמרא (שם טו.) ואלא בתוך העיר ויזעק ויעקה גדולה ומרה (ד-ה). מאי אמר, גבר מלכא עילאה ממלכא תתאה [כינאי הוא להיפוך בלשון נקיה] ע"כ. והיא פלא לומר כן נגד מלך עליון. אך נראה דהן אמת כי טעה המון לחשוב שאין מרדכי מבנימין אלא מיהודה, מכל

מקום הרי גם ביהודה כתיב (בראשית מט-ט) גור אריה יהודה ידך בעורף אויבך. ובאמת אמרו לו אוהביו, אי משאר שבטים קאתי יכלת ליה, ואי משבט יהודה ובנימין ואפריס ומנשה לא יכלת ליה, יהודה דכתיב ידך בעורף אויבך (מגילה טז.). אך בהיות שרצה המון שיאל דבר מלכות מלפניו אחשורוש על גזירה זו, אשר גם הוא נמשל לאריה כמו שאמרה אסתר (תהלים כג-כב) הושיעני מפי אריה (שם טו:), על כן יתגבר מזלו של המלך נגד מזלו של מרדכי. והנה הארי מלך שבחיות (חגיגה יג:), ואחשורוש הוא אריה מלכא תתאה, ומרדכי הוא אריה מלכא עילאה בקדושה, והיה לועק שגבר אחשורוש מלכא תתאה על מרדכי מלכא עילאה.

והנה עיקר הישועה צימי המון בא על ידי מרדכי שהיה משבט בנימין. ומבואר בספר עשרה באמורות (מאמר מקור דין ח"ג פ"ד) ששם בעלי אגדה וזה לשונו, שלא נמסרה מחיית עמלק אלא ביד בנימין, שלא השתחוה לעשו כיתר אחיו, שעדיין לא נולד בשעה שהוא עבר לפניו, והשתחוו יעקב וכל נשיו הנה וילדיהן (בראשית לג-ו) ע"כ. ובירמיהו ראובני (פ' וישלח קו) ששם הרמ"ע, שאם היה משתחוה גם בנימין עמהם, לא היתה תקומה ח"ו לישראל ע"ש. ואיתא במדרש (אסת"ר ז-ח) שאמר המון, זקנו הלל השתחוה לזקני, הדא הוא דכתיב ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו, והשיב ועדיין לא נולד בנימין ע"ש.

והנה כאשר הוצרכו השבטים לירד מצרימה, אמר יעקב, לא ירד בני עמכם, כי אחיו מת והוא לבדו נשאר, וקראהו אסון בדרך אשר תלכו בה, והורדתם את שיבתי ציגון שאולה

(מז-לח). ויש לומר דהנה בתורת משה (פי' ויגש ר.) כתוב, כי יוסף שטנו של עשו, וכשחשב יעקב טרף טרף יוסף ואבד שטנו של עשו, על כל פנים התנחם בצנימין שלא השתחווה לגוי מעולם, ועתה כשלקחו את צנימין אפילו יחזירוהו ולא יקרהו אסון, מכל מקום השתחווה לגוי מושל מצרים. על כן צשרוהו, עוד יוסף חי, שטנו של עשו קיים, וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים (מה-כו), ולו השתחווה צנימין ולא לגוי ע"ש.

ולפי מה שנתבאר, הרי אם היה צנימין משתחווה לגוי מושל בארץ מצרים, לא היתה תקומה ח"ו לישראל בגלות צימי המן. ובהיות שיעקב אבינו לא מת (תענית ה:), הרי ימי הגלות הם ימי השיבה של יעקב, ועל כן אמר 'לא ירד בני עמכם וגו' וקראהו אסון צדק, שישתחווה אל מושל מצרים, הרי זה אסון מופלג, שאין עוד מי שיעמוד נגד אותו רשע המן, והורדתם את שיבתי ציגון שאלה'.

אמנם כעת שנתגלה שהמושל במצרים הוא יוסף אחיו, אם כן לא אבד צנימין מעלתו, והוא שטנו של עמלק לעולמי עד, וקופו שיפול המן תחת מרדכי, ולא יהיה לו תקומה. ולכן נתן אז לצנימין חמש חליפות שמלות, לרמוז על מרדכי שיכניע את המן תחתיו, ויאלץ בלבוש מלכות תכלת וחור וכו', כי נשאר צנימין במעלתו, שמעולם לא השתחווה לגוי.

*

ולשמחת הנישואין של נכדי היקר המופלג צתוי"ש נ"י, נבאר צפרשתנו מענינא דיומא, שאמר הכתוב צהושן, והאצנים תהיין על

שמות בני ישראל שחיס עשרה על שמותם וגו' (כח-כא). ובגמרא (יומא עג:) שהיו עליה גם שמות האצות אצרהם יחק ויעקב שצטי ישורון ע"ש. ולכאורה הוי ליה למימר, שהשמות תהיינה על האצנים, וקרא אומר והאצנים תהיין על שמות בני ישראל. וגם להצין למה הוצרכו לאצנים, הלא היו יכולין לרקום שמותם צחוטין על הצבד, והיו על לב אהרן צבואו לפני ה'.

ונראה כי צאמת מצינו גם צהלוחות שהיו אצנים, וכמו שנאמר (שמות לא-יח) לוחות אבן כתובים באצבע אלקים. ויש להצין למה הוצרכו לזה אבן, הלא היו יכולים להיות כתובים על קלף, והיה גם כן מתקיים לעולמי עד, כי הלא כתובים הם באצבע אלקים שהיא נצחי וקיים. וצודאי יש צזה רמיזי דחכמתא ללמוד ממנה לתורה ועבודה.

ויש לומר כי מצינו צאצרהם אבינו, שאמר עליו ה' כי ידעתיו למען אשר יצוה את בני ואת ציתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו' (בראשית יח-טו). הגם כי מדריגת אצרהם לכשלעצמו מאד נעלה, ואחד היה אצרהם (יחזקאל לג-כד), מכל מקום האהבה אליו היא צשציל שמחנך את בניו כן. כי כל כמה שיעמול ויטרח האדם למען השלמת עצמו, עדיין לא מילא את תפקיד חייו, כל עוד לא דאג גם לבניו, כי יהיו גם הם יהודים נאמנים וימשיכו את פעלו אחריו.

ובציינו צנסיון העקידה שאמר ה' לאצרהם, קח נא את צנך וגו' (בראשית כב-ג), וברש"י אין נא אלא לשון צקשה, אמר לו, צבקשה ממך עמוד לי צזו הנסיון, שלא יאמרו הראשונות לא היה צהן ממש (סנהדרין פט:) ע"כ. והכוונה כי התשע נסיונות שקדמו היה נוגע

זמה שמשלים האדם את עצמו בתורה, אלא נריך שתהיה קשר כל ימוט גם לצניו, לחנכס דררכי התורה כראוי.

ועל דרך זה היה צאצני החושן שהיה רשומים עליה האצות יחד עם הצנים, כי רק אז עולים ישראל לרצון לפני ה', כאשר האצות והצנים מצומדים יחדיו. ועל כן נרשמו על 'אצן' דייקא, להורות על הקשר העצום של אצ וצן יחד. שהאצות ישפיעו מתורתם ועבודתם קונס גם על צניהם, ולעומת זה הצנים יאמרו מתי יגיעו מעשי למעשה אצותי (מנא דצי אליהו כה). והכתוב מצאר, 'והאצנים' תהיין על שמות צני ישראל, כי הציצה שהם פתוחי חותם על אצנים דייקא, להורות על שמות צני ישראל, שצריכין להתקשר הצנים על האצות דוגמת האצן.

רק לאצרהם עצמו, אשר מנחת את לצבו נאמן לפניך. אצל הנסיון של העקידה מוכיח עד כמה החדיר האמונה גם בלצ צנו, שמוכן לילך בשמחה להעקידה לקיים מצות צוראו. ולא הוצרך לזה שום הכנה, רק תיקף בשמעו אלקים יראה לו השה לעולה צני, פשט נוארו להעלהו לעולה. ומוזה ניכר גודל מעלתו של אצרהם, שהעציר זאת גם לצנו אחריו.

ולבן ניתנה התורה לישראל בלוחות אצן, דמצואר צרש"י (בראשית מט-נד) משס רועה אצן ישראל, אצן לשון נוטריקון אצ וצן, אצהו וצניו, יעקב וצניו ע"כ. ואס כן 'אצן' מורה על הקשר העצום שיש צין אצ וצן, שהס מצורפים יחד בציצה אחת. ורצה ה' ללמד אותנו בנתינת תורתו שכתובה על לוחות אצן, שלא די

במעודה שלישיית פרישת תצווה תשפ"ב לפ"ק

בארבעה ככהן הדיוט שכולן של צון ע"ש. גם להצין למה לא לבש הכהן צינית בשעת עבודתו, דהלא מצואר בשלחן ערוך (או"ח סימן כד-ה) שהגם שאס אין אדם לובש טלית צת ארבע כנפות אינו חייב צינית, טוב ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש טלית קטן בכל יום, כדי שיזכור המצות בכל רגע, כדכתיב (צמדצר טו-לט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ע"ש. ולמה לא אמרה תורה להכהן ללבוש צינית.

ונראה דאיתא בתיקוני זוהר (הקדמה ג): כי ארבעה צגדי לצן ירמזו אל ארבע אמות של שס הו"ה צ"ה, וארבעה צגדי זהב ירמזו אל ארבע אמות של שס אדנ"י ע"ש

ועינית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כח-צ). וברמב"ן פירש שיהיה נכבד ומפואר במלבושים נכבדים ומפוארים, כמו שאמר הכתוב כחמן יכהן פאר (ישעיה סא-י), כי אלה הצגדים לבושי מלכות הן וכו', והלצישו כצן מלכי קדם ע"ש. ובספורנו פירש, לכבוד, לכבוד הא-ל יתברך צהיותם צגדי קודש לעבודתו ע"ש.

ונראה עוד צהקדם לצאר הענין שזוה ה' להכהן גדול ללבוש שמונה צגדים, ארבעה לצן וארבעה זהב, וצואו אל הקודש ציום הכיפורים לבש רק ארבעה צגדי לצן, וחז"ל (ראש השנה טו.) אמרו שצשמונה הצגדים יש זהב, ואין קטיגור נעשה סניגור, ולכן משמש רק

הוי"ה לצד, ה' אחד ושמו אחד, על כן לבש רק ארבעה בגדי לבן.

*

ונבאר הדברים ביתר ביאור, הנה מצינו בתורה, אחר שחטא אדם הראשון בחטא אכילת עץ הדעת, כתיב (בראשית ג-ט) ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו איכה, ויאמר את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנכי ואחבא. וברש"י (ג-ו) מלוא אחת הימה צידו ונתערטל ממנו. ואחר שנתקלל מה' על מעשיו, כתיב (ג-כא) ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם. ואיתא בזהרר הק' (פ' צא לט:) שהכתוב משמיענו שלא הניח ה' לפנייהם הכתנות והם לבשו אותם מעצמם, אלא הקב"ה הליביש אותם. וזה לשונו ואי סלקא דעתך דאינון אתלבושו מגרמיהון זהו, תא חזי כתיב וילבישם, דקודשא בריך הוא אלביש לון, זכאה חולקהון ע"כ. הנה הראה ה' לאדם גם אחר החטא חיבה יתירה, לעשות לו כביכול בעצמו כתנות עור, ולא עוד אלא שהוא עצמו כביכול הליבישם.

והענין הוא כי אמרו חז"ל (סנהדרין קז:): לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, והיינו שגם בשעה שיש להוכיח אדם על מעשיו הרעים, צריך להראות לו קירוב מצד אחר, ולא עוד אלא שמהיה מדת הקירוב גדולה ממת הריחוק, כדוגמת יד ימין, החזקה יותר מצד שמאל. וכתוב בספר אמרות זיהורות (פ' עקב), פעם אחת כאשר שוחחתי עם ב"ק מו"ח [הרה"ק מסקווער] וצוק"ל צענין חינוך הבחורים, חקר אותי לדעת אם מוזמן לי לפעמים שהגני רואה צורך לומר דברי תוכחה לזמור. בתוך הדברים

(הוצא באור החיים הק' כאן). והכוונה בזה, כי בגדי אהרן נעשו לקדשו לכהנו לי (פסח-ג), שהבגדי קודש האירו מקדושתם לתוך הכהנים להמעלות ולהתקדש מקדושת הבגדים. וכיון שהבגדים הללו שורשם משם הוי"ה ב"ה, על כן האירו ככהנים שם ה' ב"ה, להיות שויתא ה' לנגדי תמיד, להיות לנגד עיניו תמיד לפני מי הוא עומד. ולכן לא הורך הכהן ללבוש צינתי, שצראייתו יזכור לקיים מצות ה', דבגדי כהונה עדיפא מיניה, שמאיר את ה' עצמו בנפשו של הכהן, לקיים דע לפני מי אתה עומד, ואין מן הצורך עוד להלביש גם בגד צינתי.

והנה בגמרא (פסחים ג) אמרו, והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה יד-ט), אטו האידנא לאו שמו אחד, אמר רב נחמן בר יצחק לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה נכתב ציו"ד ה"א ונקרא באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד, נכתב ציו"ד ה"א ונקרא ציו"ד ה"א ע"ש. והנה הקודש הקדשים שצבית המקדש, אשר שם השכינה שורה, זהו מכוון נגד העולם הבא, אשר כל אדם לא יהיה צאהל מועד (ויקרא טז-יז), ואין שם גדרי טבע העולם הזה, ומקום הארון אינו מן המדה (מגילה י:), ואם כן שם ה' אחד ושמו אחד, נכתב ציו"ד ה"א ונקרא ציו"ד ה"א, ואין שם ההעלמה של שם אדני". ולכן כאשר הכהן הגדול היה משמש בעזרה צחוק, מקום עולם הזה, היה נצרך לשמונה בגדים, זה שמי לעלם [חסר ו' לשון העלמה], וזה זכרי לדור דור (שמות ג-ט) [קריאה ולא העלמה], ולבש בגדיו נגד שם הוי"ה בגדי לבן, וכנגד שם אדני"י בגדי זהב, אבל צבואו אל הקודש פנימה, בקדשי קדשים היא צחינת עולם הבא, ואין שם רק גילוי שם

שאל אותי כמה זמן לוקח הפסקה, והשנתי לו כמו חצי דקה ולכל היותר דקה. נענה כ"ק מו"ח ז"וק"ל ואמר לי, אם לא הקדמת להקדיש זמן כחצי שעה בלחות יום או למחרתו לפייסו ולעודדו, אל תתחיל לומר לו שום דברי תוכחה ע"כ.

זוה לימד אותנו ה', אחר שהוכיח את אדם הראשון על מעשיו. ושאל אותו איכה, תתבונן היכן אתה עומד, נפלת מאיגרא רמא לצירא עמיקתא, לצלצל כל העולם כולו טוב צרע, ולהציא מיטה לעולם, ומסר לו ולאשתו העונש על מעשיהם, אחר זה הראה להם ה' חיבה יתירה לקרצם בקירצה נפלאה, לעשות להם כתנות עור, ולא עוד אלא שהלביש אותם בעצמו כצבול.

*

והנה בתרגום יונתן (שם) כתוב, שהכתנות עור נעשו מן העור שהפשיט מן הנחש ומוזה עשה הקצ"ה כתנות כבוד לאדם ע"ש. ומקורו צפרקי דרבי אליעזר (פרק ט). והענין נראה כי אדם הראשון יציר כפיו של הקצ"ה היה לצב נשצר לשצרי שצרים, על מה שצא לידו, לחטוא נגד ה', ולהרוס העולם שצרא ה' על תכונתו, תיכף כמה שעות אחר צריאתו, עד שהתענה על חטא זה ק"ל שנה שיתכפר מה שחטא (עירוזין יח:), ולא מצא לעצמו מקום בעולם. אמנם ה' קירצו אחר כך, והראה לו שיש עדיין תיקון לכל אדם להתקרב לה' שנית בתשובה שלימה. ולא עוד אלא שאם זוכה לשוב מאהבה, אז זדונות נעשו לו כזכיות (יומא פו:), שהחטא עצמו מתהפך למנוה. ועל כן כאשר ראה אדם את עצמו ערום מנבגדיו שנתערטל

ממנות ה' אשר זוהו, הראה לו ה' שיוכל עוד לתקן ולהלביש עצמו, ועשה לו כתנות עור והלבישו. ולא רק שיתכן שיתלבש בכתנות אחרות שיעשה, אלא מאותו נחש עצמו שפיתה אותו וגרם לו חטאו, מעור ההוא עצמו יוכל להתלבש עוד, כי בתשובה מאהבה עצם החטא מתהפך לו לזכות.

*

והנה ברבינו בחיי (שם) כתוב, אולי היה העור הזה עור תחש שהיה צימי משה, נצרא לשעמו לכבודם שיתכסו בו, והיה כעין אותו עור תחש שהיה צימי משה שנצרא לשעמו לכסות בו הארון וכליו ונגנו אחר כך, והיו בו צבעים ומיני גווניס הרבה, וכמו שתרגס אונקלוס 'ססגונא' ששש בגוונין הרבה ע"ש. ובספר מגדים חדשים (פ' צראשית) דקדק במה שכתב שהתחש צימי משה נצרא לשעמו 'לכסות בו הארון וכליו'. דהנה התחש צימי משה היה משמש לא רק לכיסוי הארון וכלי המשכן, אלא בעיקר עבור יריעות המשכן, כדכתיב צפרשת תרומה (כו-יד) ועשית מכסה לאלה עורות אילים מאדמים ומכסה עורות תחשים מלמעלה. וכתב עוד דבספר מתת-יה [להר"מ שטראשון ז"ל] על המדרש רבה כתוב להעיר על דברי הרבינו בחיי, שכבר נמצא כן בדברי רז"ל, כמו שכתוב בצראשית רבה (כ-יב) כתנות עור, רבי שמעון בן לקיש אמר גלאקסיון. וצירושלמי (שבת ג-ג) ובמדרש (קהלת רבה א-ט) אמרו, עורות תחשים מה הן וכו' גלאקסיון (כ"ט) ע"ש.

והנה צביאור הענין שעשה לו ה' כתנות עור תחש דייקא, דהנה מצואר צרש"י (שמות כה-ה) ועורות תחשים, מין חיה, ולא היתה

צבור תחש, שגם אז יש לו להתלכזש צמדה זו, להיות שש ומתפאר בגוונין שלו, כי לעולם לא מאוחר, וציד האדם מונח תיקונו.

וּלְבַן אדם הראשון אחר שחטא ונתערטל, והיה לבו נשבר לשברי שברים, שקלקל עולמו של הקב"ה לערב טוב ורע, וגרם מיתה לכל באי עולם, והיה עומד ביאוש ואצדון ממעשיו, אמר לו ה', עדיין יש לפניך להיות עוד קרוב לאלף שנים, זמן רב לתיקון המעשים, ולהתעלות עוד ביתר התפקידים שמוטל עליך, ואין מקום ליאוש. ועשה לו ה' כתנות עור של תחש והלבישו, להורות לו שגם צמצם כזה צריך להתלכזש צמדה זו של תחש, להיות שש ומתפאר בגוונין שלו, כי עדיין יש צידו לתקן הכל, וצמדה מאהבה יזכה עוד שזדונות נעשו לו זכיות. והראה לו שצבור תחש זו מכסים כלי המשכן גם אחר שנתפרק ונתצטל המשכן, שגם אז יש להיות שש ומתפאר בהעבודה החדשה שהטילו עליו, לתקן את מה שפגם מתחלה.

*

אמנם יש עוד פירוש להכתנות אור שהלבישו ה', שזה היה בגדי כהונה, וכמבואר בבעל הזורים, וילבישם, צ' צמסורה, הכא, ואידך גבי אהרן וילבישם כתנות (ויקרא ט-יג), מלמד שעשה הקב"ה לאדם הראשון בגדי כהונה, שבהם היו עובדים הבכורות (צ"ר כ"ג). ושמונה תיבות יש בצפוק זה כנגד שמונה בגדי כהונה ע"כ. וכן הוא ברבינו בחיי (שס). ומקורו מדברי המדרש (במדב"ר ד-ט) מתחלת צרייתו של עולם, אדם הראשון היה צבורו של עולם, וכיון שקירב קרבנו שנאמר (תהלים סט-לג) ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס, לבש בגדי כהונה גדולה,

אלא לשעה, והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגוונין שלה (שבת כח). ע"כ. וכבר ביארנו בזה, כי כל מה שהיה צמשכן, בא ללמד את האדם כיצד יש לבנות את עצמו להיות בית ראוי להשראת השכינה, על דרך ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כה-ט), בתוך כל אחד ואחד מישראל. ולכל אחד יש תפקיד מיוחד בעולם מה מוטל עליו לתקן, וגונו של זה אינו כגונו של זה, יש שתפקידים יותר בתורה, ויש בעבודה, ויש בגמילות חסדים, וכל אחד צריך להיות שמה בחלקו שהנחיל לו ה', עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה (תהלים ק-ג), ואם כי מן הראוי שיהא לב האדם שבור ונכנע ממצבו בעבודת קונו, שלא יא יד חובתו, מכל מקום בשעת עבודתו צריך להיות בשמחה, ולקיים ויגבה לבו צדרכי ה' (דברי הימים ז-י). ועל כן נבחר התחש לפי שעה בהקמת המשכן, כי התחש היא צל חי שמת, שש בגוונין שלה, וכמו כן צריך להיות האדם בשעה שצונה עצמו להיות כלי מוכשר להשראת השכינה.

ובעת נראה להוסיף, כי עדיין היה מקום לומר, שהן אמת שצריך להיות שש ושמה בתפקידו ובגוונין שלו, היינו רק קודם שיחטא, ובונה מקדש לה', אז לצנייתו צריך להיות לו המדה של עורות תחשים, אבל אחר שהחריב כבר מקדשו, שחטא ונפגם, אין לו תקומה עוד. על כן הראה ה' שגם אחר שנתפרק המשכן, והוצרכו לטלטל כלי המשכן ממקומה, היה החיוב לכסות כל הכלים, הארון והשלחן והמנורה והמזבח, צכיסוי עור תחש, להורות שלא יתייאש האדם לעולם, וגם אחר שנתפרק המשכן שלו לא אצד הדו, כי עדיין יכולים לתקן הכל, וגם אחר פירוק המשכן כיסו את הכלים

שנאמר ויעש ה' חלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם ע"כ.

אך יש להבין הלא הכתנות היתה רק בגד אחת מהשמונה בגדי כהונה, ולמה עשה לו 'כתנות' עור דייקא. ונראה על פי מה שכתוב בתורת העולה להרמ"א (ח"ב פרק מט) צביאור השמונה בגדי כהונה של אדם הראשון, ואחר זה חלל הכהן גדול במשכן, כי השמונה בגדים הם נגד שמונה מצות שנלטה האדם קודם שחטא, וחזר וקיים אותן, ונתלבש בהן לאחר שחטא ועשה תשובה כו'. ושמונה מצות אלו הן מה שנאמר (בראשית ב-טו) וילבוש חלקים על האדם לאחר מכל עץ הגן אכל תאכל וגו', שהפשוט אמת, שזוהו שלא לאכול מעץ הדעת טוב ורע, ועוד נלטה זו' מצות בני נח, כמו שדרשו חז"ל (סנהדרין טו:) ממקרא זה של וילבוש חלקים וגו', והם עבודה זרה, וזרע השם, ודינין, וגילוי עריות, ושפיכת דמים, וגזל, ואבר מן החי. ועל פי זה יתבאר לך למה נקראו מצות אלו שבע מצות בני 'נח', ולא נקראו שבע מצות בני 'אדם', מאחר שאדם נלטה בהן, כי האדם נלטה בשמונה מצות, ולא נשאר לדורות אלא שבעה, ומאחר שלא היה אפשר לתלותן באדם, תלאן בנח שהוא היה האב הראשון אחר המבול.

ובתב שוב, וכמו כן הכהן גדול צבית ה' היה מלבוש בשמונה בגדים אלו, כלומר להורות שמקיימים אלו השמונה מצות שנלטה בהן אדם, וזוהו עולה זכרון ישראל לטובה לפני השם יתעלה, כי כבר דרשו חז"ל (בבא קמא לה.) ראה ויתר גוים (תצוק ג-ו), ראה שבעה מצות שנלטו האומות ואין מקיימים אותן,

עמד והתירן. ולזה לבש הכהן אלו הבגדים, להורות שישראל מקיימין אלו המצות שלא ראו האומות לקיימן, ועל ידי זה זכרון ישראל לטובה וזכרון האומות לרעה עולה לפני השם יתעלה. ולזה נאמר (שמות כח-כט) ונשא אהרן את שמותם לזכרון, להיות כי המצות שישראל מקיימין נזכרים על ידי אלו הבגדים ע"כ.

והענין שהלביש ה' את אדם הראשון שמונה בגדים נגד השמונה מצות, הלא עבר אדם על ציווי ה' של עץ הדעת ונתערטל ממנו, וזו, ואין הלבשו בגדי פאר על כל השמונה מצות, הלא חסר ממנו אחת. ולכן כתב דאחר שחטא ועשה תשובה מאהבה, נתעלה גם חטא הזה לזכות, ושפיר היה ראוי ללבוש כל השמונה בגדים, אשר כל בגד מכווין נגד מצוה אחת.

ובזערתה יש לומר דבגד הכתנות היא מכווין נגד המצוה של מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (ב-ו). והוא על פי מה שאמרו חז"ל (זבחים פח:) אמר רב ענני בר ששון למה נקמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה [כלו את אהרן, זאת תורת העולה, והדר קח את אהרן ואת הבגדים], לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין. כתנות מכפרת על שפיכות דם, שנאמר (בראשית לו-לא) וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתנות בדם [רמז הוא לעמיד שיכפר שפיכת דמים בכתנות, טבילה היינו כפרה] ע"כ. הרי שהכתנות מכפרת על שפיכות דמים. והלא בהציווי של עץ הדעת נגזרה מיתה לכל באי עולם, כי ציוס אכלך ממנו מות תמות (ב-ו). ועל כן הכתנות מכווין כנגד מצוה זו, שמכפרת על שפיכות דמים.

והנה שאר שבעה בגדי כהונה, שמכוונים נגד השבע מצות שקיימם אדם הראשון בשלימות, לא היה נכרך שה' יעשהו צעבורו וילבישונו, כי צבגדים אלו לא פגס מעולם. אצל הכתונת שזה מכוון כנגד מנוה שהחסיר לקיים, שאכל מעץ הדעת, ורק ידו של הקב"ה הפתוחה לקבל שזים הוא יודע ומכיר בתשובת האדם, שצריך שיעיד עליו יודע תעלומות, וידו פרוסה מתחת כנפי החיות לקבל שזים, שלא יקטרגו על זה (פסחים ק"ט), על כן ה'כתונת' עור, הוצרך ה' לעשותם בעצמו ולהלבישו, ויעשה ה' כתונת עור וילבישם, שזהו לא ממעשי ידיו של אדם הראשון, אלא מתנת חלקים שקיבל תשובתו משלם, שיוכל להתעטר גם בלבוש זה כמו בשאר הלבושים של בגדי כהונה.

ונראה דזהו שאמרו במדרש (צ"ר כ"י) בתורתו של רבי מאיר מאלו כתובות 'אור' ע"ש. דאיתא במדרש (צ"ר ג"ח) ויהי ערב ויהי בוקר (בראשית א-ה), ערב אלו מעשיהן של רשעים, בוקר אלו מעשיהן של צדיקים ע"כ. אמנם תיבת 'אור' כוללת בתוכה שתייהם יחד, כי אור הוא תואר ליום, כמו שנאמר (שם) ויקרא חלקים לאור יום, והוא גם תואר ללילה, כמו שאמרו (פסחים ג) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ. וזהו תיבה שיש בה מעשיהן של רשעים, וגם יכולין לתאר בה מעשיהן של צדיקים. וזהו דוגמת תשובה מאהבה, שהחטא מעשה רשע מתהפך לזכות מעשה צדיקים. ומה שהלביש ה' לאדם כתונת עור, הרי הכתונת היה לבוש שנתהוה ממעשה עבירה למעשה מנוה, על כן בתורתו של רבי מאיר היה כתוב כתונת 'אור', שמלבוש זה היתה דומיא דאור.

*

והנה השמונה בגדים של אהרן הכהן הם המשך מהבגדי כהונה של אדם הראשון, כמבואר בתורת העולה (שם), ובשל"ה הק' (בפרשתנו תורה אור אות א) שכל ענין המקדש נתייחד על סוד חידוש העולם, והמשכן היא כבריאת שמים וארץ וצבאיהם, וכמו שאמרו (ברכות נה). יודע היה צלאל לזרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ, והמשכן היא תיקונו של עולם, ואהרן ובגדיו הם תיקון לאדם הראשון וכו' ע"ש. ונראה דזהו הענין שמצינו בפרשתנו שנטוה משה, ולקחת את הבגדים והלבישת את אהרן את הכתונת ואת מעיל וגו' (כ"ה), והיינו שאהרן לא לבש אותם בעצמו אלא משה הלביש אותו. חוץ מן המכנסים שהם לכסות בשר ערוה, היה לובש עצמו בהלנע (רמב"ן כ"ט-ט). ולכאורה הרי יכולים היו אהרן ובגדיו להלביש את עצמם. ולפי מה שנתבאר, שהיה בלבישה זו תיקון לאדם הראשון שהיה לבוש בהשמונה בגדים. והרי שם הלביש ה' את אדם הראשון הבגדי כהונה, חוץ מהמכנסים, דכתיב (שם ג-ו) ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות, על כן גם כאן למה ה' למשה להלביש הכהנים, ולא שילבישו את עצמם, להיות דומה ללבישה הראשונה של בגדים אלו אצל אדם הראשון.

*

ובזה יש לבאר הענין, מה שזיוס הכיפורים כשנכנס אהרן הכהן לפני ולפנים להזאת הדם, כתיב (ויקרא טז-יז) והזה בארבעו על פני הכפורת קדמה, ולפני הכפורת יזה שבע פעמים, וברש"י אחת למעלה ושבע למטה (יומא נה). ויש לומר כי הכהן גדול היה לבוש תמיד בשמונה בגדים, להורות לפני ה' על מעלתו של ישראל, שאומות העולם אינם מקיימין המצוות

(הגדמ"ח) דבחיידושי חתם סופר (צ"ה טו.) מבואר יותר, דהיו מחוזרים ומדוברים על ידי חשב האפוד, וזה היה כלאים. אבל החושן ואפוד ואצנט היו קשים, שחוטן כפול שש, ולא היה בהם איסור כלאים רק בהכמות, ועל זה אמרו (מנחות מג.) דאשתרי כלאים בצגדי כהונה ע"כ.

ולבאורה צריך ביאור למה באמת נטוון ללבוש צגדי כהונה בדרך שיש בה

איסור כלאים במקום אחר. ומה גם שהכלאים היה בהכמות דייקא. ולפי מה שנתבאר יש לומר, כי בהיות שהכמות היא נגד המצוה של איסור אכילת עץ הדעת, שנכשל בזה אדם הראשון, ובתשובתו אחר זה הפך אותה לזכות, דבתשובה מאהבה זדונות נעשו זכיות. על כן היה בצגד הכמות איסור כלאים, לרמוז שחטא העץ הדעת שעירב על ידי זה כל העולם טובו, נהפכה למצוה, להיות נעשה בזה עבודה לה' על ידי הכהן הגדול בצית ה'.

*

והיוצא לנו מזה, כי לבישת השמונה בגדים של הכהן גדול, היה להראות תפארתן של ישראל, שאדם הראשון נטוון בשמונה מצות, אשר כל האומות העולם חייבים בהם ממצות בני נח, ואין הם מקיימין אותן, ראה ויתר גויים, ורק בני ישראל נוהרים בזה, וזה יעורר רחמי ה' עליהם להמשיך עבורם ברכות ה'. וזה שאמר הכתוב ועשית צגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, היינו שהם מציעים כבודן ותפארתן של בני ישראל.

שנטוון, רק בני ישראל מקיימין אותם, וזוה יעלה זכרוניהם לטובה לפני ה'. אמנם ציוס הכיפורים שאינו משמש בפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהן בחוץ, שיש בהן זהב, ואין קטיוגור נעשה סניגור, ואם כן כשנכנס בפנים היה חסר לו העלאת זכותן של ישראל שהם שומרים מצות ה', ולא כאומות העולם שאינם מקיימין גם השבע מצות שלהן. על כן הוזה בפנים 'שמונה' הזאות, שיש בזה גם כן המספר של השמונה מצות שנטוון אדם. אך חילק אותם אחת למעלה ושבע למטה, כי השבע מצות קיימם אדם הראשון בשלימות שלא פגם בהם, לא כן אחד מהם שבוה נכשל, במצות עץ הדעת, אבל למעלה החשיבו ה' כאילו קיימו, שזדונות נעשו לו זכיות, כי לפניו יתברך גם זה נתקן בתשובתו של אדם, ונטרפו יחד לשמונה.

*

והנה בתורת משה (בפרשתנו קט.) כתוב, דאיתא בסליחה של מוסף יום הכפורים (ד"ה אבל אמתו) שהכמות של כהן גדול היה כלאים, והוא תמוה שלא היה הכמות אלא פשתן, כמו שנאמר ושצלת הכמות שש (פח-לט). ושמעתי מהחכם רבי וואלף היידענהיים פירוש, על פי מה דאיתא בשלחן ערוך (יו"ד סימן ש סעיף ד בהג"ה) שאם אין יכול לפשוט בגד התחתון מבלי שיפשוט העליון תחלה, אם האחד צמר והשני פשתן, שאסור ללבוש משום כלאים, והוא מהירושלמי (כלאים ט-ד). ויען שהיה המעיל תכלת, ואי אפשר לפשוט הכמות שהיה שש צלתי שיפשוט המעיל תחלה, וממילא הוה כלאים ודפח"ת. ובהערות

פרשת כי תשא

בפעודת שבע ברכות לנבדי החתן הרב יואל יוסף עזריאל מייטלבוים שליטי"א
בהיכל לבני הכולל יום א' פרשת כי תשא תשע"ו לפ"ק

מוסיפין לו. וזהו שאמר, כי צודאי חיי עולם
עדיפא מחיי שעה, אבל כיון ש'זמן תפלה לחוד',
שאין זמן תפלה נכללת במספר שנותיו, אם כן
התפלה אינה על חשבון של התורה, והמאריך
בתפלה מרויח חיי שעה עם חיי עולם יחד.

ובבמו כן בשמחת כלה, הרי אמרו (ברכות ו:): כל
הנהנה מסעודת חתן וכו', אם משמחו
מה שברו, זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות
וכו' ע"ש. אם כן הנותן מזמנו לשמחת חתן
וכלה, אין זה ציטול תורה, אלא פעולה להשגת
קנין התורה, ושפיר מצטלין תורה לשמחת חתן
וכלה. וכמו שסופר על הגה"ק בעל אמרי
אבות זצ"ל, ששאל פעם את משמשו אם
יש צעיר סעודת שבע ברכות, וכאשר נחזר
שאחד מצני העיר עושה אז בלילה סעודה, ציקש
שיזמינו לו עגלה כי רוצה להשתתף. וכאשר שאלו
אותו הלא אדם זה לא מאנשי שלומו ולא קרא
לו, ולמה הולך. והשיב כי מתייגע זה כמה ימים
על איזה ענין בתורה, וחשז כי ילך לשמח חתן
וכלה, ויש הצטחת חז"ל שזוכה לתורה.

*

בבר דברנו (בסעודת שלישיית ששצ"ק העל"ט, עין
לעיל דף רסג) כמה שאמר הכתוב, ונתת
אל חושן המשפט את האורים ואת התומים,
והיו על לב אהרן צבואו לפני ה' (שמות כח-ל).
ולכאורה סיוס הכתוב מיותר, דכיון דהאורים
ותומים הניח בהחושן, אם כן על כרחך הם

בגמרא (מגילה ג:) מצטלין תלמוד תורה
להוצאת המת ולהכנסת הכלה ע"כ.
ובגמרא (מנחות טו.) פעמים שציטולה של תורה
זהו יסודה, וזרש"י כגון שמצטל תורה להכנסת
כלה וכו', זהו יסודה, כלומר מקבל שכר כאלו
יושב ומייסדה ועוסק בה ע"ש. ולכאורה הרי
צמשה (פאה א-א) איתא, דתלמוד תורה שקול
כנגד כל המצות שנמנו שם, ובתוכו יש הכנסת
כלה, ולמה מצטלין תורה להכנסת כלה.

ונראה בהקדם לצאר מאמרם (שנה י.) רבא
חזייה לרב המנונא דקא מאריך
בצלותיה, אמר מניחין חיי עולם [תורה], ועוסקים
בחיי שעה [תפלה כורך חיי שעה היא לרפואה
לשלום ולמזונות], והוא סבר זמן תפלה לחוד
וזמן תורה לחוד ע"כ. ולכאורה צריך ציאר
סברת רב המנונא, וצמה נתיישב תמיהת רבא
אין מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, הלא
יוכל לנצל זמן התפלה לחיי עולם של תורה.

וייש לומר על פי מה שמספרים על הגה"ק
בעל החתם סופר זי"ע שצנערותו האריך
בתפלה, ואמר לו חבירו שצטעה זו למד הוא
כבר כמה דפיס גמרא. והשיב לו הלא אמרו
חז"ל (ברכות נד:): המאריך בתפלתו מאריך ימיו
ושנותיו ע"כ. ואם כן עבור אריכות תפלתו
יוסיפו לו עוד שנים לימי חייו, ואז ישלים
תורתו שנחסר לו ע"כ. ואם כן זמן התפלה אינו
נכלל בשנותיו של אדם הקצוצים לו, ואם הוסיף

שדבריו אינם יכולים להתבטל, וזה מנלמיות התורה, וגם גזירתו אינו חוזר. וכשהיה משה, לא היה צריך אורים ותומים לקידוש המשכן, דנבואת משה היא כמו אורים ותומים, וסיים כי היא ענין נפלא בסייעתא דשמיא ע"ש.

ובזה היה נראה לפרש מה שאמר הכתוב על מדריגת נבואתו של משה, ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים לד-י). כי חוץ מפירוש הפשוט, נרמזו בזה עוד מעלה, כי השואל באורים ותומים אימא בגמרא (יומא עג.) כיצד שואלין, השואל [מלך או אב בית דין] פניו כלפי נשאל [כלפי הכהן] ע"כ. והנה בשאר הגזיאים, גם אחר הנבואה יש עוד תועלת לשואל פנים אל פנים בזה האורים ותומים, כדי לידע שאינה חוזרת, לא כן במשה רבינו שגם נבואתו אינה חוזרת, כי שכינה מדברת מתוך גרונו. וזה שאמר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו ה' באותה המדריגה שנבואתו הוא כאורים ותומים שעומד פנים אל פנים להכהן הנשאל.

*

ואירתא בגמרא (שבת קלג.) אמר רבי מלאי בשכר וראך ושמת בלבו (שמות ד-יב), וזה לחשן משפט על לבו ע"כ. וביאר בתורת משה (סס), דלכאורה הך מלבוש הכבוד של האורים ותומים בתוך החושן, היה לו לעגמת נפש, שלא היה צריך לו, כי אהרן לא נשאל מעולם בזה על ידי משה. אך אהרן שקיים וראך ושמת בלבו, ולא נתקנה במשה רבינו, לא היה לו עגמת נפש והיה לו לכבוד ולתפארת, שפיר זכה לחושן משפט על לבו ע"כ.

על לב אהרן. אמנם מבואר בתורת משה (פי' פתח קל): דכל ימי משה רבינו ע"ה לא היה צריך לעמוד לפני אהרן לשאל באורים ותומים, שהרי השכינה מדברת עמו בכל עת, ואמר עמדו ואשמעה מה יאמר ה' לכם, על כן כתיב (שם כח-ג) ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, כי לא היה בהם צורך אחר רק להלבישו כמלך ע"ש.

ואם כן האורים והתומים שניתנו לאהרן, לא השתמשו בו בכל ימי חייו, שעל הכל היה משה משיב מפי הגבורה, וניתן לאהרן רק שיהיו על לבו, מצלי להשתמש בו, ועל כן באהרן כל תכליתו של האורים והתומים היתה, והיו על לב אהרן, צבואו לפני ה', מצלי שום השתמשות בו.

*

והנה הזכרנו שם מה דאיתא במשנה (שזעוה יד.) דאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא וכהן גדול ואורים ותומים וכו', ודרשוה מהכתוב (שמות כה-ט) וכן תעשו, לדורות ע"ש. ובתוספות (שם ד"ה וכן) הקשו, וכי נשאלו באורים ותומים לעשות משכן, הלא קודם שנתכהן אהרן נעשה המשכן ע"ש. וראיתי כעת בספר משך חבמה (שמות כה-ט) שהביא מהירושלמי (סנהדרין א-ג) דמביא ברייתא אהא דבעי נביא ואורים ותומים, אס יש נביא, אורים ותומים למה אני צריך ע"ש. ונראה דטעם דצריך גם לאורים ותומים, משום דאמרו (יומא עג:) דאף על פי שגזירת נביא חוזרת, גזירת אורים ותומים אינה חוזרת, ולכן היה צריך אורים ותומים שלא יהא חוזר, ותהא קדושתו לעולם.

ושוב כתב, כי נראה לדעתי, דמעלת משה שנתנבא ב"זה הדבר' (ספרי ריש פ' מטות),

הקורה הזאת, ואין קץ לכל עמלו. על כן אמרו רבותינו ז"ל (אבות ד-כא), הקנאה והתאוה והכבוד מוֹיֵאֵין את האדם מן העולם ע"כ.

ובדבר הזה נלקו רוב בני האדם, ויש לעבוד הרבה לתקן מדותיו, שלא ינטער מהלכת חצירו, אלא אדרבה יקיים מצות עשה מן התורה, ואהבת לרעך 'כמוך' (ויקרא יט-יח) דייקא, ולשמות בשמחת חצירו כמו שהיה שמח אם היה זה אלל בנו ואהובו. צבני אדם המגושמים עיקר הקנאה הוא צהון ועושר של חצירו, אשר הוא לא זכה לזה. חצירו זכה לזיווג יותר טוב ממנו, יש לו בית נאה וכו' וכו'. וצבני תורה זה עולה בדברים רוחניים, כל אחד שואף להגיע לגדולות, שאחר שיוצא מן הכולל יתעלה למגיד שיעור או משגית, ושזו להיות ראש ישיבה או רב, ולאו כל אחד זוכה לזה, שזהו מנסתרות הצריאה בשורש נשמתם. וכאשר חצירו מגיע לידי מדה זו, כואב לו על הלכת חצירו, ואינו יכול לשמות עמו בשמחה אמיתית, אלא שמח בחילונית אלל לבו עצב. ועל זה אנו מתפללים (בתפלת הרה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע) 'שנראה' כל אחד מעלת חצירו ולא חסרונו, (מלשון נראין דבריו), שלא נציט צר עין על המעלה שחצירו הגיע, ולא יהא נראה זאת בעיניו.

בודאי שכל אחד צריך להיות לו שאיפות לגדלות, אלל אם בסופו נמנע זאת ממנו מן השמים יהא שמח בחלקו, כי אין זה עבודתו. ויטריד עצמו עם מה שכן ניתן צידו, להעלות בזה כחות נפשו לה', ולא יהא טרוד עם מה שלא ניתן לו. ויהא שמח בחלקו שיכול לישב בכולל באהלה של תורה, בלי טירדה מעול של אחרים. ויבין וישכיל כי מי שכבר הגיע למשרה

וביאור הדברים, הנה אנו יושבים בשמחת חתן וכלה, שבאים לגמול חסד לשמות בשמחתם, אלל שיזכה אדם לשמות בהלכת חצירו, זהו מדריגה עיומה, כי הרבה פעמים הלכת חצירו מעוררת קנאה. וכדאי לחזור על דברי המסילת ישרים (פרק יא), שמאריך בגנות מדה זו, וכחצ, אמנם יש מי שסכלותו רבה כל כך, עד שאם יראה לחצירו איזה טובה יתעשש בעצמו וידאג וינטער, עד שאפלו הטובות שצידו לא יהנוהו מנער מה שהוא רואה ציד חצרו. והוא מה שאמר עליו החכם (משלי יד-ג), 'ורקב עצמות קנאה'. אמנם יש אחרים שאינם מנטערים וכואבים כל כך, אף על פי כן ירגישו בעצמם איזה נער, ולפחות יתקרר רוחם בראותם אחד עולה איזה מעלה יתירה, אם לא יהיה מאוהביו היותר דבקים לו, כל שכן אם מאותם אשר אין לו אהבה רבה עמו הוא, כל שכן אם יהיה גר מארך אחרת. ותראה שבפיהם אפשר שיאמרו דברים כשמתים, או מודים על טובתו, אך לבס רעה בקרצם, והוא דבר יארע על הרוב ברוב בני האדם, כי אף על פי שלא יהיו בעלי קנאה ממש, אמנם לא נקו ממנה לגמרי. כל שכן אם בעל אומנותו מצליח בה, שכבר כל אומן סני לחצריה (צ"ר יט-ב), וכל שכן אם מצליח בה יותר ממנו ע"כ.

וישוב כתב (סס), כללו של דבר, הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם, ולולי זה כבר היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל, ללבוש מה שיכסה ערותו, ולשכון בצית שתסתירהו מן הפגעים, והיה פרנסתו קלה עליו, ולא היה צריך להתיגע להעשיר כלל, אלא שלצתי ראות עצמו שפל ופחות מרעיו, מכניס עצמו בעובי

רמה, כמה פעמים הוא מתגעגע לאותן הימים שהיה חובש צבית המדרש ולומד תורה בישוב הדעת, מבלי לשאת עול הרבים על נוארו.

ובזה נבוא אל המכוון, כי אהרן קדוש ה' היה כבר נביא שנים רבות קודם אחיו הקטן משה, וכעת נתעלה משה יותר ממנו, ומשה נבחר לגאול את ישראל, ולקבל התורה מפי ה', אשר מחשב חלישות הדעת של אהרן היה משה נמנע מלקבל זאת על עצמו (רש"י שמות ד-י), ואמר לו ה', לא כמו שאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, אלא וראך ושמת בלבו ע"כ. אהרן שמת בגדולת אחיו, גם כאשר זה הוא על חשבוננו, ולא רק שמת 'בפנים שוחקות', אשר יתכן שזהו רק לפנינו, אלא וראך ושמת 'בלבו', שזהו מדריגה נפלאה, ועבור זה זכה לחושן משפט על לבו.

אמנם גם האורים והתומים שהוא נושא צהחושן על לבו, היה צריך להיות לו לעגמת נפש, והוא, שיש לו משרה יתירה מעל כל ישראל, שכאשר צריכין לידע איזה דבר יש אמו עמו האורים והתומים, שמשיב ומזכיר כל ספיקות שבעולם, ואין גם אחד בא ושואל אותו, הוא נושא זאת על לבו ארבעים שנה, ואין מי שיפנה אליו, ולמה, כי משה אחיו הקטן יודע יותר, עמדו ואשמעה מה יאמר ה' לכם. אך אהרן קדוש ה' לא איכפת לו זאת, ואדרבה הוא שמת בגדולת אחיו שהוא יותר ממנו, ואם זהו רצון ה' שיהיה זאת על לב אהרן בלי שישתמש בו, הוא שבע רצון. זה לא יוכל לעשות כל אדם, אלא מי שנאמר בו וראך ושמת בלבו, אלו הוא החושן הנתון על הלבו לכבוד ולתפארת, ולא לעגמת נפש וחלישות הדעת.

בסעודה שלישית פרשת כי תשא תשע"ו לפ"ק
שבת התוועדות עם תלמידי ישיבתינו הקי - ווארדידוז ניו יארק

כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה. וכיון שניתנה לו במתנה, נחלו אל, שנאמר וממתנה נחליאל. וכיון שנחלו אל, עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות, ואם הגדיה עצמו הקב"ה משפילו וכו' ע"כ. ובר"ץ פירש שהוא מופקר לכל, מלמד תורה בחנם לכל ע"כ. והיינו שאינו מחזיק תורתו שלמד רק לעצמו, אלא מפקירו לכל, שכל אחד יוכל לזכות בו, שעומד מוכן למסור תורתו לכל מי שיחפוץ.

וירא אל משה ככלתו לדבר אמו בהר סיני, שני לוחות העדות, לוחות אבן, כתובים באצבע אלקים (לא-יה). וברש"י ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה (תנחומא יח) ע"כ. ויש להבין הדמיון שנתנית התורה למשה היא כנתנית כלה לחתן. ונראה דאיתא בגמרא (מדרים נה.) מאי דכתיב (במדבר כא-יח) וממדבר מתנה, וממתנה נחליאל, ומנחליאל במות. כיון שעושה אדם את עצמו

אמנם יש צוה עוד כוונה, כי אין יכולין לזכות לכתרה של תורה, אלא מי שפורש עצמו מכל עניני עולם, אוכל וישן כפי מה שצריך לו לצריאותו, וחוך מזה אינו מעוניין בשום דבר המתרחש חוץ לבית המדרש. והוא דומה למי שהולך למדבר עם הגמרא שלו, שאין שם שום דבר אלא שמים וארץ, ואין צמה לצלות זמנו, לא לשמוע חדשות, או לשוח שיחה בטילה, רק להתעמק בתורת ה'. ועל זה אמרו, וממדבר מתנה, מי שמפקיר כל העולם, שפורש עצמו מכל, כמו מי שהולך למדבר, אז תורה ניתנה לו במתנה.

ובזהו הכוונה צוה שניתנה לו תורה במתנה, והיינו כי בשעה שאדם קונה איזה חפץ, נותנין לו כפי מה שמשלם, עבור זון אחד מקבל אחד, ועבור עשרה זוזים מקבל עשרה, הכל מכון לפי מה שנותן עבורו. אמנם רואים במסחר, שכאשר הפועל עובד בנאמנות, אז חוץ ממה ששילמו לו עבור פעולתו, בסוף השנה הוא מקבל מתנה גדולה (הנקרא באנו"ס), אשר לפעמים זה עולה יותר ממה שמקבל עבור שכירותו. וכמו כן היא בהתורה הקדושה, המפקיר עצמו לתורה, ממדבר מתנה, בסופו ניתן לו מאת ה' מתנה, שמאיר ה' עיניו בתורתו, ופתאום מתחיל להשיג הרבה יותר ממה שמגיע לו לפי עמלו. והוא על דרך שאמרו בחסידים הראשונים, שתורתן משתמרת ומתברכת (ברכות לב: וירושלמי ס). לזו נעשה פתוח להבין תיקף ומיד דבר מתוך דבר, וכל מה שלומד נחקק תיקף במוחו, ואינו שוכחו.

ועל זה אמרו חז"ל (מגילה ו:): אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומנאיתי אל תאמן, יגעתי ומנאיתי תאמן ע"ש. ולכאורה מציאה צאה בהיסח

הדעת וצלי יגיעה, ואיך אמר יגעתי ומנאיתי. אך שניהם אמת, כי צלי יגיעה להפקיר עצמו כמדבר, לא זוכין למציאה, אלא לפוס עבודתו כן הוא משיג, אבל יגעתי ומנאיתי תאמין, כאשר יגע בתורה, אז זוכה לא רק לפי יגיעתו, אלא תורה ניתנה לו במתנה, ומנא מציאה בתורה הרבה יותר מערך יגיעתו, שה' נותן לו מתנה (באנוס) על עמלו בתורה. ועל דרך שאמרו (סנהדרין ט:): הוא עמל במקום זה, ותורתו עומלת לו במקום אחר, וברש"י שמחזרת עליו, ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסתריה ע"כ.

ושוב אמרו, כיון שניתנה לו במתנה נחלו א-ל שנאמר וממתנה נחליאל [נעשית לו התורה כמו נחלה]. והכוונה כי מתנה הניתן לחצירו עדיין לא נעשה שלו, רק כאשר עושה זו קנין, אבל נחלה נקנה צלי שום קנין, וכל היכא שהנחלה בעולם היא נקנית להיורש. וכמו כן בתורה יש מ"ח קנינים של תורה וכדאיתא במשנה (אבות ו-ו), אשר צלי זה לא יוכל לקנותם שיהיו שלו, אבל אחר שנתייגע כמדבר, וקיבל התורה במתנה, זוכה למדריגה יתירה, שגם צלי שום עשיה, תורתו פרה ורבה, והתורה נעשית לו כנחלה, שזוכה בה וניתנה ברשותו צלי שום פעולה מלדו.

ולמדריגה זו זכה משה, שאחר רוב יגיעתו בעבודת ה' משחר טל ימי ילדותו, והפקיר עצמו כמדבר לטובתן של ישראל, זכה להצטות התורה, וממדבר מתנה, שניתנה לו התורה במתנה להשיגה בזמן מועט, שזה לא בכחות עצמיים רק מתנה מן השמים.

ואירתא בר"ן (נדרים לב:) דכיון שהתורה אמרה בקידושין כי יקח איש אשה (דברים

כ-יג), ולא אמרה כי תלקח אשה לאיש, לא כל הימנה שתכניס עצמה לרשות הבעל. ומשום הכי אמרינו (קידושין ה:): דאי אמרה היא הריני מאורסת לך אין צדצריה ממנש. אלא מכיון שהיא מסכמת לקידושי האיש, היא מבטלת דעתה ורצונה, ומשוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר, והבעל מכניסה לרשותו וכו' ע"ש. ואם כן כלה הניחנת להחתן, היא עבור שהיא מפקרת עצמה ודעתה ורצונה לגבי הבעל. ועל כן אמר הכתוב, ויתן ה' אל משה 'ככלתו', מה שניתנה התורה למשה צמתנה, זהו לפי מדתו שהיה ככלה, שהפקיר עצמו כמדבר, לבטל דעתו ורצונו כליל לה', על כן זכה וממדבר מתנה, להשיג כל התורה צמתנת אלקים.

*

והנה הכתוב אומר, והלוחות מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא, חרות על הלוחות (ל-יט). והיינו שהאותיות היו חרוטים וחרוטים בתוך האבנים מעבר לעבר, וכמו שנאמר כתובים משני עבריהם, מזה ומזה הם כתובים (ל-יט). ולכן אמרו (שבת קד). מ"ס וסמ"ך שכלוחות צנס היו עומדין ע"ש. והענין הוא, כי דבר הנכתב על לוח או ספר, יכולים לסלקו ולמחקו בכל שעה, ושזב חוזר וכותב שנית. לא כן דבר הנחקק, נעשים האותיות גוף אחד עם הלוח, ולא שייך צוה מחיקה, רק כאשר שזב הלוח, וכמו שנאמר צמשה, וישלך מידי את הלוחות וישזב אותם תחת ההר (ל-יט).

ובהיות כי תכלית הכתיבה על הלוחות, לאחר ששמעו צענמם את הדברות, מצוואר צספה"ק שפת אמת שזוה נחרתו גם על לוחות לצותיהם של ישראל, על דרך שנאמר (משלי ג-ג)

כתבם על לוח לבך ע"ש. על כן צאו הדברים צדרך חקיקה צמוך הלוחות. כי ישנם צני אדם שלומדים תורה, וכותבים אותם על לבם, אצל כשיצרו גזר עליו הוא מוחק התורה שנכתבה על לבו, ומסיח לבו מתלמודו, ושזב כשמתחרט ומשים אל לבו לשזב, חוזר וכותבו. לא כן הוא דבר החקוק על לבו, תורה זו אי אפשר להתפרד ממנו, תורתו ולבו נעשים גוף אחד, וכאשר מוחק התורה מלבו, אז גם חיותו נפגמת. ועל דרך זו צריכה להיות התורה כתובה על לוח לבו, שלא ימחק ויכתוב וימחק, אלא לא יסיר ספר התורה הזאת מלבו לעולם.

ובאשר ראה משה ישראל חטאו ועשו את העגל, ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות וישזב אותם. ולכאורה יש להצין, דמן הראוי היה שצשה לא ימקור אותה כעת לישראל, אלא ימתין עד שיתקנו מעשיהם, ואז ימסרם, אצל לא לשזרם לגמרי, ולאחר מכן יצקש מה' לוחות שניות. וראיתי ציאר נחמד צזה צהקדמת ספר שצרי יושר (להנאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל) דאיתא צגמרא (עירובין נד). מאי דכתיב חרות על הלוחות, אלמלא נשתצרו הלוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל ע"כ. והיינו שהיתה סגולה מיוחדת צהלוחות, שאם היה אדם לומדס פעם אחת כצנ נשאר היה שמור צזכרונו לעולם. וענין זה הרגיש משה רצינו שעלול להיות על ידי זה חילול הקודש נורא, שזדמן מצב צלתי אפשרי, שיהיה איש מושחת ומגואל צמעשים רעים צקי צכל חדרי התורה, לכן שיצר הלוחות הראשונות שהיו מעשה אלקים, וישתדל לקבל לוחות שניות, שאם יתקלקל צמעשיו, לא תתקיים צו התורה, וממילא לא

יתחלל שם שמים, כי לפי ערך שיפול ממדריגתו, תשכח גם התורה ממנו ודפח"מ.

וּלְפִי מה שצירנו יש לומר בזה עוד, כי החילוק בין הלוחות הראשונות להשניות היו, שהראשונות היו הלוחות מעשה אלקים, והיו הדברים חרותים על לוחות אלקים, לא כן בשניות, נאמר פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונות (לד-ה), שהיו הדברים חרותים על לוחות גשמיים מעשה ידי אדם. והנה בשעת קבלת התורה נאמרה על ישראל, אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כולכם (תהלים פג-ו), והיה לוח לבותיהם של ישראל מעשה אלקים, אך כאשר חיבלו מעשיהם, חכן כאדם תמותון (עבודה זרה ה.), חזרו להיות כבני אדם.

וּלְבָן צהיות שהלוחות ניתנו כדי לחרות הדברים על לוח לבם, על כן קודם החטא שהיו לבותיהם מעשה אלקים, ניתנה להם לוחות הראשונים, שהלוחות מעשה אלקים והמכתב מכתב אלקים. לא כן אחר החטא שאכן כאדם תמותון, ולוח לבותיהם הם מעשה בני אדם, לא יפעלו עוד עליהם הלוחות הראשונות, אלא פסל לך שני לוחות מעשה בני אדם, וכתבתי על הלוחות הללו את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונות.

*

וּבְרֵאשִׁית עוד בטעם שניתנה התורה חרות על הלוחות, על פי מה שסיפרו חז"ל (אבות דרבי נתן ו-ג) מה היה תחלתו של רבי עקיבא, אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זו, אמרו לא המים שתדיר

נופלים עליה בכל יום. והיה רבי עקיבא מתמיה על זה, אמרו לו עקיבא אי אתה קורא אבנים שחקו מים (איוב יד-ט). מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעלמו, מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשה כבדול על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה. הלך הוא ובנו וישבו אלל מלמדי תינוקות, אמר לו רבי למדני תורה, אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח, כתב לו אלף בית ולמדה עד תיו וכו', סוף שלש עשרה שנה לימד תורה ברבים וכו'.

וּבְרֵאשִׁית לבאר ביתר ביאור, דהנה החקיקה בהאבן ההוא על ידי המים, נעשה על ידי נפילת רבני רבבות טיפות מדי יום ביומו שנה אחר שנה. ובתחלה עברה ימים רבים עם רבבות טיפות, שלא הכירו בהם שום שינוי בהאבן, ורק לאחר זמן מרובה מתגלה שכל טפה וטפה סייע קלת עד שנחקק האבן, ואם היו חסרים רבבות הטיפות הראשונות לא היו מגיע לזה. כמו כן היא צהתורה הקדושה שגמשלה למים, אל יתיימש צראותו איך עובר עליו ימים רבים, ולא מרגיש התעלותו בתורה, כי כל דיבור ודיבור בתורה עושה רושם, ורבבות הימים יראה איך נשתנה האבן, שנחקק בלבו התורה שלמד, לשנותו לבן תורה. וזאת היתה החיזוק של רבי עקיבא, להחשיב כל יום ויום שעוסק בתורה, גם אם לא רואה ההתקדמות תיכף.

וּלְבָן ניתנה התורה חרות על הלוחות, להורות שכמו מי שרואה לחקוק אותיות באבן, הוא מכה בפטיש אלפי הכאות, ולא רואה בתחלתו שום צורת אות, ואף על פי כן כל הכאה מחליש האבן עד שבסופו נחקק בו האות,

כן הוא גם בהלומד תורה. וזה דומה לשושנה המונחת במים, שמתחלה השושנה מזומזמת יחד, אבל אחר ימים היא נפתחה ופורחת ומתפרדת להתעלות ציפיה, ולא נרגש מחי נעשית זאת, אלא כל רגע ורגע שהיא רטובה במים עושה עליה רושם. כן כאשר יתמיד בתורה, סופו יבוא יום שירגיש שנפתח לבו ודעתו להשיג עומקה של תורה.

*

ובאשר נתקבלו יחד בשבת זו לקבל חיזוק ועידוד, יש לנו לזכור על מאמרים (ברכות לז): ארבעה צריכין חיזוק, תורה וכו'

שנאמר (יהושע ה-ו) רק חזק ואמץ ע"ש. והנה על יהושע נאמר בפרשתנו, יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל (לג-יא), הוא כבר בן שמונים שנה, וארבעים שנה ממנה לא ציטל אף יום אחד מלהיות במחיצת משה רבו עמוד התורה, ואף על פי כן אמר לו ה', רק חזק ואמץ. כי תורה שצריכה חיזוק אינו רק צמי שנפל ממדריגתו ונחלש מהתעלותו וצריכין להקימו, אלא אדרבה צהיותו עומד ברום מעלתו העליונה, יש לקבל חיזוק ועידוד שלא יתרפה במלאכתו, ולהשאר במדריגתו שלא ימיש גם להלאה מתוך האהל, אלא ימשיך להתמיד בתורה ועבודה עדי יגדל למאוד להיות פרי תפארת.

בסעודה שלישית פרשת כי תשא (פרה) תשע"ז לפ"ק

וילכדה עתניאל בן קנו אחי כלב [לקרית ספר, והן קריית ספר והלכות], ויתן לו את עכסה צמו לאשה ע"כ.

והנה צודאי טובא גניז בשתי המספרים הללו, למה נשכחו שלשת אלפים הלכות דייקא, ואלף ושבע מאות קלין וחמורין דייקא, לא פחות ולא יותר. ועוד כי האלף ושבע מאות החזירן עתניאל בן קנו מתוך פלפולו, אבל השלשת אלפים הלכות משמע שנשתכחו שכחת עולם, ולא החזירן עתניאל, שהרי ציקשו לשמואל שיסאל אותה מן השמים, ושמואל היה כבר אחר עתניאל.

אמנם יש מקום לומר שבאמת החזיר עתניאל גם השלשת אלפים הלכות שנשתכחו, אך הרי יתכן שלא כוון בפלפולו לאמייתה של תורה,

הנה פרשתנו מתחלת בחיוב מנות נתינת מחנית השקל, ושזו מספרת התורה החטא העגל שנשלו בה ישראל. ונראה לשלז הדברים, בהקדם ציבור מאמרים (תמורה טו). אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבולו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אמר להם לא בשמים הוא (דברים ל-ב). אמרו לו לשמואל שאל, אמר להם אלה המנות (ויקרא כו-לד), שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה. במתינתא תנא, אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבולו של משה. אמר רבי אבהו אף על פי כן החזירן עתניאל בן קנו מתוך פלפולו, שנאמר (יהושע טו-טז) ויאמר כלב איש אשר יכה את קרית ספר ולכדה, ונתתי לו את עכסה צמי לאשה,

חטאתם, אז יש למחוק מתורת משה האותיות שמכוון כנגדם, ודבר זה אי אפשר, דאם כן הספר תורה פסולה, ואין קיום העולם צלי תורה, ונתרצה ה' למשה ואמר סלחתי כדצרך.

והנה מצינו ביעקב שצא למצרים בשנות הרעב, ואמר הכתוב ויצרך יעקב את פרעה (מז-י), וברמב"ן (מז-יח) הביא מהספרי (עקב לח) אמר רבי יוסי צמה ברכו, שנמנע שני הרעב, אף על פי כן שלמו אחר מיתתו, שנאמר ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם, מה כלכול האמור להלן (מה-יא) בשני רעבון הכתוב מדבר, אף כלכול האמור כאן בשני רעבון הכתוב מדבר. רבי שמעון אומר אין זה קידוש השם, שדברי נדיקים קיימין בחייהם וניטלין לאחר מיתתן. אמר רבי אלעזר ברבי שמעון רואה אני את דברי רבי יוסי מדברי אבא, שזה קידוש השם, שכל זמן שהנדיקים בעולם ברכה בעולם, נסתלקו מן העולם נסתלקה ברכה מן העולם ע"כ. [ונראה דמטעם זה בני ישראל מקושרים בקשר מיוחד לרבי שמעון, משום דלשיטתו ברכתו שצריך את ישראל בחייו הם נחיים, ולא ניטלין במיתתו. ומכל שכן ציומא דהילולא דיליה דאז ודאי פוסקין בשמים כמותו, ולכן זכותו קיימת לעולמי עד].

ובערתה אותן שלשת אלפי איש, שמשה בתפלתו תיקן אותם שלא יהא פגם באותיות התורה שמכוון כנגדם, לדעת רבי אלעזר ורבי יוסי הועיל זה רק על ימי חייו. ולכן צימי אכלו של משה נשתכחו שלשת אלפי הלכות, ששורשם הם בשלשת אלפי אותיות של החוטאים בעגל, ולא יחזרו עד לעמיד שיתוקן החטא, ורוח הטומאה יעזיר מן הארץ. ולכן בשלשת אלפים הלכות אלו נשאר צהם השכחה, כי על חטא

ועל דרך שמצינו (עירובין יג:) תלמיד ותיק היה ציצנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים ע"ש. על כן ראו שמואל ישאל משמים, אם יכולין לסמוך על מה שהחזירן עתניאל. ובה היה מוצן מדוע מצינו חילוק בין התשובות של יהושע לשמואל, שיהושע השיב לא בשמים הוא, ושמואל השיב שאין הנביא ראוי לחדש דבר. והוא, כי שאלת יהושע היה צומן שנשכחו ההלכות, וראו שיגלו אותם מן השמים, ועל זה השיב כי לא בשמים היא, שאין מוסרין תורה מן השמים. אבל צומנו של שמואל כבר החזירן עתניאל, וראו רק לברר אם כוון להאמת. וגם על זה סבר שמואל שאין הנביא ראוי לחדש דבר מעתה, ולא יתכן שום ידיעה מן השמים בהנוגע לבירור דיני התורה.

*

ובקודם נבאר מספר השלשת אלפים הלכות שנשתכחו צימי אכלו של משה, דהנה ידוע שיש ששים רבוא נשמות בישראל, והם מכוונים נגד הששים רבוא אותיות שבתורה, וכמו שרמזו (בתפלת שחרית) ומאהבתך שאהבת אותו וכו' קראת את שמו ישראל וישרון, נוטריקון י"ש ש'שים ר'בוא א'אותיות ל'תורה, י"ש ש'שים ר'בוא נ'שמות, וכל אחד מישראל מקושר באות אחד בתורה. והנה בחטא העגל חטאו שלשת אלפי איש, וכמו שאמר הכתוב (שמות לז-כח) ויפול מן העם ציום ההוא כשלשת אלפי איש. ואם כן בחטאם נפגמו בתורה שלשת אלפים אותיות, כי אורייתא וישראל חד הוא. אך משה רבינו זיקש עליהם רחמים, ואמר לה' ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת (לז-לז), היינו שאם לא תעזיר את

שם לבאר קשר הדברים עם מה שנשתכחו צימי
אבלו של משה.

וּנְרָאָה לבאר הדברים ביתר שאת, על פי מה
שכתוב (ס) בתורת משה, כי אמרו
חו"ל (ס) שהיה נשכח ממשה מה שעשה מאותן
השקלים, עד שעמדה וי"ו נגדו וזכר שהם וויס
לעמודים. והענין כי שרשן של ישראל ס' רבוא
נשמות נגד אותיות התורה, ישראל ראשי תיבות
י"ש ש"שים ר'בוא א'אותיות ל'תורה, והנה לכל
אחד חלקו בתורה למעלה, אמנם יש נותרים
שנשמותיהם מקליפת גוהה הסמוכה לקדושה,
ולהם אין חלק בתורה, ולא אות מס' רבוא
אותיות. ומכל מקום יש להם תקנה במהנה
לתלמיד חכם מנכסיו (כדאיתא בגמרא (כתובות
קיא:), אמר רבי אלעזר עמי הארצות אינם
חיים וכו', כל המשתמש באור תורה אור תורה
מחיהו, וכל שאינו משתמש באור תורה וכו',
אמר ליה רבי מאתאי להם תקנה מן התורה וכו',
כל המהנה לתלמידי חכמים מנכסיו, ומשיא בתו
לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמיד חכם
כאלו מדבק בשכינה), על דרך שמת זבולון זבולון
(דברים לג-יח), דמניה ומניה מסתייע מלתא, שעל
ידי העם הארץ עוסק התלמיד חכם בתורה
ונעשה זדיק יקוד עולם, ואלו הם אלף ושבע
המאות שהיו יתירים על ס' רבוא, לא ידע
משה למצוא להם תקנה, עד שעשה מהם וויס
לעמודים, שיתלו בהם עמודי עולם כנ"ל ע"כ.

וּבְעֵתָהּ יש לומר דאלף ושבע מאות נשמות
הללו, היה שורשם זהאלף ושבע
מאות קל וחומר וגזירות שוות שבתורה. אבל
כיון שהם מקליפת גוהה ואין להם אות בתורה,
אין קיומם רק במה שהיו וויס לעמודים, דבוקים

העגל נאמר וציוס פקדי ופקדתי (שמות לב-לד),
ואין לך פורעניות שצאה לעולם שאין זה אחד
מכ"ד זהכרע ליטרא של עגל הראשון (סנהדרין
קב.), הרי שפגם החטא נשאר נצחי, ולכן שלטה
השכחה לנצח בשלשת אלפים הלכות.

וּבִזְוָה יתבאר מה שאמר הכתוב על שלמה
המלך, וידבר שלשת אלפים משל (מלכים א'
ה-יב), שהוכיח את ישראל ועוררם להתצונן, ראו
מעלתכם הנשגבה שכל אחד מכם מקושר באות
אחת מתורת משה. אשר אורייתא וקוצ"ה חד,
וכל נפש מישראל היא חלק מתורת משה. וראו
והתצוננו עד כמה החטא גורם, שעל ידי החטא
זהעגל נפגמו שלשת אלפי אותיות בתורה. וראו
גודל כח הצדיקים, שמשה רבינו בחייו הועיל
להעלות אותם, וצמותו חזר ונשתכחה שלשת
אלפים הלכות. וזה שאמר וידבר 'שלשת אלפים'
משל, שלקח השלשת אלפים הללו למשל, ללמד
ממנו את בני ישראל, גודל מעלתם של ישראל,
ועוצם הפגם של החטא, וגודל כח הצדיקים
לתקנם.

*

וְהִנֵּה האלף ושבע מאות קל וחומר וגזירות
שוות ודקדוקי סופרים שנשתכחו צימי
אבלו של משה, כתוב בתורת משה (פ' פקודי
ריט:) דזה מכון נגד מה שנאמר שם (לח-כה)
ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה
וויס לעמודים. ומבואר במדרש תנחומא (פקודי ז)
כי נשכח ממשה רבינו מה שעשה באלף והשבע
מאות, ונצטער על זה עד שהזכירו הקצ"ה,
אלא דלא חשב הכא הפרוטרוט דחמשה ושבעים.
וזהו כי יען על ידי העגל ושזירת הלוחות באה
שכחה לעולם (עירובין נד.) ע"כ. אמנם לא המשך

למשה רבינו, שיתלו בהם עמודי עולם, ולכן בהסתלקותו של משה, שנסתלקו צוה שלשת העמודים של אותו הדור, משה ואהרן ומרים (תענית ט.), ממילא נחצטלו הווין, ולכן נשכחו אז אלף ושבע מאות חלקים מהתורה.

אמנם עתניאל בן קנו החזיר אותם בפלפולו, לידוע מה שכתוב בעין החיים (בהקדמה) בצפולא דאורייתא מכלין ושורפין את החינוכים ע"ש. ובהקדמת שו"ת לחם שלמה (או"ח אות י) כתוב, שמעתי בשם קדוש אחד שפירש מה שכתוב (ויקרא י-טו) ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שורף, דהקליפה נקראת שעיר (כדכתיב (ישעיה יג-כא) ושעירים ירקדו שמה). ומכל עבירה נצרכא מלאך משחית, כמו שאמרו (אבות ד-יא) דקונה לו קטיגור אחת. וזהו שאמר ואת 'שעיר החטאת', הקליפה הנעשית מהחטא, 'דרש דרש משה', התלמיד חכם שנקרא משה דורש פלפולא דאורייתא, 'הנה שורף' נשרף וכלה הקליפה ע"כ. ועל כן עתניאל בן קנו בצפולו החזיר אותם, שסילק הקליפות ונתעלו.

*

ויש לומר עוד, כי הנה אמרו חז"ל (שבת ל.) מאי דכתיב (תהלים פח-ו) צמתים חפשי, כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות ע"ש. ואין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה (קהלת ט-י). אמנם אמרו חז"ל (יבמות יז.) מאי דכתיב (תהלים סא-ה) אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רצוני של עולם יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי צעולם הזה [שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי], דאמר רבי יוחנן משום

רבי שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו צעולם הזה שפתותיו דוצבות בקבר, [נעות, לשון דבר שמרתיא ומצנצן]. אמר רבי ינחק בן זעירא ואיחיתא שמעון נזירא מאי קראה, וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דוצב שפתי ישנים (שיר ז-י), ככומר של ענבים [כלי שמניחין צו ענבים עד שמתחממין ויינו נוח לצאת], מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דוצב [היין רוחש ונע ויואל למעלה], אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם צעולם הזה שפתותיהם דוצבות בקבר ע"כ. הרי דעל ידי שאומרים דברי תורה בשמו יחשב עדיין כחי, והוא גר בשני עולמות.

והנה משה רבינו מסר התורה לישראל כשליח ה', והיא תורתו של הקב"ה, ואין דבר השמועה מפיו. אמנם הרי אמרו חז"ל (גדרים לה.) לא נתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר (שמות לד-כז) כתב לך, פסל לך (שם לד-א), מה פסולתן שלך אף כתבן שלך, ומשה נהג צו טובת עין ונתנה לישראל וכו'. ומסיק התם דקאי על פלפולא של תורה [להבין דבר מתוך דבר] ע"ש. ואם כן פלפולא של תורה היא שמועה ששייכת למשה, וכשעוסקים צפולא של תורה, אז משה גר בשני עולמים. ועל כן צימי אצלו של משה נשתכחו הרבה הלכות, כדי שיצטרכו להחזירם צפולא של תורה, וצוה ישאר משה חי עדיין צעולם הזה.

ולבן כאשר נשתכחו אלף ושבע מאות ק"ו באצלו של משה, כי הנשמות שהיו מכוונים כנגדן, נתערער קיומם כשנסתלקו העמודים, ואין הם עוד וויס לעמודים. צא עתניאל והחזיר צפולו, שעל ידי פלפול

התורה, נעשו שפתותיו של משה דובבות, והוא גר בשני עולמות, ועדיין היו יכולין להיות דבוקים במשה רבם.

*

ויש לומר עוד כמה שאמר הכתוב על שלמה המלך, וידבר שלשת אלפים משל, דאיתא בגמרא (עבודה זרה ד:): אמר רבי יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל [כלומר גבורים ושלטיים ביצאם היו, ולא היה ראוי להתגבר יצאם עליהן, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם], אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה [שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו לא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה], שנאמר (דברים ה-כו) מי יתן והיה לצבם זה להם ליראה אותי כל הימים וגו' [בסיני נאמר, אלמא גבורים ואמיני לצב ציראתם היו] ע"כ. אם כן מה התשובה אנו למדים מחטא העגל.

וזהו גם כן הכוונה כמה ששאל משה לאהרן, מה עשה לך העם הזה כי הצאת עליו חטאה גדולה, ויאמר אהרן אל יחר אף אדוני, אמת ידעת את העם כי צרע הוא (לז-כא). והיינו שמה היה תמה איך יתכן שירדו ישראל לדיוטא תחתונה כל כך שיאמרו לאהרן לעשות

עגל. והשיב לו אהרן, אל יחר אף אדוני עליהם, כי מי יתן והיה לצבם זה להם ליראה את ה', המה בעצמותם תקיפים לשלוט על יצאם, אלא מן השמים הסיבו להם זאת, להורות בזה תשובה על כל הדורות, כי אמת ידעת את העם כי צרע הוא, שהיצר הרע מתגרה בהם יותר מכל האומות (סוכה נג.), והורכו לך להורות גודל כח התשובה, על כן מן השמים הסיבו אותם לצוא לידי זה, כדי להורות תשובה לרבים. ונראה דמהאי טעמא הגדיל משה את העון ואמר, אנה חטא העם הזה חטאה גדולה וגו' (שמות לז-לא), שאין זה מדרך הסניגור להגדיל החטא. אך צהיות שהשיג משה כי זה לא נתהוה אלא להורות תשובה לרבים, אם כן כל כמה שיוגדל החטא, למדים אנו שגם על זה מהני תשובה.

והנה בחטא הזה נכשלו שלשת אלפים מישראל, על כן לקח שלמה המלך את המאורע של 'שלשת אלפים' הללו 'למשל', שמשם רואים שגם כאשר רצה ה' לעשות אז צהם כליון, עמדה להם גודל כח התשובה, שאמר ה' סלחתי כדברך. וגם ציבור דמפרסם חטאיה, ואיכא חילול השם, נתקבלה תשובתם, מכל שכן בעונות יותר קלים, דמהני תשובה.

בסעודה שלישית פרשת כי תשא תשע"ח לפ"ק

יחזק, שלחה לו, שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה דכתיב בהן מזה ומזה הם כתובים ע"כ. ויש להבין למה הזכירה אסתר פרט זה בהלוחות שמה ומזה הם כתובים, הלא גם אם

לוחות כתובים משני עבריהם, מזה ומזה הם כתובים, והלוחות מעשה אלקים המה וגו' (לז-טו). בגמרא (מגילה טו.) ותראהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה (אסתר ד-ה). אמר רבי

היתה כתובה רק מעבר אחד, יש לה להודיע אם עזרו עליה.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת קד.) אמר רב חסדא כתב שכלוחות נקרא מצפנים ונקרא מצחון [האותיות הפוכות והמיצה הפוכה, ולא אשמעינן אלא שהיה החקק נוקב את כל הלוח, ולפיכך היו מ"ס וסמ"ך צנס], כגון נבוב צובן, צהר רבה, סרו ורס ע"כ. ונראה בטעם הדבר שניתנה התורה לנו באופן כזה שכל מיצה בתורה יכולים לקרותה גם מהופך, שזהו להורות זא כי צירופי אותיות התורה משתנים לכמה גוונים, ובכל מיצה יש צירוף באותיות שמשמעותן היא להיפוך לגמרי ממה שנקרא מצפנים. ובכל מיצה שבתורה יש כמה פירושים, ומלד אחד היא נבוב, ואותה מיצה יש לה עוד פירוש של צובן, שיש צזה שורש למעלה. שאם לא כן אין שום תועלת שיהיו כתובים מזה ומזה, ויצטרכו לנס של מ"ס וסמ"ך שכלוחות. ובאמת ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא (תענית ט.), ישנס דצריס המפורשים, ולעומת זה יש כנגדו צירופים וצירופי צירופים, עד שיש צזה רמו לכל מילי.

והנה העולם הזה נצרה בתורה, והתורה היתה כלי אומנתו, צי הציץ הקצ"ה וצרה עולמו (צ"ר א-א). ואם כן כל מה שיש בתורה יש גם בהנהגת העולם, שהתורה היא שפע חיותו של העולם. וכל השפע לטובה וכל גזירה לרעה הכל יוצא מלמעלה למטה באותיות, ולכן כמו שבתורה עצמה אנו יכולים לקרות כל מיצה בצירופים שונים, שפירושו של זה לא כפירושו של זה, ונבוב מלד זה הוא נקרא צובן מלד אחר. כן יש כח לשנות צירופי הגזירה, ולעשות מנגע ענג, ומנרה נהר וכו', כמו שיש בתורה עצמה.

ובציינו צפרשתנו, שציקש משה את ה', הודיעני נא את דרכך (לג-ג), וה' הראה לו השלש עשרה מדות של רחמים, ואמר לו והסירותי את כפי, וראית את אחורי ופני לא יראו (לג-ג). והכוונה דבתורה שעל הלוחות יש כתב הנקרא צפנים, וכתב הנקרא צחון, שכל מיצה מתהפכת באחורי הלוחות ממה שיש על פני הלוחות. וזה להורות כי יכולים לשנות צירופי המיצות באופנים שונים. וזהו כח מדת הרחמים של ה', שגם אם לפנינו נכתב גזירה לרעה, אצל אחורי הכתיבה יש צה צירוף ופירוש אחר, וראית את אחורי ופני לא יראו.

אך כל זה הוא רק כאשר בני ישראל דבוקים בתורה, אשר מזה ומזה הם כתובים, אז גם כאשר צא חטא לידם ונגזרה גזירה לרעה, יכולים להפוך הצירופים לטובה. ולכן כאשר ראתה אסתר שנגזרה גזירה רעה, שמרדכי קורע בגדיו ולבש שק, וצריכין לעורר שישתנה הגזירה מנגע לענג, שלחה למרדכי לשאול אם עזרו ישראל על חמשה חומשי תורה, יסודי התורה, אשר מזה ומזה המה כתובים, שכל זמן שיש להם עדיין קשר לתורה, יכולים לשנות הצירופים לטובה.

*

ונראה דזהו שאמר, והלוחות מעשה אלקים המה. ויש להצין למה נכתב כאן שם 'אלקים' דייקא. ובפשטות כי צראשית צרה 'אלקים' את השמים, שמתחלה עלה במחשבה לצרוא העולם צמדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים שימך אליה מדת הרחמים (רש"י א-א). ואם כן התורה שהיתה גנוזה תתקע"ד דורות קודם צריאת העולם (שבת פח:), הרי אז שלטה

נקמה צושת, ותצא אסתר ותמלוך תחיתה], כרשנא [כרים בני שנה] אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם כלום הקריצו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריצו ישראל לפניך. שתר [שמי תורים] כלום הקריצו לפניך שמי תורין. אדמתא כלום בנו לפניך מוצח אדמה. תרשיש כלום שימשו לפניך בצגדי כהונה דכתיב זהו (שמות כח-כ) תרשיש ושהם וישפה. מרס כלום מירסו צדס לפניך [שמירסו את הדס, שלא יקראו ושוב לא יהא ראוי לזריקה]. מרסנא כלום מירסו צמנחות לפניך [מירסו צמנחות לצוללן, ממרס לשון מגיס]. ממוכן כלום הכינו שלחן לפניך. ויאמר ממוכן, תנא ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות [עומד להיות תלוי]. אמר רב כהנא מכאן שהדיוט קופץ בראש [שהרי מנה אותו הכמוצ לצסוף, אלמא גרוע הוא מכולן, והוא קפץ בראש] ע"כ.

ובתוב בדרשות חתם סופר (לוי אדר דרוש ו' קמא). צביאורו, דכשם שיצבו השרים של מטה לעיין צדינה של ושת, כך יצבו אז כסאות למשפט למעלה, והיו השרים שלמעלה צשמים ממעל, מזליהו דהנהו דלמטה, ונקראים צשמש של אותם שלמעלה, המרמו על קרבנות הנ"ל לזכותן של ישראל לנקום נקמתם מושתי המרשעת. הנה כי כן יש לדקדק, מאי טעמא גם צשרים של מעלה קפץ ממוכן שלמעלה בראש, והתם לא שייך הדיוט קופץ בראש.

וביאור שם כי אמרו חז"ל (חגיגה טו.) בזמן שצית המקדש קיים מוצח מכפר על האדם, עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו [צבהנסת אורחין. רש"י. וצתוספות, דגדול כח הלגימא כדאיתא (סנהדרין קג:)] ע"כ. והיינו כי

רק מדת 'אלקים', ולכן הלוחות הם מעשה אלקים.

אך לפי מה שנתצאר דהמורה נכחזה משני עבריהם, צשינוי צירוף הציבות, שנקרא צפנים צאופן אחד, ונקרא צחוך צאופן שני, כדי שנוכל להפך צירופי הגזירות מרעה לטובה. אם כן הלוחות הללו מורים שיש לשנות מדת הדין של אלקי"ם למדת הרחמים. אם כן הלוחות 'מעשה אלקים המה', על ידם יכולים לעשות שינוי צמדת האלקים. והעוסק צתורה אשר מזה ומזה המה כחוצים, יוכל להפוך כל גזירה רעה לטובה צשינוי צירופי אותיותיה. וזהו חרות על הלוחות, ודרשו חז"ל (אבות ו-ז) אל תקרי חרות אלף חירות, אין לך בן חורין אלף מי שעוסק צתורה, והיינו כי מי שנגזר עליו ח"ו מאורעות שונות, ורוצה לצאת מהם לחירות, והיינו לשנות צירופי הנגע לנוגה ועונג, אין זה אלף צמי שעוסק צתורה אשר מזה ומזה המה כחוצים.

*

והנה צימי מרדכי ואסתר צישועתן של ישראל, תיקנו משתה ושמתה, וגם הוסיפו מתנות לצביונים (אסתר ט-צ). וצדרך כלל כל מה שתיקנו חכמים כעין דאורייתא תיקנה, ולא מצינו צשאר מועדים של תורה שתהא מנוה מיוחדת של מתנות לצביונים, ולמה חייבה זאת צפורים.

ונראה דאיתא צגמרא (מגילה יב:) על הפסוק (אסתר א-ד) והקרוצ אליו כרשנא שתר וגו', אמר רבי לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר [והקרוצ אליו לשון הקרבנות קרבן, מלאכי השרת הזכירו לפני הקדוש ברוך הוא את הקרבנות שהקריצו ישראל לפניו, לעשות להם

קילל את אנשי ענתות ואמר, רבונו של עולם אפילו בשעה שעושין נדקה הכשילם צבני אדם שאינן מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהן שכר. ולכאורה היתכן שצא ירמיה הנביא להרע להם. אלא צאמת רצה להשפיע להם כל טוב, ועל כן זיקש שיזדמנו להם אנשים בלתי הגונים ועם כל זה יתנו להם נדקה, ומפני שלא יקבלו על זה שכר מצות נדקה יחשב להם זאת כמתנת חנם, ויזכו גם הם למתנות חנם מן השמים, מדה כנגד מדה (עיין בספר מנורת זהב פ' ראה ד"ה ואמר).

ולבן צימי אחשורוש שישראל לא היו ראויין לישועה, כי השתחוו לאלם, ונהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב.), והולכרו לעורר עליהם שיתנהג ה' עמהם צמדת חסד, ולכן אמר ממוכן למעלה בזכותן של ישראל, שהם מכינים שלחן לעניים להאכילם, ואין בודקין למזונות, וכמו כן יתעורר עליהם מדת חסד ונדקה גם כאשר אין הם מהוגנים.

ולבן כדי לעשות זכר על הסיבה שגרמה ישועתן של ישראל גם כאשר לא היו כדאי לזה ממעשיהם, אשר זה צא ממליצתו של ממוכן למעלה, כלום הכינו שלחן לפניך, תיקנו מתנות לאציונים צפורים. ולא עוד אלא כל הפושט יד נותנים לו, שאין מדקדקין כלל על המקבלים, וכן מתעורר עליהם מלמעלה מדה זו, שיעשו גם עמהם חסד הגם שאינם מהוגנים, וכל הפושט יד יתנו לו גם מלמעלה.

*

והנה ממוכן אמר, אם על המלך טוב ינא דבר מלכות מלפניו, ויכתב צדתי פרס ומדי ולא יעבור, אשר לא תבוא ושתי לפני המלך

מלאכי השרת שהזכירו זכות הקרצנות כולם, לא נשמעו דבריהם, משום שכבר חרב צית המקדש, ואין כאן לא מוצח ולא קרבן, ומשום הכי לא נגמר דינה למיתה, עד שצא ממוכן ואמר כלום הכינו שלחן לפניך כמו ישראל, שעדיין מכינים שלחן לעניים, מיד ויאמר אם על המלך טוב וגו', ונגמר דינה עכ"ד.

וביתר ציבור הטעם שעמדה להם זכות השלחן שמכינים לעניים, והוא על פי מה שכתב בספר י"ג אורות (ח"ב פמ.) שהרה"ק רבי זושא מהאניפאלי זי"ע היה עני ואציון, ואיש אחד קיבל על עצמו לכלכלו ולפרנסו, ומאז הלכה בנכסיו. פעם שאל את רבינו לאזיה רבי הוא נוסע, והשיב שנוסע להרבי רבי בער המגיד ממעזריטש זי"ע. דרש האיש קל וחומר בעצמו, דאם כשנתן מעות להרבי ר' זושא שהוא רק חסיד ותלמיד של המגיד ממעזריטש הוא מלית כל כך, על אחת כמה וכמה כשיתן להמגיד בעצמו. וקם ונסע למעזריטש ונתן מעות להמגיד, ולרבינו חדל מליתן. לגודל תמהונו התחילה הללחתו להיות פוחת והולכת וירד מטה מטה. חזר למעזריטש, וסיפר להמגיד שהיה רגיל לתת מעות לתלמידו הרבי ר' זושא ואז היה מלית, ומיום שהתחיל ליתן להמגיד, הורע מצבו. אמר לו המגיד, עליך לפייסו. כשהלך אליו, הסביר לו רבינו ואמר, דע כי כל זמן שלא דקדקת ונתת אפילו לעני בלתי הגון כמו 'זושא', מדדו לך בשמים כמדתך ולא דקדקו גם עליך ונתנו לך, אבל כשראו שאתה מדקדק ומצקר, התחילו גם בשמים לצקר.

ופירוש צזה הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע את הגמרא (צא קמא טו:): שירמיה הנביא

ידיה משתלים [מהרמת ידו וממלאכתו משתלם שכרו, כשנמצא גנב]. רצא אמר גירא [עושה חצים] בגיריה מקטיל מדויל ידיה משתלם ע"כ. שכאשר חטא המן לפני המלך, לכבוש את המלכה עמי צבית, לא הוצרך המלך להציע הדבר לפני יודעי דת ודין, אלא מעצמו גזר עליו מיטה, ויאמר המלך תלוהו עליו (ו-ט). ולא ניתן לו רשות לצוא לפני המלך לבקש תחנונים, ומדויל ידיה נשתלם לו.

ונראה דגם זה נכלל במה שאומרים (בנוסח על הנסים) ואתה צרתמין הרבים הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו, והשבות לו גמולו בראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ. והיינו עצתו שיען את אחשורוש שיהרוג את ושתי, שיצא דבר מלכות מלפניו, ולא תצוא ושתי עוד אל המלך. עצה זה השיבו לו על ראשו, שזה גרם ותלו אותו ואת בניו על העץ. וזהו שאנו אומרים (בפיוט אשר הביא) גאה בעשרו וכרה לו צור, וגדולתו יקשה לו לכד, דמה בנפשו ללכוד ונלכד.

וזה ללמד בא כי רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום, האדם עושה חשבוניות שונות לעשות פעולות נגד מי שהוא רוצה להרע לו. ואם לא רוצים מן השמים, אז לא רק שלא יועיל להרע ולבצע זממו, אלא דבר זה עצמו נהפך לו לרועץ, וצור כרה ויחפרהו ויפול בשחת יפעל (תהלים ז-טז), שהצור שכרה לחצירו, הוא עצמו יפול צה. ויש לקיים תמים תהיה עם ה' אלקיך (דברים יח-ג), התהלך עמו בתמימות ולא תחקור אחר העתידות, אלא השלך על ה' יחבך והוא יכלכלך.

*

אחשורוש וגו' (א-ט). וברש"י פירש שעצור שלא תצוא ושתי לכך נהרגה ע"כ. ונראה כי ממוכן זה המן הכין צוה פורענותו לעצמו. כי יעך להמלך שתי דברים, חדא, שצכל דבר הנוגע לכבוד המלכות, אין להמלך למסור הדין לחכמים יודעי העמים, כמו שהוא דבר המלך לפני כל יודעי דת ודין (א-ג), וברש"י כי כן מנהג המלך צכל משפט לשום את הדבר לפני כל יודעי דת ודין. אלא המלך בעצמו ידון אותו, ואין צריך להסכמת השופטים, ואם על המלך טוב יצא דבר מלכות מלפניו, כאשר הדבר נוגע לכבוד המלכות יצא דינו מהמלך עצמו. ובהיות שהמלך קופץ וחמתו בוער בו, צודאי שאתת דתה תהא למיטה (ועיין בשמן ראש לפורים ח"א דף רעא).

אך אכתי היה חושש כי יתכן שהמלכה תצוא ותתחנן לפני המלך, ותפייס אותו על שגגתה, והמלך תתראה לה לגודל אהבתה, ויחוס עליה. על כן אמר ממוכן עוד, שיש לחוק צדתי פרס ומדי, שמי שחטא נגד המלך אין לו רשות להתראות עוד בחצר המלך, וצוה תמנע מושתי שצצוא ותתחנן לו. וזהו שאמר ויכתב צדתי פרס ומדי אשר לא תצוא ושתי לפני המלך, שמעתה אחר שחטאה אין לה רשות להתראות עוד אליו (עיין שמן ראש שם דף שפה).

והנה אמרו (מגילה יב:) תגא ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות ע"כ. ונראה שצבעה זו שנתן כאן לאחשורוש נעשה הוא עצמו מוכן לפורענות. ועל דרך שאמרו (פסחים כח.) אציי אמר סדנא [נגר עושה סד לשום צו רגלי אסירים, כמו ותשם צסד רגלי (איוב יג-כ)] צסדני יתיב, מדויל

כי מרדכי היהודי וגו' רצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו (י-ג).
 ובגמרא (מגילה טז): לרוב אחיו, ולא לכל אחיו ע"ש. ומטו משמיה של הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע שאמר בצמות, כי הגבירים היו מרוגזים על מרדכי שהתקין חובת 'מתנות לאציונים', ולא היה מרוצה להם ע"כ. ונראה לומר דלכאורה כיון שרצה לתקן משתה ושמחה לכל ישראל, אם כן למה תיקן מתנות לאציונים, לחקר צוה השמחה מהעשירים, ולא יוכלו לשמוח כראוי. ועל כרחק שהמשיך על ימי הפורים רוחב דעת להעשירים שיצינו גודל מעלתם ושכרם צמה שעושיין נדקה. שהרי הכתוב העיד, נתון תתן לו,

ולא ירע לבצק בתתן לו, כי בגלל הדצר הזה יצרכך ה' אלקיך בכל מעשה ידיך (דברים טו-י).
 ואם כן נתינת הנדקה הוי רק השקעה, שעל כל פרוטה שנתן יתוסף לו ברצות הימים הרבה הרבה יותר, והמשיך השגה זו לכל ישראל על ימי הפורים ציתר שאת, שגם הם יתנו ממונס צשמחה, כאילו נתנו זאת בהשקעה בקרקעות וכו', ויהיו ימי שמחה לכל ישראל. ויש לומר דזהו כוונת אומרים כל הפושט יד נותנין לו (ירושלמי מגילה א-ד), והיינו שהפושט יד לתת לאחרים, נותנין לו הכל בצורה ציתר שאת, ולא הפסיד ממונו, שהכל יחזירו לו בשלימותם הקרן עם פירותיהם, ועל כולם שכר המצוה.

בסעודה שלישית פרשת כי תשא תשע"ט לפ"ק

ואתה קח לך צשמים ראש מר דרור וגו', ואת אהרן ואת בניו תמשח וקדשת אותם לכהן לי (ל-ג). הנה ברמב"ם (ה' כלי המקדש ד-יב) כתוב, ומניין כהן גדול הוא ראש לכל הכהנים, ומושחין אותו צשמן המשחה, ומלבישין אותו בגדי כהונה גדולה וכו' ע"כ. ומצואר מזה דהמשיחה היא קודם ללבישת הבגדים. והיא פליאה דצמשיחת אהרן ובניו אמר הכתוב להדיא, והלבישת אותם את אהרן אחיך ואת בניו אתו ומשחת אותם (כח-מא), והוכפל הדבר בכמה מקראות (כט-ז, מ-טו, ויקרא ח-י), ולמה הקדים הרמב"ם המשיחה קודם להלבישה, ולא ראינו מי שיתעורר צוה.

והמשכן עם כל כליו, ולא נטוו למשוח גם הבגדי כהונה, וכמצואר ברש"י והלבישת אותם את אהרן וגו' ומשחת אותם (כח-מא), וברש"י את אהרן ואת בניו צשמן המשחה, (ולאפוקי הבגדים). והלא גם בגדי הכהונה קודש הם, ולמה לא נטוו למשוח גם הבגדים. ורק בהזאה על הכהנים אמר הכתוב שתהיה גם על הבגדים, וכמו שנאמר ולקחת מן הדם אשר על המזבח ומשמן המשחה והזית על אהרן ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו אתו (כט-מא), וכן הוכפל בקרא צשבעת ימי המילואים (ויקרא ח-ל), אלב משחת בגדים לא נאמר.

וצריבין לומר דצחמת גם הבגדים צריבין משחה, אך צהיות כי הלבישו את הכהנים צגדיהם קודם משחתם, והבגדים

ונראה דלכאורה יש להצין עוד, למה נטוו צהקמת המשכן למשוח רק הכהנים

שמן

כי תשא

ראש

שיא

הרי הם טפלים להאדם, על כן הם נמשחו יחד עם משיחת הכהנים. ולכן אמר הכתוב מתחלה, 'והלצטת אותם את אהרן אחיך ואת בניו אחו', ורק אחר כך 'ומשחת אותם', כדי שתעלה המשיחה גם על הבגדים, שהם טפלים להכהנים שלווצשים אותם. וכדאיתא בגמרא (שבת קמג). המוציא אדם ומלבושו עליו וסנדליו צרגליו פטור, וברש"י דצגדיו צטלו לגביה ע"ש. [ועיין באבן עזרא (כט-ז), וברמב"ן שם].

ועל זה אמר הכתוב (תהלים קלד-ג) כשמן הטוב על הראש, יורד על הזקן זקן אהרן, שיורד על פי מדותיו (מלבושו), והכוונה שקדושת המשיחה שהיתה על ראשו ירדה גם על צגדיו, שמשיחת אהרן נחשב גם כמשיחה להבגדים. - וגם צהזאה דעת הרמב"ד (נפירושו לתורת כהנים פ' טו ה"ג) דהזו מן הדם והשמן רק על אהרן וצוה הוקדשו גם הבגדים ע"ש. ונראה לפי דבריו שזהו פירוש הכתוב, ועל צגדי בניו 'אחו', היינו שנתקדשו ציחד עם ההזאה על הכהנים.

אמנם זה היה רק צהקמת המשכן אז הוצרכו הבגדים משיחה, אבל לדורות לא הוצרכו הכלים למשיחה, וכמו שאמרו (יומא יג): כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן, מכאן ואילך עבודתן מחנכתן, שנאמר (צמדבר ז-א) וימשחם ויקדש אותם, אותם צמשיחה ולא לדורות צמשיחה ע"כ. ואם כן לדורות גם צגדי כהונה אין צריכין משיחה כמו הכלים. ומעתה הרי הרמב"ם שם לדורות מיירי, על כן שפיר כתב, דממנין כהן גדול ומושחין אותו צשמן המשחה, ומלציטין אותו צגדי כהונה גדולה. כי רק צהקמת המשכן הוצרכו להלציטם מתחלה

צגדי כהונה, כדי שימשחו הבגדים עמהם. אבל לדורות שאין הבגדים צריכין משיחה, יכולים להלציט אותם גם אחר המשיחה.

*

ואמר שוב הכתוב, ואל בני ישראל תדבר לאמור, שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם (ל-לא). ובגמרא (הוריות יא): רבי יהודה אומר שמן המשחה שעשה משה צמדבר כמה נסים נעשו צו מתחלה ועד סוף, תחלתו לא היה אלא שנים עשר לוגין, ראה כמה יורה צולעת וכמה עקרים צולעים וכמה האור שורף, וצו נמשח משכן וכליו ואהרן ובניו כל צבעת ימי המלוואים, וצו נמשחו כהנים גדולים ומלכים וכו'. ואותו שמן קיים לעתיד לצוה שנאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם, 'זה' צגימטריא שנים עשר לוגין הוו ע"כ. ויש להצין למה נעשה נסים הללו צשמן המשחה דייקא.

ונראה דהנה צבר דצרכו (צפורים קטן העל"ט) כי השמן המשחה היה נצבת הנשיאים, וכמו שנאמר והנשיאים הביאו את וגו' השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים (לה-ט). וברש"י אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב צחנוכת המוצח צתחלה, וצמלאכת המשכן לא התנדבו צתחלה. אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר (שמות לו-ז) והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אצני השם וגו', לכך התנדבו צחנוכת המוצח תחלה. ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאם כתיב (צמדבר יג-טו) ע"כ. ויש להצין למה הסיצו מן השמים אשר השמן יהיה מנדבות הנשיאים דייקא.

כליו וצגדי כהונה, וזוה הנשיאים הם הגומרים הקדושה על המשכן ופרטיה, ושפיר הכל יהיו נקראים על שם.

והנה הדברים המעשיים של עולם הזה, הם מוגבלים, ובעולם העשיה הכל היא רק כפי גרי הטבע. אבל המחשבה והשאיפה הם גם למעלה מהטבע של עולם העשיה. וכאשר מחשבה טובה הקצ"ה מרפה למעשה, שפועל ה' כזיכול להביאה לידי מעשה, הרי מעשה ה' נחמי, ואינם מוגבלים בטבע העולם. ולכן השמן המשחה שנתהוה הזאתם רק על ידי גודל השוקתם במחשבה להיות להם חלק בכל פרטי המשכן, וסייע ה' על ידם, והרי כל מעשה ה' נחמיים, על כן שמן המשחה לא היה מוגבל בטבע, וכמה נסים נעשו בו, ולא עוד אלא שנשאר נחמי וקיים במדתו לעולמי עד. - וכיון שהשמן הזה שהביאו הנשיאים היה גם למאור, להדליק בו המנורה, על כן גם בשמן המנורה היה מונח כח בלתי טבעי, ועדות היא שהשכינה שורה בישראל, זו נר המערבי שנותן צה שמן כמדת חזרותיה, וממנה היה מדליק, וזה היה מקיים (שנת עב:).

*

והנה הנשיאים הביאו גם את הצושם לשמן המשחה ולקטורת הסמים (לה-כה). והיינו שהצושם שהיה בהקטורת היה גם מהצושם שהיו בשמן המשחה. אמנם בקטורת נטוו להטיל בהם גם חלזנה (ל-לד). וברש"י צושם שריחו רע, ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לנרף עמנו באגודת תענותינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו (כרמות ו: ע"כ. ויש להבין למה לא נטוו על

אך הנשיאים אמרו, יתנדבו לצור מה שמתנדבין, ומה שמחסיין אנו משלימין אותם. ונראה דכוונתם היה על דרך שאמרו (סוטה יג:): כל העושה דבר ולא גמרו, וזה אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו ע"ש. וכן איתא ברש"י (דברים ח-א) שאין המנוה נקראת אלא על שם הגומרה, שנאמר (יהושע כד-לג) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם, והלא משה לצדו נתעסק בהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגמרה, וגמרה ישראל, נקראת על שם (תנחומא ו) ע"כ. ולכן השתוקקו הנשיאים שגמרו המשכן יהא על ידם, ויעלה עליהם הכתוב כאילו הם עשאוהו.

והנה אמרו (קידושין מ:): מחשבה טובה הקצ"ה 'מרפה' למעשה, ונראה בפירושו שהוא מלשון לורפי זהב, והיינו שכאשר יש להנדיק שאיפה לעבוד את ה', ועולה לפניו מחשבה טובה ומתאוה שיומין לו ה' שיוכל לצנע זאת בפועל לעשות נחת רוח ליוצרו, הקצ"ה מנרף ומזכך ומגלגל המחשבה ההוא, ומסייע לו להביאה אחר כך לידי מעשה. והנה הנשיאים שהיו האנשי מעלה שבאותו דור, ראשי כל שבטי ישראל, היה להם שאיפה להיות להם חלק בכל פרטי המשכן, ועל כן רצו להביא צוף, שהמנוה נקראת על מי שגומרה. ובסופם לא עלתה שאיפתם, שהרי המלאכה היתה דים, והצור השלימו כבר הכל. ובהיות שרצון יראיו יעשה, ומחשבה טובה ההוא ה' מסייע שיבוא לידי מעשה בפועל, על כן הזמין ה' שהם יביאו את השמן המשחה, אשר הקדושה של כל פרטי המשכן לא תוכל לרדת עליה רק על ידי המשיחה, למשוח הכהנים והמשכן וכל

על שם הצדיקים שנקראו הדסים ע"ש. ולעומת זה החלצנה מורה על פושעי ישראל שיש לזרפם יחד. ולכן הגם שבקטורת יש מקום גם לחלצנה, אבל בשמן המשחה שעל ידו מחנכין דברים שבקדושה, שיחול עליהם שם קודש, המשכן וכליו, כהנים ומלכים, שם צריכין רק בשמים של קודש, ואין להכניס ביניהם חלצנה. – ומה שגם שהמנהיג צריך להיות תמים ידיעותיו, ולא ינטרף להחניף לאחרים. ואם יש חלצנה המושח את הכהן גדול או המלך, יהא משוחד ממנו, וינטרף להיות נכנע תחתיו.

*

והטעם שהצדיק נרמו בבשמים ראש מר דרור, כי אמרו חז"ל (אבות 3-1) חרות על הלוות (שמות 23-12), אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה וכו' (אבות 3-1). וביארנו כי חומר הגוף מתאוה לעניני ארציות, ומי שאין בו תורה הוא כבש תחת ירדו, כמו בהמה שעושה כל מה שעולה על רוחה, ואינה יכולה לשלוט על עצמה, וכמאמרם (צ"ר 7-1) רשעים מסורים ברשות לבם, ואין המוח שולט על הלב למונעו, והוא שבוי אלל עצמו. לא כן הצדיקים לבם הם ברשותם, על ידי התורה יוכל לשלוט על עצמו, ויש לו חירות לעשות כרצונו. והוה שאמרו אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

אמנם לזכות לכתר תורה לא מגיע בקל, וכמו שאמרו (אבות 7-1) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה. ותחלת התעלותו היא מר, אבל סופו מתוק, אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה

זה גם בשמן המשחה, להטיל בו חלצנה, ומאי שנא זה מזו.

ונראה דהנה מצינו צימי היוונים שטימאו כל השמנים, ולא נשאר רק פך אחד שמן טהור, ונעשה נס והדליקו ממנו שמונת ימים (שנת כא:). וכתוב בחידושי הר"מ (לחנוכה נו.) בשם הרה"ק **במאצק** וצ"ל לתרץ קושיית האחרונים, למה הוצרכו לנס בשביל שטימאו כל השמנים, הלא טומאה הותרה בציבור. ואמר דזהו רק בזמן שבית המקדש קיים ואין יכולים לעשות העבודה בגלל איזה טומאה שאירעה במקדש, אז טומאה הותרה בציבור, אבל בעת שמחנכין המקדש מחדש צהלקת המנורה, אין לחנך בטומאה אף שהותרה בציבור, והוצרכו לנס להדליק בשמן טהור. וכיון שמשום חציבות החינוך נעשה הנס, על כן קבעו השם 'חנוכה' ע"ש. וכן כתוב גם כן בהגהות חבמות שלמה למהרש"ק (שו"ע סימן תרע) דבחינוך לא נאמר האי כללא דטומאה הותרה בציבור.

וביאר הדברים, דכל דבר שבקדושה צחלתו, צריך להיות נעשית באופן יותר נאות בקדושה וצטהרה, כי היסוד של כל דבר צריך להיות איתן וחזק בקדושה יתירה. ולכן הגם שטומאה הותרה בציבור, וטומאה זו הותר גמור, מכל מקום צחנות דבר שבקדושה אין לה מקום, אלא צריך להיות טהור צחלית הטהרה.

והנה הצמנים של שמן המשחה והקטורת הם רומים על הצדיקים, וכמו שאמרו (חולין קלט:): מרדכי מן התורה מנין, דכתיב מר דרור, ומתרגמינן מירא דכ"א [וקרי ליה ראש לצמנים לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה] ע"כ. וכמו כן מצינו בגמרא (מגילה יג.) למה נקרא שמה הדסה,

וטוב לך לעולם הבא. ועל כן נרמזו הדדיק בצשמים של 'מר דרור', כי זהו תכונתו ומהותו של הדדיק, שתחלת העבודה היא 'מר', להפקיר עצמו לתורה, אבל סופו הוא 'דרור', שנעשה בן חורין, הן מיצרו ותאזותיו, והן שמעצירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ (אבות ג-ה).

*

והנה צריש הפרשה נטווו על מצות נחיתת מחנית השקל, זה יתנו כל העובר על הפקודים מחנית השקל בשקל הקודש וגו' לכפר על נפשותיכם (ל-ג). וצגמרא (שקלים ו.) איתא רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר לפי שחטאו במחנית היום (בחטא העגל) יתנו מחנית השקל. וחד אמר לפי שחטאו בשש שעות ציום יתנו מחנית השקל, דעביד שיחא גרמסין ע"כ. ולא נתבאר כראוי צמה הם חלוקים.

ויש לומר בטעם המאן דאמר דמחנית השקל הוא רמו על שעת התחלת הרעיון של חטא העגל שהיה במחנית היום. שנקודה זו היתה עיקרו של החטא, שלא שמעו לקול הורים ומורים, שכאשר עלה משה למרום אמר להם, והנה אהרן וחור עמכם, מי צעל דברים יגש אליהם (מד-יד). ואם כן כאשר היה להם הרהורי דברים מה מוטל עליהם לעשות, היו צריכין לשאול אהרן וחור, והם לא עשו כן אלא היו מורים את מוריהם, להרוג את חור שלא רצה לעשותו, ולכפות את אהרן לעשותו, על כן יציאו מחנית השקל לכפר, שיסודו של החטא היה צמה שלא שמעו לקולו של משה, שהורה להם הדרך מה היה מוטל עליהם לעשות בשעה הששית כאשר לא הופיע משה.

*

וראיתי בספר שם דוד (להנאון רבי דוד אופנהיים זצ"ל, צפרשמו) שכתב טעם למה דוקא בשעה שישית הצליח מעשה שטן. דאיתא בגמרא (שבת פט.) לכוף ארבעים יום צא שטן ועירבצ את העולם, אמר להן משה רבכם היכן הוא, אמרו לו עלה למרום, אמר להן צאו שש, ולא השגיחו עליו, מת, ולא השגיחו עליו, הראה להן דמות מטתו וכו' ע"ש. ואיתא בירושלמי (ברכות ד-ה), אמר רבי תנחומא מאי כחוס היום, בשעה שאין כל לכל צריה. ומדבריהם למדנו שבשש שעות על היום אין כל לשום צריה. ואיתא בגמרא (יבמות קכג.) שאף שלפעמים מתלבשין השדים בדמות בני אדם ומתדמין לאדם, מכל מקום ניכרים הם על ידי הכל, שהשדים אין להם כל כבני אדם, צבואה אית להו, צבואה דצבואה [כל כלו] לית

וגראה כי התחלת סיבת החטא היה במחנית היום, וירא העם כי צושש משה (לצ-א), ודרשו חז"ל (שבת פט.) כי צא שש ע"ש. אמנם התחלת החטא של עשיית העגל לא היתה אז, כי נקהלו מתחלה על חור ולא רצה לעשותו והרגוהו, ושוב נקהלו על אהרן, ואמר להם חג לה' מחר, וישכימו ממחרת ויעלו עולות ויגישו שלמים וישב העם לאכול ושתו ויקומו לצחק (לצ-ה), וזה היה מהשכמת הצוקר עד שעה ששית, כשירד משה מההר, וחטאו צעבודת העגל שש שעות רזופות. ולכן מאן דאמר טעם מחנית השקל שחטאו במחנית היום, היינו זכרון להתחלת סיבת החטא, שהיתה כאשר צא שש. ומאן דאמר שחטאו בשש שעות ציום, היינו זכר על מעשה חטא עבודת העגל שנתארך שש שעות, מהצוקר עד חצי היום.

עליו. ולכן אחר שחלפה חום היום, ולא ראה אצלם צבואה דצבואה, הכיר כבר לדעת מעצמו שהמה מלאכים.

*

והגה אהרן אמר להם חג לה' מחר (לז-ה). וזה פלא שאהרן קדוש ה' יקרא זאת צמור חג לה', שהיה די לו לומר שיתאספו למחר, ולא לקרותו חג לה'. ונראה דהנה מצואר ברש"י, וירא העם כי בושש משה (לז-א), כשעלה משה להר, אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כצבירים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים מ' יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' בסיון עלה, נמצא יום מ' צי"ז בתמוז. צט"ז בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה וערבוביא, לומר ודאי מת משה, לכך בא ערבוביא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו' (שבת פט.) ע"כ.

והגה איתא בגמרא (שבת פו.) שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו, הוסיף יום אחד מדעתו וכו'. מאי דריש, וקדשתם היום ומחר (שמות יט-י), היום כמחר, מה למחר לילו עמו, אף היום לילו עמו [והא לא אפשר], ולילה דהאידינא נפקא ליה, שמע מינה תרי יומי לבר מהאידינא וכו'. ומנא לן דהסכים הקב"ה על ידו, דלא שריא שכינה עד נפרא דשבתא ע"כ. ובתוספות (שם) דאין זה דרשה גמורה, אלא משמע דהיום ממש, דאי לאו הכי אין זה מדעתו ע"כ. ואם כן ממתן תורה היו צריכים ישראל ללמוד, שכאשר כולל היום עם הימים הבאים אחריו, אז כוונתו ליום שלילו עמו, שהרי כן דיבר אז משה שיהיו נכונים

להו ע"ש. נמצא שבשעה ששית שאין כל לשום צריה, יכולים המלאכים להתייצב עם בני אדם ולהתערב ביניהם ואין להם מכיר, שאין חקרין הכל מגלה סודם. אמור מעתה, שלכן היה השטן צמור לזא בשש שעות, מפני שאז אין כל לכל צריה וניקל לו להתעטף ולישב ביניהם, והיה יכול לפעור פיו להקית ולהדיח כדרכו יורד ומסטין, אצל אילו לא בא בשעה ששית, היה ניכר מי הוא זה ואיזה הוא שמלאו לכו לעשות כן, שהיו רואין שאין לו כל והיו יודעין כפי המדבר אליהם, ורק כשהמתין עד חצות ואז אין כל לכל צריה, מנא ידו לדבר והאני ליה מעשיו ע"כ. [ומצואר מדבריו דגם למלאך אין לו כל כמו לשד. ועיין בישמח משה (פ' לך ד"ה א"י) שכתב לחלק בין מלאך לשד ע"ש].

ובזה אמינא לזאר מה שנאמר באברהם, והוא יושב פתח האהל כחום היום, וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו, וירא וירך לקראתם וגו' (בראשית יח-א). וברש"י מהו וירא וירא שני פעמים. ויש לומר כי אותו היום הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מנטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו צדמות אנשים (בבא מציעא פו.) ע"ש. ולכאורה כיון שלא היו אנשים עוצרים ושבים מגודל החום, למה לא חשש אברהם שאין הם אנשים אלא שדים או מלאכים. ונראה דצדמת חשש אברהם לזה, לכן וירא וירא שני פעמים, כי יכולין להכיר זאת בשתי ראיות, להסתכל מתחלה על מקום הכל, ושוב לראות משם צבואה דצבואה. אצל צהיות כי היתה זאת 'כחום היום', שהיא שעה ששית (ברכות כו.), ואז אי אפשר להכיר בכל, כי בשעה זו ליכא כל כלל, על כן תלה ששלשה 'אנשים' נצבים

לששת ימים, והסכים הקב"ה עמו, ולא נכלל
בחשבון זה יום שאין לילו עמו (ועיין שמן ראש
לשבעות ח"ב דף רלד).

וזהו שעוררם אהרן, שיחזנונו צמעשיהם כי
יתכן שיש טעות בחשבונם, שהרי צמתן
תורתנו, שהוא 'חג לה', אמר ה' וקדשתם היום

'ומחר', וממנו יש ללמוד דלא נכלל בחשבון
הימים יום שאין לילו עמו, ואם כן לא נשלם
עדיין הארבעים יום שאמר משה. וממה שנאמר
אלל 'חג לה' תיבת 'מחר' לדרוש מה מחר לילו
עמו אף היום לילו עמו, גם כעת היה כן כוונת
משה לארבעים יום שלמים שלילו עמו.

בסעודה שלישית פרשת כי תשא (פרה) תשפ"א לפ"ק
שבת שבע ברכות של נכדי החתן הרב יוסף ראזנער שליט"א

נפש אחת שלימה, והוא לעצמו רק חלק ממנו
ע"כ. וזהו על דרך מה שנאמר (בראשית מו-כז)
כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים,
וצרש"י עשו שש נפשות היו לו, והכתוב קורא
אותן נפשות ביתו (שם לו-ו) לשון רבים, לפי
שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו
לו והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים
לא-ל אחד (ויק"ר ד-ו) ע"כ. הרי לנו כי הכלל
ישראל ציחד הם רק נפש אחת.

ובדר"שות חתם סופר (לח' טבת פז); ונלמ"ח
דרוש יד) ציאר הדברים, דלכאורה
לא ידוע ההכרח דנפשות עשו עבדו לאלהות
הרבה, אפשר כולם כאחד השתחוו לשמש או
לירח. אך הענין הוא, כי הכתוב (מיכה ד-ה)
אומר, כי כל העמים ילכו איש בצס אלהיו,
ואנחנו נלך בצס אלקים חיים ומלך עולם. ירצה
כי כל העמים לפי טעותם שעובדים לאל אחר,
אין שום כוונה לעבדו ולדבוקו בו באחריות, אלא
כל כוונתם להשיג אושר העולם הזה, ואין כל
הדיעות שוות, זה עובד השמש שיעשרנו, וזה
עובדו שיגברנו על שונאיו, וזה שיכבדנו, וזה
שיאריך ימיו. נמצא אפילו עם אחד שעובד

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל
צקל הקודש וגו', מחצית השקל תרומה
לה' (ל-ג). ויש לדקדק דאחר שכבר אמר
'מחצית השקל צקל הקודש', למה חזר ואמר
'מחצית השקל תרומה לה'. ועוד דתחלה קרא
ליה קודש ואחר כך קרא ליה תרומה לה'. גם
להצין מאמרם (מוס' מנחות טז). שנתקשה משה
רבינו עד שהראהו הקב"ה כמין מטבע של אש
מתחת כסא הכבוד.

ונראה דידועים דברי האלשיך בטעם שזוהמה
תורה ליתן רק מחצית השקל ולא שקל
שלם. להורות להאדם שהכלל ישראל יחד הם
קומה שלימה ונפש אחת. וכמו שכל נפש מחלק
לרמ"ח אברים ושס"ה גידין, כן הכלל ישראל
מתחלקת לששים רבוא חלקים, וציחד הם נפש
אחת. וכמו שאצרי הגוף יש לכל אבר תפקיד
מיוחד, לא ראי זה כראי זה, כן היא צנפשות
ישראל, יש לכל אחד מישראל תפקיד מיוחד
בעולם, ומכולם יחד נשלם רצון העליון. ולכן
נותן כל אחד מישראל רק חלק מהשקל (ובבעל
הטורים כתוב, שק"ל בגימטריא נפ"ש), להורות כי
הוא רק חלק מהכלל, והכלל ישראל ציחד הם

כתיב כל הנפש לבית יעקב דייקא, מה שהם נפש אחת, היא מדציקותם ציעקב, הנפש לבית יעקב ע"כ.

והיינו כי כל אחד מהאצות הקדושים היה לו מדה מיוחדת שהשפיע לדורותיו, ומדתו של יעקב אמת, כמו שנאמר (מיכה ז-כ) תתן אמת ליעקב, ועבודת אמת היא צלי שום פניה, כי אז אין זה אמת. ויעקב אבינו לא מת (תענית ה:), כי אמת היא נלחיי, כמו שנאמר שפת אמת תכון לעד (משלי יב-ט). והשבעים נפש שקורא אותן הכתוב לשון יחיד, שעובדין כולם לא-ל אחד צלי שום פניות, נפש זה באה לבית יעקב, שזהו מדתו.

*

ובימי הפורים העל"ט חשצתי צמה שהעיר בבני יששכר (תנוכה ד-ג) דלכאורה קשה הלא נסים הרבה נעשו לישראל ולא תיקנו זכרון לדורות לעשות הימים שאירע בהם הנס יום טוב כמו שתיקנו בחנוכה ופורים, ולמה לא עשו לזכרון נס דיהושע בהעמדת החמה (יהושע י-יב), ונס דאסא, ויהושפט, ותזקיה וכיוצא. אך הוא, דהנה כל נס וישועה הנעשה לישראל היא על ידי שמתגלה איזה אור עליון בשמים ממעל, ועל ידי זה מתהוה הנס בזמן הלורך, והנה לפעמים בגזירת היוצר נקבע הנס בשמים ממעל, היינו שנקבע הדבר אשר בכל שנה ושנה בהגיע הזמן הזה שוב נתגלה האור ההוא בשמים ממעל כמו שהיה בפעם הראשון. והנה על פי נבואה ורוח הקודש ידעו אם היה הנס רק לשעתה לא קבעו יום טוב לדורות, מה שאין כן אם נודע לישראל אשר זה האור נקבע ויתגלה בכל שנה, הנה קבעו יום טוב לדורות ע"ש.

לעבודה זרה אחת, מכל מקום כל איש שבו הולך בשם אלהיו של עצמו, זה עובד ממונו וזה חייו וזה גבורתו, אבל אנחנו עם ה' הולכים בכוונה אחת בשם אלקים חיים ומלך עולם, לדבקה בו לצד ולעשות נחת רוח לו ולא לנו ה'. ועל כן כתיב נעשו נפשות וציעקב נפש ע"כ.

ואם כן מצות 'מחצית' השקל, מלמדת אותנו שאנו צריכין לעבוד את ה' בלתי לה' לצדו צלי שום פניות גדדיות, אשר רק אז אנו מתאחדים להיות כנפש אחת. ולכן אחר שאמר הכתוב זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל. בא הכתוב לבאר טעמו, 'מחצית השקל', מה שנותנים רק מחצית, זה בא להורות 'תרומה לה', שעבודת ישראל צריכה להיות מופשט מכל עניני גשמיים, רק לרומם אותה לה', כי רק בעבודה כזו ישראל הם כגוף אחד ונפש אחת, וכל אחד הוא רק מחצית מהכלל, כי העובד ה' בפניות הוא מופרד, שכל אחד עושה עבור פניה אחרת. ולכן כאשר נתקשה משה בטעם 'מחצית' השקל, הראה לו ה' מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, שכל הנשמות חלוצות משם, וכמבואר בזוהר הק' (ח"א קנה: במדרש הגעלם), אחת היא לאמה (שיר ו-ט), לאמה זו כסא הכבוד שהיא אם לנשמה ויולדת לה, שנגזרה ממנה ע"כ. וכל אחד מישראל הוא רק חלק ממנה, על כן מצותה במחצית דייקא.

והנה בחתם סופר (שם) הוסיף עוד, כי יעקב אבינו היה מיוחד עבודתו לה' לצדו, כדאיתא (פסחים נו.) שאמרו, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד ע"כ. ועבודה זו צלי פניות התקועה בעם ה', היא מודבקת בנפש יעקב והיינו חיותו. ועל כן

כן נשאר כח הנס של פורים נחוי לעולם. וזהו שאומרים (בפיוט) שושנת 'יעקב' זהלה ושמחה, בראותם יחד תכלת מרדכי, כי יעקב הכין תשועה זו, ועל כן תשועתם היית לנצח, והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור.

וזוהו שנאמר אלל יעקב, שנתאבק עם המלך שרו של עשו, עד עלות השחר, ואז אמר ליעקב שלחני כי עלה השחר (בראשית לז-כו), מזרקה נבואה בפיו, כי זהויות שהתפלל אז יעקב על הצלתן של ישראל מהמן, אשר תחלת מפלתו התחילה בעלות השחר, שהגיע המן לבית אחשוורוש בצוקר קודם זמן קריאת שמע (מדרש לקח טו), כמו שאמרה לו זרש, ובצוקר אמור למלך (ו-יד), ושאל המלך מי בחצר, וזהו עליו מהר קח את הלבוש וגו' ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך, ואז כאשר עלה השחר שלח אותו לאצדון.

*

ויש לומר עוד צטעם שזכו מרדכי ואסתר שתשועתם היית לנצח, ונזכר גם כן מה שאירע למרדכי, שזה אחשוורוש להמן, מהר קח את הלבוש ואת הקוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי וגו' (ו-י). ויש להצין איזה נזכר היה בזה לישועתן של ישראל בצפון, שיתנו הכבוד הגדול הזה למרדכי, ובפשטות אין זה אלא עוד חלק ממפלת המן. ונראה דהא דימי הפורים נעשו נחיים להכלל ישראל, והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור, וזכרם לא יסוף מזרעם, הוא מטעם דמרדכי ואסתר מסרו נפשיהם לטובתם של ישראל, בלתי לה' לצדו, בלי שום נגיעה עצמית. ושפת אמת תכון לעד, וקושטא קאי (שנת קד). דלכאורה אסתר לעצמה לא היתה

ויש לומר עוד צטעם שנס פורים היא נחוי ומתגלה בכל שנה, בהקדם לזכר מה שנאמר במרדכי, ויזעק זעקה גדולה ומרה (אסתר ד-ה). ובגמרא (מגילה טו). מאי אמר, שמואל אמר גבר מלכא עילאה ממלכא תתאה ע"כ. וזרש"י כינוי הוא להיפוך בלשון נקיה ע"כ. ובמחרש"א העיר דאם כן הטיח מרדכי דברים כלפי מעלה, ועל כן יש לפרש כפשטיה, דהכי קאמר הגם שגידל מלכא תתאה את המן, גבר מלכא עילאה להשפילו, ואמר כן דרך תפלה או בנבואה ע"כ. וגם על זה יש להעיר, דאם זה לשון תפלה, הו' ליה למימר 'גבר' מלכא עילאה, בלשון עתיד.

ונראה כי ישועה זו בימי מרדכי ואסתר, הכין כבר יעקב אבינו, כאשר התפלל הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגו' פן יבוא והכני אס על הצנים (בראשית לז-יג). ואיתא בבעל המזורים ה'צילני נא מיד ראשי תיבות המ"ן, שינא להכות אס על צנים כדכתיב (אסתר ג-ג) טף ונשים (צ"ר עו-ו) ע"כ. והיינו כי המן היה מזרע עמלק שהיה בן אליפז בנו של עשו (בראשית לו-י). ובמדבר קדמות (מ-כה) בשם ערבי הבינויים כי המן הוא גם גלגול של עשו ע"ש. והנה יעקב הוא מלכא עילאה, דרבנן איקרי מלכי דכתיב (משלי ח-טו) צי מלכים ימלוכו (גיטין סג), כי לדיק גוזר והקב"ה מקיים, והקב"ה גוזר ולדיק מצטלו, ומי מושל צי, לדיק (מועד קטן טז). ולא עוד אלא שהקב"ה קראו ליעקב אל-ל (מגילה יח). ועל כן רצה מרדכי לעורר למעלה, כי גבר כבר יעקב מלכא עילאה על עשו מלכא תתאה, והכין כבר ישועתן של ישראל בתפלתו הצילני נא מיד אחי מיד עשו. - ומעתה כיון שנס פורים פעל יעקב אבינו אז בתפלתו, ויעקב מדת אמת היא נחוי, על

פקודה, ויקצו את כל נערה 'בתולה' טובת מראה (אסתר 3-א), ולא אשה נשואה, אלא על כרחק שהיה בהננע, ולכן לא בא דבר זו אלא ברמו, כי בגלוי לא הייתה אלא לבת].

וברי שיתגלה דבר זה לעיני כל, סיצב ה' או שאחשורוש ירומם וינשא את מרדכי, שהמן יקח את הלבוש ואת הסוס, והרכיבוהו ברחוב העיר, ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו (ו-יא). ומעתה גם אם תלא גזירת המן בפועל, מכל מקום למרדכי עצמו לא יגע אדם, שהרי המלך הכריז בכל העיר שהוא חפץ ביקרו, ולא עוד אלא שהמן עצמו הוא הקורא לפניו, ואם כן כבר ילא מרדכי עצמו מן הסכנה, ואף על פי כן וישב מרדכי אל שער המלך (ו-יג), ששב לשקו ולתעניתו (מגילה טו.), הרי דועקת מרדכי הייתה בלתי לה' לבדו, ועל כן נשאר נס זה נחצי לדורות עולם, כי מה שנעשה בלי נגיעה רק לכבוד שמים היא נחצי.

ובראיה דמהאי טעמא בשעת הישועה כתיב, ובצוה לא שלחו את ידם (ט-טו), כי הגם שהמלך נתן רשות ושללם לבדו (ח-יא), מכל מקום לא לקחו מהצוה, כי באמת בני ישראל בעלי חסד אינם רוצים להרוג אחרים אפילו כאשר מגיע להם, רק אלו שהרגו מצוחר בתרגום (ט-יב, ט-טו) שהיו עמלקים, אשר עליהם צוה הכתוב תמחה את זכר עמלק (דברים כה-יט), וקיימו צוה מצוה ה'. ולכן ביקשה אסתר מהמלך, שינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות 'כדת' היום (ט-יג), שיוכלו לעשות כדת של תורה להרוג עוד מהעמלקים שנשארו בשושן. ורצו בני ישראל לקיים מצוה ה' בלתי לה' לבדו בלי שום נגיעה, לכן בצוה לא שלחו את ידם, שלא ליהנות שום

צריכה להיות חוששת מגזירת המן, כי לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה, ולכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו (מגילה יג.), ולא ידעו שהיא יהודית. ומה גם שהיא המלכה, ומי יגע באשת המלך. ואף על פי כן מסרה נפשה בכניסתה אל המלך שלא כדת, אשר אחת דתו להמית, רק עבור טובתן של ישראל.

אמנם מרדכי היה בסכנה עצומה ליהרג בגזירת המן, כי הוא העלה חמתו של המן, וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה לו, וימלא המן חמה, ויצו צעיוניו לשלוח יד במרדכי לבדו וגו', ויבקש המן להשמיד את כל היהודים וגו', ואם כן הוא יהיה הראשון שיחזיר המן אחריו שיהרגוהו. ואף על פי כן לא ילא לזעוק וללבוש שק ואפר עבור צרת עצמו, אלא עבור כבוד ה' ועמו, שאמר המן לשקול על גזי המלך ביהודים לאבדם.

והנה אסתר הגם שלא הייתה לה נגיעה לציטול הגזירה לצורך עצמה, מכל מקום נשאר לה נגיעה עצמי לבטל הגזירה, כדי להציל את מרדכי אשר גידלה, ובמות אציה ואמה לקחה מרדכי לו לבת (ג-ז). ולא עוד אלא שאחר כך נשא אותה, כמו שדרשו (מגילה יג.) אל תקרי לבת אלא לבית ע"ש. ואמרו (שם יג.): שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי ע"ש. אבל באמת ציטלה אסתר כל נגיעה, ונכנסה לבקש רחמים רק עבור כבוד ה' ועמו. [ונראה דלכן בא דרשה זו רק ברמו, ויהי לו לבת, לבית, כי דבר זה לא היה ידוע לכל רק בהננע, ואנשי שושן לא ידעו שאסתר אשתו, דאם כן ידעו שהיא יהודית, כי מרדכי לא ילא אשה עכו"ם. ולא עוד, הרי המלך נתן

הנאה גשמי ממעשיהם, אף שניתן להם רשות מהמלך לבזו שללם.

וביון שדבר זה היה נסיון גדול להעניי, שהיה צידם לשלוח יד בצזה להחיות את נפשם ונפש ציתם, ואף על פי כן וויתרו על זה כדי לעשות רצון קונם צלי שום נגיעה, על כן לא קיפחו מן השמים שכרם, ותיקן לישראל לדורות עולם שציימי הפורים יתנו מתנות לאציונים (ט-צב), אשר זהו לשכר על מה שבצזה לא שלחו את ידם.

*

וקרינו היום פרשת טהרת פרה אדומה, דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה וגו' (צמדנר יט-צ). וברש"י לעולם היא נקראת על שמך, פרה שעשה משה צמדנר (תנחומא ח) ע"כ. ובשפתי חבמים פירש שבכל הפרות היו צריכין לערב מפרה של משה, וצוה מקדשין אותם, ואי לאו הכי פסולה לאפר פרה, לכן נקראין כולן של משה ע"כ (ועיין צוה צמדגים חדשים שם דף תמט). הרי לנו כי פרה שעשה משה היתה נחית, שהורכו להשתמש ממנה לכל הדורות. וברש"י (יומא ד. ד"ה מכל) כתוב, ואני שמעתי אפר פרה של משה לא כלה ע"כ. ומבואר צמשנה (פרה ג-ה) פרה הראשונה עשה משה והשנייה עשה עזרא, וחמש מעזרא ואילך דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים שבעה מעזרא ואילך ע"ש. ואם כן צצית שני שעמדה ת"כ שנה הורכו לחמש או שבעה פרות, ומימות משה עד עזרא קרוב לאלף שנה הספיקה להם פרה אחת שעשה משה.

וביאורו הוא כי משה רבינו נקרא איש האלקים (דברים לג-א), שכל אישיותו

היה צטל לאלקים, לא היה לו שום פניה צשום דבר בעולם רק לעשות רצונך אלקי חפצתי, וכמו שאמר על עצמו (שמות טז-ז) ונחנו מה. וזהו על דרך שמצינו ציוסף הצדיק כאשר התגלה עצמו לחתו חני יוסף, כתיב (צראשית מה-א) ויקרא הוציאו כל איש מעלי, ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל חתו. כי מטבע החומר היה ראוי שיתעורר אז אללו הנאה של נקמה, שהם רצו להורגו, וכעת רואים שנתקיימה חלומו, שאחד עשר כוכבים משתחווים לו. ועל כן קרא יוסף והתפלל לה', הוציאו כל 'איש' מעלי, שיוכל להוציא כל מחשבה שחומר האיש מציאה על האדם, שיוכל לשלוט ציצרו שלא יתערב אללו מחשבה והנאה שאינו ראוי. והעיד הכתוב שכן היה, ולא עמד 'איש' אתו בהתודע אל חתו, הוא לא היה אז צגדר איש כלל. ועל דרך זה נקרא משה 'איש האלקים', שכל אישיותו היה צטל לאלקים לגמרי. ולכן כיון שעבודתו היתה עבודת אמת, וקושטא קאי, על כן פרה שעשה משה לא כלה. והיתה צה צרכה שהספיקו להשתמש ממנה שנים רבות שלא כדרך הטבע.

*

ולשבמחת חתן וכלה נסיים, צטעם שנצטוו ליתן מחצית השקל, ושלש תרומות נאמרו כאן, אחת תרומת אדנים, שמהם נעשו האדנים שנאמר (לח-ט) ויהי מאת ככר הכסף וגו' (רש"י ל-ט). והענין הוא כי המשכן היא שורש הצרכה שנמשכת מן השמים, וכמו שנאמר (תהלים קלג-ג) כי שם צוה ה' את הצרכה חיים עד העולם. וכיון שלא מצא הקצ"ה כלי מחזיק צרכה לישראל אלא השלום (עוקצין ג-צ), על כן היסוד של המשכן, שהמה האדנים המחזיקים את הקרשים, שם לא

שמן

כי תשא

ראש

שכא

יתרברב אחד על חצירו, חלל כולם יהיו שוין, העשיר לא ירצה והדל לא ימעט, כי רק על ידי זה יוכלו להמשיך הברכה מהמשכן, כאשר כל אחד מכיר ערכו שהוא רק מחצית.

ועל דרך זה הוא גם בהמקדש מעט, אשר איש ואשה זכו שכינה ציניהם (סוטה יו.), האדם לעצמו צריך להכיר שהוא רק פלג גופא, ורק אחר שנשא אשה נעשה אדם השלם, וכמאמרם (יבמות סג.) כל אדם שאין לו אשה אינו אדם

שנאמר (בראשית ה-ז) זכר ונקבה צראם ויקרא את שמם אדם ע"כ. ולא יתרברב אחד על חצירו, כי הוא אינו שלם רק יחד עם מחצרתו. וככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן (כה-ט), שיסוד המשכן הוא האדנים, ושם כולן שוין, אין אחד מתברב על חצירו, 'כן תעשו לדורות', כאשר יבנו בית חדש בישראל להמשכת הדורות, ידע כל אחד ואחד שהוא רק מחצית, ואז תחול עליהם ברכת ה'.

בסעודת שבע ברכות להחתן הרב יוסף ראזנער שלישי"א
ע"י קהלתינו הק' - יום ג' פרשת ויקהל פקודי תשפ"א לפ"ק

למ-כו), שרמזו לה זכות השקלים. והיא פליאה למה בחר לרמזו לה מצות שקלים יותר משאר מצות התורה. גם להבין עכס קריאת השם 'צקע' למחצית השקל. [ובאבן עזרא (פ' פקודי) פירש, צקע חצי שקל, וטעמו כאשר יצוקע השקל הנה חציו ע"כ]. וגם להבין למה שינה הכתוב כאן דייקא לתאר את האדם בשם 'גלגולת'.

ונראה דהנה המפרשים פירשו בטעם שנתנו להמשכן 'מחצית' השקל דייקא, ולא שקל שלם, כי המשכן נקראת משכן העדות (למ-כא), וברש"י עדות לישראל שיותר להם הקצ"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ציניהם (תנחומא ז) ע"כ. ונתינת המחצית השקל בא לכפר על מעשה העגל, וכדאיתא במדרש (תנחומא תשא י), על שחטאו בשש שעות בחצי היום יתנו מחצית השקל שהיא ששה גרמיסין ע"כ. והנה הנשים לא חטאו בעגל, כדאיתא במדרש (במדב"ר כא-י) את מואב שאמר להן אהרן

שמוח תשמח ריעים האהובים [החתן והכלה שהן ריעים האהובים זה על זה], כשמחך יצריך [כמו ששמחת את אדם הראשון] בגן עדן מקדם [דכתיב (בראשית ז-ח) ויטע גן צעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר] (כחומות ט.). ויש להבין הלא ברכה זו מבצרכין תיכף תחת החופה, בעוד שעדיין הקשר חלוש ציניהם, ואיך מתאר אותם תיכף בחואר 'ריעים האהובים'. גם להבין מה שדייק שישמח אותם ה' כמו אדם הראשון בגן עדן 'מקדם'.

ונראה בהקדם לזכר הכתוב ויקח האיש נוס זהב צקע משקלו, ושני צמידים על ידיה, עשרה זהב משקלם (בראשית כד-כז). וברש"י צקע, רמז לשקלי ישראל צקע לגלגולת, ושני צמידים, רמז לשני לוחות מצומדות, עשרה זהב משקלם, רמז לעשרת הדברות שבהן (צ"ר ס-ו) ע"כ. ובבעל החורים צקע צ' במקורה, הכא צקע משקלו, ואידך צקע לגלגולת (שמות

ע"כ. ואם כן כיון שזכר ונקבה בראש בחיבור אחד, ושזב נתחלקו, הרי כל אחד לצדו הוי רק פלג גופא.

ובערתה מוזן שפיר למה היה החיוב ליתן לכפרת חטא העגל רק מחצית השקל, דכיון שהנשים לא חטאו, רק האנשים שהם פלג גופא, על כן אין נותנין רק מחצית. ולכן בא הכתוב לבאר הטעם של מחצית השקל דייקא, שזהו מסיבת 'בקע לגולגולת', שהרי בתחלת בריאת האדם היה בגולגולתו דו פרצופין, ושזב נבקעו לשנים, ויצן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה (ב-ב), ואמרו (שס) רב ושמואל, חד אמר פרצוף, שהיא הצלע שממנה נבנתה האשה, וכיון דהוי רק פלג גופא, על כן מצותו ליתן רק מחצית השקל.

*

והנה בגמרא (שס) מקשה, למאן דאמר פרצוף, מאי ויצן ה' אלקים את הצלע [והלא כבר נבנה] ע"ש. ונראה דלכאורה יש להבין כיון שבסופו הפריד ה' את האדם וחוה, למה מתחלה בראש יחד דו פרצופין. ועוד דהא מצוה בגמרא (שס) דרק בצריאת האדם כתיב וייצר בשני יודיין שנבראו דו פרצופין, אצל צבהמה לא כתיב ציה וייצר, אלא ויצר ה' אלקים מן האדמה כל חית השדה (ב-ב), ציו"ד אחת, שהם נוצרו זכר לחוד ונקבה לחוד, וטעמא צעי מה נשתנה אדם שנברא מתחלה יחד עם חוה.

אך הענין הוא, כי אחר שצנה ה' את הצלע לאשה, ויצרתי אל האדם, כתיב (ב-ב) ויאמר האדם זאת הפעם ענש מעצמי וצער מבשרי, לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת,

(שמות לב-ב) פרקו נומי הזהב אשר באזני נשיכם, ולא ראו הנשים ומיחו צבעליהן שנאמר ויתפרקו כל העם את נומי הזהב וכו', והנשים לא נשתתפו עמהם צמעשה העגל ע"כ. ואיתא בשור (א"ח סימן ת"ז) דהא דאין הנשים עושים מלאכה בראש חודש, דאיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מד) שלא ראו נשים ליתן נומיהן לצבעליהן צמעשה העגל, לכך נתן להן הקב"ה שכרו שיהיו משמרות ראש חודש יותר מהאנשים עכ"ל. וכיון דהאדם הוא רק פלג גופא, על כן אין צריך לכפרה אלא מחצית השקל, כי הנשים לא חטאו ואינם צריכין לכפרה ע"כ.

והנה הא דאדם קרוי פלג גופא, נראה דמקורו ממאמרם (יצמות סג.) כל אדם שאין לו אשה אינו אדם שנאמר (בראשית ה-ב) זכר ונקבה בראש ויקרא את שם האדם ע"כ. ואם כן האדם לכשלעצמו אינו רק פלג אדם, ורק אחר שנשא אשה נשלם צשלימותו ונקרא אדם. וכן הוא בזוהר הק' (פ' ויקרא ז:) דכר צל נוקבא פלג גופא אקרי, ופלג לאו הוא חד, וכד מתחברין כחדא תרי פלגי, אמתעבידו חד גופא וכדין אקרי אחד ע"כ.

וביאורו הוא, דהכתוב אומר (בראשית ה-ב) ויצרתי אלקים את האדם בצלמו וגו', זכר ונקבה ברא אדם. ובגמרא (ברכות סא.) אמר רבי ירמיה בן אלעזר דו [שני] פרצופין ברא הקב"ה באדם הראשון [בראו תחלה אחד מלפניו ואחד מאחוריו, ונלחו לשנים, ועשה מן האחד חוה] שנאמר (תהלים קל"ט-ה) אחור וקדם צרתי [לשון צורה, דהיינו שני פרצופין], ואמרו (שס) דלכן כתיב וייצר ה' אלקים את האדם (ב-ב), בשני יודיין, שצביל שנברא דו פרצופין

ולבן שאר הצריאה, החיות והבהמות והעופות, נוצרו הזכר והנקבה נפרדים, כי אין בהם קשר משפחה יחד, וכל אחד מהם חי נפרד לעצמו. לא כן זיווג האדם, רצה ה' לנטוע בהאדם שירגיש שהוא ואשתו הם אחד ממש, והקשר שצינייהם תהיה בצופן שכל אחד מהם ירגיש שזיווגו הוא חלק מאבריו, על כן צראם ה' מתחלה יחד כגוף אחד.

והגה אחר שהביא ה' את חוה לאדם, התבונן אדם הראשון, אם ה' מכיר אשר לא טוב היות האדם לבדו, ונריך לעשות עזר כנגדו, למה לא נברא חוה מתחלה נפרדת ממנו, אלא הם נבראו 17 פרטופין ושזבנה ה' את הצלע לאשה. ועל כרחק שרצה ה' ללמדו, שהאדם עם אשתו אינם צרואים נפרדים שנריכין לסדר עצמם יחד, וכשם שאין פרטופיהן שוות כך אין דיעותיהן שוות, וקשה לזווגן. אלא 'זאת הפעם' היתה האשה נבראת מעצם צלעי, והיא 'עצם מעצמי וצער מצערי, ולזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת', זה אבר חשוב משאר אברי, ולא יצויר קורבה יותר מזיווגו של אדם, ויעל כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו, והיו לצער אחד, כי עד עתה אינם רק פלג גופא, ודרכו של איש לחזור על אשה, משל לאדם שאצדה לו אצידה, בעל אצידה מחזר על אצידתו (קידושין 3:).

ובבמו כן צינה יתירה נתן ה' באשה (גדה מה:), שחצין זאת שהיא עצם מעצמי של בעלה, דמטעם זה לא נבראת נפרדת ממנו, אלא הוייתה בעולם נתהוה על ידי שלקח ה' אחת מללעותיו ובראה, כדי שתהיה זאת צטבעה להכנע תחת בעלה. וזה שאמר 'ויבן ה' אלוקים,

על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לצער אחד. ופירש ברמב"ן, והנכון צעיני, כי הבהמה והחיה אין להם דבקות בנקבותיהן, אצל יצא הזכר על איזה נקבה שימצא, וילכו להם, ומפני זה אמר הכתוב, צעבור שנקבת האדם היתה עצם מעצמי וצער מצערו, ודבק בה, והיתה צחיקו כצערו, ויחפון צה להיותה תמיד עמו. וכאשר היה זה באדם, הושם טבעו בתולדותיו, להיות הזכרים מהם דבקים בנשותיהם, עוזבים את אציהם ואת אמם, ורואים את נשותיהן כאלו הן עמם לצער אחד. והנה יעזוב שאר אביו ואמו וקורבתם, ויראה שאשתו קרובה לו מהם ע"כ.

ובבוואר מזה, כי האהבה האמיתית שיש בזיווג האדם, אינה כמו שנוצרה אהבה בין שני אדם נכרים, שצקרבתם יחד הם נעשים אוהבים, וכאשר נתפרדה הצבילה הם נעשים לפעמים שונאים. אלא האהבה שבזיווג היא משום שציקודם הם אחד ממש, והאשה היא אחד מאבריו ממש, כמו ידו או רגלו. והיא מיוחדת לשמש את האדם כמו שאר אבריו. ולעומת זה כמו שהאדם חש על כל אבר קטן שבו, ושומר אותה מכל פגע ומכשול, כן הוא חש ומשתדל לתועלת זיווגו, כי הוא והיא הם אחד ממש. ועל כן אמרו (יצמות 3:): האוהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו וכו', עליו הכתוב אומר (איוב ה-הד) וידעת כי שלום אהלך ע"כ. ואין זה רק מלינה לאהוב אותה כגופו, אלא בשביל שכן היא המציאות שהיא חלק מגופו ממש. ועל כן אומרים בצרכת האירוסין, אשר צרא ששון ושמחה חתן וכלה וכו', אהבה ואחיה ושלום וריעות, כי אהבת חתן וכלה, היא אהבה של אחיה, שהם צשורשם אחד.

שנתן ה' לה צינה, להצין 'את הכלע אשר לקח מן האדם', הענין שנבראת מן כלע האדם, צינה זו נתן ה' 'לאשה', וככה 'ויציאה אל האדם'.

ובזה נבוא חזרה לבאר מה שנתן אליעזר לרבקה נזם זהב בקע משקלו, שרצה לרמוז לה להצין גדול הקשר שיש בזיווג בני ישראל, שאינה דומה כלל לזיווג האומות, שהם עם הדומה לחמור, כמו שאמר אברהם אל נערו (בראשית כג-ה) שבו לכם פה עם החמור (יבמות סג.). אשר הקשר בזיווגם המה כמו זיווג בהמות וחיות, שאין להם קשר משפחתי יחד, אלא כמו שתי נכרים שנתרועעו יחדיו, ורק אחד מני אלף חיים בזיווגם כראוי. לא כן היא זיווג ישראל, כל אחד מכיר שהוא רק פלג גופא, שדו פרטופין נבראו באדם, וכאשר מוצא אבידתו הם מתאחדים לבשר אחד, על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד. ועל כן נתן לה 'נזם זהב בקע משקלו', לרמוז לה על מנות מחצית השקל, שכל איש נתן רק מחצית, משום שהוא פלג גופא של אשתו, ובהיות שהיא לא חטאה בעגל לא הוצרכה לכפרה. והוא נתן 'בקע לגבולת', עבור שנבראו דו פרטופין וה' בקע גלגלתו של אדם, ונברא ממנה האשה, וכל אחד מכיר שבלי חזירו הוא רק פלג גופא, ולהורות בזה על עולם ואיחוד הקשר שיש בזיווג ישראל.

ושוב נתן לה שני צמידים על ידיה, רומז לשני לוחות מצומדות, כי הני נשי אין להן זכות של תורה, שפטורים מלימוד התורה, ואמרו (ברכות ז.) נשים צמאי וזכין, באתנויי גברייהו בי רבנן, ומנטרן לגברייהו עד דאתו מצי רבנן

ע"כ. והיינו צמה שמסייעת לבעלה שיוכל ללמוד תורה, שהיא עוסקת בצורכי הצית להצין לו הכל שלא ינטרך לבטל מלימודו, וכמו שאמרו (יבמות סג.) אשכחיה רבי יוסי לאליהו, אמר ליה כתיב אעשה לו עזר כנגדו (ז-יח), צמה אשה עוזרתו לאדם. אמר לו אדם מציא חטין, חטין כוסם [בתמיה], פשתן, פשתן לובש, לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו ע"כ. ובסיוע זו לבעלה גם היא זוכית לשכרה של תורה. ועל כן נתן לה שני צמידים 'על ידיה', כי יש לה חלק בלוחות הצרות שכוללת כל התורה (רש"י שמות כד-יב) על ידי ידיה, שמצטלת ואורגת וכובסת. והלוחות מצומדות משני לוחות, להורות דגם איש ואשה מצומדות בלוחות, אשר חלק כחלק יאכלו בשכרה של תורה.

והגדה אדם וחיה היו היחידים בעולם שראו זאת בצום, שמתחלה היו דו פרטופין, שנבראו יחד בגוף אחד, ענם מעצמיו ובשר מצשרו, ושבו נתחלקו לשנים. והרגישו זאת בצשרם אשר הם אחד ממש, ואין שום פירוד בין אחד לחברתה, ואבר אחד מסייע לאבר השני, וממילא היתה שמחת החיים שלימה צמילואה. כן אנו מתפללים על זיווג זה, שהן 'ריעים אהובים' מתולדתם, ודו פרטופין נבראו, אלא שנתחלקו עד עתה שמצא אבידתו. וכמו ששימח אדם וחיה בגן עדן 'מקדם', שראו צעיני בשר שמקדם היו ענם מעצמיו ובשר מצשרו, ואחר שנתחלקו כל אחד הוא רק פלג גופא, ורק ביחד הם שלמים, כן שמח תשמח ריעים האהובים הללו, אשר אז זוכין להיות אהבה ואהיה ושלוש וריעות מנת חלקם, ואיש ואשה זכו שכינה ציניהם.

בסעודה שלישית פרישת כי תשא תשפ"ב לפ"ק

אי אתה רשאי לכותבן (גיטין ס:), אם כן לא היה כתובים על הלוחות רק הכ"ד כתבי קודש שניתנו ליכתב. והם היו מקודרים צהלוחות צין דבור לדבור. וזהו שאמר ויתן אל משה 'ככלתו', מה כלה מקושטת כ"ד תכשיטין, כן הלוחות שנתן ה' למשה היו מקושטת צחוכו כל הכ"ד ספרים הניתנים להכתב.

[שוב ראינו לשון הגמרא צגיטין שס, דברים שצעל פה אי אתה רשאי 'לאמרן' צכתב, ויש שפירשו דאין איסור צכתיבה לחודיה, אלא ללמד לאחרים צמה שיכתוב להם. ואם כן חוץ מהכ"ד ספרי קודש שצודאי היו כתובים שס, יתכן שגם החורה שצעל פה היו נכתבים עליו].

וב"ן שהיו שני לוחות, היה על כל לוח י"צ ספרים, וצחחד היו כ"ד ספרים. וזהו שאמר 'מזה ומזה הם כתובים', ז"ה צגימטריא י"צ, שהיו י"צ על לוח אחד, וי"צ על לוח השני. והנה צתוך הכ"ד כתבי קודש ישנה צחוכה גם מגילת אסתר (צצא צמרא יד:), ואם כן תשועתן של ישראל מיד המן היתה צבר כתובה צהסתר על הלוחות אשר מו"ה ומו"ה הם כתובים. ואסתר צרות קדשה השיגה זאת, ועל כן כאשר שמעה שמרדכי לצש שק ואפר, ומצטער על הגזירה, רמזה לו שאל יצטער, כי צבר כתובה התשועה על הלוחות אשר מזה ומזה הם כתובים. וזהו ששלחה לו, להצבונן 'מה זה', מה שאמר הכתוב על הלוחות אשר הם כתובים מו"ה, והיינו שיש על כל לוח י"צ מכתבי הקודש, ועל מה זה, ועל מה נכתבה הכתבי קודש הללו, הלא יש צחוכה ספר על תשועתן של ישראל צימי המן. ועל זה השיב לה מרדכי,

ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות צידו, לוחות כתובים משני עבריהם, מזה ומזה הם כתובים, והלוחות מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא, חרות על הלוחות (לצ-טו). צגמרא (מגילה טו). ותקרא אסתר להתן וגו' ותלוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה (אסתר ד-ה), אמר רבי יצחק שלחה לו שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה דכתיב צהן מזה ומזה הם כתובים ע"כ. ונראה לצאר עוד צמה שהצכירה לו אסתר שהלוחות מזה ומזה הם כתובים. וגם לצאר תשובתו של מרדכי, כי אם החרש תחרישי צעת הזאת, ריוח והללה יעמוד ליהודים ממקום אחר, ואת וצית אצין תאצדו (שם ד-ד). ויש להצין מהיכן היה צטוח שריוח והללה יעמוד ליהודים, אולי נחמתה צבר הגזירה אשר אין להשיב.

ונראה דהנה לעיל צפרשה כתיב, ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו צהר סיני שני לוחות העדות, לוחות אצן כתובים צאלצע אלקים (לח-ית). וצרש"י ככלתו כתיב חקר, מה כלה מתקשטת צעשרים וארבעה קשוטין, הן האמורים צספר ישעיה (ג-ית), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי צעשרים וארבעה ספרים (תנחומא טו) ע"כ. ויש לומר דהנה איתא צירושלמי (שקלים ו-א) חננייה צן אחי רבי יהושע אומר, צין כל דבור ודבור, דקדוקיה ואותיותיה של תורה, דכתיב (שיר ה-ד) ממולאים צתרישש, כימא רצא וכו', מה היס הזה, צין גל גדול לגל גדול יש גלים קטנים, כך צין כל דבור ודבור, דקדוקיה ואותיותיה של תורה ע"כ. וכן הוא צמדרש (שיר השירים שס, וצמד"ר יג-טו). ונראה דכיון דצברים שצעל פה

(לד-כו), אמר הקב"ה למשה, הלוחות הראשונות אני כתבתי אותם בדכתיב כתובים באצבע אלקים, אבל השניים כתוב אתה, ולואי אתן זו ידי וכו', הדל הוא דכתיב (דברים יג) ואכתוב על הלוחות ע"כ.

ובתורת משה (בפרשתנו קלו). כתוב, שבשצירת לוחות הראשונות פרחו האותיות למעלה, ורק הלוחות נשברו (שמו"ר מו-א, ירושלמי תענית ד-ה), ובלוחות שניות אותן האותיות שפרחו חזרו ונחקקו בלוחות השניות ע"ש. וכן כתוב גם בצל"ח (פסחים פז:), והוסיף דזהו שרימו הקב"ה למשה, וכתבתי על הלוחות 'את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים', היינו אותן האותיות שפרחו אז למעלה יחזרו למקומן על הלוחות השניות ע"ש (וכן כתבו האלשיך לד-א, והרמ"ק בהקדמת שיעור קומה פרק מט).

ולבאורה לפי זה לא היה כתיבה חדשה כלל בלוחות שניות, שהרי לורות האותיות נשאר, אלא חיברו האותיות הנגמרות אל הלוחות השניות, והכתוב אומר 'וכתבתי' על הלוחות. ומזה יהיה ראיה לדברי המגן אברהם (או"ח סימן שמ סק"י) שאם תחב אותיות של כסף על גבי בגד מקרי כתב, כדמשמע בגמרא (גיטין כ). בגט שכתבו על גבי כיפא ואנדוכתרי, ואם כן אפשר דאסור לעשותו בשבת ע"כ. הרי דחיבור אותיות ללוחות מקרי כתיבה.

*

והנה בגמרא (שבת פח). איתא, צריך רחמנא דיהב אוריחא תליתאי וכו'. וברש"י תורה נביאים וכתובים. ובאמת מקורו הוא מלשון הכתוב (משלי כג-ט) הלל כתבתי לך שלישים,

אמת הדבר שמוכן תשועתן של ישראל, וריוח והצללה יעמוד ליהודים, בכל אופן, אבל אם לא תעשה אסתר ההשתדלות שיש צידה, לא תהיה לה חלק בישועה זו, ואת וצית אצריך תאצדו, וממקום אחר ריוח והצללה יעמוד ליהודים. [ועיין בישמח משה (פי' תרומה) ומדכי ידע את כל אשר נעשה (אסתר ד-א), שידע מתחלה גם כן ההצללה, כדאיתא בירושלמי (מגילה א-ה) שהמגילה הזאת נמסרה למשה מסיני ע"ש].

*

והנה חילוק גדול היה בין לוחות הראשונות ללוחות השניות, כי לוחות הראשונות, הלוח בלוח היו מעשה אלקים, הוא בכבודו עשאן (רש"י). וכדאיתא במשנה (אבות ה-ו) עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות וכו', והכתב והמכתב והלוחות, וברש"י שם הכתב, גוף האותיות, והמכתב עט סופר, ועלם הלוחות ע"ש. והיינו שגוף האותיות של הלוחות היו שונות משאר כתב, להיות נקראים משני עבריהם, והיו ראויין להיות פורחות מהלוחות לעת הצורך, והיו מעשה אלקים. לא כן לוחות שניות פסלן משה בעצמו, שהראהו מחבב סגפיריטון מתוך אהלו, ואמר לו פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים (לד-א).

אמנם מי כתב האותיות על הלוחות השניות, יש בזה דיעות שונות, כי יש סתירות ממשמעות הכתובים, דעת הרמב"ן (לד-כח) שהקב"ה כתבן, כמו שאמר לו ה', פסל לך שני לוחות אבנים 'וכתבתי' על הלוחות את הדברים אשר היו על לוחות הראשונים ע"כ. וכן הוא ברשב"ם (שם). אמנם במדרש בפרשתנו (שמו"ר מו-ג) איתא, כתב לך את הדברים האלה

פרה ורצה, ומניחין אחד של תורה תמחדש ותתרכזה עד אין שיעור, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים (איוב יא-ט). ואמרו (מנחות כט): שרבי עקיבא היה דורש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות, עד שגם משה רבינו לא היה יודע מה הן אומרים ע"ש. והו ש'אמרו על התורה שכתובה באש, שכל נקודה וקוץ שיש בתורה אין לה ערך ושיעור, והזוכה לכתרה של תורה ימלא זה דברים חדשים תמיד, ודדיה ירווך בכל עת (משלי ה-ט), מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מואל בו חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מואל בהן טעם (עירוין נד:).

ובבזו כן היצר הרע הוא אש, כמאמרם (קידושין פא.) דרב עמרם חסידא אשבעיה [ליצר הרע שיאל ממנו] נפק מיניה כי עמודא דנורא, אמר ליה חזי דאת נורא ואנא בשרא, ואנא עדיפנא מינך ע"כ. והיינו כי גם היצר הרע היא צוה דוגמת אש, כמו שאמרו (שבת קה:) כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד ע"כ. והיינו שמתחלה לא מבקש רק דבר קטן, והניחין ההוא מתרצה והולך עד שיצרו צוער בקרבו לעצירה היותר חמורה. ואמרו (סוכה נב.) יצר הרע בתחלה דומה לחוט של צוכיא [עכביש], ולצסוף דומה כעצות העגלה [משאדם נמשך אחריו מעט מתגבר והולך בו] ע"ש.

והעצה להנצל מהיצר הרע היא על ידי תורה, כמו שאמרו (קידושין ל:) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין ע"ש. והיינו כי התורה הקדושה היא אש של מעלה, שאמרו

וברש"י תורה נביאים וכתובים ע"כ. ויש לומר צוה עוד, כי התורה הקדושה הניתנה לנו היתה כתיבתה בשלשה אופנים, בשלשה מצבים שונים. דאיתא במדרש (ב"ר ח-ג) שני אלפים שנה קדמה התורה לצרייתו של עולם, הדא הוא דכתיב (משלי ח-ג) ואהיה אלכו אמון וגו' יום יום, ויומו של הקצ"ה אלף שנים ע"ש. וכן הוא בגמרא (שבת פח:) שאמרו מלאכי השרת לפני הקצ"ה, חמודה גנוזה שגנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליטנה לצער ודם ע"ש. ומבואר בהקדמת הרמב"ן (על התורה) שצא לנו בקבלה שהיתה כתובה באש שחורה על גבי אש לצנה ע"כ. ומקורו במדרש (דב"ר ג-י) התורה שניתנה למשה (להעתיק ממנה) עורה של אש לצנה, וכתובה באש שחורה, וחתומה באש ומלופפת באש ע"כ. וכן הוא במדרש תהלים (מזמור 5 אות יב) ובירושלמי (שקלים ו-א). ואם כן כתיבתה הראשונה היתה באש, ושוב נעתקו משם על הלוחות הראשונות, שהלוחות היו מעשה אלקים, ואחר שנשתברו שוב נעתקו על לוחות מעשה ידי משה. ועל זה אמר 'הנה כתבתי לך שלשים', שהתורה נכתבה בשלשה צחינות, והיא אוריאן תליתאי.

והנה על התורה הקדושה נאמרה מימינו אש דת למו (דברים לג-ג). ויש לומר כי העולם נברא מארבעה יסודות, אש מים רוח עפר, ויש באש ענין שאינו נמלא בשאר היסודות, כי מים רוח עפר לא יוכלו להתרבות, ומגרגיר עפר או מים לא יוכל להתהוות שמים, לא כן היא האש, שמדליק ניחון אש, ובכל מה שיתדבק בה תתרכזה האש, והשלהבת עולה מאליה, להתרבות להבה שתצער עיר ויערות וכו'. ועל דרך זה היא תורתנו הקדושה, שהיא

(יומא כא:) שהיא אש אוכלת אש, והאש של תורה אוכלת אש היצר, ואם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש.

*

ובאשר בא זמן נתינת התורה למטה לישראל, חקק ה' אותיות התורה בהלוחות הראשונות שהיו חרוצין מגלגל החמה (שהש"ר ה-ט), שיסודה גם כן אש. והתורה היתה כתובה על לוחות מעשה אלקים, כי במדרגה זו היו ישראל צעת מתן תורה, שהיו גופן מוזכרין, כמו שאמר הכתוב עליהם (תהלים פג-ו) אני אמרתי אלקים אתם וצני עליון כולכם, וחבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותון (עבודה זרה ה). ועל כן נתינת התורה לבני ישראל אחר מתן תורה שגופן נתעלו להיות צחינת אלקים, ניתנה להם גם התורה כתובה על לוחות מעשה אלקים. והיתה התורה נחקקת בהם שלא היה שולט שכהה, כי תורת אלקים על גוף אלקים, נבלע זה בזה, ואלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל שנאמר חרות על הלוחות [חרות משמע חקוק ואינו נמחק לעולם, על ידי הלוחות היתה תורה חקוקה לישראל מהשתכח מהן עולמית] (עירובין נד). ע"ש. אמנם אחר שחבלו מעשיהם, וחזרו גופם להיות מגושמים, אי אפשר ליתן להם התורה בלוחות שהם מעשה אלקים, אלא הוצרך להוריד התורה על לוחות מעשה ידי אדם, שיתדבק התורה בגופים גשמיים, שהם מין בשאינו מינה, ולא נבלע התורה כל כך, וזה גורמת שכחת התורה.

*

אמנם עלם שצירת הלוחות ששיבר משה לריך ביאור, דאיתא בגמרא (שבת פו.) שלשה

דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו, הוסיף יום אחד מדעתו, ופירש מן האשה, ושבר את הלוחות וכו'. מאי דריש, אמר ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצוות אמרה תורה (שמות יג-מג) וכל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה כאן [תלויה בלוחות הללו] וישראל מומרים על אחת כמה וכמה [שאינם כדאי לה]. ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו, שנאמר (לד-ה) אשר שברת, ואמר ריש לקיש יישר כחך ששיברת ע"ש. ולכאורה לריך ביאור, דבשלמא שאר הדברים לא עשה משה היפוך דעתו של הקב"ה, דמה שהוסיף יום אחד מדעתו, פירש מדעתו שכן צוה לו ה', היום ומחר, היום כמחר שיהא לילו עמו. וכן מה שפירש מן האשה לא עשה נגד דברי ה'. אבל בשצירת הלוחות, הרי ה' מסר לו הלוחות ככלותו לדבר אחר, ציוס הארבעים, ואז היה כבר אחר החטא, שטעו ציוס אחד ועשאוהו ציוס ל"ט, והרי היו אז מומרים, ועם כל זה מסר ה' בידו הלוחות, ואיך דרש מדעתו היפוך דברי ה'.

ובירושלמי (מעניי ד-ה) איתא, הלוחות היו אורכן ששה טפחים ורחבן שלשה, והיה משה תפוש בטפחיים, והקב"ה בטפחיים, וטפחיים ריוח באמצע. כיון שעשו ישראל אותם מעשה, ציקש הקדוש ברוך הוא לחוטפן מידו של משה, וגברה ידו של משה וחטפן ממנו. הוא שהכתוב משבח צסוף ואומר (דברים לד-יג) ולכל היד החזקה. י"א שלמא על ידה דגברת עליה מינאי [הקב"ה משבח וואמר יהא שלמא ליד דגברת יומר ממני. קרבן העדה] ע"כ. וזה פליאה עוד יותר, שבאמת גם הקב"ה לא רצה שיוריד משה הלוחות, וכדרשת משה מפסת, אלא גברה ידו של משה וחטפן ממנו והורידן.

וזה פלא איך יכולין להוריד הלוחות בלי רשות הנותן, ולקדש בו בלי הסכמתו. ועוד יומר קשה, שהרי סוף כל סוף שצדן משה, כי אי אפשר ליתן אותן למומרים, ואם כן מעיקרא מאי קסבר שהורידן, הלא הקב"ה אמר לו למעלה לך רד 'כי שחת עמך' וגו'.

ובפשטות יש לומר הטעם שהוריד משה מתחלה הלוחות ואחר כך שצדס, כי הלוחות הראשונות פלואים היו בטבעס וצבגולתס, כי מעשה אלקים המה. ואמרו (עירוזין ס) דאלמלי לא נשתצרו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל, ואין כל אומה ולשון שולטת בהן שנאמר חרות על הלוחות, אל תקרי חרות אלא חירות [בשציל הלוחות היו בני ישראל בני חורין] ע"ש. ואם היה משה יורד למטה בלי הלוחות צידו, לא היו יודעים ישראל מה הפסידו על ידי חטאם, וכאשר היה יורד משה שוב ציוס הכיפורים עם הלוחות השניות מעשי ידי אדם, היו חושצים שזהו הלוחות אשר עלה מתחלה בדעתו של מקום לתת לנו. ומשה רבה שיכירו וידעו ישראל מה החטא גורם (עין רש"י דברים א-ב), וידעו מעתה איך להזהר צמעשיהם, כי הפסידו עולמס בשעה אחת. וזהו שאמר הכתוב, ואחפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשצדס 'לעיניכם' (דברים ט-יז), כדי שתראו איזה מתנה טובה היה מוכן להנתן לכם, ומה הפסדתם צמעשיכם.

צעולס עם סגולתס, הגס שנצצרו אחר כך, מכל מקום נשאר ההארה מהס לסגולתן של ישראל, כי על כל פנים השצרי לוחות היו מונחיס צארון (צצא צחרא יד:), ותפסו מקומן צעולס הזה. ולכן כאשר ילאו למלחמה עם האויצים היה הצרון עם השצרי לוחות נכנס ויולא עמהן (ירושלמי שקלים ו-א), כמצואר צרש"י (דברים י-א). כי צהלוחות הללו היו מונחיס חירות מאומות העולס, ואם כי לא זכינו לזה כי נצצרו, מכל מקום יש עדיין צתוכה כח הנצחון מהאויב, ולכן היה נכנס ויולא עמהם למלחמה (עין בתורת משה צפרשתנו קלו).

ועל דרך זה יש בשצרי לוחות הללו הארה של תורה שלא תהא שולטת שכחה צתורה, וכאשר האדם זוכה לוכך גופו מכל עניני גשמיות, להיות גופו צצחינת מעשה אלקים, זוכה להארת תורה של השצרי לוחות שהיו מעשה אלקים, להיות נחקק ונצלע בדמו תורתו שלא תשתכח. ועל כן רצה משה להוריד הלוחות הראשונות למטה ולשצדס אחר כך למטה, כדי שחכמי התורה יוכלו להשיג מהארת התורה שיש בשצרי לוחות הראשונות הנמצאות למטה צארך. – והנה 'עני העדה' המה חכמי ישראל (צמדבר טו-ד), וזהו שאמר להס משה, דלכן תפס צהלוחות להורידס למטה, כדי לשצדס צעולס הזה, כל זה היא לטובת 'עיניכם', שתהא לתועלת לחכמי התורה שיוכלו להשיג הארה גם מלוחות הראשונות, שיעיל לשכחה.

ובצרתה יש לומר, לפי דצרי הירושלמי, שהקב"ה רצה למנוע מלידת הלוחות למטה, כי אי אפשר למסרן למומרים, וגם משה הצין כן מקל וחומר, ולא חטף משה הלוחות כדי שיוכל למסרן לישראל, שזה אי אפשר, אכל

אך לפי מה שנתצאר יש לומר עוד, שאם לא היה משה מוריד הלוחות הראשונות עם סגולתס למטה, לא היה צעולס הזה מושג מהארת הלוחות הללו, לא כן כעת כאשר הוריד הלוחות הללו למטה, וזמן קצר היו הלוחות

(מדה ל:): דהולד צמעיי אמו, נר דלוק לו על ראשו, ולופה ומציט מסוף העולם ועד סופו, ומלמדין אותו כל התורה כולה וכו', וכיון שצא לאויר העולם צא מלאך וסטרטו על פיו ומשכחו כל התורה כולה שנאמר (בראשית ד-ו) לפתח חטאת רובץ וכו' ע"ש. וזהו צחינת לוחות הראשונות, שעדיין אין יצר הרע שולט בו, והתורה שמלמדין אותו תקוקה בגופו שהוא עדיין צלי פגם, מעשה חלקים. אמנם כאשר יוצא ממעי אמו, ולפתח חטאת רובץ, שדרשו חז"ל (סנהדרין נא:): יצר הרע שולט באדם משעת יציאה, אז מתכסה ממנו הארת התורה שלמד, ושזו צריך לוחות שניות, ללמוד בעצמו ולהתעלות בתורה, ויש כבר שכחת התורה. אמנם אם זוכה לפרוש עצמו מעולם הזה ומינצרו, אז מתחיל להאיר בו התורה משצרי לוחות הראשונות, מה שלימד צמעיי אמו.

ובגמרא (מועד קטן כה). העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע, למה זה דומה, לספר תורה שנשרף שחייב לקרוע ע"כ. וברש"י (על הרי"ף) מבואר דזהו גם באדם פשוט, לפי שעדיין היה יכול ללמוד ולהיות כספר תורה ע"כ. וברישב"א כתוב משום דמקיימי מצותיה חשיבי כספר תורה ע"ש. אמנם הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל בספרו שב דנחמתא (סימן ה) כתב, דנפש הישראלית היא ספר תורה שלימה מאז, וכבר נכתבו עליה כל דיני התורה, משעה שלימד אותו המלאך בהיותו צמעיי אמו, אלא מכסה פרוש עליה המכסה את הכתב הרוחני ההוא לצלי יקרא, וצריך האדם רק להעביר המכסה ההוא, ואז מאליו יקרא הכתב הנכבד ההוא. ובעת זאת לאויר העולם, וניתנה את בו יצר הרע וכתב התאוה, היא המכסה את הכתב הרוחני שנחקק בצפשו, ואם יזכה לצער

רצה על כל פנים להורידן למטה באויר העולם ולשצרם שם, כדי שהשצרי לוחות יהיו מונחים למטה, ויהא מהן תועלת לצני ישראל. וזהו ששיצח הכתוב את משה בקיום התורה, 'ולכל היד החזקה' (דברים לד-יב), וברש"י דקאי על קבלת הלוחות ע"ש. והיינו שתפסן ונטלן מידו של הקצ"ה בחזקה, 'ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל', וברש"י שנשאו לבו לשבור את הלוחות ע"ש. היה כל זה כדי שמהא השצרי לוחות לתועלת 'לעיני כל ישראל, שיוכלו להתעלות בתורה עם הארת השצרי לוחות שיסגסג בארץ.

ולפי פשטות הכתובים, שמסר ה' מתחלה את הלוחות למשה להורידן, כמו שנאמר ויתן אל משה ככלתו לדבר אחרו צהר סיני שני לוחות העדות, יש לומר גם כן, כי ה' ידע שמהא לא ימסרנו לישראל, כי לימד כבר משה כל התורה כולה, ויש קל וחומר מפסח שאין למסרן לישראל. ואף על פי כן מסרן בידו, כדי לשצרם למטה מדעתו, ויהא לתועלת לצני ישראל, לעיני כל ישראל.

ובאמת יתכן לומר, דצמה שמהא נטל מידו של הקצ"ה לוחות הראשונות, היה צוה התעלות עצומה למשה, שהיה היחידי שקיבל מעלת לוחות הראשונות, ועל כן היה צמשה סגולת הלוחות הללו, שלא שלט בו שכחת התורה כלל.

*

ונראה דבכל אדם יש צחינה של לוחות הראשונות, שנוטלים ממנו אחר כך, ושזו יש לו לוחות שניות. והוא על דרך שאמרו

את כח התאווה מעל נפשו, אז מאליו יקרא את כל התורה הכתובה בה.

וביאור בזה הכתוב (תהלים מ-ח) אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי, ירצה כי כבר מעת באתי לעולם מגילת ספר כתוב עלי ממש, כי על נפשי נכתבו מאז דברי התורה, ורק הכח התאווה מכסהו לבלי הראות. אבל כאשר לעשות רצונך אלקי חפצתי, בחפץ ורצון אמיתי זוכים להעביר הכח ההוא ולזכוכו, ואז אני מוצא תורתך בתוך מעי, כתובה בפנימיות נפשי הנמשל לעומק המעיין ודפח"ת.

וזהו הביאור במאמרים במדרש (הוצא במוס' כתובות קד. ד"ה לא) כי עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, וכמו שאמר רבינו הקדוש (שם) לא נהייתי אפילו באצבע קטנה ע"ש. כי בריבוי כח תאוות הגוף מתעבה המכסה שיש על תורתו שבתוך מעיו, שלימדו המלאך כל התורה, ורק כשממאס תאוות הגוף, נחלש המכסה ההוא, וזוכה שיאיר אללו התורה שלמד בקדושה במעי אמו, בצחינת לוחות הראשונות, שאין שולט בהן שכחה.

פרשת ויקהל

בסעודה שלישית פרשת ויקהל (שקלים) תשע"ו לפ"ק

השבת (לא-יג). ומשה הקדים אזהרת השבת קודם למלאכת המשכן.

ונראה דהנה ברמב"ן (לה-ה) מצוואר כי הצייוי למשה מאת ה', היתה אחר מתן תורה קודם חטא העגל ושצירת הלוחות, ומשה מסר זאת לישראל רק אחר שנתרצה ה' לישראל ציוס הכיפורים, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, למחרת יום הכיפורים כשירד מן ההר ע"ש.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו', ששת ימים תעשה מלאכה, וציוס השציעי יהיה לכם קודש וגו', זה הדבר אשר צוה ה' לאמר קחו מאתכם תרומה לה' (לה-ה). וצרש"י הקדים להם אזהרת שבת לצייוי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת ע"כ. המפרשים הקשו, דלמה שינה משה את הסדר ממה שנצטווה, כי ה' צוה לו מתחלה על מלאכת המשכן (כה-ג), ואחר כך הזהיר על

והנה לפי מה דמבאר בגמרא (שבת פו:): דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, ואז עלה משה לשמים על ארבעים יום, אם כן ירדתו בשצעה בעשר בתמוז היה ציוס החמישי, ושוב עלה לשמים וירד בשלישית ציוס הכיפורים, שזה חל אז ציוס השני (עיין חוספות צ"ח קמ"א פ"ב ד"ה גדי).

ובערתה יש לומר דכיון דה' צוה לו על המשכן בארבעים יום הראשונות, הרי הייתה הכוונה שבירידתו בשצעה עשר בתמוז יצוה זאת לישראל, וכיון שאנו רואים שצופו מסרו יום אחר ירדתו, מחרת יום הכיפורים, אם כן מתחלה היה החשבון על יום י"ח תמוז שהוא יום השישי, וכיון שבשבת אין להציא נדבות המשכן, היה הכוונה מתחלה שמשה יצוה מצוה זאת ציוס הראשון אחר שבת. והרי יש ששה ימים להציא הנדבות, על כן אין מן הצורך למסור להם מצות שבת קודם, כי לא יבואו לידי כך, שהרי יוגמר כל הבאתו עד שבת. ואם יראה שלא נגמר עדיין ההבאה, יצוה להם אז על שבת, ואם כן לצורך 'נדבות' המשכן אין מן הצורך להודיעם שלא יחללו את השבת, ודי להודיעם אחר זה, כשיהא נוגע למלאכת 'עשיית' המשכן, ולכן הקדים ה' ציווי נדבות המשכן קודם הציווי על השבת, שעל הבאת הנדבות לא יגיעו למצב של חילול שבת, שיצטרך להזהירם על זה.

לא כן אחר זה, שעשו את העגל ושיבר הלוחות, ונדחה הציווי עד שפייס את ה' ציוס הכיפורים, וירד ציוס שני, והקהיל את ישראל ציוס השלישי, ואם כן עיקר הבאת הנדבות יהיה מיום הרביעי ואילך, בשלשה ימים קמי שבתא, שאז יש לדאוג כבר שלא יבואו

לידי חילול שבת, וכדאיתא בגמרא (שבת י"ט). דאין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת, וצ"ל רצן גמליאל היו נותנין כלי לנן לכובס שלשה ימים קודם לשבת ע"ש. על כן הוצרך משה להזהירם על השבת מתחלה, שזה נוגע גם להבאת נדבותם שלא יחללו את השבת עבור זה.

*

עוד יש לומר, דהנה בגמרא (שבת ו:): דנו א"ל המדבר דינו כרשות הרבים, וחילקו בין הזמן שישראל שרויין במדבר, ובין בזמן הזה. ורש"י פירש דבזמן שהיו במדבר חשיבא רשות הרבים ע"ש. אמנם הרמב"ם (ה' שבת י"ד-ה) כתב דבזמן הזה הוא מדבר רשות הרבים, וצי"ל בבב"ב משנה דמפרש הגמרא להיפוך מפירוש רש"י, דבזמן שישראל שרויין במדבר הייתה חשובה רשות היחיד ע"ש. ובמרבבת המשנה (ס"ט) כתב דבזמן משום דהיו מוקפים אז בענני הכבוד דנחשב למחיצות ע"ש.

והנה צמתן תורה היו כולם במדריגה עליונה, אני אמרתי אלקים אתם וצני עליון כולכם (עבודה זרה ה:), ולא היה ציניהם חוטאים שפלטן הענן (רש"י דברים כ"ה-י"ח). ויתכן לומר שגם הערב רב דהיו חוץ לענן (ויה"ק מש"א ק"א), לא היה זה רק אחר שחטאו בעגל, שהם אמרו אלה אלהיך ישראל, אבל צמתן תורה היו גם הם צמחה. (ועיין באר"ש י"ד פ' צ"א) שהקשה דאין באו הערב רב ציוס אחד מרעמסס לסוכות, שהיה מהלך שלשה ימים, והענן הולכים (רש"י שמו"ט י"ג-ל) ע"ש. ולפי מה שנתבאר יש לומר דזה שפלטן הענן היה רק משעה שחזרו לסורן בחטא העגל). וגם המזכירים והצדים נתרפאו עד החטא

ואם כן בשעה שננטוה משה מאת ה' על נדבות המשכן, הרי היה זה קודם חטא העגל, שהיו מוקפים צענני הכבוד, והיה המחנה רשות היחיד, שפיר היו יכולים להביא נדבתם גם ציוס השבת, ולכן ניתנה מנזות שבת אחר הציווי על נדבות המשכן, שזה נוגע רק למלאכת העשיה אחר זה. אבל בשעה שזוה משה זאת לישראל היה כבר אחר החטא, ופרעה אהרן, שלא היו מוקפים צענני הכבוד, ודין המחנה כרשות הרצים, ואין להוציא שבת מרשותם לרשות הרצים, על כן זוה על השבת מתחלה, שגם צבאת נדבותם לא יחללו את השבת. ונתעוררתי לזה מבני הרב יהושע שלי"א].

*

ובענין לענין יש לבאר בזה מה שמנינו צמן שאמר ה', ששת ימים תלקטוהו, וציוס השביעי שבת לא יהיה בו, ויהי ציוס השביעי ילאו מן העם ללקוט ולא מלאו (שמות טז-טז). ויש להבין מאי טעמא ילאו ללקוט אחר שהודיעם משה כי לא ימלאוהו בשדה. ונראה דאיתא בגמרא (יומא עה.) כתיב (במדבר יא-ט) וצדדת הטל על המחנה לילה [אלמא צמוך המחנה ירד], וכתיב (שמות טז-ד) ויאל העם ולקטו [יציאה מחוץ למחנה משמע], וכתיב (במדבר יא-ח) שטו העם ולקטו [משמע למרחוק], הא כיצד, צדיקים יורד להם על פתח צתיהם, צינונים יאל העם ולקטו, רשעים שטו העם ולקטו. ואמרו (שם) עוד, כתיב (שמות טז-ח) לחם [משמע אפוי], וכתיב (במדבר יא-ח) עוגות [משמע קודם אפיה], וכתיב (שם) וטחנו. הא כיצד, צדיקים לחם, צינונים עוגות, רשעים טחנו צרחיים ע"כ.

עגל (ילקוט נשא רמז תשא). וכיון שכולם היו צמוך הענין אז כאשר זוה ה' את משה על המשכן, אם כן היו יכולים צני ישראל להביא נדבותיהם גם בשבת, שהרי הענין עשה את כל המחנה לרשות היחיד, ולכן לא זוהו ה' על השבת רק אחר זה, להורות שאין צבאת הנדבות שום איסור. לא כן אחר עשיית העגל, שהיה כבר חלק מישראל מחוץ לענין, אשר המדבר היא רשות הרצים, ויש איסור הוצאה להביא נדבתם אל משה לתוך המחנה שהוא רשות היחיד, על כן הקדים אזוהרת שבת לציווי קחו מאתכם תרומה, להורות שגם צלקיחת התרומה יש חילול שבת.

[ועל דרך זה יש לבאר באופן אחר, דהנה ידוע הקושיא למה זוה ה' לעשות סוכות ציוס ט"ו תשרי, הלא צמודש ניסן שיאלו למדבר היו צריכין לעשות זכר לזה. וכתיב הגר"א (צביאורו לשיר השירים ח-ד) לבאר הטעם, לפי שהסוכה הוא זכר לענני הכבוד שחזרו על ישראל לאחר חטא העגל, כי כשחטאו ישראל צעגל נסתלקו ענני הכבוד, כמו שכתוב (שמות לז-כה) וירא משה את העם כי פרוע הוא, ודרשו על פרוע שהוא לשון גילוי, שענני הכבוד שהיו מכסים אותם מעיני כל הלכו להם, ולא חזרו אלא משהתחילו לצנות המשכן. ואותו היום היה ט"ו צתשרי, שהרי ציוס הכפורים ירד משה מן ההר, ולמחרתו הקהיל את העם וזוה אותם על מלאכת המשכן, ונאמר (שמות לו-ג) והם הביאו אליו עוד נדבה צבוקר צבוקר, כלומר ששני ימים הביאו מנדבות לצם והיינו יום י"ב ויום י"ג, וציוס י"ד נטלו כל חכמי לב ממשה את כל הזהב צמנין צמשקל, וציוס ט"ו החלו צעבודתם, ואז חזרו אליהם ענני הכבוד ודפח"ח.

זו דייקא, אור פניך עלינו אדון נשא, ושקל אשא צבית נכון ונשא, וצדק הגה ערך כי תשא. מהו הצקשה של אור פנים צבית זו דייקא. וגם למה אמר 'ושקל' אשא, הלא מצותה מצותית השקל.

וּנְרָאָה דאיתא בגמרא (שבת פח.) דרש רבי סימאי צעשה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, צאו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים [מזוי שכינה], אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה [כל אחד ואחד נטל כתר] ופירקום, שנאמר (שמות לג-ו) ויתנלו בני ישראל את עדים מהר חורב. אמר רבי יוחנן וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה ומשה יקח את האהל [אותו עדי, לשון אחר את האהל, לשון צהלו נרו (איוב כט-ג), והוא היה קירון עור פניו] ע"כ. וכתבו התוספות שני כתרים של הוד היו, לפיכך כשנטלם משה קרן עור פניו (שמות לד-ג) ע"כ.

וּמְבוֹאֵר צדברי האר"י ז"ל (הוצא בסידור השל"ה שער השמים) כי צכל ערב

שבת צלילה מחזיר משה הכתרים של ישראל להם, ומאלו הכתרים יורשים ישראל תוספות שבת צכל ערב שבת. והו סוד ישמח משה צמתנת חלקו וכו', אך הסוד הוא לאמור שאינו רוצה להשאר צאותם הכתרים שלקח מישראל, כי כיון שנתנו לו את חלקו הוא שמח בחלקו, ואינו מתאוה לחלקים של ישראל, ואז הוא חוזר ליתן לישראל את חלקם, ואינו אומר אחר שאני לא חטאתי והם חטאו וכבר אני זכיתי בחלקם, אם כן אקח את שלי ואת שלהם, אמנם הוא שמח בחלקו ומחזיר להם את חלקם. כי הלא עבד נאמן קראת לו, ולכך אותם הכתרים שהופקדו

ואם כן להרשעים ולציונים היה צלקיטת המן חילול שבת, כי הוצרכו לאפות ולצבל ולטחון וללכת חוץ למחנה. אבל לצדיקים שירד להם על פתח צמיהם, לחם אפוי שאינה צריכה עוד תיקון, ולא הוצרכו רק להציאה צפנים לתוך הצית, וכיון שהמדבר היה אז רשות היחיד, אין צלקיטתם שום חילול שבת. ולכן חשבו שלהם ירד המן גם צצבת, כי ליכא אללם חילול שבת. והגם שראו שירד גם להם צערצ שבת לחם משנה, היינו משום שיש להאדם צחירה, ויתכן שלמחרתו לא יהיו צמדריגה זו שירד המן אלל פתח צמיהם, על כן הוצרכו להכין מערב שבת, אבל אם המשיכו צצדקתם, יתכן שירד להם לחם חדש גם ציום השבת, ועל כן יאלו ללקוט. אמנם **בספורנו** (סס) כתוב, כי עלם הלקיטה ממקום גידולו היה חילול שבת, כאמרם (שבת קז:) האי מאן דתלש כשותא מהיזמי והיגי, מיחייב משום עוקר דבר מגידולו ע"ש. אם כן גם לצדיקים גמורים יש חילול שבת צלקיטת המן, ועל כן שפיר אמר ה', עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי.

*

וּבְמִדְרָשׁ (תנחומא תשא ג) אמר משה לפני הקדוש צרוך הוא, שמא משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן, כך צכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאלו אתה עומד שם צאותה שעה וזוקף את ראשן, מנין ממה שקראו צענין, וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראש (ל-יב), שא את ראש לא נאמר אלל כי תשא ע"כ. ויש להצין הכוונה צזה שזוקף את ראשן. גם לצאר מה שצפייט (למוסף) מצקשים צצבת

צידו הוא מחזירן לבעליהן, וזהו כי עבד נאמן קראת לו ע"כ.

ובאוהב ישראל (בפרשתנו) פירש צוה, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, 'עדת' הוא מלשון 'עדיים', רצה לומר התכשיטין, היינו שמשה הקהיל את כל העדי והקישוט שקיבלו ישראל מהר חורב, ואמר להם, אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים וגו', היינו על ידי שתשמרו את השבת, אז כל אחד יוכל לחזור ולקבל האורות והכתרים שנחסרו מהם על ידי חטא העגל, כי שבת היא תיקון גדול על חטא העגל, כמאמרם (שבת קי"ג:) כל המשמר שבת בהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו ע"ש. [ויש לרמוז, ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה', כי 'ויאמר' שורשו הוא 'אמר', אותיות אלף ר"מ, כמיני שני פעמים 'כתר'. וזהו 'ויאמר' אליהם, שנתן להם ששבת חזרה השני כתרים].

ונראה צביאור הדברים, דאיתא במדרש (צ"ר יא-ג) ויבדק אלקים את יום השביעי (בראשית ג-ג), זרכו צאור פניו של אדם, קדשו צאור פניו של אדם, אינו דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת, כמו שהוא דומה ששבת ע"כ. והכוונה הוא, שלא רק בחינוכיות יש אור על פני האדם ששבת, אלא גם קידשו צאור פניו, והיינו כי חכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח-א), ובשבת הקצ"ה חונן האדם צהארה של חכמה, להצין ולהשיג יותר משאר ימי השבוע, וראשו ומוחו מאיר לו ציתר שאת, ומזה צאה ההארת פנים גם בחינוכיותו. וכמו שאומרים בתפלה (בזכרת שים שלום) זרכנו אצינו כולנו צאור פניך, כי צאור פניך נתת לנו תורת חיים

ואהבת חסד וגו', והיינו שעל ידי הארת אור פניך עלינו, אנו משיגים תורת חיים, כי התורה היא חיינו, וצלי התורה אין שום תועלת צהחיים, וכל רגע של ימי חיינו צריכה להיות מקושר עם התורה. וצאור פניך נתת לנו הרגשה של תורת חיים, וגם אהבת חסד, לאהוב לעשות חסד עם חצירו, שגמילות חסדים היא מעמודי העולם. וידוע כי האור יש צה שמי מעלות, כי הוא מאיר להאדם דרכו, וגם האור מחמם ומוציאו מהקרירות. והשבת זרכו צאור פנים, שמכניס חמימות לתוכו, שלא תהא עבודה כמנות אנשים מלומדה, אלא צאש של התלהבות, שיצער צו אהבתו ית"ש. והיוצא לנו מזה, כי השפעת זרכת אור פנים צאה מהשבת, שזרכו וקדשו צאור פנים.

והנה ששבת נאמר, ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים, כי לישראל עמך נתת וכו', כי הארת השבת ניתנה רק למי שאינו עובד עבודה זרה, ועכו"ם ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח:). וציאר החיד"א צספרו ראש דוד (ר"פ מקץ) כי להיות שה' קידש את השבת, והוא יום גנוסיא שלו, נקרא השבת שרציטו של מלך, ואסור להשתמש צו, והמשתמש צה חייב מיתה (שם נה). ולכן גויי הארץ שהם עבדים למקום, גוי ששבת חייב מיתה, לא כן בני ישראל שהם זנים למקום (דברים יד-ה) שפיר יכולים להשתמש צשזציט אציהם ע"כ (הוצא בבני יששבר שבת ט-ו). ובנועם מגדים (פ' וישב) ציאר צוה הא דצני נח לא נצטוו על השיתוף, רק אנחנו נצטוינו על האחדות האמתית צלתי לה' לצדו (רמ"א א"ח סימן קנו), כי עבד אחד יכול להיות להרבה אדונים, עובד את זה יום אחד ואת זה יום אחד, אבל צן לצב לא נמצא רק אצ אחד.

ולכן ישראל העוזדים בלתי לה' לצדו נחשבים
אנו כזנים, לא כן צעכו"ם ע"ש.

ואם כן בשעה שחטאו ישראל בעגל, שהיה
עבודה זרה בשיתוף, פגמו במעלתם שהם
זנים למקום שאין להם רק אב אחד, וממילא
נעשה פגם גם בהשבת, שרק לבן מותר להשתמש
בשרביט של המלך. וזוה נחסר מהם השפעת
הזכרה של שבת שזרכו באור פנים, על כן פרקו
את עדיים, שאצדו האור של הכתרים שניתן להם.
אך כאשר ישראל שומרים את השבת שהיא תיקון
גם לחטא העגל, אז משה מחזיר להם האור של
הכתרים, כי השבת נתצרך ונתקדש באור פנים.

והנה מלות שקלים היתה גם כן לתיקון החטא
העגל, וכמו שנאמר לכפר על נפשותיכם
(שמות ל-טו). ואיתא צירושלמי (שקלים ב-ג) למה
מחצית השקל, רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר
לפי שחטאו במחצית היום (בחטא העגל, וכמו
שנאמר (שמות לב-ה) וירא העם כי בשש משה
וגו', ואמרו חז"ל (שבת פט). אל תקרי בשש אלא
בא שש), לכן יתנו מחצית השקל. וחד אמר לפי
שחטאו בשש שעות זיוס, יתנו מחצית השקל,
דעביד שיתא גרמיסין ע"כ.

ובין שמנוה זו הוי תיקון לחטא העגל, ממילא
יש בזה גם תיקון להאור פנים שנחסר
להם על ידי חטא זו. וכבר ביארנו דהאור פנים
אינו רק בחיצוניות, אלא חכמת אדם תאיר פניו,
שיש הארה בתוך תוכו, לדעת ולהבין ולהשכיל
ולהשיג תורת חיים והבנת חסד. ולכן פרשת
שקלים מתחלת, כי תשא את ראש בני ישראל,
שעל ידי מנוה זו ראשיהם של בני ישראל עומדים

ברום המעלה, כי מאיר בתוכו אור ה', ומתחמם
באש להצה לעבודת קונו. ומדה זו זוכין בעיקר
זיוס שבת שזרכו באור פנים, וזה נרמו כבי
תשא 'את ראש', כי האותיות אחר 'ראש' הם
אותיות 'שבת'.

אמנם בזמן הזה שאין בית המקדש קיים
ונחסר לנו מנוה זו, מכל מקום ונשלמה
פריס שפתינו, וכאשר קורין פרשה זו נחשב לנו
כאלו קיימנוה, ומתקיים גם כן כי תשא את
ראש בני ישראל. וזהו שחשש משה שמה משאני
מת איני נזכר, כי מיתת משה הביאה לחורבן
בית המקדש, שמטעם זה לא נכנס לארץ ישראל
(עיין פרשת דברים דרוש ח), ואם כן לא יהא משה
נזכר שנושא את ראש בני ישראל, על כן הצטיח
לו שכל שנה כאשר קורין פרשה זו, עומד משה
וזוקף ראשיהן של ישראל, שא לא נאמר אלא
כי תשא, שנותן להם חזרה האור של הכתרים,
ומזה בא הגשיאות ראש.

ועל כן אנו מתפללים בשבת זו דייקא, אור
פניך עלינו אדון נשא, כי על ידי שני
המנוות הללו, של שבת ושל שקלים, זוכים לאור
פנים. ושקל אשא צבית נכון ונשא, כי בזמן
שעדיין לא נתקן חטא העגל, מנוותו במחצית
השקל להזכיר אותנו שצא על חטא העגל שעשו
במחצית היום. אצל לעמיד בעולם התיקון, ו'שקל'
אשא צבית נכון ונשא, נוכל להביא גם שקל שלם.
ומסיים וצדק הגה ערך כי תשא, אשר שא לא
נאמר אלא תשא, שמשה זוקף גם כעת ראשיהן
של ישראל, ועל ידי זה זוכין אשר אור פניך
עלינו אדון נשא.

בסעודה שלישית פרישת ויקהל פקודי (פי' החודש) תשע"ז לפ"ק

גם צמערכה הגדולה שיהיו עזי תאנה דוקא, ואמרו (שם 3-ג) כל העצים כשרים למערכה (ועיין בתפארת ישראל שם יבין אות לא).

ובפשיטות נראה כי לעזי המערכה הגדולה היו צריכין להרצה עצים לעכל כל הקרבנות, ולא רצו להשחית עזרה עץ מאכל כל כך הרצה, וכמו שהזהירה תורה לא תשחית את עצה (דברים כ"ט). ואם כי לדבר מזה אין זה השחתה, מכל מקום הא אפשר בעצים אחרים. אבל לקטורת שהיתה מערכה קטנה לצורך מנה של קטורת, פרס צשחרית ופרס צין הערבים, לקחו עזי תאנה לזכר התיקון של אדם הראשון על חטאיו.

*

ונראה עוד דהנה צגמרא (סנהדרין ע:): איתא אילן שאכל אדם הראשון וכו' רבי נחמיה אומר תאנה היה, שצדצר שקלקלו צו נתקנו שנאמר ויתפרו עלה תאנה ע"כ. וציאר בתורת חיים (שם) הכוונה, שחזן ממה שנתקנו שלא הלכו ערומים, נתקנו צו גם מחטאם, דאיתא צגמרא (עירובין יח:): היה רבי מאיר אומר, אדם הראשון חסיד גדול היה, כיון שראה שנקנסה מיתה על ידו, יש צתענית מאה ושלשים שנה וכו', והעלה זרזי תאנים על צשרו מאה ושלשים שנה, משמע שהעלאת זרזי תאנים על צשרו, זער ועינוי הגוף הוא, ולכן הגמרא מחשיבה זאת עם שאר העינויים בכלל התשובה, וזהו שאמר צדצר שקלקלו צו נתקנו, כי בענין התאנה עשו תשובה ותקנה על חטאם ע"כ.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו' (לה-ה). צילקוט (רמז תח) רבותינו בעלי אגדה אומרים, מתחלת התורה ועד סופה אין צה פרשה שנאמר צראשה ויקהל אלא זאת צלצד, אמר הקצ"ה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם צרבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הצאים להקהיל קהלות צכל שבת ושבת, ולכנוס צצתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס צין בני עכ"ל. ויש לדייק למה הדגיש צבעלי אגדה היו אומרים כך. וכן מה שקיים שיהא שמי 'הגדול' מתקלס צין בני, למה תיאר אותו צתואר 'הגדול'.

ולחלן צפרשה, ששת ימים תעשה מלאכה וציום השציעי יהיה לכם קודש (לה-ב). ולכאורה האי 'לכם' נראה כמיותר, כי הלא להם הוא מדבר כעת, וצמכילתא דריש לה. – וכמו כן קרינו היום, החדש הזה 'לכם' ראש חדשים, ראשון הוא 'לכם' לחדשי השנה (שמות יב-ב). וגם שם יש לדקדק כן.

*

ונראה דאיתא צמשנה (תמיד ב-ה) ציררו משם עזי תאנה יפים לסדר המערכה שניה של קטורת. וצרש"י (וצחים גח) פירש, צשל תאנים היו רגילין. וטעם אגדה הוא, שצו היתה תקנה לאדם הראשון, ויעשו להם חגורות עכ"ל. וציאורו כי צחטא אדם הראשון נאמר, ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירומים הם, ויתפרו עלה תאנה, ויעשו להם חגורות (צראשית ג-א). ולכאורה יש להצין דאם כן למה לא הקפידו כן

אך עומק הענין הוא, כי בתשובה יש שתי סוגים, חדא, שאחר החטא כשנמלקה כבר הגת ותאות החטא, מתבונן במעשיו, ויודע כי מרה תהא אחריתו, כי הלא מאמין הוא בשכר ועונש, על כן מתחרט על מה שעשה, וחוזר בתשובה על החטא. וזה נקרא תשובה מיראה, שעל זה אמרו (יומא פו.) שזדונות נעשו לו כשגגות, שהגם שתשובה מהני נשאר עדיין רושם מהחטא. אבל יש סוג תשובה מעולה יותר, שלא העונש על החטא מציאו לידי החרטה, אלא אהבתו למקום מעוררו, להתבונן מה עשה למרוד באציו שבשמים שמשפיע לו חיותו וכל זרכיו. ותשובה זו היא סוג תשובה מאהבה, שמהפך עצם החטא, וחודונות נעשו לו זכות, והחטא גופיה מתעלה לריח ניחוח לה'.

והנה הצדיקים צמה שהן מקנטרין צו הן מתקנין, שהם עושין תמיד תשובה מאהבה על מה שהם נכשלים, עד שעצם החטא מתעלה לזכות. וזהו שאמר משה 'באז קרחתי, באז אני אומר שירה', כי עצם החטא שהתחילה באז, מתעלה עד שצו הוא אומר שירה. וכמו כן אדם הראשון שחסיד גדול היה, לא נסתפק נפשו בתשובה גרידא, אלא לקח התאנה שבה חטא, ובהעלים שלה עשה התיקון, כדי שיתבונן להעלות את החטא עצמה לצוא לידי זכות.

*

ובראיה דלכן היו במקדש שני מזבחות, מזבח העולה ומזבח הקטורת, כי על מזבח העולה הקריבו קרבנות, שרובם ככולם באים מצעלי תשובה לכפר על חטאם, כי גם העולות באות לכפר על הרהורי הלצ (ויק"ר ז-ג), והקב"ה הרונה בתשובה מקבל אותם לריח ניחוח אשה

והנה ברש"י פירש בדבר שקלקלו צו נתקנו, מדת הקב"ה, באומל שהוא מכה צו הוא מרפא, נס בתוך נס, כמו ויצת אש צניון (איכה ד-יא), וכתוב (זכריה ג-ט) ואני אהיה להם נאום ה' חומת אש סביב ע"כ. וכתבו התוספות עלה, ואין ענין זה לזה כלל ע"כ. ונראה לבאר כוונת רש"י, דאיתא במדרש תנחומא (בשלח כד) הקב"ה צמר מרפא את המר וכו', וכן הצדיקים צמה שהן מקנטרין צו הם מתקנין, תדע לך שבשעה שקנתר משה, באז קנתר, שנאמר (שמות ה-כג) ומאז באתי אל פרעה לדבר בצמך וגו', אמר משה באז קרחתי, באז אני מתקן ואומר שירה, לכך נאמר (שם טו-א) אז ישיר משה ע"כ.

ובפשטות נראה כוונת המדרש, כי חטא משה רבינו היה שהתרעם על מדותיו של מקום, למה הרעתה לעם הזה, אשר באמת מאתו לא תלא הרעות, וחסד אל-כל היום, אלא שבני אדם אינם מסוגלים לרדת לסוף דעתו של מקום להצין הטובות הגנוזות במעשי ה'. אמנם בקריעת ים סוף תיקן אותה, שהעלה את ישראל למדריגה להכיר שכל העוני שעבר עליהם צמזרים היה לטובתם, וכמו שנאמר וירא ישראל את הים 'הגדולה' (ו מדת החסד) אשר עשה ה' צמזרים (שמות יד-לא), שכל מה שעשה ה' להם צמזרים היה חסד, ואז ישיר משה ובני ישראל וגו', אשירה לה' כי גאה גאה, הוא מורס מהשגתינו באופן מופלא, שאי אפשר לנו להשיג עד כמה עמקו מחשבותיו. וזהו שאמר משה באז קרחתי, להתרעם למה הרעתה, באז אני מתקן ואומר שירה, להכיר שכל מה שנעשה צמזרים היתה ציד הגדולה של חסד, ואז ישיר משה, אשירה לה' כי גאה גאה.

לה'. אמנם מזבח הקטורת היתה להעלות עבודת
הזדיקים, שהקטירו עליה סממני צשמים, שרומזו
על עבודת הזדיקים, וכמאמרם (חולין קלט:): מרדכי
מן התורה מניין דכתיב (שמות ל-כג) צשמים ראש
מר דרור, ומתרגמינן מירא דכיאל, וצרש"י וקרי
ליה ראש לצשמים לזדיקים ואנשי כנסת הגדולה.
וכן אמרו על אסתר (מגילה יג.) רבי מאיר אומר
אסתר שמה, ולמה נקרא שמה הדסה, על שם
הזדיקים שנקראו הדסים ע"ש.

אמנם בין סממני הקטורת היה גם חלצנה
(שמות ל-ד), וצרש"י צושם שריחו רע
וכו' ע"ש. ונראה דזה רומז על עבודת צעלי
תשובה מאהבה, שהזדונות שלהם נעשו זכיות,
והחלצנה הזאת שריחה רע מתהפך לריח טוב,
ועולה ביחד עם ריח הקטורת של עבודת
הזדיקים, עד שנשים שציריחו אינן צריכין
להתצטם מריח קטורת (יומא לט:). ולכן כיון
שעבודת הקטורת היא להעלות עבודת צעלי
תשובה מאהבה, שהם מתקנים החלצנה גופיה
להעלות ריח ניחות, על כן לקחו למערכה שניה
של קטורת דייקא עזי תאנה, להורות על אדם
הראשון, החטא הראשונה שבעולם, שצדצר
שקלקל צו נתקן, והיינו שהעלה בתשובתו
את הדצר שקלקל לתיקון. כן אנו לוקחין עזי
התאנה להעלות אותם על המזבח, שעזים הללו
עצמם יעלו לריח ניחות לה', צמה שהזדונות
נתהפכו לזכיות.

לקטורת בואו והפיסו ע"ש. ונראה כי הנה היום
לעשותם ומחר לקבל שכרם (עבודה זרה ג.), ומה
רצ טוֹבך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא-כ), ואין
צידנו משלוות הרשעים בעולם הזה (אבות ד-טו).
אמנם על המצות שנתהוו מתשובה מאהבה יש
שכר מצוה גם צהאי עלמא, וכמו שציאר הקול
אריה זי"ע (בהקדמה) דהא דשכר מצוה צהאי
עלמא ליכא (קידושין לט:), הטעם הוא כמו שכתוב
בספר העקרים דשכר הוא צלי גבול, והעולם
הזה היא מוגבלת, וכל העולם אינו די לשלם שכר
מצוה אחת שהוא צלי גבול, על כן השכר הוא
לעולם הבא. והנה על עזירה העונש הוא צגבול,
ואם שצ מאהבה ונעשה מעצירה מצוה, לא תוכל
להיות יותר מהעצירה שהיתה מקודם, דדיו לצא
מן הדין להיות כנידון, וממילא גם השכר מצוה
שנתהוו ממנה יש לה גבול, וכיון שיש לה גבול
שוב שפיר יוכל להיות השכר על זה גם בעולם
הזה עכדה"ק ודפח"ח וש"י (מוצאים דבריו בספר
מגדנות אליעזר (פ' צחוקותיו), ובטיוול בפרדס (ח"ב
מע' תשובה מאהבה) ע"ש). ויש שהסבירו צפשיטות,
דכיון דעל העצירה יש עונש בעולם הזה כן על
המצוה שנתהוו ממנה על ידי תשובה מאהבה
יש שכר בעולם הזה ע"כ. ולכן הקטורת שמעלה
עבודת החלצנה שנתהפכה לזכות, נשפע על
ידה שכר מצוה למטה להעוסקים בה, ועל כן
קטורת מעשרת.

*

ונראה דזהו הטעם שלימד ה' את משה להקהיל
קהלות צשנת דייקא, להורות להם את
המעשה אשר יעשו, ולא צלילות של ימות החול,
שגם צהם פנויים מהעבודה. כי שורש התעוררות
אהבה לצורא, הוא ציום השצת קודש, אשר

*

ובזה יש לומר טעם לשבח על מה שאמרו (יומא
כו.) שהקטורת מעשרת דכתיב (דברים לג-)
ישימו קטורה צאפק, וכתיב צתריה צרך ה' חילו,
ולכן מעולם לא שנה אדם בה, ואמרו חדשים

שנתות קדשך באהבה וצולון הנחלתנו, וכמו שכתב בבני יששכר (שנת ח-ט), בשם הרה"ק רבי צבי מזידיטשוב זי"ע, לשנת עולה בגימטריא 'אהבה בכל לב, אהבה בכל נפש, אהבה בכל מאד'. כנגד ואהבת את ה' חלקיך בכל לצנך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו-ה) ע"ש. ואם כן התעוררות האדם לתשובה ציוס השנת, אשר ש'נת צ'ו ת'שוב, היא בחינת תשובה מאהבה, שבה מתעלה החטא עצמה לזכות, על כן מעלה יתירה יש צמה שמקהיל קהלות בשנת דייקא.

וחשיבות דבר זה אנו למדים, ממה שביררו עצי תאנה יפים למערכה שניה של קטורת, ומצואר ברש"י שטעם 'אגדה' היא, שבו חטא אדם הראשון ובו נתקן, והוא להורות על מעלת התשובה שיתוקן החטא עצמו לזכות. ולכן דרשה זו שאמר ה' למשה להקהיל קהלות בישראל, להורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, לעורר אותם על מה שאסור לעשות, 'רבותינו בעלי אגדה אומרים, כי לפי ציאורם בהטעם של עצי תאנה למערכה, מתאים גם לדרוש שמטעם זה יש להקהיל קהילות ולדרוש להם בשנת דייקא.

וביים עלה, כדי שיהא שמי 'הגדול' מתקלקל בין בני, דידוע שעל ידי החטא מפריד האדם את ה' משם הוי"ה, ולכן נקרא בשם 'תשובה', תשוב ה' (וזה"ק ח"ג קכב), (ועיין בזה ברבש לפי ו-יא). ועל ידי שיתכנסו בשנת ויתעוררו לתשובה תשוב ה' למקומה, ויהא שמי 'הגדול' מתקלקל. ועוד דידוע מוזהר חק' (ח"א כד). דהלא תעשה מקורם משם י-ה, ומנות עשה משם ו-ה. וזה מרומז בקרא (שמות ג-טו) זה

שמי לעולם וזה זכרי לדור דור, דשמי עם שם י-ה עולה שס"ה כנגד הלאוין, וזכרי עם ו-ה עולה רמ"ח נגד המצות עשין. ואם כן העושה תשובה מאהבה, הרי הוא מחזר שם י-ה עם ו-ה, כי הלא תעשה מתעלה לזכות, ועל כן שמי 'הגדול' מתקלקל בין בני.

*

ובזה מוזן גם כן מה שהפליגו חז"ל בשכרה של שנת, ואמרו (שנת קית). כל המענג את השנת נותנין לו נחלה בלי מצרים. ואמרו (שם קיט). עשירים שבשאר ארצות צמה הן זוכין, בשביל שמכבדין את השנת ע"ש. והוא כי צהיות שבשנת מתעורר האדם בהרהורי תשובה מאהבה, והרי על זה מגיע שכר גם צהאי עלמא, על כן על ידה זוכין לעשירות, ולנחלה בלי מצרים. ובספר ו'לאשר אמר (על עניי שנת אות ה) כתב, דזהו הרמוז צ'יומו ת'תן ש'כרו (דברים כד-טו), ובבתבי האר"י (שער הפסוקים בליקוטים בסופו) כתב, שהוא ראשי תיבות שצ"ת ע"ש. כי התשובה בשנת היא מאהבה, ועל זה מגיע שכר גם צהאי עלמא. ועל כן אמר הכתוב, וציוס השביעי יהיה 'לכס' קודש, ועל דרך שדרשו חז"ל (פסחים כג): לכס, לכל צרכיכס, כמו כן מי שמקדש עצמו ציוס השביעי, ומתעורר בהרהורי תשובה מאהבה בשנת ששורשו אהבה, זוכה בזה לנחלה בלי מצרים.

ועל דרך זה היא צחג הפסח, דאיכרי שנת, עצודת צחג היא בחינת אהבה, דפסח הוא נגד אצרהס (שור או"ח סימן תיז) דאחיד צמדת הצסד. והיינו שעל ידי זכרון נסי ה' שעה לנו ציציאת מצרים נתעורר צנו אהבה לה', כשם שהוא אוהב אותנו (ראשית חבמה שער האהבה פרק ז). ואם כן זוכין צו גם כן לבחינת תשובה

מאהבה, שזדוגות נעשו כזכות, ועל זה יש שכר גם צהאי עלמא. ולכן החדש הזה 'לכס' ראש

חדשים, שיכולין לזכות צו לזורכי האדס צעולם הזה, וראשון הוא 'לכס' לחדשי השנה.

במעודה שלישית פרשת ויקהל פקודי (פרה) תשע"ח לפ"ק

ובאמת ברמב"ן (שם) העיר על רש"י וכתב, ולא נמכוין אללי, כי מדרש רבותינו צאכין ורקין, ימעט צשמירת השבת, כי המיעוטין בכל מקום ימעטו צדבר המנווה צו. ואם תדרוש המיעוט צענין מלאכת המשכן, יהיה מותר לעשותה צשבת. אבל המיעוט הזה (של אך) למילה או לפקוח נפש וכיוצא צהן שהן דוחין את השבת. וכן אמרו (ירושלמי יומא ח-ה) ע"ש. ולפי זה אין לנו מיעוט צדברי ה' שאינו דוחה את השבת. ואדרבה הקדמת משכן לשבת מורה דמשכן עדיפא. ומה שנאמר אך את שבתותי תשמרו, היא גם כן מיעוט צדבר המנווה, שמותר לעשות מלאכת המשכן צשבת.

*

ונראה דהנה ה' צוה ועשו לי מקדש ושכנתי צתוכס (כה-ח). וצוה שיצנו משכן קטן צכמותו, שלשים אמות על עשר. וגם צאכיותו לעשותו צנין ארעי מקרשים ואהל יריעות. ושוב צנה שלמה צית המקדש הראשון צירושלים, גדול צכמותו וצאכיותו, מאצנים גדולות וגם מקורה. ושוב צנה הצית השני שאמר עליו הכתוב (חגי צ-ט) גדול יהיה כבוד הצית הזה האחרון מן הראשון. ואיתא צגמרא (צבא צמרא ג.) גדול צצנין [שהיה גובהו יותר] ע"ש. וצריך ציאור למה הוסיפו צכבודו מצית לצית.

ונראה דאיתא צגמרא (יומא כא:): מאי דכתיב (חגי א-ח) וארצה צו ואכבד, וקרינן

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה וציום השציעי יהיה לכס קודש וגו' (לה-א). ויש להצין כוונת אומרנו 'אלה הדברים', שנראה לכאורה מיותר. וצרש"י, הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת ע"כ. ומצואר מזה דכל היכא שהכתוב אומר שני דברים, ומקדים אחד לצדירו, אז הראשונה חמורה יותר, ולכן ציווי המשכן צאה רק כאשר אין צוה דחייט שבת.

ובזה מצוארים דברי רש"י לעיל צציווי ה' אל משה, שנאמר (לא-ג) אך את שבתותי תשמרו, ופירש רש"י אף על פי שמהיו רדופין וצריצין צצריצות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מיעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן ע"כ. הרי הוצרך מיעוט מיוחד למעט שבת ממלאכת המשכן. והיינו דכיון שה' הקדים צדיצורו למשה, מתחלה ויקחו לי תרומה (כה-ב), ושוב נאמר לו מצות שבת. וכיון שהקדים משכן תחלה, הרי זה מורה דמלאכת משכן חשובה יותר משבת, ודוחה את השבת. על כן הוצרך להוסיף 'אך' את שבתותי תשמרו, למעט שבת ממלאכת המשכן.

אמנם הא גופא קשיא, דאם כן למה הקדים ה' מתחלה משכן, הוי ליה להקדים שבת תחלה, וממילא יהא מוצן שאינו דוחה שבת.

כבר אחר גלות בבל, שמדריגתן של ישראל לא היה עוד צרום המעלה, על כן לא יכלו להמשיך השראת השכינה בתוכם, כפי מה שהיה בזמן הצית הראשון שהיו אז צמדריגה נעלה יותר. והנה דור המדבר היה הדור היותר נעלה מכל הדורות, שזכו לראות צעיניהם קריעת ים סוף, וראתה שפחה על היס מה שלא ראה יחזקאל, והראו בצלצב זה א-לי ואנוהו (שמות טו-ג), ושזו ראו גילוי ה' צמתן תורה. ואחר זה היו עוסקים כל היום בתורה ועבודה, ומוזגותם היה לחם שמלאכי השרת אוכלים, שנודרך גופם, וזכו להיות כמלאכי השרת, לא ראו טפת קרי מימיהם, וצמותם לא שלטה בהם רמה ותולעה (פרקי דרבי אליעזר פרק מא). ונראה שהשראת השכינה שהיתה צמסכן ה' צמדבר, היה עוד צמדריגה יותר עלומה ממה שהיה אחר כך צצית ראשון. [ושזו הראוני כן במפורנו (סוף פרשת פקודי) כי ענן ה' על המשכן יומם וגו' (מ-לח) שכתוב, וכל כך היתה שריית השכינה קצב צמסכן שלא היה מסתלק כלל משם עד שהיו ישראל צריכים לנסוע. וזה לא היה צשילה ולא צצית ראשון ולא צצית שני. אצל יותר מזה יהיה צצית שלישי יבנה ויכונן צמהרה צימינו, כאמרו (זכריה ג-ט) ואני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה צתוכה ע"ש]. ולפי זה צמסכן היתה השראת השכינה צרום המעלה. ושזו צצית ראשון היה פחות מזה, וצצית שני פחות עוד יותר.

ועצבנו נראה שזהו על דרך שאמרו (שבת קמה:) מפני מה תלמידי חכמים שצבבל מצויינין [מצויינין עממן צלבושים נאים], מפני שאינן בני תורה [כל כך לצבדם כבני ארץ ישראל מחמת תורתם, מכבדים אותם מחמת לבושיהן שנראין חסובין] ע"כ. הרי

ואכזבה, מאי שנא דמחוסר ה"א, אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן, ארון וכפורת וכרוצים אש ושכינה ורוח הקודש ואורים ותומים ע"כ. הרי צצית שני היה חסר כבר השראת השכינה שהיתה צראשון. והנה צודאי שהיה השראת השכינה גם צצית שני, שהרי הכתוב אומר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. אך הכונה היא, כי יש כמה דרגות צזה, וכמו צצית באור החיים (פ' תרומה כה-ט) כי צחינת הקדושה והדרגותיה לא צגדר המספר כי גצוה מעל גצוה וגצוהים, הלא תמצא אומרים ז"ל (צרכות ו). אחד שיושצ ועוסק צתורה שכינה עמו שנאמר (לעיל כ-כא) צכל המקום אשר אזכיר את שמי, ואמרו (שס) על צ' וג' וה' ועשרה, וכל אחד כפי הדרגתו. ואמרו עוד (צ"ר עד-יו) שאין השכינה שורה על פחות מס' ריבוא, כי מטעם זה לא ניתנה תורה להאצות עד שהיו הצנים צמספר ס' ריבוא, מכאן תקיש ותדין כי הדרגות הקדושה הם מא' עד ס' ריבוא, וזה צצחינת המספר, וצצחינת האיכות כמה הדרגות מאחד לאחד אשר אין קץ, וכיון שכן כאשר אמר ה' למשה שישכון צתוכנו, לא ידע משה הדרגות של צחינת השוכן כמה שיעורה, לזה נתחכם ה' ודיבר אליו כדברים האלה, ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך, סמך ככל אשר וגו' לושכנתי, לומר כי אותה צחינה המצבת עמו, כשיעור אותה המרכזה אשר היה מראהו, ישכון בתוכם ע"ש. ועל זה כווננו כי צצית השני היה חסר השראת השכינה מהמדה שהיה צצית הראשון ומהמשכן (ועיין צוה בשו"ת בנין ציון ח"א סימן ג).

ודיינו כי השראת השכינה היא לפי ערך קדושתן של ישראל, וצצית שני שהיה

ובמעתה מובן כי אילו זכינו, ולא היו ישראל חוטאים בחטא העגל, אלא היו נשארים במדריגתם שהיו במתן תורה, אשר אני אמרתי חלקים אחס וצני עליון כולכם (מהלל פ-ו), שהיו כמלאכים, ונעקר יצר הרע מלבם (שהש"ר א-ג), אז ההשראת השכינה שהיתה במשכן היה פי כמה יותר ממה שהיה אחר החטא, אשר אכן כאדם תמותון, ונתפרקו מהכתרים שהשיגו במתן תורה.

והנה דעת הרמב"ן (לה-א) כי פרשת תרומה, ציווי ה' למשה לעשות משכן, היה עוד קודם שעשו ישראל העגל ע"ש. וכן הוא דעת הזוהר הק' (ח"ב ק"ה). שפרשת תרומה נאמרה למשה קודם חטא העגל. ומעתה יש לומר כי בשעה שאמר ה' למשה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, היתה הכוונה השראת השכינה באופן היותר נעלה, דוגמא דלעילא, ויתכן שאז היתה קדושת המשכן עדיפא ותמורה יותר מקדושת השבת, והיו רשאין לעשות מלאכת המשכן גם בשבת, כי הקדושה קלה של שבת היתה נדחית נגד קדושת המשכן ההוא. ועל כן הקדים ה' אז למשה מצות משכן קודם מצות שבת, כי קדושת שבת נדחית עבור צנין המשכן, ומצות צנין משכן קודמת בחשיבותה למצות שבת. ועל כן שפיר אמר ה' 'אך' את שבתותי תשמרו, וכמו שביאר הרמב"ן שהמיעוט על השבת, שנדחה מפני המשכן.

אבל בקופו חטאו ישראל בעגל ונפגמה מעלתם, והשראת השכינה במשכן אינה עוד צדגא ז', שמהא עולה קדושתה על קדושת השבת. על כן הקדים משה שבת למשכן, ולהורות שאין השבת נדחית עבורה.

שחס הפנימיות היא ברום המעלה, אין צריכין לקישוט חיצוני להתכבד, אבל אם יש חסרון בפנימיותו, צריכין לעטר אותה בקישוט חיצוני כדי להעלות כבודה. ותלמידי חכמים שבצבל כיון שלא היו מופלגים כל כך בצני ארץ ישראל, ומכל מקום הוטל חיוב לכבד את הכהן שצימיק, על כן הוצרכו להיות מקושטים בלבושיהן ויתכבדו על ידי זה.

ובמו כן המשכן במדבר אשר כבוד ה' מלא את המשכן, וכאשר נכנסו לתוכו הרגישו כולם התרוממות הנפש מהקדושה שהיתה שורה שם, על כן לא הוצרך להתכבד הבית בחיצוניותו, ודי היה גם במשכן של קרשים ויריעות. לא כן הבית הראשון שכבר לא היתה ההשראת השכינה גדולה כל כך כמו במשכן, על כן הוצרך לקטט את הבית כדי שיעשה רושם יותר. וצבית שני שחסרה השראת השכינה עוד יותר, על כן גדול יהיה 'כבוד' הבית האחרון מן הראשון, שיצטרכו לכבדו ולקטטו מבחוץ עוד יותר מהבית הראשון.

ושמעתה פעם דבר נחות מדודי הגאון בעל בית הלחמי זצ"ל שאמר, על מה שמבואר ברש"י (בראשית כח-י) שיצאת לדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהלדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה ע"ש. והיינו שבזמן שהאדם גדול הוא באמת לדיק, אז הוא הודה הוא זיוה, ואין מן הצורך להגדיל הדברים החיצוניים, כי הוא עצמו ההוד וההדר, אבל כאשר יאל לדיק מן המקום, שאין לדקתו שלימה, אז עושה רושם, צריכין לעשות עבורו דברים שיעשו רושם, ולעטרו בדברים חיצוניים ע"כ.

אז הקדים ה' מלות משכן, כי קדושת השבת
היתה נדחית מפני בנין המשכן.

*

בירושלמי (ברכות ד-ג) תניא בכל יום מתפלל
אדם שמונה עשרה ברכות. ולמה
שמונה עשרה, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר
רבי יונתן כנגד שמונה עשרה ליווין שבפרשת
משכן שני [כנגד י"ח פעמים דכתיב בפרשת
פקודי כאשר וזה, לצד הציווי של פסוק הראשון]
ע"ש. וכן הוא גם בבעל התורה (מ-כא). ונראה
בביאור השייכות של תפלת שמונה עשרה עם בנין
המשכן. כי הכתוב אומר ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם (כה-ח). וביארו המפרשים (עיין אלשיך
הק') כתובו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד
ואחד מישראל. והענין יש לומר, כי בתוך מקדש
ה' היה שורה רוח קדושה נוראה, שהשפיע על
כל האדם שנכנס בו, שיוכל להתפשט מחומרי
גופו, שלא יהא מושפע מתאוות העולם הזה,
אשר הוא עולם ההסתמ. ולכן נצטוונו שלש
פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך
(דברים טו-טז), לבוא לבית ה' לראות וליראות,
כי זה ישאיר השפעה רבה עליו כאשר יחזור
לביתו. וכמו שקיים הכתוב ולא יראה את פני
ה' ריקם, שלא יאל צידיים ריקניות ממה שבא
לראות פני ה', אלא מוכרח הוא שזה יעשה רושם
עו עליו.

ובצ"בנו במעשר שני, ואכלת לפני ה' אלקיך
במקום אשר יבחר לשכן שמו שם וגו',
למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים
(שם יד-כג). ומבואר בתוספות (בבא בתרא כא).
דלפי שהיה עומד צירושלים עד שיאכל מעשר
שני שלו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת

וזהו שאמר משה אליהם, 'אלה הדברים' אשר
זוה ה' לעשות אותם, עבור שבגמתיים חטאתם
בחטא העגל באמרם 'אלה אלהיך ישראל' (שמות
לז-ח), על כן נשתנה הענין מתחלתו. וזה ה'
להקדים קדושת שבת, כי קדושת המשכן לא
תהא יותר מקדושת השבת, ואין השבת נדחית
מעתה עצורה.

*

ויש לומר עוד, דהנה בגור אריה (לה-ג) כתוב
לבאר הטעם שצריכין אזהרה שאינו דומה
שבת, הלא אין עשה דמשכן דומה לא תעשה
ועשה של שבת. משום דהוה אמינא שלא אסרה
תורה אלא מלאכת אדם, שהרי נאמר (שמות
כג-יג) ששת ימים תעשה מלאכתך וגו', מלאכתך
דייקא מותר רק ששת ימים, אבל מלאכת שמים
כל שבעת ימי השבוע מותר, על כן צריך קרא
שאינו דומה את השבת ע"כ.

ונראה בטעם הדבר שנאסרה גם מלאכת
שמים, כי צהיות שיתכן שיעשנה צפניה,
שתהא כרוך בו גם הנאת עצמו. והיינו על כמה
אופנים, על מנת שיחיה בני (פסחים ט), או על
מנת לקבל פרס לעולם הבא, ומה גם שיש בזה
כפרה על חטא העגל, יבוא זה המשכן ויכפר
על זהב העגל (שמו"ר נא-ו). ואם כן אין זה
מלאכת שמים טהורה, אלא כרוך בה מלאכה
גם לצורכו וטובתו, על כן אין שבת נדחית
עצורה, דהוי גם כן בכלל מלאכתך. אמנם קודם
חטא העגל, הרי אני אמרתי אלקים אתם, שהיו
מופשטים מהחומר כמלאכי אלקים, והיו עובדים
ה' בלי פניות, רק בלתי לה' לצדו, אז היתה
בנין המשכן מלאכת שמים לצד, ואין בה משום
חילול שבת, דמלאכת שמים לא נאסרה, ועל כן

הרי הבטיח לנו ה', ואהי להם למקדש מעט
 בארצות אשר באו שם (יחזקאל יא-טו), ואמרו
 חז"ל (מגילה כט.) אלו צחי כנסיות שבבבל ע"ש.
 והיינו שכאשר בא אדם להתפלל, אז פושט
 עצמו מחומריותו ומנתק עצמו מהבלי עולם,
 ומדבק נפשו צחי החיים, ואז נשפע עליו קדושה
 עליונה על כל היום כולו, גם אחר שיצא מהצית
 הכנסת. וצחיאחו להמקדש מעט להתפלל, זהו
 מעין צחיאחו לצית המקדש בהיותו צנוי. ועל
 כן תיקנו בתפלה שמונה עשרה ברכות, שהיא
 מכוון נגד הציוויים של עשיית המשכן, כדי לעורר
 האדם בעומדו בתפלה, שזהו דוגמת המשכן,
 שעל ידו זוכה ושכנתי בתוכו, בתוך כל אחד
 ואחד מישראל.

*

קרינו בפרשת היום, פרשת פרה אדומה,
 שהיא טהרתן של ישראל, שאמר עליו
 הכתוב זאת חקת התורה וגו' (במדבר יט-ט),
 שהיא חוק צלי טעם. וברש"י הביא בשם רבי
 משה הדרשן שיש הרבה דברים בפרה אדומה
 שהם מכוון נגד חטא העגל, עיין שם לפי דרכו.
 ויש לומר בזה עוד, ולבאר גם כן מה דאיתא
 במדרש (במדבר יט-ג) כל זה ניסיתי בחכמה
 אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז-כג).
 אמר שלמה על כל אלה עמדתי, ופרשה של
 פרה אדומה חקרתי ושאלתי ופשפשתי, אמרתי
 אחכמה והיא רחוקה ממני ע"כ. הרי ששאר
 החוקים שיש בתורה עמד שלמה המלך על
 טעמם, רק פרשה זו לא היה יכול להשיגה.
 ויש להבין מאי שנא חוק זו משאר כל החוקים.
 ואמרו (שם יט-ו) עוד, אמר לו הקב"ה למשה,
 לך אני מגלה טעם פרה, אבל לאחר חוקה ע"ש.

שמים וצבצודת ה', היה גם הוא מכוין ליראת
 שמים ועוסק בתורה ע"ש. וזהו גם מה שאמר
 הכתוב ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך
 לראות את פני ה' אלקיך שלש פעמים בשנה
 (שמות לד-ד). והיינו כי כל אחד יש לו ארצותיו
 וחומרו שהוא חומד אחר תאוותיהם. אבל התורה
 מעידה כי בעלותך לראות את פני ה', תשפיע
 זאת עליו שלא יחמוד איש את ארצותו, אלא
 ישתוקק לנצל את ימי חייו לעבודתו ית"ש,
 כי גדול קדושת המקום ישפיע עליו התעלות
 בקדושה.

ואיתא במדרש (צ"ר סה-כג) וירח את ריח
 בגדיו (כו-טו), כגון יוסף משיתא, בשעה
 שבקשו שונאים להכנס להר הצית, אמרין יכנס
 מהם ובהם תחלה. אמרי ליה [ליוסף משיתא]
 עול ומה דאת מפיק דידך. נכנס והוילא מנורה
 של זהב, אמרו לו אין דרכו של הדיוט להשתמש
 בזו, אלא עול זמן תנינות ומה דאת מפיק
 דידך, ולא קיבל עליו, נתנו לו מכס שלש שנים
 ולא קיבל עליו. אמר לא דיי שהכעסתי לאלקי
 פעם אחת אלא שאכעיסנה פעם שניה. מה עשו
 לו, נתנו אותו בחמור של חרשים והיו מנסרים
 בו, היה מנאות ואומר ווי אוי אוי שהכעסתי
 לבוראי ע"כ. ופירשו בו, כי ענש המלאו צבית
 ה' לשעה קלה, נספג בו קדושה עד שלא היה
 יכול לחטוא, וסירב להכנס פעם שניה עד שמסר
 נפשו על זה. ולכן צוה ה' ועשו לי מקדש, כדי
 שתהא בעולם מקום מיוחד של קדושה דוגמא
 דלעילא, שיוכל כל אחד להתעלות שם, ועל ידי
 זה ושכנתי בתוך כל אחד ואחד מישראל.

אמנם מעת שחרצ צית מקדשינו, ואין לנו
 מקום של השראת השכינה בתחתונים,

ויש להבין מאי שנא משה שזכה להשיג גם טעם חוקה זו.

ו) ולכן על חוק זה אמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני.

וּבְרֵאשִׁית כי צודאי כל חוקי התורה יש להם טעם, שאם לא כן לא היו מצווין לעשותם. אלא השיגה תורה שרוב בני אדם אינם מסוגלים להבין טעמם, שאין להם הכלים שיוכלו לקבל סברתם. ודוגמת ילד קטן שאין שכלו חד, שאין צמציאות להסביר לו כמה דברים. אמנם כאשר נעשה מצוגר הוא מתחיל להבין הרבה דברים שלא עמד עליה מתחלה. וכמו כן הם חוקי התורה, לפי קוצר שכל האדם אי אפשר לו להביןם. והנה אמרו חז"ל (ראש השנה כא:): חמשים שערי צינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחת, שנאמר (תהלים ח-ו) ותחסרהו מעט מאלקים ע"ש. וקודם יצירת הלב נגזר טפה זו מה תהא עליה, חכם או טפש (מדה טו:), וכמה תהא שיעור חכמתו, עשר שערי צינה או עשרים וכו'. ולכן השגת בני אדם שונה אחד מצבירו. ולכן שלמה המלך שנאמר עליו ויתן אלקים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד וגו', ותרב חכמה שלמה מחכמת כל בני קדם וגו', ויחכם מכל האדם (מלכים א ה-ט). ואם כן השיג שלמה כל המ"ט שערי צינה, על כן הבין גם טעמי חוקי התורה, כי חכמתו היה נשגב יותר משאר בני אדם. אמנם עדיין היה חסר לשלמה שער הנו"ן שלא ניתנה לבני אדם, וזה כמוס טעם פרה אדומה (אדמה צגימטריא

והנה מצואר בלְקוּשִׁי תורה להאר"י (פי' ואמתן), כי קודם שחטאו ישראל צעגל היה משה בתכלית השלימות, והיה משיג שער החמשים של ג' שערי צינה, וכשחטאו ישראל נעלם ממנו. וזה שכתוב (שמות לז-ז) לך רד כי שחת עמך, רצה לומר, רד ממנין ל"ך [משער הנו"ן שבגימטריא ל"ך]. והו שדייקו חמשים שערי צינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה, אך לאחר זמן 'חסר אחת', חסרהו אחד. אמנם קודם מיתתו זכה שוב להשיג גם שער ההוא עכ"ד.

אם כן כאשר קיבל משה תורה בסיני, השיג התורה בכל החמשים שערי צינה (ומכל שכן שהשיג כן צמרה, כמצואר ברש"י (שמות טו-כה) שפרה אדומה ניתנה צמרה), וממילא השיג גם טעם פרה אדומה, ולכן אמר לו ה', לך אני מגלה טעם פרה אדומה, כי לך נתגלה שער החמשים שבצינה, אבל לאחרים חוקה. ולכן זאת חקת התורה אשר לזה ה' 'לאמור', כי רק לאחרים היא חוקה ולא למשה עצמו. – ואם כן לולא חטא העגל היו הרבה חכמים שיכולים להשיג גם חוקת הפרה, רק בחטא העגל ניטל השגת השער הנו"ן, ומאז נעשה מזה ז' חוק צלי טעם, לכן פרטי פרה אדומה מכוונים המה נגד חטא העגל.

במעודה שלישית פרישת ויקהל (שקלים) תשע"ט לפ"ק

ובתחלה נבוא לפרש מה שקרינו היום
בפרשת שקלים, זה יתנו כל העובר
על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש, עשרים
גרה השקל, מחצית השקל תרומה לה' (ל-יג).
יש להבין דבר יש חשיבות לדבר שלם,
ולמה כאן הצינו רק למחצית, העשיר לא ירבה
והדל לא ימעט. ושוב סיים הכתוב, 'והיה לזני
ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם'
(ל-טו). ולכאורה רישא של הכתוב נראה כמיותר.

וגרמה דהנה מבואר בדברי חז"ל כי המחצית
השקל צא לכפר על חטא העגל, כמו
שאמרו (תנחומא י) מחצית השקל, על שחטאו בשש
שעות בחצי היום, יתנו מחצית השקל שהוא ששה
גרמוסין. רבי יוחנן אומר על שעברו על עשרת
הדברות, לפיכך יתן כל אחד ואחד עשרה גרה
שהוא מחצית השקל ע"כ. ובבבלי יקר (ל-יג)
הוסיף עוד טעם, לפי שצמעה העגל גרמו
שצירת הלוחות לשנים, על כן יתנו בקע, דהיינו
שקל בקוע לשנים ע"כ.

וענינו נראה, דהנה בטעם שצירת הלוחות
איתא בגמרא (שבת פו.), שאמר משה
ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות, אמרה
תורה וכל בן נכר לא יאכל צו (שמות יב-מג),
התורה כולה כאן וישראל מומרים על אחת כמה
וכמה ע"כ. אמנם צמעה איתא טעם אחר, שעל
ידי שצירת הלוחות הועיל לנטל למפרע שלא
יהיה חטא בהעגל, והוא דאיתא צמעה (שמו"ר
מג-א, מו-ה) משל למה הדבר דומה, למלך ששלח
לקדש אשה עם הסרסור, הלך, וקלקלה עם אחר.
הסרסור שהיה נקי מה עשה, נטל כתובתה מה
שנתן לו המלך לקדשה וקרעה, אמר מוטב

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר
אליהם אלה הדברים אשר צוה ה'
לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה וגו'
(לה-ה). ולכאורה תיבת 'לעשות אותם' מיותר.
ולא עוד אלא שמצות שבת היא שציתה ולא
עשיה. – ולעיל (בפרשת תשא) צעת הצינו למשה
כתוב, ואתה דבר אל בני ישראל לאמור, 'אך'
את שבתותי תשמרו (לא-יג). ועיין ברש"י שדקדק
על מה שאמר 'אך'.

והנה אנו אומרים (בתפלת שבת) ולא נתנו
ה' אלקינו לגויי הארצות, ולא הנחלתו
מלכנו לעובדי פסילים וכו'. ולכאורה זהו כפל
לשון צמלות שונות. ושוב אמר, כי לישראל עמך
נתתו 'צאהבה'. ויש לדקדק דהלא כל המצות
ניתנו לנו מאהצת ה' אותנו, וכמו שאומרים אתה
צחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו וכו' וקדשתנו
צמאותך, ומאי שנא שבת שמפרט שניתנה
לנו צאהבה.

עוד אנו אומרים (בתפלה) ושני לוחות אבנים
הוריד צידו, וכתוב בהם שמירת שבת.
ופירשו דאיתא כי בשעה ששיצר משה את
הלוחות, והאותיות פרחו מהם, מכל מקום
הדיבור של זכור את יום השבת לקדשו, נשאר
שלם. וזהו ושני לוחות אבנים הוריד צידו,
שהורידם צידו לשברם, ואף על פי כן עדיין
היה כתוב בהם הדיבור של שמירת שבת
אפילו לאחר שנשברו ע"כ (ועיין במעינה של תורה
פ' עקב בשם הרמ"ק בעל קדושת אהרן מבאדיגורא
זי"ע). וזריך ציבור טעמו, שדיבור זה נשאר גם
אז בשלימותו.

זמה שאמר הכתוב, ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו צהר סיני שני לוחות העדות (לא-יח). וזרש"י ככלתו כתיב חסר, ככלה וכו' ע"ש. ויש לומר הכוונה, ויתן אל משה, שהקב"ה נתן הלוחות למשה כשליח לקבלה. אבל היה תנאי בדבר 'ככלתו', רק אם יגיעו הלוחות לידה של הכלה. וכיון ששיצרם משה, שפיר דינם כפנויה.

ולפי זה יש להצין, דכיון דבסופו שיצר משה הלוחות ונתבטלו הקידושין, אם כן למה צריכין למחזית השקל לכפר, הא דינם כפנויה, ואין כאן חיוב מיתה. ויש לומר דאין הכי נמי שעל ידי שצירת הלוחות אין צהר חטא צמעשה העגל למפרע, מכל מקום הא גופא שעל ידם נשתברו הלוחות אשר מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים, על זה גופיה צריכין כפרה. וצפרט כי שצירת הלוחות הביאה שכחת התורה, וכמאמרם (עירוזין גה) אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל דכתיב (שמות לב-טו) חרות על הלוחות ע"ש. אשר כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו (אבות ג-ח). ולכן צא הציור ליתן מחזית השקל צקע לגבולת, שיש צהר רמז לחטא העגל שהיה צחצי היום, ורמז לשצירת הלוחות שנצקעו לשנים. אשר הגם שהחטא עצמו נתקן בשצירת הלוחות, מכל מקום על הא גופא שנשתברו הלוחות על ידם, הרי הם צריכין כפרה על זה, וכעין שמצינו (ברכות לא): ליתב תעניתא לתעניתא.

*

אמנם יש לעורר עוד על עמם החטא של העגל, דאיתא בגמרא (שבת פח) ויתבטלו

שמידון כפנויה ולא כאשת איש. כך משה עשה, כיון שעשו ישראל אותו מעשה נטל את הלוחות ושברן וכו' ע"כ. ולפי זה על ידי שצירת הלוחות פעל משה צהר חטא למפרע על חטא העגל, שהם חטאים כפנויה. - ואף דאסור עבודה זרה היא משבע מלות בני נח, וגם צלי נחיתת התורה הם מחוייבים צה, מכל מקום חטא העגל לא היה רק עבודה זרה בשיתוף, ולא נאסרה לצני נח, ורק צמתן תורה ניתוסף חיוב זה (עיין רמ"א א"ח סימן קטו). ולכן בשצירת הלוחות נתבטל החטא של עשיית העגל.

ונראה בטעם שצגמרא דידן לא פירשו כן, כי צהקדמת ספר המקנה (על מסכת קידושין אות א) הקשה על זה שאמרו שעשאן כפנויה, דממה נפשך, אם קבלת משה הלוחות מהשי"ת היה צתורת שליח קבלה, אם כן צבר נתקדשו צשעת קבלת הלוחות, ואין ציטול הקדושין צשצירה כיון שכבר נתקדשו. ואם היה משה שליח הולכה מהשי"ת, אם כן הרי היה הזנות קודם הקדושין אפילו אם לא ישתברו, כיון שעדיין לא מסרם לישראל ע"כ. ומכה קושיא זו לא רצו צגמרא דידן לפרש כן, כי לא הצילם משה כלום מהעונש צשציל שנשתברו הלוחות.

אמנם צמקנה שם כתב ליישב, דצחמת היה משה שליח לקבלה, אך הקידושין היו על תנאי אם צסופו יקבלו ישראל הלוחות ויקבלו התורה, ואם לא מתקיים התנאי מתבטל הקידושין. וספיר הועיל משה צשצירת הלוחות, דעל ידי שלא צצאו הלוחות לידם של ישראל, לא נתקיים התנאי, ונתבטלו הקידושין למפרע, ויש לדונם כפנויה ע"כ. ונראה דתנאי זה נרמז

בתחמת ההר (שמות יט-יז), מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית [קוצא שמטילין צה שכה], ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא [שאל יומינס לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקבלוה באונס]. אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש [מאהבת הנס שנעשה להם] דכתיב (אסתר ט-טו) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר ע"כ.

ה', עד שהיו הדברים אהובים עליהם כנשיקה, וטובים דודיך מיין, על כן מצות אלו של אנכי ולא יהיה, כל ישראל קיבלו באהבה תיכף צמתן תורה, ועל זה ליכא מודעה רבה, כי דיבורי ה' עצמם קבלו בשמחה תיכף צעת מתן תורה. ובימי אחשורוש קבלו באהבה גם שאר המצוות ששמעו רק מפי משה. וליהודים היתה אורה (אסתר ח-טו), זו תור"ה (מגילה טו:). שגם מנין המצוות המרומזים בתור"ה לזה לנו משה, קבלו ישראל אז מאהבת הנס.

*

ובמהרש"א (הנדפס בעין יעקב) הקשה, דאכתי למה נענשו ישראל צבית ראשון קודם מעשה דאחשורוש, דעד אותו זמן היה להם מודעה. ויש לומר לפי מה שכתבו התוספות שלא לעבוד עבודה זרה ודאי דקבלו שפיר בימי יהושע, ניחא דנענשו צבית ראשון על עבודה זרה שעבדו ע"כ. ולכאורה אכתי הקושיא במקומה עומדת, דהרי רצה ה' לכלותם גם מתחלה בחטא העגל, בשביל חטא עבודה זרה, וזה היה קודם שקיבלו הצבית בימי יהושע, והלא היה להם מודעה רבה לאורייתא.

עוד יש לומר דאיתא בגמרא (סנהדרין נו:) עשר מצוות נלטו בני ישראל צמרה, שצב שקבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהם דינין ושבת וכיבוד אב ואם, ועל זה נאמר (שמות טו-כה) שם שם לו חוק ומשפט ע"כ. ובמהר"ץ חיות נתקשה, דכיון שכבר נתחייבו בהשבע מצוות מתחלה, למה נלטו עליה שנית צמרה ע"ש. ונראה כי בכל השבע מצוות יש שינוי אחר מתן תורה צין דיני ישראל לצין דיני בני נח. ולדוגמא בעבודה זרה מותר לבני נח בשיתוף, ולבני ישראל נאסר (רמ"א אור"ח סימן קנו). בגילוי עריות יש הרבה סוגי ערוה שנתחייבו בהן ישראל יותר מצבני נח. בשפיכות דמים יש חילוקים בהריגת עוברין (שם טו:). באבר מן החי אי תליא בשחיטה או צמיחה (חולין לג.), וגם אי נוהג צטמאה (שם קב.). ובכללות יש חילוק בצולן, כי צן נח נהרג צדיין אחד, וצעד אחד, שלא בהתראה (סנהדרין טס). ובני ישראל קבלו אז צמרה השבע מצוות בני נח, באופן שישראל נתחייבו בהם ממתן תורה ואילך. ולפי זה איסור עבודה זרה בשיתוף נתחייבו ישראל עוד צמרה.

ונראה דהנה צמתן תורה צמעמד הר סיני, אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענוס, ושאר הדברות מפי משה שמענוס שנאמר (דברים לג-ד) תור"ה לזה לנו משה, בגימטריא תרי"א (מכות כד.). ועל זה נאמר (שיר א-ב) ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין, מנשיקות ולא כל הנשיקות, כי שאר הדברות מפי משה שמעו (שהש"ר טס). ואם כן צעת שמעם מפי ה' יוצא הדיבור של אנכי ולא יהיה, נתעורר אז צישראל אהבה רבה ועזה משמיעת קול

והנה המודעה רבה לאורייתא היא רק על מה שקבלו בסיני, שעל זה כפה עליהם את ההר כגיגית, אבל מה שקבלו על עצמם במרה, לא היה מתוך אונס אלא מרצון הלז, ועל זה ליכא מודעה רבה, ולכן שפיר הם צריכין כפרה על חטא העגל.

ובערתה מוצן שפיר מה שאנו אומרים על מצות שבת, כי לעמך ישראל נתתו 'באהבה', והיינו כי הן אמת שכל המצות שקבלנו מאת ה' היא מאהבת ה' אותנו, שרצה ה' לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות (אבות ו-טו), אבל מלדנו היתה זאת באונס שכפה עלינו הר כגיגית. אבל מצות שבת שנצטוונו עוד במרה, מצוה זו קבלנו מאהבה, שלא היה עליה כפיית הר, אלא מרצונינו הטוב קבלנו זאת עלינו, ועל כן מיוחדת היא מצות שבת, אשר לעמך ישראל נתתו 'באהבה'.

והנה יתכן לומר, דגם אי נימא דמה שנצטוונו במרה על שבע מצות בני נח, היינו רק חזרה על מה שנתחייבו עד עתה, ולא כדיני ישראל, מכל מקום חל עליהם מאז שלא לעבוד עבודה זרה בשיתוף. והוא על פי מה שכתב החיד"א בספרו ראש דוד (ריש פ' מקץ) במה דקיימא לן עכו"ם ששבת חייב מיתה (סנהדרין נח:), כי הנה ה' קידש את השבת מצראשית, ובו שבת מכל מלאכתו אשר עשה, ואם כן נקרא שבת שרציטו של מלך (עיין דצ"ר א-כא), והמשתמש בשרציטו של מלך חייב מיתה (שם נה:), ולכן גוי ששבת חייב מיתה, מה שאין כן ישראל הם בניים למקום, ויכולין להשתמש בשרציטו של מלך, ולכן ניתן להם השבת לאות ולעדות ע"כ (והוצא בבני יששכר שבתות ט-ח).

והנה בחירה זו שבחר ה' בנו, אשר בניים אתם לה' אלקיכם (דברים יד-א), והקב"ה הוא אבינו, דבר זה גילה ה' כבר במצרים, שאמר ה' לפרעה, בני בכורי ישראל, ואומר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחם, הנה אנכי הורג את בנך בכורך (שמות ד-כג). והנה הטעם שאנו בניים למקום והאומות עבדים, ביאר בנועם מגדים (פ' במדבר), כי אנחנו עם ה' מאמינים באחדות האמיתי, ואין לנו משתפים שם שמים עם דבר אחר, ולא כן העמים אף שנצטוו על עבודה זרה והיא אחת משבע מצות דבני נח, אבל על השיתוף לא הוזכרו. והנה הפרש והבדל יש בין אב לאדון, כי אב צודאי הוא יחידי מלבדו ולא יצויר שני אבות לאחד, אבל אדון יש עבד שיש לו שני אדונים וכהנה ועוד לכולן. ולזה אנחנו המאמינים באחדות האמיתי יתואר אלינו בוראנו בשם אב היחידי, ולזה אנחנו נקראים בניים. ולא כן העמים שעובדים בשיתוף לא יכון בהם שם אב לה' רק אדון, ולזה נקראו עבדים ע"כ.

ואם כן כאשר קבלנו מצות שבת במרה, שמותר לנו להשתמש בשרציטו של מלך, היינו משום שקרא ה' אותנו בתואר בניים, וכן יוכל להשתמש בשרציטו של אביו. ולא יצויר להיות בן רק אם יש לנו אב אחד, ואם כן לא יתכן אללנו עבודה בשיתוף, כי בן אין לו רק אב אחד. ומשעה שנצטוו על שבת במרה, הרי זה מחייב שלא לעבוד עבודה זרה בשיתוף, ושפיר נתחייבו על מה שחטאו בעגל.

ובזה נבוא אל המכוון שמסיים הכתוב במצות מחצית השקל, והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם, דלכאורה תקשה למה צריכין כפרה על חטא העגל, הא יש

אורה שאבד, ולוקחם צפוד תוספת שבת, ואז הוא מחזיר הכתרים של ישראל להם וכו' ע"ש.

ובתוב באוהב ישראל (ריש פרשתנו), שזהו שאמר הכתוב, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, עד"ת הוא מלשון עדי"ם ר"ל התכשיטין. היינו שמשה הקהיל את כל העדי והקישוט שקיבלו ישראל מהר חורב, ועל ידי חטא העגל נסתלקו מהם. וזהו שאמר הכתוב אלה הדברים גו' ששת ימים גו'. היינו על ידי שתשמרו את השבת, אז כל אחד ואחד מורע ישראל יוכל לחזור וליקח האורות והכתרים שנחסרו מהם על ידי חטא העגל וכנ"ל. כי שבת הוא תיקון גדול על חטא העגל, כמאמר חז"ל (שבת קי"ח:) כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, ואז משה מחזיר לכל אחד ואחד מישראל את חלקו ע"כ (וכן הוא גם באגרא דכלה ריש פרשתנו).

ונראה שדבר זה שדיבר כעת משה לישראל, שביום השבת נתקן הפגם של חטא העגל, וכל אחד חוזר למעלתו שהיה לו זהר סיני, מרומנו גם בדברי ה' אל משה צעת נוואתו על מצות שבת, שאמר לו ה' צפרשה הקודמת, ואתה דבר אל בני ישראל לאמור 'אך' את שבתותי תשמורו, כי אות הוא ציני וציניכם (לא-ג), כי האות אל"ף מורה על אלף האורות שקיבל משה, ואות כ' מורה על הכתרים שקיבלו אז ישראל. והיא אות כ' כפולה, לרמז על שני הכתרים שקיבלו. אך בחטא העגל ניטלו כל אלה ממשה ומישראל. אבל אם שבתותי תשמרו, שזהו התיקון על החטא, אז יוחזרו למשה ולישראל. וזהו 'אך', רומז על האלף אורות והשני כתרים, תוכלו לקבלם בחזרה כאשר 'שבתותי תשמרו'.

מודעה רבה לאורייתא, שקבלוהו באונס. ועל זה אמר והיה לצניי ישראל לזכרון, כי ישראל הם בגדר צנים מאז שקיבלו על עצמם מצות שבת צאהבה צמרה, ומאז נאסר להם עבודה זרה גם בשיתוף, ושאפיר נחשב להם מעשה העגל לחטא, כי הציווי צמרה קבלו על עצמם לפני ה' עוד קודם עמדם צהר סיני נגד ה' לקבל תורתו, ועל זה ליכא מודעה.

*

ועתה נחזור למצות שבת הנאמרת בריש פרשתנו, הנה בגמרא (שבת פ"ה.) איתא, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, צאו ששים רבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנאמר (שמות לג-ו) ויתנללו בני ישראל את עדים מהר חורב וכו'. אמר רבי יוחנן וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה ומשה יקח את האהל ע"כ. ואם כן בחטא העגל ניטלו מישראל השני כתרים.

ובדברי האר"י חק' (פרי עין חיים שער השבת פ"ח, שער הבוונות ענין מזמור שיר) איתא עוד, והוצא גם בחסד לאברהם (עין הקורא נהר מט) וזה לשונו, כאשר עלה משה להר סיני לקבל התורה, נתנו לו אלף חלקים אורה וכו', וכשעשו ישראל העגל נאצדו ממנו צעון ישראל וכו', ולפי שמשה לא חטא וכו' רק צעון ישראל היה זה, לכן הקצ"ה השלים לו משל ישראל, והם האורות והכתרים שהם עדיים של ישראל שהתנללו מהם בחורב, ונטלם משה אחר כך להשלים מה שחסרו לו בצבורם. אמנם בכל ערב שבת צלילה חוזר משה לקבל אותן האלף חלקים

ובמעתה מובן שפיר אשר נשצירת הלוחות נשאר הדיבור של מנות שנת בשלימותו, וגם כאשר שני לוחות הצרית הוריד משה מידו ושיצרב, אף על פי כן כתוב בהם שמירת שנת, שהוא להורות כי יום השנת לא נפגם בחטא העגל, ואדרבה הוא תיקונו, ובו כל אחד ואחד חוזר לשורשו, ומקבל האור של השני כתרם. וכמו שאמרנו (צ"ר יא-ג) ויצרך אלקים את יום השביעי (בראשית ג-ג), שצרכו באור פנים, אינו דומה אור פניו של אדם כל ימות השנת, כמו שהוא דומה בשנת ע"ש.

ועל כן הקדים משה לומר להם 'אלה הדברים' אשר לזה ה' לעשות אותם, שנת ימים וגו'. כי חטא העגל היה באמירה 'אלה' אלהיך ישראל (לג-ד), וזהו 'אלה' הדברים, הדיבורים של 'אלה' לזה ה' 'לעשות אותם', דעשיה היא מלשון תיקון (רש"י בראשית ה-ו), שיכולין לתקן הפגם של חטא העגל, על ידי ש"יום השביעי יהיה לכם קודש'. ואז יוחזרו לכם גם מה שהקביל משה את 'עדת' בני ישראל, שיחזרו לכל אחד השני כתרם שהיו לו ממתן תורה.

במסיבה של מצוה עבור בנין הבית המדרש במאנסי ליל שושן פורים קטן תשע"ט לפ"ק

והנשיאים הביאו את וגו' ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים (לה-כז). וברש"י אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המוזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה. אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמתנדבין, ומה שמחפרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו לצור את הכל שנאמר (שמות לו-ו) והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אצני השם וגו', לכך התנדבו בחנוכה המוזבח תחלה. ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב (במדב"ר יג-טו) ע"כ. ויש להבין למה הסיבו מן השמים אשר השמן יהיה מנדבות הנשיאים דייקא.

והנשיאים הביאו את וגו' ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים (לה-כז). וברש"י אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המוזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה. אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמתנדבין, ומה שמחפרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו לצור את הכל שנאמר (שמות לו-ו) והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אצני השם וגו', לכך התנדבו בחנוכה המוזבח תחלה. ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב (במדב"ר יג-טו) ע"כ. ויש להבין למה הסיבו מן השמים אשר השמן יהיה מנדבות הנשיאים דייקא.

ונראה דמצינו בשאל המלך שנתן לדוד את בגדיו (שמואל א יז-לח), וילבש שאל את דוד מדיו. וכתב רש"י נהפכו להיות כמדת דוד, אף שהיו של שאל שהיה משכמו ומעלה גבוה

ונראה בהקדם לצאר מה שנאמר, ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך 'לכבוד ולתפארת'

ויש לומר בטעמו של הרמב"ם, דאיתא בילקוט (מהלים רמו משנ) אהבת לזק ותשגא רשע על כן משחך אלקים אלקיך שמן ששון מחצריך (מהלים מה-ח), אמר לו הקב"ה, אהרן אהבת לזק, לזק את בני ושנאת מלחיבבן, על כן משחך אלקים שמן ששון מחצריך, שמכיון ששמן המשחה היה יורד עליו, אם היה קלור היה מאריך, אם היה שחור היה מתלבן, ואם היו פניו רעות היו משחקות, ומנו מחצריך, שהיה נאה וניכר מכל אחיו שנאמר (ויקהל כא-) והכהן הגדול מאחיו ע"כ (ועיין שמון ראש לחנוכה חלק א' סימן סט).

ואם כן כאשר ימשחו את הכהנים ישתנה הכהן בגופו להיות יפה במראה, הן בגובהו והן במדת שאר אבריו, ואיך יהיו מלבושים שלבש מתחלה מתאימים עליו, ולא יהיו כמדמו. ועל כן מושחין אותו מתחלה, ורק אחר כך מלבישין, כדי שאם יטרכו לשנות מדתם לפי מדת הכהן יוכלו לשנותו. אמנם דעת האור החיים הק' כפשטות הכתוב שהלבישו אותו תחלה, ואם ישתנה גופו על ידי המשיחה בדרך גם, הרי גם לבושיו ישתנו עמו לפי מדמו, וזהו שהשמיענו 'והלבשת אותם' ואחר כך 'ומשחת אותם'. – ועל כן שפיר הזהיר הכתוב מתחלה שיעשו הצגדים מתחלת עשייתם כהוגן שיהיו לכבוד ולתפארת, שלא יסמוך שבשעת המשיחה כשישתנה גופו ישתנו גם הצגדים למדמו, אלא אין סומכין על הנס, ויעשה כל הצגדים כפי מדמו של הכהן.

*

ובערתה יש לומר דכמו שגשתנה הכהן גדול והמלך שנמשח, ונעשה משוחב

מכל העם (שם ט-ז), וכיון שראה שאלו כן הכניס צו עין הרע, והרגיש דוד בדבר ע"ש. וכן אמרו חז"ל (יבמות עו:): דבשביל זה התחיל שאלו לירא מדוד, דחזא ציה סימנא מלכות. ושאל עליו, אי מפרץ אחי אי מזרח אחי, אי מפרץ אחי מלכא הוי, שהמלך פורץ לעשות דרך ואין ממחין בידו, אי מזרח אחי חשיבא בעלמא הוי ע"ש. (ועיין שמון ראש חלק ראשון השלם שמות דף תמא).

ואם כן בצגדי אהרן קדוש ה', גם כאשר הצגדים לא יהיו מתחלה כמדמו, מכל מקום כיון שהוא הכהן הגדול הראוי ללבוש צגדים אלו, יתהוו הצגדים מעצמם בדרך נס כפי מדמו, וכמו שהיה צדוד בצגדי מלכות של שאלו, על כן צוה הכתוב שלא לסמוך על זה, אלא ולבש הכהן מדו צד, שמהא כמדמו בשעה שלבושו. ועל דרך זו צוה לעושי הצגדים, שלא יעלה על דעתם שלא ידקדקו על אופן עשייתם ומדתם, כי מעצמם יתהוו הצגדים כמדמו. אלא ועשית צגדי קודש לאהרן אחיך 'לכבוד ולתפארת', שבשעת עשיה תהא עשייתם במדה נכונה בכל פרטיה, שיהיו לו לכבוד, ולא רק שאחר הלבישה יתהוו הצגדים מעצמם לכבוד ולתפארת.

*

ואמר הכתוב שוב להלן, והלבשת אותם את אהרן אחיך ואת בניו אתו, ומשחת אותם וגו' (כח-מא). ופירש באור החיים הק' שאחר שילבישם בעוד הצגדים עליו ימשחם, ולא קודם ע"כ. וברמב"ם (ה' כלי המקדש ד-יב) כתוב, ומושחין אותו בשמן המשחה, ומלבישין אותו צגדי כהונה גדולה וכו' ע"ש. ומשמע דהמשיחה היתה קודם לבישת הצגדים.

ומפואר בתוארו ויופיו, כמו כן כאשר משחו בשמן המשחה את המשכן עם כליו, אם היה איזה פגם בהם שלא היה נעשה כהוגן באונס או בשגגה, היה השמן המשחה מיפה את הכל, ויאל מפואר והדר ציפיו באופן היותר נאות. והנה הנשיאים היו אומרים, יתנדבו לצור מה שמתנדבין, ומה שמחסיין אנו משלימין אותו. ונראה דכוונתם היתה על דרך שאמרו (סוטה יג:) כל העושה דבר ולא גמרו, וצא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו ע"ש. וכן איתא ברש"י (דברים ח-ה) שאין המנוה נקראת אלא על שם הגומרה, שנאמר (יהושע ד-לג) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם, והלא משה לצדו נתעסק בהם להעלותם, אלא לפי שלא הספיק לגמרה, וגמרוהו ישראל, נקראת על שם (תנחומא ו) ע"כ. ולכן ראו הנשיאים

שגמר המשכן יהא על ידם, ויעלה עליהם הכתוב כאילו הם עשאו. אך בסופו לא עלתה שאיפתם בידם, שהרי הציבור השלימו את הכל, והמלאכה היתה דים.

ובהיות שהם היו אנשים גדולים נשיאי ישראל, ורצון יראיו יעשה, על כן הזמין ה' להם שיציאו את שמן המשחה, שכאשר ימשחו בהם הכהנים והמשכן והכלים, יתעלו כולם ציופים ותוארם באופן היותר נאות, אם כן באמת הם גמרו והשלימו כל מלאכת המשכן, ושפיר יהיו נקראים הכל על שם, כפי שעלה ברצונם תחלה. ואם כן גמר המשכן היה על ידם בכפליים, ראשית, שלא נתקדשו הכהנים והמשכן עם כליו, רק על ידי השמן המשחה שהם הציאו. שנית, שגם עצם מהותם נגמרו ציפיים ובמראיתם על ידיהם.

בסעודה שלישית פרשת ויקהל פקודי (החודש) תשפ"א לפ"ק

המלאכה אמר, וכל חכם לב 'צכס' יצואו ויעשו (לה-י), גם כן תיבת 'צכס' מיותר.

*

ולחלן והנשיאים הציאו את אבני השוהם ואת אבני המלואים לאפוד ולחושן (לה-ט). ברש"י אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המוזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמתנדבין, ומה שמחסירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו

ויאמר משה אל כל עדת ישראל לאמור, זה הדבר אשר צוה ה' לאמור, קחו מאתכם תרומה לה' וגו' (לה-ד). וצריך ציבור למה הכפיל לומר עוד הפעם 'לאמור'. וברש"י פירש, זה הדבר אשר צוה ה', לי, לאמור לכם ע"כ. ויש להבין מה רצה להוסיף בזה, הא בכל מקום שכתוב לאמור פירושו כן, שצוה ה' לי לאמור לכם. גם מה שאמר קחו 'מאתכם' תרומה, לכאורה מיותר, דהא מדבר אליהם, וסגי באמרו קחו תרומה לה'. וכן להלן בעשיית

צבור את הכל, שנאמר (לו-ו) והמלאכה הייתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השוהם וגו', לכך התנדבו בחנוכה המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשאם כתיב (במדבר יג-טו) ע"כ. והיינו שהנשיאים לא היה להם מה ליתן עוד למלאכת המשכן, ולא נשאר להם להביא רק מה שנצרך להצדי כהונה אבני שוהם ואבני מילואים. ורצו לתקן זאת במה שהביאו תחלה בחנוכה הצית שש עגלות צב ושני עשר בקר (במדבר ז-ג), ושזב קרבנם לחנוכה המזבח. וצריך ביאור הקשר של העגלות צב עבור מה שנתעצלו מתחלה. ובפשוטו נראה כי העגלות הוצרכו בעת המסעות שפירקו את קרשי המשכן, לנסוע למקום אחר ולהקימו שם, והעגלות סייעו להקמתה של אחריה, ויהיה להם חלק בהקמת המשכן שלאחריה.

*

ונראה עוד, דהנה להלן נאמר, וביאו את המשכן אל משה וגו' (לג-ג). ברש"י שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נוקף וקם מאליו, וזה שנאמר (מ-יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו ע"כ. ומקורו במדרש (תנחומא יא) שהיה משה מיצר על שלא נשתתף הוא עמהן במלאכת המשכן, כיצד, הנדבה ניתנה על ידי ישראל, והמלאכה נעשית על ידי צלאל ואהליאב וחכמי צב וכו',

עד שאמר לו הקב"ה למשה, לפי שהיית מיצר שלא היה לך עשייה ולא חלק במלאכת המשכן, לפיכך לא יכלו אותן חכמים להעמידו, בשבילך וכו', עסוק בידך ואתה מראה להעמידו והוא עומד מאליו וכו' ע"כ.

ולפי זה לא היה למשה שום חלק בעשיית המשכן כלל, הן בנדבות המשכן והן בהמלאכה, וגם בהקמתו היה רק נראה כמקימו. ולכאורה הרי משה עשיר היה, כמאמר (גדרים לה). כל הנביאים עשירים היו, מנלן משה וכו', שהעשיר משה מפסולתן של לוחות שנאמר (שמות לד-ט) פסל לך, פסולתן שלך יהא ע"כ. ומי מנעו מלהשתתף בנדבתן של ישראל, ומי מנעו מלעשות מלאכת המשכן כמו שאר החכמי צב, ועל כרחק שהיה לו ציווי מה' שלא ישתתף הוא עמהן.

וזדו שזוה לו ה' קחו 'מאתכם' תרומה, רק מאתכם ולא ממנו, שמשה אין לו להשתתף בזה. וכן על המלאכה נאמר לו וכל חכם לצ' 'בכם' יבואו, ולהביא את משה. ואם כן האי ציווי אינו דומה למה שנאמר בכל התורה וידבר ה' אל משה לאמור, שהכוונה שמתחלה צוה ה' המנוה למשה עצמו, ושזב עשאו שליח לאמרו גם להכלל ישראל. אבל כאן הציווי רק לישראל, ומשה לא נמנה עמהם. וזהו שדייק הכתוב זה הדבר אשר צוה ה' לאמור, שאני לענמי לא נצטויתי בזה, אלא זה הדבר אשר צוה ה' לי לאמור לכם, וכפירושו של רש"י. - אך הא גופיה טעמא בעי, למה לא היה משה בכלל הציווי כמו כל ישראל. [ועיין בזה להלן דף שעטו].

*

הקדוש צרוך הוא יבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל, אמר הקדוש צרוך הוא לישראל בשעה שעשיתם את העגל הכעסתם אותי בצלה אלהיך, עכשיו שעשיתם המשכן בצלה אני מתרצה לכם ע"כ.

אמנם אכתי יש להצין, הלל היו הרצה מישראל שלא היה להם חלק בחטא זה, ודוגמת שבט לוי שנאמר עליהם (דברים לג-ט) כי שמרו אמרתך וצרייתך ינצורו, וברש"י ששמרו לא יהיה לך אלהים אחרים, וכשחטאו בעגל ואמר להם משה מי לה' אלהי (שמות לג-טו), נאספו אליו כל בני לוי ע"כ. ומסתמא היו הרצה מבני ישראל שלא היה להם שום חלק בחטא זה, ולמה להם ליתן חלק לנדבות המשכן. ונריך לומר דאם כי צמעה לא חטאו, מכל מקום חטאו צמחשבה וצדיבור והרהור הלל, ושמחו עמהם, וכמו שנאמר וישב העם לאכול ושתו ויקומו ללחם (לג-ו). אך אכתי היו בישראל רבבות נדיקים שלא פגמו גם בזה, ולמה נטוו ליקח תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו (שם כה-ג).

אמנם ה' חש לכבודן של ישראל, שלא יבואו החוטאים לידי צושה, שיחגלה צוה מי שהיה אללו נדנדו חטא צוה, צמחשבה ובלב וצמעה, על כן צוה ה' שכולם ישתתפו צוה, שלא תהא כיסופא להחוטאים. וכמו שאמרו (סוטה לג): מפני מה תיקנו תפלה בלחש, שלא לבייש את עוברי עבירה [המתוודים צתפלתם על עבירות שצידם], שהרי לא חלק הכחוצ צין חטאת לעולה [לא קבע לשחיטת חטאת מקום צפני עצמו שלא יבינו שהיא חטאת ומצבייש] ע"כ. ומצינו בגמרא (סנהדרין יא.) דיתיב רבי

ונראה דלכאורה יפלא למה הוצרך ה' לנדבות ישראל לעשות משכן לשכינתו, הלא לי הכסף ולי הזהב נאום ה' (חגי ג-ח). ולא עוד, אלא המקדש השלישי שאנו מצפין, בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים שנאמר (שמות טו-יז) מקדש ה' כוננו ידיך (רש"י סוכה מא.), אם כן גם המשכן צמדצר יתכן היה שיריד ה' אותו מן השמים בלי שום נדבות ישראל, ומלאכת בני אדם. ויש לומר דהנה המשכן קרוי משכן העדות (לח-כא), וברש"י עדות לישראל שויתר להם הקצ"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכנינו ציניהם ע"כ. והרי אמרו (תנחומא בשלה ד) נדיקים צמה שהם מקנתרין, צו הן מתקנין. תדע לך שבשעה שקנתר משה באו קנתר שנאמר (שמות ה-כג) ומאז באתי אל פרעה לדבר צמך, אמר משה באו סרחתו באו אני מתקן ואומר שירה, לכך נאמר (שם טו-א) אז ישיר ע"כ. וכן מצואר צספרי קודש אשר שלימות התשובה היא לעשות תשובת המשקל כידוע. (עיין ספר הרוקח הלכות תשובה אות ו).

והנה בחטא העגל כתיב (שמות לג-ג) ויתפרקו כל העם את נומי הזהב אשר באזניהם ויביאו אל אהרן, ועשו צוה עגל מסכה (שם לג-ח), מקב"ה קנטרין של זהב (רש"י לג-ד), על כן ניתן להם מלות נדבות המשכן, אשר כל אחד יתן נדבתו זהב כסף ונחושת לצנות צית ה', כדי לעשות צוה תשובת המשקל, שתחת אשר נתנו תכשיטיהם לעגל, יתנו כעת זאת לה'. וכן הוא צמדרש (שמו"ר נא-ח) ישראל נתנו זהב לעגל עד שאמר להם די, ונדבו זהב למשכן עד שאמר להם די שנאמר (לז-ו) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר, אמר

אך משה רבינו שהיה בשמים בשעה שחטאו ישראל בעגל, וגלוי לכל שהוא אין לו שום נדנדוד קשר להחטא ההוא, על כן אין לו שייכות לא לנדבות המשכן ולא למלאכת המשכן, ולהורות כי מה שנכרכים להנדבות והמלאכה היא רק בשביל שיהא להם תיקון לחטא העגל. והראיה כי משה רבינו שאין בו כלום מחטא הזה, לא סייע לעשיית המשכן. והגם כי שבט לוי גם כן לא חטאו בפועל, מכל מקום גם זהם היו שנכשלו במחשבה, דהא גם מהם ניטלו הכתרים, ורק משה נטלן (שבת פח.), כי הוא לא היה לו שום שייכות לחטא הזה. [שוב ראיתי בדרשות חתם סופר (1' אדר קפב; ונדמ"ח דרוש טו) שכתב יומה, דכיון דכל נדבת המשכן היה לכפר על העגל, לא היה משה ראוי לתת שום נדבה למשכן, דמי שאינו מחוייב אסור ליתן לקרבן ציבור, כדי שלא יהיה קרבן ציבור בא משל יחיד ע"כ].

עם כל זה היה משה מיצר על הדבר שאין לו חלק בהמשכן, והוא על דרך שקרינו היום (פרשת החודש) שננטוו ישראל במצרים, צעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שיה לביית אבות שה לביית (שמות יג-ג). ואמר הכתוב, וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן בן עשו (יג-כח), וברש"י מהו בן עשו, אף משה ואהרן בן עשו ע"כ. והיא פליאה שהולרך הכתוב להשמיענו שגם משה ואהרן עשו מצות ה'. ונראה דהנה מבואר ברש"י על הפסוק (יג-ו) והיה לכם למשמרת, זה לשון בקור, שטעון בקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה רבי מתאי בן חרש אומר

וקדריש והריח ריח שום, אמר מי שאכל שום יאל. עמד רבי חייא ויאל, עמדו כולן ויאלו. בשחר מאלו רבי שמעון ברבי לרבי חייא, אמר ליה אתה הוא שציערת לאבא [שאכלת השום ונדף הרית], אמר לו לא תהא כזאת בישראל [חס ושלום שאוכל השום צבאו לבית מדרשו, אלא כדי שלא להלצין פניו של אוכל השום יאלתי, כדי שיאלו כולם ולא יצינו מי הוא] ע"כ.

ועיין במהרש"א (סס) שפירש צאופן אחר, דלכאורה קשה כיון שכולם יאלו אחר רבי חייא על כרחך שידעו שרבי חייא לא יאל משום שהוא אכל השום אלא כדי שלא יתבייש האוכלו, ולכך יאלו גם הם, ואם כן אינו דומה שרבי שמעון לא ידע ולא יצין את זה דלמה יאלו כולם. ונראה לפרש דודאי ידעו כולם גם רבי שמעון שהוא לא היה האוכל ולכך יאלו כולם, והכי קאמר אתה שציערת את אבא במה שיאלת מצית המדרש ויאלו כולם אחריו, וציערת אבא על ציטול תורה לפי אותה שעה, שלא היה לך ללאת, רק האוכלו היה לו ללאת לצדו. ואמר ליה לא תהא כזאת בישראל, דודאי ציטול תורה הוא עון וחטא, אבל לבייש אחד מישראל, לא תהא כזאת עבירה גדולה בישראל, וטוב לצטל תורה מלבייש בן ישראל ע"כ.

ועל כן לא ננטוו בנדבות המשכן רק אותן שחטאו בעגל במעשה ובמחשבה, כי אז יאלו בני אדם לכיסופא, ולא תהא כזאת בישראל, לבנות בית ה' בדמם של ישראל, אזיל סומקא ואתי חיורא, אלא כולם יאלו נדבותם למשכן, ולא תהא ניכר מצייניהם מי הם אלו שחטאו (ועיין חתם סופר בפרשתו קנה).

הקצ"ה חמתו צעפים וצאצאים שבציתו, ומתוך כך הותר פליטה בישראל, שאלמלא כך לא נשמיר משונאי ישראל שריד (רש"י קידושין לא:). ולכן אם לא היה נעשה משל ישראל, לא היה יוכל להתמשכן בעונותיהם, כמו המקדש דלעתיד דאין לבשר ודם חלק בו, לא יחרב, והיה נתקעקע צינתן של ישראל ח"ו בעונותיהם, לכן רצה ה' שיצנהו משל ישראל, כדי שיוכל להתמשכן בעונותיהם ע"כ.

ובעתה יש לומר דלכן לא היה למשה חלק בעצם המשכן, כי משה הוא איש אלקים, וכל פעולותיו הם נחיים ועומדים, ואילו היה בהמשכן מנדבות משה, או שהיה עושה ועוסק במלאכתה, לא היתה חרבה. ולכן גם הקמתה לא היה לגמרי על ידי משה, אלא עסוק צידיך והוא קם מאליו. וכדאיתא במדרש דאלמלי היה משה רבינו נכנס לארץ ישראל, לא היה נחרב המקדש. וביאר בפרשת דרבים (ריש דרוש שמיני) כי האויצים לא היו יכולין לשלוט במעשה ידיו, כמו שאמרו (סוטה טו.) דוד ומשה לא שלטו שונאיהם במעשה ידיהם, ומשנבנה המקדש, נגזו אהל מועד קרסיו קרסיו צריחיו ועמודיו ואדניו ע"כ. ואם כן כאשר יחטאו ישראל, תחול חרון אף ה' על ישראל, ולא יוכל לשפוך חמתו על עצים ואצנים, על כן לא היה למשה שום חלק במלאכת המשכן, שאז היה המשכן עומדת לעד ולא נחרב.

ולבן נרמז 'המשכן משכן', שנתמשכן בעונותיהם של ישראל, סמוך לאלה פקודי המשכן אשר פוקד על פי משה, והיינו כי צהיות שרק החשבון היה על פי משה, ולא שום דבר בהמשכן גופיה, לא נבדבה ולא במלאכה ולא בהקמה, רק

הרי הוא אומר (יחזקאל טו-ח) ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים, הגיעה שזועה שנסצעת לאצרהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מנזות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם) ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מנזות דם פסח ודם מילה וכו' ע"כ. ואם כן משה ואהרן שלא היו ערום ועריה מן המנזות, אין להם חיוצ להתעסק עם הקרבן ארבעה ימים, כדי שיהיו טרודין במנזות, ואף על פי כן אמר הכתוב שגם משה ואהרן כן עשו, שראו להשתתף עצמם עם הכלל ישראל, על דרך שאמרו (ברכות כו.) זה שנמנו חזיריו לדבר מזה ולא נמנה עמהם ע"ש. וכמו כן כאן בעשיית המשכן היה משה מוצר שכל ישראל עוסקין בעשייתה, והוא לא נמנה עמהם, על כן נתן ה' הקמתה למשה.

*

ויש לומר עוד בטעם שלא היה למשה חלק בהמשכן, דאיתא בבוהר הק' (ח"ג רכא.) כד נפקו ישראל ממצרים, בעא קודשא בריך הוא למעבד לון בארעא כמלאכין קדישין לעילא, ובעא למצני לון ביתא קדישא, ולנחתא ליה מגו שמי רקיעין וכו', ומדארגיזו קמיה במדברא, מיתו וכו', וציתא אמצני על ידא דבר נש, וצגיין כך לא אתקיים וכו' ע"ש.

וברוב בישמח משה (ריש פי' תרומה אות א) דלכן הוצרך ה' לנדבת ישראל לציתו ולמשכנו, דאיתא במדרש (שמו"ר נא-ג) אלה פקודי המשכן משכן (לח-כא), שנתמשכן על עונותיהם של ישראל ע"כ. ודבר זה היא לטובתן של ישראל, דכתיב (תהלים עט-ח) מזמור לאסף אלקים צאו גוים בנחלתך, קינה לאסף מיבעיא ליה, אלא שאמר אסף שירה על שכינה

בדבר חינוכי של הפקודה, על כן שפיר היה יכול להתמשכן בעונותיהם של ישראל.

*

ובזה נבוא לצאר הענין שהנשיאים התנדבו בחנוכתה תחלה שש עגלות זב. כי הנה המשכן לא נשאר נחמי, ונגמה אחר כך, וזנו מקדשות אחרות. ונראה דזהו הענין שאמרו חז"ל ויהי ציוס כלות משה להקים את המשכן (במדבר ז-א), וברש"י ולא נאמר ציוס הקיס, מלמד שכל שבעת ימי המלוואים, היה משה מעמידו ומפרקו, וצאותו היום העמידו ולא פרקו, לכך נאמר ציוס כלות משה להקים, אותו היום העמידו ולא פרקו ע"כ. ואם כן פירק משה את המשכן שבעה פעמים, דהוא בא לרמוז על שבעה מקומות שהיה המקדש קיים, ונתפרקה קדושתה משם והוקם במקום אחר, והיינו, מדבר, גלגל, שילה, נוז, גבעון, בית ראשון, בית שני [ושוב ראיתי כן צסם בעל אמרי אמת מגור זצ"ל]. ועל כל פנים המשכן לא נשאר נחמי לעולמי עד.

ולא עוד אלא שבכל המ"ב מסעות במדבר, הוצרכו לפרוק את המשכן ושוב להקימה מחדש. ולכאורה יפלא, הלא מנינו בחרון שנשא את עצמו וגם את נושאיו, ועל דבר זה נענש עוזא שנאמר (דברי הימים א יג-ט) וישלח עוזא את ידו לאחוז את הארון, אמר לו הקב"ה, עוזא, נושאיו נשא, עצמו לא כל שכן (סוטה לה). ולמה לא נשא המשכן עצמו בכל מסעיו, והוצרכו לפרקו ולהעמידו תמיד.

וירובן לומר כי אם היו כל ישראל מוזדריין ביחד בנדבתם להמשכן, היה עילוי רב

במעשה המשכן, כח הרצים של הכלל ישראל, והיה המשכן נוסע מעצמו עם הענק, אך צהיות שהנשיאים נתעצלו בנדבתם, ועבור זה לא היה להם חלק בהמשכן גופיה, רק באצני שוהם לבגדי כהונה, על כן היה חסר צמעלתו של המשכן, ולא היה נושא את עצמו, אלא הוצרכה לפרקו ולהעמידו. וגם לא נשאר המשכן נחמי לעולמי עד.

ועל כן כאשר ראו הנשיאים שבני ישראל הציאו הכל, ואין להם חלק בה, הצינו כי המשכן הוא חסר השלימות. וממה שפירק משה המשכן והקימה פעם אחר פעם, ראו כי אין היא נחמי, ולא יהא בהמשכן מעלת הארון שיהא נושא את עצמו, אלא בכל המסעות ינטרכו לפרוק אותו ושוב להעמידו, על כן נדבו את שש העגלות ושני עשר בקר, שיוכלו להסיע המשכן ממקום למקום, כי הם אשמים צוה, צמה שנתעצלו מתחלה.

וגם יש לומר בטעם שהסיצו כן מן השמים שלא יהא להנשיאים חלק בו, כי אפשר שהיו ציניים אנשים גדולים כאלו, שמעשיהם נחמיים כמו מעשה משה, ואם היו הם משתתפים, לא היה יכול ה' לשפוך חמתו על עצים ואצנים, והיה פוגע הארון אף בישראל, על כן הסיצו שגם הם לא יהא להם חלק בהמשכן כמו משה.

*

ולענינינו שעומדים בראש חודש שבו נטוו ישראל ליקח הפסח מצעשור, כדי שיהיו ראויים להגאולה על ידי הכנת הקרבן, שהיו אז ערום ועריה. כמו כן לדורות, העמל

והטורח של ההכנות למצות פסח, צוה זוכין להארת החג. וגם מי שהוא ערום ועריה, יכול

לזכות על ידי ההכנה להמצוה, להיות ראוי לקבל אורות החג כראוי.

במסיבת תנאים יום די פרשת ויקהל-פקודי תשפ"א לפ"ק

לכנות ביתם על דרכי התורה. ושם היתה צמקדש השראת השכינה כמו שנאמר (שם כה-כז) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מנין שני הכרוזים. ועל דרך זה היא ציוווגו של אדם, כאשר הם מונחים על יסודות התורה של הארון, אז זכו שכינה שרויה בנייהם (סוטה יז).

והנה כל דבר שצולס מושגת מאת ה' בהשגחה פרטית, אך היא צהעלם ובהסתרה, אצל צשידוכין רואים יד ה' בגלוי, איך שיושב ומזווג זיווגין, צת פלוני לפלוני, ומושיצ יחידים ציתה, צאופנים וסיצות שוגות צנסיס נסתרים צצתוך הטבע. ועל כן הורה ה' צהארון עם הכרוזים, שמורה על זיווג האדם, שמקום ארון אינו מן המדה, לא שולט צוה קני המדה הגשמיים, אלא צנס הוא עומד, שרואה לפניו ארון עם הכרוזים, ולא תופסיס מקום צדרכי הטבע, אלא צנס הם עומדים.

ואמרו (מועד קטן יח:) מן התורה ומן הנציאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש, מן התורה דכתיב (צראשית כד-ג) ויען לצן וצתואל ויאמרו מה' יצא הדבר וכו' ע"ש. והיינו שהגם שכל מאורעות האדם הם מה', אצל זיווג האדם כל אחד רואה צגלוי שמה' אשה לאיש, שהרי לצן וצתואל הרשעים גם כן הודו שמה' יצא הדבר. שידוך צין אצרהס אצינו ויחק צנו, עם צמו של

בגמרא (מגילה י:) אמר רבי לוי דבר זה מסורת צידינו מאצותינו מקום ארון אינו מן המדה [אינו אוחז למעט מדת קרקע לכל צדדיו כלום, כדקמני יש לו עשר אמות לכל רוח, צאמצע צית קדש הקדשים היה יושב, ויש ריוח צינו לצין הכתלים עשר אמות לכל צד, וכל הצית אינו אלא עשרים על עשרים, נמצא שאינו ממעט כלום], וצנס היה עומד ע"כ.

ונראה דהנה כל ההשפעות מלמעלה היו יורדין דרך הצית המקדש, וכל כלי שהיה צמוכה היה משפיע ענין מיוחד לעצמה. והנה צהארון היו מונחים לוחות העדות, ועליהם היו הכרוזים פורשי כנפים למעלה, סוככים צכנפיהם על הכפורת, ופניהם איש אל אחיו (שמות כה-ט). והכרוזים היה לאחד צורת זכר והשני צורת נקבה (זוה"ק ח"ג נט.). ואמרו (יומא נד.) צשעה שהיו ישראל עוליין לרגל מגללין להם את הפרוכת, ומראין להם את הכרוזים שהיו מעורין זה צוה [מדוצקין זה צוה ואחוזין ומחצקין זה את זה], ואומרים להן, ראו צצתכם לפני המקום, כחיצת זכר ונקבה ע"כ.

ויש לומר כי השפעת זיווגי ישראל, שורשן צמקדש הם מהכרוזים, אשר פניהם איש אל אחיו. והם מונחים על הארון, להורות שיש

בתואל הרשע ואחות לבן הארמי, זה לא יתכן רק בגזירת ה'. ועל כן דבר זה שמקום ארון עם הכרוזים אינו מן המדה, אלא צדק נס, זה מסורת לנו מאבותינו, שצטדיכו של אברהם עם יצחק בנו, נאמר כבר מה' יאל הדבר, ומה' אשה לאיש.

ואם רוצים לזכות שהשכינה ישרה צהזיווג, כמו שהיתה השכינה שורה בין הכרוזים, זהו רק כאשר צונים הצית על דרך ישראל סבא, ש'מסורת אבותינו צידינו, אז תשרה בהצית צרכה צלי שום הגבלות, ומקום ארון אינו מן המדה.

בסעודה שלישיית פרשת ויקהל (שקלים) תשפ"ב לפ"ק

שצצת אין צריכין שמירה שהצצת שומר ע"ש. ובפרישה (פק"ג) דמכל מקום אומרים שיר של פגעים צלילה, מה שאין נוהגין לאמרו צלילי פסח הראשון מפני שהוא ליל שימורים, דקיימא לן דשמירה זו מפני האויצים, ולא מפני המזיקין דשכיחי צליל שצת צמול שצתא (פסחים ק"ב: ע"כ. יש להצין צמה יש צצת כח מיוחדת לשמירה מהאויצים, ואם משום קדושתה, תהא שימורים גם מהמזיקין.

עוד צריך ביאור צנוסח התפלה בשחרית, ישמח משה צמתנת חלקו וכו', ושני לוחות אצנים הוריד צידו וכתוב צהם שמירת שצת, וכן כתוב צתורתך ושמרו צני ישראל את השצת וכו', למה הוצרך להציא הכתובים של ושמרו, ולא המשיך צמה שהתחיל צהלוחות שכתוב צהם שמירת שצת, ולהציא הכתוב שם, זכור את יום השצת לקדשו וכו'.

*

ונראה צהקדם לצאר מה שמצינו צמשה צנינו, שקודם פטירתו ציקש מה', יפקוד ה' חלקי הרוחות לכל צשר איש על העדה, אשר יאל

ויקהל משה את כל עדת צני ישראל, ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה וציום השציעי יהיה לכם קודש שצת שצתון לה' (לה-א). ובאור החיים הק' דקדק, הלא שצת היא שציתה מעשייה, ולמה אמר לעשות אותם. וגם למה חזר לצוות להם מוצת שצת, אחר שכבר נצטוו על זה מכבר. ואם כדי לומר להם שאין מלאכת המשכן דוחה שצת, הוי ליה למשה לומר פרשת שצת אחר ציווי המשכן, וכמו צדיצור ה' למשה, שצוה על השצת אחר ציווי המשכן מטעם זה (רש"י לא-ג).

גם להצין מה שמצות שצת מיוחדת צקדושתה, וקדשתו מכל הזמנים, הלא כל המצות קדושות הן, וכמו שמצרכין אשר קדשנו צמצותיו, וצמה יצתה קדושת שצת יותר מכל המצות, עד שאמרו עליה שהיא אחד מששים צעולם הצא (צרכות נ.). וגם הפשוט צצישאל מרגיש צצצת קדושה יתירה לפי ערכו. - גם מה דאיתא בצור (או"ח סימן רסז) דאין חותמין צצצת צערצית צצרכת השכיצנו, שומר עמו ישראל לעד, כדאיתא צמדדש (זוה"ק ח"א מת.)

לפניהם ואשר יצא לפניהם ואשר יוציאים ואשר יביאים, ולא תהיה עדת ה' כנאץ אשר אין להם רועה (במדבר כז-טו). וזרש"י כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת נלפחד לבנותיו, אמר הגיע שעה שאתבצע צרכי שיירשו בני את גדולתי. אמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימושו שלא מש מתוך האהל. וזהו שאמר שלמה (משלי כז-יח) נוזר תאנה יאכל פריה (תנחומא יא) ע"כ. ויש להבין ובי צביל שהיה יהושע שמש נאמן למשה, לסדר לו כל צרכיו, צביל זה נעשה מוכשר וראוי לירש גדולתו ולהיות מנהיג ישראל.

ובפשוטו נראה, כי הכתוב משבח את משה, ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו (שמות לג-יא). והכפיל הדברים בסיומה של תורה, ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים לד-י), וזרש"י שהיה לבו גס בו, ומדבר אליו בכל עת שרואה ע"ש. ונכלל בזה עוד, דאיתא בגמרא (עירובין יג:) אמר רבי האי דמחדנא מחבראי, דחזיתיה לרבי מאיר מחבוריה [כשלמדתי לפניו ישבתי בשורה של אחריו], ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדנא טפי, דכתיב (ישעיה ל-ג) והיו עיניך רואות את מוריך ע"כ. הרי לנו גודל הסגולה להשגת התורה במה שרואה פני רבו צעת לימודו (ועיין במגדים חרשים ט).

ובבואר מזה, דכאשר רבי מאיר היה לומר עם תלמידיו, היו מקיפין אותו מכל צדדיו, ויש שלא ראו אותו כלל רק שמעו קולו, ויש שראו על כל פנים אחריו, ויש שראו גם פניו. ורבינו הקדוש ראה אחריו, ולכן מחדנא טפי מאלו שלא ראו אותו כלל אלא שמעו קולו,

והתאונן שלא ראה גם פניו שאז היה מחודד טפי. [ויש בזה הערה לאלו ששומעין דברי תורה ומוסר ותוכחה רק מכלי שמשמיע קול הרב, ואין מטריחין עצמם לבוא לשמוע, ולראות על כל פנים מאחוריה, וכל שכן כאשר יוכל לקיים והיו עיניך רואות את מוריך]. ואם כן משה רבינו אשר לימדו ה' פנים אל פנים, שלא זכה לזה ילוד אשה, על כן 'לא קם נביא עוד בישראל כמשה', ונתן הכתוב הטעם 'אשר ידעו ה' פנים אל פנים', ועל כן קיבל יותר מכל האדם אשר על פני האדמה.

ובבו כן היה צעת שלימד משה תורה לששים רבוא ישראל, לא כולם זכו לראות אז משה מאחוריה וכל שכן פניו, ולכן לא היה גם חידודם שזה, לא כן היה ציהושע משרת משה, הוא למד ממשה רבינו פנים בפנים יותר מכל אנשי דורו, וכל מה שלימד משה לו ולאחרים היה יהושע קמוך לרבו, והיו עיניו רואות את מוריך יותר מכל אדם, על כן קדושת התורה היתה נדבקת בו יותר מחבריו, ומחדנא טפי, ועל כן שימושו מכשירו להיות רועה נאמן לישראל.

*

אך יש לומר עוד, בהקדם מה שסיפרו לנו חז"ל (תמורה טו). אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך. אמר לו, רבי כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בי (שמות לג-יא) ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. מיד תשש כחו של יהושע וגשתכחו ממנו [מיהושע] שלש מאות הלכות, וגולדו לו שבע מאות ספיקות

ממנו זכרונו ושכח, ואין צריכין אלא להחזיר לו הזכרון, ולסלק ממנו השכחה, ואין זה בכלל תורה לא בשמים היא.

ה) גם מהו הענין שרצו להורגו, וניתן לו ענה לטורדן במלחמה, וכי אז לא יחשו עוד לשכחת התורה, אמתה.

*

וּנְרִאָה דהא דאמר יהושע למשה, לא כן כתבת כי ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל, הכוונה היא, כי יהושע אמר לו כלום הנחתיך 'שעה' אחת, ובלשון הגמרא פירושו 'רגע' אחת (עיין תרגום (במדבר יז-י) ואכלה אותם כרגע, כשעה). ואין יתכן זאת במציאות. והן אמת כי לא הותרך לעזוב את האהל לנקבים, כי המן היה לחם אצירים (תהלים עח-כה), שנבלע צרמ"ח אצרים (יומא עה:), אצרים הלל יהושע היה לו אשה וצניס, בני לא הוו ליה צנתן הוו ליה (מגילה יד:), ויהושע היה משצט אפרים, ואין מקומו צאהלו של משה שהיה במחנה לוי, אלא איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל (במדבר ז-ב). [ואם כי נשא את רחב הזונה, שזאת היתה אחר שיצאו כבר מהמדבר ונכנסו לארץ (מגילה שס), מכל מקום בודאי נשא אשה גם מקודם, שהרי יהושע בכניסתו לארץ היה כבר בן פ"ב שנה, שהנהיג את ישראל כ"ח שנה (סדר עולם יב), ובמותו היה בן מאה ועשר שנים (יהושע כד-טט), ובודאי קיים מנות פריה ורביה. ולא נתמנה למנהיג ישראל בהיותו פנוי]. וגם הלא יהושע היה בן המרגלים (במדבר יג-טו), וכתיב וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום (שם יג-כה), ואין אומר שלא הניח רבו גם שעה אחת. [גם הלא

[בעון שגרם להחליש דעתו של משה, שננטע משה על יהושע בעצמו שהיה גדול כמותו], ועמדו כל ישראל להרגו [עד שיאמר להם]. אמר לו הקב"ה לומר לך אי אפשר, לך וטורדן במלחמה, שנאמר (יהושע א-א) ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' וגו' ע"כ. ויש במאמר זה כמה דברים פלואים.

א) למה הותרך יהושע להביא לו מקרא שמשה כתב עליו לא ימיש מתוך האהל, הא זה היה מציאות מוחשית יום יום בין משה עם יהושע, ולמה צריכין לזה הוכחה מהכתוב.

ב) בזהו תשובת יהושע כלום הנחתיך שעה אחת, הלא מעשים בכל יום שאדם לומד מרבו, והשכחה גוברת, ושוכח לגמרי או למחצה ולשליש ולרביע, ויש לו ספיקות, ואם כן מה צריך שלא מש מאהלו של משה, אחתי יתכן שיחשורר אצלו ספיקות.

ג) בזה היה חלישות הדעת של משה, שיהושע גדול כמותו, הלא כאשר באו לומר למשה אלדד ומייד מתנבאים במחנה, אמר משה המקנה אחת לי, ומי יתן כל עם ה' נביאים (במדבר יא-טט). ואמרו חז"ל (סנהדרין קה:) בכל אדם מתקנה חוץ מצנו ותלמידו וכו', דכתיב (שם כו-כג) ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו [אף על גב דהקב"ה לא אמר ליה אלא וסמכת את ידך עליו חדא, אזיל איהו וסמך תרתי] ע"כ.

ד) י"ש להבין מה שאמר ה' ליהושע, לומר לך אי אפשר, לך וטורדן במלחמה ע"כ. הן אמת כי תורה לא בשמים היא (דברים ל-ב), ואין פוסקין להלכה למטה ממה שמגלים מן השמים, אבל כאן הרי יהושע ידע הכל, אלא שניטל

אמרו חז"ל (יומא עה:): ללאחר שסרחו שנתלונו על כך שאמרו בלחם הקלוקל (שם כא-ה), לא היה נבלע עוד במעיהם, ואני מטריח אותם שלש פרסאות, ללכת חוץ למחנה לנקציהם ע"ש. וגם יש לדון אי הוצרכו להטיל מים במדבר, והיינו אי גם בארה של מרים היתה לה מעלה זו שהיה נבלע בגופן. ועיין בזה במגדים חדשים (פ' כי תלא כג-ג).

ונראה דאיתא בגמרא (בבא בתרא ח:): ומלדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (דניאל יב-ג), אלו מלמדי תינוקות [מלדיקי רבים הן שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה]. כגון מאן, אמר רב כגון רב שמואל בר שילת. דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דהוה קאי בגינתא, אמר ליה שבקמיה להימנותך [שהיית רגיל ללמד באמונה וללמד ולישב על גבם תמיד], אמר ליה הא תליסר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי עליהו [לתינוקות] ע"כ. הרי לנו כי מי שאינו מסיח דעת מהמקום שיצא נחשב כאילו היה יושב עמהם, כי מקומו של האדם היא במקום מחשבתו. וכעין שאמרו חז"ל (פסחים נא): דכדעתו לחזור נחשב עדיין כבני העיר ע"ש. ויהושע לא הסיח דעתו מרבו גם לרגע, ועל כן שפיר אמר לו כלום הנחתך לשעה. אמנם מי יאמר דבזה שאינו מסיח דעת נחשב כאילו עדיין עמו, על זה אמר יהושע, הלא אתה כתבת כן בהדיא ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל, הרי דזה מקרי שלא מש מהאהל.

*

והנה משה רבינו היה לו חלישות הדעת מדיבורו של יהושע, וביאורו נראה כי בתשובה זו של יהושע למשה, שאין לו שום

ספיקות ויודע הכל מה שרבו יודע, היה בזה פליטת פה של יוהרא והתנשאות, וזפרט כנגד רבו. ואם כי ענותנותו של יהושע היתה גדולה (תרגום יונתן במדבר יג-טו), מכל מקום באמירה זו נכשל בדיבור שגרהא כיוהרא. ועל זה חלשה דעתו של משה, איך יתכן לתלמידו שלא מש מאהלו, וראה התנהגות רבו תמיד, אשר האיש משה עניו מאד מכל האדם, ואיך יתכן שיצא פליטת פה כזה ממנו.

ובציונו בגמרא (בבא בתרא טו): כי השמונה פסוקים האחרונים שבתורה, מוימת שם משה עבד ה' וגו' (דברים לד-ה), הקב"ה אומר ומשה כתב בדמע ע"ש. ונראה כי משה לא היה בזכה ויורד דמעות על כתיבתו וימת שם משה, הלא ידע כבר שנחתם גזר דינו, ונסתמו ממנו מעיינות החכמה, ואמר בן מאה ועשרים שנה אנכי היום (שם לא-ד), וברש"י היום מלאו ימי ושנותי, ביום זה נולדתי וביום זה אמות (ראש השנה יא), ולא אמרם בדמע. ומה גם כי משה לא מת ועדיין עומד ומשמש (סוטה יג:). ומשה עבד ה' מקבל דינו של ה' בשמחה, הן לחיים והן למות, ולא זכה בשביל כתיבתו וימת שם משה, אלא כתב בדמע על מה שהכריחו ה' שיכתוב הוא עצמו בתורה שבו, ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו', זה כאז לו מאד, ועבור זה היה כתב סיום התורה בדמע.

וביון שציער יהושע בדיבור זה את רבו, שהיה דיבור של יוהרא, פגע בו מדת הדין ושכח מיד והסתפק באלף הלכות, כעונש על דיבורו. ומצינו כיוצא בו על הלל הזקן שענותנותו היתה מופלגת כמאמרם (שבת ל:): לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ע"ש, ועבור זה זכו בית הלל

מישראל [חרות משמע חקוק ואינו נמחק לעולם, על ידי הלוחות היתה תורה חקוקה לישראל מהשתכח מהן עולמית]. רב אחא בר יעקב אמר אין כל אומה ולשון שולטת בהן, שנאמר חרות, אל תיקרי חרות אלא חירות [בשביל הלוחות היו בני ישראל בני חורין] ע"כ. הרי דבולוחות הראשונות היתה טמונה כח שאין בה שכחת התורה, וגם אין אומה ולשון שולטת בהם.

ובבר הערנו בשבוע העל"ט [עיין לעיל דף שכט] דיתכן לומר, דכיון דנמסר מאת ה' הלוחות הראשונות לידו של משה, היה צוה התעלות עזומה למשה, שנמסר לו מה' מעלת הלוחות הראשונות וסגולתן, שלא שלט בו שכחת התורה, וכח שמירה מכל אומה ולשון, אלא שלא נמסרה זאת שוב לעם ישראל, ששכח משה לעיניהם, שעל ידי חטא העגל אינם ראויין לקבלם באופן זה, וניתן להם לוחות שניות שלא היו בהם סגולות אלו. ולכן הכתוב משבח את משה, 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו', ולכל היד החזקה וגו' (דברים לד-י), וברש"י שקבל את התורה בלוחות צידי. והיינו שמשה קיבל גם את הלוחות הראשונות. 'והמורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל', שנשאו לבו לשבור הלוחות היה רק לעיני בני ישראל, הם לא זכו לקבל הלוחות הראשונות, לא כן משה ידעו ה' פנים אל פנים, ומסר לידו לוחות הראשונות וסגולתן.

והנה כאשר עלה משה להר לקבל הלוחות, כתיב (שמות כד-יג) ויקם משה ויהושע משרתו, ויעל משה אל הר האלקים. וברש"י לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן. ואומר אני, שהיה התלמיד מלווה לרב עד מקום הגבלת

לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלוצין היו (עירוצין יג), ועם כל זה מצינו שנענש הלל בשכחת התורה עבור דיבור של יוהרא, כדאיתא בגמרא (פסחים סו). כאשר עלה מצבל והושיצוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, התחיל מקנטרן בדברים, אמר להן, מי גרם לכם שאעלה מצבל ואהיה נשיא עליכם, עללות שהיתה בכס, שלא שמשחם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. ושוב כאשר שאלו אותו שאלה, אמר להן הלכה זו שמעתי ושכחתי, שנענש על מה שקינטרן בדברים, ואמרו שם כל המתיהר אס חכס הוא חכמתו מסתלקת ממנו, מהלל ע"ש. ומהאי טעמא נענש יהושע עבור דיבור של יוהרא, ומה גם שזיער צוה את רבו.

והנה עונש שצא על האדם עבור זלזול וחלישות הדעת של חכס, אין לה תקנה, וכדאיתא במשנה (אבות ב-ג) והוי זהיר בגחלתן שלא תכובה, שנשיכתן נשיכת שועל, ועקיפתן עקיפת עקרב, ולחישתן לחישת שרף. ואמרו (שבת קיט:) כל המצוה תלמיד חכס אין לו רפואה למכתו ע"כ. ואמרו (שם קי). חויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא ע"כ. ולכן כאשר נענש יהושע על מה שהחליש דעתו של משה, ששכח מתלמודו, וזיקש מה' שיחזיר לו אבידתו, 'אמר לו הקב"ה לומר לך אי אפשר', כי חויא דרבנן לית ליה אסותא, וההפסד שצא לך על ידי חלישות הדעת של משה, אי אפשר לתקנו ולרפאותו, לך וטורדן במלחמה.

*

אמנם יש לומר צוה עוד, דאיתא בגמרא (עירוצין נד). אמר רבי אלעזר מאי דכתיב (שמות לב-טו) חרות על הלוחות, אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה

הראשונות שהיו צידו של משה ברדתו מן ההר, שמרתו לא משתכחת. ועל כן אמר ומשרתו יהושע בן נון 'נער', שנשאר תמיד בלימודו כנער שמרתו לא משתכחת, ואמר בטעמו, כי 'לא ימיש מתוך האהל', ועל כן קיבל תורתו מהארת הלוחות הראשונות.

ולפי זה היו משה ויהושע מיוחדים מכל עם ישראל שהיה להן הארת הלוחות הראשונות, שאין בהם שכחת התורה, ואין אומה ולשון שולטת עליהם. [ובזה מדוייק לשון המשנה (אבות א-א) משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו'. ולא אמר ויהושע 'מסרה' לזקנים, כי משה קבל תורה מסיני, כפי מה שנכתבו הלוחות הראשונות, וכמבואר במדרש (שהש"ר א-יג) דצמתן תורה צסיני, הדיבור יולא מפי הקב"ה ונתקק בהלוחות ע"ש. ומשה קיבל תורה מסיני, הלוחות הראשונות שנחקקו בצמינת התורה מסיני, ומסרה ליהושע, תורה זו מסרה ליהושע ברדתו מן ההר, שגם הוא השיג מעלת לוחות הראשונות, אבל תורה זו לא נמסרה לזקנים, כי נשברו מעלת הלוחות הראשונות בחטא העגל, ולא זכו בה אלא משה ויהושע, אלא התורה שבלוחות האחרונות זאת הנחיל אחר כך להזקנים].

והנה יהושע זכה לקבלת לוחות ראשונות בשביל ששימש רבו באמונה, ועמד בהר ארבעים יום ולילה, שלא יהא רבו יחידי גם לרגע אחת, ועל כן השיג לוחות הראשונות ברדתו מן ההר קודם שנשברו. והוא שאמר ה' למשה, כאשר ציקש יפקוד ה' איש על העדה, כי עלתה במחשבה לפניו שיהושע הוא ראוי לזה ביותר, וכדאי הוא ליטול שכר שימושו שלא מש מהאהל,

תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם יעל משה לצדו אל הר האלקים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל ארבעים יום, שכן מצינו, כשירד משה (שם לז-יז) וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם ע"כ. ואם כן כאשר ירד משה מן ההר עם לוחות הראשונות צידו, ויהושע היה עומד שם לשמש את רבו, זכה גם יהושע לראות וללמוד מהלוחות הראשונות קודם שנשברו. ולא עוד אלא שיהושע החזיק ידיו של משה ברדתו מן ההר עם הלוחות, ויתכן גם שלקח יהושע הלוחות מידו של משה לנשואם עד שהגיעו להמחנה, כראוי לתלמיד נאמן המשמש את רבו, ועל כל פנים סייע לו בדרכו. על כן גם ליהושע הגיע מעלתו של לוחות הראשונות, וממילא לא היה שולט גם על יהושע שכחת התורה, ודברי תורה היו חרותים על לבו מהשתכח עולמית. [ונתעוררתי שזהו שאמר עליו הכתוב (דברים לז-ט) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה, כי סמך משה את ידיו עליו, הכוונה שבעת רדתו מן ההר עם הלוחות הראשונות סמך משה את ידיו על יהושע, ובזה נשפע לו שפע לוחות הראשונות, והיה מלא רוח חכמה].

ובזה יתבאר מה שאמר הכתוב (שמות לג-יא) ומשרתו יהושע בן נון 'נער' לא ימיש מתוך האהל. ולכאורה לפי החשבון היה אז כבר יותר מבן ארבעים שנה, ולמה קראו בתואר 'נער' (עיין רש"י דברי הימים א כז-ה). אמנם מבואר בגמרא (שבת כא:): דגירסא דינקותא מתקיימת, וכדאיתא במשנה (אבות ד-כ) הלומד ילד למה הוא דומה, לדיו כתובה על נייר חדש, וברש"י דהלומד צילדותו אינו שוכח לעולם ע"כ. ולמדריגה זו זכה יהושע כל ימיו מהלוחות

אכל בשאר הדברים עדיין יש לך כח לוחות הראשונות, ו'לך וטורדן במלחמה', ואין לך לחוש לשום דבר, כי לא ישלוט שום אומה ולשון עליך.

*

ונחזור לעניינינו, דהנה צספר ליקובי יהודה (צפרשטנו), הביא מהחידושי הרי"מ

וצ"ל, כי בשעה ששיצר משה את הלוחות, ופרחו האותיות מן הלוחות ולא נשאר אלא שבירי לוחות, מכל מקום הדיבור של זכור את יום השבת לקדשו נשאר שלם, והוא שאנו אומרים (בחפלת שבת) ושני לוחות אבנים הוריד צידו, היינו שצירת הלוחות, כמו שנאמר (דברים ט-י) ואחפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשצרם לעיניכס, ועס כל זה נשאר מנות שבת צה, וכתוב צהס שמירת שבת, אפילו לאחר שנשצרו ע"כ.

ובצעמו נראה דאיתא צגמרא (שבת קיח:): כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו שנאמר (ישעיה נ-ג) אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומר שבת מחללו, אל תקרי מחללו אלא מחול לו ע"כ. הרי דשמירת שבת מסלקת עון חטא עבודה זרה, ועל כן גם כשחטאו ישראל בחטא העגל, לא נפגמה קדושת שבת, ונשארה בשלימותה גם אחר שנשצרו הלוחות. ולפי זה מנות שמירת שבת היא המצוה היחידית שנשאר צה כח נצחי מלוחות הראשונות, שלא נפגס מחטא העגל, ונשארה חרות על הלוחות, כח נצחי לישראל מהלוחות אשר מעשה אלקים המה.

וביין דסגולת לוחות הראשונות היו שאין אומה ולשון שולטת צישראל, על כן נשאר

ואס כן יש לו מעלת וסגולת לוחות הראשונות, הן צגודל כחו צתורה שאין שכתת התורה לפניו, והן צמעלתו שאין אומה ולשון שולטת צו, ולכן הוא ראוי 'אשר יוציאס ואשר יציאס', שיציאס מהמלחמה כפי אשר הוציאס מצלי שיפקד מהס איש, וכמו שנאמר צמלחמת מדין (צמדצר לא-מט) ולא נפקד ממנו איש.

ובצעתה מוצן שפיר מה שהשיצ יהושע, כאשר אמר לו משה שאל ממני כל ספיקות שיש לך, רצי כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר, הלא גם צעלותך להר לקבל התורה, שהיתי ארבעים יום אצל ההר עמך, ואס כן וציתי לקבל התורה מהלוחות הראשונות, אשר היו חרות על הלוחות, שאין צה שכתה, ולא נשאר לי שום ספיקות, אשר כל מה שלמדת עמי אני זוכר כגירסא דינקותא. ומיד תשס כחו של יהושע על דיבור זה, ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שצע מאות ספיקות.

והנה כאשר נצחר יהושע למלאות מקומו של משה להכניס את ישראל לארצס, הבינו כל ישראל הסיצה לזה, שזהו מפני שיהושע יש לו הארת לוחות הראשונות, ואינו שולט צו שום אומה ולשון, והוא מוכשר למלחמת שצעת העממין, והוא יוכל להוציאס למלחמה ולהציאס צחורה, צאופן שלא נפקד ממנו איש. אמנס כעת כאשר ראו ישראל שניטלה מיהושע הכח של לוחות הראשונות, ששלט צו שכתה, אס כן ניטל ממנו גם כן הכח שאין אומה ולשון שולט צו, ויראו לנפשס איך יוכלו לצאת למלחמה עם יהושע, ועמדו כל ישראל להרגו. ועל זה אמר לו הקצ"ה, הן אמנת שהעונש של חלישות הדעת של משה עליך אין להשיצ, ולומר לך אי אפשר,

במזות שבת שמירה מהאויבים, ואין נריכין להתפלל בשבת שומר עמו ישראל לעד. אבל שמירה זו היא רק מאומות העולם, שאין אומה ולשון שולטת בשבת, אבל לא מגינה ממוזיקין. [ולכן כאשר יריחו היתה סגורה ומסוגרת מפני בני ישראל אין יוצא ואין בא, ביום השביעי (שבת היה, רש"י), ויסובו את העיר שבע פעמים, ותפול החומה תחתיה (יהושע ו-א), כי בקדושת שבת נשארה הכח שאין אומה ולשון שולטת בהן]. ועל כן אמרו (שבת ס) דהמענג את השבת ניטול משיעבוד גליות ע"ש.

ולבן הגם שכלל מזוה שבתורה יש קדושה עמומה עד אין ערך, מכל מקום בחטא העגל שגרמה שזירת הלוחות, נעשה פגם ומסך המבדיל, שאין הגוף מרגיש בה כל כך. אבל מזות שבת שנשארה מלוחות הראשונות שכולה מעשה אלקים המה, קדושתה נכחיית ומורגשת לכל. וזהו שאמרו 'ושני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת', שגם אחר שהורידם לשברם כתוב עדיין בתוכה שמירת שבת, וראיה לזה כי 'כן כתוב בתורתך ושמרו בני ישראל את השבת וגו', ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם, נכחי, שאין דבר בעולם שיחליש או יפגם בקדושה זו, שגם בעוד עבודה זרה לא יפגם קדושת השבת, ואדרבה בשמירת שבת מוחלין לו.

והנה פרשה זו של ויקהל משה, נאמרה למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר עם הלוחות השניות, שנשברו כבר לוחות הראשונות, ורק מזוה אחת נשארה בידו מלוחות הראשונות, מזות שבת, על כן חזיבה עליו היה מזוה זו, והקדים ללמד מזוה זאת ופרטיה תחלה לשאר מזות התורה, כי מזוה זו לא נפגם בחטא העגל, אדרבה זהו תיקונה, שאפילו עודד עבודה זרה מוחלין לו. וזהו ויאמר אליהם 'אלה הדברים', רימו להם על חטא העגל, הדיבורים של אלה אלהיך ישראל, 'אשר צוה ה' לעשות אותם', יכולים לתקן בשמירת שבת (עיין אור החיים הק'), ומזוה זו לא נפגם כלל על ידי החטא ונשארה בשלימותה.

*

ואנו עומדים בשבת שקלים, שכלל שנה משה עומד וזוקף ראשיהן של ישראל שנאמר כי תשא את ראש (תנחומא תשא א), ואנו עומדים ומנפים על גאולתנו ופדות נפשנו שירים קרן עמו ישראל. ובפרט בזמן כזה, שאמרו חז"ל (ב"ר מצ-ד) אם ראית מלכיות מתגרות אלו באלו כפה לרגלו של משיח, תדע שכן, שהרי בימי אברהם, על ידי שנתגרו המלכיות אלו באלו, באה הגאולה לאברהם ע"ש, במהרה דיין צביאח בן דוד במהרה בימינו אמן.

פרשת פקודי

בסעודה שלישית פרשת פקודי תשע"ו לפ"ק

לגבי חודש אב, אצל למה משנכנס אדר מרבין
כבר בשמחה.

ואולי יש לומר, דאיתא בגמרא (מגילה יג):
הפיל פור הוא הגורל (אסתר ג-י), תנא
כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה,
אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה
יודע ששצבעה באדר מת ושצבעה באדר נולד
משה ע"כ. והנה צריאת העולם היתה צוכותו
של משה, כדאיתא במדרש (צ"ר א-ד) צראשית
צרא אלקים (א-ב), צוכות משה שנקרא ראשית
דכתיב (דברים לג-כא) וירא ראשית לו ע"ש. ואם
כן צו' אדר נשלם תכלית הצריאה. והרי אמרו
(מגילה י): בהקמת המשכן, אותו היום היתה
שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו צו
שמים וארץ. ואם כן נוכל להבין השמחה למעלה
ציום לידת משה, שאז נשלם תכלית הצריאה.
וכיון שבצילות הקב"ה מתאבל שצעה ימים
קודם, מכל שכן שבצוא יום שמחה, הקב"ה שמח
שצעה ימים קודם, ועל כן משנכנס אדר מרבין
בשמחה. וכשם משנכנס אב ממעטין בשמחה,
שצעה ימי אצילות קודם החורבן, כן משנכנס
אדר מרבין בשמחה, שצעת ימי המשחה קודם
שנולד צו משה. ושזו צאה לאחר זה שצעת ימי
שמחה קודם הנס של פורים, ועל כן יש לשמוח
גם מתחלת החודש, שבשמים התחילה השמחה
בכניסת חודש אדר.

*

בקע לגלגולת מחצית השקל בשקל הקודש
לכל העובר על הפקודים וגו' (לח-כו).
ולכאורה האי 'בקע לגלגולת' נראה כמיותר,
דהא קיים מחצית השקל לכל העובר וגו'. גם
להבין שקורא את האדם בתואר 'גלגולת'.

הנה אנו נכנסים כעת בחודש אדר, ואיתא
בגמרא (תענית כט). כשם משנכנס אב
ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין
בשמחה. ויש להבין למה נקטו שמחת אדר
בדמיון כמו שממעטין משנכנס אב בשמחה, ולא
די באמרם משנכנס אדר מרבין בשמחה. ונראה
דלכאורה צריך ציבור שצנייהם למה מתחילין
מכניסת החודש, הלא חורבן הבית היה ציום
ט' באב, ונס פורים היה ציום י"ד, ולמה יש
חיוב מכניסת החודש.

ובמעשה רוקח (סס) כתוב הטעם לגבי תשעה
באב, דאיתא במדרש (צ"ר לז-י) ויהי
לשצעת הימים ומי המבול היו על הארץ (צראשית
ז-י), אותו שצעת הימים התנהג הקב"ה אצילות
על עולמו, שבשר ודם אינו יודע מה שעמיד
להיות, לכך מתנהג אצילות אחר שימות המת,
אצל הקב"ה יודע מה שעמיד להיות, התנהג
אצילות מקודם ע"כ. אם כן מסתמא גם בחורבן
בית המקדש התאבל מקודם שצעת ימים. וידוע
שבז' באב נכנסו הגוים להיכל (תענית כט), אם
כן התחיל אצילותו צראש חודש אב, לכך משנכנס
אב ממעטין בשמחה ע"ש. וכל זה יוזקק רק

והבתוב אומר, ויהי אחר הדברים האלה גל המלך אחשורוש את המן וגו' (אסתר ג-א). ובגמרא (מגילה יג:) אחר מאי [בתר בגתן ותרש כתיב, וקא צעי הש"ס אחרי מאי, מה העיד עליו הכתוב שלא גידלו עד שצא מעשה הזה], אמר רבא אחר שצרה הקדוש ברוך הוא רפואה למכה [העמידה לצוא לאחר זמן], דאמר ריש לקיש אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן צורא להם רפואה תחילה, שנאמר (ישעיהו ז-א) כרפאי ישראל וגלה עון אפרים [ואחר כך נגלה עון אפרים, על ידי מכה שאני מציא עליהן], אבל אומות העולם אינו כן, מכה אותן ואחר כך צורא להם רפואה, שנאמר (ישעיהו יט-כב) וגוף ה' את מצרים גוף ורפוא ע"כ.

וביאורו הוא, כי לפעמים האדם חולה במחלה אנושה, והרופא אומר כי אין לו רפואה למחלה זו, ויש לחקור ולדרוש אולי יש חכם (פראפעסאר) שימצא לה רפואה. ולפעמים אומר שיש למחלה זו רפואה, אלא היא נמצאת במדינה אחרת, וצריך להביא אותה לכאן. ובדאי שאופן השני רפואתו יותר בטוחה מאופן הראשון, כי הרפואה כבר בעולם, אלא שעומדת מרחוק וצריך רק לקרב אותה. והנה באומות העולם מכה אותן ואחר כך צורא להם רפואה, כי בשעה שנחלה עדיין אין הרפואה מוכנת בעולם, ועל כן אין רפואתם קרובה לצוא, לא כן בישראל, הרפואה מוכנת כבר, שאינו מכה אותן אלא אם כן צורא להם רפואה תחלה, ולכן ישועתם קרובה לצוא יותר, כי הרפואה כבר נמצא כאן.

ויש לומר דזהו שאנו אומרים בתפלה (בצרכת יוצר אור) צורא רפואות גורא תהלות, כי

ובפשמות נראה, כי יום תשעה באב הוא יום היותר עמוס מכל השנה כולה, יום חורבן בית חיינו. והנה מי ששרוי בטובה, שלא חסר לו כלום בעולמו, בעושר וכבוד ותענוג, אי אפשר לו להשתנות מיום ליום, להתעצב ולהתמרמר ולצכות על חורבן הצית, ועל כן חייבו חז"ל לשנות את דרכו אט לאט, ומימי המצרים אין נושאים נשים וכו', ושוב מראש חודש אב ממעטין יותר בשמחה, ברחיפה ובלבישת בגדים חדשים, ושוב בשבוע שחל בו תשעה באב חמור עוד יותר, ושוב בערב תשעה באב שאין אוכלין שני תבשילין, וכיון שגשבר רוחו איזה ימים, יוכל ליכנס ליום התשעה באב לצכות ולקונן את חורבן בית מקדשינו.

ולעומת זה יום הפורים הוא היום היותר שמח מכל השנה כולה, עד שחייבו לבסס עצמו ציין עד דלא ידע. ומי ששרוי בצער, שחסר לו צריאותו או פרנסתו או נחת מצני ציתו, אי אפשר לו להכנס ליום הפורים להיות שמח, ולשנות עצמו מיום אחד למחרתו. על כן תיקנו חז"ל שיש להרגיל עצמו בשמחה מתחלת החודש, לפכה מרירותו לאט לאט, ואז צבוא יום הפורים יוכל להיות שמח וטוב לב. וכדי ליישב למה משנכנס אדר מתחילין כבר להרבות בשמחה, על זה אמר, שכשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, אם כי אקדומי פורענותא לא מקדימין (מגילה ה.), אף על פי כן חייבו חז"ל להרגיל עצמו לאט לאט למעט בשמחה, כדי שיוכל לקונן צבוא יום תשעה באב, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, כדי להרגיל עצמו שיוכל לשמוח ביום הפורים כדבעי.

וְאֵנּוּ אֲדָמָה (בתפלת נשמת) מלפנים ממזרים גאלתנו ה' אלקינו וכו', ומחללים רעים ורבים ונאמנים דליתנו. ופירש מרן מוהרי"ד מבעלזא זי"ע, כי הגם שהחללים הם נאמנים בשבועתן שלא ילאו אלא ציוס פלוני, מכל מקום בתפלה יכולין להקדים הזמן. והראיה שהלא ה' גזר אומר, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה (בראשית טו-יג), ואפילו הכי כאשר לעקו בני ישראל, וישמע אלקים את נאקתם (שמות ז-ד). וזהו שאומרים 'מלפנים ממזרים גאלתנו', שגאל אותנו מלפני הזמן שנקבע מתחלה, וכמו כן 'מחללים רעים ורבים ונאמנים דליתנו', הגם שהם נאמנים בשבועתם ללאות רק בזמנם, על ידי תפלה יכולין להקדים הרפואה.

וּבִיאֹרֵנוּ הוּא דבגזר הקודש (על המדרש רבה ג-ד) כתוב ליישב מה שאמר הכתוב ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, ויהי צעצע היום הזה ילאו כל לצאות ה' ממזרים (יז-מא), והתמיהה מפורסמת שהרי לא היו במזרים אלא רד"ו שנה. וכן ליישב הא דכתיב בגאולה העתידה, אני ה' בעתה אחישנה (ישעיה ס-כז), ואמרו חז"ל (סנהדרין נח). וכו' אחישנה לא וכו' בעתה. ולכאורה איפכא מיבעי ליה אחישנה בעתה, ואמאי כתיב מעיקרא בעתה והדר אחישנה, ומו דאם כן הוי ליה לומר בעתה או אחישנה.

וּבְרַבֵּי דלפעמים צהיות צורך השעה צעולם לעורר מדה טובה ישועה ורחמים צעולם צעת וזמן שאינו מוכן לו, או בתצונה משנה עתים ומחליף את הזמנים, כלומר שהוא מחליף את המדות של סדר הזמנים, שהמדה טובה הראויה לשמש צומן מאוחר לפי סדר

מצינו צמיתת נדב ואציהוא, הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד (ויקרא יג-א), וברש"י כשהקדוש צרוך הוא עושה דין צלדיקים, מתיירא ומתעלה ומתקלם, אס כן צאלו כל שכן ברשעים. וכן הוא אומר (תהלים סח-לו) נורא אלקים ממקדשיך, אל תקרא ממקדשיך אלא ממקודשיך (וצחים קטו): ע"כ. וכן מצינו צחטא מי מריצה דכתיב ויקדש צם (צמדבר כ-יג), וברש"י כשהקדוש צרוך הוא עושה דין צמקודשיו, הוא יראוי ומתקדש על הצריות ע"ש. ואס כן צשעה שהקצ"ה מכה בני האדם על חטאיהם הוא 'נורא תהלות', מתירא ומתעלה ומתקלם, אצל קודם שמכה אותן הוא 'צורא רפואות' שאינו מכה אותן עד צצורא להם הרפואה מקודם.

*

וּלְהַבְיִיר הדברים עוד יותר, מהו המעליותא צצורא רפואות מתחלה, דאיתא בגמרא (עבודה זרה נה). יסורין צשעה שמשגרין אותן על האדם, משציעין אותן שלא תלכו אלא ציוס פלוני, ולא תלאו אלא ציוס פלוני וצשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי קס פלוני וכו', דכתיב (דברים כח-נט) וחליים רעים ונאמנים, רעים צשליחותן [שמייסרים את הגוף] ונאמנין צשבעתן ע"כ. הרי לנו כי צשעה שהיסורין נשלחין יש צבר יום מוכן לרפואתה, שהרי אין הקצ"ה מכה אותן אלא אס כן צורא להם רפואה תחלה. ומצואר במהרש"א (שס) שעל ידי תצובה תפלה וצדקה אפשר שיעצרו היסורין לפני הזמן שנקבע להם ע"ש. וכן כתוב הגהות יעב"ץ (ראש השנה טו). על מה שכתבו התוספות (שס ד"ה כמאן) כי מתי יחלה גזור, מתי יתרפא לא גזור ע"ש, כי על ידי תפלה אפשר שיצא מקודם.

והנה בהריגת ושתי כתיב (אסתר א-טו) ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים וגו', אשר לא תצוא ושתי לפני המלך אחשורוש, ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה. ואמרו חז"ל (מגילה יב:): תנא ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן, שמוכן לפורענות [עומד להיות תלוי] ע"כ. הרי לנו ההשגחה פרטית כי אותו רשע המן שהכה את ישראל בגזירותיו, הוא בעצמו צר הרפואה מקודם, צמה שדן את ושתי להריגה, ותצוא אסתר תחתיה. ולכן קראוהו כאן בתואר 'ממוכן', שצמעה זו עלמו הכין פורענותו, שבהריגת ושתי נכנסה אסתר, ועצורה תלו אותו.

ויש להוסיף צמה שקראוהו 'ממוכן', כי הכתוב אומר (אסתר ו-ז) והמן בא וגו' לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו. ודרשו חז"ל (מגילה טו:). תנא לו הכין [לנורח עצמו] ע"כ. ופירש מרן מוהר"ש מבבלזא זי"ע, כי ענין הכנה לא שייך רק בדבר מצוה, כמו שאמרו (ציה 3:): והכינו את אשר יציאו (שמות טז-ה), דסעודת שבת היא סעודת מצוה, וסתם ששי חול, ויש להכין לקודש ע"ש. ואם היה העץ כדי לתלות עליו את מרדכי, אם כן הוא דבר עבירה ולא שייך ציה הכנה, ומדכתיב בפסוק לשון הכנה, למד התנא דהכין לו בעצמו, והוא דבר מצוה ע"כ (הוצא בחבלת מרדכי). וכיון שצמעה זו נגרם שיתלו את המן, דהוי דבר מצוה, שפיר נקרא כעת 'ממוכן', שהוכן לדבר מצוה.

*

אך באמת קדמה כבר הרפואה להמכה, הרצה זמן לפני הנס, דאיתא בגמרא (מגילה יג:): אם על המלך טוב יכתב לאדם, ועשרת אלפים ככר כסף אשקול וגו' (אסתר ג-ט), אמר ריש

לירוף האותיות, הוא מחליפה ומשנה סדרה להעמידה בזמן מוקדם. והיינו דכתיב בגאולת מצרים ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, ויהי בעצם היום הזה, כלומר אף על פי שאז לא היתה אלא זמן של רד"ו שנה לגלות מצרים, מכל מקום זמן הקץ של ת"ל שנה דהיינו מדריגת ומדת העת רצון המיוחד לו, כבר היתה בעצם היום הזה של רד"ו שנה, כי נשתנה מדת סדר הזמנים להקדים המאוחר. וכן כיוצא בזה בגאולה העתידה אני ה' בעתה אחישנה, כלומר בעתה של הקץ האחרון, היא המדה של עת רצון המיוחד לו צה, גם כן אחישנה לגאולה קודם זמנה, כי אדלג על הקץ להקדים מדת העת רצון המיוחד לו לסדרה שלא במקומה קודם זמנו כדי למהר ולהחיש ישועה ע"ש באריכות ע"כ.

וזה המעליותא שיש בישראל, שצורא להם רפואה תחלה, שבעת שהיסורין יורדין יש כבר יום מוכן להרפואה, ואם כן יש כח בתפלה להקדים מזל אותו היום ליום מוקדם, ולהחיש הישועה. וכמו שמלפנים ממצרים גאלתנו, שהקדים הזמן של יום ההוא, כן מחלאים רעים ונאמנים דליתנו. לא כן האומות העולם לא נקצב להם מתחלה זמן רפואתם בעת שמכה אותם, וכיון שלא נקצב יום רפואה אי אפשר להקדימו, ורק מתחלה הוא נגוף ושזב ורפוא.

*

והנה צנס של פורים, צרא ה' מתחלה הרפואה קודם להמכה, שרק אחר מעשה בגתן ותרש גדל המלך את המן. ובאמת גם זמן רב קודם זה הקדים ה' את הרפואה, שהתחילה זאת בהריגת ושתי, ושזב צביאת אסתר לבית המלך, שזאת היתה שורש ההתחלה לישועתן של ישראל.

וביזון שמנאות מחצית השקל היא הרפואה קודם להמכה, שהכריע את שקלי המן, וליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, על כן אמר הכתוב במצוה זו, 'צקע לגלגולת מחצית השקל בשקל הקודש', שמצוה זו של שקלים הציאה ישועתן של ישראל, לצקוע הגלגולת של עשרת בני המן, וכמרומז בסופי תיבות מצ'ן עשרים שנה ומעלה, שהקדים הקב"ה שקליהם לשקליו.

ובזה נראה לצאר הכתוב (ישעיה נ-א) שמרו משפט ועשו זדקה, כי קרובה ישועתי לצוא וזדקתי להגלות, כי באמת יש בזה חיזוק גדול לכל אחד, שבכל עת צרה הישועה מזומנת לפניו, שהרי אין הקב"ה מכה את ישראל אלא אם כן צורא להם הרפואה מתחלה. ובשעה שמשגרין היסורין כבר נקצצ גם ישועתו שילכו בשעה פלוני. וכיון שכבר נצרא הרפואה, שפיר יכולין בתשובה ותפלה וזדקה להקדים זמן הישועה עוד מקדם, כיון שהישועה כבר מוכנת, ונריכין רק לקרבו ולגלות אותה. וזהו שמרו משפט ועשו זדקה, 'כי קרובה ישועתי לצוא', הישועה כבר נמצא בעולם, אלא יש לקרבו ולהקדימו קודם הזמן, 'וזדקתי להגלות', יש רק לגלותה ולהוציאה מכת אל הפועל. וזהו שישמרו משפט ויעשו זדקה יזכו לישועת ה' בקרוב.

לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעמיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ע"כ. אם כן מצוה נתינת שקלים הקדים ה', כדי לעצור ולצטל גזירת המן. וכתוב בבעל השורים (ל-ד) מבן עשרים שנה ומעלה, סופי תיבות 'המן', שצא להכריע שקלם של המן ע"כ. הרי שהקדים הקב"ה הרפואה קודם להמכה, עוד צהיות ישראל במדבר.

והנה בזמן הנס תלו את המן, וגם עשרת בני המן תלו על העץ (אסתר ט-ד). אמנם היה חילוק בין תליית המן לתליית בניו, כי תליית המן היה בחייו, ונחנק המן בחבל התליה (במדבר י-ג, יד-ה). אמנם תליית בני המן היה אחר מיתתם, שהרגו אותם מתחלה בסייף, וניתלו על העץ קטועי ראש (מוספות חגיגה יא. ד"ה ברום, שבת נב. ד"ה אשתכח, ועוד). ויתכן לומר דכמו דמצינו בשמואל כשהרג את אגג, כתיב (שמואל א טו-נג) 'וישסף שמואל את אגג, ובחרגוס שהוא לשון בקיעה, שחלקו בחרצו כאילו היה צוקע ענים. וברש"י פירש שחתך ראשו לארבע חלקים ע"ש. כן על דרך זה הרגו את עשרת בני המן, ולכן היו קטועי ראש בתלייתם.

בסעודה שלישית פרשת פקודי תשע"ט לפ"ק

דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסניי (צ"ר א-ד), כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, אמר לו צלאל, מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר

ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה (לח-כג). וברש"י אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו

כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר לו משה צלל אל-היית, כי בודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים (ברכות נה). ע"כ. והיא תמוה, דאיזה טענה היא דמנהג העולם אינו כן, מי יאמר אשר בית ה' מקום השראת השכינה צוגים דוגמת בנין גשמי, אולי לפי סודן של הדברים נריך להיות צהיפוך דייקא ממנהג העולם.

ובתוספות (שם) הקשו, ואם תאמר היכא אשכחן שזוה הקב"ה לעשות משכן תחלה, הרי צפרשת תרומה (כה-י) כתיב ארון תחלה. ותירצו דצפרשת כי תשא (לא-ו) כתיב את אהל מועד ואת הארון לעדות ע"כ. ואכתי נריך ציאר דאם כן יש קושיא לאלקינו, למה שינה הסדר ממה שאמר לו תחלה. וגם להבין כיון ששמע משה מאת ה' שני אופנים, למה צחר להקדים עשיית הכלים תחלה.

ונראה דאיתא בגמרא (סוכה מט): תנא דבי רב ענן, חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן (שיר ז-ג), למה נמשלו דברי תורה לירך, לומר לך מה ירך צפתר, אף דברי תורה צפתר ע"ש. [הגסתרס כירך, שכבוד התורה צלנעא, ולא להיות יושב ושונה בגובה של עיר, ולא לשנות לתלמידיו בשוק, כדאמר במועד קטן (עו.)]. וכן אמר הכתוב (מיכה ו-ח) ומה ה' דורש ממך וגו' והלנע לכת עם אלקיך. וציאר במהרש"א (שם) כי העושה צפרהסיא עושה משום יוהרא ולא הוה לשמה ע"ש.

וביאורו הוא כי העושה צפרהסיא צפני רבים, יתכן להתערב פניה צעבודתו שיהיו הצריות מקלסין אותו ומחשיצין אותו, וחשיצות העבודה אמרו חז"ל (מדרס סב). עשה דברים

לשם פעלם, ודבר צהם לשמם, אל תעשם עטרה להתגדל צהם. ואל תעשם קורדוס להיות עודר צו. ומה צלצר שלא נשתמש אלל צכלי קודש שנעשו כלי חול נעקר מן העולם, המשתמש צכתרה של תורה על אחת כמה וכמה ע"כ. ולכן יש להשמדל שמהא תורתו ועבודתו צהלנע לכת. ואמרו (תנחומא תשא לא) לוחות הראשונות על שנחנו צפומצי לפיכך שלטה צהם עין הרע ונשתצרו, וכאן צלוחות השניות כתיב (שם לד-ג) וגם איש אל ירא, אמר לו הקב"ה אין לך יפה מן הנניעות ע"כ. וזהו המשך הכתוב, 'חמוקי ירכיך', שיהיו הדברי תורה צפתר, כמו חלאים מעשה ידי אמן, הלוחות, שכאשר היו ניתנים צפרהסיא נצצרו, ולוחות שניות שהיו צהלנע נתקיימו.

ובנועם מגדים (פ' האזינו) פירש, ה' צדד ינחנו ואין עמו אל נכר, כי נצטונו לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (שמות כ-ג), וצוה נכלל שכאשר האדם עומד לפני ה' צתורה ותפלה, לא יהא לו מחשבת פניות, כי זהו כעובד עבודה זרה, שעובד אז גם צני אדס אחרים. וכאשר ה' צדד ינחנו, שעבודתו צהצבודות אשר עין לא ראתה, אז אין עמו אל נכר, דהיינו פניות שלא לשמה ע"ש.

והנה עשיית המשכן והכלים להשראת השכינה, היא סמל ודוגמא לעבודת האדם איך שמהא שכינתו שרויה עליו. וכל מעשי המשכן וכליו עם פרטי פרטיה, יש צהם לימוד של דרכי עבודה. הארון עם פרטיו מורה על התורה, והמנורה על נר מצוה ותורה אור, והשלחן על אכילתו ושתייתו ופרנסתו וכו'. וככל אשר אני מראה אותך את תצנית המשכן ואת תצנית כל

כליו, וכן תעשו (כה-ט), אתם בעצמיכם תעשו כתבניתו, ואז תתקיים ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכ"ס דייקא, בתוך כל אחד ואחד מישראל. וכיון לחשיבות העבודה היא בהנע לכת, כדי שמהא צלי שום פניות, הדין נותן שאי אפשר לעשות הכלים, צלי שיהא תחלה המשכן, להקים מקום לנעה, ושוב יבואו אחריו הכלים, היינו פרטי העבודה. אבל לעשות תחלה כלים צפורהסיא צלי משכן, הרי חסר בעבודת הנע לכת עם אלקיך.

והנה בוזהר הק' (פ' ויקהל קנה) מבואר דפרשת תרומה, ציווי עשיית המשכן למשה, היה קודם חטא העגל, אבל מה שזיה משה כן לישראל היה כבר אחר החטא ע"ש. וכן מבואר בדעת זקנים בעלי תוספות ובחזקוני (ריש פרשת תרומה). והרי אחר מתן תורה פסקה זוהמתן, ונעקר יצר הרע מלבם (שהש"ר ח-ד), עד שנאמר עליהם (מהלים פ-ו), אני אמרתי אלקים אתם וצני עליון כולכם (עבודה זרה ה). וכאשר עומדים במדריגה זו, אין חשש פניות, ואין עולה על הדעת לזרף צעת עבודה בורא, תועלת גשמי מצני אדם. וממילא תוכל להיות העבודה צפורהסיא, ואין שום מעלה בהנע לכת עם אלקיך, ושפיר הקדים ה' אז עשיית הכלים תחלה להמשכן. כי עיקר קדושת המשכן הם על ידי הכלים הנחונים בתוכה, וצמעלתם הם יותר גדולים מהמשכן, ויש להם דין קדימה (עיין תורת משה פ' ויקהל טו:).

והנה הציווי למשה צפרשת כי תשא לא מבואר שם מתי נאמר למשה, אם קודם החטא או אחריו. אמנם יש ללמוד שנאמר אחר החטא, ממה דאיתא בדעת זקנים לבעלי תוספות

(לא-ג) ולכן נאמר בצלאל בן אורי בן חור (שס), הזכיר אצי אציו, מה שלא הזכיר באהליאצ אבל אציו, לפי שחור נהרג על מעשה העגל, והמשכן צא לכפר על מעשה העגל, לכן נזכר כאן צמשכן ע"כ. הרי דנאמרה פרשה זו למשה אחר שנהרג חור צחטא העגל. ובדברי יואל כחוצ דגס פרשת תלזה נאמרה כבר אחר החטא, כמבואר בבעל החורים (כ-כ) דלא נזכר שם משה צפרשת תלזה, משום שנאמר מחני נא מספרך אשר כתבת (לג-ג), וקללת חכם אפילו על תנאי צאה (מכות יא.), ונתקיים צזה (וזה"ק פנחס רמז). ע"כ. הרי דנאמרה פרשה זו למשה אחר החטא.

ובצרתה כיון שזה היה כבר לאחר החטא, וחזר יצר הרע למקומו, ויש נסיון תמידי מפניות בעבודת קונו, ומאז יש חשיבות רבה לעבודת הנע לכת. ואי אפשר להיות עבודת הארון והמנורה וכו' צפרהסיא. וקדר העבודה צריך להיות משכן תחלה, מקום לנעה, ורק אחר זה יש חשיבות לעבודתו, על כן אז הקדים ה' למשה המשכן תחלה להכלים.

אמנם משה רבינו לפי גודל מדריגתו, אשר מראה כבוד ה' היתה תמיד לנגד עיניו, והכיר גדולת הבורא ציתר שאת, ולעומת זה הכיר שפלותו של האדם, עד שהגיע למדריגת ונחנו מה (שמות טו-י), שהאדם אינו תופס מקום כלל בעולם, לא עלה על דעתו שיוכלו לזרף צעת עבודת קונו פניה של כבוד ותועלת צני אדם, שיצטרכו לשנות הסדר, משכן תחלה ואחר כך כלים, [ויתכן גם כן שלא ידע עדיין שישראל אצדו כבר מעלתם ממתן תורה, וחזרה יצר הרע אל לצם], על כן מסר לצלאל סדר העבודה כפי מה שנצטוו מה' מתחלה, ולא עלה על דעתו

כט.) ארון של אש ושלמן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים, וראה משה ועשה כמותם, אצל משכן של אש לא ירדה ע"ש. והוא מטעם דאיתא בזוהר הק' (פ' תרומה קנט.) משכנא לא אחקס לעילא עד דאתקם משכנא לתתא ע"כ. הרי דהכלים נעשו למעלה קודם המשכן ע"כ. ולכאורה מאי שגא ממשכן שלמטה שעשה בצלאל המשכן תחלה קודם להכלים. אמנם לפי מה שנתבאר, כי מלאכים כלום יש יצר הרע ציניהם (שבת פט.), וכולם עושים צאימה וציראה רזון קונם, ולא יצויר בהם עבודה צפניות, ואין צריכין משכן לנניעות תחלה, ועל כן צדין הוא להקדים הכלים להמשכן.

*

והנה קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, ואמר הכתוב (לה-לד) ולהורות נתן בלבו הוא ואלהיאצ בן אחיסמן למטה דן. וברש"י אלהיאצ משצט דן מן הירודין שבצבטים מבני השפחות, והשוהו המקום לצלאל למלאכת המשכן והוא מגדולי השבטים, לקיים מה שנאמר (איוב לד-יט) ולא נכר שוע לפני דל (תנחומא תשא יג) ע"כ. ויש להצין כוונת הכתוב ולהורות נתן בלבו, וגם למה הכפיל תיבת 'הוא' דקאי על בצלאל, שכבר נאמר עליו למעלה, וימלא אותו רוח חלקים בחכמה בתבונה וצדעת.

ובראיה בהקדם לצאר הכתוב (שיר ד-טו) עורי כפון וצואי תימן, הפיחי גני יזלו בשמיו, יבא דודי לבגו ויאכל פרי מגדיו. ויש לומר דאיתא בגמרא (יומא יט.) שלמדנו השבוע במסגרת ובהם נהגה, אמר רב פפא שתי לשכות היו לו לכהן גדול, אחת לשכת פרהדרין [לישן שם] ואחת לשכת בית אבטינס [ללמוד חפיניה]

כי יש שינוי ציווי ה' מתחלתו. ואמר לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן.

ועל זה אמר לו בצלאל, הן אמת שלאנשים כמותך אין מן הצורך להיות משכן בתחלת העבודה, להיות לו מקום נעשה שלא יצאו לידי פניות. אצל מנהג העולם אינו כן, אס רונים שצבדודתם תהא השראת השכינה, הם עושים תחלה בית לנניעות, ואחר כך מכניס הכלים לתוכו. ואתה אומר לי עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, כלים שנעשו צפרהסיא צפניות, הלא אין להם מקום צבית ה', ורק כלים שנעשו צוונה טהורה צלמי לה' לצדו.

ועל זה השיב לו משה, באמת כך שמעתי מפי הקב"ה, שעתה אני מבין מה הייתה כוונת ה' צמה ששינה הסדר אחר זה, כי הוא הוא היודע מחשבת האדם, שאחר החטא חזרו להיות בני אדם, ואין הם עוד צמדריגה זו שהיו צמתן תורה, ואי אפשר לעשות כלים לעבודה ה' צלי מכסה של המשכן, להיות דברי תורה צסתר.

ואמר לו צלל אל היית, כי צחצות היום כאשר אור השמש צגבורתו אז ליכא צל, רק כאשר האור מתחיל להתמעט אז מתראה הצל. ורמוזו לו כי מי שאור ה' מאיר לנגד עיניו לא יבוא צעבודתו לידי פניות, ואין צריך לו משכן תחלה, רק מי שהוא עומד צלל של אל-ל, כאשר פנה האור ולא נשאר אור ה' כנגדו רק הצל, זה צריך משכן תחלה ואחר כך כלים.

ובזה יובן מה שכתוב בעיון יעקב (צרכות שס) לצרר, כי צמקדש של מעלה, הקדים ה' לעשות הכלים מתחלה, דמצאר בגמרא (מנחות

טוב לנו להטריחו, כדי שלא תזוח דעתו עליו להתגאות בכתר כהונה] ע"כ. וכן איפסק לדינא ברמב"ם (ה' בית הבחירה ה-יז) דלשכת פרהדרין בצפון ובית אצטינס בדרום.

ויש להתבונן בזה כמה דברים, חדא, וכי כך הוא הדרך, שלא לחוש לכבודו של אדם גדול, ולהטריחו בכדי, ואנו דואגים על שלימותו שלא תזוח דעתו עליו, אמתמה. שנית, וכי טורח מועט כזה להקיף מצפון לדרום יסיר כבר זמירות דעתו שלא להתגאות בכתר כהונה. אך הענין הוא, כי סדר בנין בית המקדש אמר דוד המלך הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל, כל מלאכות התבנית (דברי הימים א כח-יט), והיינו שהקצ"ה הראה לו ציורו, איך לעשות כל הבנין עם הלשכות שבתוכו. ומן השמים נטוה לסדר כן, שמהא דירתו בצפון ויטריח פעמיים בכל יום ללכת לטבול לדרום, ולא אנו מטריחין אותו אלא מן השמים. [ונראה דלכן לא די לו טעמא, דמטריחין ליה דאי דוקי הוא ליפרוש, כיון דננטוה כן כבר בימי דוד, שעדיין לא היו אז דוקים]. וכאשר יתבונן הכהן גדול, למה מן השמים לא סידרו לו דירתו בדרום קרוב לבית הטבילה, וישכיל לדעת שרצו מן השמים צטירחתו שלא תזוח דעתו עליו, מזה עצמו יתלבש בשפלות רוח שלא להתגאות בכתר כהונה.

ויש בזה עוד נקודה, דמצואר בתוספות (שם ח: ד"ה דא) דלשכת פרהדרין לא הייתה פתוחה לעזרה, שאין ישיבה ושכיבה בעזרה, אלא פתוחה רק לגבי חוץ שהוא חול ע"ש. ואם כן כאשר נתעורר בצוקר, הוצרך ללכת מלשכתו להר הבית, ולהקיף מבחוץ כל העזרה עד שהגיע להמקוה שהיה בצד הדרומי, וכמו כן בערב.

אחת בצפון ואחת בדרום וכו', ולא ידענא אי לשכת פרהדרין בצפון ולשכת בית אצטינס בדרום או בית אצטינס בצפון ולשכת פרהדרין בדרום, ומסתברא דלשכת פרהדרין [שהוא ישן שם], בדרום היא [אלל בית הטבילה חול], מאי טעמא, מקדים קאי [כשהוא משכים לבקר כל שבעה עומד ממתנתו] ומיסך את רגליו וטביל [התם על גב שער המים שהיא על גבה בעובי החומה מתוקן בית טבילה חול, ומעיין משוך שם באמת מעין עיטס, כדלקמן (כח.), וכל המיסך רגליו טעון טבילה ליכנס בעזרה], ואזיל לצפון [ללשכתו השניה] וגמר חפינה, ואתי לבית המקדש ועבד עבודה כוליה יומא [כדתנן (לעיל יד.) כל שבעת הימים הוא זורק את הדם וכו'], לצהדי פניא מדו עליה והדר אזיל לדרום וטביל [על שער המים, כרבי עקיבא דאמר (שם) טהור שנפל עליו הזאה טמאתו] ונייח [הולך ושוכב בלשכת פרהדרין אשר אלל בית הטבילה]. דאי אמרת לשכת פרהדרין [שהוא ישן צה היא] בצפון, [ורחוקה מבית הטבילה, הטרחתו כל העמל הזה], מקדים קאי ומיסך רגליו [כדרך כל המשכימין] ואזיל לדרום [לשער המים] וטביל וגמר חפינה [התם בבית אצטינס אשר שם], ואתי לבית המקדש ועבד עבודה כוליה יומא, להדי פניא מדו עליה והדר אזיל לדרום וטביל ובעי מהדר ומיזל לצפון ומינת, ומי טרח מטריחין ליה כולי האי. ופריך אלמה לא מטריחין ליה טפי [קושיא היא, כלומר וכי לא טוב לך להטריחו, מטריחין ליה מדעת], דאי דוקי הוא [ואינו ירא שמים לקבל עליו טורח המקדש] ליפרוש [מן הכהונה גדולה ולא יקבלנה מתחילה וטוב לנו, שהרי הן משנין את עבודה, כדלקמן בשמעתי]. אי נמי שלא תזוח דעתו [אפילו אדם אשר הוא

והנה גם ישיבה צבית הכנסת וצבית המדרש יש
 צה מלוא, וכמאמרם (אבות ה-ד) שגם הולך ואינו
 עושה שכל הליכה בידו (ועיין בזה בשו"ת מהרש"ג
 ח"ב סימן קמ"ג). ואם כן מכל שכן ההתעכבות
 במקדש ה' בעזרה. וכדי שלא תזוז דעתו, ביטלו
 ממנו מלוא ז', והכריחו אותו להסתובב ולהקיף
 העזרה מבחוץ. והוא מטעם כי עבודת הכהן
 בזמירות הלל אין לה שום חשיבות, כי תועבת
 ה' כל גבה לב, וכדאי יותר לזטלו מלהתעכב
 להיות בעזרה, ובלבד שיהא רוחו נשבר בקרב
 צבאו בית ה' לעבודת קונו.

וזוהו שאמר הכתוב 'עורי לפון', הכהן גדול
 כאשר היה שצעת ימים קודם יום
 הכיפורים בלשכת פרהדין, היה מתעורר
 משינתו בלפון, ולא היה לו מקוה בלדו, אלא
 'צואי תימן', הורך להקיף העזרה ולצוא
 לדרום. ומשם היה נכנס לבית אצטינס להתעסק
 בצשמי הקטורת כדי ללמוד חפינתו. ו'הפיחי גני
 יזלו בשמיו', היינו הצשמים של הקטורת. ולא
 תקשה לך למה הטריחו הכהן, ולא סידרו הכל
 במקום אחד צדרום. והתשובה על זה היא, כי
 בקל יוכל הכהן לצוא לידי זמירות הלל, שהוא
 היחיד מהכלל ישראל שזכה להיות עומד בראש,
 ולהיכנס בקודש הקדשים, ובעבודה כזו לא יוכל
 להתרלות פני אדוניו, על כן הצריכוהו להטריחו
 שלא תזוז דעתו עליו, ואז יצא דודי לגנו ויאכל
 פרי מגדיו, יוכל הקצ"ה לצוא לביתו ולקבל
 תענוג מפרי עבודת הכהן המתוקים, כי רק
 את דכא אשכון ושפל רות.

*

ובזה נצוא להמכוון, כי הנה בללאל בן י"ג שנה
 היה (סנהדרין ט:), וה' נתן חכמה גדולה

בלבו לעמוד על כל סוגי המללכה שהוצרכו
 להמשכן, וזכות אבותיו מסייעתו, בן אורי בן
 חור, שמסר נפשו שלא לעשות העגל, והוא
 למטה יהודה, מלך השבטים, וזקל יוכל בללאל
 לצוא לידי זמירות הלל בעבודתו, ואז לא תוכל
 לשרות שכינה צמעשה ידיו, כי רק מה שנעשה
 בשפלות רוח בלתי לה' לבדו, שם יש השראת
 השכינה. על כן מסר ה' אתו את אלהיאל בן
 אחיסמך למטה דן, מן הירודים שבשבטים, גם
 אותו מלא ה' רוח חכמה, ומעתה לא יוכל
 בללאל להתגאות בגודל מעלתו, כי גם הירודין
 שבשבטים זכה לזה. ועל כרחק שאין זה אלא
 מתנת חלקים, ואין זה מעמלו ומעשי ידיו, ואז
 תוכל לשרות שכינה צמעשה ידיהם.

וזוהו שאמר 'ולהורות נתן בלבו', שה' נתן
 בלבו של בללאל להורות וללמוד שלא תזוז
 דעתו עליו, כי 'הוא ואלהיאל בן אחיסמך למטה
 דן, מלא אותם חכמת לב', שלא רק הוא לבדו
 זכה לזה, אלא הוא ואלהיאל בן אחיסמך למטה
 דן, יש אתו עמו גם מהירודין שבשבטים שזכה
 למה שהוא זכה, ובנמיכות רוח זו יזכה שתשרה
 שכינה על מעשי ידיו.

ועל זה אמר הכתוב, כה אמר ה', אל יתהלל
 חכם בחכמתו, ואל יתהלל הגבור בגבורתו,
 אל יתהלל עשיר בעשרו, כי אם צואת יתהלל
 המתהלל, השכל וידוע אותי (ירמיה ט-כג). כי
 יש להאדם להכיר שאין החכמה משלו, אלא ה'
 נתן החכמה בלבו, והוא לא עשה לזה כלום.
 וכמו כן הגבורה והעשירות. וזהו אל יתהלל
 חכם 'בחכמתו' שזהו חכמתו משל עצמו, ואל
 יתהלל 'בגבורתו', ואל יתהלל 'בעשרו', כי
 כל מעלות האדם אינם עצמיים משלו, אלא

שמן

פקודי

ראש

שעמ

מתנת חלקים. כי אם בזה יתהלל, 'השכל וידוע אחי', להכיר תמיד שאני נתתי לו כל

זאת, והוא לעצמו כלי ריק חומר גם, ואין לו צמח להחפאר.

במעודה שלישית פרשת פקודי תשפ"ב לפ"ק

ויש להבין, למה באמת לא נשתתף עמהן צדקה, הלא משה עשיר היה מפסולתן של לוחות, שהראהו מחנצ סנפיריגון מחוך אהלו, ואמר לו (שמות לד-א) פסל לך שני לוחות אבנים, פסולתן שלך (גדריס לת.), וזה היה בראש חודש אלול כאשר עלה לקבל לוחות האחרונות, קודם שננטו ישראל על נתינת נדבות המשכן. הלא על הנשיאים שרק התעללו להביא, האשימם הכתוב, ונחסרה אות משמם (רש"י לה-כז), ואיך יתכן שמה לא הביא. ואם היה לו סיבה מספקת שאין לו להשתתף, למה היה מיצר ונפשו עגומה, עד שפייסו ה' בהקמתו.

גם מה שאמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה צידך נראה כמקימו והוא נוקף וקס מאליו, תמוה מאד, דאם כן הוזקף המשכן בדרך נס על ידי ה', וכמו שאמר הוקס המשכן, אם כן גם הקמתו לא היה על ידי משה. - גם מה שאמר לו עסוק אתה צידך נראה כמקימו והוא נוקף, הרי זה מעשה של אחיזת עיניים לצלצל עיני הרואים, ולמה יעשה ה' ככה, הלא כולם ידעו ויכירו כי לא משה צידיו הקימו אלא כח חלקי בדרך נס. ויותר יודק שה' יאמר למשה שיאמר בפיו שיהא המשכן זוקף עצמו, ויתייחס הקמתו למשה.

ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו וגו' (לג-לג). ברש"י שלא היו יכולין להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקוף, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה צידך נראה כמקימו, והוא נוקף וקס מאליו, וזהו שנאמר (מ-י) הוקס המשכן, הוקס מאליו ע"כ.

וישורש הדברים במדרש תנחומא (יא), ולמה לא היו יכולין להעמידו, אלא שהיה משה מיצר על שלא נשתתף הוא עמהן במלאכת המשכן וכו', אמר לו הקב"ה למשה, לפי שהיית מיצר שלא היה לך עשייה ולא חלק במלאכת המשכן, לפיכך לא יכלו אותן חכמים להעמידו, בשצילך, כדי שידעו כל ישראל שאם על ידך אינו עומד שוב אינו עומד לעולם, ואיני כותב לו הקמה אלא על ידך, שנאמר (מ-יח) ויקס משה את המשכן. וכן הוא אומר (מ-ג) וידבר ה' אל משה ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את משכן אהל מועד, אמר משה רבונו של עולם איני יודע להעמידו, אמר ליה עסוק צידך ואתה מראה להעמידו והוא עומד מאליו, ואני כותב עליך שאתה הקימתו, שנאמר (מ-י) ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקס המשכן, ומי העמידו, משה, שנאמר ויקס משה את המשכן ע"כ.

שלא יציא כל יחיד נדבתו למשה, אלא צוה 'קחו מאתכם' תרומה לה', שהלוקחים יהיו גם כן רק מאתכם, שאליהם יציאו בני ישראל את נדבתם, והם ימסרוהו אחר כך למשה.

והטעם בזה, כי דרכן של בני אדם, כאשר אדם חשוד בא ציחד עם העני לקבץ נדבות, אז נותנים יותר ממה שהיה לבו נודב לתת להעני, שמתחשב בכבודו של אותו חכם, שאין מן הנכון ליתן נתינה קטנה. וכמו כן הוא גם כאשר נריך למסור נדבתו ביד אדם חשוד לא יתן מתנה פעוטה. ובהיות שעיקר חשיבות נתינת התרומות לצית ה' היתה רק אם באה מנדבת לבו, לתת עבור אהבת ה', אם היו נריכין למסור כל אחד לידו של משה, היה מעורב עם הכסף ההוא חלק שלא ניתן מנדבות הלב עבור ה', אלא בשביל כבודו של משה. על כן צוה ה' 'קחו מאתכם' תרומה לה', שקיחת הנדבות מישראל תהא בגזברים מאתכם, והם יציאו אותם אחר כך למשה, כאשר נתקבץ הכל, בלי שמשה ידע כמה נתן כל אחד. ואמר הכתוב בטעמו, דלכן 'קחו מאתכם תרומה', שלא יציאו אותם למשה, אלא ישראל מאתכם יקחוהו, דזהו בשביל 'כל נדיב לבו יציאה', שמהיו כל הנדבות באות רק מנדבות הלב, ולא בשביל שאר סיבה, וכאשר משה עצמו יקח התרומה, יתכן שתתערב בהנדבות, תוספת כסף שלא בא מנד נדיבת הלב.

*

ונראה עוד בזה, בהקדם לבאר מה שאמר הכתוב (שמות לב-טו) ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות 'צידו', לוחות כתובים משני עבריהם. ולכאורה האי 'צידו' מיותר, דכל מה שאדם נושא ונוטל הרי זה

ובמדרש רצה (ריש פרשת ויקרא א-ו) איתא עוד, שהיתה נפשו של משה עגומה עליו ואמר, הכל הציאו נדבתם למשכן ואני לא הבאתי, אמר לו הקב"ה חייך שדיבורך חביב עלי יותר מן הכל, שמכולן לא קרא הדיבור אלא למשה, ויקרא אל משה (א-א) ע"כ. וגם זה פליאה, צמה יתנחם משה בזה, שלא הציא נדבתו למשכן, וכי שני הדברים הללו סותרים זה את זה, הרי היה יכול להציא השתתפותו להמשכן, ועם כל זה תהא הדיבור למשה.

*

גם לבאר מה שנאמר לעיל, כאשר מסר משה ציווי ה' לנדבות המשכן, כתיב (לה-ד) ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמור, זה הדבר אשר צוה ה' לאמור, קחו מאתכם תרומה לה' וגו'. דלכאורה יש בזה כפל לשון ללא צורך, שהכפיל עלה שני פעמים 'לאמור'. וברש"י זה הדבר אשר צוה ה', לי לאמור לכם ע"כ. ולכאורה בכל מקום שנאמר 'לאמור' פירושו כן. גם מה שאמר קחו 'מאתכם' תרומה לה', לכאורה תיבת 'מאתכם' מיותר. ובזוהר הק' (ח"צ קהה) דבא למעט שלא יקחו מהערב רב ע"ש. ובבבלי יקר פירש להוציא את הגזול ע"ש.

וחוץ לדרכנו יש לומר, דהנה מבואר בכתובים שבחורה, שכל הנדבות הגיעו לידו של משה, וכמו שנאמר (לו-ג) ויקחו מלפני משה את כל התרומה אשר הציאו בני ישראל וגו', אמנם לא מבואר, אם כל יחיד ויחיד הציא נדבתו למשה, או שמינה משה גזברים אשר אליהם הציאו ישראל נדבתם, והם מסרו אחר כך ציחד לידו של משה כל מה שנתקבץ מנדבות ישראל. ונראה שעל זה כוון ה' בהציווי למשה,

צידו, כדרך הולאה, ולא צרגלו וצראשו (עיין שנת 35. דהמוציא צרגלו בפיו וצמרפקו וכו' פטור, שלא הוציא כדרך המוציאין), ולמה הדגיש ושני לוחות העדות צידו. וכן הוא גם הנוסח (בתפלת שחרית בשנת) ושני לוחות אבנים הוריד 'צידו', ונריך ציחור.

וביאורו יש לומר על פי מה שכתוב באוהב ישראל (סוף פ' בשלח) לפרש הכתוב, וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וגו' (יז-יג), **לחיתא בספר עשרה באמרות** (מאמר תקור דין ח"צ פט"ו) חילו לא אמרו ישראל אל משה קרב אתה ושמע פן וגו' (דברים ה-כד), והיו שומעים היו"ד דברות מפי השי"ת בעצמו כביכול, אז לא היו צריכין ישראל ללוחות האבנים, רק שהיה השי"ת משפיע להם שכל גדול וזך והשגה גדולה כל כך עד שהידיים של משה רבינו ע"ה בעצמם היו נעשים כשני לוחות, ויו"ד האצבעות שלו ה' מימין וה' משמאל היו מאירים לישראל, ומשם היו יכולים להשיג התורה כולה, [ואז כל תלמיד ומיק הקרב הקרב היה ראוי להסתכל ולהתבונן בהם, ועיניו רואות כפי כחו דקדוקי תורה חרותים עליהם, שהכל נאמר למשה בסנין]. אך מחמת שדחו צידים ורצו לשמוע על ידי סרסור, לכך נתמעט מהם ההשגה והוצרכו לב' לוחות אבנים וכו'.

ולפי זה יש לומר פירוש הכתובים (שמות יז-יב) וידי משה כבדים, רצה לומר שהכניסו ישראל משאוי וכבדות צהידיים של משה על ידי שלא רצו לשמוע מפיו יתברך. היינו דאם היו שומעים מפי השי"ת בעצמו, אז היו הידיים של משה מאירות להם כנ"ל, ועכשיו שמיאנו בדבר, אז הכניסו כובד צידים של משה, והוצרכו אז לשני לוחות אבנים. וזה שאמר הכתוב ויקחו אבן,

רצה לומר לוחות האבן, וישימו 'תחתיו', תחת הידיים וצמקומם כנ"ל. אבל אהרן וחור שהם לא אמרו זה, כי אהרן היה עם משה צהר, והם לא נפלו ממדריגתן כשאר ישראל, והיה השגתם גדולה והיו מאירים להם הידיים של משה. וזה שאמר הכתוב ואהרן וחור תמכו צידו, שצאמת היו משיגים מהידיים של משה בעצמם, אשר מזה אחד ומזה אחד, שידיו של משה כל יד הייתה כלוח אחד ע"ש.

ובליקושים (שם) הוסיף לבאר צוה הכתוב (במדבר יז-ה) כאשר דבר ה' ציד משה לו, שכל דיבורי ה' היו נרשמים על הידיים של משה. וזהו שאמרו (סנהדרין סח.) שרבי אליעזר קודם פטירתו, נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו, אמר אזי לכס שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה שנגללין וכו' ע"ש. שהיה לרבי אליעזר כל כך הזדככות הגוף עד שהיו שני זרועותיו שני תורות ע"ש.

ובערתה כאשר מסר ה' למשה העשרת הדברות ככלותו לדבר אתו צהר סיני, נמסר זאת למשה על לוחות אבנים כתובים באצבע אלקים, וגם כתובים על ידיו של משה, נחקקים בתוכה כדיבורו של הקצ"ה, וזהו שרימו הכתוב, ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות 'צידו', שמה שנאמר בהלוחות היו חקוקים גם 'צידו', וגם היו עמו שני לוחות אבנים. [ויתכן שענין זה צפנימיות היה גם בשאר הנביאים אחר משה, שהיה דברי נבואתם חקוקים גם על ידם, ועל כן אנו אומרים ועל 'ידי' עבדיך הנביאים כתוב לאמור, שהם כתובים גם על ידיהם, כמו התורה שנמסרה למשה שהיה חקוק על ידיו].

וביזה בקדושת התורה והשכינה שהיו שרויים על ידי, ויען לא האמנתם צי 'להקדישני', לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם. [ונתעוררתי דזהו גם מה שנאמר (דברים לז-לח) על אשר 'מעלתם' צי בתוך בני ישראל, כי היה צהכאה זו מעילה בקדשים, בקדושת ידיו של משה].

*

והנה משה רבינו לא השתתף בנדבות המשכן, ויש לומר כי על פי הדיבור היה, שה' צוה לו ליקח רק מבני ישראל, אבל הוא לא יתן (ומטעם שיבאר). וציווי זה של לקיחת תרומה לא היה דומה לשאר המצות, שצוה ה' מתחלה המצוה למשה, ושצו למסור אותה גם לישראל, וכמו שנאמר וידבר ה' אל משה לאמור, שמתחלה דיבר וצוה לו ושצו הוסיף לאמור גם לכל העם, אבל כאן צוה לו לאמור קחו 'מאתכם' תרומה לה', רק מאתכם ולא ממנו. וזהו שאמר הכתוב, 'זה הדבר אשר צוה ה' לאמור', ופירש רש"י 'צוה לי לומר לכם', היינו שהציווי הזה אינו גם עליו, אלא רק לומר לכם, 'קחו מאתכם תרומה לה'. ומשה לגודל ענותנותו חשב כי אין הוא ראוי למצוה זו, שיהא לו חלק בעשיית מקדש לה', ועל כן נמנע זאת ממנו. ולכן היה נפשו של משה מיצר ועגומה ששלל אותו ה' מלהשתתף עם ישראל בקיום מצות נתנת תרומה לצית ה' (ועיין בזה לעיל דף שנה).

אבל צאמת טעם נשגב היה בזה מן השמים, כי בני ישראל לא היו ראויים עוד אחר החטא, שמהא השראת השכינה על גופם, ועל כן הוצרכו למשכן לצנות בית מיוחד לה' שמהא השראת השכינה בתחתונים, שיוכלו לצוא שם

ונראה לכן מתאר הכתוב את משה רבינו בתואר איש האלקים (דברים לג-לד), דיודע דאורייתא וקוצ"ה כולא חד (וזה"ק ח"א כד), וכמו שציאר בלקומי אמרים להתניא (פרק ד), דאורייתא, היא חכמתו ורצונו, וקוצ"ה, הוא בכבודו ובעצמו, כולא חד, כי הוא היודע והוא המדע וכו' (רמב"ם ה' יסודי התורה צ"י) ע"ש. ואם כן בגופו של משה שנחקק בו הלוחות באצבע אלקים, אשר בזה היה כלול כל התורה כולה (מגילה י"ט), היה שורה על ידיו אלקים בכבודו ובעצמו, דאורייתא וקוצ"ה כולא חד, ועל כן מתארו הכתוב 'איש האלקים'.

ובזה היה נראה לבאר מה דאמרו (שבת פ"ו.) שלשה דברים עשה משה מדעתו, והסכים הקצ"ה עמו, פירש מן האשה וכו' ע"ש. כי ממתן תורה ואילך נתקדש משה בקדושת ספר תורה, שתי זרועותיו כשתי ספרי תורה, ואין לו עוד קשר לשום עניני גשמיים.

ונראה דזהו ענין גודל החטא של מי מריבה, שאמר ה' למשה, ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו (במדבר כ"ח), ומשה הרים ידו ויך את הסלע במטהו פעמיים, ונענש יען לא האמנתם צי להקדישני לעיני בני ישראל (עיין רש"י סו). ולפי מה שנבאר יש לומר, דמשה רבינו מעת שנתקדשו ידיו בקדושת ספר תורה, שהיה חקוקים עליהם דברות אלקים חיים, לא היה משמש בהם רק לדבר מצוה, וכל עניני הרשות קידש לשם שמים, בכל דרכיך דעהו, ועל כן הותר לו להשתמש בהם. אבל כעת כאשר ה' לא צוהו להכות הסלע בידיו, ומשה הרים ידו להכותו פעמיים, הרי לקח ספר תורה להכות את הסלע, מעשה שאין צו סרך מצוה, הרי זלזל

שהשיי"ת נושא את נושאי, ואם ח"ו ימאנו מלקבל התורה והשכינה מסתלקת מן ההר, יחזור לקדמותו ליסוד עפר הגופל למטה, ועל ידי זה שם תהיה קבורתכם ע"כ.

ובמו כן היה כאן בהמשכן, שלא היו יכולין להקימו מחמת כובד הקרשים, אולם כאשר נתקרב משה איש האלקים אל המשכן, אזי בגודל קדושתו שהיה מתנווץ ממנו, ממילא נתעוררו הנילוזי קודש שטמונים בכל מלאכת המשכן להתדבק אל המקור, שהרגישו אור קדושת משה רבינו ע"ה, ושוב נעשו קל מאד ופסקה כובד הקרשים, כמו שהיה זהר סיני שנתרומם מהאי טעמא, וזוה ראו כל בני ישראל כוחו של משה שהעמיד המשכן אך ורק מהאי טעמא, שעל ידי התנוונו גודל הקדושה שבו, ממילא כאשר נתקרב משה אל המשכן נתעוררו הנילוזות קדושות שבהקרשים ונעשו קל ברוחם לחזור אל שורש הקדושה.

ואם כן תרווייהו אמת, כי לאמיתו הוקם על ידי משה, ומכל מקום הוקם מאליו, כיון שהיתה דוגמת ההר סיני, שהנילוזי קודש נתעוררו מעצמם על ידי קדושתו של משה רבינו ע"ה. וזהו שאמר הקב"ה למשה, והקמות את המשכן ממש באופן כמשפט אשר הראית זהר, דהיינו צמתן תורה 'זהר סיני', ששם ראו איך שעל ידי שנתעוררו הנילוזי קודש שבהר הוקם ההר מאליו, כן באופן זה ממש יהיה הקמת המשכן, שכאשר תתקרב אל המשכן יתעוררו הנילוזות קדושות כנ"ל, וממילא והקמות את המשכן ע"ש.

ולפי מה שביארנו, שהשראת השכינה על משה היה על ידי, ששם היתה תקוקה תורת

להראות פני ה'. לא כן משה רבינו שזכה להיות בעצמו משכן לה', על דרך היכל ה' המה (ירמיה ז-ד), שכאשר נחקק התורה צידיו של משה, אשר אורייתא וקוצ"ה חד הוא, השרה ה' בזה את שכינתו עליו, ואין עברו לורך לעשות בית להשראת השכינה, כי הוא עצמו היכל ה', ועל כן אין לו לורך להיות שותף בצנינו.

וברי להפיס דעתו של משה, וגם להסיר לזות שפתים מצני ישראל שנמנע ממשה להיות לו חלק בהמשכן לה', השאיר ה' הקמתו למשה, אשר מזה יכירו כולם גודל מעלתו, אשר הוא עצמו משכן לה', ולכן אין לו מן הורך להשתתף בצנינו. והוא על דרך שפירש דודי בספרו בית הלחמי (פי' תרומה) הכתוב (שמות כו-ל) והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית זהר, דהנה איתא באור החיים הק', וירד ה' על הר סיני (שם יט-כ), פירוש, כשהתחיל להוריד שכינתו, רעש ההר ועלה לקראתו כעבד רץ לפני רבו, והגם היותו דומם נעשה צעל חי, ועלה קודם שיגיעו עדיו ע"ש. והיינו שנתעוררו הנילוזי קדושה שבהר לעוף למעלה, כדרך כל דבר ששואף ורוצה לעלות לשרשו (ועיין באור החיים הק' על הפסוק (בראשית ז-א) ויכולו השמים והארץ).

ובפנים יפות (פי' יתרו ד"ה והגבלת) ביאר בזה מאמרו (שבת פח). דכפה הקב"ה עליהם את ההר ואמר להם אם תקבלו את התורה מוטב וכו', והקשו התוספות למה הולרכו לכפיית ההר הא אמרו נעשה ונשמע. ותירץ ההפלא"ה דאין זה מדרך עונש, אלא בדרך הטבע כך היה, דכיון שלא שרתה שכינה על ההר אלא על ידי קבלת התורה, ומכח זה היה זהר חיות רוחני לעמוד באויר למעלה,

שפד

שמן

פקודי

ראש

ה', ואורייתא וקוב"ה חד, על כן אמר לו ה'
עסוק אתה 'צידך' דייקא, ואז יתעוררו הניצוצים
שזהקרשים לעמוד מעצמם, ועל ידך תהא הוקס
מאליו. ומזה הכירו והצינו הכל, דהא דמשה לא

נצטווה להיות לו חלק בהמשכן, זהו בשביל שהוא
עצמו משכן לה', והא ראייה שכאשר היה נוגע
בהקרשים הוקמו מאליו, כדרך שהתגשגש ההר
בסיני לקראת בואו של ה' עליו.

ט"ו בשבט

פרשת שקלים

פרשת זכור

פרשת פרה

פרשת החודש

חמשה עשר בשבט

בסעודת חמשה עשר בשבט תשפ"א לפ"ק

ואיתא בגמרא (ראש השנה לא.) דהשיר שהיו הלויים אומרים צבית המקדש, בחמישי היו אומרים (תהלים פא-ג) הרנינו לאלקים עזנו, על שם שצבא עופות ודגים לשבח לשמו. וברש"י כשאדם רואה עופות משונים זה מזה, נותן שבח למי שצבאם ע"כ. וכדאיתא בגמרא (חולין סג:) שבעה מאות מיני דגים הן, ושמונה מאות מיני חגבים, ולעופות אין מספר ע"ש. ועל דרך זה צבא ה' מיני פירות שונות, הן בטעמם והן בצורתם והן במראיתם, ועל ידי זה נותן שבח למי שצבאם. ועל כן נוסח הצרכה היא, וצבא צו בריות טובות ואילנות טובות 'להתנאות' בהן בני אדם, שיש בזה לשון הנאה וגם לשון גוי, שהבריות בעלי חיים שצבא צאלפי מינים, כל אחד ואחד בנוי מיוחד, ועל דרך זה אילנות טובות, שכאשר נותן על השלחן סל פירות, כולם שונות גם במראיתם ותוארם, וכל זה להשביע גם עין הרואה, על כן הוא נותן הודאה על זה לה'. ואם מצדך בתחלה כאשר רואה הלבלוב מהפירות, מכל שכן שיש להודות לה' כאשר מודמן כן הפירות צבישולם מונחים על שלחנו ליהנות ממנו.

ובל זה היא מתנת חנם לצאי עולם, אשר עבור זה ראוי להאדם ליתן שבח והודאה לה' על הפירות הטובות שמזמין לו ה'. וכאשר האדם אוכל פרי ומצדך עלה, נוסח הצרכה אינה רק הודאה על הנאת אכילתו שאוכל כעת, אלא על עמם הצריחה, שצבא פרי האדמה וצבא פרי העץ וכו', כדי ליהנות בהן בני אדם. וכיון שאנו

מנהג ישראל תורה לאכול ביום ט"ו בשבט מכל מיני פרי אילן הגמלאים. ושורשו מירושלמי (קידושין ד-יב) רבי חזקיה רבי כהן בשם רב, עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראתה עינו ולא אכל. רבי אלעזר חשש להדא שמועתא, ומנמיית ליה פריטין, ואכל בהן מכל מלה חדא בשעתא ע"כ. והיינו שהיה מהדר להביא עצמו לידי חיוב לכל הפחות אחת בשנה, לאכול מכל מין שצבא ה' בעולמו.

והענין כי אמרו חז"ל (ברכות מג:) האי מאן דנפיק ציומי ניסן וחזי אילנא דקא מלבלבי, אומר צרוך שלא חיסר בעולמו כלום וצבא צו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות [ליהנות] בהן בני אדם ע"כ. והיינו שה' צבא כל סוגי פירות, ותכליתם ליהנות בהן בני אדם, שאכילתם לא תצטרך להיות לחם ומים להחיות נפשם, אלא שיוכלו להרגיש כל סוגי הטעמים, שונה מין ממינו, ואכילתו תהא לו להנאה, וזהו מחסד ה' וטובו על צדקותיו. וכאשר האכילם ה' במדבר צארץ לא זרועה, לחם מן השמים, אם כי טעמו צמן כל הטעמים, אמר עלה הכחוב (דברים ח-טו) המאכילך מן צמדבר וגו' למען ענותך, ואמרו חז"ל (יומא עד:) אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל [אכילת המן טועם טעם כל המינים ואינו רואה אלא מן]. וישראל התרעמו ואמרו (צמדבר כא-ה) ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, ועל כן צבא ה' בעולמו אילנות שונות טובות ליהנות בהן בני אדם.

בילקוט (בראשית מא) שהעביר ה' לפני אדם כל הדורות, הראהו דוד חיים חקוקין לו שלש שעות. אמר לפניו רבונו של עולם לא תהא תקנה לזה. אמר כן עלתה במחשבה לפני. אמר לו כמה שני חיי, אמר לו אלף שנים. אמר לו יש מתנה ברכיע, אמר לו הן, אמר לו שבעים שנה משנותי יהיו למזל זה ע"כ. ויש להבין למה נתן אדם הראשון משנותיו לדוד דייקא לחיות שבעים שנה.

וּנְרָאָה דאיתא בגמרא (שבת נה): ארבעה מתו בעטיו של נחש, ואלו הן, בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד [לא מתו אלא בעצמו של נחש שהשיא לחוה, ולא בחטא אחר, שלא חטא] ע"כ. והיינו שכל באי עולם בחטאם מתו, כי אין אדם לדיק בארץ (קהלת ז-ט), וארבעה היו שלא מתו אלא בחטאו של אדם הראשון, שנגזר אז מיתה על כל, גם ללדיקים שלא חטאו. [ויש לזה רמז בקרא, כי ציוס אכלך ממנו מות תמות, הנגינה היא רביעי תציר, לרמז כי ארבעה בני אדם יאבדו חיים מעונש זה].

וְאִם כן כשהראה ה' לאדם כל הדורות לפניו, ראה את ישי לדיק גמור, והוא קופח ימי חייו, שמת בעטיו של נחש, על כן רצה אדם לתקן זאת, וכאשר ראה בנו דוד נפל, וצרא כרעה דאצוה, על כן נתן לו ימי שנותינו צהם שבעים שנה, וצדוד לא נאמר מיתה, כמו שנאמר (מלכים א' ג-י) וישכב דוד עם אבותיו, שהניח בן כמותו (בצא בתרא קטו), ואמרו (ראש השנה כה). דוד מלך ישראל חי וקים, וצוה מסר חיי עולם לאצו ישי, לתקן מה שקיפח את חייו על ידי חטאו בעץ הדעת.

*

מאמינים שאין העולם קדמון, אלא מעשי ידי יוצר, ואנו כאורחים צביתו של ה', על כן אם האדם לא משתדל ליהנות מהפירות, הרי זה דומה למלך שנתן מתנה טובה לאהובו, ואינו פותח הקופסא לראותו ולהשתמש בו, אלא מניחו בקרן זיוית, שזהו ציון להנותן המתנה שקיבל, שמראה שאינו מחשיבו, כן עמיד אדם ליתן דין וחשבון על כל שראתה עינו ולא אכל.

וְלִיבָא מידי ללא רמיזי באורייתא, שמנינו בציווי ה' לאדם הראשון בעץ הדעת, כתיב (בראשית ג-טו) ויצו ה' אלקים על האדם לאמור, מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, כי ציוס אכלך ממנו מות תמות. והאי רישא 'מכל עץ הגן אכל תאכל' מיותר, דכיון דצוהו רק על עץ הדעת, הרי מוצן מאליו שהותר באכילת שאר הפירות. אלא הכתוב לא צא 'להתיר', אלא 'ציווי' של מזהה על אדם שמכל עץ הגן אכל תאכל, כדי שירגיש טובתו של מקום עליו, שהזמין לו כל סוגי פירות להנותו. וכמו שאמרו (סנהדרין לט). אדם נצרא בערב שבת כדי שיכנס לסעודה מיד [שימנא הכל מוכן ויאכל מאשר יחפוץ], משל למלך צשר ודם שצנה פלטריין ושיכללן והתקין סעודה, ואחר כך הכניס אורחין ע"כ.

*

וְהִנֵּה כמו שיש להדר לאכול מכל מיני פירות כדי להודות לה', לעומת זה אכילת איסור של אדם הראשון גרמה מיתה לעולם, ציוס אכלך ממנו מות תמות. ואיתא במדרש (צ"ר י"ח-ט) שריחם עליו ה' ואמר, הרי אני נותן לו יום אחד משלי שהוא אלף שנה (תהלים ז-ד), והוא חי תשע מאות ושלשים שנה וכו' ע"כ. ואיתא

שמן

פרשת שקלים

ראש

שפט

ויש צוה מוסר השכל איך יש להודות תמיד לה' על טובותיו הרבות, ולא די הודאה כללית אלא הודאה על כל פרט ופרט, שיש להדר לאכול מכל מיני פרי, כדי להודות הודאה פרטי על הטוב שיש במיוחד בפרי זה. וענין ההודאה על חסדו וטובו יתברך שמו, מגינא ומנלי מכל מיני פורעניות, וכמו שאמרו במדרש (במדבר יח-כא) נאום הגבר הוקם 'על' (שמואל ב כג-א), כנגד מאה ברכות, שכלל יום היו מתים מישראל מאה אנשים, צא דוד ותקן להם מאה ברכות, כיון שתקנס נתעברה המגפה ע"כ. הרי לנו גודל כח ההודאה של

המאה ברכות. ולא תיקן ברכה כללית כשמשכים בצוקר, על מה שהחזיר נשמתו, אלא ברכה מיוחדת על כל פרט ופרט, על פתיחת עיניו, על קומו ממתו, על מצעדי רגלו, על לבשו, וחגורו, וכובעו וכו', שצוה מכיר ביותר טובותיו יתברך שמו שעשה עמו, וכל הנשמה תהלל י-ה (תהלים קי-ו), לא די להודות על עצם הנשימה, אלא על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה (ב"ר יד-ט). וצוה יוסר חרון אף ה' מישראל, להתברך כולנו בחיים ארוכים ומתוקים וטובים, עדי נוכה לראות זישועתן של ישראל צמחה דידן.

פרשת שקלים

בסעודה שלישית פרשת משפטים (שקלים) תשע"ז לפ"ק

לבנין המשכן, אלא מכל איש אשר ידענו לבו תקחו את תרומתי, והוא מטעם כי לי הכסף ולי הזהב נאום ה', ואין לה' אורח בכסף אלא רחמנא לצבא צעי, אשר תוכו רחוק אהבה מצנות ירושלים, אם כן למה צא הציורי של נתינת מחצית השקל להמשכן בחיוב, העשיר לא ירבה והדל לא ימעט. גם להצין מה שנאמר 'זה' יתנו. וצירושלמי (שקלים א-ב) כל העובר על הפקודים,

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש וגו' (ל-ג). ברש"י (כה-ב) אמרו רבותינו ג' תרומות אמורות כאן, א' תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים כמו שמפורש באלה פקודי (לה-כו). ואחת תרומת המוצה בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור. ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד ע"כ. ולכאורה יש להצין כיון דלא נתחייבו ליתן

רוצה לייסר האדם, הרי זה צידו לעשותו גם אחר מיתתו, ולאזיה לורך האריך חיותם שיוכלו לקבל היסורין.

וּנְרָאָה כי הנה אנו רואין שכל המכות שצאו על המצריים היו על ידי מעשיו של משה במטה האלקים אשר צידו, חוץ מהמכה האחרונה מכת צבורות, שאמר ה' ועצתי בארץ מצרים צלילה הזו, והכיתי כל צבור וגו' אפי' ה' (שמות יב-יג), ודרשו אפי' ה', אפי' ולא מלאך ולא שרף. ולכאורה למה יצאה מכה זו משאר כל המכות, הלא ציד ה' ליתן צנח דיבורו של משה, להמית כל צבורי מצרים צניב שפתי, ויהיו כל המכות שוין על ידו של משה.

וַיֵּשׁ לומר כי מצינו צדוד המלך שלא זכה לצנות את מקדש ה', ואמר לו ה', דם לרוב שפכת וגו' לא תצנה צית לשמי וגו', הנה בן נולד לך, הוא יהיה איש מנוחה וגו', הוא יצנה צית לשמי (דברי הימים א כג-ח). הרי לנו כי השופך דמים של חצירו אי אפשר להיות לו חלק בצנין הצית, ודוד על ידי רוב המלחמות שלחם הפסיד צוה צנין המקדש, ורק צנו שלמה, שצתקופת מלכותו היה שלום, על כן נצנה המקדש על ידו (ועיין ילקוט ח"ב רמז תשפד).

וְלִבָּן מצינו ציעקב אצינו, ויירא יעקב מאד ויצר לו (בראשית לב-ח), וברש"י ויירא שמא יהרג, ויצר לו, אם יהרוג הוא את אחריים ע"כ. וכמו צבתם בופר (שם קסז) כי יעקב אמר ושבתי בשלום אל צית אצי, והאצן הזאת אשר שמתי מצנה יהיה צית אלקים (כח-כא), שיהיה זה צית המקדש שהושחת מיעקב, כמו שאמרו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק לה) שהקצ"ה כצב האצן בארץ, והוא אצן שפיה, והוא יסוד הצית

מהו כל העובר, כל דעבר צימא ע"כ. ונריך ציבור מהו הקשר של נתינת מחצית השקל עם מה שעצרו צים.

וּבַפְּשֻׁמוֹת יש לומר, כי צשעה שעצרו צים אמרו ישראל צשירתם, זה א-לי ואנוהו (טו-ג), וצתרגוס ואצני ליה מקדשא, אם כן קיבל כל ישראל על עצמו שהוא יסייע בצנין צית ה'. ולכן גם אם כעת לא נדב לצו אותו ליתן תרומת ה', הרי חיובא רמיא עליהו צמה שקיבלו כולם כבר על עצמם, ומוצא שפתיך תשמור. ועל כן נתייב כל ישראל ליתן על כל פנים סיוע של מחצית השקל להיות לו חלק בצית ה'. ולכן 'זה' יתנו כל העובר על הפקודים, אותן שעצרו צים ואמרו 'זה א-לי ואנוהו', צריכין ליתן מחצית השקל לצנינו.

*

וּנְרָאָה לצאר המשך הכתובים צשירתם, אז ישיר משה וצני ישראל וגו', סוס ורוכצו רמה צים וגו', זה א-לי ואנוהו וגו' (שמות טו-א). וצתרגוס דין אלקי ואצני ליה מקדשא. וקודם לזה הקדימו סוס ורוכצו רמה צים, וברש"י שהמים מעלים אותם לרום ומורידין אותם לעומק. והכוונה כמו שנאמר וינער ה' את מצרים צתוך הים (יד-כו), וברש"י כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתצרין צים, ונתן הקדוש צרוך הוא צה ציות לקבל היסורין ע"ש. וכן פירש רש"י (טו-ה) יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולצין ומטורפיין עולין ויורדין ע"ש. ויש להצין קשר הדצרים עם מה שסיימו על זה, זה א-לי ואנוהו, אצני ליה מקדשא. וגם להצין הלא נפשות צני אדם מסורין ציד ה' גם לאחר המיתה, ואם

על הבתים, והיינו שמה שאתם רואים, ועברתי בארץ מצרים כלילה הזה, והכיתי כל זכור בארץ מצרים, אני ה'. ולא תהא מכת זכורות על ידי משה, כדי שלא לשפוך דם, על כן הדם הזה יהיה לכם לאות על 'הבתים', שיזכה משה לזנות את בית ה' שישכון השכינה ציניכם בהמשכן.

*

אמנם אכתי הדבר צריך ביאור, דהרי בקריעת ים סוף כתיב, שאמר ה' למשה, נטה את ידך על הים, וישוצו המים על מצרים על רכבו ועל פרשיו, ויט משה את ידו על הים, וישב הים לפנות צוקר לאיתנו וגו', וישוצו המים ויכסו את הרכב וכו', לא נשאר בהם עד אחד (יד-כו), אם כן הרי שפך משה צידו דם כל המצריים בתוך הים, ואיך זכה לזנות אחר כך המשכן.

ונראה דאיתא בגמרא (חולין טו.) אמר רב פפא האי מאן דכפתיה [קשרו] לחצריה ואשקיל עליה צידקא דמיא [שהפנה המים לעבור עליו וניערוהו] ומיית, חייב [דהרגו ממש באותן המים, והן הן כלי זיינו, ולא הוי גרמא]. מאי טעמא, גירי דידיה הוא דאהני ציה. והני מילי בכח ראשון [שקשרו סמוך לשפת המים, וכיון שנקב נקב בשפת המים, מיד באו המים לפיו]. אבל בכח שני גרמא בעלמא הוא [שקשרו ברחוק והמים הלכו שם, אף על פי שהוא נקב הנקב והפכו לשם, פטור דגרמא בעלמא הוא] ע"כ. ומעתה אם היו המצריים מתים תיכף כאשר ירד עליהם מי הים, היה משה נחשב כשופך דמים בנטיית המטה על הים, שהרגם בכח ראשון, אבל הם לא מתו תיכף, שנתן ה' בהם חיות, והיו עולים ויורדים צים, וקום ורוכבו 'רמה'

המקדש. והו רק אם אשוב 'בשלוס' אל בית אבי, לאפוקי אם אשוב על ידי מלחמה ושפיכת דמים, לא יתכן שיצנה בית המקדש על ידו. ולכן אף על פי שבטח יעקב בהצטחתו של מקום, ואנכי אהיה עמך ושמרתך, אבל אפשר שיהיה זה על ידי מלחמה ושפיכת דמים. ומשום הכי היצר ליעקב שלא יהרוג הוא את אחריים ויפסיד שתיית המקדש, עיין שם בארוכה.

ובבמו כן כתב בדרשות חתם סופר (לו' אדר קלה:) דמטעם זה לא רצה משה להלחם בעמלק בעצמו ולשפוך דם צידיו ממש, אלא אמר ליהושע בחר לנו אנשים ולא הלחם בעמלק (שמות י"ט), מפני שעמיד לזנות את המשכן, ואם ישפוך דם לא יוכל לזנות הצית. ומפני כן במלחמת המשכן נאמר (תהלים ז-יז) ויהי נועם (רש"י לע-מג), שאין בו זי"ן ע"כ. [ונראה דהגם דכתיב במשה, ויך את המצרי ויטמנהו בחול (שמות ז-יב). הרי זה לא היה צמעה ידי, אלא בשם המפורש (שמו"ר א-ג), וכמו שנאמר (שם ז-יד) הלהרגני אתה אומר (רש"י שם). ועיין בזה בפרד"ם יוסף (שם אות מה) בענין פעולה הנעשית שלא כדרך הטבע אי הוי פעולה ע"ש].

ולבן כל המכות שלא היה בהם מיתה אלא צער ויסורין באו על ידי משה, שיראו ישראל גודל חשיבותו בעיני ה'. אבל מכת זכורות שהיא שפיכת דמים לא נמסר למשה, שהרי הוא צריך להקים את המשכן, וכמבואר ברש"י (לט-ג) ויציאו את המשכן אל משה, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן ע"ש. על כן לא נמסר צידו מכת זכורות, שלא ינטרכו ידיו לשפוך דם. – ולכן קיים שם הכתוב (י"ג-יג) והיה הדם לכם לאות

זים, אשר לא רק שירדו למטה, אלא היו חיים וקיימים ושוב עלו לרום, ושוב 'ירה' זים שירדו למטה, וכיון שלא מתו זכה ראשון, אין זה מעשה ידיו של משה, אלא גרמא בעלמא הוא, ושפיר יעלה זידו לזנות את משכן ה'.

ובערתה כאשר נזהר ה' למשה 'נטה את ידך על הים וישבו המים', היה כואב למשה ולכל ישראל כי על ידי זה לא יוכל לזנות עוד את בית ה', ואם משה לא יקימו הרי אין זכה שום אדם להקימו. אך כאשר ראו שהמזריים לא מתו תיכף, אלא 'סוס ורוכבו רמה זים', שהיו שוב עולים לרום ויורדין שוב למטה, אז אמרו שירה שיוכלו להקים את משכן ה'. והו' 'אז' ישיר משה וזני ישראל, אז כאשר ראו וינער ה' את מזריים, כנוער את הקדירה, שנתן להם חיות לסבול ולא מתו תיכף, אז אמרו שירה, אשירה לה' כי סוס ורוכבו רמה זים, שעלו לרום ולא מתו מיד, ומעתה 'זה ח-לי ואנוהו', אוכל לזנות לו בית מקדשא, כי ידי משה לא מולכלים בשפיכת דמים.

*

והנה מנינו זנות כלפחד שזאו מטה יוסף למשה ואמרו, והיו לאחד מזני שבטי בני ישראל לנשים, ונגרעה נחלתן מנחלת אבותינו וגו' (במדבר לו-ג). ויזו משה את בני ישראל על פי ה', כן מטה בני יוסף דוברים וגו', ולא תסוב נחלה לזני ישראל ממטה אל מטה וגו'. ובגמרא (ב"ב קכ). דדבר זה לא היה נוהג אלא בדור הזה ע"ש. וכתוב בתפארת שלמה (פ' מסעי) לזכר, כי הנה צריך כל איש להשתוקק בכל לבבו על ארץ ישראל וקדושתה וכו'. והנה התעוררות הלזה של תשוקת הארץ, כשתהיה באמת מעומק

הלב שידאב באמת בנפשו על כבוד ארץ הקדושה, הנה זזה מעורר למעלה הרחמים והרצון על הגאולה זמהרה כמו שכתוב (מהלים קכ-ו) שאלו שלום ירושלים, ועל ידי כן ישליו אוהביך זמהרה זימינו. וכן היה זבני יוסף שמכח תשוקתם לארץ ישראל, עד שהרע זענייהם שתסוב נחלה כמו שאמרו, הנה על ידי כן המשיכו הזיווי מה' לא תסוב נחלה ממטה למטה כנ"ל. ואם לא היה תשוקתם כל כך לא השיגו הזיווי זזאת.

ובן מנינו זדומה לזה זענין פסח שני זמאמר האנשים הטמאים, שהיתה תשוקתם גדולה מאד לעשות הפסח, ומקירות לזבם זוחו (במדבר ט-ו) למה נגרע לזלתי הקריב את קרבן ה'. על כן נעתר להם ה' ונתן להם מזות פסח שני. כי על ידי תשוקתם הנכונה לפני ה' המשיכו הלכות חדשות הנ"ל. הנה כמוהם אם תגבר התשוקה לזב איש מזני ישראל אל הארץ וזנין בית המקדש, הלא חיש מהר יעתר להם, כי הלא זנוי ועומד הוא למעלה, רק שצריך לזקש עליו להורידו, כמו שכתוב (דברים יב-ה) לשכנו תדרשו זזאת שמה וכו'. ולכך כאשר נזה לחלק ארץ ישראל, התעוררו מטה זני יוסף עם גדול תשוקתם על הארץ וקדושתה, הנה המשיכו המזוה הזאת של לא תסוב נחלה, אזל אחר כך אבדו אותו החשק, לכך אחר כך הותרו השבטים לזב זה זזה, שלא נצטוו לא תסוב נחלה רק לאותו הדור לזב עכל"ק (ועיין שזן ראש שזועות ח"א ק"ד תעג).

ועל דרך זה יש לומר, כי זשעת קריעת ים סוף נגלה ה' בכבודו עליהם, והיו מראין אותו זאלצע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו זביאים (רש"י טו-ז), הרי שזכו להתגלות של

להתקרב אל ה' צלי שום מסך המזדיל ציניהם, והיה שם זיווג האמיתי של כנסת ישראל באלקיו. וצמה שאצנה ליה מקדשא, נוכה לקירבת ה' של אני והוא.

וזדון שנאמר, זה יתנו כל העובר על הפקודים, כי הנה נתינת המחצית השקל היתה לעשיית יסוד המשכן, לנקת את אדני הקודש (לח-ט). וציווי של המשכן זכו ישראל להמשיך למטה באמרם על הים זה א-לי ואנוהו. ועל כן אמר 'זה', עבור שאמרו ישראל בשירתם 'זה א-לי ואנוהו', והמשיכו צוה צנין המשכן, על כן יתנו כל העובר על הפקודים, כל דעבר צימא, מחצית השקל לצנות את צית ה'.

וייתבן לרמו צהנגינה של זה יתנו, מונח רביעי, כי לפי מה שנתצאר דמנות עשיית המשכן נמשכה למטה מהגעועין של ישראל, הרי יש לנו צמורה ארבעה דברים שזכו ישראל באופן כזה. חדא, מנות פסח שני. שנית, מנות לא תסוב נחלה ממטה למטה. שלישית, ענין הדגלים צמדצר. ורביעית, מנות צנין המקדש, שהיתה ההמשכה הראשונה מוקדם לכולם. ועל כן נרמו צמורה זו 'מונח רביעי', שמדה זו שמצינו כאן צעשיית המשכן, זכו לה ישראל ארבעה פעמים.

הקצ"ה צעולם, שירד ה' מן השמים ונגלה עליהם. וכאשר ראו שיתכן התגלות כזו למטה, חמדו והתאוו שישכין ה' את שכינתו למטה, והתגעעו לצנות צית לה' להיות שכינתו שרויה צתוכה. וכאשר אמרו 'זה א-לי', שראו כציכול את ה' עומד לפנייהם צעולם התחמון הזה, הוסיפו צגעועין ואמרו 'ואנוהו', אצני ליה מקדשא, וציקשו שישרה ה' שכינתו למטה. ובילקוץ מעם לוץו כחוב, שראו אז צים גם את צית המקדש וירושלים של מעלה ע"ש. על כן התאוו גם לצנות צית לה' למטה. ועל דרך שמצינו צמדרש (צמדצ"ר צ-ג) צשעה שנגלה הקצ"ה על הר סיני ירדו עמו כ"צ רצנות של מלאכים, והיו כולן עשוין דגלים דגלים, כיון שראו אותן ישראל, התחילו מתאוין לדגלים וכו', אמר להם הקצ"ה חייכם שאני ממלא משאלותיכם ע"ש.

וביון שרצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע (תהלים קמד-ט), המשיכו צגעועין אלו, שזכו להצטוות ועשו לי מקדש ושכנתי צתוכם (שמות כה-ח), כי מגודל השאיפה לקירוב אלקי, אמרו זה א-לי ואנוהו. אם יש גילוי אלקי על הים, יתכן להמשיך זה גם להלאה צצית ה'. ואמרו 'זה א-לי ואנוהו', שיש צוה עוד פירוש 'אני והוא' (שבת קלג:). והיינו כי צמקדש ה' זכו

בסעודה שלישיית פרשת משפטים (שקלים) תשע"ח לפ"ק - פאלם ספרינגס

צזה. ונראה כי הנה על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אצות א-צ). והנה גמילות חסדים יתכן לכל אדם לקיים, גם העני צישראל, כי גמילות חסדים הוא גם צגופו, והרי טוב המלצין שיניים

בגמרא (מגילה יג:) אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעמיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתן צאחד צאדר משייעין על השקלים ועל הכלאים ע"כ. ויש להצין הענין

לחזירו יותר ממשקה חלב (כתובת קיא:). וכמו כן תורה יתכן אלל כל אחד, שאפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר התורה הזאת מפיך (מנחות ט:). אמנם עבודת הקרבנות לא שייך אלא זכהנים שצט לוי, והזר הקרב יומת, ואם כן חסר להכלל ישראל קיום העולם בעבודה.

אמנם זה אינו, כי כל ישראל שוקל שקלו בכל שנה לקרבנות, ומממנם מקריבין הקרבנות, אם כן שפיר יש גם להם חלק בעבודת הקרבנות. וכמו שבתורה יש חלק להזבול בתורתו של יששכר זמה שממלא לו האפשרות שיוכל ללמוד, כן גם בעבודה, כלל ישראל הם נותנים הקרבנות שיוכלו הכהנים להקריבם. ושפיר יש גם להם חלק בקיום העולם של עבודה. והנה עבודת הקרבנות מגינה מן הנריס עלינו, וכדאיתא בגמרא (מגילה ג.) שהמלאך הוכיח ליהושע, אמש צטלתם תמיד של צין הערצים ועכשיו צטלתם תלמוד תורה. אמר לו על איזה מהן צאת וכו'. ופירשו התוספות שזה נרמו זמה ששאל אותו הללו אתה אם לנרנו (יהושע ה-ג), הכי קאמר אם צטביל תלמוד תורה צאת דכתיב תורה צוה לנו, או צטביל הקרבנות שמגינים עלינו מנרנו ע"כ. ועל ידי שישאל שוקלין שקלים, יש גם להם חלק בעבודה, וממילא מגינה גם עליהם מנריהם, ולכן הקדים שקליהם לשקליו שיגינו עליהם מאיש צר ואויב המן הרע הזה.

וזוהו הענין שאמרו חז"ל (מגילה יב:) על הפסוק (אסתר א-ד) והקרוז אליו כרשנא שתר וגו', אמר רבי לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר (והקרוז אליו לשון הקרבנות קרבן, מלאכי השרת הזכירו לפני הקדוש צרוך הוא את

הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו, לעשות להם נקמה זושתי, ותצא אסתר ותמלוך תחתיה], כרשנא [כריס צני שנה] אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש צרוך הוא רצונו של עולם כלום הקריבו לפניך כריס צני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך. שתר [שתי תורים] כלום הקריבו לפניך שתי תורין. אדמתא כלום צנו לפניך מזבח אדמה. תרשיש כלום שימשו לפניך צצגדי כהונה דכתיב צהו (שמות כח-כ) תרשיש ושהם וישפה. מרס כלום מירסו צדס לפניך [שמירסו את הדס, שלא יקרא שוב לא יהא ראוי לזריקה]. מרסנא כלום מירסו צמנחות לפניך [מירסו צמנחות לצוללן, ממרס לשון מגיס]. ממוכן כלום הכינו שלתן לפניך. ויאמר ממוכן, תנא ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות [עומד להיות תלוי]. אמר רב כהנא מכאן שהדיוט קופץ צראש [שהרי מנה אותו הכתוב לצסוף, אלמא גרוע הוא מכולן, והוא קפץ צראש] ע"כ.

ובתוב בדרשות חתם סופר (לוי אדר דרוש ז קמא.) צצילורו, דכסס שיצבו השרים של מטה לעיין צדינה של ושתי, כך ישצו או כסאות למשפט למעלה, והיו השרים שלמעלה צשמים ממעל, מזלייהו דהנהו דלמטה, ונקראים צשמים של אותם שלמטה, המרמו על קרבנות הנ"ל לזכותן של ישראל לנקום נקמתם מושתי המרשעת. הנה כי כן יש לדקדק, מאי טעמא גם צשרים של מעלה קפץ ממוכן שלמעלה צראש, והתם לא שייך הדיוט קופץ צראש ע"ש.

ולפי מה שנתצאר הכוונה היא, כי כל השרים הזכירו זכיותיהן של ישראל שמקריבין קרבנות, וראויין הן שיהרגו את ושתי, ותכנס אסתר צמקומה, ותהא מוכנת לישועתן של

ונראה דהנה כאשר הודיע מרדכי לאסתר הגזירה של המן, אמר הכתוב שסיפר לה, את פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על גזוי המלך ציהודים לאצדס (ד-ז). ולכאורה מה רצה בזה להודיע לה אודות הכסף, הלא אחשורוש לא קיבל הצעה זו, ודבר זה ירדה אז מעל השלחן, והגזירה יצאה בלי פרשת הכסף אשר אמר המן, ואם כן כל זה הוא ללא צורך.

אך הכוונה היא, כי בכל הדורות כאשר יצא הקץ מהמלכות על ישראל, היו משתדלים להעביר הגזירה לשחד אותם בכסף, ועל דרך שמנינו ביעקב אבינו ששלח מנחה לעשו למצוא חן בעיניו. ומצואר ברמב"ן (בראשית לז-ד) שזה רמו לדורות, שראוי לנו לאחוז בדרכיו של אותו נדיק, שנזמין עצמינו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה, לברוח ולהנצל ע"ש. וכמו שפירש ברוך מםאטמאר זי"ע בדרך נחות מה שאומרים (בהגדה) שכל דור ודור עומדים עלינו לבלותנו, והקצ"ה מצילנו מידם, במה שאנחנו נותנים לידם מתן שומד, ובה נח דעתם ע"כ. אך כאשר השנאה היא כה גדולה, שמוותר על עשרת אלפים ככר כסף, ורוצה רק להשמיד להרוג ולאצד, אז הצרה גדולה מאד. כי דורון הכסף לא יעשה אצלו רושם. וזה שהודיע מרדכי לאסתר, את פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על היהודים לאצדס, והמלך דחה ההצעה, אין צורך לו בכסף, אלא רונה להוציא הגזירה להשמיד להרוג ולאצד, ואם כן אי אפשר לפייסו בזה, ויש לעורר רחמים באופנים אחרים.

אמנם באמת היה בזה טובה רבה, והתחלת מייחת ישועתן של ישראל, שאין הקצ"ה

ישראל, אך לא הועילו כל כך בדצריהם, כי עבודת הקרבנות הללו נעשים רק על ידי שצט לוי, ולא על ידי הכלל ישראל. אך שוב עמד 'ממוכן' להמליך, לעורר למעלה מי 'הכין' כל הקרבנות הללו ששצט לוי מקריבין, מי שוקל שקליהם, מי מחזיק שצט לוי בתרומות ומעשרות שיהיו פנויים לעבודה, הלא המה הכלל ישראל. ועל כן דיצורו של ממוכן עשה רושם, ומיד ויאמר ממוכן דייקא אשר לא תבא עוד ושתי אל המלך, והכין בזה ישועתן של ישראל בהכנסת אסתר המלכה, ואז נעשה הוא עצמו מוכן לפורעניות.

*

אמנם לכאורה יפלא מה שאמרו שהקדים שקליהם 'לשקליו', הלא אחשורוש לא קיבל ההצעה מהמן לקחת עשרת אלפים ככר כסף, אלא אמר לו הכסף נתון לך והעם לעשות צו כטוב בעיניך (אסתר ג-א), והגזירה של להשמיד להרוג ולאצד לא היה מקושר עם שקלי המן, אם כן מה אמרו שהקדים שקליהם לשקליו. וכמו כן יש להקשות על מאמרם (שם טו). שאמר המן למרדכי, אתי מלי קומני קמחא דיככו ודחי עשרת אלפי ככר כסף דידי ע"ש. הלא הגזירה לא היה תלוי כלל בכסף דידיה.

גם לבאר מה דאיתא בתוספות (יג: ד"ה הכסף) על מה שאמר אחשורוש להמן, הכסף נתון לך, גימטריא ד'הכסף' עולה 'העך', רמו לו שיתלה עליו ע"כ. ובדרשות חתם הופר (שם) הקשה וכי דיבר אחשורוש עם המן בלשון הקודש, שנוכל לרמו בדבריו העך נתון לך, שיתלוהו עליו. וגם להבין מהו הקשר של תליית המן עם מה שלא רצה לקבל ממנו הכסף.

לגנזיו. אבל צהיות שכבר ויותר על הכסף, ואינו מצפה לשום תשלום מהמן, לא איכפת ליה עוד צהמן, וכאשר כלתה אליו הרעה צוה לתלותו. ואם כן עצם אמירתו להמן 'הכסף נתון לך', הייתה התחלת הישועה של ישראל. וצוה עצמו הוה כאילו נאמר להמן עוד דבר, ש'העץ נתון לך', שזה יגרום אחר זה שלא יתחשב הרצה צחיותו של המן, ויתלוהו על העץ צבוא הזמן. וזוהו שאמרו על שקלי ישראל, שהקדימם ה' לשקליו, אין הכוונה על עצם הגזירה, אלא שזכותם גרמה שלא ירצה אחשורוש לקבל השקלים של המן. וכמו כן אמר המן, אחא מלי קומאי קמחא דידכו ודחי עשרת אלפים ככר כסף דידי, והיינו שזכותם גרמה שאחשורוש ידחה הכסף צידו ולא ירצה לקבלו. וצוה שהכסף נתון לך, גם העץ ינתן לך, וצוה התחיל להצמיח ישועתן של ישראל.

מכה את ישראל אלא אם כן צורח להם רפואה תחלה (מגילה יג:). וה' סיבב שאחשורוש יוותר על הון רב, שזהו נגד השכל, כי מה איכפת לו לקבל מהמן עשרת אלפים ככר כסף לתוך כיסו, וכי שונא צנע היה. אך שקלי ישראל הכריע זכותו, שיתן ה' צלצבו של אחשורוש, אשר לצ מלך ציד ה' (משלי כא-א), שיאמר להמן הכסף נתון לך, שלא ירצה לקבל ממנו הכסף, וזה יהא לטובתן של ישראל.

והוא כי מצינו אחר זה כאשר כעס המלך על המן, ואמר הגם לכבוש את המלכה עמי צצית, ויאמר חרבונה וגו', גם הנה העץ וגו' עומד צצית המן, ויאמר המלך תלוהו עליו (ו-ח). ומרגע לחצירו נגמר דינו לתלותו. ואם היה אחשורוש מצפה אז לקבל עוד עשרת אלפים ככר כסף לידו מהמן, לא היה חורץ משפטו כל כך מהרה, ולהפסיד הון רב שיוכל להציא

פרשת זכור

בסעודה שלישית פרשת ויקרא (זכור) תשע"ט לפ"ק

ואת דברי לא הקים וגו'. ויצא שמואל אל שאול, ויאמר לו שאול צרוך אתה לה', הקימותי את דבר ה' וגו' (שמואל א טו-ג).

ובגמרא (יומא כב:) וירב צנחל, אמר רבי מני על עסקי נחל, צשעה שאמר

בה אמר ה' וגו', עתה לך והכיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו וגו'. ויצא שאול עד עיר עמלק וירב צנחל וגו', ויחמול שאול על אגג וגו'. ויהי דבר ה' אל שמואל לאמור, נחמתי כי המלכתי את שאול למלך, כי שב מאחרי

ונחזור לבאר ענינו של שאל, על פי מה שפירש הר"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע מה שרימו שאל באמרו הקימותי את דבר ה', דאיתא בגמרא (שבת פח.) ויתלצו בתחתית ההר [תחת ההר ממש] (שמות יט-יז), מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית [קוצא שמטילין צה שכה], ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא [שאת יומינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה, שקבלו באונס]. אמר רבא אף על פי כן הדור קבלו צימי אחשורוש [מאהבת הנס שנעשה להם] דכתיב (אסתר ט-כז) קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקבלו כבר ע"כ. והנה על ידי שחמל שאל על אגג נולד המן, ועל ידי המן הסתובב נס פורים, שעל ידו זכו לקבל התורה מאהבה, ואם כן 'הקימותי את דבר ה', שאני הוא הגורם שנסופו יתקיים דבר ה' מאהבה ע"כ.

והנה אם כי הדברים נאמרים רק בדרך רמו בדברי שאל, יש להוסיף בו נופך להמליץ בזה על שאל, דאיתא בירושלמי (מגילה א-ה) שמגילת אסתר נמסרה למשה מסיני. וביאר בישמח משה (פ' תרומה אות ה) שמשה מסרה בסוד ליהושע, וזהו שאמר הכתוב (שמות יז-יד) ושים באזני יהושע, והיה המצוה עליו למסור ליחיד ראש הדור, וכן דור אחר דור היה רק יחיד שידע מזה, ומרדכי היה יודע באותו דור, לכך שתק בלקיחת אסתר וטוה עליה אשר לא תגיד, ואסתר לא ידעה, רק את מאמר מרדכי אסתר עושה, כי ידעה כי ראוי לסמוך עליו, אלא שמרדכי לא גילה הדבר כדי שיעשו ישראל תשובה. וזהו ומרדכי ידע את כל אשר נעשה

לו הקב"ה לשאל לך והכיתה את עמלק, אמר, ומה נפש אחת אמרה תורה הצא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה. וכבר נתקשו המפרשים, דמה ענין עגלה ערופה הצאה על הריגת אדם מישראל, להריגת העמלקים הרשעים. – גם להצין מה שקידם את פני שמואל באמרו הקימותי את דבר ה', כאשר ידע שאין הדברים כן. ומהו הענין שהקדים שאל לשמואל, ברוך אתה לה'. וגם עתם הדבר קשה להצין, איך שאל שהיה כצן שנה בלא חטא, יעבור על דברי הנביא שזוהו כן בדבר ה'.

*

ומתחלה נבאר מה שדקדק ה' לומר לשאל 'עתה' לך והכיתה את עמלק, שיעשה הדבר תיכף ומיד. ונראה כי הנה שאל חמל על אגג ולא הרגו, ואחר זה הרגו שמואל, ובזמן קט זה שהשאיר שאל את אגג חי נסתבב שיצא ממנו המן הרשע, כי באותו לילה שנשאר אגג בחיים נתעברה שפחה ממנו, שממנה יצא המן בן המדתא 'האגגי', וכמו שנאמר (צפייט אשר הניח) כי בחמלתו על אגג נולד אויב. וכן אמרו (מגילה יג.) שהתאוננו ישראל, דלא קטליה שאל לאגג דאיתליד מיניה המן דמנער לישראל ע"ש. ולולי זאת היה נמחה אז זכר עמלק כולו, כי שאל הרג כל העם חוץ מאגג, וגם הוא נהרג אחר כך על ידי שמואל, ולא נשאר רק אותו הולד שבו נתעברה בלילה זה. ועל כן הזהירו ה' 'עתה' לך והכיתה את עמלק, בעוד שלא נתעברה שפחתו, ואז תהא מחיית עמלק לגמרי, שאם תמתין אפילו רק יום אחד, יהא נשאר ולד מורע אגג.

*

וּבְרֵאשִׁית כִּי שָׁאוֹל הַמֶּלֶךְ יָצָא לְדוֹן בְּזֵה, דֵּהֵא מַלְיָנוּ בְּגַמְרָא (יְצִמּוֹת 5:) שִׁישׁ כַּח צִיד חַכְמִים לְעִקּוֹר דְּבַר מִן הַתּוֹרָה בְּצַב וְאֵל תַּעֲשֵׂה לְצוֹרֵךְ קִיּוֹם הַתּוֹרָה, כְּמוֹ עֵרֶל וְהַזָּהָה וְאִיזְמֵל סָדִין בְּצִינִית וּבְצִי עֲזָרָת וְשׁוֹפֵר וְלוֹלֵב ע"ש.

וְאִם כֵּן אִם הוֹמֵר לְעִקּוֹר דְּבַר מִן הַתּוֹרָה לְצוֹרֵךְ קִיּוֹם מִנְוָה יַחֲדִית, מְכַל שְׂכָן כְּאֲשֶׁר זֶה נוֹגַע לְקִיּוֹם כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה. וְלִכֵּן הַגֵּם שִׁישׁ לְפָנָיו כַּעֲת מִצּוֹת ה' שֶׁל מַחֲיִית עַמְלֵק, יִכּוֹלֵין לְעַבּוֹר עַל זֶה בְּצַב וְאֵל תַּעֲשֵׂה, כְּדֵי לִזְכּוֹת עַל יָדֵי זֶה בְּגַם פּוֹרִים שִׁיקְבְּלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה בְּזָהָבָה. וְכִמוֹ שְׁאֵמֵר הַכְּתוּב (תְּהִלִּים קִיט-קכו) עַת לַעֲשׂוֹת לֵה' הַפְּרוּ תוֹרַתְךָ, וְאִמְרוּ (מִנְחוֹת נט:) פַּעֲמִים בְּיַטּוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה זֶהוּ קִיּוּמָהּ.

וּבְרֵאשִׁית שְׁזֵה נִכְלַל בְּמָה שְׁנֵאֵמֵר אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יִקִּים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה (דְּבָרִים כו-כו), וּפִירֵשׁ הַרְמַב"ן בְּשֵׁם הַסְּפָרִי, לְמַד וְלִימַד וּקִיִּים וַעֲשֵׂה, וַיֵּשׁ צִידוֹ לְהַקִּים וְלֹא הַקִּים, עַלִּיו נֵאֵמֵר אֲרוּר וְכו' ע"ש. וְאִם כֵּן הַעוֹשֶׂה דְּבַר לְקִיּוֹם הַתּוֹרָה הוּא בְּכָלֵל בְּרוּךְ. וְעַל כֵּן קִיבֵל שְׁאוֹל פָּנָיו שְׂמוּאֵל בְּאִמְרוֹ, 'בְּרוּךְ אַתָּה לֵה' הַקִּיּוּמֹתֵי אֶת דְּבַר ה', שְׂבָמָה שְׂנֵמְסֵר לוֹ מִשְׂמוּאֵל הַגֵּם שֶׁל פּוֹרִים, עֲשֵׂה כַּעֲת פַּעּוּלָהּ לְקִיּוֹם דְּבַר ה', וְהוּא בְּכָלֵל בְּרוּךְ אֲשֶׁר יִקִּים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה.

וְזָחַו שְׁאִמְרוּ עַלִּיו וִירַב בְּנַחֵל, עַל עַסְקֵי נַחֵל, וְהֵיִינוּ כִּי הַתּוֹרָה הִיא חַיִּיכָם וְאוֹרוֹךְ יַמִּיכָם (דְּבָרִים לז-מ), וּבְלִי תוֹרָה אֵין חַשִּׁיבּוֹת לְחַיִּים. וְאִם כֵּן יֵשׁ לְדוֹן, וּמָה עַל חַיּוֹת נֶפֶשׁ אַחַת אֲמַרְהָ תוֹרָה הַבָּא עֲגָלָה עֲרוּפָה, שְׂכַל כֵּךְ חַס הַכְּתוּב עַל נְטִילַת חַיִּים, הַנְּפִשׁוֹת הַלְלוּ שֶׁל הַכָּלֵל יִשְׂרָאֵל כּוֹלוּ, שְׁחָסֵר מֵהֵם חַיִּי תוֹרָה, כִּי

(אֶסְתֵּר ד-ה), יָדַע עֵינֵי הַגּוֹזֵרָה וְגַם הַהֲלָלָה, וּמָה שֶׁהֲרַעִישׁ כָּל כֵּךְ, לֹא הִיָּה רֵק לְנֶגַד הַהֲמוֹן עִם כְּדֵי שִׁיעֲשׂוּ תַשׁוּבָה, וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק, כְּדֵי לְהַחְזִירָם בְּתַשׁוּבָה, אֲבָל לֹא בְּצִיּוֹתוֹ בְּצַנְעָה ע"כ (וְהַכְּפִיל דְּבָרָיו בְּעַסִּים רַמְנֵי עַל מַגְלַת אֶסְתֵּר ד-ה).

וּבְדַרְבְּרֵי יוֹאֵל (לְחַמּוּכָה שְׁלֵה). כְּתוּב דְּזֵהוּ הָעֵינֵין לְמָה שְׁנוֹהֵגִין לְהַחֲלִיף כְּסוֹת וּלְשַׁנּוֹת הַפָּנִים (וַיִּךְ פֶּאֶרְשֵׁטְעֵלִין) בְּפּוֹרִים, לְפִי שְׂגַם מַרְדְּכֵי עֲשֵׂה כֵן שִׁשְׁיָנָה עוֹז פָּנָיו וּמַלְבּוֹשָׁיו בְּפָנֵי הַהֲמוֹן, שְׂלִבְשׁ שֵׁק וְאִפְרֵר וּזְעַק וְזַעְקָה גְדוּלָה וּמֵרָה בְּפָנֵי הַהֲמוֹן עַל אֲדוּת הַגּוֹזֵרָה, וּבְאַמַּת לֹא הִיָּה זֶה לְאַמִּיתוֹ שֶׁהִרִי הוּא לְעַזְמוֹ יָדַע הַאֲמַת, כִּי לִיּוֹם מִחַר תִּהְיֶה יְשׁוּעָה גְדוּלָה לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא שֶׁהוֹכַרְתָּ לְשַׁנּוֹת טַעְמֹו וּלְעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כְּדֵי לְהַחְזִיר אֶת יִשְׂרָאֵל בְּתַשׁוּבָה. וְגַם יָדַע שְׂמוּכַרְתָּ לְעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי שְׂרָאָה שֶׁהִיָּה כְּתוּב כֵּן בְּמַגִּילָה, שְׁלֵאֲחֵר כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה וְדְבָרֵי הַזְּמוּמֹת וּזְעַקְתָּם תִּהְיֶה הַיְשׁוּעָה. וְאִם כֵּן כָּל מָה שֶׁעֲשֵׂה לֹא הִיָּה מַלְבּוֹ אֲלֵא שֶׁהִיָּה מוֹכַרְתָּ לְהִיּוֹת (פֶּאֶרְשֵׁטְעֵלֵט), וְעַל כֵּן עוֹשִׂין בְּפּוֹרִים רַמּוֹ לֹא לִזְכּוֹר מָה שְׂמַרְדְּכֵי הַלְדִּיק עֲשֵׂה כֵן ע"כ.

וּבַמַּעֲרָתָה יִתְכַן לּוֹמֵר, כִּי שְׂמוּאֵל בְּדוֹרוֹ הִיָּה הַיַּחֲדִיד שְׂבְּדוֹרוֹ, וּבּוֹדָאֵי שְׁלוֹ נִמְסֵר הַסּוּד שֶׁל מַגְלַת אֶסְתֵּר, וְהוּא מִסְרָו לְהַמֶּלֶךְ שְׁאוֹל שֶׁהִיָּה נָקִי מַחֲטָא כְּבֵן שָׁנָה, וּמִמִּילָא יָדַע שְׁאוֹל מֵהַנֶּסֶם שֶׁל פּוֹרִים, אֲשֶׁר אַחַר זֶה יִקְבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה מֵאַהֲבָה. וְשִׁפִּיר אִמְרָ לְשְׂמוּאֵל שְׂמַמְנוּ קִיבֵל הַמַּסּוּרָה שֶׁל מַגְלַת אֶסְתֵּר, 'הַקִּיּוּמֹתֵי אֶת דְּבַר ה', שֶׁעֲשֵׂה פַעּוּלָהּ כַּעֲת אֲשֶׁר עַל יָדֵי זֶה יִסְתַּבֵּב שִׁיקְבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה כּוֹלָה מֵאַהֲבָה.

יש להם מודעה רבה לאורייתא, על אחת כמה וכמה, שיש לסבב דברים כדי שיגיעו לקבלת התורה באהבה.

עליהם, ולא היה לו רשות לבטל מצות ה' גם אם כוונתו היה רצויה.

*

והנה עמם הענין שכפה עליהם הר כגיגית לקבל התורה, ואם לאו שם תהא קצורתכם, כריך ציבור, אם לא מרוצים ישראל לקבל התורה, מדוע הם חייבים מיתה, יותר משאר אומות שגם כן לא רצו לקבל התורה. וגם להבין מה שמנינו בגמרא (עבודה זרה 3:) דיש טענה לאומות העולם לעתיד, כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלוה, כמו שעשית לישראל ע"ש. ועוד דאם יש מודעה רבה לאורייתא עד ימי אחשורוש, למה נענשו ישראל עד אז כאשר עזרו את התורה, עד שהגלס ה' מארצם.

וגר"א דהנה בני נח מצויין על הדינים (סנהדרין 10:), ודעת הרמב"ן (בראשית 12:ג) שצוה אותם צדיני גניבה ואונאה ועושה ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות מייקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן, כענין הדינין שננטוו ישראל, ונהרג עליהן אם גנב ועסק וכו', או שהדליק גדישו וחבל בו וכיוצא בהן ע"כ. (ובשו"ת חתם סופר (ח"ו סימן י"ד) כתב דגם הרמב"ם מודה לזה, אלא שכללם בחיוב גזל, עם אצורייהו ע"ש). ואם כן לדעת הרמב"ן כל הדברים הנוגעים לישוב העולם חייבים גם בני נח, שאם לא כן אין קיום לעולם, ואיש את רעהו חייב בלעו. ולא עוד אלא שהם חמורים יותר בזה מדיני ישראל, כי המדליק גדישו של חבירו בישראל ליכא אפילו איסור לאו אלא חיוב תשלומין, ובני נח חייבים מיתה. וראיתי פעם באחד מספרי האחרונים דלפי זה מצווה בן נח גם על שקר,

אמנם באמת היה צוה טעות, חדא, כי אין לחכמים רשות לעקור מצוה 'כולו' בשב ואל תעשה, רק על פרט מהמצוה, דוגמת שופר שעקרו חכמים שלא לתקוע בשבת, משום שמה יעבירונו, אבל נשאר המצוה בכל שאר הימים, אבל לעקור מצוה תקיעת שופר לגמרי משום גזירה, אין להם כח, וכמבואר בשורי זהב (או"ח סימן תקפח סק"ה). וכאן היה ציווי מיוחדת של מחיית עמלק בפרטיות לשאול, לך והכיתה את עמלק, והמתה מאיש עד אשה, שלא ישאיר זכר ממנו, ואין לו רשות לבטל מצוה זו כליל. שנית, כי עקירת מצוה ה' הותר רק כאשר נוגע לקיום התורה כעת, אבל כדי שיוכלו לקבל התורה באהבה כמה מאות שנה אחריו לא הותר. ועוד זה שלישיה, כי רק לצורך קיום התורה שנתחייבו זה מכבר מותר לעקור דבר מן התורה, אבל לא לצורך שיקבלו על עצמם דבר שלא נתחייבו, דכיון דיש מודעה רבה לאורייתא, הרי כעת אין חיוב עליהם.

וזהו שאמר ה' לשמואל, נחמתי כי המלכתי את שאול למלך, כי הגם שכוונתו הייתה רצויה, שעל ידי זה יסובב קבלת התורה באהבה, מכל מקום אין לו רשות לבטל עבור זה מה שננטוה, כי שב מאחרי, היה עליו ציווי מיוחדת ממני שיהרוג עמה את כולם, והוא ציטל המצוה כליל, וציווי זה לא יוכל לקיים עוד. וגם 'את דברי לא הקים', לא נעשה קיום להתורה בזה כעת, אלא חשבון על להבא. ואז גם כן לא תהא להקים את דברי, אלא חיוב חדש שיקבלו

רצא לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא ע"כ. והקשו בתוספות לדשמואל מי ליכא פירכא, הא רצא גופיה דרש מזה, דהדר קבלוה צימי אחשורוש, דכתיב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר, ואיך דרשינן כאן דרשה אחרת.

וביאר הגר"א (בספר המאור הגדול שם) דאיתא במשנה (בבא בתרא ד:): המקיף את חבירו משלש רוחותיו, שהיתה שדהו צין שדות חבירו ועמד חבירו וגדר רוח ראשונה שנייה ושלישית, שנמנעת שדה זו גדורה משלש רוחותיה, אין מחייבין אותו ליתן מההואכה כלום, אבל אם עמד וגדר לו רוח רביעית מגלגלין עליו את הוצאות כל הארבע רוחות, דכיון דגדר את האד הפחות גילה דעתו שניחא לו במאי דגדר חזריה (רש"י). לכן עד שבא אחשורוש היתה ליהודים טענת אונס לקבלת התורה, אבל עכשיו שקיבלו מצוה חדשה עליהם, כדכתיב (אסתר ט-יב) קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעזור להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה, הראו בזה כי ניחא להם קבלת המצוות, שעמדו וגדרו את הרביעית. יוצא, כי בזה שקימו למעלה מה שקבלו למטה, שקבלו מצוה נוספת של פורים, קימו מה שקבלו כבר, בזה נתנו תוקף גילוי דעת על רצונם בקבלת התורה שעל הר סיני ע"כ.

ואם כן צימי אחשורוש גילו ישראל דעתם דהוי ניחא להו צמה שקיבלו מתחלה התורה, והגם שכפה עליהם הר כגיגית, מכל מקום מרוצים הם בקבלתה. וזה שאמר 'וקבל היהודים את אשר החלו לעשות', שבמה שקימו וקיבלו

שאים מותר לשקר אי אפשר להתקיים בחזרת העולם, והיא בכלל אונאה שמנה הרמב"ן ע"כ. **ומעתה** אחר שהציע ה' תורתו לישראל, ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כד-ו), אם לא יעמדו ישראל להר סיני לשמוע דבר ה', ולעשות כל דברי התורה הזאת, הם משקרים באמירתם של נעשה ונשמע, ויש חיוב לכופס לקיים דבריהם, כי אם לא מקבלים התורה הרי דינם כבני נח, והם חייבים מיתה על השקר. ועל כן שפיר אמר להם, 'אם אין אתם מקבלים את התורה שם תהא קצורתכם', כי חייבי מיתות הם. ומעתה אין קושיא לאומות העולם כלום כפית עלינו הר כגיגית, כי ה' לא כופה אדם מה לעשות, שעל זה נתן הבחירה להאדם, רק לישראל שכבר אמרו נעשה ונשמע, והם מחייבים לקיים דבריהם, על כן כפה עליהם ההר כגיגית.

ולפי זה הגם דישראל מודעה רבה, שאין הם חייבים צמזמת ה' ופרטיה ועונשיה, כי אנוסים היו בקבלתה, משום שכפו עליהם את ההר. מכל מקום צלי קבלת התורה הרי דינם כבני נח שנענשים ונהרגים על אמירת שקר, ואם כן הם חייבים מיתה על דיבורם כל אשר דבר ה' נעשה, ולא קיימיה, ושפיר נענשו על חטאם גם קודם ימי אחשורוש שקבלו באהבה.

*

ואמר הכתוב (אסתר ט-כג) וקבל היהודים את אשר החלו לעשות. ונראה דאיתא בגמרא (מגילה ז): אסתר צרות הקודש נאמרה וכו'. אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו, שנאמר (שם ט-יב) קימו וקבלו, קיימו למעלה מה שקבלו למטה. אמר

עליהם המנות החדשות של ימי הפורים, גילו
 צוה שקיבלו על עצמם גם מה שהחלו לעשות,
 שאמרו מתחלה כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.
 והגם שכפה עליהם את ההר ויש להם מודעא,
 נתגלה כעת שקיבלוהו צאהבה.

*

ונראה לזהו הענין מה שמנינו צפורים
 שמנחה היא בלי שום גבול, והיינו
 דחיוצ משתה חייבו חז"ל (מגילה ז:): לבסומי
 עד ללא ידע. ועל דרך זה מלות מתנות
 לאציונים, כל הפושט יד נותנין לו (ירושלמי

מגילה ז-ד), אשר לא מנינו כזאת בשאר המלות.
 שהגם שיש כמה מלות שאין להם שיעור (פאה
 ז-א), מכל מקום אין חיוצא צוה אלא מנחה,
 וכאן יש חיוצ לעשות המנחה בלי גבולים. אך
 הענין הוא, כי דבר שהאדם עושה רק מלד
 אונס וכפיה, עושה רק מה שמחייבין אותו
 ולא יותר, אבל מה שאדם עושה מאהבה, לזה
 אין גבול. ודוגמת האב שעושה לטובת בנו,
 אין עליו שום הגבלה. וכיון שצפורים קבלו
 ישראל התורה מאהבה, על כן מנחתיה מיוסדות
 בלי גבולים.

פרשת פרה

בסעודה שלישית פרשת כי תשא (פרה) תשי"ב לפ"ק

פנימי, מהני הטרה של פנימיות פרשת פרה
 אדומה, שהעסק צה מטהר את האדם, קודם
 כניסת חג הפסח.

*

זאת חקת התורה אשר לזה ה' לאמור, דבר אל
 בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה וגו'
 (במדבר יט-ג). ברש"י לפי שהשטן ואומות העולם
 מונין את ישראל, לומר מה המנחה הזאת ומה
 טעם יש בה, לפיכך כתב צה חקה, גזירה היא
 מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה (תנחומא ז)
 ע"כ. ויש להבין הלא כמה חוקים יש בתורה,

הנה שבת זו יש בה חשיבות יתירה שאנו קורין
 צה פרשת פרה, ומקדימין אותה לפרשת
 החודש, לפי שיש בה טהרתן של ישראל (ירושלמי
 מגילה ג-ה). ופירשו צה דצומן שאין בית המקדש
 קיים, הקב"ה מחשיב האמירה כאילו קיימה
 בפועל, ויש בכל שנה בקריאת פרשה זו, טהרתן
 של ישראל. והיינו שצכל דבר יש ענין פנימי
 וחיוץ, שצחיוניות נעשה אדם טמא צמגע ומשא
 ואהל צמת בפועל, והטהרה צריכה להיות גם
 כן בפועל צהזאת אפר פרה. אבל יש טומאת
 מת גם צפנימיות, על דרך שאמרו (ברכות יח).
 רשעים צחיהם קרויין מתים, ועל טומאת מת

ולמה רק במצוה זו הם מוניין את ישראל. ולא עוד אלא שיש באמת גם צוה טעם, וכמו שפירש רבי משה הדרשן, משל לצן שפחה שטייף פלטיין של מלך, אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל (רש"י יט-כג). וכבר כתבו המפרשים שחדא קושיא מתורגמת בחזרתה, שהשטן ואומות העולם שואלים דוקא על טעמה של מצוה זו, כדי להזכיר את חטא העגל ולעורר קיטרוג על ישראל, משום כך כתב זה חוקה, שלא לגלות להם הטעם ע"כ. - אך עדיין יש להבין מהו אריכות הלשון גזירה היא 'מלפני', שנראה לכאורה כמיותר.

גם צריך ביאור טעם רבי משה הדרשן, דהרי מלאת פרה אדומה נטווו כבר במרה, וכמו שנאמר (שמות טו-כה) שם שם לו חוק ומשפט, וברש"י במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שימעסקו בהן, שבת ופרה אדומה ודינין (סנהדרין נו: ע"ש). אם כן פרה אדומה קדמה לחטא העגל, ואיך אומרים שניתנה לכפר על חטא העגל. ויתכן לפרש דזהו כוונת המדרש (במדד"ר יט-ג) בקש שלמה לידע טעמה של פרה, אמר, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז-כג) ע"כ. והיינו שמתחלה עלה לו במחשבה טעמו של רבי משה הדרשן, שבא לכפרה על חטא העגל, אבל שוב התבונן שהציווי של פרה אדומה היתה זמן רחוקה עוד קודם החטא, שכבר נלטוו עליה במרה, ואם כן איך זה טעמה של המצוה.

ונראה על פי מה שאמרו חז"ל (מגילה יג:): אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל, אלא אם כן מקדים וצורא להם רפואה בתחלה, שנאמר (הושע ז-א) כרפאי לישראל, ואחר כך, ונגלה עון אפרים, אבל העובדי כוכבים אינן

כן, אלא מכה אותן ואחר כך רופא אותן ע"כ. וכתב בספר בית יצחק (מסכת מגילה) דהענין צוה הוא, דאיתא בגמרא (חולין מג.) אמר רבה קרום שעלה מחמת מכה צושט אינו קרום, ופירש רש"י ז"ל דאם ניקב ונקתם אפילו עלתה צו סתימה עבה, אינה מתקיימת, דסלקא לאחר זמן. ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סותמתה דכשירה, דההוא סתימה דמעיקרא הוא ע"ש. ורצונו לומר דמיד כשנעשה הנקב כבר יש דבר לקותמו. ואם כן הרי לפניך החילוק, דרפואה הנצרכת אחר המכה, היא כקרום שעלה מחמת מכה דסופו ליסתר, מה שאין כן כשהרפואה נצרכת קודם המכה, היא סתימה דמעיקרא ואין סופו ליסתר, והדברים נוחים וערבים לאזן קשבת עכ"ל (ועיין באהבת חיים אלול אות ג').

ובזה מובן מה שאמרו (פסחים נד.) שבעה דברים נצראו קודם שנצרה העולם, ואלו הן תורה תשובה וכו' ע"ש. והוא כי צהיות שהחטא היא פגם צהנפש, והתשובה היא הרפואה, וכמו שאמר הכתוב (ישעיה ו-י) ולצבו יצין ושז ורפא לו, ופירשו חז"ל (מגילה י:): רפואה דסליחה היא ע"ש. וכדי שתוכל להיות הרפואה שלימה באופן שלא ישאר רושם מהחטא, הקדים הקב"ה רפואה קודם המכה, וצרא כח התשובה קודם שנצרה העולם, והוא סתימה דמעיקרא. (ועיין שמן ראש ימים נוראים ח"א דף שגב).

ובבזו כן נימא בחטא העגל, אשר העון היה גדול מנשוא, עלובה כלה שזנתה בתוך חופתה, עד שעלה חרון אף ה' לכלות את הכלל ישראל, ומשה רבינו החזירם בתשובה, ויחל משה את פני ה' אלקיו, עד שנתרצה לו ואמר סלחתי כדברך. ולכן לולא שהקדים ה' את הרפואה קודם

להמכה, לא היה רפואה ומיקון להחטא, על כן עוד צמרה צו להם פרשת פרה אדומה, ימים רבים קודם החטא, וצוה תהא סתימה מעליא לכפר עון העגל כאשר תצא לידם.

ולבן השטן והאומות העולם שמשגיין טעמו של רבי משה הדרשן שפרה אדומה צא לכפר על עון העגל, הם מוניין את ישראל מה טעם צו, כדי לעורר קיטרוג על החטא, שעון זו גדול מנשוא, ואיך תתכפר בהצאת פרה אדומה לצד. ועל זה אנו משיבין להם, גזירה היא 'מלפני', מצוה זו גזרה עלינו התורה עוד לפני שעברו חטא זה, ואין זה כקרום שעולה אחר המכה שאינה מתרפא כהוגן, אלא הקצ"ה צרף הרפואה קודם המכה, וצוה היא סתימה מעליא, ולכן אין רשות להרהר אחריה, איך מועלת תשובה על חטא זה, כי הרפואה קודם למכה.

*

וענין זה נוגע לזמנינו, שנחסר ונתצטל קצת השלוות הנפש מהחולי (קאראנ"א) שנחפשט כעת בעולם. ומתחלה עלינו לדעת, כי יש חיוב השתדלות על האדם לצריאותו מצד דיני התורה, וכמו שמצוה בשלחן ערוך (ח"מ סימן תכו-ח) כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצוה עשה להשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה שנאמר (דברים ד-ט) השמר לך ושומר נפשך מאד, וכתיב (שם ד-טו) ונשמרתם 'מאד' לנפשותיכם (צרכות ל:). ומוטל על האדם לקיים כל מה שהרופאים של המדינה מזהירין לעשות, ובקיומם יש קיום מצוה התורה. ואחר זה יש לנו לצפות לרחמי שמים, כי אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. ויש לנו לזכור מאמרים (שנת ל:). לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים

לו הצא זכות והפטור. מאי קראה, דכתיב (דברים כג-ח) כי יפול הנפל ממנו, ממנו להציא ראייה [מאחר שהוא נפל צריך למצוא ממנו וממעשיו ראייה לזכות] ע"ש. ויש לכיין ביותר צתפלת שמונה עשרה בצרכת הרפואה, שלא יפגע החולי צו וצמשפתחו וצכלל ישראל, וגם שישלח ה' רפואה לכל חולי ישראל. וכנראה דזהו כפל הלשון, רפאנו ה' ונרפא, הושיענו ונושעה, כי הרפואה מתאים על מי שכבר נחלה, ושוב מבקשים הושיענו ונושעה שלא יחלה. ובהיות כי הקצ"ה צישראל מקדים הרפואה קודם להמכה, על כן מתחילין רפאנו ה', כי לכל הצרכים שצישראל כבר מוכנת הרפואה מתחלה. ולכן אנו קורין את ה' צתואר רופא חולים (בצרכה השנייה בשמונה עשרה), והרי הקצ"ה הוא גם המציא את החולי מתחלה, והוי ליה למימר 'מתלה ומרפא', כמו שאומרים אחר זה 'ממית ומחיה'. אך בהיות שהקצ"ה צורא הרפואה קודם שמציא המכה, על כן הוא מתחלה 'רופא' ואחר כך נעשים 'חולים'. - ובעת צרה חיוצ התפלה היא מדאורייתא, ויש להתעסם צוה ביותר.

והבתוב (שמות טו-כו) מצטיח לנו, אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך, והישר בעיניו תעשה וגו', כל המתלה אשר שמתו צמזרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, ויש להתאמץ ביתר שאת צשמירת התורה ומצוהיה צעת כזאת, כי זהו השמירה המעולה לצריאת האדם. וצרש"י ואם אשים, הרי הוא כלל הושמה, כי אני ה' רופאך. ופירש בשפתי חבביים, אם שמוע תשמע וגו' אז לא אשים, אבל אם לא תשמע אז אשים עליך, אבל הרי הוא כלל הושמה, כי אני ה' רופאך ע"כ. ויש להצין מהו הכוונה צוה שהרי הוא כלל הושמה, ודי צאמר, ואם אשים

אני ה' רופאך. ולפי מה שנתבאר הכוונה היא, דכיון שאני ה' רופאך, ואני הוא גם המשיס עליך, ואני מקדים הרפואה קודם להמכה, הרי זה סתימה מעלייתא, והוי כלא הושמה.

וביתר ביאור דהחיד"א בספרו עבודת הקודש (סימן י"ז באצבע קטנה) כתב לבאר מאמרם דאין הקב"ה מכה את ישראל אלא אם כן צורה להם רפואה תחלה, כי יש שתי סוגי מכות, יש הנופל ושובר עצם רח"ל, ויש אשר צריך ניתוח והרופא חותך את העצם. והנה רחוקים המה זו מזו, כי הרופא שחותך העצם, חותכהו באופן ישר כדי שיוכל להתרפאות אחר כך בניקל, מה שאין כן מי שנופל ושובר עצמותיו, הנה השבר יכול להיות מעוקל, וקשה להתרפאות, ולפעמים לעולם לא יתרפא כמקדם. וזהו ההבדל בין מכה ישראל למכת אומות העולם, כי כשהקב"ה מכה את ישראל, מלבד שכבר נצרכה הרפואה מקודם, הנה גם המכה היא בצורה אחרת, באופן שמהא קל להתרפאות אחר כך, מה שאין כן באומות העולם לא רק שאינו צורח להם הרפואה מקודם, אלא גם המכה היא באופן שימכן שאין לה רפואה בכלל. וזהו ישראל צורח להם רפואה תחילה, ובאומות העולם מכה אותן ואחר כך צורח להם רפואה ע"כ. ואם כן גם אם הקב"ה מוכרח לשום על האדם מחלה כדי לעוררו לתשובה, מכל מקום המכה נעשית באופן שיוכל לרפאותה לגמרי עד שלא תהא נשאר שום רושם מהמכה, כיון שבא המכה בדקדוק באופן שמוכל להרפא אחר זה. ושפיר אמרו, ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה.

*

חז"ל (ברכות ה:) סיפרו על רב הונא שהיה לו הפסד רב ציינו, ואמרו ליה לעיין מר צמיליה [יפשפש צמעשין], אמר להו ומי חשידנא צעיניכו, אמרו ליה מי חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא ע"כ. וכמו כן כל המאורעות שצבולס הן בחשבון מלמעלה, והם נגרמים מחטאי בני אדם. ואנו צמעשינו גורמים הכל, אפילו מה שנתהוה באומות העולם, וכמו שאמרו (יבמות סג.) אפילו ספינות הבאות מגליא לאספמיא, אינן מתצרכות אלא בשביל ישראל ע"ש. ומוטל על כל אחד לפשפש צמעשיו.

והנה אין איתנו יודע עד מה, אמנם יש לשום לב, כי עונשי ה' הם מדה כנגד מדה, וצמדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ח:). ובשנים האחרונות נתפשט האינטערנעט, שהוא כלי המקשר כל אדם לכל יושבי תבל בארבע כנפות הארץ. הוא יכול לקשר את עצמו עם הכל, וכולם יכולים לקשר עמו, והשפעתה מרובה מאוד על כל אחד, ורבים חללים הפילה. ולעומת זה מחלה זו נתפשטה בצעם אחת מקצה העולם עד קצהו, מחיבור מדינה למדינה ומאחד לאחד, וכאשר האדם נפגע ממנו, אז תחלתו הוא להפרד מכל סביבתו, ובדד ישב צביתו.

*

והנה אנשי כנסת הגדולה סידרו סדר השמונה עשרה, וביארוה חז"ל בגמרא (מגילה י"ז:) בטעם הסדר הזה, מתחלה מבקשים על צינה, ושוב בא תשובה, סליחה, גאולה, רפואה, ברכת השנים. ומה ראו לומר תשובה אחר צינה, דכתיב ולצבו יצין ושב ורפא לו. והיינו שכאשר אדם מבין חומר החטא וכנגד מי שחטא יחזור בתשובה. ושוב בא סליחה דכתיב (ישעיה נה-ו)

וישוב אל ה' וירחמנו ואל חלקינו כי ירצה לטלוח. ושוב נאמר (מהלים קג-ד) הסולח לכל עונכי, הרופא לכל תחלואיכי, הגואל משחת חייכי. אלא שהקדימה גאולה בשביעית, מתוך שעתידין ליגאל בשביעית. ושוב בא בשמיני ברכת הרפואה, מתוך שניתנה מילה בשמינית. וברכת השנים בתשיעית, כנגד מפקיעי שערים, דכתיב (מהלים י-טו) שצור זרוע רשע, ודוד כי אמרה בתשיעית אמרה ע"כ. ויתכן כי ברכת הרפואה שהיא חיי, וברכת השנים שהיא מזוני, הם ברכות ח-ט, להורות כי החטא מציאה ירידה בפרנסת האדם וצריאותו, ותיקון החטא מציאה שפע של חיי ומזוני.

*

ויש לומר עוד צטעם הסמיכות, שאחר ברכת הרפואה באה ברכת השנה, דאיתא בגמרא (תענית ט:) בימי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא, אמרי היכי נעביד, ניבעי רחמי אתרתי לא אפשר, אלא ליבעי רחמי אמותנא, וכפנא ניסבול. אמר להו רבי שמואל בר נחמני ניבעי רחמי אכפנא [דליתיב שובעא, ומותנא ליבטל ממילא], דכי יהיב רחמנא שובעא, לחיי הוא דיהיב [לחיים ולא למתים, דאינו מציא שובעא כדי להמית בני אדם, אלא כדי שיחיו], דכתיב (מהלים קמה-טו) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון [שובע נתן לבני אדם חיים] ע"כ.

הרי לנו שכאשר נגזר ח"ו חולי של מותנא, ורואים לבטל הגזירה, יכולים אנו לבטלה בשתי אופנים, או בצקשת רחמים על רפואה, וגם אם נגזר כן מן השמים ונסגרו שערי רחמים בפני גזירה זו, יש עוד עצה עדיפה מזה לבקש רחמים על שובע, דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי

הוא דיהיב, ותפלה זו עוד עדיפה כי בתפלה זו יש חיי ומזוני יחד. וראיתי לבאר עוד, כי על רפואה יתכן להיות קיטרוג שאינו ראוי להושע, ואם חלה יציא רחיה. אבל על צקשת מזונות הרי אמרו (בבא בתרא ט.) אין צודקין למזונות ע"כ.

ולבן אחר ברכת הרפואה סמכו לבקש רחמים על מזונות, שגם אם שערי רחמים של רפואה סגורים, שנגורה כבר הגזירה, אנו פונים להתפלל על כפנא, ושובעא לחיי הוא דיהיב. וזהו שרמזו, 'ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית', תיכף אחר ברכת הרפואה. ועל זה אמר 'כנגד מפקיעי שערים', שאם שערי שמים של רפואה הם סגורים, ואי אפשר לקרוע אותם, אז תבוא ברכת השנים אחריו, ובצקשת מזונות אין צודקין, וכי יהיב שובעא לחיי הוא דיהיב. (ולשון מפקיע הוא לשון של קריעה, וכדאיתא במשנה (סוכה נא.) מבצאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין [קורעין לעשות פתילות], ובהן היו מדליקין ע"ש).

*

והנה אמירת פרשת קטורת יש בה כח נפלא, כמצואר בזוהר הק' (פי' וירא ק:) אמר רבי פנחס, זמנא חדא הוינא אזלא בארחה וערעית ביה באליהו [פעם אחת הייתי הולך בדרך ופגשתי באליהו הנביא], אמינא ליה לימא לי מר מלה דמעלי לברייתא [אמרתי לו יאמר לי אדוני דבר המועיל לבריות], אמר לי [אליהו הנביא], בעידנא דיערע מותנא בצני אנשא [כי בזמן שתקרה מגפה בצני אדם ח"ו], קיימא אחגור [ברית כרת הקב"ה], וכרוזא אעבר על כל חילא דשמיא [וכרוז עבר בין כל צבא השמים

כדי שידעו זאת גם מלאכי חבלה], דאי ייעלון
 צנוהי צארעא צצתי כנסיות וצצתי מדרשות [שאס
 יכנסו צניו של מקום צ"ה שצארץ התחמונה
 צצתי כנסיות וצצתי מדרשות], ויימרון צרעות
 נפשא ולצא עניינא דקטורת צוסמין דהוו להו
 לישראל [ויאמרו צרצון הנפש והלצ עניני קטורת
 הסמים שהקטירו צני ישראל צזמן שצית המקדש
 היה קיים], דיתצטל מותנא מנייהו [שעל ידי זה
 תתצטל המגפה מהם] ע"כ.

ואנו אומרים פרשת הקטורת צכל יום פעמיים
 צשחרית, ופעם אחת צמנחה, ויש לכל
 אחד לאומרו צרעותא דלצא. והנה צתפלת

שחרית צבוקר, צדרך כלל אין צעל תפלה קודם
 הודו, וכל אחד אומר לעצמו. אבל צסוף התפלה
 צאין כאלקיננו, שכל הציבור הם ציחד, יש לכל
 אחד לדקדק לאמרו ציחד עם הציבור, (אפילו
 כאשר אינו עומד שם צתפלה), כי גדול כח הציבור
 מכח היחיד. ועל דרך זה צפרשת הקטורת קודם
 תפלת מנחה.

וא-ל כציר לא ימאס, ויקבל תפלותינו לרחמים
 ולרצון, ולמנוע משחית ומגפה מעל כל
 צני ישראל, ולא יגיע לכנסיות של בית ישראל,
 ויסיר מעלינו כל מיני חולי ומדוה, וזכה לציאח
 צן דוד צמהרה דידן.

פרשת החודש

בסעודה שלישית פרשת תזריע (החודש) תשע"ט לפ"ק

עצמס לקיימס צפועל. וצזמן הזה קורין אומה
 זכר למקדש (חינוך מנוה קה), וכדי לקיים מה
 שנאמר (הושע יד-ג) ונשלמה פרים שפתינו (לבוש
 א"ח מרפה-א).

ונראה עוד טעם צקריאת פרשיות אלו גם
 צזמנינו קודם חג הפסח. וגם למה
 קצעו קריאת פרשת זכור ציניהס, שהיא מנוה
 שאינה מיוחדת כלל לימים הללו רק כל השנה
 כולה. ונצאר גם קן מה דאיתא צמשנה (ראש
 השנה ג). צאחד צניסן ראש השנה למלכים [רגילים

הנה אנו קורין קודם חג הפסח ארבע פרשיות,
 כמצואר צמשנה (מגילה טו). קורין צפרשת
 שקלים [להודיע שיציאו שקליהן צאדר כדי
 שיקריצו צאחד צניסן מתרומה חדשה], צשנייה
 זכור [לסמוך מחיית עמלק למחיית המן],
 צשלישית פרה אדומה [להזהיר את ישראל לטהר
 שיעשו פסחיהן צטהרה], צרביעית החודש הזה
 לכס [ששם פרשת הפסח. ובאבודרהם (לארבע
 פרשיות) כדי שיכינו אנשים את עצמס לעלות
 לרגל] ע"כ. והנה צזמן שצית המקדש היה
 קיים, היו קורין להזכיר זאת להעם להכין

המקדש לא ציוס טוב ולא בלילה, הני מילי צנין צידי אדם, אצל צנין העמיד לזא צידי שמים הוא ע"כ. ולכאורה יש להצין מה שהקדים 'מהרה יבנה בית המקדש' שאינו נוגע לעניינינו, דגם אם יבנה המקדש לאחר זמן רב, יש גם כן לחוש. ובפשטות הכוונה, שאגב הזכרתו צנין המקדש מוזכרים אותו בלשון 'צמהרה', שאנו מצפים ומתפללים לצנינו שיהא מהרה.

ונראה עוד דלכאורה תקשה הלא רבי יוחנן בן זכאי היה בחורבן בית שני, ומדוע

לא תיקנו כן תיכף בחורבן בית ראשון, שיהא יום הגף אסור, שלא יאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח. והגם כי אין חשש דאיצני בחמיסר או בלילה, כי צנין השני לא היה צידי שמים, על כל פנים הוי להו לתקן שיהא יום הגף אסור עד חלות, כמו בזמן שהמקדש היה קיים.

וצריבין לומר דכיון דבחורבן ראשון ידעו שהוא רק לזמן קצר, וכמו שאמר

הכתוב (ירמיה כט-) כי כה אמר ה', כי לפי מלאת לצבל שבעים שנה אפקוד אתכם, והקמותי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה ע"כ. ויהיו אז הרבה מצני ישראל שראו עוד הבית הראשון, וכמו שנאמר (עזרא ג-יב) ורבים מהכהנים והלויים וראשי האצות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון ציסקו זה הבית צעיניהם צוכים צקול גדול. וממילא הם יזכרו ההלכה ויפרסמו ויודיעו כי בזמן שמקדש קיים אסור לאכול משהאיר המזרח. ומה גם שהיו עוד נציאים בישראל, ציחד עם עזרא שהעלה אותם מן הגולה, ועל כן אין חשש כל כך שיובשלו, מה שאין כן בחורבן בית שני, שזמן הגאולה סתום, ויתכן שיתארך הגלות להרבה

היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך, משנה שעמד בה המלך, כדאמרינן (גיטין פ.) משום שלום מלכות, וקצעו חכמים אחד צניסן לתחלת שנתו, ואפילו עמד בשצט או צאדר כלתה שנתו משהגיע ניסן, ויתחילו למנות לו שנה שניה]. ואמרו (שם ג.) דלז שנו אלא למלכי ישראל, אצל למלכי אומות העולם מתשרי מנינן ע"ש. והנה בגמרא (שם ב:) דרשנה מקראי, אמנס לא מצואר טעם הדבר שמונים למלכים מניסן (ועיין בחירושי הר"ן שם).

*

ויש לומר בהקדם מאמרם במשנה (ראש השנה ג.) התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהא יום

הגף כולו אסור [יום הגפת עומר כולו אסור לאכול מן החדש, ומדאורייתא משהאיר מזרח מותר, כדאמרינן (מנחות סח.) כתוב אחד אומר עד עכס היום הזה וכתוב אחד אומר עד הציאכס וגו' הא כיצד, בזמן הבית עומר מתיר, ובזמן שאין עומר עכס היום מתיר]. ופריך בגמרא מאי טעמא, ומשני מהרה יבנה בית המקדש, ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח עכשיו נמי ניכול, ולא ידעי דאשתקד לא הוה עומר האיר מזרח התיר, השתא דאיכא עומר עומר מתיר. ופריך דמיצני אימת, אילימא דאיצני צשיתסר הרי האיר מזרח התיר, אלא דאיצני צחמיסר מחלות היום ולהלן לשתיר, דהא תנן הרחוקין מותרין מחלות היום ולהלן לפי שאין בית דין מתעללים בו. ומשני לא נצרכא דאיצני צחמיסר סמוך לשקיעת החמה אי נמי דאיצני בלילה ע"כ.

וברש"י ואם תאמר היכי משכחת לה דאיצני צחמיסר ציוס טוב, ודאיצני בלילה, והא קיימא לן (שנועות טו:) דאין צנין צית

והיינו ש'צמחה' תיכף אחר הגאולה יבנה בית המקדש, וגם עלם הצנין יבנה מהרה, הרי יהא זמנו צמחה עשר צו, ושפיר יתכן שיתמשך הגאולה של קיצוץ גליות עד יום חמשה עשר אחר שקיעת החמה או זלילה שלחרייו, ואז יבנה המקדש, ולא יוכלו להקריב העומר עד חלות, על כן גזרו שיום הנף כולו אסור.

אמנם ראיתי במעשה רוקח (פ' צא) שכתוב באופן אחר, [וכנראה דסבירא ליה כמו שכתוב בטורי אבן שם, דמדאמר רבי יהושע 'צניסן' עתידין להגאל, אלמא כל החודש ראוי לביאת בן דוד, ושפיר יתכן שיבוא הגואל ויבנה המקדש כבר בתחלת החודש, ולמה חששו שיבנה צמחיסר דייקא]. וכתב דאיתא בגמרא (סנהדרין כ:) שלשה מצות נטוו ישראל צניסותן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכריח זרעו של עמלק, ולבנות בית המקדש. וזה הוא הסדר שלהם, תחלה מלך ואחר כך הכרתת זרעו של עמלק, ואחר כך צנין בית המקדש כדמסיק התם. ואיתא בבוהר הק' (פ' פנחס רמט.) דלעמיד יהיה מלחמת ה' בעמלק דהיינו שרו של אדום כידוע, צי"ד צניסן. וזהו רמז בפסוק (שמות יז-טו) 'כי יד' היינו י"ד צניסן' על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק. וכן מצוהר בכל הספרים דביעור החמץ צי"ד צניסן, מרמז על ציטול היצר הרע, והוא ס"ס ושר של עשו שיש לו ק"ל מחנות. וזהו נוטריקון 'עמלק', ע"ס ק"ל מחנות, ועמיד הקצ"ה להעבירו מהעולם צי"ד צניסן מלחמה לה' בעמלק.

ובזה מצוהר החשש של רבי יוחנן בן זכאי, 'מהרה יבנה המקדש צניסן' וקודם י"ד אי אפשר לבנות, דהסדר תחלה להכריח עמלק

מאות שנה, כמו שאנו רואין צעינינו, על כן יש לחוש שישתכח הדין שהעומר מתיר, ויאמרו מי לא אכלנו בהאיר מזרח. וזהו שהקדים 'מהרה יבנה המקדש', הרי צריכין לתפלה שבנין המקדש יהא צמחה, כי זמן הקץ סתום, ואם כן יתכן שיהא נמשך חורבנו עד שלא יחיו בני אדם שהיו עוד בזמן המקדש, ויש לחוש למכשול, על כן התקין שיהא יום הנף כולו אסור.

*

אמנם יש לומר עוד, דלכאורה תמוה, הא ימות השנה הם שני"ד ימים, והחשש שיבנה צמחיסר סמוך לשקיעה, הוי מיעוטא דמיעוטא, ואין חששו לחששא רחוקה כל כך. ונראה הכוונה דאיתא בגמרא (ראש השנה יא:) רבי יהושע אומר צניסן נגאלו וצניסן עתידין ליגאל, מנגן, אמר קרא (שמות יז-טז) ליל שמורים, ליל המשומר וצא [לגאולה] מששת ימי צראשית ע"כ. ומצוהר מזה דגאולה העמידה תהא זליל פסת. וכמו שביאר בטורי אבן (שם) דשני מיני קיצין איכא לביאת בן דוד, כדאמרינן (סנהדרין נח.) רבי יהושע בן לוי רמי כתיב (ישעיה ס-כז) בעתה, וכתיב אחישנה. זכו אחישנה לא זכו בעתה. והאי דשמעתין מיירי מצעתה וזללא זכו, אצל בקץ דאחישנה וזדזכו אין זמן קצוע לדבר, אלא כל יומא זימניה הוא, וכדאמר ליה משיח התם לרבי יהושע בן לוי היום אם בקולו תשמעו (תהלים נה-ו). ומשום הכי צנדר נזירות ביום שבן דוד צא אסור כל ימות החול ציין (עירובין מג.), דלמא זכו וכל יומא זימניה הוא ע"ש.

ועל כל פנים זמן ביאת משיח בעתה הוא זליל פסת, ואם כן כיון שאנו מקווים שתיכף אחר הגאולה ירד המקדש משוכלל מן השמים,

ועל דרך זה יש לומר גם בקריאת פרשת פרה ופרשת החודש, ללא מיציעא אם נגאל בתחלת החודש ויצנה המקדש תיכף, הרי נוכל לעשות הפרה אדומה ולהטהר, ולעשות הפסח בזמנו. אך גם אי נימא שבני המקדש לא יוכל להיות קודם שיכרתו זרעו של עמלק ציוס י"ד, עדיין יתכן שיצנה המקדש עוד ציוס י"ד קודם חלות, ונוכל גם כן להקריב הפסח בזמנו, דטומאה הותרה בציבור. אלא גם אם לא יצנה המקדש קודם חלות, עדיין נוכל להקריב הפסח, דהא אמרינן (זבחים סג.) שמקריבין אף על פי שאין בית [דקדושת הבית קדשה לשעמה וקדשה לעתיד לבא] ע"ש.

ובעיקרא דינא יכולים להקריב קרבן פסח גם בזמן הזה בלי בית, וטומאה הותרה בציבור, אלא דהפוסקים כתבו לחוש מלד המזבח שמעכב לזריקת הדם, ונזכרה נבואה להעיד על מקום המזבח (זבחים טז.) או מלד בגדי כהונה שמעכבין העבודה, ואין לנו דם חלון לתכלת, ומי יצרר נצב הארגמן. גם אי יכולין להקריב בכהני חזקה, שאין לנו כהנים מיוחסים. ועם כל זה דעת הגאון רבי עקיבא איגר וחתנו החתם סופר זצ"ל לקולא, להקריב הפסח בזמנו (עיין שו"ת חתם סופר י"ד סימן רלו), והשתדל בזה למעשה נכדס הגאון בעל התעוררות תשובה (עיין שו"ת התעוררות תשובה, בהגהות עקבי סופר, או"ח סימן רפ), אלא שאנוסים אנו בזמנינו מלד האומות. אבל אם יבוא הגואל בתחלת חודש ניסן, אף שלא יצנה הבית עד אחר יום י"ד, מכל מקום אליהו הנביא יתרו קושיות ואיצעיות, וביחד עם מלך המשיח יבררו תיכף מקום המזבח ובגדי כהונה, ויחוסי כהונה (עיין עדיות ח-ז), ושפיר נוכל להקריב הפסח לכולי עלמא גם

ואחר כך צנין בית המקדש, ומלחמת עמלק תהיה צי"ד ניסן, ואם כן אי אפשר להצנות קודם י"ד ניסן, ולכך קאמר 'שמא יצנה בחמיסר או ששה עשר', ולכך התקין ש"יהא יום הנף כולו אסור'. ולכך אנו מבקשים צליל פסח 'אדיר הוא יצנה ביתו בקרוב', דמיד אחר הכרתת עמלק שהוא י"ד ניסן יוכל לצנות הבית ע"כ.

ובערתה כיון שקודם שננטוו להכרית זרעו של עמלק ולצנות המקדש, נתחייבו מתחלה להעמיד מלך, אם כן בניסן שעתידין להגאל, מתחלת החודש נעמיד מלך, שהוא מלך המשיח הגואל, ולאחריו צי"ד ניסן תהא מחייבת עמלק, וצמורה יצנה המקדש אחר זה. על כן למלכי ישראל אנו מונין מחודש ניסן, כדי להעלות על זכרונינו שעיקר מלכות ישראל תחיל בחודש ניסן, שאז יתגלה מלך המשיח, ושנותיו ימנו מחודש ניסן.

ולפי זה מה שאנו קורין פרשת שקלים בכל שנה, אין זה רק לזכר למקדש, דליון היא דורש אין לה (ירמיה ל-ז), מכלל דציעא דרישה (ראש השנה ל), או על דרך ונשלמה פרים שפתינו, אלא אנו מקוים ומנפים בכל שנה, שבחודש ניסן הבא עלינו נגאל, וצמורה יצנה המקדש, ונצטרך להקריב קרבנות משקלי ישראל. על כן צבוא חודש אדר משמיעין על השקלים, להזכיר אותנו להכין השקלים על חודש ניסן זה הבא עלינו, שנוכל להקריב בו קרבן ה'. ושוב אנו קורין פרשת זכור, מחייבת עמלק, לעורר שב"ד ניסן הבא עלינו לטובה נזכה לצער החמץ שרו של אדום. אלא שמקדימין אנו לקרותו קודם פורים להסמיכו למחייבת המן ובניו מזרע עמלק.

בסוף הסעודה אנו אוכלים מנה פעם שנית לאפיקומן. והוא כי צהיות שמנה זו שאנו אוכלין הוא על שם החירות, שלא הספיק צקס של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקב"ה וגאלם. ואנו מקיים שבליה זה מתקיים גם הגאולה העתידה, וכפסוק הכתוב הלילה הזה לה' שמורים לכל בני ישראל לדורותם (שמות י"ג-מג). ובבעל המורים (שם) שחלק הקב"ה ליל ט"ו לשנים, חזו ליציאת מצרים, וחזו השני לגאולה העתידה ע"ש. על כן אנו אוכלין בסופו שוב מנה, וזה הודאה על החירות מגלות זו שאנו שרויים בו, אשר פתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים (מלאכי ג-א). ועל כן קורין אותו 'צפון', כי גאולה זו לפונה זמנה באיזה פסח תהא, ומלצח לפומא לא גליא (קה"ר י"ג-י). ומגודל האמונה על החירות בליל זה, אנו אוכלין תיכף מנה, להודות על החירות, ויראו עינינו וישמח לבנו ותגל נפשנו בישועתך באמת. ויש להכין עצמו וביתו כעומדים סמוכים להגאולה, אשר אדיר הוא יצנה ביתו בקרוב, ועוד צשנה זו נוכח לאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים צציאת בן דוד צמהרה צימינו אמן.

בלי הצית. ועל כן שפיר אנו קורין פרשת הפסח בכל שנה, כי יתכן שצשנה זו תהא שנת גאולתנו, ונוכה עוד להקריב הפסח על כל פנים במקום המקדש.

גם יתכן שנוכל לשחוט הפרה אדומה צומנה, כדי שנוכל להזות בשלישי וצשציעי. ויש לצרר אם שוחטין גם פרה אדומה אף על פי שאין צית, דהגם דכתיב (צמדבר י"ד) והזה אל נוכח פני אהל מועד מדמה שצבע פעמים, אולי די נגד אור אהל מועד אף על פי שאין כאן צית. גם יתכן שיחגלה אז מאפר פרה האדומה שעשה משה [עיין צפירוש בחרז"ו על המדרש רבה (צמדבר י"ו), ובתוספות יום טוב (פרה ג-ג) דכשיצח הגואל ואליהו יראנו האפר פרה שנגזו], ושפיר נוכל להזות בשלישי וצשציעי ולעשות הפסח צטהרה. ועל כן אנו קורין קודם ניסן, הן פרשת פרה אדומה, והן פרשת הפסח, כדי שנודרו לקיים מצותם, אם נוכח להגאל צניסן הצח עלינו לטובה.

*

ובזה נראה ליתן טעם לשבת, על מה שאנו אוכלין צפסח מנה צתחלת הקדר, ושוצ

מפתח תנ"ך

מפתח ספרים

מפתח ענינים

מפתחות

		תורה		בראשית	
שכב	זאת הפעם עצם מעצמי	ב-ג			
רצב, שלז	ויתפרו עלה תאנה	ג-ז			
רפה	(רש"י) מצוה אחת ונתערטלו הימנה	ז-ז	נ,קב,קצ,רבה,רנד,שכמ	א-א	בראשית ברא אלקים
רפה	ויאמר לו איכה	ט-ט	קטז	א-א	(רש"י) ומה מעם פתח בבראשית
ד, קל,קנ	בועת אפיך תאכל לחם	ט-ט	לח,שו	א-א	(רש"י) שיתף עמו מדת הרהמים
רפה	כתנות עור וילבישים	ג-כא	כה	ב-ב	ורוח אלקים מרחפת
יה,קיא,קצז	והאדם ידע את חוה	ד-א	קט	ג-ג	ויאמר אלקים יהי אור
ה	הלא אם תיטיב שאת	ז-ז	קז,קלז	ד-ד	וירא אלקים את האור כי טוב
של	לפתח הטאת רובץ	ז-ז	רצב	ה-ה	ויקרא אלקים לאור יום
רי	ארור אתה מן האדמה	ד-יא	קמה	ז-ז	יהי רקיע בתוך המים
יב	ויאמר למך לנשיו	ד-כג	כה	ז-ז	ויעש אלקים את הרקיע
שכא, שכב	זכר ונקבה בראם	ה-ב	שנב	ז-ז	(רש"י) תקנו והיא עשייתו
רנז	ויתהלך חנוך את האלקים	ה-כד	מט,קמד	ט-ט	ותראה היבשה
רכה	בשגם הוא בשר	ו-ג	קמה	י-י	ויקרא אלקים ליבשה ארץ
			יט	יא-יא	תדשא הארץ דשא
			נח	ב-ב	בצלם אלקים ברא אותו
סח	צוהר תעשה לתיבה	ו-טז	ל,שכב	ב-ב	פרו ורבו
קצז	אנכי ממטיר על הארץ	ז-ז	יא	ג-ג	והנה טוב מאד
שכמ	ויהי לשבעת הימים	ז-ז	קלז	ג-ג	יום הששי
פז	ויום ולילה לא ישבותו	ח-ב	יג,קיג	ג-ג	ויברך אלקים את יום השביעי
יא,ל	בצלם אלקים עשה את האדם	ט-ז	שלח,שנב	ד-ד	ביום עשות הי אלקים ארץ ושמים
			לח,מט	ה-ה	וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ
			יט	ו-ו	ואד יעלה מן הארץ
			קפט	ז-ז	ויוצר הי אלקים את האדם
רפ	ואברכה מברכך	יב-ג	רעט,שכב	ז-ז	ויטע גן בעדן
צה	הנה נא ידעתי	יב-יא	שכא	ח-ח	מכל עץ הגן אכל תאכל
טז	(רש"י) מצרים שטופי זמה הם	יב-יט	רצא,שפח	ט-ט	כי ביום אכלך ממנו מות תמות
מה,פ	ויצו עליו פרעה אנשים	יב-ב	קפג,רצא	י-י	אעשה לו עזר כנגדו
ק	כי היה רכושם רב	יג-ז	שכד	יא-יא	ויצר הי אלקים מן האדמה
קיד	בלעדי רק אשר אכלו הנערים	יד-כד	שכב	ב-ב	ויבן הי אלקים את הצלע
צז	ויוצא אותו החוצה	טז-ה	שכב		

ראש

מפתח תנ"ך

שמן

תיד

ריז	כו-ב (רש"י) שאתה עולה תמומה	פג, קמז, ריג	במה אדע כי אירשנה	טו-ח
פא	כו-לא וישלחם יצחק	צז	קחה לי עגלה משולשת	טו-ט
ט	כו-כב הקול קול יעקב	צט	ויבתר אותם בתוך	טו-י
יב, שמה	כו-כז וירח את ריח בגדיו	צז	ויהי השמש לבוא	טו-יב
		יג, יט, מה, גז, צ, צה	כי גר יהיה זרעך	טו-יג
		לא, פג, ק, קיב	ועבדום וענו אותם	טו-יג
שמוג	כח-י (רש"י) יציאת צדיק עושה רושם	קג, קנב, רג, רפט, שנא	ואחרי כן יצאו ברכוש גדול	טו-יד
שצ	כח-כא וישבתי בשלום אל בית אבי	קה		
ז	כט-יח אעבדך שבע שנים ברחל			
י, רפה	ל-כה ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף			וירא
		שמו	וירא אליו הי	יח-א
	וישלח	פא	ואברהם הולך עמם לשלחם	יח-טז
שצ	ל-כח ויירא יעקב מאד	רנז, רפו	כי ידעתינו למען אשר יצוה	יח-יט
שיח	ל-ב-יב הצילני נא מיד אחי	רעה	ואנכי עפר ואפר	יח-כז
שיח	ל-ב-ז שלחני כי עלה השחר	צ	לא אשחית בעבור העשרה	יח-ל
רפה	ל-ג-ז ותגשן השפחות הנה וילדיהן	קפט	כי נביא הוא	כ-ז
כט	ל-ג-ב ויקרא לו א-ל אלקי ישראל	רעא	היניקה בנים שרה	כא-ז
קה	ל-ד-כה בהיותם כואבים	קסב	כי ביצחק יקרא לך זרע	כא-יב
רמוג	ל-ה-ז ויקרא למקום א-ל בית אל	קסב, רטז, רפו	קח נא את בנך	כב-ב
שמוז	ל-ו-ז ואל כל נפשות ביתו	קפט	וירא את המקום מרחוק	כב-ד
קטז	ל-ז-ז (רש"י) אין לי חלק במתנה	שכד	שבו לכם פה עם החמור	כב-ה
שיח	ל-ז-י אליפז בן עדה	קסב	אל תשלח ירך אל הנער	כב-יב
		רטז	(רש"י) אפרש לפניך את שיחתי	כב-יב
	וישב	קפז, רמוג	אשר יאמר היום בהר הי יראה	כב-יד
לג	ל-ז-יא ויקנאו בו אחיו	קסג	כי ברך אברכך	כב-יז
רי, רצא	ל-ז-לא וישחטו שעיר עזים			
קס	ל-ז-י כי אם הלחם אשר הוא אוכל			חיי שרה
קלז	ל-ט-ב ויתנהו אל בית הסוהר	עד	אם יש את נפשכם	כג-ח
קלז	ל-ט-כא ויהי הי את יוסף	רמב, שכא	ושני צמידים על ידיה	כד-כב
פב	מ-יא וכוס פרעה בידי	שם	מהי יצא הדבר	כד-ג
		רמוג, רסו	ויצא יצחק לשוח בשדה	כד-סג
	מקיץ	רעב	ולבני הפילגשם	כה-ז
צט	מא-יד ויריצוהו מן הבור			תולדות
צה	מא-מו ויוסף בן שלשים שנה			
טז	מב-ט לראות את ערות הארץ באתם	רנה	כיה-כב ויתרוצצו הבנים בקרבה	כה-כב
רלח	מב-כד ויאסור אותו לעיניהם	סד	וידו אוחות בעקב עשו	כה-כו
רפה	מב-לח לא ירד בני עמכם	יג	(רש"י) יעקב נוצר מטיפה ראשונה	כה-כו

תמוז

ראש

מפתח תנ"ך

שמן

נמ,שנא	וישמע אלקים את נאקתם	ב-בד		ויגש	
רפמ	ומשה היה רועה	ג-א	שכ	מ-א	הוציאו כל איש מעלי
קפח	ויבא אל הר האלקים	ג-א	שב	מ-יא	וכלכלתי אותך שם
ה,יה,כ,ס	והנה הסנה בווער באש	ג-ב	רפד	מ-בב	לכולם נתן לאיש חליפות
א	וירא הי כי סר לראות	ג-ד	רפו	מ-כו	עוד יוסף חי
יה,כ,ג,מ	ראה ראיתי את עני עמי	ג-ז	קעז	מ-ד	אנכי ארד עמך מצרימה
א,עז	לכה ואשלחך אל פרעה	ג-י	קפד,שמו	מ-כז	כל הנפש לבית יעקב
ג,כ,סא	מי אנכי כי אלך אל פרעה	ג-יא	שב	מ-זז	ויברך יעקב את פרעה
יג,ף,קיה,קנו	בהוציאך את העם ממצרים	ג-יב	פב	מ-כז	ויקן יוסף את כל אדמת מצרים
סא	אהייה שלחני אליכם	ג-יד	פב	מ-כג	הן קניתי אתכם היום
רפח	זה שמי לעלם	ג-טו			
פב	אעלה אתכם מעני מצרים	ג-יז		ויחי	
רב	נלכה נא דרך שלשת ימים	ג-יח	עא	מ-ג	כחי וראשית אוני
עו	לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך	ג-יט	ריא	מ-ז	כי באפם הרגו איש
ד,בד,מו,עח	והן לא יאמינו לי	ד-א	רפה	מ-ט	גור אריה יהודה
ףמ	אם לא יאמינו גם לשני האותות	ד-ט	סח	מ-י	ולו יקחת עמים
מא	(רש"י) במכה ראשונה נפרע מאלהותם	ד-ט	רפז	מ-כד	משם רועה אבן ישראל
רכב,רסו,רעד,רעז	(רש"י) ונביא היה	ד-י			
כב	וראך ושמה בלבו	ד-יד		שמות	
מב	ואני אחזק את לבו	ד-כא	כט	א-א	ואלה שמות בני ישראל
י,עט,שג	בני בכורי ישראל	ד-כב	ו	א-ה	כל נפש יוצאי ירך יעקב
ףמ,עח	ויעש האותות לעיני העם	ד-כ	טו,יז,כד	א-ז	ובני ישראל פרו וישרצו
צח,קח,רב,ריב	נלכה נא דרך שלשת ימים	ה-ג	סט	א-ז	ותמלא הארץ אותם
ה,קיד	(רש"י) שבט לוי לא נשתעבדו	ה-ד	כ,מב	א-י	הבה נתחכמה לו
צב	תכבד העבודה על האנשים	ה-ט	פה	א-יג	ויעבדו מצרים את בני ישראל
נה,סב,צו	למה הרעותה לעם הזה	ה-כב	מה,פב,פג	א-יד	וימררו את חייהם
שלח,שנו	ומאז באתי אל פרעה	ה-כג	י	ב-א	וילך איש מבית לוי
נה	עתה תראה	ו-א	רכו	ב-ב	ותרא אותו כי טוב הוא
			כו	ב-ה	ותרד בת פרעה לרחוץ
		וארא	כב,שצא	ב-יב	ויפן כה וכה ויך את המצרי
ספה	וידבר אלקים אל משה	ו-ב	צו	ב-יג	שני אנשים עברים נצים
פב	(רש"י) על שהקשה לדבר	ו-ב	שצא	ב-יד	הלהרגני אתה אומר
פב	וגם הקימותי את בריתי	ו-ד	יה,לג,נה	ב-יד	אכן נודע הדבר
נה	וגם אני שמעתי	ו-ה	ףח	ב-יד	(רש"י) ראה בישראל רשעים דלטורין
מד,ס,ע,צב	והוצאתי אתכם	ו-ו	קס	ב-כ	למה זה עזבתן את האיש
עג	והבאתי אתכם אל הארץ	ו-ח	קלז	ב-כא	(ת"י) ומן יד אושיש ידיה ונסביה
סו	ולא שמעו אל משה מקוצר רוח	ו-ט	ב,ד,יז,סא,ע,פב,קעז	ב-כג	ותעל שועתם אל האלקים

תמוז

שמון

מפתח תנ"ך

ראש

ו-ג	וויצום אל בני ישראל	סו	י-יא	לכו נא הגברים	רב
ז-ט	תנו לכם מופת	מוז	י-יט	לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים	נא,ק,קב
ז-ט	קח את מטך	למ,קלה	י-כ	ויהזק חי את לב פרעה	עה
ז-טו	לך אל פרעה בבורק	למ,עה	י-כב	(רש"י) גי ימים אחרים חשך מכופל	עז,קט
ז-יז	בזאת תדע כי אני חי	מו,קלה	י-כג	לא ראו איש את אחיו	קפד
ז-יח	ונלאו מצרים לשתות מים	מב	י-כג	ולכל בני ישראל היה אור	קה,קו
ז-יט	קח מטך ונטה ירך	מוא,קלה	י-כד	לכו עבדו את חי	עב,קט,רג
ז-כג	ולא שת לבו גם לזאת	מ,מב	י-כה	גם אתה תתן בידנו זבחים	קה
ז-כח	ושרץ היאור צפרדעים	ג,נא	י-כו	ואנחנו לא נדע מה נעבוד את חי	קיא
ח-א	נטה את ירך במטך	קלה	י-כח	השמר לך אל תוסף ראות פני	עט
ח-ג	ויעשו כן החרטומים	נא	י-צ	דבר נא באזני העם	צט,קו,קיא,קנ,קסמ
ח-ה	התפאר עלי	מח	י-ד	כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים	פג
ח-ה	רק ביאור תשאנה	נא,ק	י-ד	(רש"י) בעמדו לפני פרעה נאמרה לו	קט
ח-ה	על דבר הצפרדעים	נא	י-ב	החודש הזה לכם	קטז,שלז
ח-ט	וימותו הצפרדעים	נד	י-ג	ויקח להם איש שח	צד,קה,שנז
ח-יא	והכבד את לבו	עה	י-ה	מן הכבשים ומן העזים תקחו	צז
ח-טו	ויהזק לב פרעה	עה	י-ז	והיה לכם למשמרת	שנז
ח-יח	למען תדע כי אני חי	מו,קא	י-ז	ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל	פו,צד
ח-יט	ושמתי פדות בין עמי ובין עמך	סד,סח	י-ז	(רש"י) נתן להם דם פסח ומילה	פו,צז,קה
ח-כא	לכו זבחו לאלקים	עב	י-ז	(רש"י) שהיו שטופים בעבודה זרה	מא,קנב
ח-כג	דרך שלשת ימים נלך במדבר	קה,רב	י-ח	ואכלו את הבשר בלילה הזה	צד
ח-כז	ויסר הערוב	נא	י-ח	ומצות על מרורים יאכלוהו	קמ
ט-ג	הנה יד חי הויה במקנך	עא	י-יא	(רש"י) פסח על שם הדילוג והפסחה	פו
ט-ד	והפלה חי בין מקנה ישראל	עא	י-יב	ועברתי בארץ מצרים	פג,שצ
ט-ז	לא מת ממקנה ישראל עד אחד	עא	י-יג	והיה הדם לכם לאות	שצא
ט-יב	ויהזק חי את לב פרעה	עה	י-יז	בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם	צ
ט-יד	בעבור תדע כי אין כמוני	מו,קא	י-כא	משכו וקחו לכם צאן	קנב
ט-כז	חי הצדיק	עה,קנב	י-כב	ולקחתם אגודת אזוב	צה
ט-כט	למען תדע כי להי הארץ	מו,קא	י-כח	וילכו ויעשו בני ישראל	קה,שנז
ט-ל	כי טרם תיראון מפני חי אלקים	מו,מט	י-לא	קומו צאו מתוך עמי	פח
ט-לא	כי השעורה אביב	קה	י-לח	וישאלו ממצרים כלי כסף	קיב
ט-לב	והחטה והכסמת לא נכו	קמ	י-לז	והי נתן את חן העם	קג
			י-לז	ויסעו בני ישראל מרעמסס	צה,קכב
כא			י-לז	(רש"י) באו שם לפי שעה	שלב
י-א	בא אל פרעה	עה,קעט	י-לט	ויאפו את הבצק אשר הוציאו	צט,קמ
י-ב	ולמען תספר באזני בנך	עט,קקעב	י-לט	ולא יכלו להתמהמה	עז
י-ט	בנערינו ובוקנינו נלך	צז	י-לט	(רש"י) האמינו והלכו במדבר	ע

שמן

מפתח תנ"ך

ראש

תיו

יב-מ	ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים	ב,עמ,צה	יד-לא	יורא ישראל את הים הגדולה	עו,קג,שלח
יב-מא	בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה'	פא,צ,צמ	יד-לא	ויאמינו בהי ובמשה עבדו	קכמ
יב-מב	ליל שמורים הוא להי	קמא,קעח,שנא	טו-א	או ישיר משה	קכ,שלח,שנו,שצ
יב-מג	כל בן נכר לא יאכל בו	תח,תי	טו-א	אשירה להי כי גאה גאה	פה
יב-מו	בבית אחד יאכל	שכה,שמז	טו-ב	(רש"י) ראתה שפחה על הים	קמה,שצב
יב-מו	ועצם לא תשברו בו	צד	טו-ב	ויהי לי לישועה	קפ
יב-מז	וכל ערל לא יאכל בו	צמ	טו-ב	זה א-לי ואנוהו	קנא,קנג,קעב,שמב,שצ
יב-מז	בעצם היום הזה הוציא הי	קנח,קסד	טו-ה	ירדו במצולות כמו אבן	קנב,שצ
יג-ב	קדש לי כל בכור	צ,קעח	טו-ז	ימינך הי נאדרי בכח	סב
יג-ח	והגדת לבנך ביום ההוא	יג,פט,צ,רפ	טו-ז	וברוב גאוניך תהרום קמיך	פו
יג-טז	והיה לאות על ידכה	פז	טו-ז	יאכלמו בקש	קנב
		סב	טו-ח	וברוח אפיך נערמו מים	קמז,קג
			טו-י	צללו כעופרת	קנב
			טו-יב	נמית ימינך תבלעמו ארץ	קנג
יג-יז	ויהי בשלח פרעה	פא	טו-טו	או נבהלו אלופי אדם	נ
יג-יז	ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים	מד	טו-יז	מקדש הי כוננו ידיך	רנג,שנו
יג-יח	והמשים עלו בני ישראל	מו,עז,קסד	טו-כב	ויסע משה את ישראל	קיב,קכה,קג
יג-יט	ויקח משה את עצמות יוסף	קכד,רפט	טו-כה	ויורוהו הי עין וישלך אל המים	קכו
יג-כא	והי הולך לפניהם יומם	קי	טו-כה	שם שם לו חוק ומשפט	קצח,שמט,תב
יד-ב	וישובו ויחנו לפני פי החירות	קכמ	טו-כה	(רש"י) במרה נתן להם פרה אדומה	שמו
יד-ג	(ת"י) וימר פרעה לדתן ולאבירם	קכמ	טו-כו	אם שמוע תשמע לקול הי	תג
יד-ד	ואכבדה בפרעה ובכל חילו	קנב	טו-א	ויסעו מאילים	קלב
יד-ה	ויוגד למלך מצרים כי ברח העם	רג	טו-ד	הנני ממטיר לכם לחם מן השמים	קבח,קלאט,קמוג
יד-יא	המכלי אין קברים במצרים	קכמ	טו-ד	ויצא העם ולקמו	קיה,שלג
יד-טז	דבר אל בני ישראל ויסעו	קכב	טו-ה	והיה ביום הששי והכינו	קעו,שעב
יד-טז	ואתה הרם את מטך	קלד	טו-ז	ונחננו מה	קכג,רעה,שכ,שעה
יד-יח	וידעו מצרים כי אני הי	קנב	טו-ח	ולחם בבוקר לשבוע	שלג
יד-כ	ויהי הענן והחושך	קי	טו-טו	ויאמרו איש אל אחיו מן הוא	קיו,קלאט
יד-כ	ולא קרב זה אל זה כל הלילה	קנא	טו-טז	לקמו ממנו איש לפי אכלו	קיוט,קלאג
יד-כא	ויבקעו המים	קמז,קנד	טו-יח	ולא העדיף המרבה	קעה
יד-כב	והמים להם חומה	רג	טו-יט	איש אל יותר ממנו עד בוקר	קכא,קבח
יד-כב	(ת"י) כשורין דמן תלת מאה מילין	קמה	טו-כב	ויהי ביום הששי לקמו לחם משנה	קלאט,קלאג
יד-כו	נטה את ידך על הים	שצא	טו-כב	(רש"י) משונה בריחו וטעמו	קנז
יד-כו	וישב הים לאיתנו	מט,קמד	טו-כג	שבתון שבת קודש להי מחר	סד,קלאט
יד-כו	ומצרים נסים לקראתו	פו	טו-כה	אכלוהו היום כי שבת היום להי	סד,קמב
יד-כו	וינער הי את מצרים	שצ	טו-כו	ששת ימים תלקטוהו	שלג
יד-כט	והמים להם חמה	קכג			

תיח

שמז

מפתח תנ"ך

ראש

מז-כז	ביום השביעי יצאו מן העם ללקוש	קנז	יז-יז	ויתיצבו בתחתית ההר	קנא, רמח, שמז, שצז
מז-ל	וישבתו העם ביום השביעי	קנח	יז-יט	ויהי קול השופר הולך וחזק	קפז
מז-מ	ויקראו בית ישראל את שמו מן	קנצ	יז-כ	וירד הי על הר סיני	קצא, שפג
מז-נ	מלא העומר ממנו למשמרת	קיו	כ-א	וידבר אלקים את כל הדברים	קפא
מז-ס	אכלו את המן ארבעים שנה	קל"ב, קמ	כ-ב	אנכי הי אלקיך	מז, מו, עז, צב, קנז, קצה, רד
מז-ע	והעומר עשירית האיפה הוא	קל"ג	כ-ג	(רש"י) נגלה על הים כנבור	קמה
יז-ה	ומטך אשר הכית בו את היאור	קל"ד	כ-ג	לא יהיה לך אלהים אחרים	שעד
יז-ו	בחר לנו אנשים	י, שצא	כ-ה	פוקד עון אבות על בנים	רח
יז-ז	וידי משה כבדים	שפא	כ-ז	לא תשא את שם הי אלקיך	קפא
יז-ח	ושום באזני יהושע	שצז	כ-ח	זכור את יום השבת לקדשו	קנט
יז-ט	כי יד על כס יה	תח	כ-יא	כי ששת ימים עשה הי	קפא
יז-י	(רש"י) אין שמו שלם עד שימחה עמלק	רעג	כ-טז	דבר אתה עמנו ונשמעה	קפא
יתרו			כ-כא	מזבח אדמה תעשה לי	קפט
יח-א	וישמע יתרו	נ, קסא, קעז	כ-כא	בכל המקום אשר אזכיר את שמי	שמב
יח-ב	(רש"י) נמלה בי בניה והלכה לה	רפט	כ-כג	ולא תעלה במעלות על מזבחי	ריא
יח-ג	גר הייתי בארץ נכריה	סח	משפטים		
יח-ה	ויבא יתרו חותן משה	קעג	כא-א	ואלה המשפטים	ריא
יח-ו	אני חותנך יתרו בא אלך	קסא, קע	כא-ה	ואם אמר יאמר העבד	רב, רה
יח-ז	ויצא משה לקראת חותנו	קל"ח, קסג	כא-יב	מכה איש ומת	רו
יח-ח	(רש"י) מי ראה אלו יוצאין ולא יצא	קע	כב-ג	וכי ישאל איש מעם רעהו	קיב
יח-ח	ויספר משה לחותנו	קסח, קעז	כג-ב	ששת ימים תעשה מעשיך	קצג, שמד
יח-ט	ויחד יתרו על כל הטובה	פד, קסא, קסח, קעג	כג-ז	שלוש פעמים בשנה יראה	קפח
יח-י	ברוך הי אשר הציל אתכם	קסב, קעז	כג-כ	ועבדתם את הי אלקים	רכא
יח-יא	(רש"י) שלא הניח ע"י שלא עבדה	קס, קסא	כד-ג	ויספר לעם את כל דברי הי	קצח
יח-יב	ויקה יתרו חותן משה עולה וזבחים	קנו	כד-ז	ויקה משה חצי הדם	ריב
יח-יד	וכל העם נצב עליך	קסב, קסח, קעג	כד-ז	כל אשר דבר הי נעשה ונשמע	ת
יח-כז	וישלח משה את חותנו	קעד	כד-ח	ויקה משה את הדם	ריט
יט-א	בחודש השלישי	קע	כד-ט	ויעל משה ואהרן	רעד
יט-ד	ואשא אתכם על כנפי נשרים	מז	כד-י	ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר	סא
יט-ח	כל אשר דבר הי נעשה	פח, צח, קכב	כד-יא	ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו	קעה, רמה
יט-ט	בעבור ישמע העם בדברי עמד	קצא	כד-יב	(רש"י) תרי"ג מצות בכלל עשרת הדברות	קפד
יט-י	וקדשתם היום ומחר	קצא	כד-יג	ויקם משה ויהושע משרתו	רעב, שכד
יט-י	וכבסו שמלותם	סח, עב, שמו	כד-יג	(רש"י) ויהושע נטה שם אהלו	שפה
יט-יג	(רש"י) ושופר אילו של יצחק היה	ריב	כד-יד	מי בעל דברים יגש אליהם	רעא
יט-יז	ויצא משה את העם	קפז	כד-יד	ויכסהו הענן ששת ימים	שיד
		קפז	כד-טז		קצז

שמן	מפתח תנ"ך	ראש	תימ
כד-יז	ומראה כבוד ה' כאש אוכלת	כז-כא	יערוך אותו אהרן ובניו
כד-יח	ויהי משה בהר ארבעים יום	כח-א	ואתה הקרב אליך את אהרן
		כח-ב	ועשית כגדי קודש לאהרן
		כח-ג	לקדשו לכהנו לי
		כח-ד	נופך ספיר ויהלום
		כח-ה	תרשיש ושהם וישפה
		כח-ו	והאבנים תהיין על שמות בני ישראל
		כח-ז	(רש"י) כסדר תולדותם סדר האבנים
		כח-ח	ונשא אהרן את שמות בני ישראל
		כח-ט	ונתת אל חושן המשפט
		כח-י	ושבצת הכתונת שש
		כח-יא	ומגבעות תעשה להם
		כח-יב	והלכשת אותם את אהרן
		כח-יג	וקדשת אותם וכהנו לי
		כח-יד	ועשה להם מכנסים בד
		כח-טו	חקת עולם לו ולזרעו
		כט-א	וזה הדבר אשר תעשה להם
		כט-ב	ולקחת את הבגדים
		כט-ג	ומשחת אותו
		כט-ד	והזית על אהרן ועל בגדיו
		כט-ה	ועשית מזבח מקטור קטורת
		כט-ו	(רש"י) סימן הוא לכתר כהונה
		כט-ז	בהיטיבו את הנרות יקטירנה
			כי תשא
		ל-ג	זה יתנו כל העובר
		ל-ד	מבן עשרים שנה ולמעלה
		ל-ה	(רש"י) אחת תרומת אדנים
		ל-ו	לזכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם
		ל-ז	ואתה קח לך בשמים ראש
		ל-ח	שמן משחת קודש יהיה
		ל-ט	נמף ושחלת וחלבנה
		ל-י	ראה קראתי בשם בצלאל
		ל-יא	את אהל מועד ואת הארון
		ל-יב	אך את שבתותי תשמורו
			תצוה
כז-ב	ואתה תצוה את בני ישראל	ל-יג	אך את שבתותי תשמורו
כז-ג	שמן זית זך כתיית למאור	ל-יד	
כז-ד		ל-טו	
כז-ה		ל-טז	
כז-ו		ל-טז	
כז-ז		ל-טז	
כז-ח		ל-טז	
כז-ט		ל-טז	
כז-י		ל-טז	
כז-יא		ל-טז	
כז-יב		ל-טז	
כז-יג		ל-טז	
כז-יד		ל-טז	
כז-טו		ל-טז	
כז-טז		ל-טז	
כז-יז		ל-טז	
כז-יח		ל-טז	
כז-יט		ל-טז	
כז-כ		ל-טז	
כז-כא		ל-טז	
כז-כב		ל-טז	
כז-כג		ל-טז	
כז-כד		ל-טז	
כז-כה		ל-טז	
כז-כו		ל-טז	
כז-כז		ל-טז	
כז-כח		ל-טז	
כז-כט		ל-טז	
כז-ל		ל-טז	

תב

שמן

מפתח תנ"ך

ראש

ל-א יג	(רש"י) שבת אל תדחה מפניה	שפא	ל-ד א	פסל לך שני לוחות אבנים	רלז, רנב, רסמ
ל-א יח	ויתן אל משה ככלתו	קצז, רצז, שכה, שמח	ל-ד ב	אשר שברת	ש, שד, שכז, שנה, שעמ
ל-א יח	כתובים באצבע אלקים	רפו	ל-ד ג	(רש"י) הראהו מחצב סנפירונין	שכח
ל-א יח	(רש"י) העגל קודם לציווי המשכן	רלה, רנב	ל-ד ג	וגם איש אל ירא בכל החר	רסמ
ל-א יח	(ת"י) לוחי דאבן מכורסי יקרא	רנב	ל-ד ז	נושא עון ופשע	שעד
ל-ב א	וירא העם כי בושש משה קפב, קצה, שיד, שמו, שלז	שכב	ל-ד כד	ולא יחמוד איש את ארצך	רסו
ל-ב ב	פרקו נזמי הזחב	שנו	ל-ד כז	כתב לך את הדברים האלה	שמה
ל-ב ג	ויתפרקו כל העם	שנב	ל-ד כח	ויהי שם עם הי ארבעים יום	שד
ל-ב ד	אלה אלהיך ישראל	שנו	ל-ד ל	והנה קרן עור פניו	קצה, קצז
ל-ב ד	(רש"י) קב"ה קנטרין זהב היה בו	שנו	ויקהל		שלד
ל-ב ה	וירא אהרן ויבן מזבח לפניו	שיד, שמו	ל-ה א	ויקהל משה	שלא, שלז, שמוא, שמוז, שפא
ל-ב ז	וישב העם לאכול	שנו	ל-ה א	(רש"י) למהרת יום הכפורים	רסמ
ל-ב ז	לך רד כי שחת עמך	רלז, רמו, שמו	ל-ה ב	ששת ימים תעשה מלאכה	שלז
ל-ב ח	עשו להם עגל מסכה	שנו	ל-ה ד	זה הדבר אשר צוה הי	רכמ, שנד, שפ
ל-ב ח	אלה אלהיך ישראל	שמד	ל-ה ו	וכל חכם לב בכס יבואו	שנד
ל-ב טו	ויפן וירד משה מן ההר	שכה, שפ	ל-ה יא	(רש"י) יריעות התחתונות קרויים משכן	רמא
ל-ב טו	לוחות כתובים משני עבריהם	רצט, שה	ל-ה יב	את בגדי השרד	רפג
ל-ב טז	והלוחות מעשה אלקים המה	רלה, רנא, רצט	ל-ה כה	וכל אשה חכמת לב כידיה טו	רמג
ל-ב טז	חרות על הלוחות	רלט, שיג, שמח, שסה	ל-ה כז	וכל הנשים אשר נשא לבן	רמג
ל-ב יז	וישמע יהושע את קול העם	שפו	ל-ה כז	והנשיאים הביאו	רע, שיא, שנב, שנד, שעמ
ל-ב יט	וישלך מידיו את הלוחות	רנב, רצט	ל-ה כח	ואת הבושם ואת השמן למאור	שיב
ל-ב כא	מה עשה לך העם הזה	שה	ל-ה לד	ולחורות נתן בלבו	שעו
ל-ב כה	וירא משה את העם כי פרוע הוא	שלא	ל-ו ג	ויקחו מלפני משה את כל התרומה	שפ
ל-ב כז	מי להי אלוי	שנו	ל-ו ג	והם הביאו אליו עוד נדבה	רע, שלא
ל-ב כח	ויפול מן העם כיום ההוא	שב	ל-ו ז	והמלאכה היתה דים	רס, רע, שיא, שנב, שנה, שנו
ל-ב לא	אנא הטא העם הזה	שה	ל-ו ח	עשר יריעות שש משור	רנא
ל-ב לב	ועתה אם תשא חטאתם	שב	ל-ו כ	ויעש את הקרשים	רנא
ל-ב לג	מחני נא מספרך	שעה	פקודי		
ל-ב לד	וביום פקדי ופקדתי עליהם	שג	ל-כ א	אלה פקודי המשכן	רנד, רסח, שנח
ל-ג ד	ולא שתו איש עדיו עליו	ריב	ל-כ א	משכן העדות	שכא, שנו
ל-ג ה	הורד עדיך מעליך	ריב	ל-כ ב	ובצלאל בן אורי	שנג
ל-ג ו	ויתנצלו בני ישראל את עדים	שלד, שנא	ל-כ ב	בקע לגלגולת מחצית השקל	ריג, שכא, שסמ, שפט
ל-ג ח	והיה כצאת משה אל האהל	רסח	ל-כ ז	לצקת את אדני הקודש	שכ, שנג
ל-ג יא	ודבר הי אל משה פנים אל פנים	שסב	ל-כ ח	ואת האלף	שג
ל-ג יא	ומשרתו יהושע בן נון נער	רלא, רעא, ש, שסב, שפו			
ל-ג יג	הודיעני נא את דרכך	סב, רח, שו			
ל-ג כג	וראית את אחורי	שו			

תכא	ראש	מפתח תנ"ך	שמן
		מצורע	שנה, שעמ, שצא
רעט	יד-ב והובא אל הכהן	שעמ	מ-ב תקים את משכן אהל מועד
צז	יד-ד (רש"י) ישפיל עצמו מגאותו	שי	מ-ט ומשחתו אותם
		אחרי	שנה, שעמ
ריט	יב-ב ולקח מלא המחתה גחלי אש	שעמ	מ-יז באחד לחודש הוקם המשכן
רצב	יד-ד והזה באצבעו על פני הכפורת	רלה	מ-יח ויקם משה את המשכן
רלז, רפה	יז-ז וכל אדם לא יהיה באהל מועד	רכט	מ-כ ויתן את העדות אל הארון
טז	יח-ג כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם	שמב	מ-לד ויכס הענן את אהל מועד
נא	יח-ה וחי בהם אני הי		מ-לח כי ענן הי על המשכן יומם
			ויקרא
	קדושים	א, שפ	א-א ויקרא אל משה
עא	ב-ב (רש"י) כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה	רלז	א-א וידבר הי אליו מאהל מועד
סו	יז-ז הוכח תוכיח את עמיתך	ריד	א-ב אדם כי יקריב מכם קרבן להי
נו, צו, רצו	יח-ח ואהבת לרעך כמוך	ריט	א-ט אשה ריח ניחוח להי
		קמו	ב-ג וכל קרבן מנחתך במלח תמלח
		כה	ב-ג (רש"י) הובטחו המים ליקרב כמזבח
			צו
שנג	א-י והכהן הגדול מאחיו	ריט	ב-ב זאת תורת העולה
קצט, ריו	ב-ב ונקדשתי בתוך בני ישראל	שנב	ב-ג ולבש הכהן מדו בד
רג	ג-ז ביום הראשון מקרא קודש	קעג	ז-א וזאת תורת זבח השלמים
רנב	ד-ד עד הביאכם את קרבן אלקיכם	שי	ח-י וימשח את המשכן
רמה	ה-ה זכרון תרועה מקרא קודש	רצ	ח-יג וילבישם כתנות
פו	ו-ו מערב עד ערב תשבתו שבתכם	שי	ח-יז ויז על אהרן על בגדיו
קכו	ז-ז ולקחתם לכם ביום הראשון	רפא	ח-לד כאשר עשה ביום הזה
קכז	ח-ח באהל מועד יערוך אותו אהרן		
קכב	ט-ט ושם אמו שלומית בת דברי		
עא			שמיני
		בהר	ט-א ויהי ביום השמיני
קלג	ב-ב ושבתה הארץ שבת להי	רנה	י-ב ותצא אש מלפני הי
רד	ג-ג כה-ה כי לי בני ישראל עבדים	רעד	י-ג בקרובי אקדש
		שנא	י-ג וידום אהרן
		רעה	י-טז ואת שעיר החטאת דרש
קעב	ח-ח (רש"י) אינו דומה מועטין העושין התורה	שד	יא-ג ולא תטמאו בהם ונטמתם במ
קצב	א-א והשימותי את מקדשיכם	כו	יא-מד והתקדשתם והייתם קדושים
שא	ב-ב אלה המוצות אשר צוה הי	כו	
			תזריע
קמו	א-א בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים	רפ	יג-ח וטמאו הכהן צרעת הוא
קכב, שמג	ב-ב איש על דגלו באותות	רפ	יג-מד טמא יטמאנו הכהן
קכב	ג-ג דגל מחנה יהודה		

ראש

מפתח תנ"ך

שמן

תכב

זו	(רש"י) יש ארץ מגדלת גבורים	יג-יח	קכב	כאשר יחנו כן יסעו	ביז
שסג	וישובו מתור הארץ	יג-כה	ח	ואלה תולדות אהרן ומשה	גא
קצו	ויהם כלב את העם	יג-ל	רנ	והיו לי הלויים	גיב
רכח	יום לשנה יום לשנה	יד-לד	קכג	(רש"י) אוי לרשע ואוי לשכנו	גכט
קסמ	וכי יגור אתכם גר	טו-יד	קכג	והחונים לפני המושכן קדמה	גלח
קסח	ככם כגר יהיה לפני הי	טו-טז			
פט	ראשית עריסותיכם	טז-כ	שנט	ויהי ביום כלות משה	נשא
שכט	והיה אם מעיני העדה נעשתה	טז-כד	שיא	וימשחם ויקדש אותם	זא
רפז	וראיתם אותו	טז-למ	שנה	שש עגלות צב	זג
יד	ולא תתורו אחרי לבבכם	טז-למ	ריט	כף אחת עשרה זהב מלאה קמורת	זיד
פח	(רש"י) חי חומים נגד מה ששהו עד קרי"ם	טז-מא	רלז	ובבא משה אל אהל מועד	זפט
		קרח			
קכג	ודתן ואבירם בני אליאב	מז-א	רעג	בהעלותך את הנרות	בחעלותך
קצו	וישמע משה ויפול על פניו	מז-ד	רלד	אל מול פני המנורה יאירו	חב
רעא	כי תשתרר עלינו גם השתרר	מז-יג	רלא	(רש"י) מעלה היתה לפני המנורה	חב
רעא	לא חמור אחד מהם נשאתי	מז-טו	קט,רכב	ויעש כן אהרן	חג
שפא	כאשר דבר הי ביד משה לו	יז-ה	רל	וזה מעישה המנורה	חד
שסג	ואכלה אותם כרגע	יז-ו	רמה	ואתנה את הלויים	חיט
רב	קח את המחיתה ותן עליה אש	יז-יא	שצב	למה נגרע	טז
			רסג	עמדו ואשמעה מה יצוה הי	טח
		חוקת	נמ	(רש"י) שיהיו תוקעין לפניך כמלך	יב
שכ,שמו,תא	זאת חקת התורה	יט-ב	קכב	(רש"י) כתיבה היו מהלכין	יבה
תי	והזה אל נוכח פני אהל מועד	יט-ד	לה	לכה אתנו והטבנו לך	יכט
צז	(רש"י) ישפיל עצמו כאזוב	יט-ז	קע	אל נא תעזוב אותנו	ילא
עג	זאת התורה אדם כי ימות באהל	יט-יד	קכ	והאספסוף אשר בקרבו	ייד
תב	(רש"י) תבא פרה ותכפר על העגל	יט-כב	קיח,קמו,שלא	שטו העם ולקטו	יאה
שפב	ודברתם אל הסלע	כח	קיט,קמ	והיה טעמו כמעם לשד השמן	יאה
רכו	שמעו נא המורים	כז	קיח,שלא	וברדת הטל על המחנה לילה	יאת
נה,ס,רכה	יען לא האמנתם בי להקדישני	כז-ב	שסג	המקנא אתה לי	יאת
שעא	ויקדש בם	כז-ג	קפו,רכז,רלב	והאיש משה עניו מאד	יבג
קכא,שסד,שפז	ונפשנו קצה בלחם הקלוקל	כא-ה	רסח	בכל ביתי נאמן הוא	יבז
רפב	ואת הנחלים ארנון	כא-יד	רי	אל נא תהי כמת	יביב
קמה	(רש"י) נודעוץ הר אי"י להקביל פניהם	כא-טו			
רל,רצז	וממדבר מתנה	כא-יח			
			שסג	ויקרא משה להושע בן נון יהושע	שלח
		בלק	שסד	(ת"י) וכדי חמא משה ענותותיה	גי-טז
זו	הנה כסה את עין הארץ	כב-ה			

תכג	ראש	מפתח תנ"ך	שמך
פד, קנח	אתה הראת לדעת	ד-ל	כג-ה שוב אל בלע וכה תדבר
קפח	(רש"י) פתח להם שבעה רקיעים	ד-ל	כד-כא ושים בסלע קנך
קפח	וידעת היום והשבות אל לבבך	ד-ל	פנחס
קלז	וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים	ה-טו	כו-ה (רש"י) הטיל הקב"ה שמו עליהם
קפא	את הדברים האלה דבר הי	ה-יט	כז-גה (רש"י) משונה נחלה זו מכל נחלות
שפא	קרב אתה ושמע	ה-כד	כז-טז יפקוד הי אלקי הרוחות
רנח, שה	מי יתן והיה לבכם זה	ה-כו	כז-יח קח לך את יהושע בן נון
קצט	שמע ישראל הי אלקינו	ו-ד	כז-כא ושאל לו במשפט האורים
שמ	ואהבת את הי אלקיך ז, יז, כד, קטז, קפ, קפה, רטז, שמ	ו-ה	כז-כג ויסמוך את ידיו עליו
רו	וכתבתם על מזוזות ביתך	ו-ט	כח-ב את קרבני לחמי לאשי
		עקב	כח-ז עולת תמיד העשויה בהר סיני
עט	והיה עקב תשמעון	ז-יב	כט-א יום תרועה יהיה לכם
רכא	לא יהיה בך עקר ועקרה	ז-יד	מטות
מא	פסילי אלהיהם תשרפון באש	ז-כה	לא-מט ולא נפקד ממנו איש
קפג	כל המצוה אשר אנכי מצוך	ח-א	מסעי
שיב, שגד	(רש"י) המצוה נקראת על שם הגומרה	ח-א	א-ג ממחרת הפסח יצאו בני ישראל
ריב	(רש"י) ענני כבוד היו שפים בכסותם	ח-ד	א-ה-א ולא ריץ לא יכופר
שפז	המאכילך מן במדבר	ח-טז	א-יג ונגרעה נחלתן
כ	אש אוכלה הוא	ט-ג	דברים
קצו	לחם לא אכלתי	ט-ט	א-ה הואיל משה באר את התורה
שסז	ואתפוש בשני הלוחות	ט-יז	ב-ג רב לכם סוב את ההר הזה
רלח, שכט	ואשברם לעיניכם	ט-יז	ואתחנן
קמא	לחם לא אכלתי	ט-יח	ג-כג ואתחנן אל הי בעת ההוא
רסמ	(רש"י) וירד ביום הכפורים	ט-יח	ג-כה ההר הטוב הזה והלבנון
שכט	(רש"י) וזה שהיה יוצא עמהם למלחמה	י-א	ג-כו רב לך אל תוסף דבר
שכו	ואכתוב על הלוחות את הדברים	י-ב	ד-ב לא תוסיפו על הדבר
ז, קפז	מה הי אלקיך שואל מעמך	י-ב	ד-ז כי הוא חכמתכם ובינתכם
רנה	הן להי אלקיך השמים	י-ד	ד-ט השמר לך ושמור נפשך מאד
קעה	ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה	י-ח	ד-יא וההר בוער באש עד לב השמים
קס	ובו תדבק	י-כ	ד-טו ונשמרתם מאד לנפשותיכם
יד	ולעבדו בכל לבבכם	יא-ג	ד-כ ויוצא אתכם מכור הברזל
קצו	ואספת דגנך	יא-ד	ד-כד כי הי אלקיך אש אוכלה הוא
קפ, רכה	ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו	יא-כב	ד-לד או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי
		ראה	
קפח	אלהיהם על ההרים	יב-ב	

תבד

שמז

מפתח תנ"ך

ראש

יב-ה	כי אם אל המקום אשר יבחר	לד, קפח, שצב	כז-כד	מכה רעהו בסתר	ריא
יב-יד	כי אם במקום אשר יבחר הי	לז	כז-כו	אשר לא יקים את דברי התורה	ט, שצח
יד-א	בנים אתם להי אלקים	שלח, שנ	כח-י	וראו כל עמי הארץ	סא
יד-בב	עשר תעשר	קד	כח-גמ	וחללים רעים ונאמנים	נד, שעא
יד-בג	ואכלת לפני הי אלקיך	שמד	נצבים		
יד-בג	למען תלמד ליראה את הי	רטו	לג-ג	ושב הי אלקיך את שבותך	רג
טז-י	נתון נתן לו	פד, שי	לג-ב	לא בשמים הוא	רלב, שא, שסג
טז-יא	כי לא יחדל אביון	רכב	לג-ב	ובחרת בחיים	נב
טז-טז	כי טוב לו עמך	רה	האזינו		
טז-א	כי בחדש האביב הוציאך	פח, רג	לד-ח	יצב גבולות עמים	י
טז-ג	למען תזכור את יום צאתך	יד	לד-ט	יעקב חבל נחלתו	ב
טז-טז	שלוש פעמים בשנה יראה	שמד	לד-טז	כי לא דבר רק הוא מכס	קמח, שצח
שופטים					
יז-ח	וכתב לו את משנה התורה	רמד	לד-טז	על אשר מעלתם בי	שפב
יז-ב	לבלתי רום לבכו מאחיו	רמח	וזאת הברכה		
יח-ד	ראשית דגנך	פט, רכה	לז-א	משה איש האלקים	כט, קצו, רכה, שכ, שפב
יח-ג	תמים תהיה עם הי אלקיך	שט	לז-ב	מימינו איש דת למו	ו, רא, שכז
כ-יט	כי האדם עץ השדה	כא, קכו, שלז	לז-ד	תורה צוה לנו משה	נג, קפב, שמט
כי תצא					
כב-ג	וכן תעשה לכל אבדת אחיך	רג	לז-ה	ויהי בישורון מלך	נט
כב-ח	ועשית מעקה לגנך	תג	לז-ח	תומיך ואוריך לאיש חסידך	רפד
כב-ג	כי יקח איש אשה	רצה	לז-ט	כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו	ה, שנז
כג-ח	לא תתעב מצרי	פא	לז-י	יורו משפטיך ליעקב	קטז
כג-י	ונשמרת מכל דבר רע	רפא	לז-יא	ישימו קטורה באפך	רכא, שלט
כג-יד	ויתד תהיה לך על אונך	קעד	לז-יב	חופף עליו כל היום	לד, קכג
כג-טז	ולא יראה בך ערות דבר	רסז	לז-יח	שמח זבולון בצאתך	ר, שג
כד-טז	ביומו נתן שכרו	שמ	לז-כא	וירא ראשית לו	רכה, שפמ
כד-טז	ובנים לא יומתו על אבות	רה	לז-כא	ויתא ראשי עם	נט
כה-יח	ויונב בך כל הנחשלים	קכג	לד-ה	וימת שם משה עבד הי	שפד
כה-יח	(רש"י) שהיה הענן פולמן	שלב	לד-ח	ויתמו ימי בני אבל משה	רלג
כה-יט	תמחה את זכר עמלק	שיט	לד-ט	ויהושע בן נון מלא רוח חכמה	שסו
			לד-יב	ולכל היד החזקה	קצז, רצה, שפב, שפה
					רלח, שכח, של

כי תבוא

כז-ו וירעו אותנו המצרים
כז-ח ויוציאונו הי ממצרים ביד חזקה

יהושע

א-א ויהי אחרי מות משה עבד הי

נביאים

רלא, שסג

תכה	ראש	מפתח תנ"ך	שמן	
		ישעיה	ש	א-ז רק חזק ואמין
סח	אם יהיו חטאיכם כשנים	א-יח	רסא	ד-יא ויהי כאשר תם כל העם לעבור
רטו	צדק ילין בה	א-כא	שצד	ה-יג הלנו אתה אם לצרינו
קז	אמרו צדיק כי טוב	ג-י	שסח	ו-א ויריחו סוגרת ומסוגרת
שכה	את תפארת העכסים	ג-יח	קנד	י-ב אז ידבר יהושע
כו	אם רחין הי את צואת כנות ציון	ד-ד	רפב, שיז	י-ב שמש בגבעון דום
קמט	שיש כנפים לאחד	ו-ב	שא	טו-טז אשר יכה את קרית ספר
מב	השמן לב העם הזה	ו-י	שסג	כד-כט בן מאה ועשר שנים
תב	ולבבו יבין ושב ורפא לו	ו-י	שיב, שנד	כד-לז ואת עצמות יוסף אשר העלו
שד	ושעירים ירקדו שמה	יג-כא		
שע	ונגף הי את מצרים נגוף ורפוא	יט-כב		שופטים
רמא	ויגל את מסך יהודה	כב-ח	רסד	א-א מי יעלה לנו אל הכנעני
סד	הרוג בקר ושחוט צאן	כב-יג	לה	א-מז ובני קני חותן משה
קמט	מכנף הארץ זמירות שמענו	כד-טז	קז	ה-לא ואזהביו כצאת השמש בגבורתו
מא	כד-כא יפקוד הי על צבא המרום			
רעג	כי ביה הי צור עולמים	כו-ד		שמואל א'
רטז	כט-כב בית יעקב אשר פדה את אברהם	כט-כב	נו	א-יב והיה כי הרבתה להתפלל
שכב	והיו עיניך רואות את מוריד	ל-ב	שנג	ט-ב משכמו ומעלה גבוה
קג, קיא	והיה אמונת עתך	לג-ז	רלד	י-בז ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה
יא, גח	צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה	לח-א	שצו	טו-ב פקדתי את אשר עשה עמלק
פ	בעת ההוא שלח מרודך בלאדן	לט-א	י	טו-ג לך והכיתה את עמלק
נד	שאו מרום עיניכם	מ-כו	שעג	טו-לג וישסף שמואל את אגג
רנז	אברהם אזהבי	מא-ח	קיה	טז-ז האדם יראה לעינים והי יראה ללבב
קף	אל תראי תולעת יעקב	מא-יד	שנב	יז-לח וילבש שאול את דוד מדיו
יא	לא תוהו בראה לשבת יצרה	מז-יח		
סא	למעני למעני אעשה	מח-יא		שמואל ב'
ז	ישראל אשר בכ אתפאר	מט-ג	שפט	כג-א נאום הגבר הוקם על
ב	אנכי אנכי הוא מנחמכם	נא-יב		
לח	ברחמים גדולים אקבצך	נד-ז		מלכים א'
קכה, רל	הוי כל צמא לכו למים	נה-א	שפח	ב-י וישכב דוד עם אבותיו
תה	וישוב אל הי וירחמהו	נה-ז	שמו	ה-ט ויתן אלקים חכמה לשלמה
עח	דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם	נה-יא	נג, רלד, שג	ה-יב וידבר שלשת אלפים משל
רעג	והיה להי לשם לאות עולם	נה-יג	רס	ו-ב ולפני הדביר עשירים אמה
צט, שעג	שמרו משפט ועשו צדקה	נו-א	לה	ח-כט להיות עיניך פתוחות אל הבית הזה
שסז	אשרי אנוש יעשה זאת	נו-ב		
קכג	אשכון ואת דכא	נז-טו		מלכים ב'
קמ, קנג	וקראת לשבת עונג	נח-יג	רפב	יט-לה ויצא מלאך הי ויך במהנה אשר

ראש

מפתח תנ"ך

שמן

תבו

				הושע	רפג	זכבדתו מעשות דרכיך	נח-ג
מג	כי טוב לי אז מעתה	ב-ט	צח,שעא,תח			בעתה אחישנה	ס-כב
יט	יחיינו מיומים	ו-ב	יז			שוש איש בהי	סא-י
שע,תב	כרפאי לישראל	ז-א	רפג,רפז			כחתן יכהן פאר	סא-י
תו	ונשלמה פרים שפתינו	ג-ד	סא			נשבע הי בימינו	סב-ח
רפד	יחיו דגן ויפרחו כגפן	ח-ד	סב			ואביט ואין עוזר	סג-ה
קסט	כי ישרים דרכי הי	י-ד	יז,סא			בכל צרתם לו צר	סג-ט
			יה			ויצאו וראו בפגרי האנשים	סו-כד
				עמום			
רעט	יוצר הרים ובורא רוח	ג-ד	ע,עג			זכרתי לך חסד נעורייך	ירמיה
			רג,שפג			היכל הי המה	ב-ב
			ריא	עובדיה		חץ שחוט לשונם	ז-ד
ירפה	בית יעקב אש ובית יוסף להבה	א-יה	שעה			אל יתהלל חכם בחכמתו	ז-ז
			רעט	מיכה		והי אלקים אמת	ט-ב
			קסה	ד-ה	כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו	במסתרים תבכה נפשי	י-י
שמז			פ	ו-ח	והצנע לכת עם אלקיך	מדוע דרך רשעים צלחה	יג-יז
רנז,שנד			קנג	ז-טו	כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות	בכו בכח להולך	יד-א
סג,צט			קיה	ז-כ	תתן אמת ליעקב	אם יסתור איש במסתרים	כב-י
שיו			ה,רא			הלא כה דברי כאש	כג-כד
			תז	חבקוק		לפי מלאת לבבל שבעים שנה	כט-י
רצא	ראה ויתר גוים	ז-ז	תט			ציון היא דורש אין לה	ל-יז
			ט	חגי		רחל מבכה על בניה	לא-יד
			רלג	א-ח	וארצה בו ואכבדה	אם לא בריתי יומם ולילה	לג-כה
שמא			רפה	ב-ח	לי הכסף ולי הזהב	אם לא יסחבום צעירי הצאן	מט-כ
רנט,שנו				ב-ט	גדול יהיה כבוד הבית הזה		
שמא							יחזקאל
			קנג	זכריה		וידוי אדם מתחת כנפיהם	א-ח
			שמה	ב-ט	נאום הי חומת אש סביב	ואהי להם למקדש מעט	יא-טז
שלח,שמב			יט	ג-ד	והלכש אותו מחלצות	רכבה כצמח השדה נתתיך	טז-ז
קל			קח,שנח	י-יא	ועבר בים צרה	ואת ערום ועריה	טז-ז
קכג			שנח	יד-ט	והיה הי למלך על כל הארץ	ואעבור עליך ואראך	טז-ח
רעג,רפח			ע,עג			וזכרתי אני את בריתי אותך	טז-ס
			צה	מלאכי		וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי	כ-ח
			עט	א-יא	ובכל מקום מוקמר מוגש לשמי	אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה	כ-לג
רמה			טו	ב-ז	כי שפתי כהן ישמרו דעת	וזרמת סוסים זרמתם	כג-כ
רכד,רלז			רפו			אחד היה אברהם	לג-כד

תבז	ראש	מפתח תנ"ך	שמן
סו	למה פניך תסתיר	מד-כה	ג-א ופתאום יבוא אל היכלו
שנג	אהבת צדק ותשנא רשע	מה-ח	ג-ז כי אני הי לא שניתני
ריד	אם ארעב לא אומר לך	ג-יג	ג-י ובחנוני נא בזאת
רנה	כי גדול עד שמים חסדך	גז-יא	ג-כב זכרו תורת משה
רעט	האמנם אלם צדק תדברון	גח-ב	
שד	אנורה באהלך עולמים	סא-ה	כתובים
נח	שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו	סה-ג	תהלים
לו	למה תרצדון הרים גבגונים	סח-יז	א-א ובמושב לצים לא ישב
רכ	עלית למרום שבית שבי	סח-יט	ב-ד יושב בשמים ישחק
קנט	ברוך הי יום יום	סח-כ	ב-ה שאל ממני ואתנה גוים
קכב	שם בנימין צעיר רודם	סח-כח	ג-א מזמור לדוד בכרחו
בכג	תנו עוז לאלקים	סח-ל	ד-ג עד מה כבודי לכלמה
שנא	נורא אלקים ממקדשיך	סח-לז	ז-טז בור כרה ויחפרהו
רצ	ותיטב להי משור פר	סט-לב	ח-ד כי אראה שמידך
מה, קא, קלו, קנח	ואמרו איכה ידע אל	עג-יא	ח-ז ותחסרהו מעט מאלקים
פו	אתה פוררת בעוז ים	עד-יג	י-טו שבור זרוע רשע
קיג	משמים השמעת דין	עו-ט	יב-א למנצח על השמינית
ו	גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף	עז-טז	יב-ז אמרות הי אמרות טהורות
קמא	לחם אבירים אכל איש	עח-כב	טז-ח שויתי הי לגנדי תמיד
קנח	ויצו שחקים ממעל	עח-כג	יז-ב מלפניך משפטי יצא
קעז, שסג	לחם אבירים אכל איש	עח-כה	יט-ב השמים מספרים כבוד אל
רנ	ויטוש משכן שילה	עח-ס	יט-י יראת הי טהורה עומדת לעד
שנח	מזמור לאסף	עט-א	כב-ד ואתה קדוש יושב תהלות ישראל
שפז	הרנינו לאלקים עוזנו	פא-ב	כב-כב הושיעני מפי אריה
שנח, שמוג, שנח	אמרתי אלקים אתם קפכ, רלז, ש, שכח, שמוג, שנח	פב-ז	כג-ד גם כי אלך בניא צלמות לא אירא רע
רכז, שד	במתים חפשי	פח-ז	כד-א להי הארץ ומלואה
כט, קמה	בשוא גליו אתה תשבחם	פט-י	כה-א לדוד אליך הי נפשי אשא
י	אף אני בכור אתנהו	פט-כח	כה-יא וסלחת לעוני כי רב הוא
קטז	ופקדתי בשבט פשעם	פט-ל	כו-ח הי אהבתי מעון ביתך
קסב, רטז	לא אחלל בריתי	פט-ל	כט-ד קול הי בכח
שפח	כי אלף שנים בעיניך	צד-ד	כט-יא הי עוז לעמו יתן
שצא	ויהי נועם הי עלינו	צז-ז	לא-ב מה רב טובך אשר צפנת
סא	אשגכהו כי ידע שמו	צא-יד	לג-ז בדבר הי שמים נעישו
יז, כ, סא, קעז	עמו אנכי בצרה	צא-טז	לג-טז היוצר יחד לבם
קמט	מזמור שיר ליום השבת	צב-א	לז-י ועוד מעט ואין רשע
קמו	נכון כסאך מאז מעולם אתה	צג-ב	לז-כג מהי מצעדי גבר כוננו
קנד	מקולות מים רבים אדירים	צג-ד	מ-ח הנה באתי במגילת ספר

ראש

מפתח תנ"ך

שמן

תבח

רמה	קלד-א הנה ברכו את הי	תח	ציה-ז היום אם בקולו תשמעו
שיא	קלד-ב כשמן הטוב על הראש	רצ	ק-ב עבדו את הי בשמחה
קמט,קעה	קלז-בהנותן לחם לכל בשר	קכג	קא-ה וגבה עינים ורחב לבב
רמא	קלז-ז ערו ערו עד היסוד	תה	קג-ד הסולח לכל עונכי
שכב	קלט-ה אחור וקדם צרתני	רכט	קג-כ ברכו הי מלאכיו גבורי כח
רסז	קמד-יב בנינו כנטיעיים	רנד,רנה	קד-ב עומה אור כשלמה
שצג	קמד-יט רצון יראיו יעשה	רפד	קד-טז ויין ישמח לבב אנוש
קלט,רכ	קמה-טז פותח את ידך	ק	קה-ב שיחו בכל נפלאותיו
שפט	קנז כל הנשמה תהלל יה	קה	קה-בח שלח חושך ויחשיך
	מישלי	עג	קה-מד ויתן להם ארצות גוים
רלד	א-ב חכמות בחוץ תרונה	רסו	קו-ג עושה צדקה בכל עת
קנח	ב-ז בכל דרכיך דעהו	טו	קו-לז ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם
רטז	ב-ז יצפון לישרים תושיה	סג	קז-א הודו להי כי טוב
רצט	ג-ג כתבם על לוח לבך	קעג	קז-כא יודו להי חסדו
רכב	ג-טז אורך ימים בימינה	נז	קז-כג יורדי הים באניות
עה	ג-יב כי את אשר יאהב הי יוכיח	יט	קז-כח ויצעקו אל הי בצר להם
רכח	ד-ב כי לקח טוב נתתי לכם	קעד	קז-לז וירוממוהו בקהל עם
שכז	ה-יט ודדיה ירווך בכל עת	רנה	קח-ה כי גדול מעל שמים חסדך
רכב,רל,רלז	ו-כג כי נר מצוה ותורה אור	קסג	קי-ד נשבע הי ולא ינחם
נה,שיח	ח-טו בי מלכים ימלוכו	רפב	קיא-ד וזכר עשה לנפלאותיו
שכז	ח-טז ואהיה אצלו אמן	קג,קטז	קיא-ז כח מעשיו הגיד לעמו
ד	ט-ה לכו לחמו בלחמי	רנה	קיא-י ראשית חכמה יראת הי
קכד,רפט	י-ח חכם לב יקח מצות	קנד	קיג-ג ממזרח שמש עד מבואו
רעט	י-יט ברוב דברים לא יחדל פשע	קמד	קיד-ג הים ראה וינס
רע	י-כב ברכת הי היא תעשיר	קד	קטז-מז השמים שמים להי
שיז	יב-יט שפת אמת תכון לעד	קפ	קיז-א הללו את הי כל גוים
טז,רו	יג-ב הולך את חכמים יחכם	רכב	קיט-עב טוב לי תורת פיך
רצו	יד-טז ורקב עצמות קנאה	רעה	קיט-פמ לעולם הי דברך נצב בשמים
רו	טז-טז אוון שומעת תוכחת חיים	רנז	קיט-צט מכל מלמדי השכלתי
רמח,רעה	טז-ה תועבת הי כל גבה לב	שצח	קיט-קכו עת לעשות להי
כג,רלז	כ-כז נר הי נשמת אדם	ה,קסו	קיט-קסב שש אנכי על אמרתך
שצו	כא-א לב מלך ביד הי	פד	קכא-ה הי צלך על יד ימינדך
רנה	כב-ב עשיר ורש נפגשו עושה כולם הי	רנ	קכב-א שמחתי באומרים לי בית הי נלך
צג	כב-ז חנוך לנער על פי דרכו	ח	קכב-ד שבטי יה עדות לישראל
רכו	כב-ט טוב עין הוא יבורך	שצב	קכב-ז שאלו שלום ירושלים
שכז	כב-כ הלא כתבתי לך שלישים	קפט	קלב-ד אם אתן שנת לעיני
		לז,שכ	קלג-ג כי שם צוה הי את הברכה

שמן

מפתח תנ"ך

ראש

תכנו

שמו	כב-ה (רש"י) אפילו בן מ"ב קרוי נער	רע	כה-ד נשיאים ורוח וגשם אין
שצ	כב-ח דם לרוב שפכת	שסב	כז-יח נוצר תאנה יאכל פריה
קיא	כח-ט דע את אלקי אביך	רנח	כט-יג מאיר עיני שניהם הי
שעז	כח-ט הכל בכתב מיד הי עלי השכיל		
קג	כט-יד כי ממך הכל		
		ד,פח,רלד	ה-ז אדם לעמל יולד
	דברי הימים ב'	שכג	ה-כד וידעת כי שלום אחלך
כג,רלד,רצ	יז-ו ויגבה לבו בדרכי הי	קפג,קצז,שכז	יא-ט ארוכה מארץ מדה
מב	לז-טז ויהיו מלעיבים במלאכי אלקים	פז,ש	יד-טז אבנים שחקו מים
	שיר השירים	יא	כב-כח ותגזר אומר ויקם לך
	א-ב ישקני מנשיקות פיהו	צה	כח-ג קץ שם לחושך
שמט	א-יא תורי זהב נעשה לך	קפז	כח-כח ויאמר לאדם הן יראת הי
ק,קג,רסמ	ב-ג כתפוח בעצי היער	שלד	כט-ג בהלו נרו עלי ראשי
קכז	ג-ט אפריון עשה לו המלך	קעה	לא-לב דלתי לאורח אפתח
רנט	ג-יא צאינה וראינה בנות ציון	רט	לג-כט פעמים שלש עם גבר
קיב	ד-ג כפלח הרמון רקתך	שעז	לד-יט ולא נבר שוע לפני דל
קמח	ד-טז עורי צפון וכואי תימן	קז,רנה	לח-טז וימנע מרשעים אורם
שעז	ה-א באתי לגני אחותי כלה		
רב	ה-ד ממולאים בתרשיש	רלז	דניאל
שכה	ו-ט אחת היא לאמה	קסז,קפא	ב-כב ונהורא עמיה שריא
שיז	ז-ב כמו חלאים מעשה ידי אמן	קנד	ג-לב אתוהי כמה רברבין
שעד	ז-י וחכך ביין הטוב	שפד	י-ז נהר די נור נגד ונפק מן קדמוהי
שד	ח-ט אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף		יב-ג ומצדיקי הרבים ככוכבים
רו		רות	עזרא
		איז	ג-יב ורבים מהכהנים והלוויים
קעא	כי המות יפריד ביני ובינך		
	איכה		נחמיה
פא	א-טז קרא עלי מועד	קסו	ב-י חדות הי היא מעוזכם
עה	ג-ט נחפשה דרכינו ונחקורה	קמא	ט-ז ואתה מחיה את כולם
שלח	ד-יא ויצת איש בציון		
	קהלת	רלב	דברי הימים א'
קנד	א-ז כל הנחלים הולכים אל הים	רפח	א-א אדם שת אנוש
ר,רסא	ז-יב בצל החכמה בצל הכסף	שנמ	יב-לג ומבני יששכר יודעי בינה
רמו,שפח	ז-כ כי אדם אין צדיק בארץ	קפה	יג-ט וישלח עוזא את ידו
שמה,תב	ז-כג אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני	פא	טז-כז הוד והדר לפניו
			יז-כא ומי כעמך ישראל גוי אחד

תל	שמן	מפתח ש"ם	ראש
ח-א	חכמת אדם תאיר פניו	שלה	ומשלוח מנות איש לרעהו
ט-י	כי אין מעשה וחשבון ודעת	שד	וקבל היהודים
יא-ז	ומתוק האור	קמא	קימו וקבלו היהודים
			רפא, שמט, שצז, ת
			רעג
			כי מרדכי היהודי משנה למלך
			שי
אסתר			
א-ג	לחכמים יודעי העתים	רפח, שט	
א-ד	והקרוב אליו כרשנא	ריג, שז, שצד	
א-טז	ויאמר ממוכן לפני המלך	שעב	
א-יט	יצא דבר מלכות מלפניו	שט	
ב-ג	ויפקד המלך פקידים	שיט	
ב-ז	ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי	שיט	
ג-א	גדל המלך אחשורוש את המן	שע	
ג-ג	(תרגום שני) אנא מזרעית דבנימין	לז	
ג-ד	ויגידו להמן לראות	רפד	
ג-ז	הפיל פור הוא הגורל	שסמ	
ג-ט	יכתב לאבדם	שעב	
ג-יא	הכסף נתן לך	שצה	
ג-יג	מף ונשים ביום אחד	שיח	
ד-א	ויועק זעקה גדולה ומרה	רפה, שיח	
ד-א	ומרדכי ידע את כל אשר נעשה	שכו, שצז	
ד-ה	לדעת מה זה ועל מה זה	שה, שכה	
ד-יד	כי אם ההרש תהרישי	שכה	
ד-יז	ואת פרשת הכסף	שצה	
ו-ב	והמן בא	שעב	
ו-ו	מהר קח את הלבוש	שיח	
ו-יא	ויקח המן את הלבוש	שיט	
ו-יב	וישב מרדכי אל שער המלך	שיט	
ו-יד	ובבוקר אמור למלך	שיח	
ז-ח	הגם לכבוש את המלכה	שצז	
ז-ט	ויאמר המלך תלוהו עליו	שט	
ח-טז	ומרדכי יצא מלפני המלך	רפד	
ח-יז	ליהודים היתה אורה	רפג, שמט	
ח-יא	ושלם לבו	שיט	
ט-ז	(ת"י) כולחון רופילון מדבית עמלק	שיט	
ט-יג	ינתן גם מחר	שיט	
ט-יד	ואת עשרת בני המן תלו	שעג	
ט-טז	ובכזה לא שלחו את ידם	שיט	
			כחום היום הרי שש שעות אמור
			שמו
תלמוד בבלי			
ברכות			
רפה	עמד ישראל צריכין פרנסה	ג:	
קט	למחר כחצות לילה כי האידנא	ד:	
עה	יסורין באין עליו יפשפש במעשיו	ה:	
פג	יסורין ממרקין כל עונותיו	ה:	
עה	גי מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל	ה:	
תד	מי חשיד דעביד דינא בלא דינא	ה:	
קי	חשב לעשות מצוה ונאנס	ו:	
שמב	אפילו אחד עוסק בתורה שכינה עמו	ו:	
סא	מנין שהקב"ה מניח תפילין	ו:	
רצד	הנהגה מסעודת התן ואינו משמחו	ו:	
רפ	לא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך	ז:	
פה, רח	צדיק וטוב לו צדיק ורע לו	ז:	
רלח	הזהרו בזמן שישכח תלמודו	ח:	
פה, רג	לא נגאלו אלא בערב	ט:	
צט, קיב	שלא יאמר אותו צדיק	ט:	
קג	וישאילום בעל כרחם	ט:	
סא	אחיה עמכם בשעבוד מלכויות	ט:	
קג	הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי	י:	
יא	בהדי כבשי דרחמנא למה לך	י:	
נה	כבר נגזר עליך גזירה	י:	
פב	תפילין נאמר בהם פאר	יא:	
קמב	עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה	יז:	
שכד	באתנוויי גבריייהו בי רבנן	יז:	
נג	שאפילו במיתתו קרוי חי	יח:	
קנה, תא	רשעים בחייהם קרויין מתים	יח:	
ו	דברי תורה אין מקבלין טומאה	כב:	
שנח	שנמנו הכיריו לדבר מצוה	כו:	
רסז	אין שיחה אלא תפלה	כו:	
שמו	כחום היום הרי שש שעות אמור	כז:	

תל"א	ראש	מפתח ש"ס	שמן	
רצד	תלמוד תורה כנגד כולם	א-א	נו	כח. אוי לו לדור שאתה פרנסו
			קב	כח: שתהא מורא שמים כמורא בשר ודם
		תרומות	רל"ח	ל"א: נביאים סיימו דבריהם בדברי שבח
רכו	אין תורמין ממין על שאינו מינו	ב-ד	שמח	ל"א: ליתב תעניתא לתעניתא
רכה	שיעור תרומה בינונית מחמשים	ד-ג	רל"ז	ל"ב: רד מגדולתך
			ש	ל"ב: ארכעך צריכין חיזוק
		שבת	רצח	ל"ב: מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת
של"ב	בזמן שישראל שרויין במדבר	ו:	תג	ל"ב: כתוב בתורתכם רק השמר לך
רצד	זמן תורה לחוד זמן תפלה לחוד	י	מח	ל"ג: סיימתניהו לכולהו שבחא דמרך
ג,סג,צה,קל,קמוז	אל ישנה אדם בנו בין הבנים	י:	ז	ל"ג: אטו יראה מילתא זומרתא היא
קס	ועל יינן משום בנותיהם	יז:	קד	ל"ה: כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה
של"ב	אין מפליגין בספינה פחות מגי ימים	יט:	ד	ל"ה: אפשר אדם הורש בשעת חרישה
רעג	שתהא שלחבת עולה מאליה	כא:	רפד	ל"ה: המוציא לחם מן הארץ
שפו	נפקא מינה לגירסא דינקותא	כא:	קנז	ל"ט: בצע אכולי שירותא
שיג	ולא מצאו אלא פך אחד ושמן	כא:	שפז	מג: מאן דנפיק ביומי ניסן
רפב	לשנה אחרת קבעום	כא:	קפה,קצט	נד: אפילו הוא נוטל את נפשך
שיב	ממנה היה מדליק ובה היה מסיים	כב:	קטז	נד: ובכל מאדך, בכל ממונדך
קז,קי	(תוס') מסתכל בטפיח ויודע מה בתוכו	כב:	יז,כד	נד: בכל מדה ומדה הוי מודה לו
רכב	הרגיל בנר הוויין ליה בנים ת"ח	כג:	קכב	נד: מחנה ישראל תלתא פרסי
רמב	שני מכסאות היו	כח:	קעג	נד: ארכעך צריכין להודות
רצ	ששש בגוויין הרבה	כח:	קעד	נד: וצריך לאודווי קמי עשרה
רכז,שד	כיון שמת נעשה חפשי מן התורה	ל:	רא,רצד	נד: המאריך בתפלתו מאריך ימיו
רל"ג,שפד	לעולם יהא אדם ענוותן כהלל	ל:	רנא	נה: בצלאל על שם חכמתו נקרא
קג	אמונת זה סדר זרעים	ל"א:	שעד	נה: שמא בצל א-ל היית
קי"א	דעת זה סדר טהרות	ל"א:	רנה,רצב	נה: יודע היה בצלאל לצרף אותיות
קפז	ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין	ל"א:	קז,קמוז,שסא	נז: שבת אחד מסי לעולם הבא
קל"ה	עושין לו נס מנבין מזכותיו	ל"ב:	עו	ס: כל דעביד רחמנא למב עביד
תג	לעולם יבקש רחמים שלא יהלה	ל"ב:	שכב	ס"א: דו פרצופין ברא הקבי"ה באדם
רעז	כמה גדול אדם זה שנעשו לו נס	נג:	קפ,רטו	ס"א: אפילו נוטל את נפשך
קל"ה	כמה גרוע שנשתנו לו סדרי בראשית	נג:	נג	ס"א: ומה במקום חיותנו אנו מתיראין
רכ"א	אין מיתה בלא חטא	נה:	עו	ס"א: מתי יבא לידי ואקיימנה
קמו	אין יסורין בלא עון	נה:	ד,עג	סג: אין תורה מתקיים אלא בממית עליה
קפג,שפח	די מתו בעטיו של נחש	נה:	קצו	סד: הכל צריכין למרי דחיטי
קח	מרחיצין את המילה ביום השלישי	פ:	קנו,קסט,קעג	סד: הנהנה מסעודת ת"ח
קצה	בהשכמה עלה ובהשכמה ירד	פ:		
של"ב	בשבת ניתנה תורה	פ:		פ"א:ה
עב,שטו,שכח,שפב	גי דברים עשה משה מדעתו	פז:	תא	א-א: אלו דברים שאין להם שיעור

תלב

שמז

מפתח ש"ם

ראש

פז.	התורה כאן וישראל מומרים עאכו"ב	שמז	קיט.	בשביל שמכבדין את השבת	קמ,שמ
פז.	יישר כחך ששיברת	רלח	קיט.	תבלין אחד יש לנו ושבת שמו	קלג,קמו,קנז
פז:	(רש"י) ניסן מלא הוא לעולם	קמא	קיט:	מנין שהדיבור כמועשה	רעט
פח.	בריך רחמנא דיהיב אוריין תליתאי	שכו	קיט:	המבזה ת"יח אין רפואה למכתו	שסה
פח.	כפה עליהם ההר כנגינת	יג,קמה,קעא,קפז	קבח:	כופין את הסל לפני האפרוחין	רכד
	רמח,שמח,שפג,שצז		קל.	כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה	הפט
פח.	הדר קבלוה בימי אחשוורוש	רעג	קלג:	אנוהו, אני והוא	שצג
פח.	לכל אחד קשרו לוכי כתרם	שלד,שנא	קלמ.	בשכר וראך ושמח זכה לחושן	רצה
פח.	וכולן זכה משה ונמלן	רלב,שנז	קמב.	המוציא אדם וכליו עליו	שיא
פח.	מי גילה לבני רו זה	רכט	קמה:	מפני מה ת"יח שכבבל מצויינין	רעד,שמב
פח.	מה תפוח זה פריו קודם לעליו	קכז	קנב.	ווי לה לחדא דאזלא ולא אתיא	כא
פח.	(תוס') שמא יהיו חוזרים כשיראו האיש	קצט	קנב.	כל זמן שמוקינין חכמה ניתוספת בהם	רא
פח:	מה לילוד אשה בינינו	רמח			
פח:	חמודה שגנוזה לך תתקע"ד דורות	שו,שכו	עירובין		
פט.	יצר הרע יש ביניכם	שעו	יג:	דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה	שכב
פט.	אף מלאך המות מסר לו דבר	רכ	יג:	מטהר את השרץ בק"נ טעמים	שב
פט.	אל תקרי בושש אלא בא שש קצה,שיד,שמו,שלז		יג:	מפני שנחזין ועלובין היו	רלג,רנז,שסה
פט:	דל עשרין וחמשה דלילותא	רכז	יג:	הבורח מגדולה מחזרת אחריו	רפג
צב.	המוציא ברגלו בפיו ובמרפקו פטור	שפא	יד:	האי גודשא תלתא היו	רלג
צב.	גובהן של לויים עשר אמות	רעז	יח:	אדם הראשון חסיד גדול היה	רפט,שלז
צב.	(תוס') וראשיהם היו קטועים	שעג	יט.	אפילו על פתח גיהנם אינם חוזרין	קנב
צז.	הן מאמינים בני מאמינים	עח	יט.	ריקנין שבך מלאים מצות כרמון	קמח
צט.	גדולה חכמה שנאמרה בעליונות	רמו	מב.	מהלך אלפים פסיעות בינוניות	פ
קד.	מ"ם וסמ"ך שכלוחות בנם עומדין	רלט,רצט	מג.	הריני נזיר כיום שבך דוד בא	תח
קד.	הלוחות נקרא מבפנים ומבחוץ	שו	מח.	גופו שלש אמות	פ
קד.	בא ליטחר מסייעים אותו	כז	נד.	אלמלא נשתברו לוחות הראשונות	קפג,רלט
קד.	קושטא קאי	שיח		רצט,שג,שכח,שכט,שמח,שסה	
קה:	כך אומנתו של יצר הרע	שכו	נד.	אם משים עצמו כמדבר תורה ניתנה לו	רל
קז:	האי מאן דתלש כשותא מהזומי	שלד	נד:	כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא טעם	שכו
קי.	חויא דרבנן דלית ליה אסותא	שסה	פב:	מוזן ב' סעודות לחול ולא לשבת	קנז
קיג.	קרי למאניה מכבדותי	רעה,רפג	פג:	כמדה זו בריא יתר על כן רעבתן	קלמ,קנז,קסט
קמז.	ספר תורה שנמחק אין מצילין	רלח			
קיו:	בצע אכולא שירותא	קנז	פסחים		
קית.	עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות	קעז	ב.	אור לארבעה עשר	רצב
קית.	המענג השבת נתנין לו נחלה בלי מצרים	שמ	ח.	הנותן סלע על מנת שיחיה בני	שמד
קית:	המענג את השבת ניצול משעבוד גליות	שסה	כב:	לכם, שלכם יהא	שמ
קית:	אפילו עובד ע"ז מוחלין לו	שלח,שנא,שמז	כג.	בהוייתן יהו	מב

תלג	ראש	מפתח ש"ם	שמן	
שכז	אש לבנה חרותה באש שחורה	ו-א	שט	כח. סדנא בסדני יתיב
			קיה	ג. עליונים למטה ותחתונים למעלה
	ראש השנה		רפח	ג. לא כעולם הזה העולם הבא
תו	באחד בניסן ראש השנה למלכים	ב.	רנח	ג: מעל שמים חסדך בעושיך לשמה
קכו, קכז	באחד בשבט ראש השנה לאילן	ב.	שסד	נא. הני מילי היבא דאין דעתו לחזור
תז	מנין למלכים שמונין מניסן	ב:	נא	ג: נשאו קל וחומר מצפרדעים
תז	למלכי אומות העולם מתשרי מניסן	ג.	ר, רפא	ג: המטיל מלאי לכיס תלמודי חכמים
רמא	אי מרדו בי יהודאי איקלייה	ד.	תב	גד. זי דברים נבראו קודם העולם
כא	ברי"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים	יא.	שיז	גו. כשם שאין בלבך אלא אחד
שסד	היום מלאו ימי ושנותי	יא.	קנח	סא: (רש"י) ערל אסור בקדשים ק"ו מפסח
תח	בניסן נגאלו ועתידין ליגאל	יא:	צד	סד. הפסח נשחט בשלש כתות
יט, גו	צעקה מקרע גזר דינו של אדם	ז:	רל"ב, שסה	סו. מי גרם לכם שאעלה מבבל
יח	יורדין לגיהנם ונידונין לדורי דורות	זז.	רעה	סז. כל המתיהר חכמתו מסתלקת
נז	צעקו קודם גזר דין נענין	זז:	קיג	סח: הכל מודים בעצרת דבעינן לכם
פז	צריך שיהא לילה יום מן החודש	כ:	קסט	ע. פסח נאכל על השובע
רל"ט, שמו	ני שערי בינה נבראו בעולם	כא:	רסז	פז. בנינו כנטיעים אלו בחורי ישראל
שפח	דוד מלך ישראל חי וקים	כה.	רל"ח	פז: לוחות נשברו ואותיות פורחות
רפז	אין קטיגור נעשה סניגור	כו.	רמג	פח. אלא כיעקב שקראו בית
רמה	זכרון תרועה, יו"ט שחל להיות בשבת	כט:	צד	צא. אין שוחטין הפסח על היחיד
תז	שיהא יום הנף כולו אסור	ל.	צה	צג: מהלך אדם ביום עשרה פרסאות
תט	מכלל דבעיא דרישה	ל.	רכח	צד. שיתא אלפי פרסי הוי עלמא
שפז	בחמישי היו אומרים הרנינו	לא.	ב, ע, פב	צט: ולא יפחתו לו מארבע כוסות
רכה	שתא אלפי שני הוו עלמא	לא.	שסא	קוב: שבק לה לילי שבתות
רט	ספרי החיים והמתים פתוחים	לב:	קלא, קמט	קיה. קשין מזונותיו כקריעת יום סוף
			קפ	קיה. הללו את ה' כל גוים אמר חנניה
		יומא	קנב	קיה. הקבי"ה אינו מקפח שכר כל בריה
שכ	(רש"י) אפר פרה של משה לא כלה	ד.	קנג, רצב	קיט. ידו פרוסה לקבל בעלי תשובה
קצז	למרק אכילה ושתיה שבמעיו	ד:	רל"ט	קכ: וכי מדכרי ליה מדכר
א	לא יאמר דבר לחבירו א"כ קורחו	ד:		
רמז	לאומר דבר לחבירו שהוא בבל תאמר	ד:		
שעז	(תוס') פרהדרין לא היתה פתוחה לעזרה	ה:	ריג	שקלים
לג	מקדש ראשון מפני מה חרב	ז:	שפט	א-א באחד באדר משמיעין על השקלים
נו, גח	מקדש שני חרב מפני שנאת חנם	ז:	שיד, שלז	א-ב כל דעבר בימא
רמא	ראשונים גדולים או אחרונים	ז:	רעז	ב-ג לפי שחטאו במחצית היום
רז	אם עשיתם עצמכם כחומה	ז:	שכט	ה-א מעמידין ממונה לבקר אותם ולרפאם
רמא	עתידה פרס שתפול ביד רומי	י.	רמב	ו-א שברי לוחות נכנס ויוצא עמחן
רמא	ושער שאינו מקורה	יא:	שכה	ו-א חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה
				ו-א בין כל דבור ודבור דקדוקיה ואותיותיה

תלד	שמז	מפתח ש"ם	ראש
יב:	מה היה בחלקו של יהודה	קכג	השואל פניו כלפי נשאל
יב:	זכה בנימין ונעשה אושפיוכן לגבורה	לד	גזירת אורים ותומים אינה חוזרת
יב:	כל הכלים משיחתן מקדשתן	שיא	אברהם יצחק ויעקב כתיב שם
יד:	כל זי ימים הוא זורק את הדם	שעז	אינו דומה מי שרואה ואוכל
יט:	שתי לשכות היו לו לכהן גדול	שעז	מעם כל המינין טעמו במן
כ:	ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני	רכג	המן מגיד מה שבחורין ובסדקין
כא:	מקום ארון אינו מן המדה	רלה	נמצא בביתו רבו שני בידוע שמכרו
כא:	הי דברים שבין מקדש ראשון לשני	שמא	צדיקים ירד על פתח בתיהם
כא:	יש אש אוכלת אש	שכח	מדבר שירד להם בבקר בבקר
כא:	אש דוחה אש הגבריאל	רל	להם שמלאכי השרת אוכלין
כב:	וירב בנחל, על עסקי נחל	שצו	להם שנבלע ברמ"ח אברים
כב:	נענש שאול מפני שמחל על כבודו	רלד	דברים שתגרי אוה"ע מוכרין להם
כב:	כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש	רלד	ויתד תהיה לך, לאחר שסרחו
כג:	מדו בד, כמדתו	שנב	הזי לי ההוא אתרא והזיא גי פרסי
כו:	חדשים לקטורת בואו והפיסו	רכא	מפני מה לא ירד מן פעם אחת בשנה
כו:	מפנישמעשרת	רכב, שלט	וחי בהם ולא שימות בהן
כו:	צורבא מרבנן משבט לזי או יששכר	רסח	ארבעה חילוקי כפרה
כח:	האיר פני כל המזרח עד שבחברון	קצב	תשובה ויום הכפורים תולין
כח:	קיים אברהם כל התורה כולה	כפז	שיהא שם שמים מתאהב על ירך
כט:	הרהורי עבירה קשין מעבירה	יד	תשובה מאהבה וזונות נעשו זכויות
לח:	יוסף מחייב את הרשעים	ח	
לא:	אין עולה באה אלא על עשה	רטו	
לא:	אדם מקדש מעט מקדשין אותו הרבה	כו	
לא:	וכבר אמר השם ונשמע קולו ביריחו	לה	כרוכ, כרכיא
לא:	נשים שביריחו אינן צריכות להתבשם	שלט	גברא באמתא יתיב
מו:	נטל את המחתה בימינו	ריט	ושיחת דקלים
נא:	שינה הכתוב עליו לעכב	קנב	מוליד ומביא לעצור רוחות רעות
נד:	ראו חבתכם לפני המקום	שם	דין גירא כעיניה דסמנא
נה:	אחת למעלה ושבע למטה	רצב	ושיהא יום הנפ כולו אסור
סו:	לא אמר דבר שלא שמע מרבו	קצח	(רש"י) מקדש העתיד ירד בנוי ומשוכלל
עב:	עצי שמים, שעומדין לעולם	רנא	משיכול לדבר אביו לומדו תורה
עב:	אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר וכו'	רפג	שיתין מששת ימי בראשית נבראו
עב:	(רש"י) לא יסורו ממנו, לעולם	רס	(רש"י) שיתין חלל תחת המזבח
עב:	שלוש ארונות עשה בצלאל	רנח	מה ירך בסתר אף דברי תורה
עב:	אין תוכו כברו אינו תלמיד חכם	רנו	מבלאי מכנסים כהנים היו מפקיעין
עב:	נושא אשה ולומד תורה במהרה ו, עא, עד, קיא, רעב	נב	יצה"ר בתחלה דומה לחוט של בוכיז
עג:	(רש"י) על פיו של שואל	רסג	מניח אוה"ע ומתגרה בישראל

תל"ה	ראש	מפתח ש"ס	שמ"ן	נג
רנה, שסמ	אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה	צג, קכה	אשרי ילדותנו שלא ביישה זקנתנו	נג
רפ, רפח, שם	מקום ארון אינו מן המדה	קסה	אשרי זקנותינו שכפרה ילדותנו	נג
רעג	והיה להי לשם זו מקרא מגילה	קפט	בשעה שכרה דוד שיתן	נג
קנא	מעשה ידי טובעין ואתם אומרים שירה			
קסז	שלשה מלכו בכיפה	יא	ביצה	
שח	שנהנו מסעודתו של אותו רשע	יב	ב: חול מכין לשבת	
שז, שזד	כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר	יב:	טז: לזו עלי וקדשו קדושת היום	
שט, שעב	ממוכן זה המן	יב:	טז: כל מזונותיו קצובין לו מראש השנה	
רפה	קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני	יב:	טז: כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת	
שצז	דלא קמליה שאול לאנג	יג		
שיג, שלט	על שם הצדיקים שנקראו הדסים	יג	תענית	
שיט	אל תקרי לבת אלא לבית	יג	ב: איזהו עבודה שבלב זו תפלה	
שיט	לכל אחד נדמתה לו כאומתו	יג	ה: יעקב אבינו לא מת	
שיט	טובלת ויושבת בחיקו של מרדכי	יג:	ז: ת"ח קמנים מחדדים את הגדולים	
שצז, תב	אין מכה אא"כ בורא רפואה תחלה	יג:	ז: נמשלו דברי תורה למים	
שסמ	כיון שנפל פור בחודש אדר שמח	יג:	ז: אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה	
ריג, שעב, שצג	לפיכך הקדים שקליהן לשקליו	יג:	ח: כי יחיב שובעא לחיי יחיב	
שצה	(תוס') 'הכסף' בנימטריא 'העיץ'	יג:	ט: מי איכא מידי דלא רמיזי באורייתא	
רסד	מ"ח נביאים נתנבאו לישראל	יד	ט: גי פרנסים טובים עמדו לישראל	
שסג	בני לא הוו ליה בנתן הוו ליה	יד:	יא: שימש משה כל ימי המלואים בחלוק לבן	
רפה, שיח	גבר מלכא עילאה מתתאה	טז	טז: ולמה נתנתין אפר מקלה	
שה, שכה	שמא עברו על חמשה חומשי תורה	טז:	כד: כל העולם ניוון בשביל חנינא בני	
כז	נשתרבהבא אמתה סי אמות	טז:	כו: ביום חתונתו זה מתן תורה	
שעב	תנא לו הכין	טז:	כז: אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ	
שצה	אתי מלי קומצי קמחא דידכו	טז:	כט: בשבעה נכנסו נכרים להיכל	
שיט	ששב לשקו ולתעניתו	טז:	כט: משנכנס אדר מרבין בשמחה	
רפה	אי משאר שבטים קאתי יכלת ליה	טז:		
רפד	דבר שנצטער בו אותו צדיק יכשל בו	טז:	מגילה	
רפג, שמט	אורה זו תורה	טז:	ב: מגילה נקראת וכי לא פחות ולא יותר	
קמח	כל השירות נכתבות אריח עייג לבינה	טז:	ג: אמש בטלתם תמיד ועכשיו תלמוד תורה	
שי	לרוב אחיו ולא לכל אחיו	טז:	ג: מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת	
קלז	פירש יעקב מאביו כ"ב שנה	יז:	ה: אקדומי פורענותא לא מקדימין	
תד	ומה ראו לומר תשובה אחר בינה	יז:	ו: יגעתי ומצאתי תאמן	
תב	רפואה דסליחה היא	יז:	ז: לאוקמי גירסא סיעתא מן שמיא	
רכא	ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית	יז:	ז: אין בין אדר ראשון לשני	
קף	מלה בסלע משתוקא בתרין	יח:	ז: אסתר ברוח הקודש נאמרה	
שיח	ומי קראו א-ל, אלקי ישראל	יח:	ז: מיחייב איניש לבסומי בפוריא	

תל"ו   שמן   מפתח ש"ם   ראש

ריב	ודלמא נקיות בעלמא	מו:	שפב	הראהו דקדוקי תורה וסופרים	יב:
ריב, ריט	אין הואה בלא מבילה	מו:	לז	נתחלקה ירושלים לשבטים	כז.
קנז	גר צריך שלשה	מו:	לד	מה היה בחלקו של יהודה	כח.
כג, כה	גר שנתגייר כקמן שנולד	מח:	קצב	קדושתן אף כשהן שוממין	כח.
שכד	עם הדומה לחמור	סב.	כ	שמעתא בעא צילותא	כה:
שכג	האוחב את אשתו כגופו	סב:	רנ	והשיב לא נאמר אלא ושב	כמ.
שכא, שכב	אין לו אשה אינו אדם	סג.	רנ, שמה	אלו בתי כנסיות שבבבל	כמ.
שכד	כמה אשה עוזרתו לאדם	סג.	תו	בשניה זכור בשלישית פרה	כמ.
תד	ספינות מתברכות בשביל ישראל	סג.			
קסג	דלא נשיב להו רוח צפונית	עב.			מועד קמץ
קפד	דלא נבדרו ענני הכבוד	עב.	שעד	שלא ישנו לתלמידים בשוק	מז.
שנג	אי מפרץ אתי אי מזרח אתי	עו:	שיח	שאני גוזר וצדיק מבטלה	מז:
יא	באומות הלך אחר הזכר	עח:	פ	הוא אמה וזקנו אמה	יח.
שצח	שב ואל תעשה לא מיעקר הוא	צ:	שם	מהי אשה לאיש	יח:
רב, שד	ת"י שאומרים שמועה מפיו בעוה"ז	צז.	של	דומה לספר תורה שנשרף שחייב לקרוע	כה.
שיד	כבואה דכבואה לית להו	קכב.	רנ	ראוי היה רבינו שתשרה עליו שכינה	כה.
			קנג	ככו להולך, שעבר עבירה ושנה בה	כז:

כתובות

רו	מפני מה אוזן קשה והאליה רכה	ה:			חגיגה
שכא	שמה תשמה ריעים האהובים	ח.	קפח	כדרך שבא לראות כך בא ליראות	ב.
קסה	אשר ברא ישון ושמחה	ח.	קסה	אין עציבות לפני הקבי"ה	ה:
רח	דין ארבע מיתות לא בטלו	ל:	שעג	(תוס') והיו נהרגים כבר קודם התליה	יא.
רפ	אזרחה למוציא שם רע מנלן	מו:	קצ	אדם הראשון מאריך עד לרקיע	יב.
קכו	רבי עקיבא רעיא דבן כלבא שבוע	סב:	קז, רנה	אור יום הראשון צופה בו עד סוף העולם	יב.
כא	יתיב תרי סרי שנין כבי רב	סב:	רנה	שמים נבראו תחלה	יב.
סו	כשם שמצוה לומר דבר הנשמע	סה:	רנה	שני רקיעין הן	יב:
רלד	זרוק מרה בתלמידים	קג:	קכו	מאכילין אותו גחלי רתמים	יב:
שלא	ולא נהניתי אפילו באצבע קמנה	קד.	רפה	מלך שכחיות ארי	יג:
קלב	שינוי וסת תחלת חולי מעים	קי:	קנד	מהיכן נפיק מזיעתן של חיות	יג:
שג	עמי הארצות אינם חיים	קיא:	ז	עקיבא מה לך אצל אגדה	יד.
שצד	טוב המלבין שיניים לחבירו	קיא:	קצד	בשלישה דברים אדם דומה לבהמה	מז.
			שז	עכשיו שלחנו של אדם מכפר	כז.
			רא	תלמידי חכמים שכל גופן איש	כז.

נדרים

קמז	הריני כאילו התקבלתי	כד.			
רצח	(ר"ן) ייקחי אשה, ולא יתלקחי אשה	ל.			יבמות
סג, צ, קמו	שעשה אנגריא בתלמידי חכמים	לב.	קע	גר שנתגייר כקמן שנולד	כב.
רסמ, שנה	העשיר משה מפסולתן של לוחות	לח.	קע	אין מקבלין גרים לימות המשיח	כד:

תל"ז	ראש	מפתח ש"ם	שמן
שכה	דברים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבן	ס: דרכים שבע"פ אי אתה רשאי לכותבן	ל.ח. ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל
נח, שיח	דרכבן איקרו מלכים	סב: דרכבן איקרו מלכים	ל.ח. אין משרה שכינתו אלא על גבור
תו	משום שלום מלכות	פ: משום שלום מלכות	ל.ח. פסולתן שלדיהא
			נה. עושה עצמו כמדבר ניתנה לו במתנה
			סב: עשה דברים לשם פעלם
			סד: ארכעה חשוכין כמת
			נזיר
			כג: אי אכלו לשם מצוה ואי לאכילה גסה
			סומה
			ד: אדם שיש בו גסות הרוח כעובד ע"ז
			ה: אין אני והוא יכולין לדור בעולם
			ה. יצה"ר שולט במה שעניו רואת
			ח: במדה שמווד מודדין לו
			ט: משה ודוד לא שלמו שונאיהם
			יא: מלקט להן בני עגולין שמן ודבש
			יב: שהלך בעצת בתו
			יב: שירדה לרחוץ מגלולי אביה
			יג: כל ישראל כולן נתעסקו בביוה
			יג: בא אחר וגמרו כאילו עשאו
			יג: אף כאן עומד ומשמש
			יז: איש ואשה זכו שכינה ביניהם
			רעב, שכא, שם
			ל.ב: שלא לבייש את עוברי עבירה
			ל.ה: נושאו נשא עצמו לא כל שכן
			ל.ו: דיוקנו של אביו נראתה בחלון
			ל.ז: היו שבטים מנצחים זה עם זה
			ל.ז: זכה בנימין ונעשה אושפיזין לשכינה
			מו: בשביל די פסיעות שלוה פרעה לאברהם
			מח: משחרב ביהמ"ק נימל טעם הפירות
			גימין
			יג: עבדא בהפקירא נוחא ליה
			כ: אבל לא בכתב שעל גבי כיפא
			מב: עבדי שהיה כבר
			נז: עליך הורגנו כל היום, זו מילה
			קידושין
			ב: האשה נקנית בשלשה דרכים
			ב: דרכו של איש לחזור על אשה
			ה: הרני מאורסת לך אינה מקודשת
			כא: אין רוצעין אלא במילתא
			כב: רבו חייב במוזנות אשתו ובניו
			כב: מה נשתנה אוזן מכל אברים
			ל: בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין
			ל: פגע בך מנוול זה משכחו לביהמ"ד
			לא: (רש"י) אמר שירה שכיילה חמתו בעצים
			ל.ח: בוי באדר מת משה ופסק מן מליד
			ל.ח: עוגות שהוציאו מעמו בהם טעם מן
			ל.ט: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא
			מ: מחשבה טובה מצרפה למעשה
			מ: מחשבה שעושה פרי מצרפה למעשה
			מט: יי קבין כשפים ירדו לעולם
			נ: אתרונגא תילתא ברמות רוחא
			פא: את נורא ואנא בישראל
			פא: נתכוין לאכול בשר חזיר
			בבא קמא
			טו: הכשילם בכני אדם שאינן מהוגנים
			כה: אונם רחמנא פטריה
			ל.ח: מפארן הופיע ממונן לישראל
			ג: דבר שאותו צדיק נצטער בו יכשל זרעו
			פב: אין מים אלא תורה
			פב: (תוס') משה ירד בשני
			פב: (תוס') לא נתחלקה ירושלים
			פט: אסור שישחא אשתו בלא כתובה
			צב: המבקש רחמים על חבירו נענה תחלה
			צב: מנא הא מילתא דאמרי אינשי
			בבא מציעא
			כב: אבידה ששטפה נהר מותרת

תל"ח	שמ"ן	מפתח ש"ם	ראש
כד.	המציל מוזטו של ים הרי אלו שלו	קו,רג	אדם מצטער שכינה מה אומרת
ל:	שהעמידו דיניהם על דין תורה	נו:	עשר מצות נצטוו ישראל במרה
לא.	הוכח אפילו מאה פעמים	סו:	כאשר צוך במרה
נה:	המלבין פני חבירו כשופך דמים	ריא:	שבע מצות נצטוו בני נח
פו:	הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה	שמו:	בני נחנצטוו אף על העוברין
פז:	אסופי הביאו מן השוק	רעא:	עכ"ם ששבת חייב מיתה
		נמ:	את בריתי הפר לרבות בני קטורה
		סז:	כשפים מכחישין פמליא של מעלה
		סז:	מי איכא דובין ולא בדיק אמיא
ג.	ומנלך דהוה גבוה טפי	שמא	מ
ד:	המקיף את חבירו מגי רוחותיו	ת	שתי זרועותיי שהן כבי ספרי תורה
ח:	ומצדיקי הרבים אלו מלמדי תינוקות	רלא,שסד	כי עבד בצלאל משכן בר תליסר
ט:	אין בודקין למזונות	תה	אילן שאכל אדם הראשון
יד:	שברי לוחות מונחים בארון	שכמ	הישן בביהמ"ד תורתו נעשית קרעים
יד:	סידרן של כתובים, ומגילת אסתר	שכה	בן עמרם זו אסורה או מותרת
טו:	הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע	שסד	שלא יאמרו אין ממש בראשונים
יז:	די מתו בעמיו של נחש	לז	לכם לא נאמר מכאן לתחח"מ מן התורה
כא:	(תוס') לפי שהיה רואה קדושה גדולה	רפו,שמד	כשבאו לדון לפני אלכסנדרוס
כ:	דין הוא שנגזור שלא לישא אשה	יא	תנו לנו שכר עבודה של סי רבוא
ק:	לאו ממישה קאתית וכי, תעשה כהן לעי"ז	קנז	מאימתי יצר הרע שולט באדם
קטז:	דוד שהניח בן כמותו	שפח	ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה
קטז:	ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים	נה	ביקש לנגות כל שירות שאמר דוד
קיז:	משונה נחלה זו מכל נחלות	עג	בני אפרים מנו לקין וטעו
קכ:	שנולדו בה סימני נערות	יב	ויברחו בהחבא
קכ:	לא יהא נוהג אלא בדור הזה	שצב	שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו
קכג:	זרעו של עישו נמסר ביד זרעו של יוסף	טרפה	שהעביר הרב חדה על בשרו
קסד:	גי עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום	רטו	שנעשה חידודים חידודים כל בשרו
		צד:	להיכא אגלי להו, לאפריקי
		צה:	אין משתמשין בשרביטו
		צז:	כי חלה חזקיהו ואיתפח
		צז:	שית אלפי שני הוו עלמא
		צח:	זכו אחישנה לא זכו בעתה
		צט:	הוא עמל במקום זה ותורתו במקום אחר
		צט:	איני יודע אם לעמל פה
		צט:	כולהו גופי דרופתקי נינהו
		קב:	אין לך פורעניות שאין בה מעגל
		קג:	ועבר בים צרה, זה פסלו של מיכה
		קג:	גדולה לגימח
		שפח	שז
			שז

בבא בתרא

סנהדרין

תלמי	ראשי	מפתח ש"ס	שמן	
		הוריות	שפג	קה: בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו
שיא	שמן המשחה כמה נסים נעשו בו	יא:	רפח	קז: שמאל דוחה וימין מקרבת
		עדיית	קצו	ק. שחשדוהו מאשת איש
יב	האב זוכה לבן בנוי ובכח	ב-ט	יב	קי: קמן מאימתי בא לעולם הבא
תט	אין אליהו בא לטמא ולטהר	ח-ז	נה	קיא: אי אתה רואה במלחמת ל"א מלכים
		אבות	רנז	מכות
שפו	משה קבל תורה מסיני	א-א	רח	י. ומתלמידי יותר מכולם
שצג	על התורה עבודה וגמילות חסדים	א-ב	שעה	יז: הקב"ה מוזמן לפונדק אחד
קס	והוי מתאבק בעפר רגליהם	א-ד	קפט	יא: קללת חכם אפילו על תנאי באה
רפו	אוהב את הבריות	א-יב	קפב	יא: (רשי"י) שיתין יסודות של בית המקדש
קף	ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה	א-יז	שמט	כג: תרי"ג מצות נאמרו לו למשה
ף	על הדין ועל האמת ועל השלום	א-יח	קפא	כד: תור"ה בנימטריא תרי"א
רכח	איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם	ב-א		כד: אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום
סד	הוי מחשב שכר עבירה כנגד הפסדה	ב-א	רפד, רצה	שבועות
רט	על דאטפת אטפוך	ב-ז	רנג, תז	יד: אין מוסיפין על העיר אלא במלך
רלד, רנז	למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה	ב-ח		טז: אין בנין מקדש דוחה יום טוב
רלד, שפה	והוי זהיר בנחלתן שלא תכה	ב-י		עבודה זרה
עג	התקן עצמך ללמוד תורה	ב-יב	צא, קיג	ב: החזירה על כל אומה ולא קבלוה
סא	אל תעש תפלתך קבע	ב-יג	שצט	ב: כלום כפית עלינו הר
ד, סח, קטו, קיח, שיד	המקבל עליו עול תורה	ג-ה	רמח	ג: גדול המצווה ועושה
קד	תן לו משלו שאתה ושלך שלו	ג-ז	קיג	ג: אם ישראל מקבלין תורתך מוטב
שמח	כל השוכח דבר אחד ממשנתו	ג-ח	שלט	ג: היום לעשותם ומחר לקבל שכר
רנז	איזהו חכם הלומד מכל אדם	ד-א	שה	ד: ליתן פתחון פה לבעלי תשובה
כו	מצוה גוררת מצוה	ד-ב	קפב	ה: בואו ונחזיק טובה לאבותינו
ח, רכב	המקיים את התורה מעוני	ד-ט	רלז, ש, שכח, שלב, שעה	ה: חבלתם מעשיכם
כו	העושה מצוה אי קונה לו פרקליט	ד-יא	רלג	ט: שית אלפי שנין הוי עלמא
שלט	אין בידינו משלות הרשעים	ד-טז	רעא	י: (תוס') חלב מטמא חלב מטהר
סד, פח, קמב	התקן עצמך בפרוזדור	ד-טז	קנח	י: (תוס') את מאכילני מלוייתן לעתיד לבוא
סד, רכז	יפה שעה אחת בתשובה בעוה"ז	ד-יז	סא	יח: אלקא דמאיר ענני
ח, כח, קמב, רכו	יפה שעה אחת קורת רוח בעוה"ב	ד-יז	קה	כד: קודם מתן תורה הוה
שפו	הלומד ילד למה הוא דומה	ד-כ	קג	מב: ישראל אינו מבטל עבודה זרה
רצו	הקנאה והתאוה והכבוד	ד-כא	קפח	מה: כל מקום שאתה מוצא הר גבוה
מוה, ס, רנה	בעשרה מאמרות נברא העולם	ה-א	קג	מה: (תוס') ע"ז דמחובר מותר להדיוט ולא לגבוה
רלח	עומדים צפופים ומשתחווים רווחים	ה-ה	קפח	מו: יש נעבד במחובר אצל גבוה
קלח, רלז, שכז	עשרה דברים נבראו בערב שבת	ה-ז	צח, שעא	נה: לא תלכו אלא ביום ובשעה פלוני

תמ	שמן	מפתח ש"ם	ראש
ה-יד	הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו	נ. שעה	יכול יהא יחיד מתנדב ביוצא בה נדבה
ה-כא	בן ארבעים לבינה	סח. קכה	בזמן שביהמ"ק קיים עומר מתיר
ו-א	הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה	עו: כז	עשרה לחמץ ועשרה למצה
ו-ב	אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה	שז, שיג	תבן אתה מכנים לעפריים
ו-ד	פת במלח תאכל	סח, שיג	ביטולה של תורה זהו יסודה
ו-ה	התורה נקנית כמ"ח דברים	רצה	קרא קר"ש קיים לא ימוש
ו-ה	באומנת חכמים	קכט	אלו ת"ח העוסקים בתורה בכל מקום
ו-יד	כל מה שברא הקב"ה בראו לכבודו	קנד	
ו-טו	רצה הקב"ה לזכות את ישראל	שנ	חולץ
		ה.	חוזן מן המומר ומחלל שבת כפרהס"א
		ז:	אין עוד מלבדו, ואפילו כשפים
		ז:	אין אדם נוקף אצבעו אא"כ מכריזין עליו
		זו:	האי מאן דכפתיה לחבריה
		לג:	הני כאבר מן החי דמי
		זו:	קרום שעלה מחמת מכה
		ס:	כשבא אדם ביקש רחמים וירדו גשמים
		סג:	זי מאות מיני דגים הן
		פג:	היום הולך אחר לילה
		פט:	אתם מומעטים עצמיכם לפני
		פז:	גדול מה שנאמר במשה ואהרן
		פח:	מה אומנותו של אדם בעוה"ז
		צב:	אלמלא עליא לא מתקיימין אתכליא
		קב:	בן נח מוזהר על הטמאים כטהורים
		קל"ט:	משה מן התורה מנין
		קל"ט:	מרדכי מן התורה מנין
			ש"ג, של"ט
			בכורות
		ה:	צ"י חמורים טעונים מכספה של מצרים צט, קיז, רסח
		מד:	שלא תהא תפלתך עקורה
			רכא
			ערכין
		טו:	לישנא תליתאי קטיל תליתאי
		טז:	על ז' דברים נגעים באים
		טז:	בגדי כהונה מכפרין
			תמורה
		טז:	שאל ממני כל ספיקות שיש לך
		טז:	כלום הנחתיך שעה אחת
			מנחות
		רפד	(רש"י) אחר שכיפר בא היין המשמח
		קצא	על, ממש
		שעו	ארון של אש וכו' ירדו מן השמים
		ר"ל	והראה לו למשה מעשה מנורה
		שמז	(תוס') הראהו כמין מטבע של אש
		שכז	עתיד לדרוש על כל קוץ תילין הלכות
		רעג	עולם הזה בה"י ועולם הבא ביו"ד
		סב	יד כחה
		רצג	הואיל ואישתרי בלאים לגביהו
		רכ	והוראת שעה היתה

תמוא	ראש	מפתח ש"ס	שמן	
		כלאים	רל"ב, שא	ג' אלפים הלכות נשתכחו באבל משה
רפכ, רצג	מהו מיתן פרימן גו גולתה	ט-ד	רנה	אם מלמדו מאיר עיני שניהם
		תרומות		כריתות
קצז	בריה במלה בתתק"ס	י-ה	שיב	ז: כל תענית שאין בה מופשעי ישראל
		שבת	קגז, קסח	ט. לא נכנסו לברית אלא במילה ומבילה
רפט	עורות תחשים, גלאקסינון	כ-ג	ריב, ריט	ט. אין הזאה בלא טבילה
		פסחים	קסח	ט. (תוס') הנימולים בימי אברהם לא מלו
				תמיד
פב	די כוסות כנגד די כוסות פרעה	י-א	שלז	כט. בררו משם עצי תאנה
כו	המתחיל במצוה אומרים לו מרוק	י-ה	שלז	כט: כל העצים כשרים למערכה
		יומא	לה	ל: מיריחו היו שומעין קול שער הגדול
רמא	אבותינו העבירו את התקרה	א-א	קכד	לכ. איזהו חכם הרואה את הנולד
רלז	עד שלא ניתן הארון נכנס ויוצא לאורו	ה-ג		
שמא	ספק נפשות דוחה השבת	ה-ה	רכח	מדות
				ב-א. הר הבית ת"ק על ת"ק אמה
		מוגילה		גדה
תא	כל הפושט יד נותנין לו	א-ד	שמו	טז: טפה זו מה תהא עליה
שכו, שצז	המוגילה נאמרה למשה מסיני	א-ה	קטו, רנה, של	ל: נר דלוק לו על ראשו
תא	פרה קודמת שהיא טהרתן	ג-ה	שכג	מה: נתן הקב"ה בינה יתירה באשה
קמח	שירת הים ודבורה אריח עייג לבינה	ג-ז	רלח	עג. (תוס') סיום הש"ס בדבר טוב
		תענית		נגעים
שכח	י"א שלמא על ידה דגברת מינאי	ד-ה	רפ	ג-א. הטומאה והטהרה בידי כהן
שכו	בשכירת הלוחות פרחו האותיות	ד-ה		פרה
		נזיר	תי	ג-ג. (תיו"ט) כשיבא הגואל יראנו אפר פרה
קצ	הלואי יברא ממקום המזבח ותהא לו עמידה	ז-ד	שכ	ג-ה. פרה ראשונה עשה משה שניה עזרא
		סוטה	לז, שכ	עוקצין
ט	סיפק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור	ז-ד		ג-יב. לא מצא כלי מחזיק ברכה אלא השלום
ר	עתידי לעשות צל לבעלי מצות	ז-ד		תלמוד ירושלמי
		קידושין	שמד	ברכות
שפז	יתן חשבון שראתה עינו ולא אכל	ד-יב	שיד	ד-ג. י"ח ברכות נגד י"ח ציוויים במשכן
				ד-ה. בשעה שאין צל לכל בריה

תמב

שמז

מפתח מדרשים

ראש

קסג	ברכה לאב ברכה לבן	זו-יא			סנהדרין
רמב, שכא	ושני צמידים כנגד שני לוחות	ז-ז	רצה		א-ג אורים ותומים למה אני צריך
רטז	אברהם ניצול מכבשן בזכות יעקב	סג-ב			
רנה	יעקב רץ ומפרנס לצאת	סג-ז			עבודה זרה
ט	בזמן שקולו של יעקב נשמע בביהכניס	סה-ב	קפח		ג-ה על פי נביא נבנה
שמח	סח-כב כגון יוסף משיח				
ז	עשרת השבטים גלו לפניו מן סמבטיון	עג-ז			מדרשים
שמב	אין שכינה שורה פחות מסי רבוא	עד-ז			בראשית רבה
צה	הבחיר שבאבות זה יעקב	עו-א	שו		א-א אני הייתי כלי אומנתו של הקבי"ה
שיח	הצילני מבני בניו שבאו מכחו של עשו	עו-ז	רכה, שסט		א-ד בזכות משה שנאמר וירא ראשית לו
צח	זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפלה	פא-א	רלג		א-ד בשביל התורה שנקרא ראשית
רלח	כיון שיצאו הוציאו והאכילו	צא-ח	שעג		א-ד הסכימה דעתו למה שנאמר בסני
כ	שמר יוסף שבת קודם שלא תנתן	צב-ד	רצב		ג-ח ערב מעשי רשעים בוקר מעשי צדיקים
לו	השבטים מדיינים בתחומי יבנה ביהמ"ק	צט-א	קמה		ה-ד לא פרו מים התחתונים אלא בכביה
רפה	אין עשו נופל אלא ביד בניו של רחל	צט-ב	מט, קמד		ה-ה תנאי התנה עם הים שיקרע לישראל
			קמה		ה-ח אינו דומה טעם דג העולה בעכו
	שמות רבה				
קנא	החזירתו על כל המצויות להניק ופסלן	א-כה	קפב, שכז		ח-ב בי אלפים שנה קדמה לתורה להבריאה
קלח	כי שנה היה משה כשברח מפרעה	א-כו	כו		י-ז כל עשב יש לו מזל שמכה ואומר לו גדל
שצא	הרגו בשם המפורש	א-כז	שלה, שנב		יא-ב ברכו באור פניו
לג, נה, צו	מה חטאו ישראל מכל עי אומות	א-כח	קט		יב-ז עמד וגנזו לצדיקים לעתיד לבוא
קס	ויאכל לחם, שמה ישא אחת מכם	א-כט	לז		יב-טו עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין
צה	אברהם גדול בגרים	א-ל	קפט		יד-א כנבל שנותן מים ואחר כך לש
כ	אני רואה שתי ראיות	א-לא	קצ		יד-ח אני בורא אותו ממקום כפרתו
א	אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם	ג-ב	שפט		יד-ט על כל נשימה תהלל י-ה
כא	עתידים לקבל התורה על החר הזה	ג-ג	קצו		טו-ז לא אכל ההוא אינשא פיתא דחישי
עח	מזה שבדרך אתה צריך ללקות	ג-ד	רצו		יט-ב כל אומן סני להבריה
י	כאן חתם הקבי"ה על מכירת הבכורה	ג-ה	שפח		יט-ח אני נותן לו יום אחד משלי
נב	בכחו לא נאמר אלא בכח	ה-ז	רצב		כ-ב בתורתו של רבי מאיר כתוב כתנות אור
הטז	שבט לוי פגוי מעבודת פרך	ה-ח	רפט		כ-ב כתנות עור, גלאקסינון
כד	היו בידם מגילות שהקבי"ה גואלן	ה-ט	רצ		כ-ב כתנות, ובהם היו בכורות משתמשין
נה, צו	קובל אני על ששלחנתי	ה-יח	קצז		ל-ב-ה ארבעים יום נגד יצירת הולד שקלקלו
מא	למה לקו המים תחלה	ה-כב	שסט		ל-ב-ז זי ימים נתאבל הקבי"ה על עולמו
לט	ממכת דם העשירו ישראל	ט-ט	שיג		ל-ד-י הרשעים מסורים ברשות לבם
עזקח	המכה שימשה זי ימים או כ"ד ימים	ט-יב	מב		מב-ג אין והיה אלא לשון שמחה
נא	קולן של צפרדעים קשה להם ממכתן	י-ז	שסח		מב-ד אם ראית מלכיות מתנרות
קב	כיון שבא הארבה שמחו המצרים	י-ז	צז		מד-יב הוציאו מחללו של עולם
			קפב, רטז		נו-ח העלהו, אסקתיה אחתיה

תמוג	ראש	מפתח מדרשים	שמן
ח,כד	לא היה אחד מהן פרוץ בעריות	ל-ב-ה	מיד הסכימו כולן ולא המרו
ח,עא	יוסף גידר מערוה ונגדרו כל ישראל	ל-ב-ה	חושך למה הביא עליהן
עא	לא שינו שמם ולשונם	ל-ב-ה	הזי של חושך זה חושך של ים
רסא	העני עושה יותר עם בעל הבית	ל-ד-ח	אל המשקוף בזכות אברהם
	במדבר רבה	רעה	כבודו של אדם בגדו
		פא	מי צווח ווי
קצט	מיים פנים לתורה	קמד	הים ראה וינס, מה ראה
שנג	התחילו מתאוין לדגלים	קנד	כל המים שבעולם נבקעו
רצ	אדם הראשון בכורו של עולם	פז	עתידין לומר שירה לעתיד לבוא
שנג	זה המן שנחנק בחבל	קכח	ויותירו אנשים, אלו דתן ואבירם
קפד	משה מל ואהרן פורע	קעה	יתרו שחוריד לו הי את המן
ריב	משה נתקדש בענין	קמא	ואתה מחיה את כולם, לכולם
רע,שיא	והנשיאים שנתעצלו חיסר אות משמם	רעד	כשאמר לו ואתה הקרב, הרע לו
שנב,שנה		רעה	וזה הדבר, ההייד לעולם הי דברך נצב
קצט	שבעים פנים לתורה	רסמ	בבוקר בבוקר, לשני בקרים
שכה	בין כל דבור בלוחות דקדוקיה כתובים	קיב,שמז	מוטב שתידון כפנויה
ק	תורי זהב זו ביזת הים	שכו	שפרחו הכתובים מן הלוחות
שנג	שהמתי אותו כחנק בנעילת גרונו	שמז	מוטב שתהא נדונית כפנויה
שפט	בא דוד ותקן מאה ברכות	שכו	אבל לוחות השניים כתוב אתה
שמה,תב	בקש שלמה לידע מעמה של פרה	קצז	אולת לקרתא הלך בנימוסיה
שמה	לך אני מגלה טעם פרה	רנה	האור ברא תחלה ואחר כך העולם
נט	באיזה פנים אתה מבקש ליכנס לארץ	רלז	ובמה אפתח תחלה, פתח בארון
קיא	השופך דמי רשעים כהקריב קרבן	שנה	שנתמשכן על עונותיהם
שכא	הנשים לא נשתתפו בעגל	שמד,שנו	יבא זהב המשכן ויכפר על העגל
ריד,רפג	כא-כא לא היה אדם בירושלים ובידו עין		
	דברים רבה	כו	עשרה שמות נקראו למשה
שג	השבת הזו בין ישראל להקב"ה	רע	הכל הביאו למשכן ואני לא הבאתי
רכז	ואין איש אלא משה	שפ	חייך שדיבורך חביב עלי יותר
קיב	הקב"ה קידש ישראל כחתן לכלה	קמח	אלף נכנסין לביהמ"ד ואחד יוצא להוראה
שכו	התורה איש שחורה על אש לבנה	שמז	נפש, לפי שעובדים לא-ל אחד
נה	אין אדם שומע לי ומפסיד	רפז,שלח	העולה באה על ההרור הלב
רמב	שהתפלל משה תקמייו תפלות	רכז	תפלה עושה מחצה
	שיר השירים רבה	רלז	היו פניו בוערות כלפידים
שמט	מנשיקות ולא כל הנשיקות	רעז	בשעה שנמשה נעשה משוכה מאחיו
שמוג,שעה	במתן תורה נעקר יצר הרע מלכם	קכז	מה אתרוג זה יש בו טעם וריח
		קפז	בשביל די דברים נגאלו ממצרים

ראש

מפתח מדרשים

שמן

תמד

א-י	שיר השירים על הים נאמרה	קג	כי תשא	חמאו בשש שעות יתנו ששה	שכא, שמזו
א-יג	הדיבור יוצא מהי ונחקק בלוחות	שפו	כי תשא	אהליאב השוהו המקום לבצלאל	שענו
ה-יד	בין כל דיבור דקדוקיה כתובים	שכה	כי תשא	ת"ח צריך להיות בקי בכ"ד ספרים	שכה
ה-יד	הלוחות נגללים וחצובים מגלגל חמה	רל"ו, שכח	כי תשא	נמסרה לו התורה ככלה להתן	קצז, רצז
			כי תשא	הפסולת שלך ומושם נעשה מלך	רע
			כי תשא	אין לך יפה מן הצניעות	שעד
ה-יד	אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם	כב	פקודי	עדות שיותר הקב"ה על העגל	שכא
			פקודי	ששקול כנגד בריאת העולם	רנד
			פקודי	הריני עושה להם חשבון	רסח
ה	נבוכדנצר כנס כל ממונו של עולם	קסז	פקודי	האיר הקב"ה עיניו וראה שעשה וזין	שג
יב	ליצני הדור היו ממללים בפיהם	מד	פקודי	עסוק בידך והוא עומד מאליו	שנה, שעט
			במדבר	אשרי לצדיק ואשרי לשכניו	קכג
			בהעלותך	היו מסתכלין בו בלב גם	רעד
א-ג	ישראל מוסיפין כח בגבורה של מעלה	בכג	שלח	יש ארץ מגדלת גבורים ויש חלשים	טו
			קרח	אוי לרשע אוי לשכנו	קכג
			קרח	וקרח שפקח היה מה ראה לשמות	רעז
א-ב	כל מה שברא באדם ברא בארץ לדוגמא	טו	חוקת	שהשמן ואוה"ע מוזין את ישראל	תא
א-ט	עורות תחשים, גלאקסינון	רפט	חוקת	לעולם היא נקראת על שמך	שכ
יב-י	קין הגאולה לבא לפומא לא גלי	תי	עקב	לפי שגמרוהו ישראל נקראת על שמם שיב, שנד	
כא-יב	כל תורה בעוה"זי הבל לתורתו של משיח	קצו	תצא	הנחשלים, שבט דן שפלטו הענן	קכג

מדרש תהלים

ד-א	יודעי העתים, שבטו של יששכר	רסח	צ	התורה אש שחורה על אש לבנה	שכז
ז-ח	זקנו הלא השתחוה לזקני	רפה	צא	מפני מה מתפללין ואינם נענים	סא

מדרש תנחומא

נח	כפיית החר על תורה שבעל פה	רעג	בראשית	עי שנה משנותי יהיו למזל זה	שפח
לך	טוב זה בית המקדש	ל"ו	ויחי	נתמלא בתי מריאות מיישראל	סח
וירא	אין כבודו של מלך לשכון בעמק	קפט	שמות	מרים על שם וימררו את חייהם	כפב
שמות	ואף אני בסנה ממקום צר	יח	וארא	ומה פרע להם הקב"ה להצפרדעים	נד
וארא	פלאים עשה הקב"ה בהם	קמ	בשלח	בשבעה באדר מת משה	רכד
בא	אותו הושך נתן בו ממש	קו	בשלח	אין שילוח בכל מקום אלא לזיה	פא
בשלח	קפא עליהם הים משני חלקים	קמד	בשלח	מה נשתנו אלו מאלו	סח, ע
בשלח	הקב"ה במר מרפא את המר	שלח	בשלח	המים רצין אחר כל מצרי ומורידן לים	פו
בשלח	צדיקים במה שמקנתרין בו מתקנין	שנו	בשלח	להי אמרוהו ולא לבשר ודם	קפ
תרומה	לי לשמי	רעב	בשלח	אין עמלק נופל אלא ביד בניה של רחל	י
כי תשא	אתה עומד וזוקף את ראשך	ריח, שלד, שסח	יתרו	ויחד יתרו, שייחד שם הקב"ה	קסא

תמה

ראש

מפתח מדרשים

שמן

		פסיקתא	שלז	עשה לך קהלות גדולות ודרוש	ויקהל
מו	כא	בני עשו אמרו כל עצמם חיותם על החרב	שלב	עד העגל לא היו זבין ומצורעין	נשא
רמח	מא	נעקר יצר הרע מלבם	קסג	אפילו ביקש גלגל עינו היה נותן לו	האזינו
רעא	מג	היניקה בנים שנתבנו בישראל	לז	אמאי זכה בנימין שתשרה שכינה בחלקו	ברכה
		פסיקתא זוטרתא	קנד	השמש משזורח עד ששוקע מקלם	יהושע
		אסתר בשעת קרי"ש אני תולה מרדכי	קנא	ומנקט להון בי עיגולין שמן ודבש	יחזקאל
שיח			קצה	ירד לו מן בוי שעות כנגד סי רבוא	תהלים
		סדר עולם	שנג	אהבת לצדק בני ושנאת מלחייבן	תהלים
שסג	יב	יהושע הנהיג ישראל כ"ח שנה	נג	כלום יש שאמר שירה כמותי	תהלים

פרקי דרבי אליעזר

		יא	ולא עוד אלא בעופות משל	פא	בשלח אין שילוח בכל מקום אלא לויח
קסז		כ	מעור הנחש עשה הקב"ה כתנות	קכט	בשלח כדאי האמונה לקרוע להם הים
רפט		ל	שופר מתן תורה מאילו של יצחק	קמב	בשלח ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל
קפז		לח	לפיכך נקראת אבן השתיה	קנב	בשלח רשעים כקש בינונים באבן כשרים כעופרת
שצ		מ	לקח יתרו המטה ונטעו בגן ביתו	קמג	בשלח אבל אתם מוצאים אותו לעולם הבא
קלז		מא	דור המדבר לא ראו קרי מימיהם	פה	יתרו לא היה עבד יכול לברוח ממצרים
כב		מא	דור המדבר לא שלטה בהם רמה	קסט,קעד	יתרו משה היה עומד ומשמש לפניהם
שמב		מד	נתן לנשים שכר שישמרו ר"ח	קלג,קעה	יתרו אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו
שכב		מו	הלוחות נבראו מן השמים	קפא	יתרו חזר ופירש על כל דבור בפני עצמו
רנב		מו	יש לך עם בארץ כמלאכי השרת בשמים		

תורת כהנים

		תנא דבי אליהו רבה	א	ויקרא משה משה לשון חבה	ויקרא
רכט,רמז	יז	כשאמרו נוי"ג אמר ויקחו לי תרומה	ריב	באנגנות, מלמד שמעונה כלי	צו
רפז		כה מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי	טז	מקום שישבו ישראל מקולקל מהכל	אחרי

תנא דבי אליהו זוטא

		טז	בשביב די אמות שלוח פרעה לאברהם		ספרי
פ		יט	יעקב ועשו חלקו בבי עולמות	רלז	נשא קול יורד לבין הכרובים ויוצא לאהל מועד
קיג				קי	בהעלותך פנס נכנס עמו עד שחזור
		טעמי המקרא		רנ,רנא	בהעלותך לי, קיים לעולמי עולמים
שפח		יכי ביום אכלך ממנו, רביעי תביר	רצה	רצה	מטות משה נתנבא בזה הדבר
		וימררו את חייהם בעבודה קשה, קדמא ואזלא מונח	לט		דברים באותות זה המטה
מד,פג		רביעי	לד,קפח		דברים דרוש על פי נביא
א		ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה, קדמא ואזלא רביעי	ו		דברים להודיעך צדקתו של יוסף
מ		הנה אנכי מכה במטה אשר בידי, מונח מונח רביעי	קכו		עקב אם תעזבני יום יומים אעזבך
עה		ילמעון שתי אותותי, רביעי	שב		עקב כמה ברכו, שנמנע שני הרעב
פב		יוחיי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, רביעי	צט		האזינו יציאת מצרים בחצי היום

ראש

מפתח מדרשים

שמן

תמו

קפה	חייב קסמ: יי זיני דחדוה ששון שמחה
שלב	חייב קצא: ענני יקר הפיין אלא לבני ישראל
רלה	חייב קצה: ציווי המושכן נאמרה קודם העגל
שמו, שעה	
שפ	חייב קצה: מאתכם, ולא בקדמינתא מאת כל איש
רנב	חייב קצו: אהדר לון כמלקדמין עובדא דמשכנא רלה, רנב
רב	חייב ריה: לית לך מלה חביבא כקמורת
נח	חייג מט: שומע תפלות מבעי ליה
שם	חייג נט: תרין כרובין דכר ונוקבא
קפד	חייג עג: קובייה אורייתא וישראל חד
טז	חייג צז: כאתתא כד פסקו מינה דמי מסאבותא
פד	חייג קי: באתערותא דלתתא איתער לעילא
ריז	חייג קכא: יהיב גרמיה למותא כמאן דאתפטר
שמ	חייג קכב: תשובה, תשובה די
כב	חייג קסג: זכאה דרא דא מכל דרין דעלמא
שנח	חייג קכז: ומדארגיוז אתבני על ידא בר נש
עו	חייג רכז: יד הגדולה, חסד
שעה	חייג רמז: דלא אדכר בפרשת ואתה תצוה
תח	חייג רמט: ובייד דיליה ויאמר כי יד על כס ויה
רכו	חייג רמט: יומין תתאין אינון שטייה

זוהר חדש

קפג	בראשית יח: ננזרה למות על שנלקח מן האדמה
רנג	תרומה מב: כל פרשתא דא עבידתא בידא דמושה
רכב	שיר יג: לית דאתבר לסטייא בר קמורת

תיקוני זוהר

רפז	הקדמה ז: די בנגדי לבן רומזים להוייה
רכד	א: אפרוחים מארי משנה
רנה	ג: עובדא דבראשית וציורא דמשכנא חד
כח, קמה	יט: אנן בעיין למהויו קדם מלכא
יד	כה: מצוה דלאו בדחילו לא פרחית לעילא
רכג	סו: רשימו דברית מילה שדיי מלכר
רט	קיא: ואתי בגלגולא עד דאשכח אתריה

רמב"ם

יסודי התורה

שפב	בי: הוא היודע והוא המדע
-----	-------------------------

פא	ויהי בשלח פרעה את העם, מונח זרקא סגול
קג	וירא ישראל יאת היד הגדולה, מונח רביעי
קיו	למען יראו את הלחם, מונח מונח רביעי
קלב	יובני ישראל אכלו את המן, מונח רביעי
	ויצא משה לקראת חותנו, קדמא ואזלא מונח רביעי
קסא, קסג	
קסב, קעז	ויאמר יתרו ברוך ה', זרקא סגול
	ויבא אהרן וכל זקני ישראל, קדמא ואזלא מונח רביעי
קעד	
רנ	יככלי אשר אני מראה אותך, רביעי
רפא	את אהרן אחיך יואת בניו אתו, מונח רביעי
שצג	זה יתנוי כל העובר, מונח רביעי
רסד	על פיו יצאו ועל פיו יבואו, קדמא ואזלא מונח רביעי
רלג	ויסמוך את ידיו עליו, דרגא תביר
רכה	אעברה נא, רביעי
קכב	שם בנימין צעיר ירודם, רביעי

זוהר הקי

שפב	חייא כד: אורייתא דא קובייה
שמ	חייא כד: לא תעשה יה, עשה ויה
רמח	חייא כז: אין צו אלא עבודה זרה
שסא	חייא מח: בשבת סוכת שלום אתפריסא
כט, קמה	חייא סט: שבחא לון דסלקין בתיאובתא למחמי
תה	חייא ק: ויימרון ברעות נפשא עניינא דקמורת
שיז	חייא קכה: לאמה זו כסא הכבוד
רנו	חייא קסג: יעקב איהו תושבחתא דאבהן
קפד	חייא קעז: רמיח אברים ושסייה גידין נגד עשין ולית
שכב	חייב ז: דכר בלא נוקבא פלג גופא
לט	חייב כח: אתהדר תנינא לאעיא יבישא ובלע לון
קט	חייב לח: נהיר האי ליליא כיומא דתקופת תמוז
רפח	חייב טז: וילבישם, דקובייה אלביש לון
קמז	חייב פג: ני זמנין אדכר באורייתא נמוסין דמצרים
קעו	חייב פח: כל ברכאן כיומא שביעאה תליין
רע	חייב קכג: יויד אות חכמה
כב	חייב קמז: לא יהא כדרא דא עד דיית משיחא
שעו	חייב קנפ: משכנא לא אתקם לעילא עד דאתקם לתתא

תמוז	ראש	מפתח מדרשים	שמן	
		מקואות	ג-ט	הכוכבים וגלגלים בעלי נפש ודעה הם
קיא	יא-יב	הביא נפשו במי דעת טהור	ה-ד	כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג וכו'
		שמונה פרקים	ח-א	המאמין על פי אותות יש בלבו דופי
רכה	פ"ד	חטא מי מריבה שנטה לצד רגונות	דעות	
	שלאח צורך		א-ד	הדרך הישרה היא מדה בינונית
	אורח חיים		ו-ב	מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם
	ה	הוי"ה היה הוה ויהיה	ו-א	בריותיו של אדם להמשך אחר אנשי מדינתו
טו	כד	נכון ללבוש טלית קמץ בכל יום	תשובה	
רפז	לב	כל אות צריך להיות מוקף גויל	ה-ה	והלא הקב"ה יודע כל מה שיהיה וכו'
ף	מו	(מג"א) קודם התפלה יש לקבל ואהבת לרעד קמט	ו-ג	אפשר שיהטא ומונעים התשובה
קצט	סא	צריך להאריך בחיית של אחד	ו-ו	לפי שחטא פרעה מקודם חיוק חי לבו
נח	קיט	(מג"א) רבים צריכים לו כרבים דמי	י-ה	מלמדיו הקטנים לעבוד מיראה
נח	קלח	יתחיל ויסיים לקרות בדבר טוב	תפילין	
קנו	קנו	בני נח לא נצטוו על השיתוף שלה, שמח, שמט	ג-י	(הג"מ) י"ב תפירות בתפילין נגד י"ב שבטים
קנו	קסח	מותר לבצוע מפת עכו"ם לכבוד אורח	שבת	
קנח	רלא	יכוין כל מעשיו לשם שמים	יד-א	איזו היא רשות הרבים מדברות וכו'
קנח	רמט	(מג"א) יש לעשות סעודת ברית בבשר	איסורי ביאה	
קסא	רסו	(טור) אין חותמין בשבת שומר עמו	יד-א	שאר בשר כשהיה עכו"ם אינן שאר בשר
קלז	רעא	(טור) תחלה למקראי קודש שהם זכר ליצי"מ קלז	בית הבחירה	
כד	רפא	(טור) משה בחר שבת למנוחה במצרים	ה-ז	שמונה לשכות היו בעזרת ישראל וכו'
קלא	רצב	(טור) משה רבינו מת בשבת	כלי המקדש	
קמט	שכד	(מג"א) נותנין חטין בשבת שירה להעופות	ב-ג	המסיר בד מן הטבעות לוקה
לד	שכח	חולה שיש בו סכנה שוחטין לו	ד-ב	כהן גדול הוא ראש לכל הכהנים
שכו	שמ	(מג"א) תוחב אות כסף בכגד הוי כתב	ד-ב	מושחין ומלבישין אותו בגדי כהונה
שכב	תיז	(טור) נתן לנשים שכר שישמרו ראש חודש	ח-ט	האבנט מקיפו ומוחזרו כרך על כרך
שמ	תיז	(טור) פסח נגד אברהם	איסורי המזבח	
קח	תל	למה נקראת שבת הגדול	ד-ו	(לח"מ) אף לגבוה אין אוסר שאינו שלו
קח	תקנט	אין אומרים תחנון בת"ב דמקרי מועד	קרבן פסח	
פא	תקפח	(טו"ז) אין לגזור ולעקור מצוה לגמרי	ב-ב	משתדלין שלא ישחט על היחיד
שצט	תרפה	(לבוש) קורין הפרשיות לקיים ונשלמה פרים		
תו		יורה דעה		
נב	קגז	אם רשאי ליהרג על שאר העבירות		
קצט	קגז	חסיד מותר למסור נפשו על כל מצוה		
קפה	קגז	צריך ליתן הכל ולא יעבור לא תעשה		
קפד	רפד	(לבוש) יש להדר אחר מוהל צדיק		

תמח

שמן

מפתח מדרשים

ראש

ש	אינו יכול לפשוט תחתון הוי חיבור	רפב, רצג	ולא נתתו הי אלקינו לגויי הארצות	שמז
חושן משפט		ברכות		
תכז	מצות עשה להשמר ממכשול	תג	הרחמן הוא ינהילנו ליום שכולו שבת	כה
תפלות ופיוטים		הגדה של פסח		
תפלת ימי חול		ואפילו כולנו חכמים		
קראת את שמו ישראל וישורון	קראת את שמו ישראל וישורון	שב	יכול מראש חודש	קמז
המאיר לארץ ולדרים עליה	המאיר לארץ ולדרים עליה	קז	והקב"ה מצילנו מידם	פז
בורא רפואות נורא תהלות	בורא רפואות נורא תהלות	שע	ביד חזקה זו הדבר	שצה
נקדישך ונעריצך כנועם שיה סוד	נקדישך ונעריצך כנועם שיה סוד	מח	באותות זה המטה	עא
רופא חולים	רופא חולים	תג	הוציאנו מעבדות לחירות	למ
הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו	הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו	שמ		קעז
ברכנו אבינו כולנו באור פניך	ברכנו אבינו כולנו באור פניך	שלה		
עשה למענך אם לא למעננו	עשה למענך אם לא למעננו	פא	סליחות ופיוטים	
הפותח יד בתשובה לקבל פושעים	הפותח יד בתשובה לקבל פושעים	קנה	כתונת ארוגה פשתים וצמר (סליחות ליוהכ"פ)	רפב
			מי שענה להנניה מישאל ועזריה	רמו
			אור פניך עלינו אדון נשא	רנג, שלד
			כי בחמלתו על אנג נולד אויב	שצז
		כד	גאה בעשרו וכרה לו בור	שמ
		כב, קלו	שושנת יעקב צהלה ושמחה	שיח
		כט		
		שעא	תפלות ובקשות	
		קנד	בשם כל ישראל	קפד
		כד, שמא	ותרייג מצות התלויות בה	קפד
		שמז, שסז, שפא	שנראה כל אחד מעלת חברינו	רצז

מפתח ספרים

<p>אדרת אליהו</p> <p>ל"ה ברכה – בנימין אושפיזן לשכינה, וביאורו</p>	<p>אביר יעקב</p> <p>רס"ה כשצדיק נותן עצה אין לשאול שנית</p>
<p>אהל יעקב</p> <p>ז תזריע – השפעת הצדיקים ככלי מלא שעוברת רע"ט מצורע – בטעם שנגעים תלוי בהכהן</p>	<p>אבני המקום</p> <p>כלה צנועה היא כתבנית היכל</p>
<p>אוהב ישראל</p> <p>שפ"א בשלח – התורה נחקק על ידיו של משה שנ"א ויקהל – בשבת מחזיר משה הכתרים לישראל שלח, שנ"א</p>	<p>אבן עזרא</p> <p>צ"ח שמות – נא פירושו עתה קב, קמ"ז שמות – ברכוש מצרים אין גול מ וארא – יש הפרש בין מעשה אהרן למעשיהם מח וארא – בטעם להסיר הצפרדעים רק למחר רפ"ב בא – קדש לי כל בכור, בדיבור קנ"ב בשלח – וידעו מצרים, לפני מותם ק"ז בשלח – המן היא הנם היותר גדול מכל הנסים קנ"ו יתרו – לאכל לחם, שלמים רפ"ב תצוה – וקדשת אותם, בדיבור שכ"א פקודי – בקע, חצי שקל רל"ז פקודי – משה בן בית ונכנס תמיד לפני ולפנים רס"ג פנחס – על פיו יצאו, משפט האורים</p>
<p>אור החיים</p> <p>ר"ג שמות – למה אמרו לפרעה לילך שלשת ימים מ וארא – מעשה כשפים דמיון ולא ממש ק"ו בא – איך שאל מפרעה עולות וזבחים פ"א בא – צער הגלות היה רק בסוף הזמן קקע"ט בא – תכלית האותות לחזק האמונה ק"ו בא – האור לישראל בא מגן עדן בעולם הבא קמ"ה בשלח – נבקע רק שלישי הים קנ"ד בשלח – מזיעת החיות יוצא נהר של אש קל"ט בשלח – איך כבש משה נבואתו קכ"ח בשלח – לא תותירו, היתה מצות משה ולא מהי מ"ז יתרו – הוצרכו ז' נקיים לקבלת התורה קמ"ה, קצ"א, שפ"ג יתרו – נתלש ההר ועלה לקראת הי' שמ"ב תרומה – בהשראת השכינה יש הרבה דרגות רמ"ז תרומה – אומר דבר לחבירו הוא ככל תאמר רפ"ח תצוה – בגדי לבן שם הוי"ה, וזהב אדניי שנ"ג תצוה – אחר שילביש הבגדים ימשחם קפ"ג עקב – תרי"ג מצות מכוון נגד חיות אברי האדם</p>	<p>אברבנאל</p> <p>רע"ה שמיני – וידום אהרן, כמו דומם</p> <p>אגרא דכלה</p> <p>שנ"א ויקהל – בשבת משה מחזיר הכתרים לישראל פ"ט, רכ"ה שלח – לקדש בכל דבר הראשית להי'</p> <p>אגרות סופרים</p> <p>קס"ד כג – לאחר מילה כדי לכבד צדיק להיות מוהל</p>

תנ

שמן

מפתח ספרים

ראש

עז	לכה ואשלחך, לרעה לכה, ולטובה אשלחך		אור זרוע	
עו	יד הגדולה מרמזו על חסד	קסד		להדר אחר מוחל צדיק
רכה	משה הוא תרומתו של עולם		אור מלא	
רלב	משה זכה לאלף אורות			שמות – העינים והחוטם הם הווי"ה, וביאורו
קלח	על מטה משה חקוקה שם הווי"ה	כט	אלופי יהודה	
רט	גלגול ראשון אב, והשני בן			וארא – ביאור תשארנה, אותיות תנר-אש
נו, קמו	לקבל קודם התפלה מצות ואהבת לרעך	נה	אלשיך	
	ארץ צבי			בא – איך באו הערב רב מרעמסם לסוכות
קלא	מן של שבת אי מותר להותיר			יתרו – בהיותו חותן משה עשה עליו רושם להתנייר
	בוצינא דנהורא			משפטים – תשבות, קדושת שבת שבת
יז	תגל נפשי באלקי, במדת הדין שלי, ולא של אחרים	קצג		תרומה – הבדים הם מחויקי התורה
	בינה לעתים	רס		תרומה – יתכן שהאדם עצמו יהא מקדש
נט	תשובה מאהבה מועיל גם אחר גזר דין	רנ		תשא – מחצית השקל, ביחד הם קומה שלימה
	בית דלי	שטז		תשא – האותיות מהראשונות נחקקו בהשניות
רסה	מתחלה לברר באופן שכלי ואח"כ שואלין להצדיק	שכו		ויקרא – האדם היה ראוי להיות הקרבן עצמו
	בית הלחמי	ריד		אמור – צדיק בן רשע, היינו גלגול הראשון
שפג	תרומה – הניצוצות נתקברו למשה והוקם	רחה		שיר – תכלית נדבות המשכן היא האהבה שבה
	בית יעקב	רנט	אמרות מהורות	
מט	בשלח – בפילוסוף שאמר שקריים היתה בטבע	רפה		עקב – להראות קירוב גם בתוכחה
	בית יצחק		אמרי נועם	
תב	מוגילה – בטעם שמקדים ה' רפואה למכה	צט		בא – בטעם איסור שבירת עצם בפסח
	בית שמואל		אריי הקי	
פ	בטעם שהיו במצרים ר"י שנה	רמ, שמו		לקו"ת – בחטא העגל ניטל ממישה שער הנז
	בני יששכר	ב, פב		לקו"ת – גלות ת"ל שנה נגד ה' פעמים אלקיים
שמ	שבת – שבת שורשו מדת אהבה	ג		לקו"ת – לתקן במצרים עשר פעמים שם הווי"ה
קז	שבת – אור יום ראשון מתגלה בשבת	שלא, שנא		פע"ח – בכל שבת משה מחזיר הכתרים
רכד	שבת – תור"ה בנימטריא לילי"ת וסמא"ל	שד		ע"ה – בפלפול שורפין החיצונים
קיג	שבת – על ידי שקבלו התורה קנו העולם	שמ		שעה"פ – ביומו תתן שכרו ר"ת שבי"ת
שלא, שנ	שבת – בטעם עכו"ם ששבת חייב	סמ		אברי האדם רמוזים לשמות
		כט		העינים והחוטם הם הווי"ה, וביאורו

תנא

ראש

מפתח ספרים

שמן

מט בפילוסוף שאמר שקריעת ים סוף היתה כמכע
רפא דברך נצב בשמים, שהדיבור מקיים העולם
פד הי צלך, כפי תנועת האדם
קנז כל הדרכים מן השמים להעלות הניצוצות
גור אריה
שמד ויקהל – גם מלאכת שמים נאמרה בשבת

גר"א

עיין המאור הגדול להגר"א

דברי חיים

קנח אחרי – באכילה של ישראל יש מעלה יתירה

דברי יואל

שנח חנוכה – בטעם שמחליפין ומשנים הפנים בפורים
זו הגדה – יציאת מצרים, שהוציא המצרי מלב ישראל
שנח פרשת תצוה נאמרה למשה אחר החטא

דברי ישראל

מד יתרו – להתפלל שלא יתקרב מאמונת רבו

דבש לפי

שמ תשובה, תשוב ה', הי תתאה משם הוי"ה

דעת זקנים מבעלי תוספות

עז וארא – כל מכה שימשה כ"א יום
שנח תרומה – ציווי המשכן למשה קודם הטא העגל

דעת סופר

קפ בשלח – עיקר השירה על גאולת השכינה

דרשות הר"ן

לד בשנאת חנם עובר כל רגע הרבה עבירות

המאור הגדול (להגר"א)

רעב חי – בהכתובה נשלם השם הוי"ה מנישואין

קצז אלול – מקוה תתקיים לוגין לביטול בריה
ריז תשרי – מסירת נפש בכח הוי כמו בפועל
רפב, שיז כסלו – גם שמתעורר בכל שנה קבעו ליום טוב
קכז שבט – ראש השנה לאילן, להתפלל על אתרוג
רפד אדר – דגן ויין רומז לתשובה מאהבה
עה אדר – דיבור של הקב"ה מכריח הדבר

בניהו

רמב יומא – בית שני בנאוהו באופן שיוכלו להחריבו

בן יהודע

נב פסחים – בלימוד מהצפרדעים למסור נפשם להי

בעל הטורים

קמד בראשית – ותרעה היבשה, בעת קרי"ם
רצ בראשית – במסורה ב' פעמים וילבישם
שכא תולדות – בקע ב' במסורה
שיח וישלח – הצילני נא מיד, ר"ת המן
עג וארא – מורשה בי במסורה
נה וארא – הצפרדעים שנכנסו לתנור לא מתו
תי בא – חציו השני של ליל מ"ו לגאולה העתידה
קג בשלח – עבודה זרה חקוק על כל הפצי מצרים
רכח תרומה – משכן תרומה מהר הבית
רלז תרומה – ארו"ן אותיות אור"ן
רל תרומה – ארון אמות שבורות, להשפיל עצמו
רמב תרומה – חמישים קרסים נגד חמישים שערי בינה
רמב תרומה – יריעות כנגד עשרת הדברות
רנה תרומה – יי פרשיות נגד עשרה מאמרות
שעה תצוה – לא נזכר בו שם משה
שטז תשא – שק"ל בנימטריא נפ"ש
שינג תשא – עשרים שנה ומעלה, סו"ת המן
שמד פקודי – י"ח ברכות נגד י"ח ציוון במשכן
קפד שלח – כת"ר אותיות בהדברות נגד כת"ר מצות

בעל שם מוב

רלא נח – האדם הוא במקום המחשבה

תנב

שמז

מפתח ספרים

ראש

קפא	יתרו – הדברות נאמרו בכת אחת ושוב נתפרשו	פג	וימדרו חייהם, קישוי השיעבוד השלים הזמן
שעה	תרומה – ציווי המשכן למושה קודם חטא העגל	קמד	בשלח – ותראה היבשה, היינו בעת קריעת ים סוף
רפ	תצוה – וקדשת אותם, בדיבור	ת	פורים – בקבלת מצות פורים קיבלו כל התורה
		ז	השפעת הצדיקים ככלי מלא שעוברת לכלים
		שלאג	במינו תשרי חזרו ענני הכבוד אחר החטא

חידושי הרד"ל

א לכה ואשלחך, לכה פירוש אליך

חידושי הרי"מ

שיד	בחינוך לא אמרינן טומאה הותרה בצבור	קעד	אמור – בטעם ריבוי לחמי תודה
קנט	בטעם דבני נח לא מקריבין שלמים		
כו	בענין שבת פרעה שלחה אמתה ונשתרבה	קפמ	אכילת מצוה יכולים לאכול גם על השוכע
שסו	בשבירת הלוחות נשאר מצות שבת		

חידושי רא"מ הורוויץ

רעד שבת – בטעם שתי"ח כבבל מצויינין בלבושיהם

הגדה של פסח חיים לראש

קמו ני פסקאות יש בהגדה של פסח

חכמת התורה

קב	בא – מכת ארבה נכפל שוב בים	קפח	יתרו – יתרו עשה סעודת מילה בבשר
קעה	יתרו – מן שהורידו ליתרו היה בו רק טעם לחם	ז	אבות – כלך אצל ננעים, שמשפיע על כל הנכנסים

חכמת שלמה

שיד תרע – בחינוך לא אמרינן טומאה הותרה בצבור

חנוכת התורה

קט בהעלותך – כן עשו, שהאיר אור הגנוז

חסד לאברהם

שנא בכל ערב שבת משה מחזיר הכתרים לישראל

חסדי אבות

כו פי"ד – המתחיל במצוה, המלאך אומר לו גמור

חתן סופר

רפ לך – לא ימנע מלברך המבקש ממנו ברכה

העמק דבר

קעד אמור – בטעם ריבוי לחמי תודה

הפלא"ה

קפמ אכילת מצוה יכולים לאכול גם על השוכע

התעוררות התפלה

כ שמעתא בעי צלותא, תפלה

שו"ת התעוררות תשובה

תט רפ - בענין להקריב קרבן פסח בזמנינו

ויגד משה

קפח	יתרו – יתרו עשה סעודת מילה בבשר
ז	אבות – כלך אצל ננעים, שמשפיע על כל הנכנסים

ויואל משה

רנג בנין השלישי תהיה על ידי משיח

ולאשר אמר

רמה	קרה – בתורתם נחשב כהקריבו קרבנות
שמו	שבת – ביומו תתן שכרו ר"ת שב"ת

זרע קודש

כב	בא – ללמוד מיציאת מצרים שייכולין להתעלות
פט,רכה	פסח – לקדש בכל דבר הראשית להי

חזון איש

לח או"ח – אי מתחלה נתחלקה ירושלים לשבטים

חזקוני

קמד בשלח – נבקע רק שלישי הים

שמן

מפתח ספרים

ראש

תנג

התם סופר – על התורה

וישלח – אם יהרוג עשו לא יוכל לבנות מקדש
 וישב – התיקון במצרים עשר פעמים שם הוי"ה
 שמות – שבעים נפש, כל אחד במקום ע"א
 בא – לא נדע מה נעבוד, נדע לשון דבקות
 בא – מכת ארבה שמע משכינה מדברת מגרוננו
 בשלח – גם שבט לוי קיבלו רכוש מצרים
 בשלח – במעם שיצאו ללקוט ביום השביעי
 יתרו – בענין לאכול כל ימיו לכבוד שבת
 משפטים – ארבעים יום בשמים לזיכוד גופו
 תרומה – גם שברי לחות מונחים בארון
 תרומה – קודש הקדשים תרומה מחצר המשכן
 צו – במעם שמושה לא שימש בבגדי כהונה
 פנחס – פנחס תיקן קטורת זרה של נדב ואביהוא
 בהר – בא"י נשפע בהארץ שפע מן השמים

התם סופר – תורת משה

לך – האדם הוא במקום המחשבה
 ויגש – יעקב חשש שבנימין לא ישתחוה לגוי
 וארא – מצרים נענשו שלא עשו בשביל ציווי ה'
 בשלח – אמרו שירה ביום השמיני, וביאורו
 יתרו – יתרו למה נימול הא היה מבני קטורה
 יתרו – יתרו מל כדי לאכול מהקרבנות
 יתרו – איך אכלו עם יתרו יותר משיעור עומר
 יתרו – סעודת יתרו אי מחזי כרעבתנותא
 תרומה – יתנו תרומה קודם שידעו עבור מה
 תרומה – קיום תלמידי חכמים אינו במטע
 תצוה – במעם שהכתונת היה כלאים
 תשא – אותיות הראשונות נחקקו בהשניות
 ויקהל – כלי המקדש מעלתם יותר מהמשכן
 פקודי – אלף ושבע מאות שנשתכחו מכוון נגד הווים
 פקודי – ארון תורה שבכתב, מנורה תורה שבעל פה
 פקודי – נשמות מקליפת נוגה אין להם אות בתורה
 ויקרא – משה זכה לאלף אורות
 בהעלותך – אהרן ויתר על הקטורת כדי להדליק

בהעלותך – יתרו אחרי שנתנייר אינו עוד חותן משה קע
 פנחס – משה לא הוצרך לשאול באורים רסג, רצה
 פנחס – משפט התומים אפשר להשתנות רפו
 פנחס – על פיו יצאו, על פיו של יהושע רסג
 ואתחנן – ארץ ישראל קדושתה עצומה מן השמים קלב
 שופטים – המלך ימצא בהתורה כל ימי חייו רמד
 שופטים – כשמסיר ממצוייה מ"ה נשאר צ"ו רמח

התם סופר – דרשות

טבת – אומות העולם כל אחד עובד רק לטובתו שמו
 ז' אדר – במעם שמושה לא נתן נדבה למשכן שנו
 ז' אדר – במעם שמושה לא להם בעמלק שצא
 ז' אדר – במעם שנמסר מלחמת עמלק לשאול י
 ז' אדר – גם למעלה ישבו השרים לדון בושתי שצד
 ז' אדר – זכות צדקה עמדה לישראל בפורים שז
 רות – כמתן תורה היה כפיה, וגר מקבל מרצון קעא

התם סופר – דרושים ואגדות

בשלח – רכוש מצרים חקוק עליהם ע"ז ואיך נטלוה קג

התם סופר – על השי"ם

ביצה – הכתונת היה של כלאים רצג

התם סופר – שו"ת

הקדמה – עבודת אברהם להדריך אחרים רנז
 מז – המן נתברך בשבת דאובל קמעא ומתברך קנז
 רח – איך נבנה על הר שעבדו עבודה זרה קפט
 רח – בביאור פירוש והעלה לעולה בעקידת יצחק קפב
 רח – אמונת אברהם תושבי"כ, ויצחק תושבע"פ קצ
 רלו – בענין להקריב קרבן פסח בזמנינו תט

מורי אבן

ר"ה – בניסן עתידין להגאל, רק בעתה תח
 ר"ה – תפלת מלך הוה כתפלת ציבור נח

מיוז' בפרדם

על תשובה מאהבה יש שכר בהאי עלמא ששט

תנד

שמן

מפתח ספרים

ראש

אמור – דוגמא של מצוה צריכה להיות במהרה רמה
פנחס – התביעה על מה שממשיך להרהר גם אח"כ יד

כלי יקר

תשא – מחצית השקל שגרמו שבירת הלוחות שמזו
ויקהל – קחו מאתכם ולא הגזול שפ
דברים – להצפין העשירות מעיני הגוים רמא

כתב סופר

בשלח – מן הוא, שכל אחד טועם בו טעם שונה קיט

לב אריה

וארא – במצרים תיקנו שם אלקים פעם אחת ב

לבוש

וייד רסד – להדר אחר מוהל צדיק קפד

לחם שלמה

שו"ת הקדמה – בפלפול שורפין החיצונים שד
דרשות ח – חללים רעים ונאמנים, שדמברים אלינו נה
אגרות – בגודל מעלת החתם סופר קצו

ליקומי יהודה

ויקהל – בשבירת הלוחות נשאר מצות שבת שסז

ליקומי אמרים תניא

ד – קוב"ה ואורייתא חד, כי הוא היודע והמדע שפב
אנה"ק – דברך נצב בשמים, הדיבור מקיים העולם רפא

מאזה קשימה (להרמי"ע מפאנו)

חמשים פעמים נזכר יציאת מצרים בתורה קמז

מאמר מרדכי

שבת משפיע רוחניות, תוספות שבת גשמיות קעז

מגדים חדשים

בראשית – הכתנות עור היה מעור תחש רפט

יד דוד

בא – פסח מן הככשים נגד ברית בין הבתרים צז
משפטים – בטעם שהיה משה בהר ק"כ יום רכו

יימב לב

תבוא – גם בלחם הגשמי יש בה עבודה קנט

ילקוט מעם לונו

שמות – טעם לסיבת גלות מצרים צ
בשלח – בים ראו מקדש של מעלה וירושלים שצג

ילקוט ראובני

וישלח – מעלת בנימין שלא השתחוה לעשו רפה
שמות – לכה ואשלחך, לרעה לכה, ולטובה אשלחך עז
בא – מצרים עשו כלבים בכישוף שלא יוכלו לצאת פה
יתרו – במתן תורה נעקר הר המוריה ובה לסיני קפז

יערות דבש

זי אדר – כשחוזרת לנעוריה נחשב הבן ככבוד יב

ישועות מלכו

שינוי הלשונות ששון ושמחה וחדוה קסה

ישמח ישראל

נח – בכל רשע נשאר ניצוץ שלא נפגם כד

ישמח משה

בראשית – משה לא הוצרך לאכילה ושתיה קצה
לך – אי יש למלאך צל שמו
שמות – ביגיעת התורה מתקיים בועת אפיך ד
תרומה – בטעם שלא נדב משה להמשכן שנה
תרומה – מרדכי ידע מנס החצלה שכו, שצז
תשא – אנכי אנכי הוא מנחמכם, שאין חי נפגם ב
תשא – בטעם שאדם גדול מותר למסור נפשו נב
צו – כשלא נתעורר לתשובה נעשה הקרבן פיגול ריד
אחרי – אינו חושש לקיום העולם נידון במדת הדין לח

תנה	ראש	מפתח ספרים	שמן
	מהרי"ן חיות	קפג	שבת – בחטא אדם הראשון נגזר למות קודם זמנו
שמט	סנהדרין – שבע מצות בני נח נצטוו במרה		מגדנות אליעזר
	מושב זקנים	שלט	בחוקתי – על תשובה מאהבה יש שכר בהי"ע
רעז	תרומה – לויים גובהן עשר איך נכנסו למשכן		מגלה עמוקות
	מכתבי תורה	רנה	אור ראשון נברא קודם העולם
קלא	מן של שבת אי מותר להותיר	פג	ויגש – בטעם החוק ארבע הידות יהיה לכם
	מנורת הזהב	שיח	מדבר קדמות
שח	ראה – צדקה לאינם מהוגנים מעורר רחמים		המן גלגול של עישו
	מסילת ישרים	רעז	מדרש יהונתן
מג	ה – ליצנות דוחה מאה תוכחות		תצוה – לויים גובהן עשר אמות איך נכנסו למשכן
רצו	יא – כגנות מדת הקנאה		מדרש שמואל
	מענינה של תורה	רלד	אל תחזיק טובה לעצמך, רק ללמד אחרים
שמו	עקב – בשבירת הלוחות נשאר מצות שבת שלימה		מהרי"ל דיסקין
רלח	ברכה – שבירת הלוחות רק אחיזת עינים	נא	וארא – אי נצטוו הצפרדעים ליכנס לתנורים
	מעשה רוקח	רעה	בהעלותך – אהרן לא הוצרך לעלות להדליק
קג	בשלח – אמרו ארבע שירות על הים		מהרשי"א
קנד	בשלח – כשנמכנו מצרים לא אמר הים שירה	קלא	שבת – משקל בי סלעים מילת, וביאורו
רנג	ויקהל – ציווי המשכן מתחלה היה שמישה יעשה הכל	עח	שבת – ישראל האמינו למשה גם בלי האותות
רלג	וילך – בענין שעשאו יהושע מלא וגדוש	שמט	שבת – למה נענשו הא יש מודעא לאורייתא
שפט	תענית – חי התאבל על החורבן מרי"ח אב	גב	פסחים – בלימוד מהצפרדעים למסור נפשם
	מקנה	יד	יומא – הרהורי עבירה קשין גם כשלא חטא
קיב	הקדמה – רכוש מצרים היו כסף קידושין	שעד	סוכה – הלומד בפרהסיא יש משום יוהרא
שמח	הקדמה – הקידושין היה בתנאי קבלת הלוחות	שיח	מגילה – גבר מלכא עילאה מתתאה, דרך תפלה
פח,קפח	קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום	קז	חגיגה – אור יום ראשון צופה בעיני רוחני
	משיבת נפש (להרמ"ע מפאנו)	רלא	קידושין – יש גאווה במחשבה דיבור ומעשה
יב	גמ – הזקיהו הוא גלגול עמרם	שנז	סנהדרין – טוב לבטל תורה מלבייש בן ישראל
	משך חכמה	קסח	סנהדרין – יתרו למה נימול הא היה מבני קטורה
יא	נח – להעמיד בנינים גם כאשר ישפכו דמם	שעא	עייז – בתפלה וצדקה אפשר שיתרפא קודם
		רלב	תמורה – יהושע התייחר ושכח מתלמודו

תנו

שמן

מפתח ספרים

ראש

תרומה – כשיש נביא אין צריך לאורים ותומים

רצה

תהלים משפט צדק

גלגול ראשון אב, והשני בן

רט

מתת-יה (להרי"מ שמראשון)

בראשית – הכתנות עור היה מעור תחש

רפט

נועם אלימלך

וארא – מופת אמיתי הוא מופת גם לעושהו

מז

בא – בנערנו ובזנינו, ימי הנעורים והזקנה

צג

יתרו – כל אחד הבין הגאולה לפי מדרגת גלותו

קעז

ראה – צדיקים מתגלה להם האור הגנוז

קז

ליקוטים – עיי שלומד במעי אמו יוכל להשיג

קסו, רנו

צעמיל קמן – בעת פנוי יחשוב מצות ונקדשתי

קצט, ריו

נועם מגדים

וישב – בני נח לא נצטוו על שיתוף, דהוי עבדים

שלה

במדבר – בטעם שאנו בניים למקום ואומות עבדים

שג

האוינו – עבודה בהתבודדות אין פניות

שעד

נזר הקודש

אברהם ניצול כדי להעמיד הכלל ישראל

רטז

חי מחליף הימים להקדים יום הגאולה

שעא

נר ישראל

הושענא למען פארך, תפילין שלך

סב

חדוה, צירוף אות חי לדויה

קסו

נתיבות עולם

שכחת התורה, לעולם הבא תורתו עמו

רלט

סידור השלייה

משה זכה לאלף אורות, ומחזיר הכתרים בשבת רלב, שלד

ספורנו

מקץ – תשועת חי נעשית כמו רגע

צט

תצוה – להקדיש האבנים עבור שיכתבו שמות

רסח

פקודי – במושכן השראת השכינה יתר מבמקדש

שמב

עקב – כשלוקח מעייז ומצליח, יתלה זאת בעייז

מא

עבודת בנימין

סיפור מהגר צדק מווילנא

רטז

עבודת ישראל

אבות – לעמייל יולד, לילמוד עיל מינת לילמד

רעד

עיון יעקב

ברכות – במקדש של מעלה כלים תחלה

שעז

מנחות – המכשפים יבינו יותר מה נעשה בדרך גם

מז

עין יוסף

סוטה – בביאור טענת עמרם לשואו אנו עמלים

יא

עקרים

שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כי העולם מונבל

שלט

ערבי נחל

בראשית – צדיקים מתגלה להם האור הגנוז

קז

ערוגת הבשם

חיי – מצות באדלייה הם כמו מצות בין אדם למקום

רמב

שמות – כתונת הפסים לימד על חשיבות הדיבור

קל

וארא – בטעם שתורה נקרא מורשה

עג

וארא – הצער בצרות חבריהם השלים הזמן

קטז

ערכי הכינויים

המן גלגול של עשו

שיח

תורה שבכתב אכילה, תורה שבעל פה שתיה

קצו

עשרה מאמרות (להרמ"ע מפאנו)

מחיית עמלק ביד בנימין שלא השתחוה לעשו

רפה

אילו שמעו מפי חי לא הוצרכו ללוחות

שפא

שמון

מפתח ספרים

ראש

תנז

פני דוד

פרעה ליוח ישראל שיזכה לשעבדם עוד הפעם

פנים יפות

נח – קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום

בא – שלשת ימי אפילה, י"א י"ב י"ג ניסן

בשלח – יהודה ובנימין, מי יורד תחלה לים

יתרו – יתרו מל עצמו חוץ לענני הכבוד

יתרו – לאכל לחם, שאכלו פת עכויים

יתרו – נתלש ההר ועלה לקראת חי

יתרו – כפה הר כניגית, אינו עונש אלא טבע

תרומה – רכוש מצרים היו כסף קידושין

תשא – אור יום ראשון מתגלה בשבת

אחרי – כ"ף קטרת עולה קרי"ע שטי"ן

פרדם יוסף

שמות – בענין שבת פרעה שלחה אמתה ונשתרבה כז

שמות – פעולה שלא כדרך הטבע אי הוי פעולה שצא

וארא – במכת דם נתאמת המופת של המטה מ

בא – בחושך ישראל האכילו את מצרים קו

ויקרא – בטעם דבני נח לא מקריבין שלמים קנט

פרשת דרכים

א – איך שמרו האבות שבת פז

ח – אילו נכנס משה לא"י לא היה המקדש חרב שנה

יג – ציבור שכל אחד מתפלל על עצמו כיהידים דמו נו

פתח עינים

על דאמפת אטפוך, בנגלול אחר רט

צבי לצדיק

שמיני – חדוה, צירוף אות חי לדו"ה קסו

צלי"ח

אמרו שירה ביום השמיני, וביאורו פח

האותיות מלוחות הראשונות נחקקו בהשניות שכו

צפנת פענח

בראשית – שיתין מה שנימל לבריאת האדם קצ

ארץ ישראל תרומתו של עולם רכה

קדושת אהרן

בשבירת הלוחות נשאר מצות שלימה שמזו

קדושת לוי

בשלח – חי צלך, כפי תנועת האדם פד

שלח – דיבור של משה מכריח הדבר עה

כללות הנסים – מצרים לא עשו בשביל ציווי חי יג

קהלת משה

על מטה משה חקוקה שם הוי"ה קל"ח

קול אריה

הקדמה – על תשובה מאהבה יש שכר בהאי עלמא של"ט

קרן לדוד

בא – איך נמשך ממכת ארבה טובה למצרים לעולם ק

רא"ם

שלח – כשמבזין אדם אין קורין אותו בשמו קצו

ראש דוד

וירא – גם לאברהם שאל חי שישחוט עצמו לעולה קסג

מקץ – בטעם עכויים ששבת חיוב של"ח, שג

שמות – בטעם החוק ארבע הידות יהיה לכם פג

בא – צער השכינה השלים הזמן במצרים קעז

תצוה – על ידי שקבלו התורה קנו העולם קיג

קדושים – מחזיקי תורה ישיגו ידיעת התורה ר, רפא

ראשית חכמה

קדושה – בענין מחשבה שעושה פרי יד

רבינו בחיי

בראשית – אלקים שם הטבע, הוי"ה שם הנם נ

בראשית – בחטא אדה"ר נגזר למות קודם זמנו קפג

תנח

שמן

מפתח ספרים

ראש

בראשית – אדם הראשון לבש בגדי כהונה	רצ	בא – אשר התעללתי, אני מצחק בו	בא
בראשית – הכתנות עור היה מעור תחש	רפט	בא – מכת ארבה היתה בניסן	בא
בשלה – כל הנסים הושם במבוע בשעת הבריאה	ממ	בא – אין ארבה מפסיד בכל מצרים	ק
וארא – כל מכה שימשה כ"א יום	עז	בא – בעון הדור ניתוסף עוד שלשים שנה	צה
תצוה – בסגולת אבני החושן	רסח	בא – המופת מורה שיש אלוה-מה,ק,קלז,קמו,קנח	מה,ק,קלז,קמו,קנח
תצוה – כהנים סובלים הקור בבגדי כהונה	רעז	בשלה – המן התליע בדרך נס	קכח
תשא – בעגל הסירו הבגדים של הרצאת הדם	ריב	בשלה – ביאור לחם שמלאכי השרת אוכלים	קמא
רד"ק			
תחלים – השמים מספרים, כאילו הם מדברים	נד	יתרו – בענין לאכול כל ימיו לכבוד שבת	קנט
רוקה			
משפטים – ארבעים יום בשמים לזיכוך גופו	קצז	משפטים – למען ינוח, פירושו כמו בעבור	קצג
תשובה – לעשות תשובת המשקל	שנו	תרומה – פרשת זו אי נאמרה למשה קודם מ"ת	רלה
רימב"א			
יומא – נשמע קולו ביריחו, בנס	לה	תרומה – בנתינת העדות קודם הכפורת	רלה,רנו
מו"ק – מקיים מצות התורה הוי כספר תורה	של	תצוה – בגדי כהונה לבושי מלכות הן	רעד,רפג,רפז
רי"ף (עין יעקב)			
ברכות – זקן ששכח תלמודו, הדמיון לשברי לוחות	רלח	תצוה – ביאור משפט האורים	רסד
רמב"ן			
הקדמה – כל החכמות מרויזים בדברי התורה	רמד	תשא – בביאור הדרש דמשכן אינו דוחה שבת	שמא
הקדמה – תורה כתובה באיש שחורה על לבנה	שכו	תשא – הקב"ה כתב האותיות על הלוחות שניות	שכו
בראשית – במעם שבששי נאמר טוב מאד	קלז	ויקהל – ציווי המשכן למושה היתה קודם העגל שלא,שמוג	שמוג
בראשית – בביאור והיו לבשר אחד	שכג	ויקרא – לחשוב לעצמו כאילו הוא הקרבן	ריג,ריח,ריט
בראשית – בחטא אדה"ר נגזר למות קודם זמנו	קפג	אחרי – ביום הכפורים נעשה השטן סניגור	רכג
לך – במעם שנענשו מצרים על מה ששיעבדו	יג,קנב	אמור – קודם מתן תורה הולכין אחר הזכר	יא,עא
לך – רק גר יהיה זרעך, די מאות שנה	פג	בהעלותך – אהרן הדליק המנורה כל ימיו	רכב
תולדות – האבות קיימו התורה רק בארץ ישראל	כ	חוקת – בביאור חטא מי מריבה	רכה
וישלה – לאהו לעולם בדרכו של יעקב ליתן שוחד	שצה	תבוא – יש בידו להקים ולא הקים בכלל ארור	ט,שצה
וישלה – בן נח מצווה על כל דינין של ישוב העולם	שצט	תורת האדם – עולם הבא, עולם שאחר התחייה	סג
ויגש – נסתלקו הצדיקים נסתלקו ברכותיהם	שב	רמ"ק	
שמות – במעם שלא שיעבד פרעה בשבט לוי	קטז	מט – האותיות מלוחות הראשונות נחקקו בהשניות שכו	
וארא – במעם להסיר הצפרדעים רק למחר	מח	שו"ת הרשב"א	
וארא – מכת ברד היתה בחודש ניסן	קמ	קמח – תפלת מלך הוה כתפלת ציבור	
רשב"ם			
בא – וישאלו איש מאת רעהו, לשון מתנה			
תצוה – המגבעות צריכים יפוי יותר			
תשא – הקב"ה כתב האותיות על הלוחות שניות			
שב דנחמתא			
ה – נפש ישראל היא ס"ת שלימה, שלמדו המלאך			

תנ"ך	ראשי	מפתח ספרים	שמן
נז	במדבר – כל אחד מתפלל על עצמו כיחידים דמי		שו"ת שבות יעקב
ק"ב	שלח – יש ממוצע בין מן ללחם הארץ	קצה	צא – משה לא הוצרך לאכילה ושתיה
מו	דברים – כל שפה מושכת לרעת האומה		שיטה מקובצת
	שערי יושר		בכורות – לויים גובהן עשר אמות איך נכנסו למשכן רעז
רצ"ט	הקדמה – בטעם שבירת הלוחות בחטא העגל		שי"ך
	שפע ט"ל	פה	שמות – מצרים סתומה בכישוף שלא יצא אחד
קמז	המושים פעמים נזכר יציאת מצרים בתורה	קו	בא – האור לישראל בא מגן עדן בעולם הבא
	שפת אמת	קצה	בא – הגאולה היה גם להשכינה
קכ"ט	בשלח – משה אמר לחזור נגד מראה הענן	רעז	תצוה – כהנים סובלים הקור בבגדי כהונה
רצ"ט	חרות על הלוחות, על לוח לבך		ש"ל"ה
קל"א	מן של שבת אי מותר להתיר		וארא – אלקים שם הטבע, הוי"ה שם הנם
	שפתי חכמים	נ	וארא – לוי קרא שמות בניו על השיעבוד
שכ	חקת – עירבו מפרה של משה לכל הפרות	סח	בשלח – אמרו שירה לעתיד לבוא, על העתיד
	שפתי צדיק	פו	משפטים – הי צלך, כפי תנועת האדם
רל"ח	עקב – שבירת הלוחות רק אחיות עינים	פד	תרומה – שיהא האדם עצמו משכן לשכינה
	תולדות אדם (להגרי"ז מוזילנא)	רבה	תצוה – המשכן בריאת שמים וארץ
קג	במסורה אפיך בי פעמים	רצ"ב	ויקהל – בענין שכחת התורה בשבירת הלוחות
	תולדות יעקב יוסף	רל"ט	תולדות אדם – העינים והחוטם הם הוי"ה, וביאורו
ז	צו – לגבי משה, בסביבתו, יראה מלתא זושרתא	כ"ט	פסחים – וירעו אותנו המצרים, נהפכנו להיות רעים
ס	קדושים – אל תעש תפלתך קבע, לצורך עצמו	כ"ז	פסחים – ניתוסף לי שנה לחטא מכירת יוסף
	תולדות קול אריה	קנו	שער האותיות – לא לשתות יין שראה עכ"ם
קצ"ט	בגודל כח הצדיק לעורר בדרשותיו		שמועה טובה
	תוספות יום טוב	כ"ט	וארא – העינים והחוטם הם הוי"ה, וביאורו
תי	פרה – לעתיד יתגלה אפר פרה אדומה		הגדה של פסח שמחת הרגל
	תוספות רי"ד	פג	בטעם החוק ארבע הידות יהיה לכם
רנז	עירובין – בביאור שמקדימן דברי בית שמאי		שם דוד (לרבי דוד אופנהיים)
	תורה תמימה	ש"ד	תשא – בטעם חטא העגל בשעה ששית
קצ"ו	כשמבזין אדם אין קורין אותו בשמו		שם משמואל
		קפ"א	תרומה – זמן קבלת התורה יש תמיד

תם

שמן

מפתח ספרים

ראש

תורת העולה (הרמ"א)

הבגדי כהונה נגד מצות בני נח

רצא

תפארת יהונתן

ויקהל – בטעם שטוו על העזים

רמוג

תורת חיים

סנהדרין – אדם הראשון עינה גופו בזרזי תאנים

שלז

ויחי – המתחיל במצוה, המלאך אומר לו גמור

כו

עיז – פרשת יבמות ונחלות נאמרו על תנאי

קפב

תשא – הצדיקים ממתיקים הדינים להשפיע חסד

רפו

חולין – בטעם ארבע כוסות בליל פסח

פב

מסעי – ברצון אמיתי ממשיכין מצוה מלמעלה

שצב

תכלת מרדכי

הכנה לא שייך רק בדבר מצוה

שעב

תפלה למושה

ויצא – עם ליצנות יכולים להכחיש הכל

מד

מפתח צדיקים

רבי יהושע דייטש מוקטמוזן (בעל בית הללמי)
 יציאת צדיק מן המקום, צריך לדברים שיעשו רושם שמו

בעל דברי יואל מסאטמאר

כיון שמהני תשובה יש תביעה אם לא אוהו בזה קנה
 הקב"ה מצילנו מידם, על ידי מתן שוחד קודם שצה
 אם ראה הרמב"ם ספר הזוהר קיא

מוהרי"י מסקווירא

שבת פרשת בשלח, שבת של אמונה קעט
 להראות קירוב גם בתוכחה רפה

רבי יצחק מאיר מגור (בעל חידושי הרי"ם)

במעלת אכילת שיריים של צדיק רעא
 לשון צרפת מושכת לניאוף מו

בעל דברי יציב מקלויזנבורג

החטה לא נכו בכרד, עבור מצות מצה קמ

רבי ישכר דוב מבעלזא

אמרו שירה ביום השמיני, וכיאוורו פח
 אפשר שיתרפא קודם הזמן כמו ביציאת מצרים שנא
 זיווג הגון ביתם היכל הי' רסז
 חיבת ישראל, שבתורתם נחשב כהקריבו קרבנות רמה

רבי ישראל מרוזין

לא אירע רע, רק מה שאתה עמדי בצרה יז,קעז
 שבירת הלוחות רק אחיות עינים רלח
 הקימותי דבר הי', שקבלו על ידי זה התורה מאהבה שצז
 קלני מראשי ומזרועי, תפילין דמארי עלמא סא

רבי אברהם מרדכי מגור (בעל אמרי אמת)

במעם שפירק משה המשכן ז' פעמים שנמ
 כאשר עלי לא הרגיש צרתה סימן שכבר נושעה נו
 יש לשמוע לרבי יותר מדברי המלאך קכט
 רצה לשמח התן שיזכה לתורה רצד

רבי אהרן מבעלזא

במעם שקראו המקדש, הר שדה בית רמג

רבי בונם מפרשיסחא

בענין שבת פרעה שלחה אמתה ונשתרבכה כז
 והיה עקב תשמעון, בסופו תוכרחו לשמוע עט

רבי ברוך בענדיט מקראסנא

אלקא דמאיר ענני, שאומר קלני מראשי סא

רבי ברוך ממעזבז

שמעתא בעי צילותא, תפלה כ

רבי הלל ליכטענשטיין מקאלאמיי

קודם שימות יזכור התוכחות ששמע סז

רבי חיים מצאנז (בעל דברי חיים)

במעם שבחר בהר המוריה ולא בסיני קפז

רבי חיים שמואלביץ

תורה בי פעמים י"ב שנה אינו כמו כ"ד שנה יחד כא

רבי יהושע מבעלזא

במעם שבני משה לא היו ביציאת מצרים פט,קעב

<p>רבי נפתלי צבי מראפשיץ מה שאמרה אמו בעת חתונתה</p>	<p>רבי לוי יצחק מבארדימשוב הלך לרבו ללמוד 'לידעי שיש בורא עולם</p>
<p>רבי נתן אדלער בגודל אריכות תפלותיו</p>	<p>כה כא כשאינו מוחל עונותיהם יש פסול בתפילין של הי</p>
<p>רבי צבי הירש מזידימשוב אברי האדם רומזים לשמות</p>	<p>בעל מגדלות מרקחים מצעהלים למסור נפשו באש גדול, ביאורו</p>
<p>רבי שלום מבעלזא ויעצמו במאד מאד, במדה של בכל מאודך</p>	<p>ר רבי מאיר שפירא מלובלין כלך אצל נגעים, שמשפיע על כל הנכנסים</p>
<p>רבי שמחה בונם מאומטובצק מתחלה לברר באופן שכלי ואחר כך שואלין להצדיק רפה</p>	<p>קו קפא קסז האור לישראל בחושך היה אור הראשון זמן מתן תורה בשבועות, וקבלת התורה יש תמיד ביקש לגנות שירות של דוד, ביאורו</p>
<p>רבי שמואלקא מניקלשבורג ותעל שועתם אל האלקים, עבור צער השכינה, סא, ע, קעז</p>	<p>רבי משה סופר (בעל חתם סופר) כוון בקריאת שמע דגנך ותירושך, על תורה</p>
<p>רבי שמואלקא מסעליש בגודל כחו לעורר בדרשותיו</p>	<p>קצב רא, רצד רפ האריך בתפלה, שמאריך ימים, וישלים תורתו לא מנע עצמו מלברך ישראל</p>
<p>הגר צדק מזוילנא ימליץ זכות למעלה על שהרנהו על קידוש השם</p>	<p>קיו קצו קצב קצט באכילת המן קיבלו צורה חדשה</p>
<p>רבי משה פיינשמוין (בעל אגרות משה) במעם שמתחילין ללמוד עם נערים אלו מציאות</p>	<p>רבי נח מלעכוויטש שבת משפיע רוחניות, תוספות שבת גשמיות</p>

מפתח ענינים

קצד	בשלושה דברים דומה לבהמה
קצד	מורכב מגוף גשמי ונשמה רוחני
קכו	עין השדה, וביאורו
פ	קומתו שלש אמות, ופסיעתו אמה
רנ	יתכן שהאדם עצמו יהא מקדש
רט	מאורעות האדם לפי גלגולו הקדום
רלא	האדם הוא במקום המחשבה
עה	הידיעה אינו מכריח האדם, רק הדיבור
טו	כל מה שברא באדם ברא בארץ דוגמתה
כא	חשיבות שנות הבחירות לעבודת ה'
רלו	בשעת מתן תורה לא נקראו אדם אלא אלקים
קלו	בכריאת האדם נעשה כל הכריאה טוב מאד

ועיין עוד ערך 'בריאת העולם' 'נשמה'

אדם הראשון

קפט	נטל עפר מהמזבח וברא האדם ונעשה שיתין
קצ	היה מן הארץ עד לרקיע, כשנברא
שפח	נברא ערב שבת שיכנס לסעודה מיד
שכב	נברא דו פרצופין, וטעמו
שפח	כיום אכלך תמות, וזמו של הקבי"ה
קפג, רצא	בחטא אדם הראשון נגזר מיתתו
שפח	ארכעה מתו כעטיו של נחש
שפח	מכל עץ הגן אכל תאכל, הוי ציווי
קלא	בטעם שנתקלל בזעת אפיד תאכל לחם
ד	בזעת אפיד תאכל לחם, ויתכן ביגיעת התורה
רפח	הלביש ה' בעצמו אדם אחר החטא בבגדו
רפט	הכתנות עור נעשו מהנחש
רפט	הכתנות עור נעשו מעור תחש
רצ	הכתנות עור היה מבגדי כהונה
שלו	אדם הראשון עינה נפשו בזרזי תאנים
שלו	תאנה למערכה תיקון לחטא אדם הראשון
שפח	אדם הראשון נתן לדוד שבועים שנה משנותיו

אבות הקדושים

כ	קיימו התורה רק בארץ ישראל
פז	איך שמרו את השבת
פז	אי יצאו מכלל בני נח להקל
צו	שנות האבות נכלל בשיעבוד, שהצטערו על בניהם
צה	והגעתם אל המישקוף, בזכות האבות
קצב	עד שבחברון, להזכיר זכות אבות
רמג	בטעם שקראו המקדש הר שדה ובית

ועיין עוד ערך 'אברהם' 'יצחק' 'יעקב'

אבות ובנים

עיין ערך 'בנים' 'חינוך' 'כיבוד אב' 'נישואין'

אבנים

רפז	לשון אב ובנו
-----	--------------

אברהם אבינו

קפט	נביא היה
צה	גדול בגרים וגדול שבאבות, וביאורו
רטז	לא ניצל אברהם מכבשן האש אלא בזכות יעקב
קיד	גם היושב על הכלים מקבל חלק כהיורד למלחמה
קמו	גלות מצרים היתה עונש לאברהם
שטו	איך לא הכיר בשלושה אנשים שהם מלאכים
קפט	אברהם התפלל על המקום שיהיה הר
קפח	התפלל על בית המקדש בהר המוריה
מה, פ	ארכע פסיעות שלוחה פרעה לאברהם
שמ	פסח נגד אברהם

ועיין עוד ערך 'עקידה'

אדם

ף	בצלם אלקים עשה את האדם
כט	העינים והחוטם הם שם הוי"ה
פט	אברי האדם רומז לשמות, רק בישראל

תמד

שמן

מפתח ענינים

ראש

קנח	באומות העולם האכילה פחיתות, לא כן בישראל	רפט, רצא	תיקן חטאו ונתהפך לזכות
עא	באומות הולכין אחר הזכר	ב	גלות מצרים לתקן חטא אדם הראשון
סח	איך להתחזק בשדר בין גויים		
צא	האומות לא רצו לקבל התורה, שלא זיככו גופם		אהבת ה'
קיג	התיר ממון אומות העולם מפני שלא קיבלו התורה	שמ	בזכרון הנסים מתעורר לאהבת ה'
שצה	יעקב לימד לשחד האומות ולהעביר הגזירה	שמ	פסח בחינת אהבה, מדת חסד
רצא	אין מקיימים השבע מצות שנצטוו		אהבת ישראל
שמז	גם כשעובדים לעי"ז אחת, מחשבותיהם שונות	רצו	לשמוח בשמחת חבירו כמו בשלו
זו	כל אומה יש לה תכונה מיוחדת במעשיה ובשפתה	ריא	מהכבש יכולים ללמוד לחום על כבוד חבירו
זו	לשון כל אומה מושך לרעת האומה	זו, קטו	לקבל קודם התפלה מצות ואהבת לרעך
מא	מכה תחלה באלהיהם ואחר כך בהעם	צו	אהבת ישראל מכפר על מכירת יוסף
רפה	עשו נופל ביד זרעו של רחל, יוסף ובנימין	לד	בשנאת חנם עובר כל רגע הרבה לאוין
שכט, שסה	בלוחות הראשונות יש חירות מאומות	לג, נו	החורבן בשביל שנאת חנם
שצד	הקרבת מנינים מצרינו	לג	יתכן להיות בעלי חסד, וביחד שנאת חנם
קס	להזהר מכישול עכו"ם שלא יבוא לבנותיהם		ועיין עוד ערך 'אחדות' 'חברותא' 'שלום'

אור

רצב	אור כולל הן יום והן לילה	רפו	אהרן היה גם נביא
רנה	אי אור נברא תחלה או העולם	רעה	אהרן מופלג בענוה
רנה	היריעות מכונן נגד האור	רצו	היה שמח בגדולתו של משה
קז	אור יום ראשון הוא אור עולם הבא	רצה	בשכר וראך ושמה זכה לחושן על לבו
קז	אור יום ראשון מסתכל בהבית ורואה תוכה	רכב	זכה לתורה ועשירות
קז	אור יום ראשון צופה בעיני רוחני	רפו	מסלק הדינים ומעורר חסד
קז	אור יום ראשון נגנז	רעז	כניסתו למשכן היה בדרך גם
קז, רנה	אור ראשון גנזו לצדיקים	רכב	הדליק המנורה כל ימיו בעצמו
קז	אור יום ראשון מתגלה בשבת	קי	המשיך בהמנורה מאור הגנוז
קי	אהרן המשיך בהמנורה מאור הגנוז	רכב	אהרן לא הקריב הקטורת מעולם
קט	בהקרבת הפסח היה מאיר להם אור הגנוז	רפב	בגדי כהונה של אהרן רק לכבוד ולא לכפרה
קט	בבריאת האור לא נאמר ויהי כן	רפד	באהרן היה התומים קודם לאורים
רנה	נר דלוק על ראשו כמעט אמו, מאור הגנוז	רצה	לא השתמש באורים ותומים, רק היה לכבוד
שלח, שנב	אינו דומה אור פניו של אדם בשבת		ועיין עוד ערך 'כהונה'

ועיין עוד ערך 'יום' 'שמש'

אורים ותומים

עיין ערך 'משכן'

אומות העולם

ל, פט	אברי האדם רומז לשמות, רק בישראל
שלה	ישראל הם בנים, ואומות העולם עבדים
פד	ישראל חושב תמיד על העתיד, והגוי על הוח

שמן

מפתח ענינים

ראשי

תסה

אותיות

ששים רבוא נשמות נגד אותיות התורה
 יש נשמות מקליפת נוגה שאין להם אות בתורה
 כל אות צריך להיות מוקף גויל
 כל תיבה יש לשנות צירופי האותיות
 אותיות תשר"ק הוי דין
 אות יו"ד היא אות חכמה

אחדות

בצער של חבירו יש להצטער ולא לקבל בשמחה
 כשיש אחדות די גם מקום קטן
 המניעה של אחדות בא מנאה
 יצאו קודם הזמן בשביל האחדות שביניהם
 פסח בא בחבורה, לרמוז על אחדות
 ועיין עוד ערך 'אהבת ישראל' 'חברותא' 'שלום'

אכילה

כשאוכל לשם שמים עובד ה'
 יש העלאות ניצוצות ומתעלה לרוחני
 במעלת לאכול ולשתות עם תלמידי חכמים
 נהנה מסעודת תלמיד חכם כנהנה משיכניה
 במעלת אכילת שיריים של צדיק
 באיזה אופן עשו סעודת מצוה במדבר
 לאכול כל ימיו לכבוד שבת, וביאורו
 להתפלל שלא יכנסו מעדנים לגופו
 אכילת מצוה יכולין לאכול גם על השובע
 בשבת אכיל מפי דבסים תבשיליה
 רווחא לבסומי שכיחי
 באומות העולם האכילה פחיתות, לא כן בישראל
 בן נח לא יכול להשיג שיש עבודה באכילה
 לכבוד אורח מותר לאכול פת עכו"ם
 אוכל יותר מעומר הרי זה רעבתן
 להזהר מבישול עכו"ם שלא יבוא לבנותיהם
 משה לא הוצרך לאכילה ושתיה
 תורה שבכתב אכילה תורה שבעל פה שתיה
 ועיין עוד ערך 'פירות'

אמהות הקדושים

עיין ערך 'שרה' 'רבקה' 'רחל'

אמונה

באמונה יש כמה הדרגות
 יש מאמין ויש יודע בבירור
 להאמין בהשגחה פרטית
 לית אתר פנוי מיניה
 המאמין על פי אותות יש דופי
 האמונה בכריאת שמים וארץ, היא מהתורה
 מאמין בחי העולמים וזורע, וביאורו
 מהנסים הגדולים מודה בהנסתרים
 במ"ת פתח לפניחם שמים וארץ וראו שהוא יחידי
 המופתים עדות לאמונת הבורא
 יציאת מצרים שורש אמונתנו
 הנסים של יציאת מצרים מעידים על אלוהי בורא
 תכלית המכות לחזק האמונה בישראל
 מוכת ארבה מתחזק האמונה לעולם
 כשמכיר שיש בורא עולם, בקל לקיים מצות ה'
 המכיר שהכל מהי בקל נותן צדקה ומעשרות
 כח המסירת נפש בשביל ששמעו מפי הגבורה
 יאמרו שירה על העתיד, הגם שלא נתקיים עדיין
 בזכות אמונת חכמים נקרע הים
 אמונת אברהם בעקידה תושב"כ, ויצחק תושבע"פ
 ועיין עוד ערך 'השגחת השי"ת' 'פרנסה'

אמת

היא נצחי לעולמי עד
 יעקב מדתו אמת
 שיח
 שיח, שיח

ארון

עיין ערך 'משכן'

אריכת ימים

המאריך בתפלה מאריכין שנותיו
 רא, רצד

אריך

כל אריך יש לה תכונה שמשפיעה על יושביה
 מו

תמו

שמן

מפתח ענינים

ראשי

כל מה שברא באדם ברא בארץ דוגמתה
ועיין עוד ערך 'בריאת העולם' 'פירות'

טו

אתרוג

עיין ערך 'ד' מינים'

ארץ ישראל

תרומתו של עולם, אחד מחמשים
ארץ ישראל קדושתה עצומה מן השמים
הארץ שוכתת, ונשפע בתבואתה שפע משמים
תבואת ארץ ישראל קדושתה עצומה יותר מהמן
האבות קיימו התורה רק בארץ ישראל
בטעם קריאתו ארץ נושבת
הוא בראה והוא נתנה לנו, ואין כאן לסטים
ירושת הארץ בזכות התורה
המתים יורשים את החיים
לא תסוב נחלה נאמר רק לאותו דור
נתנו לבני יתרו יריחו
בטעם שביריחו נפל החומה בשבת
בכניסתם נודעוץ ההר לקראתם
בשביל למה הרעותה לא נכנס משה לארץ ישראל
משה לא נכנס לארץ כדי להקים דורו לתחייה

רכה

קלב

קלג

קלג

כ

קלב

קג,קטז

עג

עג

שצב

לה

שסח

קמה

נה

נט

בגדים

תלמידי חכמים שכבבל מצוינין בבגדיהן
כבודו של אדם בגדו
לא להתגאות בבגדי כבוד
למה לא נצטוו משה ללבוש בגדי כבוד
בגדי שאול נהפכו להיות כמדת דוד
בגד רומז על החטא
מכל מצוה נעשה לבוש להנשמה

רעד,שמב

רעה

רעה

רעו

שנב

רפד

קל

בגדי כהונה

עיין ערך 'כהונה' 'משכן'

בושה

המלבין חבירו כשופך דמים
לבייש ישראל חמור מביטול תורה

ריא

שנז

ביטול

ביטול בריה בתתק"ם

קצז

בין המצרים

כדי להתאבל כראוי יש להתחיל איזה ימים קודם
למה ממעטין בשמחה מכניסת החדש

שע

שפט

בית המדרש

מקום תורה ותפלה הוי מקדש מעט

רג

בית

לא קרוי רק כשהוא מקורה

רמא

בית המקדש

מקום המקדש

אברהם התפלל על בית המקדש בהר המוריה

קפח

קפט

שצ

אברהם התפלל על המקום שיהיה הר

בית המקדש הושתת מיעקב

אש

מראה כבוד ה' כאש אוכלת

בטעם שנתגלה במתן תורה כאש אוכלת

גבריאל מלאך של אש

למעלה אש אוכלת אש

מתרבה מניצוץ לשלהבת

מהפך כל הנוגע בו לאש

יצר הרע הוא אש

נר ה' נשמת אדם

תורה כתובה באש שחורה על לבנה

תורה נמשלה לאש, וביאורו

תורה נמשלה לאש שהקטנים מחדדין

תלמידי חכמים כל גופן אש, וביאורו

כ

קצה

רל

שכה

כג,שכז

רא,רלה

שכז

כג,רלז

שכז

ו,רא

רגז

רא,רלה

אשה

זכותם במה שמסייעים לבעלה בתורה

ניתן לנשים ראש חודש שלא חטאו בעגל

שכד

שכב

תפז	ראש	מפתח ענינים	שמז
שמד	כל הנכנס נשפע מקדושתו ונתעלה	רמז	במעם שקראוהו הר שדה ובית
שנח	ההתעכבות בבית הי יש מצוה	קפז	במעם שנבחר הר המוריה ולא הר סיני
לח	לעורר למתק הדין ברחמים	לד, קפח	במעם שלא נילה הי מתחלה מקום המקדש
קצב	קדושתן אף שהן שוממין	קפח	בית המקדש על פי נביא נבנה
רכח	קודש הקדשים תרומה מחצר המשכן	לד, קכג	בנימין ויהודה זכו להיות אושפיזין לשכינה
רפח	קודש הקדשים מכוון נגד עולם הבא	שנמ	היה נבנה על שבעה מקומות
רלז	קודם החמא היו כולן ראויין ליכנס לקוה"ק	קפח	הר המוריה היה נשמר מעבודה זרה
		קפט	נטל עפר מהמזבח וברא האדם ונעשה שיתין
	עבודת המקדש		
שמד	במעם עליית רגל במועד		בנין המקדש
קפח	באים לראות וליראות	תח	תחלה מלך, להכרית עמלק, בנין המקדש
לח	נשמע קולו עד יריחו, וביאורו	שעז	הכל בכתב מיד הי עלי השכיל
קצב	עד שבחברון, להזכיר זכות אבות	קכד	מתחלה רצו לבנותו בראש ההר
שיא	כל הכלים עבודתן מחנכתן	שמא	למה הוסיפו בגודל הבנין מהמשכן
קפח	יש נעבד במחובר לגבוה	קפט	שיתין מששת ימי בראשית נבראו
קפט	לגבוה אי אוסר דבר שאינו שלו	קצ	האדמה שתחתיה מעט, כי נעשה ממנו ההר
שיו	טומאה הותרה בצבור ולא בחינוך	שצ	דוד לא בנה המקדש, דם לרוב שפכת
תט	מקריבין אף על פי שאין בית	קצ	דוד כרה השיתין או יסודות המקדש
		קפט	איך מעה דוד לחפור עד התהום
	שונות	שעז	לשכת פרהדרין בצפון, וביאורו
רכח	המשכן תרומה מהר הבית, אי מחמשים	שעז	לשכת פרהדרין לא היתה פתוחה לעזרה
שמב	השראת השכינה במדבר יתירה מבית המקדש	רנג	אין בנין המקדש דוחה שבת ויום טוב
רמב	בתפלת משה תקט"ו תפלות על המקדש		
רנ	יתכן שהאדם עצמו יהא מקדש		בית ראשון ושני
רנ	מקום תורה ותפלה הוי מקדש מעט	רמא	משכין כמו השנים של בית ראשון
לז	נקרא בתואר טוב	רמא	בית ראשון מאבנים, בית שני גם מעצים
	ועיין עוד ערך 'חורבן בית המקדש' 'משכן'	רו, שמב	בבית שני חסרה השראת השכינה
			בית שלישי
פט	במעם המצוה לקדש הבכור	רנג, תז	מקדש שלישי ירד משוכלל משמים
רפ	לקדש הבכור בדיבור	רנד	בנין מקדש שלישי דוחה שבת
יב	כשחוזרת לימי נעוריה נחשב הבן כבכור		מקדש של מעלה
י	במעם שנקראו ישראל בני בכורי	שצג	ביום ראו מקדש של מעלה וירושלים
יג	משה רבינו היה לו קדושת בכורה	שעז	במקדש של מעלה עושים כלים תחלה
	בני נח		קדושת המקדש
רצא	למה נקראו שבע מצות יבני נחי	לז	מקור הברכה נשפע מבית המקדש

תפח

שמן

מפתח ענינים

ראש

מצווין בכל מה שנוגע לישוב העולם	שמט	ראה שאין מתקיים הקדים מדת הרחמים	לח, שו
מצווין על הדינים	שמט	תורה קדמה לבריאת העולם	שו
שבע מצות בני נח נצטוו במרה, וביאורו	שמט	הבריאה בזכות התורה	רלג
יש שינוי בשבע מצות בני נח אחר מתן תורה	שמט	כל מה שיש בתורה יש בעולם	שו
אי בני נח הקריבו שלמים	קנח	במתן תורה נתחזקו יצירת בראשית	יג
הבגדי כהונה נגד מצות בני נח	רצא	קיום הבריאה כמה שקבלו התורה כששי בסיון	קיג
קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום	קפח	אי שמים נברא תחלה או הארץ	רנה
ועיין עוד ערך 'אומות העולם'		הבריאה עבור ישראל, וקדמו במחשבה	יג

בנים

תכלית פריה ורביה ליישב את העולם	יא	העולם נברא בשביל משה	רכה, שפט
תכלית הבנים שזוכין לחיי העולם הבא	יב	בוי אדר נשלם תכלית הבריאה	שפט
האב זוכה לבנו ממדותיו	יב	אי אור נברא תחלה או העולם	רנה
הרגיל בנר הויין ליה בנין תלמידיו חכמים	רכב	אור יום ראשון נגנו	קז
בנין דלא מעלי, בהדי כבשי דרחמנא למה לך	יא	אור יום ראשון צופה בעיני רוחני	קז
לא ישנה בנו בין הבנים	קל	בבריאת האור לא נאמר ויהי כן	קט
כשהזרת לימי נעוריה נחשב הבן ככבוד	יב	הדשאים עמדו על הפתח עד שהתפלל אדם הראשון	יט
מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי	רפז	המים התחתונים היו בוכין	קמה
דבר שנצטער בו לא יכשל ורעו	פה	בטעם שרק המים היו בוכים על ירידתם	כה
מגדל יתום כאילו ילדו	ו	האמונה בבריאת שמים וארץ, היא מהתורה	קלו
מלמד בן חבירו כאילו ילדו	ח	שיתין מששת ימי בראשית נבראו	קפט
גלגול הראשון אב, והשני בן	רט	נמל עפר מהמזבח וברא האדם ונעשה שיתין	קפט
ועיין עוד ערך 'חינוך'		תנאי התנה עם הים שיקרע	קמד

בנימין

עין ערך 'שכמים'		בבריאת האדם נעשה כל הבריאה טוב מאד	קלו
		הוא בראה והוא נתנה לנו, ואין כאן לסטים	קטז
		כל הבריאה אומרת שירה להי	קנד
		הלוחות נבראו ערב שבת בין השמשות	רלו
		מטה של משה נברא עייש בין השמשות, ומעמו	קלה
		עיי הבריאה בעייש בין השמשות הבריאה טוב	קלו
		עשר מכות נגד עשרה מאמרות	מה
		המשכן שמחה לפני הי כיום שנברא העולם	שפט
		המשכן המשך של בריאת שמים וארץ	רנד, רצב
		ועיין עוד ערך 'אדם' 'ארץ' 'עולם הזה' 'שמים'	

בעלי חיים

אין להם דביקות בנקבותיהן	שכג
כשרואה בעלי חיים משונים נותן שבח להי	שפז
ועיין עוד ערך 'נחש' 'עופות' 'צפרדע'	

בריאת העולם

כל הבריאה נעשה במאמר	רעט	היתה בלילה קודם חצות	צז
בטעם שנברא בעשרה מאמרות	מה	מאז התחיל השבון גלות מצרים	צז
מדיבורו של הי מתקיים העולם	רפא	הוציאו מחלליו של עולם	צז
		היה שם שכירת עצם	צט

ברית בין הבתרים

תסמ	ראש	מפתח ענינים	שמן
			ברית
לח	במדת הרחמים יכולים להקדים הזמן	ו	קדושת הברית תבלין נגד יצר הרע
רו	להשתוקק להגאולה גם כאשר לא חסר בהגלות	רמז	מדת יסוד היא מדה הששית
תח	בניסן עתידין להגאל רק בעתה		ועיין עוד ערך 'מילה'
צט	יתקבצו כל ישראל יחד ברגע אחד		ברכה וקללה
קצו	תורה בעולם הזה הכל לפני תורתו של משיח	לו	כלי מחזיק ברכה אלא השלום
תי	בהגאולה יתגלה אפר פרה אדומה	לו	מקור הברכה נשפע מבית המקדש
	גאולת מצרים	רפ	בחשיבות הברכות שנותנין לחבירו
	עיין ערך 'מצרים' 'פסח'	רסז	ברכת הבית כאשר מתנהגים בצניעות
	גבורה	שכ	משכן שורש הברכה שנמשכת משמים
רמה	עוז זו תורה	שב	נסתלקו צדיקים נסתלק ברכותיהם
	גוף ונשמה		ברכת הנהגין והמצות
קצו	זיכוד הגוף ארבעים יום, כיצירתה	קד	חיוב ברכת נהגין, משום להי הארץ
	ועיין עוד ערך 'אדם' 'בריאת העולם' 'נשמה'	שפט	בתיקון מאה ברכות נעצר המגפה
	גזל		בשמים
רד	בגודל החיוב להחזיר גניבה	שיג, שלט	סממני בשמים רומז על עבודת הצדיקים
	גיהנם		גאולה
יח	רשעים יורדין לגיהנם לדורי דורות	רלא	יש בדיבור במחשבה ובמעשה
	גלגול	רמח	גאולה כאילו עובד עבודה זרה
רט	גלגול הראשון אב, והשני בן	רלב, רעה, שסד	המתייחר חכמתו מסתלקת ממנו
רח	לא ידח ממנו נדח, ומתגלגל לתקן	רלג	המתייחר שוכח שליש תורתו
רט	מאורעות האדם לפי גלגולו הקדום	רעו	הבגדי כבוד מכיאים זחיחות הלב
יב	עמרם נתגלגל בחזקתו המלך	רעה	לא להתנאות בבגדי כבוד
	גלות	צז	המניעה של אחדות בא מגאולה
פ	בשביל ארבע פסיעות של נבוכדנצר נשתעבדו	רלד	לקיים ויגבה לבו בדרכי הי
רו	התרגלו בגלות בכל ולא רצו שוב לעלות		ועיין עוד ערך 'ענוה'
	גלות מצרים		גאולה העתידה
	עיין ערך 'מצרים'	פג	גאולת מצרים שורש כל הגאולות
	גרים	תי	חציו השני של לילה, לגאולה העתידה
קע	אין מקבלין לימות המשיח	תח	תחלה מלך, להכרית עמלק, בנין המקדש
		שעב	ביאור ענין בעתה אחישנה
		שצב	בתשוקה לגאולה ממשיכין אותה

תע**שמן****מפתח ענינים****ראש**

קף	מלה בסלע שתיקה בתרין	קפח	גוי מהול צריך הטפת דם ברית
קף	הכתונת פסים לימד חשיבות הדיבור	קפח	גר צריך קרבן להרצאת דמים
קף	מתולעת משי יכולים לראות כח הדיבור	קע	כקטן שנולד ואין לו קרובים
רעט	דיבור כמעשה שיש בו כח אלקי	קפא	ללמוד מגר שיכולים לשוב ולהיות כתינוק שנולד
רעט	האדם נקרא בתואר מדבר, וביאורו	קפא	ללמוד מגר שעוזב הכל לקבל התורה
עח	דיבור של צדיק מכריח שיעשה הדבר	פא	מצרים דור שלישי יבא בקהל ה', ומעמו
רעט	כל הבריאה נעשה במאמר	קעא	מתן תורה היה בכפיית ההר, והגר מקבל ברצון
קצט	דיבור של צדיק עושה רושם בלב השומע	רעא	כל הגרים מאותן שינקו מחלב של שרה
שצט	גם בני נח מצווה על שקר		
א	לא ידבר לחבירו אלא אם כן קורחו בשמו	קבו	די מינים
רמו	אומר דבר לחבירו הוא בכל תאמר	קבו	ישראל נמשלו לתפוח, אתרוג
	ועיין עוד ערך 'לשון הרע'	קבו	אתרוג רומז על הצדיקים
		קבו	פריו קודם לעליו, וביאורו
		קבו	להתפלל על האתרוג כמיו בשבט
	דין ורחמים		
לח,שו	בתחלה עלה המחשבה לברוא בדין	תו	די פרישות
קלח	אותיות תשר"ק הוי דין	תו	במעם קריאת די פרישות אלו
רסו	הצדיקים ממתיקים הדינים להשפיע חסד	תו	במעם קריאת פרישת זכור בתוכם
שו	יש לשנות הצירופים מנגע לעונג	תט	קריאת הפרישות להכין קעת להגאולה בניסן
שו	על ידי התורה יכולין לשנות מדין לרחמים		
שו	מהלכות נלמד שיכולין לשנות מדין לרחמים	קכב	דגלים
לח	כשחסר מדת שלום נידון במדת הדין	קכב	יעקב מסר להם סדר הדגלים
לח	מי שאינו חושש לקיום העולם נידון בדין	שצג	יצאו ממצרים לפי סדר הדגלים
קלח	מטה משה היה מעורר רחמים וגם דינים	קכב	ירדו דגלים של מלאכים, והתאוו לדגלים
שעא	כשעושה דין מתיירא ומתקלם		אם נסיעתן היה בדרך חנייתן
	ועיין עוד ערך 'עונשין' 'רחמים'		
	דרך	שפח	דוד המלך
קצג	כל הדרכים מן השמים להעלות הניצוצות	שפח	אביו ישי מת רק בעמיו של נחש
	דרשה	שפח	אדם הראשון נתן לדוד שבועים שנה משנותיו
קצט	דיבור של צדיק עושה רושם בלב השומע	קג	לא נאמר בו מיתה
שפב	יש לשמוע תוכחה מראיית פני הרב ולא מכלי	שנב	אמר שירה נגד המש עולמות
מג	לפעמים מונעין מהאדם לשמוע תוכחה	סה,קסז	בגדי שאול נחפכו להיות כמדת דוד
	ועיין עוד ערך 'תוכחה'	שצ	היה אומר שירה גם בעת צרה
		קצ	דוד לא בנה המקדש, דם לרוב שפכת
		נג	דוד כרה השיתין או יסודות המקדש
			הצפרדע אומרת שירה יותר מדוד
	הודאה		
קעג	ארבעה צריכין להודות	רעט	דיבור
			בחשיבות כח הדיבור באדם

תעא

קיה

מהמן רואים שיש השנחה פרטית על האדם
ועיין עוד ערך 'אמונה'

חברותא

חברותא משפיע הרבה לטובה או לרעה
ועיין עוד ערך 'אהבת ישראל' 'שלום'

חדשים

ניתן לנשים ראש חודש שלא חטאו בעגל
ועיין עוד ערך 'ניסן'

חולצה

עיין ערך 'רפואה'

חורבן בית המקדש

נתמשכן על עונות ישראל, והצילם
החורבן בשביל שנאת חנם
בז' אב נכנסו להיכל
במעטם שתשעה באב מקרי מועד
הי התאבל על החורבן קודם שהביאו
בראשון לא חרבו רק התקרה, בשני גם הכתלים
מיתת משה הביאה לחורבן המקדש
ועיין עוד ערך 'בית המקדש'

חטאים

מורא שמים כמורא בשר ודם
מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה, וביאורו
מכל חטא נברא משחית
מכל חטא נברא קליפה לטמא
מתישין כח בפמליא של מעלה
על האדם נרשם שדיין, וחוטא שם שטיין
בחטא מפריד אות הי משם הוי"ה
אין החטא פוגם בהי אלא בשמותיו
החטא מביאה ירידה בפרנסה
הרהורי עבירה קשין גם כשלא חטא
התביעה שאינו עושה לדהות המחשבה והראייה

מפתח ענינים

קפז

קעד

סג

שפט

פא

צה

קג

כ

שפב

עז

קסה

שפח

סא

יה

רכה

יז

סב

פד

עה

מא

כב

רפה

פה

ב

קפח

פה

שמן

חשיבות ההודאה גם כאשר עובר זמן קשה
יש גם לפרסם ההודאה לרבים
להודות בעת צרה, שיכול להיות גרוע יותר
להודות על כל טובה בפרטיות
ועיין עוד ערך 'שירה'

הכרת הטוב

ממצרים יש ללמוד הכרת הטוב

הליכה

מהלך ביום נשרה פרסאות

הקב"ה

בתואר חי העולמים

מראה כבוד הי כאשר אוכלת

אורייתא וקוב"ה חד

אין הקב"ה מיוחד שמו על הרעה

אין עציבות לפני הקב"ה

יומו של הקב"ה אלף שנה

מניח תפלין

גם הרשעים אוהב אותם הי

הנהגתו היא במדת כינוני

הקב"ה עמו בצרה, ויש להצטער על זה

כשישראל עושין רצונו, השמאל נעשה ימין

באתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא

הידיעה אינו מכריח, אבל הדיבור מכריח

אם לא מוחל עונות, יש פסול בהתפלין של הקב"ה

הי דן האדם גם לפי העתיד

לקיים שויתי הי לנגדי תמיד

המקיים שויתי, מושגח מהי

אין החטא פוגם בהי אלא בשמותיו

ועיין עוד ערך 'שכינה'

הרים

כל הר גבוה יש עבודה זרה

השגחת השי"ת

המקיים שויתי, מושגח מהי

תעב

שמן

מפתח ענינים

ראש

קס	במעלת לאכול ולשתות עם תלמידי חכמים	לד	חמא קל הרבה פעמים חמור מעבירה חמורה
רו	המסתוכב בצלם מתבסס מצדקתם	קטו	אין יסורין בלא עון
ז	הנהגתם משפיע ומדריך אחרים לעבודת ה'	רי	מיתה ממרקת עון
נח	הולה בכיתו ילך אצל חכם	ריח	לא לך בירושלים וכידו עון, וביאורו
נח	תפלת החכם הוי כתפלת ציבור	ריז	בענין די הלוקי כפרה
רו	לא לשמוע ולזול חכמים	ריז	במסירת נפש מתכפר כל החמאים
קל	דתן ואבירם לא היה להם אמונת חכמים	שז	עכשיו שלחנו של אדם מכפר
מד	להתפלל שלא יתקרב מאמונת רבו		ועיין עוד ערך 'יצר הרע' 'עגל' 'קרבן' 'תשובה'
קכט	לשמוע דברי רבו יותר מלשמוע למלאך		
שצח	יש בכח חכמים לעקור בשב ואל תעשה		

ועיין עוד ערך 'מנהיגי ישראל' 'תלמידי חכמים'

חנוכה

טומאה הותרה בצבור ולא בחינוך

שיג

חסד

יד הגדולה זו מדת החסד
 כשעושה חסד, גם מלמעלה עושין חסד
 חסד לעניים שאין מהוגנים מעורר רחמים
 ועיין עוד ערך 'דין ורחמים' 'צדקה'

עו

פד

שח

טבע

אלקים שם הטבע, הווייה שם הנסים
 כל הטבע היא מכה הי'
 פעולה שלא כדרך הטבע אי הוי פעולה

נ

קג

שצא

טהרה

דעת זו סדר טהרות
 לומד בטהרה זוכה לדעת אמיתית
 בלי טהרה אין חשיבות לעבודת ה'

קיא

קיא

קיא

טייז בשבט

ראש השנה לאילן, אדם עין השדה
 להתפלל על האתרוג

קכז

קכז

טומאה

כפלפול שורפין החיצונים
 הקליפה נקראת שעיר

שד

שד

חינוך

כל עוד שלא דואג לבניו לא מילא תפקידו
 צריך להיות בטהרה יתירה
 ועיין עוד ערך 'בנים'

רפו

שיג

חכמה

בן ארבעים לבינה
 איזהו חכם הלומד מכל אדם
 כביאור רק עם חכם ונכון הגוי הזה
 החכם רואה התוצאות שיבואו אחריה
 להכיר שחבל רק מתנת אלקים
 אות יויד היא אות חכמה
 בשבת יש הארה של חכמה
 דגן רומז על השפעת החכמה
 דעת זו סדר טהרות
 המתיהר חכמתו מסתלקת
 היופי מונע חכמת האדם
 נזי שערי בינה נבראו וניתנו למשה חסר אחת
 עד חמא העגל היה למשה שער הנויין
 שלמה המלך השיג כל מייט שערי בינה

קכה

רנז

קכה

קכד

שעה

רע

שלה

קצו

קיא

רלב, רעה, שסד

רעו

רלז

שמו

שמו

חכמי ישראל

בטעם שקורין בתואר אדם גדול
 חכמי ישראל הוי כמלכים
 מכוונים דעת עליון בכל דבריהם
 בגודל חשיבות ענין אמונת חכמים
 בזכות אמונת חכמים נקרע הים
 בגודל מעלת להסתופף אצל חכמי ישראל

קד

נח

קצא

קכט, קנא

קכט

טו, קנא

שמן

מפתח ענינים

ראשי

תעג

יהושע

היה נביא הי	רסד
במעם שקראו נער	שסו
בענותנותו של יהושע	שסד
משה מסר לו כל תורתו	רלד
משה עשאו מלא וגדוש בחכמה	רלג
יהושע זכה להמעלות של לוחות הראשונות	שסה
במעם שנמסר מלחמת עמלק ליהושע	י
במעם שיהושע ירש גדולתו של משה	שסב
לא ימיש מתוך האהל	רעא
איך יצוייר שלא ימיש מתוך האהל	שסג
לא הסיח דעתו משה גם שעשה קטנה	רלא
יהושע מלווה משה להחר ארבעים יום	שסה
גודל השנתו משום שראה תמיד פני משה	שסב
יהושע מוכשר שינצח מלחמה	שסו
לא שאל בתומים אלא באורים	רסד
לא היה לו חלק מביות הים	רעא
נתעשר ממוחצב של משה	רעא
אין מקומו באהלו של משה אלא בשבט אפרים	שסג
נענש שגרם להחליש דעת משה	רלא, שסג
שכח האלף דינים בשביל שהתייחר	רלב

יום ולילה

קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום	פז, קפח
יש לקדש הראשית להי	פט
אור כולל הן יום והן לילה	רצב
יום מעשיהן של צדיקים, ולילה של רשעים	רצב
בשנות האדם דל הלילות, ובשמים לילה כיום	רכו
ועיין עוד ערך 'אור'	

יום הכיפורים

כשנכנס לפני ולפנים היה בוער כלפיד אש	רלז
כשנכנס, הארון מאיר, בבית שני מגשש	רלז
במעם השינוי בקמורת ביום הכיפורים	ריג
במעם הזאה אחת למעלה ושבע למטה	רצב
ביום הכיפורים ליכא שמן לקמרג	רכג

יוסף הצדיק

הכתנות פסים לימד חשיבות הדיבור	קף
בחלמו עשה הכנה לגאולתן של ישראל	פב
במעם החוק של יוסף, המישיית לפרעה	פב
למה סיבכו שישב בבית הסוחר	קלז
בזכותו נגדרו כל ישראל	ח
בהתנהגותו לימד לכל בני דורו עבודת הי	ח
יוסף נתן המוש חליפות לרמו על מרדכי	רפד
גלות מצרים בשביל מכירת יוסף	ג, קל, קמו
ניתוסף לי שנה לחמא מכירת יוסף	צה
בנימין לא נשתתף במכירת יוסף, לכן המקדש בחלקו	לז
אהבת ישראל מכפר על מכירת יוסף	צו
היה לו נסיון העוני והעושר	פ
היה לפניו תמיד צורת יעקב	י
לא היה בגדר איש, אלא שליט על עצמו	שכ
כל ישראל נקראו על יוסף שכלכל אותם	ז
שמר שבת גם במצרים	כ
זרעו של עשו נמסר בזרעו של יוסף	י, רפה
ישראל עוסקין בביוה ומשה עסוק בעצמות יוסף	קבד

יופי

היופי מונע חכמת האדם	רעו
----------------------	-----

יין

יין רומז לתשובה מאהבה	רפד
תירושך רומז על פלפול התורה	קצו
לא לשתות יין שראה עכובים	קנז

ימין

כשישראל עושין רצונו, השמאל נעשה ימין	כב
--------------------------------------	----

יסורין

אין יסורין בלא עין	קמו
משביעין שלא יצאו אלא בשעה פלוני	צה
ועיין עוד ערך 'דין ורחמים' 'עונשין' 'צרות'	

יעקב אבינו

איהו תושבחתא דאבהן	רנו
--------------------	-----

תעד

שמן

מפתח ענינים

ראש

			במעם שקראו א-ל
		כט	לא מת שזי
לז	אי נתחלקה לשבטים	שיו, שיה	מדתו אמת
לה	בחלקו של בנימין	שז	מייחד עבודתו להי לבדו
לח	ביריחו יש קדושת ירושלים	רטז	לא ניצל אברהם מכבשן האש אלא בזכות יעקב
רטז	היה רואה כולם עוסקים במלאכת שמים	קיג	יעקב ועשו חלקו העולם הזה והעולם הבא
ריד, ריה	לא לך בירושלים ובידו עון, וכיאורו	רנה	במעם שמפרכם לצאת מומעי אמו
	ישועה	יג	הוא הבכור במחשבה
צט	תשועת הי נעשית כמו רגע	י	הי הסכים על הבכורה ליעקב
שנג	הישועה מזומנת ויכולין להקדימה בתפלה	שצ	התיירא שלא יהרוג עשו, שיוכל לבנות מקדש
פז	יאמרו שירה על העתיד, הגם שלא נתקיים עדיין	כ	נשא בי אחיות רק בחוץ לארץ
נו	כאשר הצדיק לא מרגיש, סימן שכבר נושע	שצ	בית המקדש הושתת מיעקב
	ישראל	שיה	יעקב הכין הגם של פורים
קכה	בביאור רק עם חכם ונבון הגוי הזה	י	יוסף היה לפניו תמיד צורת יעקב
קל	בביאור התואר תולעת יעקב		
צ	במעם שנקראו צבאות הי	יצחק אבינו	
י	במעם שנקראו ישראל בני בכורי	רסז	בתפלת מנחה המשיך חסד לעולם
סד	במעם שנקראים יעקב	קפז	השופר במתן תורה היה מאילו של יצחק
קמח	במעם שנקראים תואר ריקנים	קצא	מסר נפשו על תורה שבעל פה
יג	הבריאה עבור ישראל, וקדמו במחשבה	קסב	נפשו כולו כליל בעולה בהעקידה
קפד, שטז	כלל ישראל ביחד הם קומה שלימה		ועיין עוד ערך 'עקידה'
קכז	ישראל נמשלו לתפוח, אתרוג	יצר הרע	
ו	כל ישראל נקראו על יוסף שכלכל אותם	שכז	היום אומר עשה כך ולמחר וכי
שב	ששים רבוא ישראל נגד אותיות התורה	שה	מתגרה בישראל יותר מכל האומות
קמח	יש ששורשן בחלק הריקן שבתורה	שכז	יצר הרע הוא אש
שג	יש נשמות מקליפת נוגה שאין להם אות בתורה	שכז	תורה מצלת מיצר הרע
שג	נשמות מקליפת נוגה יש להם תקנה בהזקת ת"ח	ה	בראתי תורה תבלין, רק בטרה
שג	בנים למקום ואומות העולם עבדים	ו	קדושת הברית תבלין נגד יצר הרע
ל	צורת ישראל שם הוי"ה ולא צורת אומות העולם	רמח	גדול מצווה ועושה, שיצרו מתגבר
ב	בכל פעולה עושה רושם למעלה	רמח, שמג, שנה	במתן תורה נעקר יצר הרע מלבם
שכח	במתן תורה היו בחינת אלקים	שעו	מלאכים אין בהם יצר הרע
יג	בני בכורי ישראל, דאלינן בתר מחשבה		ועיין עוד ערך 'חמא'
של	נפש ישראלית היא ספר תורה, שלמדו המלאך	יראת שמים	
סד	מסתכל תמיד על העתיד ולא על ההווה	קפז	יראת שמים חשובה יותר מתורה
עא	קודם מתן תורה הולכין אחר הזכר כמו בני נח	רנה	כאשר מדרוך מיראת הי הוי נצחי
	ועיין עוד ערך 'אומות העולם' 'עבודת ה'		
	'רשעים' 'שבטים'		

שמן

מפתח עניינים

ראש

תעה

רעה	בבגדי כהונה יש סודות להתקדש בהם	יתרו	אי אחר מתן תורה בא
רפג	בגדי כהונה בגדי מלכות	קנו, קנח, קסא, קעב	במעם שנכתבה בתורה קודם מתן תורה
רפז	בגדי לבן רומז להווייה, וזחב לאדניי	קפא	במעם שהטריח למושה לקבל פניו
רפח	במעם שבחויץ משמש בשמונה, ובפנים בארבע	קפא, קע	התחברות יתרו למושה הביאו להתגייר
רצא	הבגדי כהונה נגד מצות בני נח	קפ	ישראל קיבלו התורה בכפיה, ויתרו מרצון
רצא	השמונה בגדים מעוררים רחמים על ישראל	קעא	איך קבלוהו לגר, לשלחן מלכים גייר
שנב	שתהא כמדתו, וביאורו	קע	אחר שנתגייר אינו עוד חותן משה
רפז	למה לא לובש הכהן ציצית כעבודה	קע	לא אמרו ברוך עד שבא יתרו, וביאורו
רסב, רפג	בגדי כהונה מכפרים	קסב	בביאור ויחד יתרו
רז, רסב, רצא	כתונת מכפר על שפיכת דמים	קסא	יתרו מבני קטורה והיה נימול
רסב	מעיל מכפר על לשון הרע	קסח	יתרו מל כדי לאכול קדשים
רצב	המעם שהלביש משה את אהרן	קנח	יתרו שנימול דינו כחולה שנתרפא
שי	אי המשיחה קודם ללבישת הבגדים	קעג	מל עצמו במדבר במסירת נפש, ונחשב לעולה
רעז	היו סובלים קור בבגדי כהונה	קסג	מל עצמו חוץ לענני הכבוד
שנב	בביאור עשיית הבגדים לכבוד	קסד	מהולכי מדבריות וצריך קרבן
רסב	בגדי כהונה של אהרן היו רק לכבוד ולא לכפרה	קעג	הוריד מן ליתרו כנגד ששים רבוא
רסב	במעם שמושה שימש רק בחלוק לבן	קעה	המן ליתרו היה בו רק מעם לחם
רעז	במעם התפארת של המגנבות	קעה	עשה סעודת מילה בבשר
רסב, רצג	הכתונת של כהן גדול אי היה כלאים	קסח	סעודת יתרו אי הוי רעבתנותא
רצ	הכתונת עור של אדם היה מבגדי כהונה	קסט	אכלו יותר מעומר, דרווחא לבסומי שכיחי
רצב	במעם הזאה אחת למעלה ושבע למטה	קנז	אי אכלו עם חותן משה פת עכו"ם
	ועיין עוד ערך 'אהרן הכהן'	קנו	למה לא הביאו יין להסעודה
		קנו	באו ללמדו שגם בלחם גשמי יש עבודה
		קנט	משה היכן היה
		קנו, קסט, קעד	נתנו לבני יתרו יריחו
		לה	

כלאים

רסב	הכתונת של כהן גדול אי היה כלאים
רסב, רצג	כשאי אפשר לפשוטו התחתון הוי שעטנז

כעם

רכה	משה נענש עבור רגזותו
------------	----------------------

כשפים

מב	מצרים כולו כשפים
מה	למה זכה מצרים לעשרה קבין כשפים
פו	מצרים עשו כשפים לצאת מהים
פה	מצרים סתומה בכישוף שלא יצא אחד
פד	אין עוד מלבדו, אפילו כשפים, וביאורו
פד	המושג מהי אין כשפים שולטים עליו

כבוד

רצו	הכבוד דוחק לב האדם יותר מכל התשוקות
רעו	תלמיד חכם כשהוא מכובד דבריו עושים רושם

כהונה

רפא	הכהנים נתקדשו בארבעה דברים
רפ	משה בדיבורו קידש אותם
רפו	עבודת כהן גדול להתפלל על ישראל
שעז	שלא תזוח דעתו בכתר כהונה
רלז	כשנכנס לפני ולפנים היה בוער כלפיד אש

	תעו	שמן	מפתח ענינים	ראש	
רפב	דמיון לעין הרואים ולא ממש המכשפים יבינו ביותר מהו נס ומופת מופת אמיתי הוי מופת גם לעושהו נימוחין על המים	מ	מ	מעיל מכפר על לשון הרע	
		מו	מו	ועיין עוד ערך 'דיבור'	
		מז	מז		
		מ	מ	לשון	
מו	להפוך מטה לנחש דבר קטן	למ	למ	לשון כל אומה מושך לרעת האומה	
מו	אי אפשר שדומם יבלע דבר אחר	למ	למ	לשון צרפת מושכת לניאוף	
	לא עומד רק שלשה ימים	מא	מא		
				מבול	
ב	כתב			גלות מצרים לתקן חטא המבול	
שכט	תוחב אותיות כסף על בגד הוי כתב	שכו	שכו	הי התאבל על המבול קודם שהביאו	
				מדבר	
קכב	לייג בעומר	שב	שב	מחנה ישראל יייב מיל	
שלב	במעם שישראל מקושרים לרבי שמעון בן יוחאי			מדבר אי דינו כרשות הרבים	
קעג	לוחות			כשהיו ישראל שם, אין דינו כהולכי מדבר	
קעד	עיין ערך 'מתן תורה'			כשנפנין הלכו לאחוריהם, תלתא פרסי	
קי				בעמוד אש רואה מה שבחבית	
שמב	לויים			השראת השכינה במדבר יתירה מבבית המקדש	
קי	גובהן עשר אמות ואיך נכנסו למשכן	רעז	רעז	האור של מכת חושך נמשך מי שנה במדבר	
קפד				במדבר לא נשיב רוח צפונית, רק חוין לענני כבוד	
קסג	לחם			במדבר לא מלו ישראל	
כא	דגן רומז לתשובה מאהבה	רפד	רפד	בגודל חשיבות של דור המדבר	
קעה	התורה נקראת לחם	ד	ד	באיזה אופן עשו סעודת מצוה במדבר	
רכב				אי במדבר קטורת מעשרת	
				מדה	
פד	יצירת הולד ארבעים יום	קצז	קצז	כמדה שאדם מודד מודדין לו	
	נר דלוק על ראשו במעי אמו, מאור הגנוז	רנה	רנה		
	במעי אמו לומד כל התורה ושוכחו	קסו, של	קסו, של		
	קטן בא לעולם הבא, משעה שנזרע	יב	יב	מדות	
				בלימוד ספרי מוסר	
צד	ליצנות			המדה הבינוני שביל הזהב	
רכה	ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות	מג	מג		
	עם ליצנות יכולים לקרר כל דבר	מד	מד	מועדים	
				במעם עליית רגל במועד	
שמד	לשון הרע			מזבח	
	הנגעים באים על לשון הרע	רעט	רעט		
	לשון הרע קטיל תליתאי	ריא, רפג	ריא, רפג	עיין ערך 'משכן'	

תעז

יג
יג

ראש

יעקב הוא הככור במחשבה
עונש מצרים בשביל דאולינן בתר מחשבה

מפתח ענינים

רו

שמן

מזוזה

קביעתו על פתחו לשמירת קדושת הבית

מזיקין

בשעה ששית ביום לא ניכר המזיקין
השבת שומר מאויבים ולא ממזיקין
השדים ניכרין על ידי הצל

שמו
שפא
שיד

מי מריבה

ביאור חמא מי מריבה שהכה האבן

שפב

מילה

להדר אחר מוהל ובעל ברית צדיק
יתרו עשה סעודת מילה בכשר
בני קטורה חייבים במילה
יצאו ממצרים בזכות דם מילה
במצרים משה מל ואחרן פורע
הילודים במדבר לא מלו
יתרו מל עצמו במדבר במסנני"פ, ונחשב לעולה
סכנה לשלשת ימים
ערל אסור באכילת קדשים
ועיין עוד ערך 'ברית'

קפד
קפח
קפח
קח
קפד
קפג
קסג
קח
קנח

מחזיקי תורה

בחשיבות מחזיקי התורה
הבדים הם מחזיקי התורה
הצלהתם הם שלא בטבע
לעתיד ישיגו התורה כמו התלמידי חכמים
נשמות מקליפת נוגה יש תקנה בהזקת ת"ח
ועיין עוד ערך 'צדקה' 'תלמידי חכמים'

קצד
רפ
רפא
ר,רפא
שג

מחצית השקל

נתקשה משה במחצית השקל, וביאורו
בביאור ענין מחצית השקל ריב,ריח,שיד,שכ,שכא,שמו
זה יתנו, כל דעבר בימא, וביאורו
על ידי השקלים יש לכל ישראל חלק בקרבנות
נום זהב בקע משקלו, רמז לשקלי ישראל
למה יש חיוב בתרומה זו
הקדים שקליהם לשקלי המן
מחצית השקל בא לכפר על העגל
מחצית השקל בא לכפר על שבירת הלוחות
מחצית מורה שכל אחד הוא רק מחצית
במעם שקראו תרומה
במעם שקראו גלגולת
כשירד מקדש שלישי יצטרכו ליתן שקל שלם
כשקורין פרשת שקלים זוקף משה ראשיהן

שמו
שצ
שצד
שכא
שפמ
ריג,שעג,שצג
שכא,שלו,שמו
שמו,שמח
שמו
שמו
ריג
רנג
ריח,שליד

מים

המים התחתונים היו בוכין
במעם שרק המים היו בוכים על ירידתם
בתשוקתם וכו לשתי מצות
המים התחתונים נתפייסו בקרבנות
המים התחתונים נתפייסו ביציאת מצרים
למה לא פייס המים התחתונים בקריעת ים סוף
הגלים מתרוממים להתקרב להי
הגלים מתרוממים שמרדין לומר שירה
הכשפים נימוחין על המים

קמה
כח
כח
קמו
קמו
קמו
כמ,קמה
כמ,קנד
מ

מיתה

בחמא אדם הראשון נגזר מיתה
לא קבלו התורה אלא שאין מיתה שולטת
בחמא העגל חזרה מיתה לעולם
ארבעה מתו בעטיו של נחש
משה לא מת
מיתה ממרקת עון

קפג,רצא
קפב,רלו
קפב
לו,שפח
קנא
רי

מחשבה

מקומו של אדם במקום מחשבתו
הרהורי עבירה קשין גם כשלא חמא
התביעה שאינו עושה פעולה לדחות המחשבה
בני בכורי ישראל, דאולינן בתר מחשבה

רלא,שפד
יד
יד
יג

תע

שמ

מפתח ענינים

ראש

מת נעשה הפשי ממצות	רבו	התיר ממון אומות העולם מפני שלא קיבלו התורה	קיו
אמירת הקטורת מציל במגפה	רכ	ועיין עוד ערך 'גול' עשירות' פרנסה'	
בתיקון מאה ברכות נעצר המגפה	שפט		
ישראל כשמת דומה לספר תורה שנשרף	של		
תפלה על רעב מציל גם ממיתה	רכ		
כשאומרים דברי תורה משמו שפתותיו דובכות	שד		
בחיובות מקום קבורת צדיקים	קצב		
מלאכים			
מלאכים אין בהם יצר הרע	שעו		
ניזונים מזיו השכינה	קמא		
אם יש לו צל	שמו		
גבראל מלאך של אש	רל		
מכל חמא נברא משחית	שד		
מכל חמא נברא קליפה לטמא	כו		
מכל מצוה נברא מלאך שמסייעו	כו		
במלאכים גדול אינו מצווה ועשה	רמח		
מלאכים אומרים שירה בחול, וישראל בשבת	קמט		
שירת ישראל עולה במעלתה על שירת המלאכים	קמט		
בטעם שמקדימין שאנו מקדשים שמו כמו המלאכים	מח		
מלחמה			
אין יוצאין אלא בהסכמת ארבעה דברים	רסה		
גם היושב על הכלים מקבל חלק כהיורד למלחמה	קיד		
יהושע מוכשר שינצח מלחמה	שמו		
מלכות			
בטעם שמונין למלכים מניסן	תז		
המלך ימצא בהתורה הנוגע כל ימי חייו	רמד		
תפלת מלך הוי כתפלת ציבור	נה		
המקבל עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות	סח		
חכמי ישראל הוי כמלכים	נה		
ממון			
לא יאמר כחי ועוצם ידי עשה חיל	קלא		
כאשר ראשו שקוע בממון מתרחק מן התורה	קבה		
יש ללמוד מנערותו לא לנגוע בממון חברו	רד		
אי הוי לחם שמלאכי השרת אוכלים	קמא		
בהמן נשתלשל הנאת זיו השכינה	קמא		
באכילת המן קיבלו צורה חדשה	קיו		
מגיד מה שבחורין וסדקין	קב		
אכילת המן היתה הכנה לאכילתם בעולם הבא	קמב		
חילוקים בין צדיקים לבינונים ורשעים	קיא, קמו, קמג, קמז		
בלקישת המן הכירו מדריגת כל אחד	קיא, קמו, קמז		
על ידי המן היו מכוונין לבם לשמים	קבח		
בהמן נעשו ארבעה נסים	קלד		
בעומר של שבת היו שני נסים נוספים	קלג		
מה היה הנסיון בהמן	קלט		
בטעם קריאת שם מן	קלט		
בטעם שנקרא ממטיר לכם	קבח		
בטעם שלא ירד אחת בשנה	קבח		
בלקישת המן יש עשה ולא תעשה	קבח		
הנס היותר גדול שנעשה על ידי משה	קיו		
למה טעמו כל הטעמים כמן	קמ		
אחר שבת הראשון נכנסו כל הטעמים בהמן	קעו		
כל אחד טעם בו לפי מדריגתו	קמב		
טעמו בו כל הטעמים, ונלמד שהי יודע מחשבותם	קיא		
לחם שנבלע ברמי"ח אברים	קעד		
אי גם הבאר נבלע בגופן כמו המן	שפד		
למה היה מלא העומר דייקא	קיו		
בטענת המתאוננים על המן	קב		
למען ענותך, אינו רואה רק המן	שפז		
מהמן נלמד דהפרנסה אינה לפי ההשתדלות	קיא		
מהמן רואים שיש השגחה פרטית על האדם	קיא		
ירד בהמן אבנים טובות למשכן	רע		
בטעם אל יותירו ממנו עד בוקר	קכא		
בטעם שהתליע המן שנותר	קבח		
הלקיטה ממקום גידולו הוי חילול שבת	שלד		
בירידת המן בערב שבת כפליים	קלט		
בשבת היה משונה בריחו וטעמו	קלג, קמו, קנז, קעה		

שמן

בשבת נתברך דאוכל קמעא ומתברך במעיו
 מן של שבת משביע יותר מבחול
 מן של שבת אי מותר להותיר
 מן של שבת לא הבאיש גם בחול
 מהו החידוש שלא הבאיש בשבת
 אם אכלו בשבת בכמות פחות מבחול
 מה טעם יצאו ללקוט ולא מצאו
 דתן ואכירם למה עברו רק במן
 הוריד מן ליתרו כנגד ששים רבוא
 המן ליתרו היה בו רק טעם לחם
 למה רק במן נצטוו לעשות זכרון לזמירת
 בעול תורה מעבירין עול דרך ארץ, וראיה מהמן
 יש ממוצע בין מן לחם הארץ
 מן האחרון ירד בערב שבת
 עוגות שהוציאו ממצרים טעמו טעם מן
 עוגות מצרים טעמו טעם מן תשי"ט שעות
 איך הותר להסתפק מהמן עד ממחרת הפסח
 תבואת ארץ ישראל קדושתה עצומה יותר מהמן

מנהיגי ישראל

ההשפעה באה לפי היראת ה'

מזורה

עיין ערך 'משכן'

מסירת נפש

במסירת נפש מתכפר כל החטאים
 כח המסירת נפש בשביל ששמעו מפי הגבורה
 לסבול גם יסורים נוראים עד שימות
 להשתוקק מתי יבוא לידי ואקיימנה
 למה הי מציל לצדיקים מכבשן האש
 צדיקים ניהא להו להשרף על קדושת הי
 לפעמים ניצול כדי להעמיד עוד דורות
 לפעמים ניצול כדי שיתקדש שם הי בזה
 ככל עת פנוי יחשוב במצות ונקדשתי
 מסירת נפש בכח הוי כמו בפועל
 קיום התורה צריכה להיות בגדר מסירת נפש

מפתח ענינים

קנז
 קמד
 קלא,קמד
 קלא
 קלא
 קמ
 קנז,שלאג
 קכח
 קצה
 קעה
 קיז
 קיה
 קלב
 קלד
 קלב
 קמא
 קלא
 קלג
 רנח

ראש

תעמ

אדם גדול מותר למסור נפשו לכל מצוה
 צדיק מוסר נפשו על כל מצוה
 לבטל רצונותיו להי, נפש זו רצון
 מרדכי ואסתר מסרו נפשם בלתי להי לבדו
 חנניה מישאל ועזריה למדו קידוש הי מצפרדע
 בהקרבת הקרבן לחשוב על מסירת נפש
 המבטל דעתו כליל להי, שורה עליו השכינה
 הר המוריה מורה למסירת נפש
 קול אחד, רומז על מסירת נפש

מעשר

המכיר שהכל מהי בקל נותן מעשרות קג

מצוה

נגד רמי"ח אברים ושמי"ח גידים
 לא תעשה משם י"ח, ומצות עשה מו"ח
 תרי"ג מצות נחשבו כולם כמצוה אחת
 בשם כל ישראל, וביאורו
 מצוה גוררת מצוה, וביאורו
 נותנין כח בפמליא של מעלה
 מכל מצוה נברא מלאך ששמייעו
 מכל מצוה נעשה לבוש להנשמה
 מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה, וביאורו
 יפה שעה במעשים טובים מחיי העולם הבא
 לא יסתפק בקיום מקצת מצות
 להיות דבוק במצוה וזולתו אין לו חיים
 קבלו בשמחה עדיין עושין בשמחה, וכן להיפוך
 גדול מצווה ועושה, שיצרו מתגבר
 במצווה ועושה ליכא כל כך גיאות
 ההתרשלות בשביל שלא מחשיב חשיבות כל מצוה
 חשובה רק כשעושה בלי פניות
 לא די במעשה, ורחמנא לבא בעי
 אינה נקראת אלא על שם שגומרה
 חכם לב יקח מצות, ביאור בתואר חכם לב
 מחשבה למצוה מסייעין לו מלמעלה
 נאנס ולא עשאה כאילו עשאה
 נמנו חבריו לדבר מצוה ימנה עמהם

שנח

תפ

שמן

מפתח ענינים

ראש

שיירי מצוה מעכבים פורעניות	רעב	בתחלה למרק החטא, ובסופו יסורין מאהבה	סג, עה
אדם גדול מותר למסור נפשו לכל מצוה	נב	שבת לוי לא היו בשיעבוד	סח, קיד, רפמ
לפעמים ביטולה של תורה זה קיומה	שצח	שבת לוי לא נשתעבדו, כי עמלם היה בתורה	ה
בין אדם להבירו חשובה כבין אדם למקום	רמב	שבת לוי הצטערו בצרות של כלל ישראל	קמו
מת נעשה הפשי ממצות	רכז	לוי קרא שמות בניו על השיעבוד	סח
כשמקיימה בלימוד צריכה להיות בטוהרה	רמו		
כל חוק יש לו טעם רק אי אפשר לנו להשיגה	שמו	הנפילה במצרים	
יש בכח חכמים לעקור בשב ואל תעשה	שצח	פרעה רצה לבטל מישראל השבת	כ
יש שינוי בשבע מצות בני נח אחר מתן תורה	שמט	השפיעו על ישראל להרע מעשיהם	מו
אם אין עושין רצונו, יכריחו ביסורין	עמ	בשכיל הדלטורין לא נגאלו	יה, לג, נה, צו
		גם כשעבדו ע"ז נשאר בהם ניצוץ שלא נפגם	כד

מצרים

גזירת הגלות

גלות מצרים לתקן חטא אדם הראשון ומבול	ב	יורדי מצרים היה כל אחד כע"א סנהדרין	ט
במצרים תיקנו חטא מכירת יוסף	ג, קל, קמו	קיבלו עול הגלות ולא התרעמו	כד
גלות מצרים ת"ל שנה נגד הי פעמים אלקים	ב, פב	גם שם היה להם מעלות נשגבות בקדושה	ע
הוצרכו לתקן במצרים עשר פעמים שם הוי"ה	ג	גם אחד לא היה פרוץ בערוה	עא
ניתוסף לי שנה לחטא מכירת יוסף	צה	יוסף בזכותו נגדרו כל ישראל	ה
בביאור ת"ל שנה מכירת בין הבתרים	צה	במצרים שבתו בשבת, ואז התחזקו	כד
בשכיל ארבע פסיעות לאברהם, נשתעבדו לו בניו	מה, פ	הצטערו עבור צער השכינה	סא
הגלות היתה עונש לאברהם	קמו	ישראל עשו תשובה בסתר, וביאורו	נט
אברהם לא התפלל על ביטול הגלות	צ	כל אחד היה מיצר בצרת חבירו	יז, נז
בטעם גלות במצרים דייקא	מה	כל אחד הצטער בצער השכינה	יז
בטעם השיעבוד ר"י שנה דייקא	פ	שבת לוי מיוחדים בקדושה במצרים	סט
מרצי"ע בגימטריא די מאות שנה במצרים	רב		

השיעבוד

אמרו לעמרם גזירתך קשה משל פרעה, וביאורו	יא	עמרם נתגלגל בחזקתו המלך	יב
ועבדום וענו אותם, לא נאמר זמן	פג	בביאור ששלחה אמתה ונשתרבה הרבה	כו
עמו אנכי בצרה	קעז	בטעם שנתגלה בסנה בלכת אש	כ
גם בתוך השיעבוד ראו חסד הי	סג	התגלות בסנה, עמו אנכי בצרה	ס
הזמין להם שמן ודבש ולא ינקו משדי אמם	קנא	אם אין משה גואלם אין אחר גואלם	א
השיעבוד היה בגשמיות וברוחניות	ע	בשליחות משה יש טובה ורעה	עז
קישוי השיעבוד היה פ"ו שנה האחרונות	פב	משה לא היה בשיעבוד, וכואב צרת חבירו	נז
קישוי השיעבוד פ"ו שנה מספר אלקי"ם	ב	בביאור האותות שעשה לישראל	עח
בטעם תכבד העבודה קודם צאתם	סג, צב	אי ישראל האמינו למשה בלי אותות	עח
במענת משה למה הרעותה	נה, פב, סה, צב, צו	דיבורו של משה לפרעה אי שכינה מדברת מגרונו	עח
		חטא משה בלמה הרעותה, כי מאתו לא תצא רע	ש"ח
		לא נכנס משה לארץ בשכיל למה הרעותה	נה, נט

תפא

ראש

מפתח ענינים

שמן

		כנים		עשר מכות
מא	במכה זו נתגלה שגם הראשונים אצבע אלקים	מה	עשר מכות נגד עשרה מאמרות	
		מה	בטעם שהוצרכו לעשר מכות	
		ס	ביד חזקה וזרוע נמויה, וביאורו	
עא	ביד חזקה זו הדבר, וביאורו	עו	ביאור היד הגדולה, שהיא חסד	
עא	ממכת דבר הכירו קדושת ישראל	עו	יש מכות מיד חזקה, ויש מיד הגדולה	
		נ	כל המכות הושם בטבע בשעת הבריאח	
		קעח	תכלית המכות להכיר שיש אלוה	
קמ	מכת ברד היה בחודש ניסן	מו,ק	תכלית המכות לחזק האמונה בישראל	
קמ	בטעם שהטח וכוסמת לא נכו	קלו	הנסים של יציאת מצרים מעידים על אלוה בורא	
		עו	המכות היו זכות גדול וחסד למצרים	
		עז	כמה זמן שימשה כל מכה	
		קלה	הנסים של מטה משה אין מנכין מזכויות	
קה	מכת ארבה היתה בניסן	למ	בביאור המופת שנהפך לנחש	
עה	הי הלך יחד עם משה לפרעה			
עז	מכת ארבה שמע משכינה מדברת מגרונו			דם
עה	ממכה זו ולהלאה הכביד הי לבו	מא	הכה קודם אלהים	
קב	מכת ארבה נכפל גם על הים	למ	מופת הדם היו שתיים, נגד העם, ונגד פרעה	
קב	לא נשאר אפילו בחביות	מ	ישראל שותה מים, ומצרי דם, מקערה אחת	
ק	אין ארבה מפסיד מאז במצרים	מא	במכת דם נתעשרו ישראל	
קא	ממכת ארבה מתחזק האמונה לעולם	למ	המים נהפך לדם, ושוב לישראל נהפך למים	
קב	גודל כח תפלת צדיקים נלמד מארבה	מב	היאור היה דם גם לישראל	
		מ	ארבעה הוכחות שאינו על ידי כישוף	
		מ	בכשפים לא נעשה דם ממש להרוג הדגים	
קט	ימי אפילה ששת ימים	מא	כל המים במצרים נהפכו, ולא בהחרטומים	
קה	שלושת ימי אפילה, ייא ייב ייג ניסן	מא	עמדו כן שבעת ימים, ולא בהחרטומים	
קה	כל המלאכים הסכימו למכה זו	מ	על ידי מכת דם נתחזק המופת של המטה לנחש	
קו	היה בא מחושך של גיהנם			צפרדע
קי	יום השביעי של חושך נשלם על הים	נא	קולן קשה להם ממכתן	
קפד	הרשעים מתו בימי אפילה	נא	אי נצטוו ליכנס לתנורים	
קסה	הרשעים שמתו בימי אפילה לא באו לידי תיקון	נ	בטעם שנכנסו בתנורים ומעיהם, יותר מארבה	
קה	היה יושב לא יכול לעמוד	נא	חנניה מישאל ועזריה למדו קידוש הי מצפרדע	
קו	ישראל האכילו את מצרים	נד	אלו שנכנסו לתנור לא מתו	
קו	לא בא ממטה משה אלא מידו	נא	נשאר זכר גם אחר זה, ביאור תשארה	
קה	על ידי החושך השיגו אחר כך רכוש מצרים	מח	בטעם שביקש להסירו רק למחר	
קה	איך הסתכלו ישראל במטמוניות מצרים	נה	מצפרדע נלמד שאין שומע לי ומפסיד	
קי	כל מקום שהלך ישראל היה אור נכנס	נד	לימדו את ישראל איך צריכין לעבוד את הי	
קו	האור בא מאור יום ראשון			

תפב

שמז

מפתח ענינים

ראש

שלב	איך באו הערב רב מרעמסם לסוכות	קו	האור לישראל בא מגן עדן
פח,רג	נגאלו בערב ויצאו ביום	קי	האור של מכת חושך נמשך מי' שנה כמדבר
קמ	נהיר האי ליליא בתקופת תמוז		
צח	הגאולה מיוחדת לרגע קבוע, חצות היום		מכת בכורות
קח	יצאו בזכות דם פסח ומילה	פג	אני ולא מלאך, ומעמו
כ	יצאו בזכות קבלת התורה	קמ	כחצות לילה אמר לו בליל י"ד
קכב	יצאו ממצרים לפי סדר הדגלים	פה	בביאור לא יחרץ כלב לשונו
מד	לא נהם דרך פלשתים, שהיו ליצנים	שצ	מכת בכורות לא היה על ידי משה
פט	במעם שבני משה לא היו במצרים		
קלב,קמ	עוגות שהוציאו מעמו בו מעם מן, ומעמו		הקרבת הפסח
קמא	עוגות מצרים מעמו מעם מן תשי"מ שעות	קח	פסח מצרים, שלשה ימים, בעשור, י"ד, ט"ו
		קח	בעשור לחודש לא היה חושך, ושיניהם קהות
	גאולת מצרים	שזו	הקדים לקחתו, שהיו ערום מן המצות
סג	גאולת מצרים שורש כל הגאולות	פו	במעם הקרבתו בי"ד ולא בט"ו
קעח	הגאולה היה גם להי'	פז	במעם הקרבתו בי"ד, ואכילתו בט"ו
קעט	חשיבות הגאולה היא הרוחניות	פח	ליל ט"ו היה נחשב ליום י"ד
קמו	יציאת מצרים שורש אמונתנו	פח	יצאו למקום המקדש לעשות הפסח, וביאורו
קעז	כל אחד הבין הגאולה לפי מדריגת גלותו	צד,צז	במעם מצותו בכבורה
יד	במעם זכירת יציאת מצרים בכל יום	צד	במעם מצותו צלי אש
כא	יצאו ממ"ט שערי טומאה למדריגה רמה	צה	במעם שנאכל רק בלילה
זז	יציאת מצרים, שהוציא טומאתם מתוך בני ישראל	צט	במעם איסור שבירת עצם בפסח
ע	בביאור די' לשונות של גאולה	צד	במעם הנם ששחמו בשלשה כתות
צ	במעם קריאת ישראל צבאות הי'	קמ	בהקרבת הפסח היה מאיר להם אור הגנוז
קמו	המשים פעמים נזכר יציאת מצרים בתורה	צז	מכבשים ועזים, זכר לכרית בין הבתרים
קפב	לא אמרו ברוך עד שבא יתרו, וביאורו	צה	והגעתם אל המשקוף, בזכות האבות
קמו	המים התחתונים נתפייסו ביציאת מצרים	קח	יצאו ממצרים בזכות דם פסח
פב	יוסף בחלומו עשה הכנה לגאולתן של ישראל	שזו	פסח מצרים משה ואהרן כן עשו, וביאורו
פב	ביציאת מצרים נתעלה תפילין דמארי עלמא	קמ	מצות קרבן פסח השיגו ישראל כמו משה ואהרן
קלז	שבת זכר ליציאת מצרים, וביאורו	קסט	אכלו לשם אכילת גסה, פושעים יכשלו בו
		קמ	המצות שאכלו במצרים היו מהחטה שלא נכו
	יציאתם קודם הזמן	קסד	במצרים משה מל ואהרן פורע
צה	חשבון הגלות מברית בין הבתרים	תט	אי יכולין להקריב פסח בזמנינו בלי בית
שעא	הקדים הי' יום הגאולה קודם הזמן שנקצב		
צו	שנות האבות נכלל בשיעבוד, שהצטערו על בניהם		היציאה ממצרים
פב	ויתר הי' על השיעבוד של די' פעמים אלקים	עב,צה,קח,רב,ריב	דרך שלשת ימים נלך, וביאורו
ה	עמל התורה משלים שנות השיעבוד במצרים	צה	ביציאתם נתקצבו לגושן בנס, ושוב לרעמסם
יט	יצאו קודם הזמן בכח התפלה	קכב	יצאו לרעמסם בכנפי נשרים

שמן

מפתח ענינים

ראש

תפג

קמה	בקריעת ים סוף ירד השכינה על הים	ג	יצאו קודם הזמן בזכות משה
שצג	ביום ראו מקדש של מעלה וירושלים	קטו	יצאו קודם הזמן בשביל האחדות שביניהם
שצב	בהתגלות על הים התאוו למשכן הי למטה	כב	יצאו קודם הזמן כי הי רואה העתיד
שלח	הכירו כי גלות מצרים היתה לטובתם	סא,קעז	צער השכינה השלים הזמן, וביאורו
שצ	ביום אמרו ואנוהו, אבני ליה מקדשא	ה	השיעבוד ברוחניות השלים הזמן
מט	כפילוסוף שאמר שקריעת ים סוף היתה כטבע	פג,קטו	קישוי השיעבוד השלים הזמן
פו	מצרים עישו כשפים לצאת מהים	שנא	מיציי"מ נלמד שיכולין להקדים הרפואה
רג	על הים נשתחררו משיעבוד מצרים		
רג	על הים נקנו להי כמציל מזוטו של ים		
קג	ביאור היד הגדולה	ק	רכוש מצרים
קנב	המצרים באו להכרה קודם מיתתן שאני הי	קו	שלא יאמר אותו צדיק וכי
שצא	לא נחשב שפיכת דמים דהוי רק גרמא	ק	איך קורא המצרי רעהו
נ	במעם שלא באו להתנייר אלפים ורכבות	ק	במעם קריאתו רכוש גדול
קכט	בזכות אמונת חכמים נקרע הים	קוב,קטז,קנ	במעם שהוצרכו לבקש מוישראל
קב	מכת ארכה נכפל גם על הים	קד,קטז	במעם שבא להם דרך שאלה
קי	יום השביעי של חושך נשלם על הים	קוב	אי היה שאלה או מתנה
קפ	השירה להי אמרוה ולא לבשר ודם, וביאורו	קב,קיג,קטז	איך בו השש גול
קג	אמרו ארבע שירות על הים	קיד	במתן תורה זכו ברכוש מצרים שיהא שלהם
פח	אמרו שירה ביום השמיני, וביאורו	קיב	הוי כסף קידושין, וביאורו
שלח	אמר משה באז סרחתי, באז אני מתקן	קנ	עבודה זרה חקוק על הפצי מצרים, ואיך נטלה
קפ	עיקר השירה על קידוש שם הי	קה	על ידי החושך השיגו אחר כך רכוש מצרים
קנא	מעשה ידי טובעין ואתם אומרים שירה	קיד,רפט	שכט לוי אי היה להם רכוש מצרים
קנב	למה קורא אותן מעשה ידי	ק,קיב,קנ,רפט	גדולה ביות הים מביות מצרים
קנד	בטביעת מצרים מנע הי שירה מכל הברואה	קד	רק ביות מצרים הוי רכוש גדול ולא ביות הים
קנג	זכו לקבורה אחר מיתתם, שאמרו הי הצדיק	קנ	איך הותר רכוש מצרים של עי"ז להמשכן
קכט	דתן ואבירם יצאו עם מצרים להים סוף		
שצ	זה יתנו, כל דעבר בימא, וביאורו	מט,קמד	קריעת ים סוף
קמה	כל השירות נכתבו אריה על גבי לבינה	קכב	תנאי התנה במעשה בראשית שיקרע הים
ק,קיב,קנ,רפט	גדולה ביות הים מרכוש מצרים	קכג	יהודה ובנימין, מי יורד תחלה
רעא	יהושע לא היה לו חלק מביות הים	קכג	שכט בנימין קפיץ תחלה לים
קכד,רפט	משה נתעסק בעצמות יוסף ולא בביות הים	קמה	שכט דן לא היה מוכן לקפוץ להים
קמו	למה לא פיים המים התחתונים בקריעת ים סוף	קמה	נעשה הים חומה מזה ומזה
קכה,קנ	הוצרכו להסיען בעל כרחם, וטעמו	קנדה	נצכו כמו נד שלש מאות מיל
קכט	משה אמר לחזור לאחוריהם, ולא הענן	קנד	כל מים שבעולם נבקעו
קלא,קמט	קשה מזונותיו כקריעת ים סוף	שצ	המים מעלים אותם ומורידין אותם
		קמד	נקרע רק שליש, והשאר נקפה
		קנב	בינונים כאבן, והכשרים כעופרת
		קמה	המים עלו לקבל פני הי
	קבלת התורה		
קיד	מיציאת מצרים עד מתן תורה יש נ"א יום		

תפד

שמז

מפתח ענינים

ראש

שנ	מצות שבת קיבלו במרה	פג,פה,צה,צ	השיעבוד זיכוד לקבלת התורה
שנ	מה שקיבלו במרה ליכא מודעא	מז	הגמר של יציאה מטומאת מצרים היתה במתן תורה
	משה רבינו	עז,קמז	ישראל נתעלו לשער החמושים דקדושה
	לידתו	ד	במתן תורה נשלם מה שלא תיקנו במצרים
כו	במעם קריאת שם משה		פרעה
	במצרים	פ	פרעה הוא אמה וזקנו אמה
שצא	הרג המצרי בשם ולא בידיו	עה	ביאור הכבדת לב פרעה
קלז	למה סיבכו שישב בבית הסוהר	עמ	מפרעה ניטל הבחירה
יח	במעם הגילוי למושה בסנה דייקא	קה	איך לקחו מפרעה זבחים ועולות
קלז	מטה משה היה בגן של רעואל	פא	פרעה ליוה ישראל בצאתם ממצרים
קלח	על מטה משה חקוקה שם הוי"ה	מב	פרעה נענש למנוע ממנו התשובה
קלח	מטה משה היה מעורר רחמים וגם דינים	כו	בת פרעה ירדה להתגייר
קלח	מטה של משה נברא עייש בין השמשות, וטעמו		מצרים
קכד,רפמ	נתעסק בעצמות יוסף ולא בביות הים	פב	במעם החוק של יוסף, חמישית לפרעה
ג	יצאו קודם הזמן בזכות משה	מא	המצריים עובדים להיאור
	במתן תורה	טו	מצרים ערות הארץ ויושביה שטופי זמה
קצה	ארבעים יום לחם לא אכל, וביאורו	מב,מה	למה זכה מצרים לעשרה קבין כשפים
קצה	בביאור הלשון ארבעים יום וארבעים לילה	פה	מצרים שתומה בכישוף שלא יצא אחד
קצז	היה בשמים מי יום לזיכוד גופו כיצירתה	יג,קנב	במעם שנענשו הא היה גזירת ה'
קצה	יום עלייתו לא נחשב בחשבון ארבעים	יג	עונש מצרים בשביל דאולינג בתר מחשבה
קצה	כל עליותיו בהשכמה היו	עו	יש להם זכות שנתקדש שם ה' על ידם
רצז	ניתן לו התורה ככלה לחתן, וביאורו	קנב	קיבלו גם שכר על קיום מצות ה' לשעבד ישראל
קפו	קיבל כל התורה מפי ה'	קנב	מצרים ביטלו עבודה זרה שלהם
קצו	קיבל כל סתרי תורה בשמים	פא	ממצרים יש ללמוד הכרת הטוב
שד	פלפול התורה ניתנה למושה	פא	מצרים דור שלישי יבא בקהל ה', וטעמו
קצז	קיבל כל התורה בשעה אחת		מקוה
שפא	על ידיו של משה נחקק התורה	קיא	מקוה היא מי דעת
ריב	אם נצרך להזאת דם במתן תורה	קצז	תתקיים לוגין לביטול בריה
של,שפה	מושה זכה להמעלות של לחות הראשונות		מקום
רסמ,שנה	נתעשר מפסולת הלוחות		מקומו של אדם במקום מחשבתו
רעא	לא לקח מהמחצב אלא הפסולת	רלא,שפד	
	בהקמת המשכן		מרה
שצא	לא לחם בעמלק, שיוכל לבנות המשכן	שממ	שבע מצות בני נח נצטוו במרה, וביאורו

שמן

מפתח ענינים

ראש

תפה

קצח	לא הוצרך לאכילה ושתייה	שפג	כשנתקרב משה נתעוררו הניצוצות והוקם
רסג, רצה	לא הוצרך לשאול באורים ותומים שום דבר	רנג	מתחלה היה הציווי שמושה יעשה הכל
שנח	לא שלטו אויבים במעשי ידיו	רנד	אי משה עושה המושכן היה דוחה שבת
רלמ	ני שערי בינה נבראו וניתנו למשה חסר אחת	רנד	אי משה עושה המושכן היה עומד לעולם
שמו	עד חטא העגל היה למשה שער הנויין	רסמ	לא היה לו חלק בנדבות ומלאכת המושכן, ומעמו
רנה	ציורא דמשה ומשכן חד היא	שנה, שעמ	
שמה	למשה נתגלה טעם פרה אדומה	רע	השתתף באבני החושן
שפג	היא מושכן הי בעצמו, ואין צריך לבנין מושכן	רמו	הגג של המושכן נגד משה
שפב	גודל השנתו משום שראה הי פנים אל פנים	רעו	למה לא נצטווה ללבוש בגדי כבוד
קצז	במעם שלא קם נביא עוד כמשה	רסב	במעם שמושה שימש רק בחלוק לבן
קצז	נפסק הקשר מאבותיו ונקרא איש אלקים	רלז	היה רשאי ליכנס לקודש הקדשים
שעה	לא עלה על דעתו שיכולין לעבוד הי בפניות		
נמ	תפלת משה הוי כתפלת ציבור		
	אישיותו		
ז	השפיע יראת הי על כל סביבתו	שנא	קיבל אלף אורות ונאבדו בחטא העגל
רכז	אין איש אלא משה	רמ	בחטא העגל ניטל ממושה שער החמשים
יג	היה לו קדושת בכורה	שעה	לא נזכר בפרשת תצוה, שאמר מחני נא
	כניסתו לארץ ישראל	שפב	פירש מן האשה, ומעמו
נה, נמ	לא נכנס לארץ בשביל למה הרעותה	רעא	לא חמור אחד נשאתי, וביאורו
נמ	לא נכנס לארץ כדי להקים דורו לתחיית המתים	קצז	חשדוהו מאשת איש, וביאורו
רמב	בתפלת משה תקטיו תפלות על המקדש	קבט, קצז	במעם שקראוהו בן עמרם
שנח	אילו נכנס משה לאיי לא היה נחרב המקדש	קם	התחברות יתרו למשה הביאו להתנייר
	במיתתו		
קלא, שסמ	נולד ומת בזי אדר		
רכד	מת בזי אדר בשנת העיבור, ומעמו		
רכה	במעם שחי קייב שנה		
קנא, שפד	משה לא מת		
שפד	וימת שם משה כתב בדמע, וביאורו	רכה	בביאור חטא מי מריבה
רלח	במעם שסיים התורה במיתת משה	רכז, רלד	לא היה עליו שום חטא הוץ ממי מריבה
שלז	מיתת משה הביאה לחורבן המקדש	קפו	נענש עבור רגזותו
שכב	בפמירתו אמר ליהושע שאל כל ספיקותיך		
שא	בימי אבל משה נשתכחו שלש אלפים הלכות		
	אשתו ובני ביתו		
פמ, קנו, קעא	בני משה לא היו במיית, ולא היו מופלגים	רכה, שסמ	בריאית העולם בזכות משה
		כמ, שכ, שפב	איש האלקים, וביאורו
		רכה	הוא תרומתו של עולם
		מ	במקום שבעים ואחד

תפז

שמז

מפתח ענינים

ראש

בנו של גרשום נעשה כהן לעבודה זרה	קנז	נדבות המשכן
היה המספר הראשון לבניו יציאת מצרים	פמ,קעב	נדבות המשכן היו שני ימים
שונות		נדבות המשכן רק מהמינים המפורטים
משה משה לשון חיבה	א	בנדבות המשכן יש י"ה וביריעות וי"ה
משה מן התורה מנין, וביאורו	רכה	ירד בהמן אבנים טובות למשכן
משי"ה בנימטריא די פעמים אלקיים	ג	רק מה שבא מנדבת הלב נתקבל
משה מחזיר הכתרים לישראל ביום השבת	שלד	אין חשיבות לנדבות אלא לשמה
כשקורין פרשת שקלים זוקף משה ראשיהן	ריח	יתנו תרומה קודם שישמעו עבור איזה דבר
ועיין עוד ערך 'מצרים'		לא לקחו מהערב רב

מושכן

שורש הברכה שנמשכת משמים	שב	נדבות המשכן
בהתגלות על הים התאוו למשכן הי למטה	שצב	אך הותר רכוש מצרים של עבודה זרה להמשכן
בים אמרו ואנחנו, אבני ליה מקדשא	שצ	אם מינה משה גזברים לקבל נדבתם
המשכן היא ציור העולם	רנה	למה קרוי תרומה ולא נדבה
המשכן המושך של בריאת שמים וארץ	רצב	בטעם שחשדו למושה שלקח מנדבות המשכן
משכן שקול נגד בריאת העולם	רנד	נשכח ממושה הווי"ן לעמודים
אחר העגל ירדה מעלת השראת השכינה במשכן	שמג	הנשיאים נתעצלו בנדבות המשכן
בחטא העגל נסתלקו העננים עד מלאכת המשכן	שלג	הנשיאים רצו לגמור כדי שיקרא על שמם
למה לא ירד מן השמים	שנו	על ידי עצלות הנשיאים היה פגם בהמשכן
למה לא נשא המשכן עצמו במסעיו	שנט	בטעם שהנשיאים הביאו העגלות
משכן לכפר על העגל ונעשה על ידי חור	שנו,שנה	בטעם שנתקבל הקטורת נדבה מהנשיאים
קודם העגל היה קדושת המשכן יתירה משבת	שמג	
משכן של מעלה נעשה אחר שלמטה	שעו	
המשכן תרומה מהר הבית, אי מחמשים	רכה	
משכ"ן כמו השנים של בית ראשון	רמא	
לויים גובהן עשר אמות ואיך נכנסו למשכן	רעז	

ציווי בנין המשכן

אי הציווי למושה היה קודם העגל	רלח,רנב,שלג,שמג,שנה	יריעות
י"ה ברכות נגד י"ה ציווין במשכן, וביאורו	שמד	בטעם שהיריעות היה דבר הראשון
כשאמרו נעשה ונשמע, אמר ויקחו תרומה	רכט,רמז,רנב	בטעם שנעשו מעוים
מתחלה היה הציווי שמושה יעשה הכל	רנג	בטעם שטוו על גבי העוים
עשיית המשכן היתה מצווה ועושה	רמט	בטעם אורך ורוחב היריעות
ציווי המשכן היתה ביום השלישי	שלב	בטעם שנחלקו לחמושה וששה

תפז	ראש	מפתח ענינים	שמן
		מנורה	מהו תועלת היריעות העליונות
רל	הראה למושה מנורה של אש	רמד	עשר יריעות נגד עשרת הדברות שבלוחות
רל	במעם שארון כפנים, ומנורה בחוץ	רמו	הם מכוונים נגד השבעה רועים
רכב	הדלקת המנורה בזמן של הקרבת הקטורת	רמב	ריבוי המכסאות שהיו על המשכן
רכב	אהרן הדליק המנורה כל ימיו בעצמו	רפט	בענין התחש שהיה בימי משה
קי	אהרן המשיך בהמנורה מאור הגנוז	רמד, רעב	יריעות נגד תורה שבכתב ושבעל פה
רל	ארון רומז תורה שבכתב, מנורה תושבע"פ	רמו	הגג של המשכן נגד משה
רעח	מעלה היה לפני המנורה	רנה	היריעות מכוון נגד האור
רכב	מנורה משפיע חכמת התורה	רמא	עשירות יכירו רק בהבית, וכמו יריעות המשכן
רלה	המנורה רומזת על הרבצת התורה		
רלד	גוף המנורה הרב, וקני המנורה התלמידים		כלי המשכן
רכב	הרגיל בנר הויין ליה בנין תלמידי חכמים	שעה	כלי המשכן מעלתם יתירה מהמשכן
רעח	שבוהו של אהרן שלא שינה, וביאורו	רנא, שענ	כלים תחלה או משכן
		שלהן	
שעו	שלהן של אש ירד מן השמים	שכא	אדנים
			יסוד המשכן הם האדנים
		מזבח	
שלח	במעם שהיו שתי מזבחות	שעו	ארון
ריא	מהכבש יכולים ללמוד על כבוד חברו	רנה	ארון של אש ירד מן השמים
ריא	תשים מנהדרין אצל המזבח, ומעמו	רלה, רס, שם	שלושה ארונות היו
		רל	מקום ארון אינו מן המדה
		רל	אמות שבורות, להשפיל עצמו
		רל	במעם שארון כפנים, ומנורה בחוץ
שי	בגדי כהונה אי הוצרכו משיחה	רנא	במעם שעשיית הארון נאמר תחלה
שנג	אי המשיחה היה קודם הלבישה	רלז	כשנכנס, הארון מאיר, בבית שני מגשש
		רלה, רנו	אם נתן תחלה הכפורת, או הלוחות
		רנו	במעם שהכרוכים מקשה עם הכפורת
רפו	במעם האבנים על החושן	שם	הכרוכים אחד צורת זכר ושני נקבה
רפו	היו עליה כל שמות האבות	רלז	הקול יוצא מבין הכרוכים לאהל מועד
רפח	כל שכמ יש לו קשר לאבן מיוחד	שם	השפעת הזיווג בא מהכרוכים
רע	משה השתתף באבני החושן	רס	במעם שהבדים לא יסורו ממנו
רצה	בשכר וראך ושמוח זכה להושן על לבו	רנה	הארון מורה על תלמידי חכמים
		רס	הבדים הם מחזיקי התורה
		רל	ארון רומז תורה שבכתב, מנורה תושבע"פ
רצה	השואל פניו כלפי נשאל	רלז	אותיות אורן של ישראל
רצה	אין מוסיפין על העיר וכו' אלא באורים ותומים	רסא, שנמ	נושא את נושאו
רפד	ביאור משפט האורים ותומים		

ראש

מפתח ענינים

שמן

תפח

מתן תורה		רסג, רצה	מישה לא הוצרך לשאול באורים ותומים
קיד	מיציאת מצרים עד מתן תורה יש נ"א יום	רצה	אהרן לא השתמש בה, רק היה לכבוד
רמח	במענת משה עם המלאכים	רסד	באהרן היה התומים קודם לאורים
שלב	היתה בשבת	רסד	יהושע לא שאל בתומים אלא באורים
קפח	יום מתן תורה לא היה לו לילה	רסד, רצה	נבואה חוזרת, אורים ותומים אינה חוזרת
זז	הוצרכו לספור שבעה נקיים למתן תורה	רסו	משפט התומים אפשר להשתנות ולא האורים
שלב	היו כולם בתוך הענני הכבוד	רצה	נבואת משה לא חוזרת כאורים ותומים
קיג	קיום הבריאה כמה שקבלו התורה בששי בסיון	רסד	נבואה גדולה מרוח הקודש של האורים ותומים
יג	במתן תורה נתחזק יצירת בראשית		
קיג	במ"ת קנו ישראל חלקו של עשו העולם הזה		שמן המשחה
רלז, ש, שכח	במ"ת לא נקראו אדם אלא אלקים	שיא, שנב	במעם שהשמן המשחה היה נדבת הנשיאים
זז	הגמר של יציאה מטומאת מצרים היתה במ"ת	שנד	כשנמשח המושכן נשתנה ליופי
קיד	במתן תורה זכו ברכוש מצרים שיהא שלהם	רעז, שנג	היה משנה גופו של הכהן
רמח, שמוג, שענה	במתן תורה נעקר יצר הרע	שיא	כביאור הנסים שנעשו בה
ד	במתן תורה נשלם מה שלא תיקנו במצרים	שיג	במעם שאין בו חלבנה
קפב, רלז	לא קבלו התורה אלא שאין מיתה שולמת		הקמת המשכן
צא	האומות לא רצו לקבל התורה, שלא זיכבו גופם		שמחה לפני ה' כיום שנברא העולם
שצז	מגילת אסתר נמסרה למשה מסיני	שסמ	הקמתו על ידי משה והווקף מאליו
ריב	בחטא העגל הסירו הבגדים של הרצאת הדם	שעמ	כשנתקרב משה נתעוררו הניצוצות והוקם
	נעשה ונשמע	שפג	נאמר ויהי נועם, שאין בו זייין
רכט, רמז, רנב	כשאמרו נעשה ונשמע אמר ויקחו תרומה	שצא	
קצח	ויען כל העם קול אחד, וביאורו		שבעת ימי המילואים
רכט	ביאור אמירת נעשה ונשמע		שבעת ימי מלואים מעמידו ומפרקו
שלד	קיבלו שתי כתרים, ובעגל נטלן משה	שנמ	
שנא	בחטא העגל ניטלו הכתרים וחוזר בשבת		בצלאל
	כפיית החר		נעשה עם אהליאב יחד, שלא תזוח דעתם
קפז, שצמ	כביאור כפה עליהם הר כניגית	שעה	
רמח	במעם שהוצרכו לכפיה		גניזת המשכן
קצט	שמא יחזרו מאש הגדולה, וביאורו		נגנו, ועומד לעולמי עולמים
קצא, רנג	הכפיה היתה על תורה שבעל פה	רנא	
שמט	אנכי ולא יהיה קיבלו באהבה בלא כפיה		שונות
קנא	היה בכפיית החר, והגר מקבל ברצון		ציורא דמשה ומשכן חד היא
שצמ	במענת האומות כלום כפית עלינו הר	רנה	דוגמא לעבודת האדם להיות משכן
רנג, שצז, שצמ	הדר קבלוה בימי אחשורוש מאהבה	רכה, רמ, רצ, שעד	הפנימיות מהמשכן היא האהבה שבא מישראל
שמט, שצמ	למה יענישו הא יש מודעה רבא לאורייתא	רנט	מישה לא לחם בעמלק, שיוכל לבנות המשכן
שג	מה שקיבלו במרה ליכא מודעה	שצא	

שמן

מפתח ענינים

ראש

תפמי

הכנה למתן תורה

ההכנה היתה שלשה ימים
בחיוב כיבוס שמלותם
וקדשתם היום ומחר, וביאורו
לא נכנסו אלא במילה ומכילה והרצאת דמים
ישראל שנימולו לא הוצרכו להטפת דם ברית
ענין הזאת הדם על ישראל
הזאת הדם במתן תורה היה בו הרבה נסים
קודש את ישראל כחתן בכסף ובשטר
השופר במתן תורה היה מאילו של יצחק

הר סיני

נעקר הר המוריה ובה לסיני
אי סיני למעלה או הר המוריה
במעם שנבחר הר המוריה ולא הר סיני
במעם שנתגלה במתן תורה באש אוכלת
הר סיני עלה כעבד לפני רבו
פתח לפניהם שמים וארץ וראו שהוא יחידי
ירדו דגלים של מלאכים, והתאוו לדגלים
עצם המעמד השאיר רושם רב על כולם
יהושע מלוח משה להחר ארבעים יום

עשרת הדברות

הקול הולך מסוף העולם עד סופו
ניתנה לפי מדרגת כל אחד ואחד
רק אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענו
נאמרו בבת אחת מהי, ושוב נתפרשו
במעם שהתחיל אשר הוצאתיך מארץ מצרים
בעשרת הדברות נכלל כל התורה

משה רבינו

ארבעים יום לחם לא אכל, וביאורו
במעם שאמרו קרב אתה ושמע
במעם שהיה משה בהר קייב יום
על ידיו של משה נחקק התורה
משה קיבל כל התורה מפי הי'
אשת משה ובניה לא היו במתן תורה

לוחות הברית

במעם לוחות אבנים דייקא
חרות על הלוחות, וביאורו
מיים וסמיך שבלוחות בנם עומדין
נחקק בה כל התורה
אי גם תורה שבעל פה כתובה עליה
מגילת אסתר כתובה בהלוחות
בין כל דיבור ודיבור, יש אותיות
מזה ומזה הם כתובים
הדיבור מהקבי"ה נחקק בהלוחות
הקידושין במתן תורה בתנאי שיקבלו הלוחות
אם משה שליח להולכה או לקבלה
הלוחות הם שטר קידושין
אילו שמעו מפי הי' לא הוצרכו ללוחות
אליעזר נתן לרבקה שני צמידים, רמז ללוחות
נחרת גם על לוח לבותם

לוחות ראשונות

ראשונות מעשה אלקים, שניות בידי אדם
נבראו ערב שבת בין השמשות
חצובים מגלגל החמה
הראשונות נלקחו מכסא הכבוד
הראשונות אין בהם גדר טבע
משה ויהושע זכו להמעלות של הראשונות
משה חטף הלוחות מידו של הקבי"ה
בראשונות יש חירות מאומות
הראשונות ניתנו כפומבי שלטה עין הרע
משה הוריד הראשונות, לידע מה הפסידו

שבירת הלוחות

הענין ששיבר משה מדעתו דייקא
איך שיבר הלוחות נגד פי הי'
הלוחות לא נשברו רק לעיני האדם
בשבירת הלוחות פרחו האותיות
בשבירת הלוחות נשאר מצות שבת
הגם שנשתברו נשאר מהם הארה למטה
אי נחשבו אז לפניוה ובמלה חטא הענל

ריב
ריב
סה,עב
קנז
קפח
ריש
ריב
קיב
קפז
קפז
קצא
קפז
קצא
קצה
קמה,קצא
קפח
שצנ
קעב
שסה
קנז,קעב
נב
קפב
קפא
רד
קפד
קצה
קפה
רבו
שפא
קפו
קנז,קעא

רפז
רצט
רלמ
רעב,שכד,שפב
שכה
שכה
שכה
שה
שפו
שמח
שמח
קיב
שפא
רמב
רצט
ששכו
רלז
רלז,שכח
רנב
רלח
של,שסה
שכח
שכמ,שסה
שנד
שכמ

תצ

שמן

מפתח ענינים

ראש

		שכחת התורה בא בשבירת הלוחות	רצט, רצמ
		שכה, שמח, שמה	
		מחצית השקל בא לכפר על שבירת הלוחות	שמוז, שמח
		אי דומה לספר תורה שנמחק אותיותיה	רלח
		שברי לוחות מונחים בארון ויוצאה למלחמה	רלז, שכמ
		לוחות שניות	
		לוחות שניות אי היו חרותים	רלמ
		מי כתב האותיות על השניות	שכו
		שונות	
		קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום	פז, שמו
		השיעבוד במצרים זיכוד לקבלת התורה	סח
		התיר ממון אומות מפני שלא קיבלו התורה	קיג
		נדב ואביהוא נתחייבו מיתה משעת מתן תורה	רעד
		הקריאה מעורר זמן מתן תורה	קפא
		מהלוחות נלמד שיכולין לשנות דין לרחמים	שז
		משה היה עני ונתעשר מהלוחות	רפט, שנה
		עשר יריעות נגד עשרת הדברות שבלוחות	רמב
		נבואה	
		אברהם נביא היה	קפט
		אהרן היה גם נביא	רפו
		יהושע היה נביא חי	רפד
		חי משרה שכינה אלא על עשיר	רכב
		דברי הנבואה נחקק על ידיהם של הנביאים	שפא
		גדולה מרוח הקודש של האורים ותומים	רפד
		נבואה חוזרת אורים ותומים אינה חוזרת	רפד, רצה
		נבואת משה לא חוזרת כאורים ותומים	רצה
		בית המקדש על פי נביא נבנה	קפח
		נגעים	
		במעם שהכל תלוי בדיבור הכהן	רעמ
		הנגעים באים על לשון הרע	רעמ
		נגעים מכפר על שפכות דמים	רי
		מצורע חשוב כמת	רי
		נדב ואביהוא	
רעד	נתחייבו מיתה משעת מתן תורה		
רכג	פנחס תיקן הקטורת זרה של נדב ואביהוא		
	נחש		
רפט	הכתנות עור נעשו מהנחש		
	ניסן		
תז	במעם שמונין למלכים מניסן		
תח	בניסן עתידין להגאל רק בעתה		
	נישואין		
שכד	אינו דומה לזיווג של אומות העולם		
קפו	דרכו של איש לחזור על אשה		
שם	בשידוכים רואים יד חי בגלוי		
שם	השפעת הזיווג בא מהכרוכים		
רעב	ישא אשה ואחר כך ילמוד		
שכא	כל אחד פלג גופא, וביחד נעשו שלם		
רפו	כלה צנועה היא כתבנית היכל		
רצט	הכלה מפקירה עצמה לבעלה לקידושין		
שכג	האהבה היא של אחוה, שכשורשם הם אחד		
שכג	אוהב כגופו ומכבדה יותר מגופו		
שכג	נכנע תחת בעלה מטבעה		
רפו	במעם שמכסין כלה בצעף		
רעב	בהכתובה נשלם שם הוי"ה מנישואין		
רצד	מכטלין תורה להכנסת כלה		
רצד	מישמח התן זוכה לתורה		
רנ, רפז, שם	זכו שכינה ביניהם והוי בית חי		
קם	להזהר מבישול עכו"ם שלא יבוא לבנותיהם		
	נסים		
נ	אלקים שם הטבע, הוי"ה שם הנסים		
מה	המופתים עדות לאמונת הבורא		
קא	מהנסים הגדולים מודה בהנסתרים		
מז	מופת אמיתי הוי מופת גם לעושהו		
רפב, שיז	נס שמתעורר בכל שנה קבעו ליום טוב		
שמ	בזכרון הנסים מתעורר לאהבת חי		

שמן

המכשפים יבינו ביותר מהו נס ומופת
כל הנסים הושם במכע בשעת הבריאה
הנסים של מטה משה אין מנכין מזכיותיו
הזאת הדם במתן תורה היה בו הרבה נסים

נסיונות

להתרחק שלא יבוא לידי נסיון

נשמה

כולם הצובות מתוך כסא הכבוד
נר ה' נשמת אדם
נשמת אדם אש הוא
תמיד נשאר ניצוץ שלא נפגם
ועיין עוד ערך 'אדם'

סוכות

במעם החג במי"ו תשרי
אתרוגנא, תילתא ברמות רוהא
ועיין עוד ערך 'ד' מינים'

סנהדרין

תשים סנהדרין אצל המזבח, וטעמו

ספר תורה

בדין ספר תורה שנמחקו האותיות
להתחיל ולסיים בדבר טוב
נפש ישראל ספר תורה, שלמדו המלאך

עבדים

פרשה ראשונה אחר מתן תורה, וביאורו
עד כמה חס התורה על כבודו של עבד
אוזן ששמעה על הר סיני וכו', וביאורו
בביאור ענין רציעת האוזן
הרציעה באלה, וביאורו
מרצייע בנימטריא ד' מאות שנה במצרים
עבדא בהפיקרא ניהא ליה

מפתח ענינים

ראש

עבודה זרה

אין צו אלא לשון עבודה זרה
המצריים עובדים להיאור
עבודה זרה חקוק על הפצי מצרים, ואיך נמלוח
מצרים ביטלו עבודה זרה שלחם
כשלוקח מעבודה זרה ומצליח יתלה בעיז
על הר גבוה יש עבודה זרה
גם כשעובדים לעיז אחת, מחשבותיהם שונות
בנו של גרשום נעשה כהן לעבודה זרה
ישראל הם בנים ולכן נצטוו על השיתוף
יש נעבד במחובר לגבוה
גאוח כאילו עובד עבודה זרה
עבודת ה' בפניות יש בחינת עבודה זרה
שמירת שבת מסלקת חטא עבודה זרה

עבודת ה'

ההתחלה תמיד שלא לשמה, ובסופו לשמה
באתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא
התקן עצמך בפרוודור שתכנס לטרקלין
להתחיל לעשות מה שבידו לעשות
סור מרע תחלה, ואחר כך ועשה טוב
לקיים והצנע לכת עם אלקיך
לכל אחד יש תפקיד מיוחד
להיות שמח בחלקו בעבודת ה'
לא יצטער שלא הגיע להצלחת חבירו
בחשיבות העבודה בימי הנעורים
הי זוכר ימי הנעורים
הבא לטהר יש סיוע חוץ לדרך הטבע
היא עמל רב להאדם ומזכך
יש לקדש הראשית לה'
להקדיש בבוקר הראשית לה'
כאשר מכיר שהכל מהי אז שומר מצות בוראו
אשרי ילדותנו שלא ביישה זקנתנו
בחשיבות ההכנה לעבודת ה'
בלי טהרה אין חשיבות לעבודת ה'
בשבת יש אור לעבודת ה'
להפקיר עצמו להי בלי חשבונות

תצא

תצב

שמן

מפתח ענינים

ראש

שמו	פרטי פרה אדומה מכון נגד העגל	רס	עבודה לשמה פרחית לעילא
תב	הי הקדים הרפואה להחמא	קבא	חשובה מאהבה ולא מצד ההכרח
שב	נפלו שלשת אלפים, ונפגם אותיות התורה כנגדם	יד	לא די במעשה אלא גם במחשבה
רלו	קודם החמא היו כולן ראויין ליכנס לקודש הקדשים	שנד	עבודה הי בפניות יש בחינת עבודה זרה
שמוג	קודם העגל היה קדושת המשכן יתירה משבת	שיז	כשעובד בפניות הוא מופרד מהכלל

עולם הבא

קמב, רכו	יפה שעה אחת מכל חיי העולם הזה
מג, עה	עולם הבא נקנית ביסורין
קמב	חיי הנשמות בעולם הבא היא מזיו השכינה
יב	קמן בא לעולם הבא, משעה שנורע
קז	אור יום ראשון הוא אור עולם הבא
קמב	אכילת המן היתה הכנה לאכילתם בעולם הבא
רפח	קודש הקדשים מכון נגד עולם הבא
קז, קמג	שבת אחד משישים בעולם הבא
קבה	ישראל רואים תמיד רק הנולד, עולם הבא
כח	יפה שעה במעשים טובים מחיי העולם הבא

עולם הזה

סח	לזכור תמיד כי הוא רק פרוודור לעולם הבא
רמד	כל מאורעות העולם ימצא בתורה
שו	כל מה שיש בתורה יש בעולם
רנה	המושכן היא ציור העולם
רנה	גמר הקמת המשכן הוא גמר הכריאה
קיג	יעקב ועשו חלקו העולם הזה והעולם הבא
קיג	בשעת מתן תורה קנו ישראל חלקו של עשו
רפא	מדיבורו של הי מתקיים העולם
קנח	לקדש כל עניני גשמיים לשמים
רכז	יפה שעה במעשים טובים מכל חיי עולם הבא
שצט	בני נח מצווין בכל מה שנוגע ליישוב העולם
רפח	עולם הזה אדניי, עולם הבא הוייה
רכה, רלג	שית אלפי שנה הוי עלמא

ועיין עוד ערך 'בריאת העולם' 'עולם הבא'

עונשים

מב	לפעמים העונש למנוע ממנו התשובה
רח	דין די מיתות לא בטלה

רס	עבודה לשמה פרחית לעילא
קבא	חשובה מאהבה ולא מצד ההכרח
יד	לא די במעשה אלא גם במחשבה
שנד	עבודה הי בפניות יש בחינת עבודה זרה
שיז	כשעובד בפניות הוא מופרד מהכלל
שנד	כשנעשה בפרהסיא יוכל להתערב פניות
רמ	מתבנית כלי המשכן ילמוד לעבודת הי
נה	מצפרדע נלמד שאין שומע לי ומפסיד
כב	ליקח חיזוק מיצי"מ שיכולין להתעלות הרבה

ועיין עוד ערך 'ישראל' 'מצוה' 'נסיון' 'צדיקים'

עגל

שיד	במעם חמא העגל בשעה שישית
שלו, שמח	הוי עבודה זרה בשיתוף דאסור רק לישראל
שיד	התחלתו בהריגת חור, לא שמעו לקול הורים
שנו	יש שחמאו במחשבה ויש שלא חמאו כלל
ש	אני אמרתי אלקים אתם, ובהחמא נעשו אדם
ריב	בחמא העגל הסירו הכנדים של הרצאת הדם
קפב	בחמא העגל חזרה מיתה לעולם
שלא	בהחמא נסתלקו העננים עד מלאכת המשכן
רלב, שלא, שנא	בהחמא ניטלו הכתרים וחזור בשבת
רמו, שמו	בחמא העגל ניטל ממושה שער החמשים
שכא	נשים לא חמאו
שנו	שכט לוי לא חמאו בעגל
שמו	למה קראו חג להי מהר
שמו	אי יום לילו עמו
רלח, רנב, שלא, שמוג, שנה	אי ציווי המשכן קדמה לעגל
שמוג	אחר העגל ירדה מעלת השראת השכינה במשכן
רצט	במעם ששיבר הלוחות ולא המתין לאחר זמן
שמוז	בשבירת הלוחות אי נחשבו לפנויה ובטלה החמא
שסח	מצות שבת לא נפגם בחמא העגל
שלא, שנא	שבת היא תיקון לחמא העגל
שה	כח התשובה נלמד מהעגל
שכא, שלו, שמוז	מחצית השקל כפרה על העגל
שנו, שנה	משכן לכפרה על חמא העגל
תב	פרה אדומה לכפר על העגל

תצג	ראש	מפתח ענינים	שמן
	ענני הכבוד	רד	דרכיה דרכי נועם גם בהעונשין
שלב	במתן תורה היו כולם בתוך הענני הכבוד	רעב	שיירי מצוה מעכבים פורעניות
שלג	בחטא העגל נסתלקו העננים עד מלאכת המשכן	כב	הי דן האדם גם לפי העתיד
שלב	הערב רב לא היו בתוכו רק מחטא העגל		ועיין עוד ערך 'דין ורחמים'
	עקידה		עופות
ריז	במעם שקורין 'עקידת' יצחק	קמט	הצפרים מצפצפין בשירה
קסב	איך יתכן שמעיה אברהם בפירוש והעלהו לעולה	קמט	נוהגין ליתן מוזנות לצפרים בשבת שירה
קסג	גם לאברהם שאל הי שישחוט עצמו לעולה		
רפו	חשיבות הנסיון שגם בנו מסכים		עינים
קצ	אמונת אברהם בעקידה תושב"כ, ויצחק תושבע"פ	ף	בחשיבות שמירת העינים
	ועיין עוד ערך 'יצחק'	יד	התביעה על מה שממשיך להרהר אחר הראייה
		שעד	לוחות הראשונות ניתנו בפומבי שלמה עין הרע
	עריות		עמלק
זו	מצרים ערות הארץ ויושביה שטופי זמה	רעג	אין השם שלם עד שימחה עמלק
עא	במצרים גם אחד לא היה פרוץ בערוה	שצא	מישה לא לחם בעמלק, שיוכל לבנות המשכן
ח	יוסף בזכותו נגדרו כל ישראל	י	במעם שנמסר מלחמת עמלק ליהושע ושאל
זו	לשון צרפת מושכת לניאוף	רפה	בנימין לא השתחוה לעשו, ומחייט עמלק על ידו
	עשו	שצז	וירב בנחל, על עסקי נחל, וביאורו
שיח	המן גלגול של עשו	שצז	המן נולד עבור שלא הרג שאל את אנג
י	זרעו של עשו נמסר בזרעו של יוסף	שצח	שאל עבר מצות הי בשב ואל תעשה
	עשירות	שצז	שאל גרם שיקבלו התורה מאהבה בנס פורים
	להכיר שהכל רק מתנת אלקים	רעג, שיט	בפורים הרגו כל העמלקים
שעח	עשירים זוכין במה שמכבדין השבת	תח	מלחמת עמלק לעתיד בייד ניסן
שמ	העוסק בתורה מתעשר	קכג	עמלק פגע בשבט דן
רכב, רע	במעם שקטורת מעשרת	תח	תחלה מלך, להכרית עמלק, בנין המקדיש
רכא, שלט	הי משרה שכינה אלא על עשיר		ענוה
רכב	המקיים התורה מעוני סופו לקיימה בעושר	קפו	מישה עניו מכל האדם, וביאורו
ח	יכירו רק בהבית ולא בחוץ, וכמו יריעות המשכן	רעה	אהרן מופלג בענוה
רמא		רף	אין תורה מתקיים אלא בדעתו שפלה
	פורים	רף	הארון אמות שבורות, להשפיל עצמו
	אחשוורוש	קכג	במקום ענוה יש השראת השכינה
שעב	התחלת הישועה היתה מהריגת ושתי	קכד	העניו ראשו מורכן למטה
שעד	גם למעלה ישבו השרים לדון בושתי		ועיין עוד ערך 'נאוה'

תצד**שמן****מפתח ענינים****ראש**

אי אפשר לשחד אחשורוש בכסף
אחשורוש בחינת אריה

המן

המן גלגול של עשו
המן נולד עבור שלא הרג שאול את אנג
במעם שהמן נקרא ממוכן
הכין פורענתו בעצמו בהריגת ושתי
המן לא ידע שמרדכי הוא משבט בנימין
גבר מלכא עילאה מתתאה, וביאורו
הקדים שקליהם לשקליו

מרדכי

יוסף נתן חמש חליפות לרמו על מרדכי
מרדכי דאתי מבנימין לא השתחוה לעשו
כי הגיד להם אשר הוא יהודי, וביאורו
מרדכי ידע שתהא תשועה לישראל
מרדכי ואסתר מסרו נפשם בלתי להי לבדו
מרדכי ואסתר עצמם לא היו לחוש לגזירה
בביאור הכבוד למרדכי בהלבוש והסוס
רצוי לרוב אחיו ולא לכל, ביאורו
מרדכי בחינת אריה

אסתר

אסתר אשת מרדכי בצנעה
לדעת מה זה ועל מה זה, וביאורו

הנס

הי ברא הרפואה קודם המכה
יעקב הכין הנס של פורים
ריוח והצלה יעמוד, מנא ידע
זכות צדקה עמדה לישראל בפורים
הקרבתו הגיגיו על ישראל מגזירת המן
מפלת המן בעלות השחר
החילוק בין תליית המן לבניו
עשרת בני המן התכו ראשם
ההרגוים היו מעמלקים
במעם שבכזה לא שלחו ידם

שצה
רפה

שיח

שצו

שעב

שט, שעב

רפה

רפה

ריג, שעב, שצג

רפד

לז

רפד

שכו, שצו

שיח

שיט

שיח

שי

רפה

שיט

שה, שכה

שע

שיח

שכה

שח

ריג, שו, שצד

שיח

שעג

שעג

רעג, שיט

שיט

מעלת היום

למה מרבין בשמחה מכניסת החודש
נס שמתעורר בכל שנה קבעו ליום טוב
יש בה הי מצות
ארבעה מצות שתיקנו ממישיכין אורה שמחה וכו'
כפי קיום מצות היום ממישיכין ההארות של הנס
במעם דמצות פורים אין לה גבול
במעם שמשנין כסות והפנים כפורים
בפורים נשלם שם הוי"ה
הדר קבלוה בימי אחשורוש
בקבלת מצות פורים קיבלו כל התורה
שאויל גרם שיקבלו התורה מאהבה בנס פורים
קיבלו תרי"א מצות מאהבה

מגילת אסתר

מגילת אסתר נמסרה למושה מסיני
מגילת אסתר כתובה בהלוחות
אסתר ברוח הקודש נאמרה
נקראת עד מ"ו, שם י"ה

מצות היום

במעם שתקנו מתנות לאביונים
בפורים נותנין מתנות לאביונים בשמחה
כל הפושט יד נותנין לו, בחזרה
להרגיל להשמחה יש להתחיל איזה ימים קודם

פירות

מאמין כחי העולמים זוורע, וביאורו
מעמה וריחה תלוי בקדושתה
שינוי כל סוגי פירות הם להנאת האדם
יש לאכול מכל המינים פעם אחת בשנה
כשרואה אילנא דמלכלבי מברך
אדם הראשון עינה נפשו בורזי תאנים
תאנה למערכה תיקון להטא אדה"ר שהיה תאנה

פנחס

פנחס תיקן הקטורת זרה של נדב ואביהוא

שסמ
שיז
רעג
רפג
רפב
תא
שצח
רעג
רעג
ת
שצז
שמט

שכו, שצז
שכה
ת
רעג

שכ
שי
שי
שע

קג
קלד
שפז
שפז
שפז
שלז
שלז

רכג

שמן

מפתח ענינים

ראש

תצה

קלא	במעם שנתקלל בזיעת אפך תאכל לחם
קיה	תוצאות הפרנסה אינה לפי ההשתדלות
קלא,קמט	קשה מזונותיו כקריעת ים סוף
תה	החמא מביאה ירידה בפרנסה
קעו	תוספת שבת משפיע גשמויות
רב,תה	תפלה על השובע מביאה גם רפואה

צדיקים

פד	הם תחת הנהגת חי עצמו
שמג	הצדיק אמת היא ההוד, וא"צ לעטרו בדבר אחר
קב	בגודל כח תפלת צדיקים
עח	דיבור של צדיק מכריח שיעשה הדבר
קצט	דיבור של צדיק עושה רושם בלב השומע
רסו	הצדיקים ממתיקים הדינים להשפיע חסד
ז	להיות בסביבתו משפיע יראת חי
ף	פניהם מאירים מקדושתם
קז	צדיקים זוכים לאור יום הראשון
נו	צדיק הוא לבן של ישראל, ומרגיש כצרת ישראל
נו	כאשר הצדיק לא מרגיש, סימן שכבר נושע
רפה	לברר מתחלה ואחר כך ההכרעה מהצדיק
רסה	כשנותנין עצה אין לשאול שנית
רעא	במעלת אכילת שיריים של צדיק
פ	גודל שכר לויח לצדיק
מג	לפעמים מונעין מהאדם להסתובב בין צדיקים
שב	נסתלקו צדיקים נסתלק ברכותיהם
פה	דבר שנצטער בו לא יכשל זרעו
ח	המקיים התורה מעוני סופו לקיימה בעושר
רצב	יום מעשיהן של צדיקים, ולילה של רשעים
שיג	צדיקים נקראו בשמים
שלט	סממני בשמים רומז על עבודת הצדיקים
רח	צדיק ורע לו, וביאורו
קכז	אתרוג רומז על הצדיקים
קצב	בחשיבות מקום קבורת צדיקים
	ועיין עוד ערך 'חכמי ישראל' 'מנהיגי ישראל'
	'עבודת ה' 'תלמידי חכמים'

צדקה

רסא	יותר ממה שהבעל הבית עושה עם העני וכו'
-----	---------------------------------------

פסח

קמ	המצות שאכלו במצרים היו מהחטה שלא נכו
פו	לא היו ראויין להגאל ונתן להם מצות פסח
תי	חציו השני של לילה, לגאולה העתידה
קה	במעם קריאת שבת הגדול
רג	במעם שחוגגין יום ראשון ושביעי
פז	במעם שמצות החג בלילה, ולא כשאר המועדים
פב	במעם ארבע כוסות בליל פסח
ב	ארבע כוסות, כו"ם בנימטריא אלקי"ם
קמז	בהגדה יש חמשים פסקאות
פז	יכול מבעוד יום, מהו ההוה אמינא
פמ,קעב	משה היה מספר הראשון של יציאת מצרים
תי	במעם שאוכלין מצה שנית לאפיקומן
תי	במעם שקורין אותו צפון
שמ	פסח איקרי שבת
שמ	פסח בחינת אהבה, מדת חסד
שמ	פסח נגד אברהם
שצב	בתשוקתם המשיכו מצות פסח שני
תז	יום הנף כולו אסור, וביאורו
תח	מלחמת עמלק לעתיד בייד ניסן

פרה אדומה

שמו	שורשה בשער הנויין של בינה
תב	נצטוו כבר במרה
תב	לכפר על העגל
שמו	פרטי פרה אדומה מכון נגד העגל
שמה	למשה נתגלה מעם פרה אדומה
תא	למה מונין בזה את ישראל
תי	אי שוחטין כשאין בית
שב	אפר פרה של משה לא כלה
תי	בהגאולה יתגלה אפר פרה אדומה
תא	קריאת הפרשה מטהר האדם

פרנסה

יט	מזונותיו קצובים מראש השנה וצריך תפלה
קלא	מירדת הפרנסה מביאה לידי דביקות להי
ד,קמז,קיה	מקבל עול תורה מעבירין עול פרנסה

תצו

שמן

מפתח ענינים

ראש

סג,נה	עולם הבא נקנית ביסורין	קג	המכיר שהכל מהי בקל נותן צדקה
	ועיין עוד ערך 'אמונה' 'דין ורחמים' 'יסורין'	שי	נתינת צדקה הווי כהשקעה במסחר שיצליח
	'ישועה' 'עונשין' 'שמחה'	שז	עכשיו שלחנו של אדם מכפר
		שח	נותן לעניים שאין מהוגנים מעורר רחמים
	קמורת	שח	זכות צדקה עמדה לישראל בפורים
ריט	ביאור ענין הקרבת הקמורת	פד	במעם שיש שכר בהאי עלמא
ריט	במעם שלא באה בנדבה		ועיין עוד ערך 'חסד' 'מחויקי תורה' 'תלמידי חכמים'
רכב	הדלקת המנורה בזמן של הקרבת הקמורת		
ריט	במעם השינוי בקמורת כיום הכיפורים		ציצית
ריט	במעם שנתקבל הקמורת נדבה מהנשיאים	פח	במעם שמונה חוטין בציצית
רכא,שלט	במעם שקמורת מעשרת	רפז	למה לא לובש חכהן ציצית בעבודה
רכב	משבר כח הסמטרא אחרא		צניעות
רכג	כ"ף קטרי"ת עולה קרי"ע שטיין		ברכת הבית כאשר מתנהגים בצניעות
רכב	אהרן לא הקריב הקמורת מעולם	רסז	
שלט	רומז על תשובה מאהבה		צפרדע
תה	השיבות אמירת פרשת קמורת	נג	הצפרדע אומרת שירה יותר מודד
רכ	אמירת הקמורת מציל במגפה	נג	כל חיותו רק לעשות רצון קונו
	קנאה		צרה
רצו	בגודל גנות מדת קנאה	סה	מאתו לא תצא רע, והכל לטובה
	קרבנות	סד	לא להתרעם, כי יסורין לטובת האדם
רפג	קרבנות ציבור מכפרים על כל ישראל	קעז	עמו אנכי בצרה
ריד	לא לץ ובידו עון, כי קרבן התמיד מכפר	ס	התנלות בסנה, עמו אנכי בצרה
רטו	איך קרבן תמיד מכפרת על כל עונות	יז	הקב"ה עמו בצרה, ויש להצטער על זה
שצד	על ידי השקלים יש לכל ישראל חלק בקרבנות	קסו	להתחזק בשמחה בעת צרה
שנז	אין קרבן ציבור בא מיחיד	יז	לקבל בשמחה כל מדה שמוודד לך
תט	מקריבין אף על פי שאין בית	עז	אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה
רטו	עולה מכפרת על עשה ועל הרעה	נד	הצרות מדברים אלינו שנשוב
שלח	קרבנות רובם מבעלי תשובה לכפר החטא	תד	לפשפש במועשיו בעת צרה
קה	בהמת נכרי אסור לקרבן	סג,נה	יש יסורין שממרקין ויש מאהבה
קה	איך לקחו מפרעה זבחים ועולות	צח	כל צרה נגזר לזמן קצוב
שצד	הקרבנות מגינים מצרינו	סג	להודות בעת צרה, שיכול להיות גרוע יותר
ריג,שז,שצד	זכות הקרבנות עמדה להם בפורים	יח	כשמתפלל על צער השכינה אין קטרוג
קמו	הקרבת קרבנות היה אלף ש"י שנה	יז,סח,קטו	להצטער בצרת חבריו כמו צערו
רפד	ענין המנחות והנסכים	נז	ציבור שמיצר כל אחד לצרתו, נחשבו כיחידים
רפד	הנסכים לשמחה שנתכפר הטאו	קעז	צער ישראל בכפל, גם צער השכינה

תצו

ראש

מפתח ענינים

שמן

רחמים
 במעם שם הוי"ה היא רחמים
 ועיין עוד ערך 'דין ורחמים'

רפואה
 הולח בביתו ילך אצל חכם
 חיוב השתדלות מן התורה לבריאותו
 לבקש על הבריאות שלא יחלה
 ה' מקדים רפואה למכה
 משבועין שלא יצאו אלא ביום פלוני
 על ידי תשובה וכו' אפשר שיתרפא קודם הזמן
 מיציאת מצרים נלמד שיכולין להקדים הרפואה
 לפשפש במעשיו בעת צרה
 תפלה על השובע מביאה גם רפואה

רציחה
 בכח שני הוי רק גרמא
 רציחה לא מתכפר במיתה רק בהריגה
 הורג בשונג, מזמנין לפונדק אחד, וביאורו
 דין די מיתות לא בטל
 דוד לא בנה המקדש, דם לרוב שפכת
 בלשון הרע יש גם שפיכת דמים
 לשון הרע קטיל תליתאי
 המלכין חבירו כשופך דמים
 כתונת מכפר על שפיכת דמים
 נגעים מכפר על שפיכת דמים

רשעים
 בחייהם קרויין מתים
 תמיד נשאר ניצוץ שלא נפגם
 גם הרשעים אוהב אותם ה'
 אין הקב"ה שמח על מפלתן
 כאשר באו לתיקונם ה' שמח במיתתן
 גם לרשעים אינו מקפח שכרם
 רשע וטוב לו, וביאורו
 שופך דם רשעים כהקריב קרבן
 יורדין לגיהנם לדורי דורות

גר צריך קרבן להרצאת דמים
 המים התחתונים נתפייסו בקרבנות
 להחשיב את עצמו שהוא הקרבן
 אם לא נתעורר לתשובה נעשה הקרבן פיגול
 עצי תאנים ביררו למערכה
 אי בני נח הקריבו שלמים
 ערל אסור באכילת קדשים
 כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים
 לחם קרבן תודה, יותר מייז מאות כזיתים
 לא חילק בין עולה לחמאת, שלא לבייש
 גם לאברהם שאל ה' שישחוט עצמו לעולה
 עיני עסק התורה יש לכל אחד חלק
 אמירת הפרשיות כאילו קיים בפועל
 שופך דם רשעים כהקריב קרבן
 ועיין עוד ערך 'מצרים'

קרח
 מה ראה לשטות זה, וביאורו

קריעת ים סוף
 עיין ערך 'מצרים'

ראש השנה
 כשאין תוקעין אלא בזכרון צריכה להיות בטוהרה
 ספרי מתים פתוחים, וביאורו

רב ותלמיד
 מלמד בן חבירו כאילו ילדו
 לא מסיח דעת מתלמידיו
 השגת התורה כשרואה פני רבו
 גוף המנורה הרב, וקני המנורה התלמידים

רבקה
 אליעזר נתן לרבקה שני צמידים, רמז ללוחות

רחל
 במעם שרחל היא אם כל ישראל

סה

נה

תג

תג

שע, תב, תג

שנא

שנא

שנא

תד

רכא, תה

קסח

קמו

ריג, ריח, ריט

ריד

שלז

קנח

קנח

קנמ

קננ

שנז

קסג

רמה

ריג

קיא

רעז

רמו

רט

ח

שסד

שסב

רלד

רמב

ז

תצח

שמן

מפתח ענינים

ראש

שלה, שגב	אינו דומה אור פניו של אדם בשבת		שאוץ המלך	
שלה	בשבת יש הארה של חכמה	י	במעם שנמסר מלחמת עמלק לשאוץ	
קצד	גם להפחותים יש נשמה יתירה		שבויות	
קנו	כל ברכאן כיומא שביעאה תלין		זמן מתן תורה, אבל קבלת התורה יש תמיד	
שמו	לעמך ישראל נתתו באהבה, וביאורו	קפא	בעינין לכם, שזכו אז גם בעולם הזה חלקו של עשו	
שפח	במצות שבת יש הארה מלוחות הראשונות	קיג		
שלא	בשבת מתעוררין לתשובה מאהבה		שבטים	
קמט	היום של שבת אומרת שירה		יעקב מסר להם סדר הדגלים	
קמט	מלאכים אומרים שירה בחול, וישראל בשבת	קכב	כל שבט יש לו קשר לאבן מיוחד	
שפא	השבת שומר מאויבים ולא ממזיקין	רפח	י"ב תפירות בתפילין נגד י"ב שבטים	
שלה, שגא	תיקון לחטא העגל	ג	שבט דן היה עמהם פסל מיכה	
שמו	שמירת שבת מסלקת חטא עבודה זרה	קכג	שבט דן לא היה מוכן לקפוץ להים	
שמו, שמו	בשבירת הלוחות נשאר מצות שבת	קכג	עמלק פגע בשבט דן	
שג	מצות שבת קיבלו במרה	קכג	יהודה ובנימין, מי יורד תחלה	
	קדושת שבת	קכב	יהודה ובנימין זכו להיות אושפיוכן לשכינה	
שפא	במה יצאתה קדושת שבת יותר מכל המצות	לד, לה, קכג	שבט לוי לא נשתעבד, ומעמו	
קצד	אינו יום מרגוע לבד, אלא מנוחה וקדושה	ה, סח, קיד, רסט	שבט לוי קרא שמות בניו על השיעבוד	
שפח	מצות שבת לא נפגם בחטא העגל	פח	שבט לוי מיוחדים בקדושה במצרים	
כד	על ידי קדושת השבת יכולים להתעצם בקדושה	קטו	שבט לוי הצמטערו בצרות של כלל ישראל	
שגא, שגא	בחטא העגל נימלו הכתרים וחזור בשבת	קיד, רסט	שבט לוי אי היה להם רכוש מצרים	
קז	אור יום ראשון מתגלה בשבת	שגו	שבט לוי לא חטאו בעגל	
קז, קמג	אחד מששים בעולם הבא	רפח	המעם שיששכר זכה ביתר לכתר תורה	
	עבודת יום השבת	לז, רפה	בנימין לא השתחוה לעשו, ומחית עמלק על ידו	
סד, קכג	זמן של התכוננות על תכלית חייו	לז	בנימין לא נשתתף במכירת יוסף	
כה	יש לנצל כל היום כולו לקדושת השבת	קכג	שבט בנימין קפץ תחלה לים	
שלא	עשה קהלות ודרוש ברכים	לז	בנימין מת בעטיו של נחש	
קלא	זכר ליציאת מצרים, וביאורו	לה	ירושלים ויריחו בחלקו של בנימין	
	סעודת שבת		שבת	
קכג	כביאור מצות עונג שבת	קנו	ההכנה מימי החול	
קמ, קמב	בגודל התענוג במאכלי שבת	קנו	מצות הכנת שבת משפיע גשמיות	
קלג, קמג	במעם שמאכלי שבת ריחו נודף		תוספת שבת משפיע גשמיות	
קנז	בשבת אכיל מפי דבסים תבשיליה		מעלת יום השבת	
שמ	עשירים זוכין במה שמכבדין השבת	כ	שקולה כנגד כל המצות	
קנט	לאכול כל ימיו לכבוד שבת, וביאורו	קלה	עדות שיש בורא עולם, ויש לציית אותו	

תצטט

ראש

מפתח ענינים

שמן

שירת ישראל עולה במעלתה על שירת המלאכים
מעשה ידי טובעין ואתם אומרים שירה
בטביעת מצרים מנע חי שירה מכל הבריאה
אמרו ארבע שירות על הים
דוד אמר שירה נגד חמש עולמות
דוד היה אומר שירה גם בעת צרה
ביקש נבוכדנצר לגנות שירות שאמר דוד
גם הריקנים יכולים להשלים נפשם בשירה
עיקר השירה על קידוש שם חי
יאמרו שירה על העתיד, הגם שלא נתקיים עדיין
כל השירות נכתבו אריה על גבי לבינה
ועיין עוד ערך 'הודאה'

שכחה

דיבור של יוהרא מביאה שכחת התורה
שכחת התורה בא בשבירת הלוחות
שמח, שמה, שפד

שכינה הקדושה

בהשראת השכינה יש הרבה דרגות
במקום ענוה יש השראת השכינה
המבטל דעתו כליל לחי, שורה עליו השכינה
איש ואשה זכו שכינה ביניהם
בקריעת ים סוף ירדה שכינה על הים
השראת השכינה במדבר יתירה מבבית המקדש
בבית שני חסרה השראת השכינה
בהמון נשתלשל הנאת זיו השכינה
חיי הנשמות בעולם הבא היא מזיו השכינה
מלאכים ניוזנין מזיו השכינה
ועיין עוד ערך 'הקב"ה'

שכר

אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה
גם לרשעים אינו מקפח שכרם
שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כי העולם מונבל
בטעם שיש שכר על צדקה בהאי עלמא
על תשובה מאחבה יש שכר בהאי עלמא
קנב, פ, שלט, פד, שלט

איך שמרו האבות את השבת
להזהר שלשה ימים קודם שבת מחילול
מחלל שבת דינו כעכו"ם, ומעמו
קודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום
שוחטין לחולה ואין מאכילין נבילה
מדבר אי דינו כרשות הרבים
גם מלאכת שמים נאסרה בשבת
אין בנין המקדש דוחה שבת ויום טוב
בנין מקדש שלישי דוחה שבת
עכו"ם ששבת חייב, שמשמש כשרביט המלך
פז, שלב, קלה, פז, לד, שלב, שמד, רנג, שלא, שמא, רנד, שלה, שג

שונות

יוסף שמר שבת גם כמצרים
פרעה רצה לבטל מישראל השבת
קודם העגל היה קדושת המישכן יתירה משבת
פסח איקרי שבת
כ, כ, שמג, שמו
ועיין עוד ערך 'מן'

שבת שירה

נוהגין ליתן מזונות לצפרים בשבת שירה
קמט

שובבי"ם

בחשיבות לימוד שעות רצופות
קכו

שמן

אין להתגרות בהשמן
ביום הכיפורים ליכא שמן לקטרג
ליליית' וסמאי"ל בנימטריא תור"ה שקורע השמן
רכג, רכג, רכד

שירה

כל הבריאה אומרת שירה לחי
גלי הים אומרים תמיד שירה
הצפרים מצפצפין בשירה
היום של שבת אומרת שירה
הצפרדע אומרת שירה יותר מדוד
מלאכים אומרים שירה בחול, וישראל בשבת
קנד, קנד, קמט, קמט, נג, קמט

תק

שמן

מפתח ענינים

ראש

שלום

מדת השלום הוי קיום העולם
 כלי מחזיק ברכה אלא השלום
 כשחסר מדת שלום נידון במדת הדין
 ועיין עוד ערך 'אהבת ישראל' 'אחדות' 'חברותא'

שלמה המלך

לימוד שלשת אלפים משל
 שלמה המלך השיג כל מ"ט שערי בינה

שם

לא ידבר לחבירו אלא אם כן קורהו בשמו
 כשמבזין אותו קורין רק בשם אביו

שמות הקדושים

במעם שם הוי"ה היא רחמים
 בחטא מפריד ה' משם הוי"ה, ובתשובה מחבר
 שם הוי"ה רחמים, ומהופך הוי דין
 אלקים שם הטבע, הוי"ה שם הנסים
 בהכתובה נשלם שם הוי"ה מנישואין
 בגדי לבן רומז להוי"ה, וזהב לאדניי
 בנדבות המשכן יש י"ה וביריעות ו"ה
 לא תעשה משם י"ה, ומצות עשה מו"ה
 בתורה נשלם שם ו"ה
 בפורים נשלם שם הוי"ה
 עולם הזה אדניי, עולם הבא הוי"ה
 העינים והחוטם הם שם הוי"ה
 הוצרכו לתקן במצרים עשר פעמים שם הוי"ה
 גלות מצרים ת"ל שנה, ה' פעמים אלקים
 משי"ה בנימטריא די פעמים אלקים
 על מטה משה חקוקה שם הוי"ה
 אין השם שלם עד שימחה עמלק
 אין החטא פוגם בה' אלא בשמותיו
 אין נענין בשביל שאין מתפללים בשם, וביאורו
 אברי האדם רומז לשמות, רק בישראל
 על האדם נרשם שם שדיי, וחוטא שם שטן

לח

לו

לח

רלד

שמו

א

קצו

סה

שמ

קלח

נ

רעב

רפו

רעב

שמ

רעב

רעג

רפח

כט

ג

ב,פב

ג

קלח

רעג

ב

ס

פט

רעג

שמחה

חילוקי הלשונות, ששון ושמחה וכי
 חדוה כוללת שמחה וחידודין
 לשמוח בשמחת חבירו כמו בשלו
 להיות שמח בחלקו בעבודת ה'
 אין עציבות לפני הקב"ה

ועיין עוד ערך 'צער'

שמים

שני רקיעין הן
 במעשיהם מספרים כבוד א-ל
 שנה שס"ה יום למטה, ושס"ו יום למעלה
 ארץ ישראל קדושתה עצומה מן השמים
 ועיין עוד ערך 'ארץ' 'בריאת העולם'

שמן

יצהרד רומז על סתרי תורה

שמן המשחה

עיין ערך 'משכן'

שמש

כל שעה מקלם לה' בהילוכו
 אור הבא מזיעתן שאומר שירה
 לוחות ראשונות חצובות מגלגל חמה
 ועיין עוד ערך 'אור' 'יום'

שנה

יום לשנה יום לשנה
 שנה, שס"ה יום למטה, ושס"ו יום למעלה
 בשנות האדם דל הלילות, ובשמים לילה כיום

שקלים

עיין ערך 'מחצית השקל'

שרה

כל הגרים מאותן שינקו מחלב של שרה

קפה

קפו

רצו

רצ

קפה

רנה

נד

רכו

קלב

קצו

קנד

קנד

רלז, שכח

רכח

רכו

רכו

רעא

שמן

תוכחה

בחשיבות לשמוע תוכחת חיים
אפילו מאה פעמים
כל הוספה בתוכחה מביאה תועלת
מתעורר לעת זקנתו ממה ששמע בנערותו
מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע
הנפש מקבל התוכחה, רק החומר מעכב
יש להראות גם בתוכחה קירוב בימין
לפעמים מונעין מהאדם לשמוע תוכחה
ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות
בנסיון הטעכנאלאגיע

תולעת

מתולעת משי יכולים לראות כח הדיבור

תורה

ההכנה לתורה

במעני אמו לומד כל התורה ושוכחו
על ידי שלומד במעני אמו נקל ללמוד
ישא אשה ואחר כך ילמוד
משמח חתן זוכה לתורה
להתפלל שלא יכנסו מעדנים לגופו
לפרוש עצמו מכל עניני עולם

לימוד התורה

ארוכה מארץ מדה
הרכצת התורה לאחרים, בחינת מנורה
בחשיבות השנים בישיבה
בחשיבות לימוד שעות רצופות
בימי הנעורים מוצנע מכני אדם, בחינת ארון
המלמד לאחרים מאיר עיני שניהם הי
לא יתייאש, כל דיבור עושה רושם
לא להתפרד מהתורה אלא יהא כגוף אחד
לא מתקיימת אלא בלומד בטהרה
להיות לו שאיפה להשאיר בעולם התורה
להשתדל ללמד תורה לאחרים
לומד בטהרה זוכה לדעת אמיתית

מפתח ענינים

ראש

תקא

לימוד תורה, בחינת ששון
מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר
נמשלה לאש שהקטנים מחדדין
פלפול התורה ניתנה למשה
פרה ורבה, ורחבה מני ים
צריכה חיזוק גם באנשי מעלה

קנין התורה

השגת התורה היא לפי זיכוד גופו
השגת התורה כשרואה פני רבו
אין תורה מתקיים אלא בדעתו שפלה
יש שתורתו מתברכת, ופירושו
לעולם לא מאוחר לישוב ללמוד
המתייהר חכמתו מסתלקת ממנו
המתייהר שוכח שלישי תורתו
כאשר ראשו שקוע בממון מתרחק מן התורה
כשמעשיו מקולקלים לא משתמר בו תורה

עמל התורה

דרכה של תורה פת כמלח תאכל
מתקיימת רק בממית עצמו עליה
קיום התורה צריכה להיות בגדר מסירת נפש
רק בעמל מגיע לכתרה של תורה
בעול תורה מעבירין עול דרך ארץ, וראיה מהמן
בכל דבר יש תמיד ביאורים חדשים
המלמד בחנם ניתנה לו תורה במתנה
שני פעמים ייב שנה בתורה אינו כביד שנים
אינו מר אלא מתוק מדבש

סגולת התורה

בפלפול שורפין החיצונים
בראתי יצר הרע בראתי תורה תכלין, רק בטהרה
הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה
המקבל עול תורה מעבירין ממנו עול מלכותד, סח, קטו, שיד
המקיים מעוני סופו לקיימה בעושר
העוסק בתורה מתעשר
כשאומרים דברי תורה משמו שפתותיו דוככות

קפו
שעד
רנז
שד
שכז
שא

קצז
שכב
רל
רצח
כא
רלב
רלג
קכה
רצט

סמ, שני
עג
קצ
צ
קיה
קצה
רצז
קבו
קבו

שד
ה
כז
ח
רע
שד

רו
סו
סז
סז
סו
סו
רפה
מג
מג
ל, מד

קל

של
קפו, רנו
רעב
רצד
שלא
רצה

קפג, קצז
רלד
צג
כא, קכו

רלד
רנה
ש
רצט
עד
לא
רנו
קיא

תקב

שמן

מפתח ענינים

ראש

ליליית וסמאייל בנימטריא תורייה שקורע השמן	רדד	מבטלין תורה להכנסת כלה	רצד
מה רך פסל את הקשה, כל שכן דברי תורה	ש	מנורה משפיע חכמת התורה	רכב
על ידי התורה יכולין לשנות דין לרחמים	שז	מצלת מיצר הרע	שכו
קול קול יעקב, אין ידי עשו	ט	משה קיבל כל סתרי תורה בשמים	קצו
תורה מעשרת	רכב	נמשלה לאש, וביאורו	ורא
		נקראת לחם	ד
ענינים שונים		עוז זו תורה	רמה
לבייש ישראל חמור מביטול תורה	שנו	בעסק התורה יש לכל אחד חלק בהעבודה	רמה
המעם שיששכר זכה ביתר לכתר תורה	רפח	עמל התורה השלים שנות השיעבוד במצרים	ה
מקום הריקן שבתורה יש אותיות נסתרות	קמח	פרשת נחלות ויבמות על תנאי ניתנו	קפב
אוריין תליתאי, ומעמו	שכו	קדמה לבריאת העולם	שו
אורייתא וקוב"ה חד	שפב	קדמה לעולם שני אלפים שנה	קפב,שכו
אלמלא נשתברו לוחות לא נשתכחה תורה	קפג,רצט	שכחת התורה בא משבירת הלוחות	רלט,שכח
ארון רומז תורה שבכתב, מנורה תושבע"פ	רל	ששים רבוא ישראל נגד אותיות התורה	קמח,קפד
במעם שנקרא מורשה	עג	תורה בעולם הזה הבל לפני תורתו של משיח	קצו
במעם שסיים התורה כמיתת משה	רלח	תורה שבכתב אכילה תורה שבעל פה שתיה	קצו
בימי אבל משה נשתכחו שלש אלפים הלכות	שא	תירושך רומז על פלפול התורה	קצו
בתורה נשלם שם ו"ה	רעב	השיעבוד במצרים, כי תורה נקנית ביסורין	פג,עג
דגן רומז על השפעת החכמה	קצו		
האבות קיימו התורה רק בארץ ישראל	כ	ועיין עוד ערך 'מצות' 'מתן תורה'	
הבדים הם מחזיקי התורה	רס		
הבריאה בזכות התורה	רלג	תחיית המתים	
גלות מצרים הוי הכנה לקבלת עול תורה	צ	לתת להם ארץ כנען, רמז לתחיית המתים	פב
המנורה רומזת על הרבצת התורה	רלה	משה לא נכנס לארץ כדי להקים דורו לתחייה	נט
ינעתי ומצאתי תאמין, וביאורו	רצח	תשובה היא בחינה של תחיית המתים	קנה
יצאו ממצרים בזכות קבלת התורה	כ		
יצהרך רומז על סתרי תורה	קצו	תלמידי חכמים	
יראת שמים חשובה יותר מתורה	קפז	אין לך בן חורין אלא העוסק בתורה, וביאורו	שיג
ירושת הארץ בזכות התורה	עג	צריך להיות בקי בכ"ד ספרים	שכה
יריעות נגד תורה שבכתב ושבעל פה	רמד,רעב	כל גופן אש, וביאורו	רא,רלה
כל התורה שבעל פה יש רמז בתורה	רמד	במעם שנקרא תלמיד חכם	רנז
כל מאורעות העולם ימצא בתורה	רמד	כל בן תורה הוא ספק גדול הדור בעתיד	לא
כל מה שיש בתורה יש בעולם	שו	תייה שבכבל מצויינין בכנדיהן	רעד,שמב
כשמכיר שיש בורא עולם, בקל לקיים מצות הי	קלה	עמי הארץ מכבדים אותם בשביל בגדיהם	רעה
כתובה באש שחורה על לבנה	שכו	כשהם מכובדים דבריו עושים רושם	רעז
לא בשמים הוא	שב,שסג	הכנדי כבוד מביאים זחיחות הלב	רעז
ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא	שו	אין תוכו כברו אינו תלמיד חכם	רנז
		איזהו חכם הלומד מכל אדם	רנז

תקנו	ראשי	מפתח ענינים	שמן
שנו	בלחש, שלא לבייש עוברי עבירה	שנה	קללת חכם אפילו על תנאי באה
נו	צעקת רבים מועילה גם אחר הגזר דין	שפה	חלישות הדעת של תלמיד חכם אין לה תקנה
נח	תפלת מלך הוי כתפלת ציבור	רלד	לקיים ויגבה לבו בדרכי הי
נח	תפלת ההכם הוי כתפלת ציבור	רס	קיומם של תלמידי חכמים אינו בטבע כלל
נו	המיצר צרת חבירו נחשב כרבים	קנו, קסט, קענ	נהנה מסעודת תלמיד חכם כנהנה משכינה
נח	חשיבות תפלה בציבור	רא	כשמזקינין דעתם מתוספת, ותורתו השוכה יותר
נו	כשמתפלל כל אחד על עצמו נחשבו כיחידים	רלח	הזהרו בזמן ששכח תלמודו
נו	במעם שיורדי הים נחשבו כיחידים	רלז	זקן ששכח תלמודו, עדיין כל התורה נחקק במוחו
רסו	יצחק בתפלת מנחה המשיך חסד לעולם	רנה	הארוך מורה על תלמידי חכמים
יט	יצאו ממצרים קודם הזמן בכח התפלה		ועיין עוד ערך 'חכמי ישראל' 'מחזיקי תורה' 'מנהיגי ישראל' 'צדיקים' 'צדקה'

תרומה

רכה	יש מדה בינונית ועין יפה
רכו	אין תורמין מן הרעה על היפה
רכח	ארץ ישראל תרומתו של עולם, אחד מהמשים
רכה	המשכן תרומה מהר הבית, אי מהמשים
רכה	קודש הקדשים תרומה מחצר המשכן

תשובה

תב	קדמה לעולם, ומעמו
רצ	לא יתייאש כי יוכל לתקן
רצב	מתנת אלקים שמקבל בתשובה
רפח	גם אחר החטא יכולים להתעלות
קנה	היא בחינה של תחיית המתים
קנג	ידו פרוסה תחת כנפי החיות לקבל שבים
כג, כה	כקמן שנולד, לא להסתכל על העבר
מג	מתעורר מנשמתו, או תוכחה, או מעבודת הצדיקים
שנו	שלימות התשובה תשובת המשקל
שלח	צדיקים במה שמקנתרין הם מקנין
שמ	בחטא מפריד הי משם הווייה, ובתשובה מחזיר
צג	אשרי זקנתנו שכיפרה ילדותנו
ב	אם היה הפגם בהי לא היה המהני תשובה
קנה	אם מצרים יכולים להשלים עצמם מכל שכן ישראל
נד	הצרות מדברים אלינו שנשוב
קנה	יש תביעה על ישראל, כיון שמהני תשובה
רפט	הראה הי לאדם שיכול לתקן בתשובה מאהבה
שה	כח התשובה נלמד מהענגל

תפילין

ג	י"ב תפירות נגד י"ב שבטים, או נגד יו"ד
סא	הקב"ה מניח תפילין
סא	אם לא מודל עונות, יש פסול בהתפילין של הקב"ה

תפלה

שמה	ביאתו לבית הכנסת היא דוגמת ביאתו למקדש
שמה	בשעת התפלה פושט עצמו מחומריותו
רפו	הצדיקים בתפלתם שוכחים עניני עולם הזה
רא, רצד	המאריך בתפלה מאריכין שנותיו
יט	מקרע גזר דינו של אדם
רכו	תפלה עושה מחצה
רכ, תה	תפלה על השוכע מביאה גם רפואה
רכ, תה	אין מתפללים על שני דברים יחד
קב	גודל כח תפלת צדיקים נלמד מארבה
ס	אין נענין בשביל שאין מתפללים בשם, וביאורו
רכא	לפעמים יש קיטרוג שמעכב
יח, ס	כשמתפלל על צער השכינה אין קטרוג
נו, קטו	לקבל קודם התפלה מצות ואהבת לרעך
יט	מוזנותיו קצובים מראש השנה וצריך תפלה
רפו	עבודת כהן גדול להתפלל על ישראל
יט	הדשאים עמדו על הפתח עד שהתפלל אדם
רמב	בתפלת משה תקמ"ו תפלות על המקדש
שמד	י"ח ברכות נגד י"ח ציווין במשכן, וביאורו
תה	הסמיכות של ברכת רפואה עם ברכת השנים

תקד

שמן

מפתח ענינים

ראש

נמ	תשובה מאהבה מועיל גם אחר גזר דין	קסא	ללמוד מנר שיכולים לשוב ולהיות כתינוק שנולד
שלמ	על תשובה מאהבה יש שכר בהאי עלמא	שלח	קרבות רובם מבעלי תשובה לכפר החטא
שלמ	קטורת רומז על תשובה מאהבה	מב	לפעמים העונש למנוע ממנו התשובה
שלמ	בשבת מתעוררין לתשובה מאהבה	שנז	להזהר שלא יהא בושה להחומאים
רפד	יין ודגן רומז לתשובה מאהבה	נמ, שלח	תשובה מאהבה זדונות נעשו זכיות

